

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

NIKİFOROS GRİGORAS'IN ROMAİKİ İSTORİA
ADLI ESERİNİN I.-VI. BÖLÜMLERİNİN
ÇEVİRİSİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Yüksek Lisans Tezi

ARSLAN KILIÇ

İZMİR - 2019

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**NİKİFOROS GRİGORAS'IN ROMAİKİ İSTORİA
ADLI ESERİNİN I.-VI. BÖLÜMLERİNİN
ÇEVİRİSİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

ARSLAN KILIÇ

DANIŞMAN: PROF. DR. YUSUF AYÖNÜ

İZMİR - 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduđum “Nikiforos Grigoras’ın Romaiki İstoria Adlı Eserinin I.-VI. Bölümlerinin Çevirisi ve Deđerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik deđerlere uygun olarak yazıldıđını ve yararlandıđım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduđunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmıř olduđunu belirtir ve bunu onurumla dođrularım.

11.02.2019

Arslan KILIÇ

TS EN ISO
9001:2015

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

TEZ/PROJE SINAVI TUTANAK FORMU

Dok. No: FR/604/21

İlk Yayın Tar.: 03.10.2017

Rev. No/Tar.: 00/..

Sayfa 1 / 1

GÖNDEREN : Tarih Anabilim Dalı Başkanlığı
GÖNDERİLEN : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalımız Yüksek Lisans Programı öğrencisi Arslan KILIÇ ile ilgili Tez/Proje Sınav Tutanağı aşağıdadır.

Tarih: Tarih Anabilim Dalı Başkanı
Sayı :

İmza

SINAV TUTANAĞI

Tez Sınav Jürimiz tarafından incelenen “Nikiforos Grigoras’ın Romaiki İstoria Adlı Eserinin I.-VI. Bölümlerinin Çevirisi ve Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans ile ilgili olarak jürimiz 11.02.2019 tarihinde toplanmış ve adı geçen öğrenciyi Tez Sınavına tabi tutmuştur. Sınav sonucunda adayın tezi hakkında **OYÇOKLUĞU/OYBİRLİĞİ** ile aşağıdaki karar verilmiştir.

KABUL

Kabul Edilen Yüksek Lisans / Doktora tezi:

- i) Bilime yenilik getirmiştir
ii) Yeni bir bilimsel yöntem geliştirmiştir
iii) Bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulamıştır
iv) Uygulama yapmıştır (sadece Yüksek Lisansta geçerlidir)

RED

DÜZELTME *

Tez Sınav Jürisi	Unvanı ve Adı Soyadı
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Yusuf AYÖNÜ <i>y.ayonu</i>
Üye	Doç. Dr. Fatma AKKUŞ YİĞİT <i>akkuş</i>
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ÜSTÜN <i>ustun</i>
Üye	
Üye	

Eki : Tez Değerlendirme Formu (Her bir jüri için).

* Tez sınavında düzeltme kararı verilmesi halinde jüri tarafından öngörülen düzeltmelere ilişkin bir jüri raporu eklenmelidir. Düzeltmeler için Ek süre her defasında en fazla yüksek lisans öğrencileri için 3 ay, doktora öğrencileri için 6 aydır.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

NIKİFOROS GRİGORAS'IN ROMAİKİ İSTORİA ADLI ESERİNİN I.-VI. BÖLÜMLERİNİN ÇEVİRİSİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Arslan KILIÇ

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

14. yüzyılın en büyük alimlerinden birisi olan Nikiforos Grigoras küçük yaşta Kônstantinopolis'e gelmiş ve burada Bizans İmparatorluğu tarihinin en önemli ilim adamlarının başında gelen Theodôros Metokhitês'in öğrencisi olmuştur. Onun da etkisiyle tarihten astronomiye çok sayıda farklı alanda kendisini geliştirmiş ve arkasında eserler bırakmıştır. İlim adamı kimliğinin yanı sıra 14. yüzyıl içerisinde yaşanan bir takım politik mevzularda, özellikle bazı dini tartışmalar içerisinde, aktif olarak yer almıştır.

Grigoras'ın tarih alanında yazmış bulunduğu Romaiki İstoria "Roma Tarihi" adlı eseri ise 37 kitaptan oluşmakta ve 1204'teki Dördüncü Haçlı Seferi'nden başlayarak 1359'da Palamas'ın ölümüne kadar süren dönemi içermektedir. Bu çalışma içerisinde yer alan birinci ve altıncı kısımlar ise 1204-1303 yılları arasındaki dönemi anlatmaktadır. Birinci kitapta I. Theodoros Laskaris döneminden kısaca bahsettikten sonra ikinci ve üçüncü kitaplarda III. İdânnês döneminde gerçekleşen olaylara değinilmiştir. Diğerlerinden daha uzun olan dördüncü ve beşinci kitapta ise VIII. Mikhaël Palaiologos devri, altıncı ve bu çalışmanın kapsamının sonu olan altıncı kitapta ise II. Andronikos devri olaylarının bir kısmı yer almıştır.

Her ne kadar bu dönem içerisindeki olayların, Akropolites ve Pakhymeres gibi Bizanslı tarihçilerin aksine, çağdaşı olmasa da, sonradan bakan bir gözle bu dönemin özellikle ikinci yarısındaki geçen bir takım olaylarla ilgili tespitleri çok önemlidir.

Örneğin, Bizans donanmasının II. Andronikos tarafından lağvedilmesini şiddetle eleştirmiş ve de son çeyrekte ivme kazanan ve Bizans İmparatorluğu aleyhine gerçekleşen Türk ilerleyişinin Bizans için büyük kötülöklere gebe olduğunu vurgulamıştır ki kendisi yaşadığı dönemde bu olayların etkisini bizzat hissetmiştir. Bu genel kapsamın dışında eserde Moğolların Batı istikametinde yayılışı, II. İzzeddin Keykavus'un sürgün yaşamı ve Bizans'ın Balkan devletleri ve Sicilya Krallığı ile ilişkileriyle ilgili yaşananlara da vurgu yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nikiforos Grigoras, Roma Tarihi, Bizans, 13. Yüzyıl, Palaiologos.

ABSTRACT

Master Thesis

THE TRANSLATION AND EVALUATION OF THE Ith-VIth PARTS OF THE NICEPHORUS GREGORAS' ROMAN HISTORY

Arslan KILIÇ

İzmir Kâtip Çelebi University

Graduate School of Social Sciences

Department of History

History Program

Nicephorus Gregoras, one of the greatest scholars of the 14th century, came to Constantinople at an early age and here, had become a student of Theodore Metochites, at the head of the greatest scholars of entire Byzantine History. With his influence he developed himself on various fields, from history to astronomy, and left works. In addition to his scholar identity, he also actively had place one some of the politic issues, especially on the theological controversies, of 14th century .

Historical work of Gregoras, Romaiki İstoria “Roman History”, consists of 37 books and contains the events starting from the Fourth Crusade in 1204 and ending with the death of Palamas in 1359. The first six parts of the work, which are the limits of this study, explains the period between 1204 and 1303. In the first book, the period of Theodore I Lascaris is mentioned briefly and then in the second and third books it was referred to the events of John III. In the fourth and fifth books which are longer from the first three books the period of Michael VIII Palaiologos and in the sixth book, the last part of this study, the beginning of the period of Andronicus II was explained.

Although he was not contemporary to the events of this era like other Byzantine historians, such as Akropolites, his observations on some events of the second half of this period as an late-watcher are very important. For example, he violently criticizes

the abolishment of the navy by Andronicus II and emphasizes that the Turkish advance against Byzantium, which had gained momentum during the second half of the century, carries great misfortunes for the Byzantines and he felt the direct effects of this in the following century. Other than this general concept, the Mongolian expansion to the West, the exile life of the Kaykaus II and the relations of Byzantines with the Balkan states and the Kingdom of Sicily were also emphasized.

Keywords: Nicephorus Gregoras, Roman History, Byzantine, 13th century, Palaiologos.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	IX
ÖNSÖZ	X
GİRİŞ	1
BÖLÜM I	7
NİKİFOROS GRİGORAS'IN HAYATI VE ROMA TARİHİ ESERİ.....	7
BÖLÜM II	17
BİRİNCİ KİTAP	17
İKİNCİ KİTAP	53
ÜÇÜNCÜ KİTAP	107
DÖRDÜNCÜ KİTAP	149
BEŞİNCİ KİTAP	235
ALTINCI KİTAP.....	301
SONUÇ	407
KAYNAKÇA	413
ÖZGEÇMİŞ	422

KISALTMALAR

- a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
bkz. : Bakınız
c. : Cilt
ev. : Çeviren
ed. : Editör
haz. : Hazırlayan
ODB : Oxford Dictionary of Byzantium
ö. : Ölüm
s. : Sayfa
TTK : Türk Tarih Kurumu
vd. : Ve diğeri

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının konusu 14. yüzyıl Bizans ilim, kültür ve siyasetinde önemli bir yer edinmiş olan Bizans dünyasının çok yönlü ilim adamı Nikiforos Grigoras'ın Romaiki İstoria (Roma Tarihi) adlı tarih eserinin ilk altı kitabının çevirisi ve değerlendirilmesidir. Eserin ilk altı kitabı 1204-1303 yılları arasındaki olayları kapsamakta olup, arada bu tarihten önce gerçekleşen Birinci Haçlı Seferi gibi bazı tarihi olaylardan da kısaca bahsedilmiştir.

Tezin Giriş kısmında çalışmanın sınırlarını oluşturan 1204-1303 arasındaki olayların genel bir özeti ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Bunun ardından birinci bölümde Nikiforos Grigoras'ın hayatı ve eseri hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde de ilk altı kitabın sırasıyla çevirisi ve dipnot yöntemiyle değerlendirilmesi yapılmıştır. Bunun ardından Sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Çalışmada çeviri kısmında önce Eski Yunanca metin, ardından da Türkçe çevirisi ve değerlendirmeler yer almıştır. Eski Yunanca metnin dizimi ve çevirisi, Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae içerisinde yer alan ve Ludwig Schopen tarafından neşri yapılan 1829 tarihli metin esas alınarak yapılmıştır.

Her ne kadar 13. yüzyıl hakkında diğer tarih yazarları ya da kronikler kadar çok bilgi ve detay içermese de ve yaşadığı dönem itibariyle bu yüzyılın olaylarının görgü tanığı değil aktarıcısı konumunda olsa da dönemi genel hatlarıyla anlatan Grigoras'ın diğer yazarlardan farkı, özellikle yüzyılın ikinci yarısından itibaren kendi zamanını etkileyen olayları değerlendirmesi açısından olmuştur.

Bu tez konusunun tespitinde ve hazırlanması sürecinde yardımlarını ve desteğini esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Levent KAYAPINAR hocama, bu dönem içerisinde hocalık vasfının yanında gösterdiği insanlığıyla da kendisine olan borcumu ödememin mümkün olmadığı kıymetli ve saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Yusuf AYÖNÜ hocama, aileme ve mensubu olduğum fakültede bulunan diğer sevgili hocalarıma teşekkür ederim.

Arslan KILIÇ

İzmir/2018

GİRİŞ

Nikiforos Grigoras'ın Türkçesi Roma Tarihi olan eseri 1204 yılının olaylarıyla başlamaktadır. Bu sene içerisinde doçları Enrico Dandolo önderliğindeki Venedikliler, esas hedefi Mısır olan Haçlı ordusunu kendi çıkarları doğrultusunda önce Macar ülkesi, sonra da Bizans İmparatorluğu ismiyle tarihte konumlandırılan ama halkının kendisini baştan sona Romalı olarak adlandırdığı devletin üzerine yönlendirmişlerdi.¹ O sırada Bizans İmparatorluğu henüz 1176'daki Miryokefalon Savaşı'nın etkilerini üzerinden atamamıştı ve Anadolu istikametinde Selçuklular tarafından baskı altına alınmışlardı. Kônstantinopolis üzerine gelen bu beklenmedik Haçlı ordusuna karşı o güne dek aşılmamış olan surlar da engel olamamış ve Haçlılar 1205'te Kônstantin'in şehrini ele geçirmişlerdi. Bu ele geçirme sırasında yapılan ağır tahribat sonucu yüzyıllar boyunca bilinen dünyanın en büyük nüfusuna sahip olmuş olan şehir harabeye dönmüştü ve bundan sonra Romalılar tarafından ele geçirildikten sonra bile, Osmanlı egemenliğine kadar, eski ihtişamına sahip olamayacaktı.²

Başkentini kaybettikten sonra bir nevi dağılan İmparatorluk toprakları çok sayıda parçaya ayrılmıştı. I. Andronikos'un torunları olan Aleksios ve David Komnênos kardeşler akrabaları Gürcü Kraliçesi Tamar yardımıyla Trabzon ve çevresinde Trabzon İmparatorluğu olarak adlandırılacak devleti kurmuşlardı.³ Onların İmparatorluğu ihyaetme hayali I. Theodôros Laskaris tarafından sona erdirildi ve bu devlet 1461 senesinde I. Mehmed tarafından fethedilene dek Doğu Karadeniz ve çevresinde tutunmaya devam etti. Bunun haricinde bugünkü Yunanistan sınırları dahilinde Mikhaël Angelos tarafından Epir Despotluğu kurulmuş ve daha sonra büyük kardeşi Theodôros'un başa geçişiyle birlikte bir süre Kônstantinopolis'i ele geçirme hususunda en büyük adaylardan biri olmuştur. Ancak

¹ Dandolo'nun 1193'te doç olarak seçilmesinin hemen ardından, önceden Venedik'e tanınan bazı ayrıcalıklı koşulların yenilenmesinde İmparator III. Aleksios'un çıkardığı zorluklar sebebiyle Bizans'a karşı bir gazezi bulunmaktaydı. Steven Runciman, *A History of Crusades, Vol. III The Kingdom of Acre and the Later Crusades*, Cambridge: Cambridge University Press, 1951, s. 113-114.

² Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, İstanbul: Dünya Yayıncılık, 1997, s. 176-179.

³ Jakob Philipp Fallmerayer, *Trabzon İmparatorluğu'nun Tarihi*, (çev. Ahmet Cevat Eren), Ankara: TTK Basımevi, 2011, s. 45-46.

onların da bu hayali 1230 yılında Klokonitsa'da Bulgarlara mağlup olmalarıyla ve Theodôros'un Bulgarlara karşı yapılan muharebede öldürülmesiyle büyük ölçüde sona ermiştir.⁴ Bizans'ın devamını sağlayan bu devletler içerisinde İmparatorluk topraklarını tekrar bir araya getirme düşüncesinde başarılı olan ise İznik Rum İmparatorluğu olmuştur. İlk etapta diğer güçler içerisinde en zayıf görünen ve Latinlere karşı neredeyse bütün gücünü kaybetme noktasına gelen I. Theodôros Laskaris yönetimindeki İzniklilerin talihi daha sonra değişmiş ve İoannês Vatatzes'le birlikte en güçlü yapı haline gelen devlet, VIII. Mikhaël Palaiologos'un hiç beklenmedik bir zamanda Kônstantinopolis'i elde etmesinin ardından 1261 senesinde Bizans'ı tekrar hayata döndürmüştür.⁵

Bizans tarafında bunlar olurken Latin kanadında da bazı gelişmeler olmuştur. Venedikliler Yunanistan sahil şeridi üzerindeki kilit şehirleri ele geçirerek Ege Denizi üzerinde hakimiyetlerini artırmışlar ve güçlü bir konum elde etmişlerdir. Mora yarımadası üzerinde ve yarımadanın kuzeyinde Latinler tarafından Akhaia Prensiği ve Atina Dükalığı kurulmuştur.⁶ Latinlerin kurduğu en güçlü devlet ise Kônstantinopolis'i başkent edinen Latin İmparatorluğu olmuştur. Başlangıçta Bulgarlara karşı edindikleri mağlubiyetle İmparatorları I. Baldwin'i kaybeden bu devlet daha sonra I. Henry döneminde en parlak zamanını yaşamış ancak mezkur İmparator'un ölümünün ardından gitgide etkisiz bir konuma gerilemiştir.⁷ Bu Latin devletlerinin haricinde Bulgarlar da Bizans ülkesinin sahibi olma konusunda önemli adımlar atmış ancak II. İvan Asen'in ölümünün hemen ardından Doğu ve Güneydoğu Avrupa üzerindeki Moğol nüfuzu sonrası Moğolların vassali olan Bulgar devleti de bu arzusunu gerçekleştirilmede muvaffak olamamıştır.⁸

⁴ Kenneth M. Setton, *The Papacy and the Levant (1204-1571) Volume I The Thirteenth and Fourteenth Centuries*, Philadelphia: The American Philosophical Society, 1976, s. 55-56.

⁵ Michael Angold, *A Byzantine Government in Exile Government and Society Under the Laskarids of Nicaea*, Oxford: Oxford University Press, 1975, s. 90-91.

⁶ Jean Longnon, "The Frankish States in Greece", *A History of Crusades Volume II The Later Crusades 1189-1311*, (gen.ed. Kenneth M. Setton) (ed. Robert Lee Wolff, Harry W. Hazard), Madison, Milwaukee and London: The University of Wisconsin Press, 1969, s. 237-238.

⁷ Robert Lee Wolff, "The Latin Empire of Constantinople", *A History of Crusades Volume II The Later Crusades 1189-1311*, (gen.ed. Kenneth M. Setton) (ed. Robert Lee Wolff, Harry W. Hazard), Madison, Milwaukee and London: The University of Wisconsin Press, 1969, s. 210-211.

⁸ Florin Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages 500-1250*, Cambridge: Cambridge University Press, 2006, s. 388-389.

İzniklilerin 1204'ten 1261'e kadar geçen sürede işleri hiç kolay olmamıştır. Özellikle ilk kuruluş aşamalarında önce Batı Anadolu'da Latinlere karşı alınan mağlubiyet, ardından da Selçuklu ilerleyişi devleti daha tam olarak var olamadan tarih sahnesinden silinme durumuna getirmiştir. Ancak bu süreçte talih, dönemin İznik ülkesinin lideri I. Theodôros Laskaris'in yanında olmuştur. İlk olarak karşılaşmış olduğu Latinlerin Bulgar tehlikesi sebebiyle Balkanlara dönüşü ardından da 1211 yılında I. Gıyaseddin Keyhüsrev'le yapılan Antiocheia Muharebesi'nde alınan beklenmedik galibiyet sonucunda kurucusu olduğu devlet varlığını koruyabilmiştir.⁹ Daha sonraki dönemde damadı Îoannês Vatatzes'in yönetimi altında devlet giderek güçlenmiş ve topraklarını Balkanların bir kısmına dahi genişletmiştir. Tabii ki bu gelişmenin en büyük sebeplerinden birisi kuzeyden ve doğudan şiddetle gelen Moğol dalgasıdır. Moğollar, hem Karadeniz'in kuzeyinden hem de doğudan önlerine gelen bütün yapıları adeta yıkarak ilerlemişlerdi.¹⁰ Bu iki dalganın getirdiği yıkım aslında İznikliler için bir yükselme şansı getirmişti. Çünkü hem kuzeydeki komşuları Bulgarlar hem de doğudaki Selçukluların bu dalgadan olumsuz etkilenmeleri İznik Rumlarının güçlenmesi hususunda önemliydi. Ne var ki ilk zamanlarda Bizanslıların lehine olan durum özellikle 13. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Türk beylerinin batı istikametindeki ilerleyişleriyle Bizans'ın son derece aleyhine işleyecek ve bir zamanların üç kıtaya yayılmış imparatorluğunun öncelikle Asya'yı terk etmesine neden olacak, daha sonra da uzun yüzyıllar adeta belkemiği olan Anadolu'yu kaybeden devletin çöküşüne giden yol açılmış olacaktı.

Moğolların Selçukluları vassalleri haline getirmeleri sürecinin devamında, Selçuklu ülkesi içinde taht mücadeleleri yaşanmış ve bunun sonucunda da II. İzzeddin Keykavus İzniklilere sığınmıştı. Daha sonrasında ise bir zamanlar kaçıp kendisine gelen Mikhaël Palaiologos kendisini hapsedirmiş, Altın Orda Hanı Berke'nin yardımıyla kurtulan Keykavus hayatının sonuna kadar Kırım'da

⁹ Yusuf Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, Ankara: TTK, 2014, s. 220-222; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul: Turan Neşriyat Yurdu, 1971, s. 288-291.

¹⁰ Alexander A. Vasilev, *Bizans Tarihi*, (çev. Tevabil Alkaç), İstanbul: Alfa Yayıncılık, 2016, s. 596-598.

yaşamıştı.¹¹ Onun Rum ülkesinde yaşadıklarının bir kısmı ve oğlunun daha sonraki taht mücadelesi Grigoras'ın eserinde kısaca anlatılmıştır.

II. Theodôros Laskaris'in ölümünün ardından tahtı ele geçiren bir dönemin Selçuklu ülkesindeki sürgünü VIII. Mikhaël Palaiologos döneminin başlangıcında İzniklilerin talihi kısa bir süreliğine yaver gitmeye devam etmişti. İlk olarak 1259'daki Pelagonia Muhaberesi'nde kendisine karşı birleşen Epir Despotu Mikhaël, Sicilya Kralı Manfred ve Akhaia Prensi William'ı alt etmeyi başarmıştı.¹² Ardından İmparator'un kendi başında bulunduğu orduyla çıktığı seferde ele geçiremediği Kônstantin'in şehri, küçük bir birliğin doğru zamanda doğru yerde bulunması sonucunda İzniklilerin eline geçmiş ve şehrin Latinlerin elindeki esareti sona ermiştir. Ama ele geçirilen şehir yukarıda da değinildiği gibi o eski haşmetinden çok uzaklaşmış ve bir harabeye dönmüştür ve geri kalan Bizans egemenliğinde o eski günlerine geri dönemeyecektir.

1259'da Pelagonia zaferinin ardından Bizans için batıdan gelen tehdit azalmamıştı. Özellikle 1266'dan itibaren Anjoulu Charles'ın Sicilya Krallığını ele geçirmesi ve Bizans üzerindeki emelleri uzun bir süre Bizans için hayati bir tehlikeye sebep olmuştu. Balkanlardaki diğer güçlerle yani Akhaia, Epir, Bulgar ve Sırp devletleriyle ve Venedikle anlaşan Charles'ı durdurmak için Bizans belki de en başarılı olduğu konuyu yani diplomasiyi kullanacaktı. Daha önce Cenevizlilerle anlaşıp onların Galata'da bir koloni kurmalarına müsaade eden Mikhaël, Charles'ın planlarını bozmak için Papa'yla, Fransa Kralıyla ve Aragon Kralıyla anlaşmaya çalışmış ve Charles'ın ağır vergileri altında yaşayan Sicilya halkını isyana teşvik ederek uzun uğraşlar ve tavizler sonucunda Batı kanadındaki en büyük sorunun üstesinden gelmeyi başarmıştı.¹³ Bu yolda kendi halkının ve din adamlarının büyük tepkisini çeken Union (Birleşme) anlaşmasını, yani Katolik inancının üstünlüğünde bir ortak Hıristiyanlık paydasına girmeyi, kendi isteğiyle kabul etmişti. Her ne kadar büyük tepkiler görse de bu birleşme düşüncesinden hiçbir zaman vazgeçmedi.

¹¹ Ali Sevim, Yaşar Yücel, *Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu ve Beylikler Dönemi*, Ankara: TTK Basımevi, 1989, s. 180-181.

¹² Deno John Geanakoplos, *Emperor Michael Palaeologus and the West 1258-1282*, Cambridge: Harvard University Press, 1959, s. 73-74.

¹³ Geanakoplos, *a.g.e.*, s. 366-367.

Ancak bu sırada batıda Anjoulu Charles tehlikesi sona ererken doğu kanadında ise durum değişmekteydi. Moğol baskısı ve Anadolu Selçuklularının merkezi otoritesinin gitgide azalması sebeplerinden ötürü Türkmen beyleri Bizans aleyhine ilerlemeye ve yavaş yavaş kendi arazilerini elde etmeye başlamışlardı. Mikhaél'in ardından tahta geçen oğlu Andronikos Anadolu siyasetine daha çok ağırlık verse de artık işler geri dönülemez bir yola girmişti. Paflagonya'da ve Menderes havzasında Türk ilerleyişi artan bir ivmeyle devam etmekteydi.¹⁴ Bunun yanında Dördüncü Haçlı Seferi'nin sonucunda elde ettikleri ile gitgide kuvvetini arttıran Venedik ve Bizans'ın Venedik'e karşı bir dönem müttefiki olan Ceneviz şehir devletlerinin imparatorluk nezdindeki nüfuz ve etkileri giderek yükselmiş ve Grigoras'ın eserinde şiddetle eleştirdiği Bizans donanmasının II. Andronikos döneminde lağvedilmesi ile de tavan yapmıştır.¹⁵

Genel olarak değerlendirildiğinde 13. yüzyıl Bizans tarihi açısından önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. Bir nevi çökmüş olan İmparatorluk yüzyılın ilk yarısında İznik kanadında yeniden dirilip toparlanmayı başarsa da eski gücüne ulaşmadan önce Batı'daki Sicilya Krallığı, daha sonrasında da Doğu'dan hareket etmeye başlayan Türk kuvvetlerinin etkisiyle gerileme yolunda adım atmaya başlamıştı. İlk hareketi savuşturmayı başaran Bizans, ikinci harekete karşı koyamayacak ve nihai sonuna doğru yavaş yavaş ilerlemeye başlayacaktı. Bu süreci kendi gözlemlerine dayanmadan anlatsa da, eserin yazarı Nikiforos Grigoras'ın metin içinde aktardığı bazı tespitleri oldukça önemlidir. 13. yüzyılın sonuna doğru kötü günler yaşamakta olan Bizans için daha kötü günler henüz yaşanmamıştır.

Grigoras eserinde 1255'e kadar gelen kısımda temel kaynak olarak 1204-1261 arasındaki dönemi ele alan Akropolites'i kullanmıştır. Ancak yine de anlatısında ondan farklılaştığı bazı yerler bulunmaktadır. Örneğin Antioheia savaşının sonunda I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ölümü ile ilgili anlatımı Akropolites'ten farklıdır. 1255-

¹⁴ Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, (çev. Erol Üyepazarcı), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Dördüncü Basım, 2012, s. 354-360; Yusuf Ayönü, "Dördüncü Haçlı Seferi'nin Batı Anadolu'nun Türkleşme Sürecine Etkisi", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXIV/1 Temmuz 2009, s. 14-15.

¹⁵ Bizans donanması dağıtılmış ve boşta kalan mürettebat Ceneviz, Venedik ve Türk hizmetine girmişti. Bunun sonucunda başkentin savunması için İtalyan şehir devletlerinin desteği zaruri hale gelecekti. Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, (çev. Gül Çağalı Güven), İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınevi, 2000, s. 203.

1261 arasındaki dönemde ise hem Akropolites hem de Pakhymeres'ten faydalanmış, ikisinin farklı bilgi verdiği konularda bazen Pakhymeres'in bazen da Akropolites'in verdiği bilgileri esas alarak eserinde yer vermiştir. Konstantinopolis'in ele geçirilmesinin ve İmparator VIII. Mikhael'in şehre girmesinin ardından temel kaynağı sadece Pakhymeres olmuştur. Anlatımında farklılaştığı yerler olsa da genel olarak Pakhymeres'i takip etmiştir. Bu çalışmanın konusu olan tarih eserinin 1204-1303 arasındaki dönemini kapsayan ilk yedi kitabında, dönemin genel bir özetini çıkarmıştır. Kaynak olarak kullandığı eserler kadar detaylı bilgiler vermese de Grigoras'ın temel farklılığı bu döneme gelecekte gelen bir gözle bakmasıdır. VIII. Mikhael döneminden itibaren bazı olaylar hakkında yaptığı yorumlar oldukça önemlidir ki özellikle on üçüncü yüzyılın son çeyreğinde yaşanan olayların sonucunu kendisi de oldukça yakından hissetmiş ve görmüştür. Batı Anadolu'daki Türk ilerleyişini Bizans İmparatorluğu için kötülüklerin başlangıcı olarak nitelendirmesi döneme sonradan bakmanın ve bu olayların artçılarını doğrudan hissetmesinin sonucundadır. Benzer şekilde II. Andronikos'un donanmayı lağvetmesini de II. Andronikos döneminde yükselmesine ve ona olan yakınlığına rağmen oldukça eleştirmiştir. Tarihini yazarken olaylara olabildiğince tarafsız bakıp anlatmayı görev edindiğini eserini incelerken hissetmek mümkündür. Kişilere ve olaylara bakışı ve yorumlayışı, belki olayların doğrudan içinde yer almamasından ve dolayısıyla kişileri tanımamasından ötürü olsa da yine de sırasıyla sağduyulu ve mantık çerçevesindedir. Bu çalışmada Bonn corpusu içerisinde neşredilen Yunanca metin temel alınmış ve ikincil olarak kontrol amaçlı Almanca çevirisinden yararlanılmıştır. Görgü tanığı olmadığı olayların yer aldığı ilk yedi kitabının ele alınması sebebi ise yukarıda anlatıldığı gibi tarafsız olmaya çalışan tutumu ve olaylar hakkındaki görüşleridir.

BÖLÜM I

NIKİFOROS GRİGORAS'IN HAYATI VE ROMA TARİHİ ESERİ

14. yüzyılın en önemli ilim adamlarından birisi olan Nikiforos Grigoras, günümüz Türkiye'sinde Karadeniz Ereğlisi olarak adlandırılan bölgede bulunan Pontos Herakleia'sında dünyaya gelmiştir. Doğum tarihi konusunda tarihçiler 1290 ile 1294 yıl aralığındaki farklı yıllar üzerine görüş bildirmişlerdir.¹⁶ Ailesi hakkında çok fazla bir bilginin bulunmadığı Grigoras, küçük yaşta yetim kalmış ve 1304 yılından itibaren o zamanın Pontos Herakleia'sı piskoposu olan dayısı İöannês tarafından yetiştirilmeye başlanmıştır. İöannês, ona eski Yunan filozoflarına olan sevgisini ve Platoncu bir felsefe anlayışını aktarmış ve Hıristiyan teolojisini tanıtmıştır.¹⁷ Grigoras, ona karşı duyduğu minnettarlıkla, 1328 senesinde dayısının vefatının ardından, onun hayat öyküsünü kaleme almıştır. 1315 yılında ise 20 yaşında iken dayısı tarafından Kônstantinopolis'e, eğitimine devam etmesi amacıyla gönderilmiştir.¹⁸ Kendisinin mektupları hakkında bir doktora tezi yapan Divna Manolova'nın belirttiği üzere, bu noktadan sonra da bazı memleketdaşlarıyla mektuplaşmaya devam etmiş, ayrıca mektuplarında sıklıkla doğduğu şehre karşı olan sevgisini dile getirmiş ve memleketi hakkında bir de övgü metni yazmıştır.¹⁹

Kônstantinopolis'e gelişinin ardından 1315-1319 tarihleri arasında patriklik yapmış olan İöannês Glykis'in, muhtemelen dayısının tavsiyesiyle, talebesi olmuş ve kısa sürede hocasının güvenini elde edip ondan retorik ve mantık dersleri almıştır.²⁰ Daha sonrasında Glykis'in yönlendirmesiyle ve de kişisel yeteneğiyle Bizans

¹⁶ Alice-Mary Talbot, "Gregoras, Nikephoros", *ODB*, (ed. Alexander P. Kazhdan), Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 874-5.

¹⁷ Tsiganis Kônstantinos Dimitriou, *Parentheta Keimena sti Romaiki Istoria tou Nikiforou Grigora*, Metaptihiaki ErgAsya, Aristoteleio Panepistimio Thessalonikês Filosofiki Sholi Tmima Filosofias, 2010, s. 1.

¹⁸ Nikephoros Gregoras, *Rhomäische Geschichte*, (tr. J. Louis van Dieten), Erster Teil (Kapitel I-VII), Stuttgart: Anton Hiersemann, 1973, s. 1.

¹⁹ Divna Manolova, *Discourses of Science and Philosophy in the Letters of Nikephoros Gregoras*, Doctoral Dissertation, Central European University The Doctoral School of History The Medieval Studies Department, Budapest 2014, s. 11.

²⁰ C. N. Constantinides, *Higher Education in Byzantium in the Thirteenth and Early Fourteenth Centuries (1204-ca.1310)*, Nicosia: Zavallis Press, 1982, s. 99; Herbert Hunger, *Die hochsprachliche profane Literatur der Byzantiner*, Erster Teil, München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1978, s. 454.

tarihinin en önemli bilginlerinden Theodôros Metokhitês'in²¹ takdirini kazanarak onun öğrencisi olmuştur. Öğrencisindeki ışığı gören Metokhitês, onu matematik, felsefe ve dinbilimi gibi pek çok bilim alanında eğitmiş ve özellikle astronomi alanında çalışmalara başlamasında önemli bir rol üstlenmiştir.²² Ondan aldığı geniş kapsamlı ve oldukça detaylı eğitimle çağının en önemli bilim adamlarından birisine evrilecek olan Grigoras bunun ardından Metokhitês'in çabalarıyla 1316-1321 arasında yenilenen Hora Manastırı'na²³ yerleşmiş ve buradayken hem hocasının çocuklarının öğretmeni olmuş hem de kendisini çalışmalarına verecek ve geliştirecek zamanı bulmuştur.²⁴ Bunun yanında da 1320'lerden itibaren Hora Manastırı içerisinde bir okul kurmuş ve hepsi birlikte *quadrivium* olarak adlandırılan aritmetik, geometri, astronomi ve müzik dallarında dersler vermiştir.²⁵ Grigoras, 1321'de Metokhitês tarafından İmparator II. Andronikos Palaiologos'un huzuruna çıkarılmış ve övgü dolu konuşmasıyla İmparator'un övgüsüne nail olmuştur. Bu olayın ardından İmparator tarafından kendisine "hartofilaks"²⁶ unvanı bahşedilmiş ancak o, yaşının gençliği gibi sebeplerle bu görevi kabul etmemiş ve bilimsel çalışmalarda bulunmaya devam etmiştir.²⁷

1324 yılında Grigoras, II. Andronikos'a Paskalya tarihinin hesaplanması ve takvim konusunda reform yapma çağrısında bulundu. Çünkü zamanının en önemli astronomi uzmanlarından birisi olan kendisi fark etmişti ki, o dönemde kullanılmakta olan Jülyen takvim her ne kadar 365,25 güne eşit kabul edilse de aslında az da olsa

²¹ Bizans'ın en büyük düşünür ve bilim adamlarından biri olan Metokhitês'le ilgili genel bilgi almak için bkz. Maria Bazzani, "Theodore Metochites, A Byzantine Humanist", *Byzantion*, Vol. 76, (2006), s. 32-52; Paul Magdalino, "Paleologoslar Döneminde Yaşanan Bizans Rönesansı. Theodôros Metohites ve Kariye Manastırı", *Bizans Yapılar, Meydanlar, Yaşamlar*, (ed. Annie Pralong), (çev. Buket Kitapçı Bayrı), İstanbul: Kitap Yayınevi, 2016, s. 165-181.

²² Gregoras, *Rhomäische Geschichte*, s. 4.

²³ Günümüzde Kariye Cami. Semavi Eyice, *Son Devir Bizans Mimarisi İstanbul'da Palaiologoslar Devri Anıtları*, İstanbul: Baha Matbaası, 1963, s. 25.

²⁴ Theodôros Agatianos, *O Vizantinos İsihasmos se Antiparathesi me tin Theologia tis Disis. Agios Grigorios Palamas - Antiisihastes*, Metaptihiaki ErgAsya gia tin Lipsi İdikevsis stin Pateriki Grammateia, Aristoteleio Panepistimio Thessalonikês Theologiki Sholi Tmima Poimantikis kai Koinonikis Theologias, Thessalonikê 2015, s. 91.

²⁵ Divna Manolova, *Discourses of Science and Philosophy in the Letters of Nikephoros Gregoras*, s. 13.

²⁶ Kônstantinopolis patriğinin arşiv yöneticisi ve belgelerinin koruyucusudur. Patriğın sağ kolu olarak ruhban sınıfı ve patrik arasındaki ilişkilerde aracı olmuştur. Jeffrey M. Wehmeyer, "The Chartophylax: Archivist and Librarian to the Patriarch in Constantinople", *Libraries & Culture*, Vol. 32, No: 1 (Winter, 1997), s. 107-112.

²⁷ Sklaveniti Anna, *Simvoli sti Meleti ton Epistolon tou Nikiforou Grigora*, Didaktoriiki Diatrivi, Panepistimio İoanninon Filosofiki Sholi-Tmima Filosofias-Tomeas Mnef, İoannina 2014, s. 5.

daha kısaydı.²⁸ Bu nedenle aradan çok yıllar geçtikten sonra bu küçük farklılık büyümüş ve o sırada bahar ekinoksunun tarihi artık güneş yılına göre iki gün kaymıştı. Bu da Paskalya tarihinin yanlış hesaplanmasına neden olmaktaydı. Dolayısıyla yeni ve doğru bir düzenlemenin yapılması gerektiğini düşünüyordu. Bu konuyu öncelikle Bizans'taki bir grup bilim adamına açtı. Onları ikna etmeyi denemesinin ardından konuyu İmparator II. Andronikos'un huzurunda anlattı. Her ne kadar huzurda bulunan başta İmparator olmak üzere Patrik'i ve kilise bilginlerini ikna edip kendisine hak vermelerini sağlasa da, onları değişiklik yapmaya sevk edemedi. Çünkü onlar, kilise kanununda değişiklik yapmanın cahil halkı galeyana getirme ihtimalinden korktular ve düzen değişmedi. Grigoras'ın sunduğu çözüm bundan neredeyse 250 yıl kadar sonra 1578'de, onun çözümünden haberi olup olmadığı bilinmeyen Papa XIII. Gregory'nin kendi çalışmasına ithafen yürürlüğe konuldu ve Gregoryen takvim kullanılmaya başladı. Ancak yeni takvime Gregoryen adı Grigoras'a değil Papa Gregory'ye nispetle konuldu.²⁹

Grigoras, 1326 yılında Sırp ülkesine elçi olarak gönderildi. Metokhitês'in kızı Eirênê ve damadı Îoannês Palaiologos'tan olan torunu Maria, 1325'te Sırp Kralı Stefan Uroş ile evlenmişti. Bunun üzerinden kısa bir süre geçtikten sonra o zamanlar Sırlara eşitle beraber sığınmış olan³⁰ damat Îoannês vefat etti ve Metokhitês'in kızı Eirênê'yi Sırp ülkesinde tek başına bıraktı. Metokhitês de bu nedenle kızının geri getirilmesi için bir elçi heyeti gönderilmesi konusunda Bizans İmparatoru II. Andronikos'tan izin aldı. Bu elçilik heyetinin başında da Grigoras yer alıyordu.³¹ Grigoras, 140 kişilik bir heyetle o sırada Üsküp'te bulunan Eirênê'yi ikna edip geri getirmek üzere yola çıktılar ve kısa süreli bir yolculuktan sonra oraya vardılar ve de Metokhitês'in kızını yanlarına alıp döndüler.³²

²⁸ Anne Tihon, "Astronomy", *The Cambridge Intellectual History of Byzantium*, (ed. by Anthony Kaldellis and Niketas Sinioglou), Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s. 196.

²⁹ Efstratios Th. Theodossiou vd., "Nicephoros Gregoras: the greatest Byzantine astronomer", *Astronomical and Astrophysical Transactions*, Vol. 25, No. 1, (February 2006), s. 105-118, s. 112.

³⁰ Îoannis Paleologos, damadı Sırp Kralı ile birlikte II. Andronikos'a karşı hareket etmekteydi bkz. Efstratios Th. Theodossiou vd., "The Greatest Byzantine Astronomer Nicephoros Gregoras and Serbs", *Journal of Classical Studies of Matica Srpska*, Issue 8, (2006), s. 160.

³¹ Peter Schreiner, "Die Gesandtschaftsreise des Nikephoros Gregoras nach Serbien (1326/27)", *Zbornik radova Vizantoloskog Instituta*, Issue 38, (1999/2000), s. 334.

³² Anthony Kaldellis, *Ethnography after Antiquity, Foreign Lands and Peoples in Byzantine Literature*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2013, s. 147.

Grigoras, arkadaşlarının kendisini teşvik etmesinin ardından Platon, Aristoteles ve Ptolemaios hakkında ders vermeye başladı ve ününü artırdı. Ancak çok geçmeden üst üste büyük talihsizlikler ve üzüntüler yaşadı. 1328 yılı içerisinde önce koruyucusu İmparator II. Andronikos, tahtını torunu III. Andronikos'a bırakmak zorunda kaldı. İkinci olarak ise kendisine yetim kaldığı dönemde sahip çıkıp eğiten ve Byzantion'da eğitim almasını sağlayan dayısı İôannês vefat etti. Son olarak da II. Andronikos döneminde bilimde olduğu kadar siyasette de büyük bir rol üstlenen hocası ve alim Theodôros Metokhitês yeni İmparator tarafından sürgüne gönderildi.³³ Metokhitês sadece Dimetoka'ya sürgün edilmekle kalmadı, bütün mal varlığına el konuldu. Diğer II. Andronikos taraftarlarının aksine Byzantion'da kalmasına izin verilen Grigoras da bu mal varlığına el konulma durumundan nasibini aldı.³⁴ Bu dönemde Grigoras kabuğuna çekildi. Dayısı için daha önce bahsedilen hayat öyküsünü yazdı ve çalışmalarına devam etti. 1329'da daha sonraki dönemlerde kendisinden farklı saflarda yer tutacağı, 14. yüzyılın en önemli siyasi kişiliklerinden İôannês Kantakuzinos ile tanışıp dost oldu.³⁵

Hocası Metokhitês gibi astronomi üzerine çalışmalar yapan Grigoras, Ptolemaios'un eserlerinden yardım alarak gelecekteki güneş ve ay tutulmalarını kesin tarihleriyle hesaplamaya çalışmış ve bunu başarmıştır. Bu konuda, daha önceki tutulmaların tarihlerini bilmekle övünen Metokhitês'in aksine geriye bu hesaplamalarıyla ilgili bir kayıt bırakmıştır. 16 Temmuz 1330'daki güneş tutulmasını ve o sene içerisinde gerçekleşen iki ay tutulmasını yine güneş tutulmasında olduğu gibi kesin tarihleriyle birlikte ne zaman meydana geleceklerini önceden bilebilmiştir.³⁶

1330'lu yılların başında tekrar eski İmparator devrinde olduğu gibi siyasette aktif olan Grigoras, karşısında hem düşünce hem de bilim alanında bir rakip buldu. Bu kişi İtalya'daki Eski Bizans kolonilerinden Kalabria'da yetişen Bizanslı bir keşiş

³³ Rodolphe Guiland, *Correspondance de Nicephore Gregoras*, Paris: Belles Lettres, 1927, s. IV.

³⁴ Gregoras, *Rhomäische Geschichte*, s. 10.

³⁵ Guiland, *Correspondance de Nicephore Gregoras*, s. IV.

³⁶ Anne Tihon, "Astronomy", s. 191; Efstratios Th. Theodossiou vd., "Nicephoros Gregoras: the greatest Byzantine astronomer", s. 112.

olan Barlaam'dı.³⁷ Böyle bir ortamda Barlaam önce yavaş yavaş ismini duyurdu ardından ise Îôannês Kantakuzinos'un dikkatini çekerek Kônstantinopolis şehrine geldi.³⁸ Bu noktadan itibaren de bilinmeyen bir sebeple Grigoras ve Barlaam arasında düşüncesel bir tartışma başladı. Grigoras 1331 senesinde Barlaam'a karşı iki yazı yayınladı ve ardından 1331 kışı 1332 başlarında Barlaam'la olan tartışmasında başarılı olan taraf oldu. Bunun ardından da Barlaam'a karşı "Florentios ya da Bilgelik Hakkında" adlı eserini kaleme aldı. Bu çok bilinen eserinde Grigoras bir noktada hem İtalya'da Latin adetleriyle yetişmekle küçümsediği Barlaam'a³⁹, hem de bir Platoncu olarak Aristoteles mantığına karşı olan düşüncelerini belirtiyordu.⁴⁰ 1334'te Grigoras, Bosforos Başpiskoposu Dominiken Francesco de Camerino ve Hersonisos Piskoposu Richard adlı Papalık temsilcileriyle teolojik bir tartışma üzerine görüşmek üzere başmüzakereci olarak seçildi.⁴¹ Ancak Latinlerle tartışmanın faydası olmayacağı gerekçesiyle bunu reddetti. Bunun üzerine kendisinin yerine, Ortodoksluğu temsil etmek için Latin düşüncesine hakim olması nedeniyle Barlaam seçildi.⁴²

1332'de Grigoras, hayatında son derece mühim bir yer etmiş olan iki kişinin daha ölümüne şahit olmak zorunda kaldı: II. Andronikos ve Metokhitês. İki eski velinimeti için cenaze nutukları hazırladı. 1333'te de III. Andronikos'un annesi Maria'nın ölümü sebebiyle de bir teselli konuşması yazdı. Bunların haricinde 1341'de III. Andronikos'un ölümü nedeniyle hem bir methiye kaleme aldı hem de müteveffa İmparator'un cenaze konuşmasını gerçekleştirdi.⁴³

³⁷ Sergei Mariev, "Plotinus in the Phlorentios of Nikephoros Gregoras", *Koinonaton Doron: Das spätere Byzanz zwischen Mactlosigkeit und kultureller Blüte (1204–1461)*, (ed. Albrecht Berger et.al.), Berlin: De Gruyter, 2016, s. 101.

³⁸ Michael Angold, "Byzantium and the west 1204-1453", *Cambridge History of Christianity: Volume 5 Eastern Christianity*, (ed. Michael Angold), Cambridge: Cambridge University Press, 2008, s. 62.

³⁹ John A. Demetracopoulos, "Nikephoros Gregoras", *Encyclopedia of Medieval Philosophy, Philosophy Between 500 and 1500*, (ed. Henrik Lagerlund), Springer, 2011, s. 898

⁴⁰ Börje Byden, Katerina Ierodiakonou, "Greek Philosophy", *Oxford Handbook of Medieval Philosophy*, (ed. by John Marenbon), Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 36; Sergei Mariev, "Plotinus in the Phlorentios of Nikephoros Gregoras", s. 101-102; Giannis A. Dimitrakopoulos, *Nikolaos Kabasila kata Pirronos*, Athina: Vivliopoleia Parousia, 1999, s. 88.

⁴¹ Manolova, *Discourses of Science and Philosophy in the Letters of Nikephoros Gregoras*, s. 19.

⁴² Angold, "Byzantium and the west", s. 63.

⁴³ Manolova, *Discourses of Science and Philosophy in the Letters of Nikephoros Gregoras*, s. 19.

1340'ların başında Bizans Hıristiyanlığı üzerinde yeni bir dini akım ön plana çıkıyordu. Bunun adı İsihazm idi.⁴⁴ Sessizlik anlamına gelen “ἥσυχία” kelimesinden türeyen bir ada sahip olan bu dini akımın lideri Grigorios Palamas'tı. 1341 sinodunda Barlaam'ın fikirlerini mağlup edip onun Batı'ya dönmesine sebep olan Palamas⁴⁵, teolojik düşünce konusunda zamanında büyük alim Metokhitês'in bile kendisini övmesine sebep olacak büyük bir yetkinliğe sahipti. Öte yandan Grigoras ise ilk etapta bu tartışmalara dahil olmadı. 1341'den beri süre gelen iç savaşı sona erdirmek adına İmparatoriçe Savoylu Anna, 1346'da Kantakuzinos'un müttefiki olan Palamas'ı daha önce atmış olduğu hapisneden çıkardı. Bunun ardından İmparatoriçe Grigoras'ı Palamas'la bir görüşmeye davet etti ki bu sayede Kantakuzinos'la olan anlaşmazlıkların ve savaşın sona ereceğini umuyordu. Ancak İmparatoriçe'nin beklentisinin aksine Grigoras, geleneksel doktrini savunup Palamas'ın fikirlerine açıkça karşı çıktı. Ancak 1347'de yapılan sinodda, 1341'de olduğu gibi yine Palamas'ın önderliğini ettiği akım günün kazananı oluyordu.⁴⁶ Bu olayla birlikte Grigoras artık Palamas karşıtı hareketin liderliğini üstlenmeye başladı. 1347'de İsihazm'a ve Palamas'a karşı düşüncelerini “Antirretika” adlı eserinde belirtti.⁴⁷ Bütün bu Palamas karşıtlığına ve bir zamanlar dost olduğu Kantakuzinos'la oluşmaya başlayan husumete karşın Grigoras'a, 1349'da Patrik İsidoros'un ölümünün ardından Kantakuzinos tarafından patriklik makamına oturması teklif edildi. Ancak Grigoras bu teklifi reddetti.⁴⁸ 1351 yılında toplanan sinodda Grigoras ve Palamas karşıtları bir kez daha fikirlerini öne sürdüler ancak Palamas'ın görüşlerinin heretik olduğuna dair bu düşünceler sinodda kabul görmedi ve Grigoras'ın öğretileri mahkum edildi.⁴⁹ Gelenek olduğu üzere bu gibi durumlarda görüşü mahkum edilen kişinin ya idam edilmesi ya da kör edilmesi gerekirken,

⁴⁴ Anita Strezova, *Hesychasm and Art, The Appearance of New Iconographic Trends in Byzantine and Slavic Lands in the 14th and 15th Centuries*, Canberra: Australian National Press, 2014, s. 24.

⁴⁵ Anna, *Simvoli sti Meleti ton Epistolon tou Nikiforou Grigora*, s. 10.

⁴⁶ Bojana Pavlovic, “Mount Athos in the Historical Work of Nikephoros Gregoras”, *Peribolos*, Tome 1, (2015), s. 315-317.

⁴⁷ John A. Demetracopoulos, “Nikephoros Gregoras”, *Encyclopedia of Medieval Philosophy*, (ed. Henrik Lagerlund), Springer, 2011, s. 897-899.

⁴⁸ Gregoras, *Rhomäische Geschichte*, s. 22.

⁴⁹ Grigoras, Palamas'ın düşüncelerini Bogomiller, ikonoklastlar ve diğer sapkın olarak addedilen düşüncelerle aynı kefeye koymuştur. Lev Lukhovitskij, “Historical Memory of Byzantine Iconoclasm in the 14th c.: the Case of Nikephoros Gregoras and Philatenos Kokkinos”, *Aesthetics and Theurgy in Byzantium*, (ed. by Sergei Mariev and Wiebke-Marie Stock), De Gruyter, 2013, s. 223.

Katakuzinos'un araya girmesiyle bu ceza Hora manastırında hapsedilmeye çevrildi. Bu hapis süreci boyunca kimseyle mektup alışverişinde bulunamayacaktı.⁵⁰ Bu ceza 1354 yılında Katakuzinos'un düşüşüyle sona erecekti.⁵¹ Grigoras bundan sonraki hayatı boyunca kendisini çoğunlukla Palamas ve İsihazm karşıtı düşüncelere karşı çalışmakla ve yazılar yazmakla geçirdi. 1357 yılında ikinci Antirretika'sını kaleme aldı. 1359'daki Palamas'ın ölümünü Roma Tarihi eserinde aktardıktan kısa bir müddet sonra yaklaşık 1360'da Kônstantinopolis'te hayata veda etti. Ölümünden sonra naaşı aşığılanıp şehir sokaklarında sürüklendi.⁵²

Krumbacher'in 14. yüzyılın en büyük "polymath"ı⁵³ olarak nitelendirdiği bir entelektüel olan Grigoras, pek çok farklı alanda çalışmış ve geriye pek çok eser bırakmıştır. Gramer, retorik, tarih, matematik, astronomi, felsefe ve müzik alanında yazdığı pek çok eserin yanında, kendisinin kaleme aldığı ya da kendisine gönderilen mektuplardan oluşan büyük bir arşiv de günümüze ulaşmıştır.⁵⁴ Bunun yanında pek çok hagiografik eseri de metne dökmeyi başarmıştır.⁵⁵ Grigoras'ın diğer bir özelliği Hora manastırında bulunması sebebiyle burada Metokhitês'in etkisiyle çok sayıda esere ulaşabilme imkanına sahip olmasıydı.⁵⁶ Bu sayede pek çok antik dönem kaynağını okuyup inceleyebilmiştir. Bunun haricinde ilerleyen yıllarda kendisi de bundan ayrı büyük bir eser arşivine sahip olmuştur. Homeros, Plutarhos, Platon, Aristoteles gibi çok sayıda antik dönem yazarlarının metinleri üzerinde notlar almıştır.⁵⁷ Metokhitês'in politik gücünü yitirip sürülmesi sonucunda hocasının arzusu, öğrencisi Grigoras'ın yazılarını koruması olmuştur. Muhtemelen Grigoras'ın hususi muhafazasından dolayı, Metokhitês'in şiir koleksiyonlarının kopyaları, Aristoteles üzerine notları ve Astronomi üzerine bir eseri gibi geride bıraktığı

⁵⁰ Anita Strezova, *Hesychasm and Art*, s. 25; Georgi Kapriev, *Philosophie in Byzanz*, Würzburg: Königshausen & Neumann, 2005, s. 260.

⁵¹ Edmund Fryde, *The Early Palaeologan Renaissance (1261 – c.1360)*, Leiden: Brill, 2000, s. 359.

⁵² Manolova, *Discourses of Science and Philosophy in the Letters of Nikephoros Gregoras*, s. 21.

⁵³ Karl Krumbacher, *Geschichte der Byzantinischen Literatur, von Justinian bis zum Ende des oströmischen Reiches (527-1453)*, München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1897, s. 293.

⁵⁴ Mektupları için bkz. Guiland, *Correspondance de Nicephore Gregoras*.

⁵⁵ Bunlar için bkz. İliana Paraskevopoulos, *Ta Agiologika Erga tou Nikiforou Grigora*, Didaktori Diatrivi, Aristotelio Panepistimio Thessalonikê Filosofiki Sholi Tmima Filologias, Thessalonikê 2008.

⁵⁶ Filippomaria Pontani, "Scholarship in the Byzantine Empire (529-1453)", *Brill's Companion to Ancient Greek Scholarship Volume I History Disciplinary Profiles*, (ed. Franco Montanari et al.), Leiden: Brill, 2015, s. 431-432.

⁵⁷ Fryde, *The Early Palaeologan Renaissance (1261 – c.1360)*, s. 359.

metinler Őu zaman dek korunagelmiŐtir.⁵⁸ Sadece Metokhitēs'in eserleri deęil dięer pek çok eserin de korunması ve restorasyonu Grigoras'ın çabaları sayesinde gerçekleŐmiŐtir. Bunun haricinde bir takım metinlerin üzerinde Grigoras'ın kendi el yazısından notlar ve düzeltmeler de teŐpit edilebilmiŐtir.⁵⁹ öte yandan Ptolemaios'un Harmoniler adlı eserinin nc kitabının 14. ve 16. bölümleri arasındaki boŐ kısmına Grigoras tarafından rekonstrüksiyon yapılmıŐtır.⁶⁰ Belirtildięi üzere çok sayıda alanda çalıŐma yapan Grigoras'ı en çok ön plana çıkan çalıŐmaları ise astronomi alanındadır. Pek çok araŐtırmacının eserinde kendisi ya da çalıŐmaları hakkında olumlu ya da olumsuz pek çok niteleme bulunsa da kesin olan Őey Őudur ki kendisi iyi ve çok yönlü bir araŐtırmacıdır ve geride bıraktıkları ya da sayesinde kalanlar sebebiyle geçmiŐe dair bilgimiz biraz daha fazladır.

Nikiforos Grigoras'ın günümüz Türkçesiyle "Roma Tarihi" olarak çevrilen tarih üzerine eseri 37 kitaptan oluŐmaktadır. 1204'teki Dördüncü Haçlı Seferi ve sonunda Knstantinopolis'in Latinler tarafından ele geçirilmesiyle baŐlayan eser Palamas'ın vefat ettięi 1359 yılına kadar uzanmaktadır. Birinci kısım olan ilk 11 kitap 1204-1341 yıllarını kapsamaktadır. İlk 7 kitap Akropolites, Pakhymeres ve Honiatis'ten özetlenip aktarılmıŐ ve üzerlerine muhtemelen çeŐitli baŐka belgelerden verilerle ekler yapılmıŐtır.⁶¹ 1307 yılına kadar olan olaylar için Pakhymeres'in yardımcı kaynaęıdır, 1307-1321 arası dönem için ise tek kaynaktır. 1321'den sonraki dönem için ise Kantakuzinos'un tamamlayıcısıdır.⁶² Muhtemelen Knstantinopolis'e geldięi 1315 yılından itibaren daha detaylı ve kendi gözlemlerine dayanan veriler sunmaya baŐlar. 1350 yılından sonraki dönemi anlatan 30. ve 35. kitaplar arası bölümü tamamen İsihazm tartıŐmaları üzerine ayırmıŐtır. Dolayısıyla bu konu üzerine yaptıęı tartıŐmalar oldukça subjektif bir hal alır ki bu da bu bölümün tarihsel

⁵⁸ Fryde, *a.g.e.*, s. 360.

⁵⁹ I. Perez Martin, "The Role of Maximos Planudes and Nikephoros Gregoras in the Transmission of Cassius Dio's Roman History and of John Xiphilinos' Epitome", *Medioevo Greco*, Volume 15, Issue 1, (2015), s. 189-190.

⁶⁰ *Greek Musical Writings, Volume II Harmonic and Acoustic Theory*, (ed. by Barker), Cambridge: Cambridge University Press, 2004, s. 388, 86. Dipnot; N. G. Wilson, *Scholars of Byzantium*, London: Gerald Duckwoth & Co Ltd., 1996, s. 267.

⁶¹ Bojana Pavlovic, "Nikephoros Gregoras und das Niknische Reich", *Byzanz und das Abendland IV. Studio Byzantino-Occidentalia*, (ed. by Erika Juhasz), Budapest: Eötvös-Jozsef-Collegium, 2016, s. 207-208.

⁶² Angeliki E. Laiou, *Constantinople and the Latins, The Foreign Policy of Andronicus II 1282-1328*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1972, s. 349.

malzeme olarak deęerini oldukça dūřürmektedir.⁶³ Kendisinin eserini Pakhymeres'in eseriyle karřılařtıran bazı arařtırmacılar, Pakhymeres'in daha iyi bir tarihçi olduęunu, olaylara daha detaylı ve eleřtirel gözle baktıęını belirtmektedirler.⁶⁴ Bu çalıřmada çevirisi yapılan kısımlar ise 1204-1303 yıllarını kapsamaktadır. Grigoras, Latinlerin Kōnstantinopolis'i iřgaliyle ilgili bilgilerden bařlayarak, bu dönemde yařanan olaylar hakkında özet bilgi verir. Birinci kitapta giriř kısmında yazdıęı önsözünün ardından Dördüncü Haçlı Seferi ve seferin ardından kurulan yeni devlet yapıları ve I. Theodōros Laskaris döneminde yařananlar anlatılmıřtır. İkinci ve üçüncü kitaplarda III. İōannēs dönemi hadiselerini aktarmıřtır. Dördüncü ve beřinci kitaplarda VIII. Mikhaēl dönemini, altıncı kitapta ise II. Andronikos döneminin bir kısmını kaleme almıřtır. Moęolların batıdaki ilerleyiři, Balkanlardaki Rum, Latin ve Bulgar devletleriyle iliřkiler ve Manfred ile Anjoulu Charles dönemlerinde Sicilya Krallıęı'yla Bizans arasındaki mücadelelere de nispeten daha detaylı olarak deęinmiřtir. Türk tarihi açasından bakıldıęında ise bu dönem için Selçuklular hakkında bazı bilgiler sunmaktadır. I. Gıyaseddin Keyhüsrev ve I. Theodoros Laskaris arasında gerçekleřen Antiokheia Savařı, Moęollar ve Selçuklular arasındaki münasebetler, II. İzzeddin Keykavus'un Bizans'a sığınması ve ardından yařadıkları ve Selçuklu otoritesinin zayıflamasıyla bazı Türkmen beylerinin Paflagonya ve Menderes havzasında Bizans aleyhinde ilerlemelerinden bahsetmiřtir.

Grigoras'ın Roma Tarihi eserinin neřirleri ve çevirileri ise řunlardır:

Nicephorus Gregoras, *Byzantina Historia*, (nřr. L. Schopen), I-II, Corpus Scriptorum Historiae Byzantinaei, Bonn: 1829-30.

Nicephorus Gregoras, *Byzantina Historia*, (nřr. I. Bekker), III, Corpus Scriptorum Historiae Byzantinaei, Bonn: 1855.

J.P. Migne, *Patrologie cursus completus, Series graeca*, c. 148, s. 120-1449; c. 149 s.9-501, Paris 1857-1906.

⁶³ Albert Failler, "Les Sources de Nicephore Gregoras pour le renege des premiers Palaiologi", *Revue des Etudes Byzantines*, Tome 69, (2011), s. 219.

⁶⁴ Laiou, *Constantinople and the Latins*, s. 349-350; John Lawrence Boojamra, *Church Reform in the Late Byzantine Empire, A Study for the Patriarchate of Athanasios of Constantinople*, Thessalonikē: Patriarchal Institute for Patristic Studies, 1983, s. 29-30.

Almanca çevirisi ve deęerlendirmesi: Nikephoros Gregoras, *Rhomäische Geschichte*, (trc. J. Louis van Dieten), Erster Teil (Kapitel I-VII), Stuttgart: Anton Hiersemann, 1973.

İlk 11 kitabın Modern Yunanca çevirisi: Nikiforos Grigoras, *Romaiki İstoria*, (çev. Dimitris Moshos), Atina, 1997.

BÖLÜM II

BİRİNCİ KİTAP

S.3 α' Τοῖς τῶν πάλαι καὶ μέχρις ἡμῶν γενομένων τοὺς βίους διὰ τῆς ἱστορίας ἀθανατίζουσι πλείστοις πολλάκις αὐτὸς ἐντυγχάνων,

S.4 καὶ θείας τισὶ προτροπαῖς ἀκούων ὁμολογούντων ἐς τὴν τοιαύτην κεκινήσθαι ἐγχείρησιν, μέχρι μὲν τινος ἄκαιρόν τινα φιλοτιμίαν τῶν ἀνδρῶν κατεγίνωσκον, κόμπου μεστὰ τὰ λεγόμενα εἶναι οἰόμενος· ἔπειτα δ' ἔδοξαν εἶναί μοι οἱ ἄνδρες ἐπόπται μὲν αὐτῆς ἀληθείας σαφεῖς, θεοῦ δὲ τῷ ὄντι τὸ ἔργον, καθάπερ ὀργάνῳ χρωμένου τῇ τούτων χειρὶ, μικρὰ ἢ μηδὲν ἀποδέον, ὡς ἔπος εἶπεῖν, οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, τῶν μεγίστων καὶ πρώτων αὐτοῦ ποιημάτων, πρὸς γε τὸ τὴν ἀπόρρητον δόξαν ἀναγγέλλειν, ὡς ἐφικτὸν, τοῦ θεοῦ. τὰ μὲν γὰρ καθάπερ σιγῶντες κήρυκες τῆς θείας μεγαλοουργίας, τὸν ἅπαντα διαγίνονται χρόνον, αἴσθησιν προκαλούμενα μάρτυρα μόνην. ἢ δ' ἱστορία, ζῶσα τε καὶ λαλοῦσα φωνή, καὶ ὄντως ἔμψυχος καὶ διαπρύσιος κήρυξ αὐτῆς, διαπερᾶ τὸν αἰῶνα καθάπερ ἐν πίνακι παγκοσμίῳ δεικνύουσα τὰ προγεγονότα τοῖς ἐπιγινομένοις ἀεὶ, ὅσα ποτὲ ἐν ἀλλήλοις καὶ δι' ἀλλήλων οἱ ἐξ αἰῶνος ἐπεπράχασαν ἐν τῷ βίῳ, καὶ ὅσα ποτὲ πεφιλοσοφήκασιν περὶ τῆς τῶν ὄντων φύσεως οἱ σοφοὶ, καὶ τίνα κατεῖληπται τούτοις, καὶ τίνα μή· καὶ τίσι ποτὲ δυσχερείαις ἄλλοτε ἄλλοι συνητηκότες, τίνων ποτὲ τῶν ἐκ θεοῦ καλῶν κάγαθῶν ἐς κόρον ἀπολελαύκεσαν, καὶ πόσαις ποτὲ ταῖς ἀπροσδοκίταις ἐκεῖθεν εὐεργεσίαις ἐνέτυχον. δοκεῖ δέ μοι καὶ τὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς δόξαν ἐνδοξοτέραν διὰ τῆς ἱστορίας καθίστασθαι, καὶ, ἴν' εἶπω, λαμπροτέραν πολλῶν τὴν λαμπρότητα. ποῦ γὰρ ἂν ἦδεναν ἄνθρωποι, τῆς ἱστορίας οὐκ οὔσης, ὡς ὁ μὲν οὐρανὸς τὴν

1.1. Eskilerin ve bize kadar gelmiş olanların hayatları, tarih aracılığıyla çoğu zaman ölümsüzleşir.

Çoğu kişi böylesine bir işe girişmelerinde bir takım ilahi dürtülerin etkili olduğunu itiraf eder. Önceleri bu insanları açgözlülükle ve şöhret sevdasına tutulmakla suçlardım, sözlerinin kibirle dolu olduğunu düşünürdüm. Daha sonra bana öyle geldi ki onlar açıkça gerçeği görüyorlardı ve bu tıpkı bir araç gibi onların elini kullanan Tanrı'nın işiydi ve Tanrının gizli maksadını açığa çıkarmakta, onun ilk ve en büyük yaratıları olan gökyüzü ve yeryüzünden açıkçası çok da farklı değillerdi. Onlar (yeryüzü ve gökyüzü) azametli Tanrının sessiz elçileri gibi, yalnızca duyulara tanıklık etmeye çağrılarak tüm zamanlarını geçirdiler. Tarih ise yaşayan ve konuşan bir sestir ve onun canlı ve heyecan uyandırıcı elçisi olmuştur. Evreni kucaklayan bir resim gibi daha önce neler olduğunu sonraki nesillere tekrar tekrar gösteren, hayatta insanoğlunun kendi aralarında ve birbirleriyle birlikte başardıkları ve nesnelere doğası hakkında felsefesi yapılan her şeyi, neyi anlamış olduklarını, neyi anlamadıklarını, farklı insanların farklı zamanlarda tecrübe edindikleri kaderlerini, Tanrı'nın hangi iyi ve güzel lütuflarından sonuna kadar keyif alındığını ve ondan ne kadar beklenmedik faydalar elde ettiklerini gösterir. Hatta bana öyle geliyor ki, gökyüzünün ve yeryüzünün haşmeti, tarih yazımı aracılığıyla daha şanlı ve parlak olur.

S.5 αὐτὴν ταύτην ἀρχῆθεν ἀεὶ καὶ ἀκίνητον κινούμενος κίνησιν, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ πάντας ἀστέρας διηνεκῶς ἐξελίττει πρὸς ποικιλίαν ὁμοίως εὐτακτόν τε καὶ εὐρυθμον, καὶ ὁμοίως τὴν τοῦ θεοῦ διηγεῖται δόξαν ἐφ' ἡμέρα τε καὶ νυκτὶ δι' αἰῶνος· ἡ δὲ γῆ τὴν ἄτρεπτον ταύτην ὁμοίως ἀρχῆθεν ἀεὶ τρεπομένη τροπὴν, τὴν αὐτὴν τοῖς ἀεὶ ἐπιγινομένοις ἀνθρώποις γένεσιν καὶ φθορὰν δι' αἰῶνος προδείκνυσιν; ὥστ' εἰ μὴ τι πλεον, ἀλλ' οὖν οὐδ' ἦττον ἂν καὶ ταύτην θαυμάσειε πᾶς τις, ὅτῳ διάνοια πρόσεστιν ὑγιαίνουσα. ἦ γὰρ ἂν ἐλλιπὲς ἐδόκει τὸ δημιουργημα, μὴ τινος ἰσχυρίζεσθαι δυναμένου καὶ πείθειν, ὡς καὶ ἄλλαι τινὲς γενεαὶ προὑπῆρξαν ὁμοίως ἀνθρώπων, καὶ πόσαι τινὲς ὑπῆρξαν, καὶ μέχρι πόσου, καὶ τί ποτε ἄρα πεπράχασαν ἐν τῷ βίῳ, καὶ οἷστίσιν ἄρα τοῖς ἐκ θεοῦ τε καὶ οὐρανοῦ καὶ γῆς ἀγαθοῖς κατὰ διαφόρους γενεάς τε καὶ χρόνους ἐνέτυχον. ἀλλὰ νῦν γε πρὸς τούτοις καὶ προφήτας ἕτερον τρόπον τοὺς μετιόντας ποιεῖ, ἐκ τῶν φθασάντων στοχαζομένους τὰ μέλλοντα. τό γε μὴν βραχεῖ τινι τόπῳ καὶ ὠρισμένῳ τῆς οἰκουμένης οἰκοῦντά τινα πέρατα γινώσκειν γῆς, καὶ ἄκρα οἰκουμένης, μήκη τε καὶ πλάτη θαλαττῶν, καὶ ὅσοι ποταμοὶ καὶ λίμναι εἰσὶ, καὶ ιδιοτροπίας ἐθνῶν καὶ τόπων, καὶ διαφορὰς ὠρῶν τε δὴ καὶ χρόνων τῶν ἐν διαφόροις γινομένων μέρεσι τῆς γῆς, καὶ ὅσα ἕτερα τῶν ἀγαθῶν μυρία, τίς χαρίζεται τοῖς ἀνθρώποις, ἢ μόνη γε ἡ τῆς ἱστορίας ἐξάπλωσις; διὰ τοῦτο καὶ οὐ τούτους μᾶλλον ἠγάπησα τῶν σοφῶν, οὐδὲ τούτους ἐζήλωκα, οἱ κωμικοῖς τισὶ δράμασι καὶ σκηναῖς τραγι-

Eğer tarih yazımı olmasaydı, insanlar başlangıçtan beri her daim aynı değişmez hareketle ilerleyen güneş, ay ve yıldızların, birbirlerini sürekli iyi bir düzen ve oran çeşitliliği içerisinde çevrelediğini ve böylece Tanrının haşmetini gece ve gündüz boyunca ilan ettiğini nereden bileceklerdi? Diğer türlü yeryüzünün, en başından beri değişmeyen bir döngü içerisinde, daima yeni nesillere aynı kökenleri gösterdiği nasıl bilinebilirdi? Dolayısıyla her mantıklı insan, yeryüzü ve gökyüzünden daha fazla değilse de muhakkak daha da az olmayan bir derecede tarih yazımına hayran olacaktır. Gerçekten de eğer daha önce diğer insan nesillerinin olup olmadığına, sayılarının ne kadar olduğuna ve ne kadar uzun yaşadıklarına, hayatlarında neler olduğuna ve Tanrının, yeryüzü ve gökyüzünün hangi güzel lütuflarına farklı nesillerin ve zamanların iştirak ettiğine makul bir şekilde tanıklık edilebilecek kimse olmasaydı, yaratım tamamlanmamış görünürdü. Tarih yazımı ayrıca, onunla uğraşanları, geçmişten neyin geleceğini önceden söyleyen kahinlere çevirir. Yeryüzünün sınırlı ve küçük bir parçasını mesken edinen bir kişi, onun sınırlarını, en dıştaki kısımlarını, okyanusların uzunluğunu ve genişliğini, nehirlerin ve göllerin sayısını, değişik halkları ve ülkeleri ve dünyadaki iklim farklılıklarını bilir. Dünyanın değişik yerlerinde ve diğer binden fazla güzel şeyde, insanoğlunun hediyesini tarih yazımı dışında ne yapabilir? Gözlerimizin önünde her şeyi ortaya çıkaran odur.

S.6 καὶς καὶ θωπέαις ἐπιδεικτικαῖς τὴν ἑαυτῶν κατηνάλωσαν γλῶσσαν, ἀλλ' ὅσοι τῶν ὄντων τὴν φύσιν, καθόσον σφίσιν ἐξῆν, ἀκριβώσαντες, καὶ ὅσοι τὰς ἱστορίας ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ ἄλλοτ' ἄλλοις εἰρημένων τε καὶ πεπραγμένων ἕς τε ἀνδρίαν ψυχῆς βλεπόντων καὶ σύνεσιν, κόποις ἰδίους ξυνειλοχότες, εἰς μεγίστην ὠφέλειαν τοῖς ἐξῆς ἐκδεδώκασι. καὶ μέντοι καὶ οὗτος ὁ πρὸς ἐκείνους πόθος καὶ ζῆλος κἀμὲ τὰ ἀκόλουθα πράττειν παρέπεισε, καὶ οὗτος αἴτιος ἐμοὶ τοῦ τοιοῦδε γέγονεν ἐγχειρήματος. ἐπεὶ δ' ὅπερ ὀφθαλμὸς τοῖς ζώοις, τοῦτο τῇ ἱστορίᾳ ἀλήθεια, προπορευομένην ἔχειν ταύτην ἐνταῦθα χρεῶν καὶ ἡμᾶς πρὸ παντὸς, δυοῖν ἕνεκα· ἐνὸς μὲν, ἵνα μὴ, ὅπερ ὡς κανόνα καὶ στάθμην τοῖς ἐσομένοις προυθέμεθα προτιθέναι, τοῦτον στρεβλὸν καὶ νοσοῦντα ἐς τὰ καίρια δείξωμεν· ἑτέρου δὲ, καὶ ἵνα μὴ πρόφασιν δῶμεν τοῖς διασύρειν ἐξ ὀλίγων τὴν ὅλην πραγματείαν ἡμῶν βουλομένοις, καὶ ἐξελέγγειν ὡς οὐδὲν ὑγιὲς κεκτημένην· ὅποιον δὴ τι καὶ τῶν ἐφ' ἡμῶν τινες ἐλλογίμων ἐπεπόνθεσαν. ἀπειρία γὰρ πραγμάτων πλείστη συνεζηκότες οἱ ἄνδρες, ἔπειτα οὕτως ὡς ἐς τὸ συγγράφειν ἐμβεβληκότες, ἔλαθον πολλοῖς τισι καταχρησάμενοι ψεύδεσι, καὶ οὕτως ἐς τὸ ἀχρεῖον τὴν αὐτῶν παρασύραντες ἱστορίαν, ὡς καὶ πρόφασιν εὐλόγον δεδωκέναι τῷ πολλῷ τὴν σύνεσιν βασιλεῖ Ἀνδρονίκῳ τῷ Παλαιολόγῳ, σὺν οὐδενὶ κόσμῳ διασύρειν καὶ ἐξελέγγειν ταύτην ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα· καὶ ταῦτα ἐπὶ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἔτι παρόντων, ὧν δήπου ἐκεῖνοι τὰ πλεῖστα κατεψεύσαντο. **(B.)** Καὶ ἵνα μιᾷ τῶν τοῦ βασιλέως δημηγοριῶν, ἦν ἐπ' ἐμοῦ διεξῆλθεν, ἐν καιρῷ χρήσωμαι (φανείη

Dolayısıyla komedyalar ve tragedyalar yazmada edebi yeteneğe sahip olanlara ya da yeteneklerini olağanüstü övücü konuşmalarda harcayanlara, yetenekleri ölçüsünde nesnelere doğasını keşfetmeye, başka insanlar tarafından farklı zamanlarda söylenen ve yazılan, büyük karakterler ve ruhani başarılar hakkındaki gerekli tarihsel materyali toplayıp en iyi yarar için gelecek nesillere aktarmaya can atanlardan daha az hayranlık duyarım ya da onları daha az kıskanırım. Gerçekten de bu insanları örnek alma hırsı beni, buna uygun şekilde davranmaya itti ve bu çalışmayı kaleme almaya girişmeme sebep oldu. Tarih yazımı için gerçeğin önemi, yaşayanlar için gözün önemi neyse odur. Bu nedenle bize şu iki sebepten yol göstermelidir. Bir yandan onu gelecek için bir ölçüt ya da rehber olarak vermek istememiz çarpık ya da uygunsuz görünmüyor. Öte yandan yalan yanlış detaylarla bize iftira eden ya da çalışmamızı sanki içinde doğru bir şey yokmuş gibi reddeden eleştirmenlerimize fırsat vermemiş oluruz. Günümüzde bilginlerin öğrenmiş olduğu budur. Gerçekliğe yabancı bir yaşam sürseler de bununla ilgili yazmaya cesaret ettiler ve farkında olmadan gerçek olmayan çok şey anlattılar ve böylece eserlerini herhangi bir değerden yoksun bıraktılar. Böylece çok akıllı İmparator Andronikos (II.) Palaiologos'a, bu yazarlar tarafından en çok iftiraya uğrayan adamların huzurunda, abartılı detaylar içerisinde, tarih yazımını küçümseme ve reddetme hususunda bir hoş geldin bahanesi sağladılar. **1.2.** Benim de ilgili olduğum İmparator'un konuşmalarının birinden burada bahsetmek uygun görünüyor (Bu sanırım benim mevcut çalışmam için önemi olmayan bir konuşma değil).

S.7 γὰρ ἂν καὶ ἡμῖν εἰς τὴν παροῦσαν ἐγχείρησιν χρήσιμος)· "πολλάκις," φησὶν, "ἐθαύμασα κατ' ἑμαυτὸν γενόμενος, πῶς τῶν ἀνθρώπων τοῖς πλείστοις ἐξὸν ἀστασίαστον καὶ εἰρήνης μεστὸν διαβόσκειν τὸν βίον, καὶ πλείστους μὲν ἔχειν οἱ θαυμάσονται, μηδένας δ' οἱ τὸν τρόπον τούτων μισήσουσιν· οἱ δὲ πρόθυμοι πρὸς τὸ λοιδορεῖν πάντα τινὰ ἀπαντῶσι καὶ γλῶτταν ἐκόντες ἀσκοῦσι πονηρὰν καὶ ἀταμίευτον καὶ ὑβρίζουσιν· καὶ ταῦτα μηδεμιᾶς πολλάκις προκειμένης προφάσεως, ἢ προβαλλομένη τι τῶν δικαίων ἴσως ὑπέκκαυμα ἔσται πρὸς τοιαύτας ἀναφλέγον ὀρμάς. καὶ τούτων μᾶλλον ἐθαύμασα, τοὺς ὁπόσοι ψευδεῖς κατὰ βασιλέων ὁμοῦ καὶ πατριαρχῶν βλασφημίας συρράπτειν καὶ ἀναισχύντως προφέρειν τολμῶσι· καὶ πάντων ἐθαύμασα μάλιστα, τοὺς ὅσοι γραφῇ παρατίθεσθαι τὰς οὕτω ψευδεῖς βλασφημίας αὐτῶν οὐκ ὀκνοῦσι. τὰς γὰρ ἀπὸ μόνης τῆς γλώττης προϊούσας λοιδορίας αὖραι λαβοῦσαι ἐς αἰθέρος ἀβύσσους διασκεδάζουσιν. αἱ δὲ γραφαῖς καὶ βίβλοις ἐντυπούμεναι μονιμώτερον καὶ τυραννικώτερον κατὰ τῶν ὑβριζομένων τὸ κράτος ἐσχήκασιν, τὴν ἡγεμονίαν τῆς γραφῆς λαμβανούσης καὶ διὰ μακροῦ πομπευούσης τοῦ χρόνου. οὐκ οἶδα δ' ὁπότερον οὐδ' ἔχω ῥαδίως ἐπιγιγνώσκειν οὗ χάριν ταῦτα ἐπείγονται δρᾶν, καὶ τίνος ἕνεκα κέρδους ἐς τοιοῦτους κρημνοὺς ἑαυτοὺς συνωθοῦσιν. εἴ τε γὰρ ιδιότητά τινα κακίας ἀποπίμπλαντες ἑαυτῶν ἐπὶ τὰς οὕτω ψευδεῖς βλασφημίας χωροῦσι, κακῶς τοῦτο δρῶσι καὶ λίαν αἰσχυρῶς καὶ κατὰ τῆς ἑαυτῶν, ὡς εἶπειν, κεφαλῆς. στήλην τε γὰρ τῆς σφῶν

“Sık sık” dedi “huzur içerisinde ve sakin bir hayat süren ve çok fazla hayranı varken hiç nefret edeni olmayan bu insanların kutsallara küfür ve eğlence için kendilerini duyurmalarına ve şeytani, kontrolsüz ve bozuk dillerini alıştırmaya meyilli olmalarına sessizce hayret ediyorum. En çok da yazılarında böylesine yalan dolu iftiralar yayınlamakta duraksamayan kişilere hayret ediyorum. Dilden türeyen hakaretler rüzgarlar tarafından kontrol edilir ve uçsuz bucaksız gökyüzüne yayılırlar. Ancak yazmalara ve kitaplara yazılanlar, kurbanlarına karşı daha dayanıklı ve koruyucu bir kuvvet elde ederler. Yazı, iftirayı zamanla ilerletip yönetir. Bu insanları neyin harekete geçirdiğini ya da böylesine uçurumlara dalmakla ne tür bir kazanç elde ettiklerini bilmiyorum ve kolayca anlayamıyorum. Eğer şeytani karakterlerinin tuhaf davranışlarını takiben bu yalancı iftiralarından faydalanıyorlarsa, onların bu hareketi kötü ve alçakçadır ve de olduğu gibi kendi başlarına yönelmiştir. Kendi bozulmuşlukları adına sürekli bir eser yükselttikleri için, iyi haberleri paylaşma ve gerçeği onurlandırma ve böylece onlara ulaşanlar arasında kendilerine bir isim yapma fırsatları varken,

S.8 κακίας τῷ χρόνῳ παρέχουσιν, ὅτι ἐξὸν ἐκ τοῦ λέγειν εὐφημα καὶ πρεσβεύειν ἀλήθειαν, γνωρίζεσθαι τοῖς ἀκούουσιν· οἱ δ' ἐκ τοῦ πλύνειν ἀμάξαις ὕβρεων τοὺς μηδὲν ἀδικήσαντας, δημοσιεύειν εἴλοντο ἑαυτοὺς, παραπλησίως ὥσπερ ἂν εἶ τις, ἐξὸν ἠπειρώτης εἶναι, καὶ βίον ἐπικερδέστερον καὶ ἀκίνδυνον ζῆν, ὅδ' ἐς Ἀτλαντικοῦ πελάγους χειμῶνας καὶ κλύδωνας φέρον ἐμβέβληκεν ἑαυτόν. τὸ δὲ καὶ κακῶν ἀρχέτυπα τοῖς ἐφεξῆς εἰς μίμησιν προτιθέναι τὰ γράμματα, καὶ εἰκῆ καθιστᾶν ἑαυτοὺς αἰτίους τῆς ἐκείνων ἀπωλείας, τοῦτο δὲ ποίων κρημνῶν οὐκ ἐπάξιον, δίδυμα καὶ τριπλᾶ προτεῖνον τὰγκλήματα; ἃ γὰρ ὡς ἀήθη ταῖς ταῖς πολιτείαις καὶ νόθα ἐλάυνειν ὡς πορρώτάτω καὶ ἀποτρέπεσθαι ἔμελλον, δεδιότες οἷς τὰ τοιαῦτα πρόχειρον λοιδορεῖν, καὶ τῶν πόλεων ἐξωθεῖν, ὡς πρὶν τῶν δικαστικῶν Ἀθηναῖοι πινάκων τοὺς ὅσοι παρέγγραπτοι καὶ τῆς σφῶν πολιτείας ἀνάξιοι· ταῦτα ἀσμένως ἤδη δέξαιντ' ἂν πράττειν αὐτοὶ, ὡς καὶ ἄλλοις ἤδη πεπραγμένα καὶ δεδογμένα, καὶ τῶν ὄρων ὄντα τῆς συνηθείας ἐντός. φιλοῦσι γὰρ ὡς τὰ πολλὰ τῶν ἀνθρώπων οἱ τοῖς οἰοισθηποτοῦν ἀτοπήμασιν ἀλισκόμενοι, ἐς ἀρχαιοτέρας εἰκόνας ἀνάγειν τὴν μίμησιν, ἴν' ἐκεῖθεν ὡς ἐξ ὀρμητηρίου κατατρέχωσιν, εἴ τινές ποτ' ἄρ' εἶεν οἱ πρὸς ἐλέγχους ἀποδύομενοι. εἴτ' οὖν διὰ τοῦτο λοιδοροῦσι καὶ ψεύδονται, οὕτωςί πως ἐκατέρωθεν ἀμαρτάνουσιν· εἴτ' αὖ διαμονῆς ἕνεκα τῆς αὐτῶν συγγραφῆς, καὶ οὕτω πόρρω θέουσι τοῦ σκοποῦ, τὰς κρηπίδας τῶν αἰτιῶν οὐ πάνυ τοι σφόδρα ὑποτιθέμενοι ἀσφαλεῖς. αὐτοὶ μὲν γὰρ ἴσως εἰδότες

onlar kendilerini göstererek, hiçbir suçu olmayan insanlara suçlamalar yağdırırlar. Aynı tavrı anakarada daha avantajlı ve güvenli bir yaşam sürme ihtimalleri varken, kendilerini Atlantik adalarındaki şiddetle fırtınalara ve dalgalara vuranlara karşı da gösterirler. Eğer birisi, gelecek nesillere hayal etmeleri için kötü imgeler sunmazsa, hangi düşüşü hak etmez ve hangi durumda iki ya da üç kere suçlanmaz? Sonraki nesiller medeni bir toplum olarak böylesine yabancı ve boyun eğdirilmiş şeyleri reddetmeli ve onaylamamalıdır. Böylesine şeyleri alaya alanlardan korkmalı ve bir zamanlar Atinalıların yargı listelerinden, uygunsuz bir şekilde oraya kaydedilenleri ve birliklerine uygun olmayanları yargı listelerinden çıkarmaları gibi, şehirlerden kaldırılmalı larken bunun yerine bu gibi şeyleri başkaları tarafından çoktan yapılmış ya da onaylanmış ve gelenek sınırları içerisinde olması koşuluyla alıp neşeyle örnek alırlar. Çünkü suçun kölesi olan insanlar genellikle davranışlarını eski rol modellerine kadar izlemekten keyif duyarlar. Maruz kalmaya hazırlandıkları fırtınalar için bir başlangıç noktasına ihtiyaç hissederler. Adı geçen yazarlar küfürde bulunup bu konuda yalan söylemiş olsalar bile her iki durumda da yaptıkları yanlıştır.

S.9 τὰς τῶν πολλῶν ἀκοὰς, ταῖς τῶν ἄλλων ὕβρεσι μᾶλλον χαιρούσας ἢ τοῖς ἐπαίνοις, καὶ ὡς πολλῶ γε ἥδιον οἱ πολλοὶ τὰς ὄντινωνοῦν διεξέλθοιεν ὕβρεις ἢ τὰγαθὰ, κὰν τὰς μὲν ψεύδη μακρὰ καπηλεύωσι, τὰ δὲ φῶς ἀληθείας ἔχη προπορευόμενον, οὕτω τὴν ἱστορίαν αὐτῶν διατίθενται, ἴν' ἐς μακροὺς δῆθεν τοὺς χρόνους χαίροντες διεξίοιεν αὐτὴν οἱ τὸν αἰῶνα κατὰ διαδοχὴν ἀμείβοντες ἄνθρωποι· καὶ οὔτε δίκης ἐπόπτην πρὸ ὀμμάτων διανοίας λαμβάνουσιν, οὔτ' αἰδῶ τῶν καλῶς καὶ δικαίως κρίνειν εἰδότες ἀνδρῶν. τοῦτο δ' οὐ τοσοῦτον οὐς λαιδοροῦσι λυμαίνεται, ἢ αὐτοὺς γε δὴ τοὺς ὑβρίζοντας, εἶπερ ἄνθρωποι μὲν σωφρονοῦντες ἀτόπους ὑπονοίας κατ' ἐκείνων ταῖς ψυχαῖς ἐμφυτεύσαντες, μυρίοις βριθούσας ὀνειδέσιν, ἐν κακοῖς αὐτῶν ἔσαει μεμνήσονται· θεὸς δ' ὁ τῆς δίκης προστάτης δαμιλεστέραν αὐτοῖς ταμιεύσει τῆς γλώττης τὴν κόλασιν. οὐ μὴν ἀλλ' ἔσθ' ὅτε καὶ δι' ἀμαθίαν τοῦ βελτίονος καὶ ἀπειρίαν πραγμάτων ἄπερ ὄτουοῦν ἠκηκόεισαν, πρὶν βασανίσαι, εἰ τὰ μὲν τῶν εἰκότων τάδ' ἦκιστα, καὶ τὰ μὲν ἔοικεν ἀληθείας οἴκοις ἐνδαιτᾶσθαι, τάδ' ὑπερόριον ἀληθείας τείνουσι γλῶσσαν, οὕτω ταῦτ' ἐφαπλοῦσι ταῖς ἑαυτῶν συγγραφαῖς καὶ τῷ χρόνῳ, αἰτιώμενοί τε τὰ ἀναίτια, καὶ φάσκοντες ἅ μὴτ' ἐγένοντο, μήτε γενέσθαι τῶν δυνατῶν ἦν· οἷας τοῦ Πλάτωνος τὰς ιδέας ἀκούομεν, καὶ ὅσοι τοὺς τραγελάφους ἐκ τῶν τῆς Ἰνδίας τεράτων ἐς τὰς τῆς Ἀσίας διαβιβάζουσιν ἀκοὰς, ἐκ μὴ ὄντων αὐθις μὴ ὄντα καθιστῶντες, ἵνα μᾶλλον ἐκπλήττωσι τοὺς ἀκούοντας. διὰ ταῦτα τοίνυν ἐλέγξων ἔρχομαι τὰ τοιαῦ-

Belki de onlar da yazılarının daha uzun bir hayat sürmesini sağlama almak adında aynılarını yapacaklardır. Ayrıca iddialarını kanıtlamak için kullandıkları sabit olmayan dayanaklarla hedeflerini şaşırtırlar. Çünkü insanlar övgüden daha çok yergi duymayı tercih ederler ve başkalarının yanlışlarını okumaktan iyiliklerini okumaya göre daha çok keyif alırlar. Sadece yalanlar olsa da önemli değildir, sonraki gerçeğin ışığının temsilciliğini yapıyor olsa da, ilki her yerde hüküm sürer. Bu nedenle buna göre tarih çalışmalarını ortaya koyarlar ki gelecek yüzyıllardaki insanlar, onları okumaktan uzun bir süre keyif alsınlar. Ne akıllarına adaletin bekçisini getirirler, ne de iyi ve adaletli yargılamayı bilenlerden korkarlar. Böylece küfürleri, yanlış yapan kendilerine kurbanlarından daha çok zarar verir. Mantıklı insanlar onlara karşı bin türlü kınama taşıyan olağanüstü bir şüphe uyandıracak ve bu şekilde onları daima fenalık yapıcı olarak hatırlayacaklardır. Ancak en büyük yargıç Tanrı, özellikle dilleri için onlara ağır bir ceza verecektir. Ayrıca olur ki yazarlar neyin uygun olduğunu ve gerçek hayatı bilmezler ve başkalarından öğrendikleri her şeyi yazılarında verirler. Neyin olabileceğini ve olduğunu ya da neyin gerçek hanesinde yer alıyor görüldüğünü ve sınırları dışında dilin neyi teşvik ettiğini incelemezler. Masum olanı suçlarlar ve ne henüz gerçekleşmiş olanları ne de çoktan gerçekleşenleri öne sürerler. Hindistan'daki yazarların Asya'daki okuyucularına masal dünyalarını göstermek için yazdıkları gibi, öne sürdükleri Platon'un fikirleri kadar gerçek dışıdır. Kendi kitlelerini daha da fazla şaşırtmak adına, buna benzer şekilde gerçekte olmayan varlıklar icat ederler.

S.10 τα, καθόσον οἶόν τε, τῶν ἐφ' ἡμῶν συγγραφέων. ἄνθρωποι γὰρ οὔτε δραστήριοί τινες τὴν φύσιν, οὔτε πολιτικοῖς τισι πράγμασι συμμίζαντες, ἵνα τινὰ καὶ πρακτικὸν ὀφθαλμὸν ἐκεῖθεν ἑαυτοῖς παράσχοιεν, καὶ κρίσιν ἐμπειρία πεπορισμένην, ὑφ' ἧς ὀρῶμεν πολλοὺς καὶ τῶν πάνυ νωθροτάτην εἰλοχότων τὴν φύσιν ἀφυπνιζομένους, ὡς εἰπεῖν, καὶ ἀνεγειρομένους ὀψέ ποτε, καὶ ἐς ἀστειότητα μετενηνεγμένους, κάκεινοις ἤδη ἐγκρινομένους, οἷς βουλή καὶ κρίσις ἀνήπται πραγμάτων, καὶ οἱ γλῶσσαν ἐξήσκησαν ἐκ τῆς τῶν ἄλλων συνδιαιτήσεως, τοῖς προτιθεμένοις πολιτικοῖς ζητήμασιν ἐν καιρῷ γινομένην· ἀλλὰ λόγοις, καὶ τούτοις πλημμελῶς, ἐξέτι νέου δεδωκότες καὶ μόνη τῇ τούτων σχολῇ καὶ τριβῇ τοὺς μακροὺς παραλλάξαντες ἡλίους, οὕτω κωφοὶ τῶν ἀεὶ γιγνομένων, τὸν ἅπαντα διεμέτρησαν βίον. εἰ δὲ μηδὲ τούτοις οὕτωςί πως ἐδίδουν, οὐδὲν μέγα τὸ ἐκείνων ὑπῆρχεν ἀντάλλαγμα· οὕτω σκότει καὶ γωνία μάλα προσήκοντες οἱ ἄνθρωποι οὐκ εὐφυῶς οὐδ' εὐρύθμως ἐς τὴν τῶν λόγων ἐβάδισαν ἄσκησιν. πᾶσα γὰρ ἐπιστήμη καὶ τέχνη καθάπερ θεμελίω καὶ βάσει τῇ φύσει τὴν ἑαυτῆς συντέλειαν ἐποικοδομεῖ. ἂν γοῦν ἡ φύσις ὑγιαίνουσα ᾖ, μέγα πρὸς κατόρθωσιν γίνεται τῆς ἐπιστήμης ἐφόδιον· καθάπερ καὶ σίδηρος καὶ χαλκὸς ῥαδίως ὑπέικων τῷ χαλκοτύπῳ. ἂν δ' ὁ τῆς φύσεως ἀσθενῶς ἔχη θεμέλιος, κάκιστος ἐπίκουρος τοῖς τῆς ἐπιστήμης οἰκοδομήμασι γίνεται, καὶ ἴν' εἶπω πλημμελῆς καὶ ἐπίβουλος σύμμαχος. ὡς νῦν γε καὶ οἱ χρηστοὶ οὗτοι νωθρὸν ὡς

Böylece zamanımızın yazarlarının bu gibi icatlarını olabildiğince ifşa etmek istiyorum. En nihayetinde bu deneyimle gerçekçi bir bakış açısı ve muhakeme yeteneği elde etmek için kendilerine ne pratik bir doğa bahşedilmiş ne de siyasetle uğraşmış kişilerle ilgilidir. Çünkü gördüğümüz gibi daha çok tembel doğaları olanları aydınlanmasına sebep olan, onlara eğitim veren ve kamusal ilişkilerde öngörüsü ve muhakemesi tuhaf olanlara güvenmelerini sağlayan şey deneyimdir ve bu soruşturma için dikilen siyasi mevzularla ilgilenirken bıyık altından gerçekleştirir. Ancak bu adamlar ise gençliklerinden itibaren kendilerini sadece çalışmalarına ve okul alıştırmalarına adadıklarından dolayı gerçeğe kulaklarını kapatarak hayatlarını geçirirler. Ama kendilerini bu çalışmalara vermemiş olsalardı bile, bu şekilde yine kimse onlarla çok fazla ilgilenmezdi. Gerçek mekanları herhangi bir karanlık köşe olan bu insanların çoğu herhangi bir yetenekleri ya da oran algıları olmadan kendilerini edebiyat eğitimine adanmışlardı. Her bilim ve yetenek, mükemmeliyet için temel olarak doğaya dayanır. Eğer doğal yatkınlık uygunsa, tıpkı demirin ve bakırın bir demirci tarafından kolayca işlenmesi gibi bilim binasının inşası için büyük bir yardımı olacaktır. Ancak eğer bu yatkınlık zayıf ise bilim binası için çok zayıf bir temeli olacak ve yanlış hilekar bir müttefiklik meydana gelecektir. Cesur insanların öğrendiği budur

S.11 τὰ πολλὰ καὶ νοσοῦν τὸ συμφυῆς κτησάμενοι φρόνημα, εἰκότως ἄρα καὶ ὄν ἐκ τῆς τέχνης ἐπορίσαντο λόγον σεσαλευμένον ἔφηναν ὁμοῦ καὶ νοσοῦντα τὰ καίρια. ἐγὼ δὲ καὶ τῶν πάλαι σοφῶν ἔστιν οὓς ἐπυθόμην φαμένους, ὡς τοὺς ἀγαθοὺς τῶν ζωγράφων μιμεῖσθαι χρεῶν, ὅποσοι ἐς τὸ συγγράφειν ὀρμῶσι. καὶ γὰρ κάκεῖνοι εἴ τι που τοῖς ἀρχετύποις ἐκ φύσεως παρυπέστη πλημμέλημα, εἴτ' ἐς τὸ ἦττον τοῦ δέοντος, εἴτ' αὖ ἐς τὸ πλεον παρασῦρον ἔστιν ἃ τῶν τοῦ σώματος μερῶν, οὐχ ἅπαν ἀκριβῶς ἐναρμόσαι σπουδάζουσι τῇ γραφῇ τῆς εἰκόνος· ἀλλὰ πῆ μὲν ἐντιθέασιν, ὅσον ἐνδείξασθαι τὴν ὁμοιότητα, πῆ δ' οὐ, ἵνα μήτε τὸ δύσμορφον καὶ αἰσχροὺν ἢ γραφῇ τῆς εἰκόνος ἔχη διηνεκῶς, μήτε φύσεως ὄνειδος ἀεὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦ χρόνου προφαίνεται, καὶ γίνηται τοῖς φιλοσκώμοσι πρόφασις γέλωτος ἅμα καὶ χλεύης. οἱ δὲ σεμνοὶ οὗτοι, εἴτ' οὐκ εἰδότες, εἴτε μισοῦντες τὴν ἀλήθειαν, οὐ μόνον οὐδὲ μικρὰ τῶν ἀληθευόντων ἀμαρτημάτων ὑφελόμενοι, πυθμέσιν ἀφῆκαν σιγῆς, ἀλλὰ καὶ πολλὰ τῶν μήτε πραχθέντων ἢ λαληθέντων ἐφήρμοσαν τῇ ἑαυτῶν συγγραφῇ· οὕτω πικροὶ καὶ ἀφειδεῖς ἀνεφάνησαν τῆς ἀληθείας ἐχθροί. ἢ ποῦ οὐκ ἂν ἀτοπίας ἐλαύνοιεν τοιαῦτα φιλοτιμούμενοι γράφειν, ὧν μήτ' αὐτόπται αὐτοὶ ἐγεγόνεισαν, μήτ' αὐτήκοοι τῶν πραξάντων ἢ καὶ θεασαμένων γενέσθαι ἐσπούδασαν, ἀλλ' ὅσα μεθούση γλώσση διεξίασιν οἱ τὰ χαμαιτυπεῖα πληροῦντες, καὶ ὅσαπερ αἱ γρᾶες ληροῦσι καὶ τερατεύονται; ἀλλ' ὅτι μὲν οὐκ ἀντιστρατευομένην ἔμοι οὐδὲ τὰμὰ συγκυκῶσαν πράγματα τὴν ἑαυτῶν γλῶσσαν οἱ ἄνθρω-

Onlar ise genellikle olduđu gibi yalnızca ağırkanlı ve hastalıklı bir zihne sahiptirler ve bunun sonucunda çalıřmaları sonucunda elde ettikleri bilgi, herhangi birinin bekleyeceđi gibi oturmamıř ve ölümcül bir řekilde hastadır. Öğrendim ki eski bilge adamlardan bazıları kendilerini yazmaya adanmak isteyen kiřilere en iyi ressamları taklit etmeleri gerektiđini söylerlermiř. Resimlerini çizerken eđer modelleri ister bedenlerinin herhangi bir parçası çok küçük ya da büyük olsun, dođaları geređi kusurlu iseler her řeyi yeniden üretmekte gergin deđillerdir. Yalnızca kısmen bir benzerlik kurmanın gerekli olduđu kadar gerçekliđi ifade ederler, kısmense resimlerin bozukluk ve çirkinlikten ebediyete kadar etkilenmemesi için onu ihmal ederler. Zamanın gözleri önünde dolayısıyla alaycı kahkalar ve istihzalara neden olan ve göze batan řeyleri kalıcı hale getirmek istemezler. Ancak bu saygın insanlar cahillikten, gerçeđi küümsemekten sadece gerçekten iřlenmiř büyük suçları gizleyip sessizlik çukuruna gömmemiř, ayrıca çalıřmalarına ne yapılmıř ne de söylenmiř olan pek çok řeyi örmüřlerdir. Gerçeđin acı ve merhametsiz düřmanları olarak kendilerini göstermiřlerdir. Ne kendi gözleriyle gördükleri ne de bizzat görenler ve duyanlar tarafından bilgilendirilmeye müsaade edildikleri olaylar hakkında yazmaya yeltenenlere umumhanelerde sarhoř bir dilde yařlı kadınlar tarafından konuřulan akla hayale gelmez saçmalıkta ki zırvaların ne tür tutarsızlıklar getirdiđini söylemeye gerek yoktur. Elbette bu insanlar benim siyasetimi bozmak için dillerini kullanmamıřlar ve onları benim güvenilirliđime karřı kuřanmamıřlardır

S.12 ποι ἔστησαν, οὐδὲ κατὰ τῆς ἐμῆς ὀλοσχερῶς ἐξώπλισαν ἀληθείας, ἢ βίβλος ἐκείνων δηλώσει, σποράδας καὶ ἡμετέρους ἐπαίνους πολλαχῆ περιφέρουσα· ὁ δὲ λαμπρὰν ἐμοὶ καὶ περιφανῆ τὴν παραίτησιν ὑπισχνεῖται, μὴ ἂν ὑποπτεύσειν τῶν πάντων οὐδένα, πρὸς ἄμυναν λέγειν ἐμὲ, καὶ ἐξορύττειν εἴ τις καρπὸς ἀληθείας, τῆς αἰτίας ἐξαιρουμένης περιφανῶς, ἀφ' ἧς ἀκλινῶς βαδιεῖται τις πρὸς τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' εὐνοίας ἕνεκα τῆς τε ἀληθείας καὶ τῶν ὑβριζομένων· τῆς μὲν, ὅτι ἐξοστρακίζοιτο ζηλοῦντα· τῶν δὲ, ὅτι ἀδικοῖντο, φέρειν οὐκ ἀνεχόμενον. τὸ μὲν οὖν πάντα ἐθέλειν διεξιέναι καὶ ἀνατρέπειν καθ' ἕκαστα σχολάζοντος ἔργον ἂν εἴη, καὶ λόγοις καθάπαξ ἐγκεκυφότος. ἄλλως τε οὐδὲ πάνθ' ὅσα γεγράφασι, τοὺς ἄνδρας ψεύδεσθαι ἔφαμεν. τοῦτο γὰρ οὐδὲ τοῖς τὰς Νείλου πηγὰς ἰδεῖν τερατευομένοις προστρίψαιτο ἂν τις ῥαδίως, οὐδ' ὅσοι τοὺς Ἀντίποδας καὶ Ἀντοίκους, οἳ τινὲς ποτ' ἄρ' εἶεν ἐκεῖνοι, τῷ λόγῳ παρεισκυκλοῦσιν. ἀλλὰ πολλῶν ὄντων καὶ διαφόρων ὅποσα κατεψεύσαντο οἱ ἄνδρες, μέτρι' ἄττα καὶ ὧν πολλοὶ μάρτυρες ἔτι τῷ βίῳ περίεσιν ἐκλεξάμενοι, ταῦτα τῆς ἀληθείας κρινούσης φαιδρῶς ἡμεῖς ἐξελέγξομεν." ἀλλ' ὁ μὲν βασιλεὺς τὴν τῆς ἑαυτοῦ δημηγορίας ἐνταῦθά που συνελάσας κατάστασιν, πολὺς ἔπειτα ἐρῶν πρὸς τοὺς ἐλέγχους, σύμφωνα φάσκων ἐκείνοις παροῦσιν, οἳ τοῖς ἑαυτῶν διεπράξαντο σώμασιν, ἄττα ὁ συγγραφεὺς διεφθορότα εἰρήκει, καὶ ἥκιστα τῇ ἀληθείᾳ ὁμόλογα. (Γ.) Ἡμῖν δὲ ὁ μὲν περὶ τούτων λόγος ἀναμείνας ἐν τῷ παρόντι, ἔσται δῆλος ἐν τοῖς ἐξῆς, ὅτε καὶ ἡμῖν τὰς αὐτὰς διεξιέναι γένοιτο ὑποθέσεις· ὁ δὲ τῆς μελετηθείσης ἱστορίας ἀρ-

ki bu da kitaplarının pek çok yerinde bize karşı içerdikleri övgüyü ortaya koymuştur. Bu gerçek de herhangi bir şüphe için açıkça bir çürütme taahhüt eder. Kendimi savunmak için onların yazılarından çıkanların tohumlarını yok etmeye çalıştım. Bu da açıkça herhangi birini bu tarz şeyler düşünmeye zorlayacak bütün sebepleri ortadan kaldırır. Bunu gerçekten sadece hem gerçek hem de iftiracılar için iyi niyete sahip olduğum için söylüyorum. Gerçeklerin yanındayım çünkü onun defedildiğini gördüğüm için onu destekliyorum. İftiracılarlayım çünkü onların adaletsizliğe uğramalarını hoşgöremem. İyinin yaşam bulduğu isteği birisi bu şekilde daha iyi başka nasıl sergileyebilir? Detaylı ilgilenip çürütmek ise zamanı olan ve daima kitaplar üzerine eğilip oturan birinin görevi olmalıdır. Bunun yanında bu insanların yazmış oldukları her şeyi kazanç sağlamak için yazdıklarını söylemiyoruz. Nil'in kaynaklarını görmüş olduğunu inanılmaz bir biçimde iddia edenleri ya da karşı kıtadaki Antipodları ya da sakinleri insanları istediği gibi tarif edenleri suçlamak kolay değildir. Ancak yanlış yorumlamış oldukları pek çok şey içerisinden hala yaşayan şahitleri olan bazılarını seçelim ve böylece gerçeğin mahkemesi önünde ikna edici bir şekilde çürütelim". Konuşmasının bu noktasında İmparator, yazarları tarafından çarpıtılmış olan ve gerçekle hiçbir türlü uygunluk sergilemeyen amelleri kişisel olarak gerçekleştiren katılımcıların onayını alarak bir çürütme yaptı. **1.3.** Şu anda bu konular hakkında düşünmeyi bırakmak istemiyorum, eğer sonra aynı konuyla uğraşmamız gerekirse o zaman konuşuruz.

S.13 χὴν λαμβανέτω τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων, ἣν ὑπὸ τῶν Λατίνων φεῦ ἐπεπόνθει· καὶ ἄπερ πρὸ τῶν ἡμετέρων μὲν ἐπέπρακτο χρόνων, παρείληπται δ' ἡμῖν ἐκ τῶν, οἱ προβεβηκότες μάλιστα ἦσαν ἐφ' ἡμῶν, ἐπιτροχάδην ῥητέον ἡμῖν· τοῦτο μὲν, ὅτι τὰ πλείω καὶ ἄλλοις εἴρηται· τοῦτο δὲ, καὶ ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ γε ἀλῶμεν ἔστιν οὗ τῆς ἱστορίας ψευδόμενοι, ἀφηγήσει διεξιέναι πειρώμενοι λεπτῆ τε καὶ ἐξεργασμένη, ὧν μὴ αὐτόπται αὐτοὶ γεγενήμεθα.

β'. Τῆς γάρ τοι Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀλούσης, συνέβη τὴν τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, καθάπερ ὀλκάδα μεγάλην, ἀνέμοις ἀγρίοις καὶ κύμασι θαλαττίοις συνειλημμένην, κατὰ τεμάχια καὶ μέρη πλεῖστα διαιρεθῆναι, καὶ ἄλλον ἄλλοθι κατὰ μόρια, καὶ ὡς ἕκαστοι τύχοιεν, ταύτην διαλαχόντας κληρώσασθαι, ἕως ὅψε καὶ μόλις περὶ τὴν Νικαέων μητρόπολιν ἀναγορευθῆναι συμπέτωκε βασιλέα Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν, τριακοντούτη ἤδη τυγχάνοντα. Τηνικαῦτα γὰρ οἱ μὲν ἠττηθέντες, οἱ δ' ὑποπεπτωκότι χρησάμενοι σχήματι, τούτῳ προσεῤῥύησαν μάλα ἐθελονταί· πλὴν τοῦ τῆς Κολχίδος κρατήσαντος γῆς Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ὃς κατὰ τὴν Εὐρώπην Θεσσαλίας τε ἤρξε καὶ ἦν παλαιὰν ὠνόμασαν Ἑπειρον· ὁ ἐξ Ἀγγέλων οὗτος ἦν Κομνηνὸς Μιχαήλ. οὗτοι γὰρ ὅσον πλεῖστον ἦν τῆς βασιλευούσης ἀποφικισμένοι, καὶ αὐτὰ γε, ὡς εἰπεῖν, τῆς Ῥωμαϊκῆς ἡγεμονίας τὰ πέρατα λαχόντες ἐκ διαμέτρου, καὶ ἅμα τοῖς τῶν τόπων ὀχυρώμασι σφόδρα τεθαῤῥηκότες, τυραννικώτερον

Tarih yazımımızın başlangıcı olarak Latinler tarafından Şehirlerin Kraliçesinin düşüşünü takip eden olayları aldık. Bizden önce yaşananlar ve temel olarak yaşlı insanlardan öğrendiklerimiz bize sadece özet bir şekilde haber edildi. Bunların çoğu başka insanlardan tarafından incelendi ve kendi şahitliğimiz olmadığı için detaylı ve geniş bir anlatım içerisinde olayları tarif etmeye çalışarak çalışmamızın bazı yerlerinde bile yanlış aktarım yaparken yakalanmak istemiyoruz.⁶⁵

2.1. Kônstantinopolis'in Latinler tarafından ele geçirilmesinin ardından Romalıların ülkesi, büyük bir geminin vahşi rüzgarlara ve denizlerin dalgalarına yakalanması gibi çok fazla kısma ve parçaya ayrılmıştı.⁶⁶ Ve birinin diğer parçasıyla karşılaşması gibi, parçalara ayrılmış olanların onu seçmesinin ardından, o zamanlar otuz yaşında olan Laskarislerden Theodôros uzun zaman sonra ve güçlkle başkent Nikaia'da kral ilan edildi. **2.2.** O sırada eskiden Êpeiros olarak adlandırılan Avrupa Tessaliasını yönetmekte olan Mikhaël Komnênos ve Kolchis'in yöneticisi Angeloslardan Aleksios Komnênos hariç, ona mağlup olmuş olanlar ve görünüşte tabii olma isteğindeki gönüllü olarak onun etrafında toplandılar.⁶⁷ Bunların çoğu yönetimden uzakta yerleşimlerdi ve bunlar doğrusu, tabiri caizse, Roma egemenliğinin karşı sınırlarındaydılar. Aynı zamanda bu yerlerin kaleleri oldukça güvenilirdi. Daha zorba olanı yönetime baş kaldırmıştı

⁶⁵ Grigoras'ın buraya kadar anlattıkları giriş mahiyetindedir. Bundan sonraki yazdıklarıyla beraber tarih eseri başlar.

⁶⁶ 1204'teki Dördüncü Haçlı Seferi'nin ardından İmparatorluk çok sayıda parçaya bölünür.

⁶⁷ Grigoras burada Epir Despotluğu ve Trabzon İmparatorluğundan bahsetmektedir. Teselya bölgesinde hakimiyet kurmuş olan Epir Despotluğunun kurucusu Mihail Komnênos Doukas'ın soyu baba tarafından Aleksios Komnênos'a uzanmaktaydı. II. Andronikos'un torunu olan Aleksios ise kardeşi David'le beraber akrabaları Gürcü Kraliçesi Tamar yardımıyla 1204 yılında Trabzon merkezli devletlerini kurmuşlardır. Kolhis adı bu bölgenin eski çağlardaki adıdır. Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, (çev. Fikret İşıltan), Ankara: TTK, 2015, s. 393.

S.14 ἐπεπήδησαν τῇ ἀρχῇ, καὶ ἴσχυσαν ἄχρι καὶ τήμερον παισί τε καὶ ἀπογόνους αὐτῶν, καθάπερ τινὰ πατρῶον κλῆρον, αὐτὴν παραπέμπαντες. **(Γ.)** Ἦρος μὲν οὖν ἐνειστήκει καιρὸς, ὅτε Λατῖνοι τὴν βασιλεύουσαν ἐξεπόρθησαν. τριχῇ δ' αὐτὴν διελόμενοι, διενείμαντο κατὰ σφᾶς, ὃ τε κόμης Φλάνδρας Βαλδουῖνος, καὶ ὁ κόμης Πλέης Δολοῖκος· μόνος δὲ Μοντησφεράντας μαρκέσιος ῥῆξ ἀποδέδεικται Θεσσαλονίκης καὶ τῶν ἐπέκεινα· βασιλεὺς δ' ἐξ αὐτῶν ἀνηγόρευτο Βυζαντίδος ὁ Βαλδουῖνος· ὃς εὐθύς καὶ κατὰ τῶν ἐσπερίων ἐξώρμησε πόλεων, ὅσαι περὶ Θράκην σποράδες εἰσί. καὶ ταύτας μὲν τὴν ταχίστην ἀπάσας αὐτὸς παρεστήσατο. ὁ δὲ Μοντησφεράντης μαρκέσιος μέχρι Θεσσαλονίκης τὴν ἔφοδον ποιησάμενος, καὶ ταύτης γενόμενος ἐγκρατὴς, ῥᾶστα καθάπερ φλόξ ἐκεῖθεν ἐπενέμετο πάσας τὰς πρόσω κόμας καὶ πόλεις, ἕως καὶ αὐτῆς ἐπέβη τῆς νήσου τοῦ Πέλοπος. τὸν μὲν δὴ ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον εὐδρομα τὰ Λατίνων ἐχώρει. ὠνειροπόλουν γε μὴν ἐς τοῦπιόν ἔτος καὶ αὐτῆς ἐπιβῆναι τῆς ἕω, καὶ ὑποχείρια πάντα ποιήσασθαι τὰ ἐκεῖσε, ὡς μηδὲν ἔτι Ῥωμαίοις ἀρχῆς ὑπέκκαυμα λείπεσθαι. καὶ μὲν δὴ ἦρος ἐπιστάντος, Λατινικὰ στρατεύματα διαπεραιουῖσθαι πρὸς ἕω διὰ μελέτης εἶχον ἅμα αὐτῷ Βαλδουίνῳ. τάχα δ' ἂν καὶ διεπεραιώθησαν, καὶ τὰ ἔσχατα τῆς ἀπωλείας τοῖς ἐπιλοίποις Ῥωμαίοις ἐπήνεγκαν, εἰ μὴ καθάπερ ἦχος μεγάλης βροντῆς ἐξαίφνης ἢ Βουλγαρικὴ φήμη καταρράγεισα, τούτους ἐξέπληξέ τε καὶ τὴν τούτων ὀρμὴν ἀνεχαίτισεν. **(Δ.)** Ὁ γάρ τοι τοῦ πρώτου Ἀσάν ἀδελφὸς καὶ διάδοχος Ἰωάννης πάντας τοὺς

ve oldukça güçlenmesinin ardından bugün onun çocuklarına ve de soyundan gelenlere tıpkı babadan miras gelen bir şey gibi refakat ettiler. **2.3.** Böylece bahar mevsimi geldi ve o zaman Latinler imparatorluğu işgal ettiler ve kendi aralarında üç parçaya ayırdılar. Bir parçası Komês (Kont) Flandralı Baldouinos'a⁶⁸, bir diğeri de Komês Pleêli Doloikos'a⁶⁹ verilirken yalnızca Montêsferanta Markizi⁷⁰, Thessalonikê ve çevresini kendine ayırdığını ilan etti. Baldouinos onların içerisinde Bizans İmparatoru ilan edildi ki O derhal Trakya yakınlarında dağınık halde bulunan batıdaki şehirlerine karşı harekete geçti ve onları olabilecek en hızlı şekilde egemenliği altına aldı. Diğer taraftan Montferrat Markizi Thessalonikê'ye ilerledi ve şehri hakimiyeti altına almasının ardından oradan tıpkı bir ateş gibi bütün köy ve şehirlere yayıldı ve Peloponnêsos'a⁷¹ kadar ilerledi. O sene Latinlerin işleri hızlı ilerledi. Hatta ertesi sene Romalıların egemenlik güdülerini artık terk etmeleri için doğuya saldırmayı ve oradaki her şeyi boyunduruk altına almayı hayal ettiler. Bahar geldiğinde Latin orduları Baldouinos'un kendisiyle beraber doğuya geçmek için hazırlık yaptılar. Eğer aniden düşen büyük bir yıldırımın sesi gibi Bulgarların harekete geçtiğinin haberi onları şaşırtıp onların saldırılarından vazgeçmelerine sebep olmasaydı, hızlıca karşıya geçip geri kalan Romalıları felaketlerin en büyüğünü getireceklerdi. **2.4.** Birinci Asan'ın kardeşi ve ardılı İôannês⁷² emri altındaki Bulgar askerlerini ve

⁶⁸ Kônstantinopolis'te kurulmuş olan Latin İmparatorluğu'nun 1204-1205 arası hüküm süren ilk hükümdarıdır (1172-1205). 1205 yılında Adrianapolis yakınlarında, Bizans topraklarının yeni hakimi olmak isteyen Bulgar Çarı Kaloyan'a karşı yapılan savaşta mağlup edilerek esir düşmüş ve kısa bir süre sonra da ölmüştür. John Julius Norwich, *Bizans III Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082-1453)*, (çev. Selen Hırçın Riegel), İstanbul: Kabalcı Yayınevi, s. 176.

⁶⁹ Dördüncü Haçlı Seferinin önderlerinden Blois Kontu Louis (1172-1205). Kaloyan'a karşı yapılan Adrianapolis yakınlarındaki savaşta maktül düşmüştür. Norwich, *a.g.e.*, s. 176.

⁷⁰ Dördüncü Haçlı Seferinin ardından, 1207'de Bulgarlar tarafından mağlup edilip öldürülmesine kadar Thessalonikê ve çevresini elinde tutan Montferrat Markizi Boniface. Kendisi ilk Latin imparatoru olmaya çok yaklaşmış ancak dönemin Venedik Doçu ve aynı zamanda Dördüncü Haçlı Seferi liderlerinden Enrico Dandolo'nun etkisiyle bu konuma erişememiş ve I. Baldwin tahta geçmiştir. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 391, 401.

⁷¹ Mora Yarımadası.

⁷² Kaloyan olarak bilinen ve 1197-1207 yılları arasında hüküm sürmüş olan Bulgar Kralıdır. Alexandru Madgearu, *The Asanids, The Political and Military History of the Second Bulgarian Empire (1185-1280)*, Leiden: Brill, 2017, s. 114.

S.15 ὑπὸ χεῖρα Βουλγάρους στρατολογήσας, ἐπαγόμενος δὲ καὶ μισθοφορικὸν οὐκ ὀλίγον ἐκ τῶν παρὰ τὰ βόρεια μέρη τοῦ Ἰστρου Σκυθῶν, καιρὸν ἔχειν ἔκρινεν ἐπιθέσθαι ταῖς Θρακικαῖς κόμαις καὶ πόλεσιν, ἐν ζάλῃ καὶ θορύβῳ μακρῷ τῶν Ῥωμαϊκῶν τηνικαῦτα πραγμάτων ὄντων, καὶ τῶν Λατίνων ἐν ἄλλοις σπουδαιοτέροις περισπωμένων. ὅθεν ἀνάγκη συνειλημμένοι τοιαύτη, τὴν οὖσαν Λατινικὴν ἀναλαβεῖν ἔγνωσαν δύναμιν ἅπασαν Βαλδουῖνός τε καὶ οἱ σὺν γε αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν διαλαχόντες, καὶ μέχρι καὶ ἐς τὰ τῆς Ὀρεστιάδος ἱπήλατα κατεσπουδασμένην τινὰ τὴν ἐκστρατεῖαν ποιήσασθαι. οὗ γενομένου, πρὸς μάχην ἐκατέρωθεν ἐκεῖ περιφανῆ τὰ στρατεύματα συνερράγη, καὶ πολὺς ἀμφοτέρωθεν ἐγένετο φόνος, εὐρώστως ἀγωνιζομένων ἀπάντων μέχρι καὶ ἐς πολὺν τινα χρόνον· ὁψὲ δ' ἐγκλῖναι τοῖς Βουλγάροις συνεπεπτώκει, οὐκ οἶδ' ὀπότερον, εἴτε τὴν τῶν Λατίνων οὐ μάλα γενναίως ἐνεγκεῖν δυνηθεῖσι βαρεῖαν ὄπλισιν, εἴτ' ἐξεπίτηδες παρεξάγειν σφᾶς βουλευθεῖσι περὶ τὰ ἔνεδρα καὶ τοὺς λόχους· ᾧ καὶ μᾶλλον τίθεσθαι ἄξιον. ἤδη γὰρ ὡς πορρώτάτω που τῆς διώξεως γινομένης, ἀνίστανται τῶν λόχων οἱ Σκύθαι· ἐπαναστρέφουσι δ' ὥσπερ ἀπὸ συνθήματος καὶ οἱ Βούλγαροι, καὶ τοὺς πολεμίους παρὰ πᾶσαν ὁμοῦ κυκλωσάμενοι προσδοκίαν, ἐτόξευον, ἠκόντιζον, ἔσφαττον ἀφειδῶς, αἱμάτων καὶ νεκρῶν ἐπλήρουν τὴν γῆν· καὶ πολὺς ἦν τῶν Λατίνων ὁ φόνος, οὐκ ἐχόντων διὰ τὸ βᾶρος τῆς ὀπίσεως ἀντέχειν πρὸς τὰς συνεχεῖς ἀντεμβολὰς καὶ ἐλίξεις καὶ κουφοτάτας ἐξελάσεις τῶν Σκυθῶν. ἦσαν δ' οὖς καὶ ζῶντας ἐλάμβανον, μεθ' ὧν ἐάλω ζῶν καὶ ὁ Βαλδουῖνος. ὁ δὲ Πλῆης κόμης Δολόϊκος

İstros İskitlerinin⁷³ kuzey kısmındakilerden az olmayan sayıda paralı askeri harekete geçirdi. O dönemde Romalıların fırtına ve kargaşa içerisinde olmalarını ve Latinlerin diğer meselelerle uğraşmalarını fırsat bilerek Trakya'daki köy ve şehirlere yönelmeye karar verdi. Böylesine zor bir duruma yakalanmalarından dolayı Baldouinos ve onunla beraber hakimiyeti paylaşanlar mevcut bütün güçlerini toplamalarının ardından faal durumda olan atlıları Orestiada'ya⁷⁴ sefere gönderdiler. Bunun ardından meşhur savaşta iki tarafın her taraftan görülen orduları orada karşı karşıya geldi. Uzun bir süre boyunca yürekli bir şekilde çarpışmalarından dolayı iki tarafta çok sayıda ölü verdi. Daha sonra Bulgarlar geri çekildi. Bunun sebebini bilmiyorum ama şu ikisinden biri oldu: Ya Latinlerin çok güçlü olan ağır teçhizatına karşı koyamadılar ya da onları bilerek tuzak ve pusulara yönlendirmek istediler ki bu kabul etmek için daha uygun. Çünkü takiplerini daha uzak yerlerde gerçekleştirirken İskitler pusularından çıktılar. Sanki işaretleşmişler gibi Bulgarlar da geri döndüler ve birlikte düşmanlarını her taraftan çevirdiler. Ok atıyorlardı, mızrak atıyorlardı, merhamet göstermeden katliam yapıyorlardı, yeryüzü kanla ve cesetlerle kaplanmıştı. Teçhizatlarının sahip olduğu ağırlık sebebiyle, İskitlerin sürekli yedeklerinin gelmesine, hızlı hareketlerine ve hafif zırhlı atlılarının saldırılarına karşı koyamadılar. Hayatta kalanlar ele geçirilmişti ve bunlarla birlikte Baldouinos da tutsak edilmişti. Pleê kontu Doloikos

⁷³ Burada bahsettiği İskitler Kumanlardır. Bizans tarih yazarları genellikle Karadeniz'in kuzeyinden gelen atlı Türk veya Moğol uluslarına İskit adını vermişlerdir. 13. yüzyılda bu adı verdikleri uluslar ise genel itibarıyla Kumanlar ve Moğollardır. Shukurov, *Byzantine Turks*, s. 84-85, 90-93.

⁷⁴ Edirne.

S.16 ἐπεπτώκει παρὰ τὴν μάχην. ὁ δὲ τῆς Βενετίας δούξ Ἑρίκος Δάνδουλος μετ' ὀλίγων πάνυ φυγὰς ὄχγετο, μετὰ μικρὸν δὲ τετελεύτηκε καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ πολέμου τραυμάτων. **(E.)** Τὸ μέντοι Βουλγαρικὸν τε καὶ Σκυθικὸν πλῆθος, κέρδους ἤδη καὶ πλούτου Λατινικοῦ γευσάμενοι, ἵππων τε καὶ ἀρμάτων λαμπρῶν, ἤλαυνον εἰς τὰ πρόσω προθύμως, μηδένα ἔχοντες ἤδη τὸν ἀντιπαραταξόμενον· ὡς τὰς μὲν τῶν Θρακικῶν πόλεων ἐκοντὶ προσχωρεῖν Ἰωάννη, τὰς δὲ πλείους βία ἀλίσκεσθαι, αὐτὰς τε ἀνδραποδιζόμενας, καὶ ἄχρι θεμελίων τὰ αὐτῶν ἀποβεβλημένας τείχη. καὶ οὕτω πάντα ῥαδίως ὁ Ἰωάννης κατέδραμεν ἄχρι Θεσσαλονίκης καὶ Μακεδονίας, ὅποσα ἐν κόμαις καὶ πόλεσι καὶ φρουρίοις, μικροῦ Σκυθῶν ἐρημίαν, τὸ δὴ λεγόμενον, ἀποδείξας.

γ'. Ὁ μέντοι βασιλεὺς Ἀλέξιος, ἐπειδὴ φόβῳ τῶν Λατίνων ἔφθη τῆς Βυζαντίδος λάθρα φυγῶν καὶ περὶ τὴν Θράκην πλανώμενος, ἐάλω καὶ αὐτὸς τῷ Μοντησφεράντας μαρκεσίῳ, καὶ ὄν ἐπεφέρετο πλοῦτον ἀφήρηται, γυμνὸς τοῦ λοιποῦ πορεύεσθαι ἀφεθεὶς, περὶ τε Ἀχαΐαν καὶ Πελοπόννησον συχρὸν παρήλλαξε χρόνον πλανώμενος. ὁψὲ δὲ ἀκούσας βασιλεύειν ἤδη τῶν περὶ τὴν ἕω Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων τὸν ἐπὶ τῇ θυγατρὶ γαμβρὸν Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν, οὐ μόνον Βιθυνίας καὶ ὅσαι παράλιοι τῶν ἐπαρχιῶν ἐπὶ βραχὺ μῆκος ἐκτείνονται, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐς πολλήν τε ἀνιέναι μεσόγειον, καὶ ἐπὶ μάλα τοι πλείστον μῆκος ἐκτεταμένην κεκτῆσθαι, ἀρχομένην ἀπὸ Καρίας τε καὶ Μαιάνδρου τοῦ ποταμοῦ κατὰ νότον, καὶ διήκουσαν πρὸς βορέαν ἄχρι Γαλατικοῦ πόντου καὶ Καππαδοκίας αὐτῆς· οὐ χεῖρας εὐχαριστηρίους

savaşta öldü.⁷⁵ Venedik Doğu Erikos Dandoulos⁷⁶ bir kaç kişi ile birlikte kaçtı ancak kısa bir süre sonra savaşta aldığı yaralar sebebiyle hayatını kaybetti. **2.5.** Ancak, Bulgar ve İskit kitleleri artık Latinlerin zenginliğinin, muhteşem atlarının ve savaş arabalarının tadını almışlardı ve büyük bir istekle ileriye doğru hareket ediyorlardı. Trakya şehirlerinin bazıları gönüllü olarak İôannês'e katıldılar, çoğu ise güç kullanarak ele geçirildi. Zorla ele geçirilenlerin halkı köleleştirildi ve şehir surları temellerine kadar yıkıldı. Bu şekilde İôannês Thessalonikê ve Makedonya'ya kadar olan bütün köyleri, şehirleri ve kaleleri istila edip yağmaladı, "İskitlerin küçük çölü" deyişini gerçeğe çevirdi.

3.1. Bununla birlikte İmparator Aleksios⁷⁷, Latinlerden korktuğu için onlar gelmeden gizlice Byzantion'dan kaçmıştı ve Trakya civarında düzensizce dolaşmaktaydı. Kendisi daha sonra Montêsferanta Markizi tarafından ele geçirildi ve servetine el konuldu ve geriye kalanlar da elinden alınarak mahrum bir şekilde hareket etmek durumunda kaldı ve bir süre boyunca sürekli Akhaia ve Peloponnêsos arasında dolaşip yer değiştirdi. Daha sonra kızıyla evli olan damadı Theodôros Laskaris'in Romalıların doğudaki devletinin kralı olduğunu duydu. Yalnızca Bithynia⁷⁸ ve bölgenin büyük olmayan sahil şeridinde yayılmamış, aynı zamanda iç kesime uzanan çok sayıda ve büyük yerlere sahip olmuştu. Karya'dan⁷⁹ aşağıda Maiandros Nehri'ne, kuzeyde ise Galat Denizi⁸⁰ ve onun Kapadokyasına uzanan bir bölgeyi yönetiyordu.

⁷⁵ 1205 senesi.

⁷⁶ Başlangıçta Mısır üzerine yapılması planlanan Dördüncü Haçlı Seferi'nin Kônstantinopolis üzerine yönelmesinin müsebbibi olan dönemin Venedik Doçudur. Filip Van Tricht, *The Latin Renovatio of Byzantium, The Empire of Constantinople (1204-1228)*, Leiden: Brill, 2011, s. 41-45.

⁷⁷ III. Aleksios, Kônstantinopolis'i terk etmesinin ardından bir süre Trakya'da yer değiştirmiş ardından Thessalonikê'e amcasının oğlu Mihail Doukas'a sığınmak için ilerlerken yakalanıp esir edilmiştir. Mihail Doukas tarafından kurtulmalık parasının ödenmesinden sonra ise bir süre Mihail'in yanında kalmış, en sonunda Theodôros Laskaris'in tahtını gaspettiği gerekçesiyle zamanında kendisine sığınmış olan I. Gıyaseddin Keyhüsrev'e başurmuştu. Georgios Akropolites, *Vekayinâme*, (çev. Bilge Umar), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2008, 26-28; Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, 579.

⁷⁸ Günümüz İznik'i ve çevresindeki bölge için eski dönemlerde verilen ad.

⁷⁹ Güneybatı Anadolu'da Muğla ve çevresindeki bölge için verilen ad.

⁸⁰ Bithynia sahilinden başlayarak Kızılırmak'ın Karadeniz'e döküldüğü bölgeye kadar uzanan kıyı şeridi. George Long, "Galatia", *Dictionary of Greek and Roman Geography*, Vol. I, (ed. William Smith), Boston: Little, Brown and Company, 1870, s. 931.

S.17 ἐξέτεινε πρὸς τὸν εὐεργέτην θεὸν καὶ φιλόφρονον, ὃς τῆς πολυαρχίας τὸν σάλον διεσκέδασε, λιμένα τε σωτήριον παρὰ πᾶσαν ἐδέδωκε προσδοκίαν τοῖς ὅσοι Ῥωμαίων ἐξάντεις τοῦ Λατινικοῦ χειμῶνος ἐκείνου καὶ κλύδωνος ἐγεγένητο, καὶ αὐτῷ παραμυθίας μεγίστης ἐλπίδα, καὶ τῆς μακρᾶς πλάνης καὶ τῶν πολλῶν πόνων ἀνάπαυσιν· ἀλλ' ἐν δεινῷ τὸ πρᾶγμα ἐτίθετο, καὶ πρὸς φθόνου καὶ ζηλοτυπίας ὁδοὺς ἔτρεπε τὸν θυμόν· καὶ ὅλως εἰπεῖν, ἐς μάχας καὶ φόνους αἱμάτων συγγενικῶν ἐπέρρωσεν ἑαυτόν. **(B.)** Καὶ δὴ περαιούται διὰ τοῦ Αἰγαίου πρὸς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἄπεισι λαθῶν ἐς τὸν ἄρχοντα τῶν Τούρκων Ἰαθατίνην περὶ τὴν Ἀτάλου τηλικαῦτα διάγοντα, καὶ ἰκέτην ἑαυτὸν ἐκείνῳ καθίζει οἰκτρὸν, ἐπανασώσασθαί οἱ τὴν βασιλείαν δεόμενος, παλαιάς τε ἀναμνησκει φιλίας, ὅποιαί ποτε πάλαι σφίσι ἐγένοντο, καὶ τὰ νέα μετὰ συχνῶν τῶν δακρύων δυστυχήματα ἐκτραγωδεῖ προδεικνύς· καὶ ἐπὶ τούτοις χρημάτων ὑπισχνεῖται σωρούς. ὁ δὲ βάρβαρος ἐνδοὺς μὲν καὶ πρὸς τὰς τῶν χρημάτων ὑποσχέσεις, ὄνειροπολήσας δὲ τὰ τε ἄλλα, καὶ ὅσα ἐκ τῆς λείας περιγίνεται κέρδη τοῖς ἐπιστρατεύουσι κατὰ τῶν ἀλλογενῶν, ὁμοῦ τὰς τε ἑαυτοῦ συναθροίζει δυνάμεις, καὶ τοὺς τὰς μεγίστας ἀπειλὰς κομίσοντας τῷ βασιλεῖ Θεοδώρῳ πρέσβεις ἐξαποστέλλει, εἰ μὴ αὐτίκα τῷ πενθερῷ Ἀλεξίῳ τῶν βασιλικῶν ὑπεκσταίῃ θρόνων. ὁ δὲ πρῶτα μὲν πρὸς τὴν ἀκοὴν διαταραχθεὶς, τάχιστα δ' ἑαυτὸν αὐθις ἀνειληφῶς, πρὸς τὸν τὰ πάντα δυνάμενον τὰς ἐλπίδας ἀναρτᾷ· καὶ τοὺς μὲν πρέσβεις ἀπράκτους ἐπανιέναι ἀφήσιν· ὁ δὲ ἔργου εἶχετο, καὶ τὸ ἑαυτοῦ συγκροτεῖ στράτευμα, πολλοστὸν μὲν εἶ τις

Cömert ve hayırsever tanrıya şükran dolu ellerini uzatmadı ki o (tanrı) çok başlı yönetimden kaynaklanan hoşnutsuzluğu dağıtmış; Romalıların çoğuna Latin felaketi ve dalgasından uzakta korunaklı bir liman bahşetmişti. Onun (Aleksios'un) da en büyük beklentisi, uzaklarda dolaşmaya ve çok sayıda ağır işle meşgul olmaya ara vermektir. Ancak, durumlar kötü bir şekle büründü; kıskançlık ve rekabet yolları onun ruhunu değiştirdi, ve her şeyi söylemek gerekirse, kendi kanından olanlarla savaşmak ve onları öldürmek amacıyla kendisini güçlendirdi. **3.2.** Bunun ardından Ege üzerinden Asya'ya geçti ve kimse tarafından farkedilmeden o sırada Antalya yakınlarında ikamet eden Türklerin yöneticisi İathatinês⁸¹ yanına geldi. Kendisini kral yapması için ona sefilce yalvardı. Yönetimi tekrar ele geçirmek için bunlara ihtiyaç duymaktaydı. Eski arkadaşlıklarını ona hatırlattı ve gözyaşlarıyla birlikte yeni talihsizliklerini örnekler vererek trajik bir şekilde anlattı. Bunların üzerine ona büyük miktarda para vereceğine dair söz verdi. Barbar, bir taraftan para sözü sunulduğundan, öte taraftan da başka bir ülkede doğmuş olanların üzerine sefere çıktıklarında yapacağı yağmadan ne kadar çok kar elde edeceğini hayal ederek hemen kuvvetlerini topladı. Ardından en büyük tehditleriyle birlikte elçilerini İmparator Theodôros'a gönderdi ve tahtını kayınpederi Aleksios'a bırakmasını talep etti. Bunu duyunca ilk başta şaşkınlığa düştü, ama hızlı bir şekilde tekrar toparlandı ve toplayabildiği bütün umutlara sarıldı. Bir yandan elçiler başarısızlıkla geri döndüler, diğer yandansa o işlerini sürdürdü ve kendisi için ordu hazırladı.

⁸¹ Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev (1164-1211).

S.18 πρὸς τὰ Περσικὰ στρατεύματα βούλοιτο παρατιθέναι, καὶ οὐκ ἄξιον ἐς ἀντίπαλον ἐκείνοις μοῖραν κεκρίσθαι· προστιθεμένης δὲ καὶ τῆς ἄνωθεν θείας ἐπικουρίας, πολλῶ τῶν Περσικῶν ὄν πολλαπλάσιον. (Γ.) Ὁ μὲν οὖν βάρβαρος ἄρας τὰς πεζικὰς δυνάμεις, καὶ ὅσαι τῶν ἰπέων, ἤκεν εἰς τὴν παρὰ Μαϊάνδρον Ἀντιόχειαν, καὶ περικαθίσας ταύτην ἐπολιόρκει, λογισάμενος, ὡς εἰ ταύτης ἐγκρατῆς γένοιτο, ῥᾶστα ἂν ἐκεῖθεν καὶ τὰς ἄλλας παραστήσαιο πόλεις, ὅποσαι τὴν Ῥωμαίων διαμετροῦσιν ἀρχήν. ἤγε μέντοι μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν βασιλέα Ἀλέξιον, ἐφόδιον εἰς ῥαδίαν κατόρθωσιν ὧν ἐβούλετο. ὁ δὲ βασιλεὺς οὐκ ἔκρινε δεῖν κατὰ χώραν μένων περιμένειν τὴν τῶν βαρβάρων ἔφοδον, καὶ ἐς τὸν ἐκείνων καιρὸν μετεωρίζει τὸν ἑαυτοῦ· θρασυνθῆναι γὰρ ἂν μᾶλλον αὐτοῦς, εἰ τὴν Ἀντιόχειαν καταστρεψάμενοι τῶν ἐκεῖθεν λαφύρων ἐμπλήσαιεν ἑαυτοῦς, καὶ ἅμα ἀμηχάνῳ κατὰ τῆς Ῥωμαίων ὀρμητηρίῳ τῇ τοιαύτῃ χρήσασθαι πόλει· ταῦτ' ἄρα καὶ πάση ταχύνας σπουδῇ, κατ' ἐκείνων ἐκεῖσε χωρεῖ, μηδὲν πλέον ἐπαγόμενος στράτευμα ἢ δισχιλίους ἰπέας, ὧν τοὺς ὀκτακοσίους μισθοφόρους εἶναι Λατίνους φασίν, ἄνδρας λογάδας καὶ μάχην ὡς ἀληθῶς πνέοντας. καὶ τριταῖος μὲν τὰς περὶ τὸν Ὀλυμπον ὀρεινὰς δυσχωρίας ἀμείβει, αἱ πρὸς πολὺ παρατείνουσαι μῆκος, Βιθυνίαν ὀρίζουσι καὶ ἄμφω τὰς Φρυγίας, τὴν μὲν ἀρκτικωτέραν ποιοῦσαι, τὰς δὲ πρὸς μεσημβρίαν καὶ νότον ἄνεμον βλέπειν παρέχουσαι· ἑνδεκαταῖος δ' ἐκεῖθεν ἐλθὼν, διαπεραιοῦται τὸν Κάϋστρον, ὥστε τὸ ἀπροσδόκητον τῆς ἐφόδου καταπλήξεως γέμον τῷ βαρβάρῳ φανῆναι καὶ πάνυ δυσεῖκαστον,

Pers⁸² ordularıyla kıyaslandığında kuvveti oldukça azdı ve sayı bakımından da rakiplerine oranla azdılar. Yukarıdan Tanrının yardımını aldıklarında ise Perslerden kat be kat üstündüler. **3.3.** Barbar, piyadelerini ve atlılarının çoğunu harekete geçirdi. Menderes Antiokheia'sı⁸³ yakınına vardı ve etrafını çevirerek şehri kuşattı. ⁸⁴ Düşündü ki eğer onu egemenliği altına alırsa oradan Romalıların yönetimlerini aralarında paylaştıkları diğer şehirleri de kolayca ele geçirecekti. Kendisiyle beraber İmparator Aleksios'u da yanında getirdi ki daha kolay bir başarı elde etmek istiyordu. Barbarların saldırısını ülkesinde eli kolu bağlı şekilde beklemeyi ve böylece onlar için uygun bir fırsat yaratmayı tercih etmedi ki Antiokheia'yı ele geçirip oranın ganimetlerine sahip olmaları onları daha çok cesaretlendirecekti ve ayrıca şehri Romalılara karşı zaptedilemez bir üs olarak kullanacaklardı. Bu yüzden bütün hızıyla onlara karşı oraya ilerledi. Yönettiği ordusundaki atlı sayısı iki binden daha fazla değildi ki bunların sekiz yüzünün Latin paralı askeri olduğu söyleniyordu. Bunlar savaşa açıkça sürülen seçilmiş adamlardı. Üçüncü günde Olympos⁸⁵ dağının engebeli arazisinden geçti ki o çok uzun bir alana yayılıyordu. Daha kuzeyde yer alan Bithynia ve güney ve güneydoğu rüzgarlarının kaynağı olan iki Phrygia⁸⁶ arasında sınır oluşturuyordu. Oradan ayrılışının onbirinci gününde Kaystros'a⁸⁷ geçti. Bu beklenmedik varışın barbarı şaşkınlığa düşürdüğü görüldü

⁸² Grigoras Selçuklularla ilgili bilgi vermek istediğinde eski yazarların kullandığı tanımları takip etmiş ve buldukları bölgeye nazaran Pers ifadesini kullanmayı tercih etmiştir. Türklerle ilgili Bizans kaynaklarında farklı dönemlerde kullanılan tanımlarla ilgili bkz. Rustam Shukurov, *The Byzantine Turks 1204-1461*, Leiden: Brill, 2016, 90-104.

⁸³ Günümüzde Nazilli ilçesinin 20 km doğusunda yer alan şehir. R. Haluk Söner, "Antiokheia ad Maeandrum Antik Kenti", *Humanitas*, Cilt 5, Sayı 9, (2017), s. 140.

⁸⁴ 1211 yılında meydana gelen bu savaş, Bizanslıların ilk iki savaşın aksine kendilerini savundukları, üçüncü büyük Selçuklu-Bizans savaşıdır. Savaşın Selçukluların lehine bir sonla biteceği düşünülürken, I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in beklenmedik ölümü üzerine Bizans tarafı savaş kazanmış ve savaşın ardından imzalanan antlaşma, elli yıl boyunca hükmünü korumuştur. Antiokheia Savaşı'yla ilgili bkz. Yusuf Ayönü, "İslâm ve Bizans Kaynaklarına Göre Antiokheia Savaşı", *Ege ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 2015-1, s. 1-12.

⁸⁵ Uludağ, Bursa.

⁸⁶ Bithynia bölgesinin güneyindeki Eskişehir ve civarını kapsayan bölgeye verilen ad.

⁸⁷ Küçük Menderes Nehri.

S.19 οὐκ ἔχοντι συμβαλεῖν πότερον καθεύδοντι τὰ τοιαῦτα συμβαίνει ἀκούειν ἢ γρηγοροῦντι. ὅμοιον γὰρ ἦν ὥσπερ ἂν εἶ τις λέων ἀφηρημένος ὀνύχων τε καὶ ὀδόντων, ἔπειτα προθύμως ἐφέρετο κατὰ πλήθους ἄρκτων καὶ λύκων. ἦδει γὰρ ὁ Πέρσης, ὅτι τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς οὕτω πέρυσιν εἰς μυρία διασχισθείσης μέρη, καὶ τῶν μὲν ἄλλων ἄλλοθι διασπαρέντων, τῶν δὲ ξίφους ἔργον Λατινικοῦ γενομένων, τὸ λειπόμενόν ἐστιν ἢ τὸ παράπαν οὐδὲν, ἢ λίαν βραχὺ, καὶ ὅσον μόλις εἰς ἐνὸς ταξιάρχου σύστημα συμπεραίνεσθαι. κἀντεῦθεν οὕτωςί πως γνωσιμαχεῖν αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ συνέβαινε, καὶ νῦν μὲν εἰς ὀνειράτος λόγον ἀπάγειν τὴν τῆς βασιλικῆς ἐπελεύσεως φήμην, νῦν δ' εἰς ἀνοίας καὶ κουφότητος ὑποθήκην τῆς τόλμης ἅμα καὶ τῆς ὀρμῆς τὴν ὀξύτητα. ὅμως οὐκ ἀμελητέον ἔδοξεν εἶναί οἱ τὸ πρᾶγμα. ἔφησε γὰρ, ὡς ἔστιν ὅτε καὶ τὸ βραχὺ δεινὸν παρορώμενον μέγαν ἀπέτεκε κίνδυνον, καὶ βραχεῖαι δυνάμεις πολλάκις ὀξύτητι καὶ σπουδῇ χρησάμεναι μεγάλας ὁμοῦ καὶ πολλαπλασίους ῥᾶστα κατηγωνίσαντο, διὰ ῥαστώνην καὶ περιφρόνησιν τοῦ καθήκοντος.

δ'. Καὶ μὲν δὴ ὅσα ἐν σφενδόλαις καὶ βέλεσι, καὶ ὅσα ἐν ἀγχεμάχοις δόρασί τε καὶ ξίφεσι στρατεύματα πάντα συνηθροικῶς δυοῖν μυριάδων οὐ μάλα ἐλάττω, καὶ οὕτω παραταξάμενος, ἐδέχετο τὴν τοῦ βασιλέως ὀρμὴν, ἀχθόμενος μὲν τῇ ξυντυχίᾳ, ὅτι στενός τε καὶ δύσιππος ἦν ὁ χῶρος, ἔνθα συρρήγνυσθαι τὴν μάχην ξυνέπιπτε, καὶ τοσοῦτον πλήθεσι στρατοῦ πολέμιος, ὅσον ὀλίγοις σύμμαχος· ἐδέχετο δ' οὖν ὅμως, καὶ οἱ μὲν ὀκτακόσιοι τοῦ βασιλέως Λατῖνοι συνασπισμὸν ποιησάμενοι, πρῶτον τὸ

ve onların saldırısını duyarken uykuda mı yoksa ayakta mı olduğuna karar vermekte zorlanıyordu. Tıpkı bir aslanın pençeleri ve dişlerinden mahrum kalmasının ardından çok sayıda ayı ve kurtla isteyerek karşı durması gibiydi. Pers biliyordu ki Romalıların ülkesi henüz geçen sene bin parçaya bölünmüştü ve diğerleri bir taraftan başka bölgelere yayılmışlar diğer taraftan ise Latin kılıçlarının infazına uğramışlardı. Geriye ya neredeyse hiçkimse kalmamıştı ya da kalanlar oldukça azdı ve ancak bir taksiarkhlik⁸⁸ sistemi oluşturabiliyorlardı. Ardından böylece kendi düşüncesine karşı savaşıp kendince bir karara vardı, şimdi bir yandan İmparator'un geliş haberinin rüyasına geldiği düşüncesini taşıırken öte yandan hareketinin ivediğili ile beraber pervasızlığını aptallığa ve düşüncesizliğe yordu. Ancak mevzu ihmal edilmemeliydi. O şöyle düşündü ki ihmal edilmiş olan küçük tehlike büyüğünü doğurmuştu ve küçük kuvvetler çok defa hızları ve çabukluklarıyla büyüklerle çarpışmış hatta çoğunu kolaylıkla mağlup etmişlerdi.

4.1. Bu noktada sapancıların ve okçuların ve kılıçlı ve mızraklı piyadelerin bütün ordudaki sayısı yirmi binden daha az değildi. Bu şekilde dizildikten sonra İmparator'un saldırısını bekledi. Rastlantı eseri savaş yerinin dar ve at sürmeye uygun olmamasından ötürü sınırlıydı. Orada savaşmak için karşı karşıya geldiler. Düşman ordusunun ne kadar çok askeri varsa müttefiklerinki o kadar azdı. Dolayısıyla bekledi. İmparator, sekiz yüz kişilik bir Latin kuvvetini birlik haline getirdi ve onlar ilk önce

⁸⁸ Taksiarh, ilk olarak Nikiforos Fokas (963-9) döneminde ortaya çıkan 1000 kişilik askeri birliktir. John Haldon, *Warfare, State and Society in the Byzantine World 565-1204*, London: UCL Press, 1999, s. 115.

S.20 μέσον διέρρηξαν τῆς τῶν πολεμίων φάλαγγος, λίαν εὐρώστως ἀγωνιζόμενοι καὶ κατακόπτοντες τοὺς ἀνθισταμένους, ἕως διήλασαν καὶ ἐς αὐτὴν τὴν τῶν πολεμίων οὐραγίαν· καὶ συστρέψαντες αὐθις, πάντ' ἔδρων τὰ κράτιστα, ὡς ἀπράκτους ἤδη φαίνεσθαι καὶ τοὺς τῶν Περσῶν σφενδονήτας τε καὶ τοξότας, διὰ τὴν ἀπὸ χειρῶν συμπλοκὴν. οἱ δὲ περὶ τὸν βασιλέα ἀλλ' οὐδὲ αὐτοὶ γε ἠμέλουν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ γε κατὰ μέρη ταῖς τῶν πολεμίων συμπλεκόμενοι τάξεσιν, ἔργα γενναῖα καὶ ἀνδρικὰ ἐπεδείκνυντο· ἕως οἱ πολέμοι συμφρονήσαντες, αὐτοβοεῖ τε κατὰ τῶν Λατίνων ὀρμήσαντες καὶ κατὰ κύκλον περιελθόντες, οὐκ ἄνευ οἰκείων πολλῶν αἱμάτων μόλις κατέκοψαν, βοηθούμενοι τῇ πολυχειρίᾳ. εἶτα τοῖς ἡμετέροις συμμίζαντες, τοὺς μὲν ἔργον ἀπέφαινον ξίφους, τοὺς δὲ φυγάδας ἐποίουν. **(B.)** Ὁ δὲ τῶν Τούρκων ἀρχηγὸς ὁ σουλτὰν Ἰαθατίνης, πάντας ἀφείς καὶ παραδραμῶν, αὐτὸν ἐζήτει τὸν βασιλέα· καὶ ὠσάμενος ὁμόσε κατ' ἐκείνου χωρεῖ, μέγα φρονῶν ἐπὶ τε μεγέθει καὶ ῥώμῃ σώματος· καὶ δὴ φοβερὸς ἐκείνῳ ῥαβδοῦχος ἐπιστὰς, βαρεῖαν κατήνεγκεν ἐπὶ κεφαλῆς τὴν πληγὴν. ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν πρώτην οὐκ ἐνεγκῶν, ἀλλὰ σκοτοδινίας μεστὸς καταστάς, πίπτει τοῦ ἵππου. θεῶ δὲ μέλλειν οὐκ ἦν, ἅπαξ ἀναστῆσαι νεκρωθεῖσαν τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν βεβουλημένῳ. διὸ δὴ καὶ ἀνήγαγεν αὐτὸν ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας καὶ ἀπὸ πληοῦ ἰλύος, καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας αὐτοῦ· καὶ ὁ νεκροῦ δίκην τοῦ ἵππου πεσῶν, αἰφνιδίως ἀναστὰς, μεστὸς μανικοῦ τινος καὶ ἐνθουσιώδους ὀρμήματος, παραδόξως περιτρέπει τὴν ἀπώλειαν τῷ βαρβάρῳ. τὸ ἑαυτοῦ

düşman phalanksının⁸⁹ ortasını delip geçtiler, çok yiğitçe savaştılar ve karşılarında duranları katlettiler ve düşmanın arka birliklerine kadar ilerlediler. Sonra geri döndüler ve işlerini en iyi şekilde yaptılar ki Pers sapancılarını ve okçularını karmaşaya sürerek etkisiz hale gelmelerini sağladılar. Ancak kralın kendisi ve çevresindekiler de bu duruma kayıtsız kalmadılar, bölükler halinde savaş düzenine geçip düşmanlarla savaştılar ve soylu ve yiğitçe hareketler sergilediler, ta ki düşmanlar durumun farkına varana kadar. Bir anda Latinlere hücum ettiler ve onları çember içine aldılar. Çok fazla sayıda kuvvetleri olduğu için aynı kandan epeyce kişiyi çok zorlanmadan katlettiler. Sonra bizimkilere saldırdılar ve kimini öldürdüler de kimini de kaçırmaya zorladılar. **4.2.** Türklerin başındaki Sultan İathatinês, herkesi bırakıp geçtikten sonra bizzat İmparatoru aradı. İleri atıldı ve ona doğru ilerledi. Kendinden hem boy bos olarak hem de bedensel kuvvet açısından oldukça emindi. Korku salan bir liktor⁹⁰ gibi ona karşı dikildi ve kafasına ağır bir darbe indirdi. İmparator ilk önce karşı duramadı, baş dönmesi geçirip atından düştü. Ama Tanrının niyeti bu değildi, Romalıların bitmiş egemenliğini yeniden diriltmek istiyordu. Bundan dolayı onu ızdırap kuyusundan ve çamur bataklığından çıkardı ve ayaklarını bir kayanın üstüne koydu. Bunun ardından ölü bir at gibi düşmüş olan o, aniden ayağa kalktı. Coşku dolu ve kendinden geçmiş biri gibi bir dürtüyle, hiç beklenmedik şekilde yıkımı barbarın üzerine döndürdü.

⁸⁹ Eski Yunan dünyasında kalkanlı ve mızraklı asker gruplarının meydana getirdiği savaş formasyonudur. Michael M. Sage, *Warfare in Ancient Greece*, London: Routledge, 1996, s. 25-28.

⁹⁰ Roma İmparatorluğu'nda belirli yöneticilerin güvenliğini sağlayan ve balta taşıyan muhafızlar için kullanılan isimdir. Leonhard Schmitz, "Lictor", *Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, (ed. William Smith), Boston: Little, Brown and Company, 1859, s. 707.

S.21 γὰρ αὐτίκα ξίφος γυμνώσας, ἐκθερίζει ῥαδίως τοὺς ἐμπροσθίους πόδας τοῦ βαρβαρικοῦ ἵππου, καὶ ῥίψας τὸν ἐπιβάτην σουλτὰν, ἐκτέμνει τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν, καὶ κατάδηλον τῷ δόρατι μετεωρίσας ποιεῖ τοῖς τῶν βαρβάρων στρατεύμασι. τοῦτο τῆς τῶν Ῥωμαίων σωτηρίας τε καὶ συστάσεως ἀρχὴ καὶ κατάστασις γίνεται πρώτη, ζύν γε θεῷ τῷ πάντων ταμία, ὅποσα τὴν ἀνθρωπίνην ὑπερέπαικε δύναμιν. οἱ μὲν γὰρ βάρβαροι τρόμου καὶ δέους πληρώσαντες ἑαυτοὺς, προτροπάδην ἔφευγον, τὴν ταχίστην ὀπίσω ἀπαλλαττόμενοι. ὁ δὲ βασιλεὺς παραδόξως μὲν τῶν μεγάλων τούτων κινδύνων ἀπηλλαγμένος, παραδοξότερον δ' αὖθις νενικηκῶς, τροπαιοῦχος τὴν Ἀντιόχειαν εἴσεισι, πολλὰς ἀπονέμων ἐκ μέσης ψυχῆς τῷ θεῷ τὰς εὐχαριστίας. **(Γ.)** Οἱ δὲ βάρβαροι πρεσβεύονται πρὸς τὸν βασιλέα εὐθὺς καὶ σπονδὰς αἰτοῦνται καὶ λαμβάνουσιν, οὐχ οἷαι βουλομένοις ἐκείνοις ἦσαν, ἀλλ' οἷαι καὶ μάλα ἀσμένῳ τῷ βασιλεῖ· συνείληφε μέντοι ὁ βασιλεὺς τοῖς πολεμίοις συνόντα καὶ τὸν ἑαυτοῦ πενθερὸν, Ἀλέξιον τὸν βασιλέα· καὶ καταγαγὼν αὐτὸν ἐς Νίκαιαν πόλιν, μοναδικὸν περιέβαλε σχῆμα· κᾶπειτα ἐπιμελῶς πάντα ὅποσα χρειώδη αὐτῷ χρειώδη αὐτῷ ἐξεπόριζεν. ἐν τούτοις γε μὴν ὁ βασιλεὺς, τελευτησάσης τῆς συζύγου, ἄγεται εἰς δευτέραν γυναῖκα τὴν ἀδελφὴν τοῦ τηνικαῦτα τῆς Βυζαντίδος βασιλεύοντος Ῥομπέρτου· ἧ καὶ οὐ μακρὸν συνεβίω χρόνον, οὐδὲ παῖδας ἔτεκεν ἐξ αὐτῆς, εἴτ' ἐκ φύσεως στείρας αὐτῆς οὔσης, εἴτε καὶ τῆς μεταβραχὺ τοῦ βασιλέως τελευτῆς, ὥραν παιδοτοκίας οὐ παρασχούσης αὐτῆ. τρία γὰρ ἔτη συνώκησε ταύτη.

Bir anda kılıcını çıkardı ve barbarın atının ön ayaklarını kolayca kesti ve sürücüsü Sultan'ı yere düşürdü. Onun kafasını kesti ve mızrağın ucuna takıp havaya kaldırarak barbarların ordusuna gösterdi.⁹¹ Bu, bütün insanların yöneticisi ve güç olarak insanoğlundan kat be kat üstün olan Tanrı'nın yardımıyla, hem Romalıların kurtuluşlarının, politik birliklerinin ve yenilenmelerinin başlangıcı olmuştu. Barbarlar titreme ve korkuyla doldukları için aceleyle ve en hızlı şekilde geriye doğru kaçtılar. İmparator beklenmedik bir şekilde sadece tehlikelerin en büyüğünden kurtulmamış, daha da inanılmazı tekrar zafer kazanmıştı. Ardından muzaffer olarak Antiokheia'ya girdi. Gönlünün içinden gelen şükranlarını Tanrı'ya sundu. **4.3.** Barbarlar İmparator'a hemen bir elçi gönderdiler ve antlaşma istediler ve aldılar ama onların istedikleri gibi değildi, daha çok İmparator'un isteği gibiydi. Ayrıca düşmanlarıyla ilişkisi olan kendi kayınpederi İmparator Aleksios'u ele geçirdi ve onu Nikaia şehrine gönderdi ve keşiş kıyafetini giydirdi. Ardından dikkatlice ihtiyacı olan ne varsa ona temin etti. O sıralarda karısının vefat etmesinin ardından Byzantion'un kralı Rhobertos'un⁹² kız kardeşini ikinci eş olarak aldı. Onunla uzun süre beraber yaşamadılar, ondan bir çocuğu da dünyaya gelmedi. Ya yapısından dolayı kısırdı ya da imparatorla birlikte çocuk yapabilecek kadar uzun yaşamadılar. Onunla beraber sadece üç sene yaşadılar.

⁹¹ I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in 1211 senesinde meydana gelen Antiokheia Savaşı'daki ölümü konusunda, iki imparatorun birebir mücadele ettiklerini ve ilk etapta Sultan'ın Laskaris'i atından düşürdüğünü, sonrasında ise düşen Laskaris'in Sultan'ın atının arka ayaklarını bir kılıç darbesiyle kesmesi sonucu düştüğünü ve bir anda başının kesildiğini ve de bunu kimin yaptığının görülmediğini anlatır. Akropolites, *Vekayinâme*, s. 30; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 221-222.

⁹² Latin İmparatoru Courtenaylı I. Robert (1221-1228). Hükümdarlık dönemi hakkında detaylı bir çalışma için bkz. Filip Van Tricht, "Robert of Courtenay (1221-1227): An Idiot on the Throne of Constantinople?", *Speculum* 88/4 (October 2013), s. 996-1034.

ἸΚΙΝCΙ ΚΙΤΑΡ

α'. Ὀκτωκαίδεκα δὲ βασιλεύοντι τούτῳ παρερρύησαν ἔτη, καὶ τὸν παρόντα βίον ἀμείβει, διάδοχον τῆς βασιλείας καταλειπῶς τὸν ἐπὶ θυγατρὶ Εἰρήνῃ γαμβρὸν Ἰωάννην τὸν Δοῦκαν. ἄρρην γὰρ ἦν αὐτῷ παῖς οὐδεὶς. καταλείπεται δὲ ἡ βασιλις, μικρὰ τῆς βασιλείας ὀναμένη, τοῦτο μὲν καὶ διὰ τὴν ἀπαιδίαν, τοῦτο δὲ καὶ ὅτι μικρὸν ἐπιβιοῦσα τετελεύτηκε καὶ αὐτή. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις, ὄξυς μὲν ἦν τὴν ὀρμὴν καὶ ἀνυπόστατος· καὶ πλείστας μὲν προκεκινδύνευκε μάχας, πλείστας δ' ἀνῶρθωσε πόλεις καλλίσταις οἰκοδομαῖς καὶ πολλοῖς ἀναλώμασιν, ἀνασοβῶν καὶ ἀναχαιτίζων διὰ τούτων τὴν τῶν Λατίνων ὀρμὴν. ἀλλ' ἐκιβδήλευεν αὐτὴν, ἀωρία πολλάκις ἐς τὰ πράγματα χρώμενος. (B.) Ὁ δὲ γαμβρὸς καὶ διάδοχος Ἰωάννης ὁ Δούκας, σύνεσιν πλουτῶν φυσικὴν καὶ τρόπων εὐστάθειαν καὶ βεβηκὸς ἦθος, κάλλιστα τὴν ἀρχὴν διίθυνε καὶ ἐκόσμει· καὶ τοῖς τε Ῥωμαίων πράγμασι καὶ στρατεύμασι πλείστην ἐν βραχεῖ τὴν ἐπίδοσιν ἐδεδώκει κατὰ τὸ ἑκατέρους ἀνάλογον, μήτε πρὸ βουλῆς ἐργαζόμενος οὐδὲν, μήτε μετὰ τὴν βουλὴν ἀμελῶν οὐδενός· ἀλλὰ πάντα μέτρῳ καὶ κανόνι διδοὺς καὶ καιρῷ τῷ προσήκοντι. ἀλλὰ φαίη ἂν τις εὐστόχως, ὡς καιρὸς ἐκεῖνος τὴν Θεοδώρου τοῦ βασιλέως ὄξειαν ἐζήτει ὀρμὴν· τοιγαροῦν καὶ ξυνερρύηκεν· ὁ δ' ἐφεξῆς χρόνος τὴν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου εὐστάθειαν· τοιγαροῦν καὶ συνέδραμεν. ὁ γὰρ ἐξ οὐκ ὄντων τὰ ὄντα διαπραττόμενος κύριος, προσήκοντας καὶ τούτους εὔρε τοὺς ἄνδρας, ὅποτε φθαρεῖσαν καὶ τεθνηκυῖαν ἀναστήσαι βεβούληται τὴν τῶν Ῥω-

1.1. Hükümdarlığı üzerinden on sekiz yıl geçmişti ki İmparator öldü ve varisi olarak kızı Eirênê'den damadı Îôannês Doukas'ı⁹³ bıraktı. Çünkü onun hiç erkek çocuğu yoktu. Geriye İmparatoriçe kaldı ancak hükümdarlık keyfini sürmesi kısa sürdü, hem çocuksuzdu hem de kısa bir süre daha yaşadıktan sonra o da öldü. Doğrusu İmparator Theodôros Laskaris keskin bir zekaya sahipti ve saldırısına karşı konulamazdı. Pek çok sefer savaşlarda tehlikelere göğüs gerdi, pek çok sefer de çok fazla harcama yaparak en güzel binalarla dolu şehirleri yeniledi ve Latinlerin onlara karşı saldırısını bozup onları püskürttü. Ancak pek çok sefer işlere yanlış zamanda atılması onun değerini düşürdü.⁹⁴ **1.2.** Damadı ve halefi Îôannês Doukas doğuş itibarıyla oldukça zekiydi, dengeli bir tabiatı ve oturmuş bir karakteri vardı. Yönetimi en iyi şekilde düzenledi ve dümen tuttu. En kısa süre içerisinde Romalıların devletinin ve ordularının ikisi için de orantılı olarak gelişmesini sağladı. Ne tavsiye almadan önce bir şey gerçekleştirdi ne de tavsiye aldıktan sonra onları umursamamazlık yaptı. Her şey ölçülüydü ve doğru zamanda sağlanmış bir düzen içindeydi. Ancak şunu söylemek isabetli olur ki İmparator Theodôros'un dönemi ivedi bir hareketlilik gerektiriyordu bu nedenle o, dönemin gerektirdiğine ayak uydurdu. Daha sonraki dönem ise İmparator Îôannês'in dengeliliğine ihtiyaç duyuyordu ki böylece ilerledi. Çünkü bütün varlıkları hiçlikten meydana getiren Tanrı, mahvedilmiş ve helak olmuş olan Romalıların egemenliğini yeniden tesis etmek istediğinde bunun için insanlardan en uygun olanlarını bulmuştu.⁹⁵

⁹³ III. İoannis Vatatzes Doukas (1221-1254).

⁹⁴ Akropolites Romalıların Theodôros'a çok şey borçlu olduklarını söyler ve onun Roma ülkesini yeniden ayağa kaldıran kişi olduğunu belirtir. Onun hakkında, Grigoras'ın aksine, bazı seferlere yanlış zamanda girişmesi gibi olumsuz ifadeler kullanmaz. Akropolites, *Vekayinâme*, s. 42.

⁹⁵ Bu son iki cümle, Grigoras'ın iki imparatorun dönemleri hakkındaki genel düşüncesini ifade etmektedir.

S.25 μαίων ἡγεμονίαν. (Γ.) Ἐν τούτοις μέντοι τοῖς χρόνοις ἦρχε τῶν Βυζαντίων Ῥομπέρτος, ὁ τοῦ πρὸ βραχέος τετελευτηκότος Ἐρρῆ ἀδελφιδοῦς. τούτῳ προσεῤῥύησαν οἱ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι ἀδελφοὶ (Ἀλέξιος οὗτοι καὶ Ἰσαάκιος) φθόνῳ στρατηγούμενοι καὶ ζηλοτυπία μακρᾶ, ὅτι μὴ τῆς βασιλείας οὗτοι διάδοχοι γένοιτο, τοῦ βασιλικοῦ τέως τυγχάνοντες αἵματος οἰκειότεροι, ἢ ὁ κατὰ κῆδος προσαρμοσθεὶς Ἰωάννης· οἱ καὶ χρημάτων δωρεαῖς τε καὶ ὑποσχέσεσι στρατὸν Λατινικὸν συναθροίσαντες, ὅπόσος τῷ Ῥομπέρτῳ τηνικαῦτα παρῆν (πλεῖστος δὲ οὗτος ἦν, καὶ οὐκ ἀγεννῆς τὰ ἐς ὄπλισιν καὶ ἀνδρίαν πολεμικὴν), ἐξίασι κατὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Δούκα, καθαιρήσοντες ἴσως αὐτὸν τῆς ἀρχῆς, καὶ μεταθήσοντες ταύτην ἐς σφᾶς αὐτούς. καὶ διαβάντες ἐς τὴν Ἀσίαν, τὰς μὲν ναῦς ἀφῆκαν περὶ τὴν Λάμψακον, αὐτοὶ δ' ἀναβάντες εἰς μεσόγειον ἡμέρας ὁδὸν, ὅποσιν Λατίνοις ὑπήκοον πρὸ βραχέος πεποίηκεν ὁ Ἐρρῆς, ἀπαντῶσι τῷ βασιλεῖ τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις ὀπλίζοντι κατ' αὐτῶν· καὶ λαμπροῦ συρράγέντος πολέμου, νικῶνται κατακράτος Λατῖνοι, καὶ ἅμα ζημιοῦνται καὶ ὅποσαι πόλεις περὶ τὴν Ἀσίαν αὐτοῖς ὑπῆρχον τέως ὑπήκοοι. αὐτίκα γὰρ τὸν τῆς Λατινικῆς δουλείας ζυγὸν ἀπορρίψασαι, ἔκοντι τῷ βασιλεῖ προσεῤῥύησαν.

β'. Ἐν τούτοις ἀνίσταται τῶν Θετταλικῶν βαράθρων νέον κακὸν, ὁ τοῦ Ἀγγέλου Μιχαὴλ ἀδελφὸς Θεόδωρος. διαδεξάμενος γὰρ θανόντος τοῦ ἀδελφοῦ τὴν ἀρχὴν, ἀνήρ δραστήριος καὶ καινὰ δεινὸς ἐπινοῆσαι πράγματα, καὶ ἀεὶ τοῦ πλείονος ἐφιε-

1.3. Bu sıralarda Robert, kuzeni Herrês'in⁹⁶ ölümünden kısa bir süre sonra Bizanslıların yöneticisi olmuştu. Ona karşı haset güden ve uzun zamandır kıskançlık içinde bulunan İmparator Theodôros Laskaris'in komutan kardeşleri (bunlar Aleksios ve Isaakios'tu) İmparator'un halefi olmadıklarından dolayı bir araya geldiler. Çünkü onlara göre İmparator'un halefleri Îoannês gibi evlilik yoluyla bağlı olmaktan ziyade aynı kandan gelmeliydiler. Onlar bir takım hediyeler ve vaatler ile sayı olarak Robert'in ordusunun mevcudunu aşan (büyük bir orduydu ve aşağı tabakadan olmayan, savaşa uygun ve silahlı olan adamlardan oluşuyordu) bir Latin ordusu meydana getirdiler. Orduyu İmparator Îoannês Doukas üzerine ilerlettiler ve muhtemelen onu yönetimden düşürmek ve onun yerine kendilerini getirmek istiyorlardı. Daha sonra Asya'ya geçtiler ve gemileri Lampsakos⁹⁷ civarında bıraktılar, kendileri ise at sırtında iç kısımlara doğru bir günlük yol gittiler. Bu gittikleri yeri kısa bir süre önce Herrês, Latinlere tabii hale getirmişti. Oraya geldiklerinde Roma kuvvetlerini onlara karşı hazırlayan İmparator ile karşılaştılar. Yapılan savaşta Latinlere karşı parlak bir zafer elde ettiler ve aynı zamanda Asya'da o sırada onlara tabii olan ne kadar şehir varsa hepsini kaybetmelerine neden oldular. Latinlere tabii olanlar bir anda boyunduruklarını attılar ve kendi istekleriyle İmparatora boyun eğdiler.⁹⁸

2.1. Aynı zamanlarda Teselyalıların çukurlarından yeni bir şeytan ayağa kalkıyordu, Mikhaêl'in kardeşi Angeloslardan Theodôros.⁹⁹ Kardeşinin ölümünün ardından yönetimde onun yerini aldı. Faal bir adamdı, yeni ve tehlikeli hususlar üzerine planlar yapıyordu.

⁹⁶ Latin İmparatoru I. Baldwin'in kendisinden sonra 1206-1216 yılında hüküm süren kardeşi I. Henry. Latin Krallığı onun döneminin ardından yavaş yavaş gücünü kaybetmeye başlamıştır. Robert Lee Wolff, "The Latin Empire of Constantinople, 1204-1261", s. 212.

⁹⁷ Lapseki.

⁹⁸ 1233'te yapılan bu seferde Latinlerin başında çocuk yaştaki İmparator II. Baldwin'in naipliğini üstlenen Kudüs Kralı Brienneli John bulunmaktaydı. Akropolites, *Vekâyiname*, s. 53-56.

⁹⁹ 1215'te üvey kardeşi Mihail'in öldürülmesinin ardından 1230'a kadar Epir tahtına oturmuştur. Warren Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, Stanford: Stanford Uni. Press, 1997, s. 718.

S.26 μενος, ἐπηύξησε ταύτην ἐς ὅσον πλεῖστον ἦν. ὅσαι γὰρ ἐσπέριαι πόλεις τῆς Λατίνων ἀρχῆς πρὸ μικροῦ δεδουλεύκασι, πάσας, ἐκεῖθεν ἀρξάμενος, ῥᾶστα κατετροποῦτο καὶ μεθίστη πρὸς ἑαυτὸν, ἕως καὶ αὐτὴν ἢ τῆς τῶν Μακεδόνων προκάθηται γῆς ἐχειρώσατο μεγαλόπολιν τὴν Θεσσαλονίκην, ἀποδημοῦντος τῆνικαῦτα τοῦ μαρκεσίου περὶ τὴν πατρίδα Λαμπαρδίαν. αὐτίκα δὲ καὶ βασιλείας ἑαυτῷ περιτίθησιν ὄνομα, καὶ χρίεται βασιλικῶς παρὰ τοῦ τῆνικαῦτα τὴν τῆς Βουλγαρίας ἀρχιεπισκοπὴν διθύνοντος. πλείστοις τε γὰρ ἄλλοις αὐτὴν ὁ βασιλεὺς ἐκ παλαιοῦ τετίμηκεν Ἰουστινιανὸς, ἑαυτοῦ γεγυῖαν πατρίδα, καὶ πρώτην ὠνόμασεν Ἰουστινιανήν. καὶ δὴ καὶ αὐτονομεῖσθαι ταύτην ἐς τὸ διηνεκὲς προσετετάχει, πλὴν οὐχ ὥστε καὶ βασιλέας χρίειν Ῥωμαίων· τοῦτο γὰρ ἄλλοις ἐφεῖται παρὰ τῶν νόμων. ἀλλὰ διὰ φόβον ἤδη τοῦ τυραννοῦντος Ἀγγέλου, καὶ πρὸς γε ἔτι διὰ κουφότητα καὶ ἀφέλειαν τοῦ τῆνικαῦτα διέποντος τὴν ἀρχιεπισκοπὴν, ἐς τοσοῦτον ἀτοπίας τὸ πρᾶγμα ἐκκεκύλισται. ὅθεν δὲ τὸ τῆς Βουλγαρίας ἐπώνυμον ὁ τόπος κεκλήρωται, δηλώσω ἔρχομαι. **(B.)** Χῶρός τις ἐστὶν ἐς τὰ ἐπέκεινά τε καὶ βορειότερα τοῦ Ἰστρου κείμενος, καὶ ποταμὸς ῥέων δι' αὐτοῦ οὐ μικρὸς· Βούλγαν αὐτὸν ὀνομάζουσιν οἱ ἐγγώριοι· ἀφ' οὗ δὴ καὶ αὐτοὶ τὸ τῶν Βουλγάρων μετελήφεσαν ὄνομα, Σκύθαι τὸ ἐξ ἀρχῆς ὄντες. ὅψε δ' ἐκεῖθεν οὗτοι μετανάσται γενόμενοι τέκνοις ἅμα καὶ γυναῖξιν, ὅποτε τὸ τῆς εἰκονομαχίας νόσημα κατὰ τῶν εὐσεβούντων ἐπεχωρίαζε, διαπεραιοῦνται τὸν Ἰστρον, πλῆθος ἀριθμὸν ὑπερβαῖνον· καὶ δια-

Her zaman daha fazlasını istediği için, egemenliğini olabilecek en üst noktaya kadar büyüttü. Kısa zaman önce Latinlerin yönetimine tabii olan ve o zamandan beri onlar tarafından yönetilen Batıdaki şehirlerin hepsi, Latinleri kolayca defettikten sonra kendisine bağlandılar.¹⁰⁰ Makedonların yönettikleri büyük şehir Thessalonikê'ye kadar olan yerleri fethetti. O sırada Thessalonikê markizi vatani Lombardiya civarındaydı.¹⁰¹ Hemen o zamanki Bulgaristan başpiskoposu tarafından kutsanarak imparator unvanını kendi üzerine aldı. Diğer pek çokları gibi kendi memleketi olan orasını da eskiden İmparator İoustinianos¹⁰² onurlandırmıştı ve de Protê İoustinianê ismini orada almıştı. O, Romalıların İmparator'unu kutsamak yetkisi hariç oraya sürekli bir otonomluk verdi. Diğerleri gibi buna da yasalar tarafından izin verilmişti. Ancak o sırada tiran Angelos'a karşı duyulan korku ve o zamanki başpiskoposun rahatlığı ve basitliği sebebiyle bu derece saçma işlere düşüldü. Bölgenin ne zaman Bulgaristan adını aldığını şimdi açıklayacağım. **2.2.** Ülke İstros'un¹⁰³ öte tarafında ve kuzeyinde bulunan topraklarda yer almaktaydı ve onun üzerinden akan nehir küçük değildi. Orada yaşayanlar onu Bulga olarak adlandırmışlardı ve o zaman onlar isimlerini nehirden alarak Bulgarlar olarak değiştirdiler, normalde köken olarak İskittiler.¹⁰⁴ Uzun bir süre sonra bunlar oradan çocuklar ve kadınlarla, ikonoklazm salgını dindarlara karşı moda olduğu zaman¹⁰⁵, İstros'u geçtiler, büyük bir kitle sınırları aştı

¹⁰⁰ Akropolites, *Vekâyiname*, s. 48-50.

¹⁰¹ 1224.

¹⁰² 527-565 arasında hüküm sürmüş olan Doğu Roma İmparatoru.

¹⁰³ Tuna Nehri.

¹⁰⁴ Burada Grigoras, Bulgarların Karadeniz'in kuzeyinden gelmelerinden mütevellit İskit kökenli olduklarını belirtmiştir.

¹⁰⁵ Bulgarlar Asparuh önderliğinde batı yönünde ilerlemeye başladıktan sonra 680'li yıllardan itibaren adı geçen bölgeye yerleşmeye başlamışlardır. İkonoklazm hareketi ise 711-843 arasında iki ayrı dönemde vuku bulmuştur. Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 117.

S.27 βάντες ἄμφω τὰς μετὰ τὸν Ἰστρον Μυσίας, καὶ πάντα λείαν Μυσῶν, τὸ θρυλλούμενον, ποιῶντες τὰ ἐν ποσὶ, καθάπερ ἀκρις ἢ τις κεραυνὸς αἰθέριος, οἰκειοῦνται Μακεδονίαν μετὰ τῆς ἐπέκεινα Ἰλλυρίδος, ἀρεσθέντες τοῖς ἐκεῖσε καλοῖς. καὶ βασίλειον ἐνδιαίτημα τούτοις εἶναι ἐς τὸ λοιπὸν νενόμισται αὕτη ἡ πόλις, ἣν ἀρχιεπισκοπὴν ὁ βασιλεὺς τετίμηκεν Ἰουστινιανὸς, καὶ πρᾶτην ὠνόμασεν, ὡς εἰρήκειμεν, Ἰουστινιανήν. εἶτα τῆς προσηγορίας τοῦ ἔθνους ἐκεῖσε διαδοθείσης, Βουλγαρία ὁ χῶρος μετωνομάσθη, καὶ μητρόπολις Βουλγαρίας ἡ πρώτη Ἰουστινιανή. χρόνοις μέντοι ὕστερον ὁ βασιλεὺς Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος μετὰ πολλὰς τὰς μάχας τέλος ἐξέτριψε καὶ ἐδουλώσατο τούτους· καὶ τῆς μὲν χώρας τοὺς ἐναπολειφθέντας ἐξορίστους πεποίηκεν ἐν τῇ παρὰ τὸν Ἰστρον κάτω Μυσίᾳ· τὸ δ' ὄνομα, καθάπερ ἄλλο τι μνημεῖον ἐκείνων, ἐναπολέλειπται τῇ ἀρχιεπισκοπῇ. ἀλλ' ἐς τὸ πρότερον ἴχνος τοῦ λόγου φέρε ἐπανακάμψομεν. **(Γ.)** Ὁ γὰρ Ἄγγελος Θεόδωρος ἤδη καὶ βασιλεὺς, ὡς εἴρηται, καταστάς, ἐδήου τὴν γῆν, προϊῶν καὶ παρεξελάνων καὶ ὑπερβαίνων ὄρους ἄλλους ἐξ ἄλλων ἀεὶ, ἕως ἤλασε μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν Βυζαντίων πυλῶν κατὰ πολλὴν τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν. αἱ γὰρ Μακεδονικαὶ τε καὶ Θρακικαὶ πόλεις ἐς τέλος ἐξέκαμον, συχνὰς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ καὶ δεινὰς ὑπομείνασαι τὰς αἰχμαλωσίας, νῦν μὲν τῶν Λατίνων, νῦν δὲ τῶν Βουλγάρων, καὶ τῶν Σκυθῶν. τί γὰρ οὐκ ἂν ἔδρασαν ἔθνος αἰμοβόρον οἱ Σκύθαι Χριστιανοῖς ἐπιβρίσαντες ἀπηνῶς; οἱ δὲ Λατῖνοι οὐδὲν ἡμε-

ve iki Mysia'nın¹⁰⁶ bütün ganimetleriyle tıpkı bir çekirge istilası ya da semavi bir yıldırım gibi çıkarılabilecek en büyük seslerle Istros Mysia'sını geçtiler. Orası onları mutlu ettiği için İlyria'nın¹⁰⁷ ötesi boyuncaki Makedonya topraklarını yurt edindiler. Bundan sonra, İmparator İustinianos'un başpiskoposlukla onurlandırdığı ve daha önce söylediğimiz gibi İustinianos'u en büyük olarak adlandıran, bu şehir onlar (Bulgarlar) tarafından kralın oturduğu yer olarak düşünüldü. Ulusun oraya yayılmasına alışılmasının ardından ülke Bulgaristan ve Bulgaristan'ın ilk başkenti de İustinianos adını aldı. Ancak daha sonraki zamanlarda İmparator Basileios Bulgaroktonos¹⁰⁸ çok fazla savaşın ardından nihayet onları mahvedip tebaası haline getirdi. Ülkeden geriye kalanlar İstros boyunca Mysia'nın aşağısına sürgün edildiler. Ancak şehrin ismi oradaki diğer hatıraya binaen değiştirilmeden başpiskoposluğa bırakıldı. Ama şimdi sözümeze daha önce bıraktığımız noktadan dönelim. **2.3.** Angelos Theodôros artık, söylenmiş olduğu gibi, imparatoru ve bunun ardından sürekli bir sınırdan diğerine ilerleyip geçerek bölgeyi yakıp yıktı. Byzantion kapılarına kadar onu engelleyecek bir kuvvetle karşılaşmadan hareket etti. Makedonya ve Trakya şehirleri az zaman içerisinde aralıksız olarak ve korkutucu bir şekilde hem Latinlerin, hem Bulgarların, hem de İskitlerin esaretine maruz kalmışlardı. Acaba kana susamış ulus İskitler ne için Hıristiyanlara zalimce baskı uygulamayı gerçekleştirmemişlerdi? Latinler

¹⁰⁶ Tuna Nehri'nin aşağı havzasında yan yana bulunan iki bölgenin genel adıdır. Alexander Kazhdan, "Moesia", *ODB*, Vol. 2, s. 1389.

¹⁰⁷ Balkanların, İtalya yarımadasına bakan sahilini kapsayan bölgedir.

¹⁰⁸ II. Basileios "Bulgarkıran" (976-1024).

S.28 ρώτερον τῶν Σκυθῶν διετέθησαν, ὅτι μὴ καὶ πολλῶ τῷ μέτρῳ τὴν Σκυθικὴν ἀπήνειαν ὑπερέβησαν. καὶ οὐχ ἅπαξ τοῖς ταλαιπώροις ἐξ ἑκατέρων τῶν ἔθνῶν τὰ τῆς δεινῆς ταύτης αἰχμαλωσίας ξυνεπεπτώκει παθεῖν, ἀλλὰ καὶ δις καὶ τρίς καὶ πολλάκις. τὸ δὲ νῦν τοῦτο τοῦ Ἀγγέλου μικροῦ πᾶν, εἴ τι ἐλλέλειπται, προσανάλωσε. καὶ ἦν ἰδεῖν οἰκίας κατεσκαμμένας, τείχη περιηρημένα, Λήμνια κακὰ, θρήνους Τρωϊκοῦς, πολλῶν καὶ παντοδαπῶν κακῶν πανήγυριν.

γ'. Ἐν τούτοις γε μὴν τοῖς καιροῖς ἦρχε τῶν Βουλγάρων ὁ τοῦ πρώτου Ἀσάν υἱὸς ὄνομα Ἰωάννης. οὗτος ὁρῶν τὸν εἰρημένον Θεόδωρον τὸν Ἄγγελον οὐδὲ τῶν Βουλγαρικῶν ἀφίστασθαι πραγμάτων βουλόμενον, ἀλλ' ἤδη κάκεινοις βαρεῖαν καὶ βλάπτουσαν ἐπάγοντα χεῖρα, συμμάχους ἐκ τῶν Σκυθῶν· εἰληφῶς, συρρήγνυσιν αὐτῷ πόλεμον ἰσχυρὸν, καὶ νικᾷ καὶ χειροῦται τοῦτον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύττει, τῆς δίκης ὁπὲ περιελθούσης αὐτὸν, ὧν τε τὴν νόμιμον περιεφρόνησε τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν, βασιλείας ἑαυτῷ περιθείς ὄνομα· καὶ ὧν τοὺς ὁμοφύλους κακοπραγοῦντας ὑπὸ τῶν Ἰταλικῶν καὶ Βουλγαρικῶν ἐφόδων καὶ δακρύων ἄξια πάσχοντας, οὐκ ἠλέησεν, ἀλλὰ δυστυχήμασι δυστυχήματα προσετίθει καὶ φόνους φόνους. **(B.)** Ἦδη δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐπὶ μέγα δυνάμεως ἠὔξησε τὰ Ῥωμαίων πράγματα, δεξιὸς οἰκονόμος φανεῖς καὶ κυβερνήτης ἄριστος τῆς ἡγεμονικῆς τῶν Ῥωμαίων ὀλκάδος. ναῦς τε γὰρ μακρὰς κατεσκευακῶς οὐκ ὀλίγας, ναυστολεῖ πρὸς τὰς κατὰ τὸν Αἰγαῖον νήσους, καὶ πά-

İskitlerden daha yumuşak davranmamışlardı ki İskitlerin sertliğini çok fazla oranda aşmışlardı. Zorluklar içerisinde olan bu insanların, iki ulustan birden kaynaklanan korkunç esarete maruz kalması sadece bir kez değil, iki defa, üç defa ve daha fazla gerçekleşti. Şimdi bu genç Angelos'un hareketi ile beraber, geriye ne kaldıysa hepsini tüketti. Daha sonra yıkılmış evler, kaldırılmış surlar, Limni faciası, Troyalıların gözyaşları ve her türden çok fazla bir araya gelmiş kötülük görüldü.

3.1. Bu sıralarda Bulgarları I. Asan'ın İôannês¹⁰⁹ adlı oğlu yönetmekteydi. O, Theodôros Angelos'un Bulgarların devletini ortadan kaldırmak istediğinin söylendiğini ve hatta onun kendilerine karşı ağır silahlı ve yıkıcı bir orduyla ilerlemekte olduğunu öğrenmesinin ardından İskitlerden müttefik topladı. Onunla çetin bir savaşta karşılaştı ve zafer elde ederek onu ele geçirdi ve gözlerini oydu.¹¹⁰ Hem kendisine asil bir unvan bahşeden Romalıların meşru imparatorluğunu hem de İtalyanların ve Bulgarların sürekli saldırılarına maruz kalan ve ezilen kandaşlarını hakir gördüğünden uzun bir zaman sonra merhamet görmeden cezasını buldu. Bahtsızlığa bahtsızlık, ölüme de ölüm eklendi. **3.2.** Bundan sonra İmparator İôannês, Romalıların devletinin gücünü büyük oranda artırdı. Yetenekli bir idareci ve Romalıların gemisini yönetmeye en uygun dümeniciydi. Çok sayıda gemi inşa ettirmesinin ardından donanmasını Ege adalarına karşı yönlendirdi

¹⁰⁹ II. İvan Asen (1190-1241). Klokotnitsa Muharebesi'nde aldığı galibiyetle birlikte Bulgar ülkesini dönemin Balkanlardaki en büyük güçlerinden biri haline getirmiş ve Latin İmparatorluğu'nun mevcudiyetine karşı büyük bir tehlike olmuştur. Ölümünün ardından çok uzun zaman geçmeden Doğu Avrupa'da Moğol nüfuzu oldukça yükselmiş ve Bulgar ülkesi de Moğolların bir vassali haline gelmişti. Florin Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages*, s. 387-388.

¹¹⁰ 1230'daki Klokotnitsa Muharebesi'nde Theodôros, II. Asen tarafından mağlup edilip esaret altına alınmıştır. John V.A. Fine, *The Late Medieval Balkans A Critical Survey from the Late Twelfth Century to the Ottoman Conquest*, The University of Michigan Press, 2009, s. 124-126.

S.29 σας ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ λαμβάνει, Λέσβον καὶ Χίον, Σάμον τε καὶ Ἴκαρίαν καὶ Κῶ καὶ ὅσαι ταύταις εἰσὶ προσεχεῖς· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ διαβὰς καὶ ἐς Ῥόδον, ἐγκρατῆς καὶ αὐτῆς ἀναδείκνυται. ἐπεὶ δ' ὁ μὲν βασιλικὸς στόλος οὕτω θαλαττοκρατῶν ἦν, ἐν δ' Ἀσία τὰ Περσικὰ στρατεύματα ἔμενον ἀτρεμίζοντα, τὰ δὲ Λατίνων καταβραχὺ τε ὑπέρρει καὶ ἀσθενῶς εἶχεν, ἔγνω διαβιβάζειν ἤδη τὰ τῆς Ἀσίας ὄπλα καὶ ἐς τὴν Εὐρώπην ὁ βασιλεὺς, ἐλευθερώσων τὰς ἐκεῖ ταλαιπώρους πόλεις τῆς τε Βουλγαρικῆς καὶ Ἰταλικῆς χειρός. καὶ δὴ διαβὰς τὸν Ἑλλησποντον ἅμα ἦρι, εἰσβάλλει πρῶτον ἐς τὴν Χερρόνησον, κάκειθεν τὴν ὄμορον ἐπόρθει καὶ ἔκαε χώραν, εἰς ἔκπληξιν τῶν ἐν ταῖς τῶν φρουρίων ἀκροπόλεσι Λατίνων. εἴλε δὲ καὶ πλείστας τῶν παραλίων πόλεων, Καλλιούπολιν τε καὶ Σηστὸν καὶ τὴν τῶν Καρδιανῶν καὶ ὀπόσαι τῶν ἀστυγειτόνων ἦσαν, τὰς μὲν βία καὶ μηχανήμασι, τὰς δὲ προσχωρούσας ἐκοντί. **(Γ.)** Ἐν τούτοις δ' ὄντος τοῦ βασιλέως, ἤκουσι πρέσβεις ἐκ Βουλγάρων σπονδῶν τε εἵνεκα, καὶ ἅμα ἐπὶ τῇ θυγατρὶ τοῦ Ἀσάν Ἑλένη τὸν τοῦ βασιλέως υἱὸν Θεόδωρον γαμβρὸν ἐξαιτούμενοι. ταῦτα ἀσμένῳ τῷ βασιλεῖ ἠγγέλλοντο καὶ ἅμα ἐθέλοντι· οὐ γὰρ ἠθέλεν ἐν ἄλλοις μείζοσι περισπώμενος ἀντίπαλον ἔχειν αὐτὸν, οὕτω τοῖς παριστρίοις ὄμοροῦντα Σκύθαις, καὶ ἅμα αὐτοῖς, ὁπότε βούλοιο, ἐπελαύνοντα, καὶ ὅσα ἐν ποσὶ, χειμάρρου δίκην, παρασύροντα. ταύτη τοι καὶ τελεσιουργὰ τὰ τῆς πρεσβείας εὐθὺς ἦσαν καὶ ἅμα τὰ τοῦ κήδους. καὶ συνελθόντες περὶ Χερρόνησον ὁ τε βασιλεὺς

ve kısa süre içerisinde hepsini, Lesbos'u¹¹¹, Khios'u¹¹², Samos'u¹¹³, İkaría'yı ve Kos'u ve yakınlarında bulunan bütün adaları, ele geçirdi.¹¹⁴ Yalnız bu kadarla kalmadı, daha sonra Rodos'a geçti ve burayı ele geçirdiğini de ilan etti. İmparatorluk donanması bu şekilde denizin hakimi olmuştu. Öte taraftan Asya'da ise Pers orduları sessizce duruyorlardı, Latinlerin güçleri ise giderek azalmaktaydı. Bu nedenle İmparator, orada Bulgarların ve İtalyanların elinde acı çeken şehirleri özgürleştirmek için Asya kuvvetlerini Avrupa'ya geçirmeye karar verdi. Bunun ardından baharın gelmesiyle birlikte Hellêspontos'u¹¹⁵ geçti. İlk olarak Kherrônêsos'a¹¹⁶ saldırdı. Oradan kalelerinin üstünde bulunan Latinleri dehşete düşürmek için çevredeki yerlerde yağma yaptı ve ülkeyi yakıp yıktı. Ardından kıyı şehirlerinin çoğunu, Gelibolu'yu, Sêstos'u¹¹⁷, Kardianos¹¹⁸ şehrini ve komşuları olan bütün şehirleri, kimini zorla ve kuşatma silahları kullanarak, kimini ise kendi rızalarıyla, ele geçirdi.¹¹⁹ **3.3.** İmparator bunlarla meşgul iken Bulgarlardan hem barış yapmak hem de aynı zamanda Asan'ın kızı Helenê'yi, İmparator'un oğlu Theodôros ile evlendirme talepleriyle bir elçi geldi. Bu haberler İmparator'u memnun etti. Çünkü diğer büyük işlerle meşgulken İskitlerle İstros üzerinde komşu olan ve istediğinde onlarla beraber olabildiğince büyük bir sel akıntısı gibi önündekini süpürecek şekilde ilerleyebilecek olan onu düşman edinmek istemiyordu. Bu şekilde doğrudan elçinin evlilik konusundaki talebi olumlu bir şekilde sonuçlanmış oldu. Ardından İmparator ve

¹¹¹ Midilli adası.

¹¹² Sakız adası.

¹¹³ Sisam adası.

¹¹⁴ Akropolites, *Vekâyiname*, s. 46.

¹¹⁵ Çanakkale Boğazı.

¹¹⁶ Gelibolu yarımadası.

¹¹⁷ Gelibolu yarımadasında Abidos şehrinin karşı kıyısında yer alan şehir.

¹¹⁸ Sestos'un kuzey doğrultusunda yer alır.

¹¹⁹ Akropolites, *Vekâyiname*, s. 59; Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 402.

S.30 καὶ ὁ Ἀσάν, συζευγνύουσιν Ἑλένη τῇ τοῦ Ἀσάν θυγατρὶ δεκαετῆ οὔσῃ τὸν τοῦ βασιλέως υἱὸν Θεόδωρον τὸν νέον Λάσκαριν, μήπω ἐς τὸν ἔφηβον παραγγείλанта. τῆνικαῦτα δὲ καὶ ὁ τοῦ Τερνόβου ἐπίσκοπος αὐτονομίαν λαμβάνει διηνεκῆ, τῷ τέως ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς πρώτης τελῶν Ἰουστινιανῆς, διὰ τὴν τοῦ ἔθνους ἐκεῖθεν ἀρχαίαν συγγένειαν. **(Δ.)** Ὁ δὲ βασιλεὺς, θέρους ἐπιγενομένου, τὰς Θρακικὰς τε καὶ Μακεδονικὰς περιέεισι πόλεις, ἀρξάμενος ἀπ' αὐτῶν, ὡς εἰπεῖν, τῶν Βυζαντίων πυλῶν, καὶ ἐπελάσας ἄχρι Στρυμόνος, καὶ οἰκειοῦται πάσας, ἔτι ἰσταμένου τοῦ φθινοπώρου. καὶ οὕτω πάντα σκοπὸν διαθέμενος, αὐτὸς τε εἰς Νίκαιαν ἀνεχώρησε, καὶ τὸν στρατὸν ἀφῆκεν ἐς τὰ οἴκοι διαχειμιάσοντα.

δ'. Ἐνταυθοῖ δὲ γενομένῳ τῆς ἱστορίας, οὐκ ἀρεστόν μοι ἔδοξεν εἶναι σιγῆ παρελθεῖν τὰ περὶ Σκυθῶν, ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις ἐπιδραμόντων Ἀσίαν τε καὶ Εὐρώπην. βιάσεται γὰρ ἡμᾶς ὁ λόγος προϊὼν εἰς τὰ αὐτῶν πολλάκις ἐμπίπτειν διηγήματα, καὶ χρεῶν ἀνακεφαλαιωσαμένους ἡμᾶς, καθόσον οἷόν τε, διαλευκᾶναι τὰ περὶ αὐτῶν, καὶ ἐναργέστερα παραπέμψαι ταῖς ἐφεξῆς ὑποθέσεσιν, ἵνα μὴ αὐτοὶ γε εἰδότες, εἶτα ἐπὶ τῶν οὐκ εἰδότεων ὡς εἰδότεων διεξιόντες, ἀμαρτάνειν ποιῶμεν αὐτοῦς ταῖς ἐπιβολαῖς τῶν ἐννοιῶν, καὶ συχνὰ μεταβαίνειν ἐξ ἐτέρων εἰς ἑτέρας ἀναφορὰς, ὥσπερ αἱ κυνηγετικαὶ κύνες, ὅποτε τὰς τῶν λαγῶν ἰχνηλατοῦσι νομάς, συχνὰ τὴν ῥίνα πρὸς ἕτερα ἐξ ἐτέρων ἵχνη μετάγουσαι. **(B.)** Ἔθνος ἐστὶ πολυανθρωπότατον, βορειοτέ-

Asan, Hersonesos'ta bir araya geldi ve Asan'ın on yaşında olan kızı Helenê ile İmparator'un henüz yetişkinliğe geçiş yapmamış olan genç oğlu Theodôros Laskaris'i evlendirdiler.¹²⁰ Ondan sonra o zamana kadar Protê İoustinianê başpiskoposu altında olan Ternobo¹²¹ piskoposu sürekli bir özerklik elde etti. **3.4.** Ertesi yaz İmparator Trakya ve Makedonya şehirlerinden yönetimi altında olanları, söylendiği kadarıyla, Byzantion kapılarına kadar gezdi. Ardından Strymon'a¹²² kadar ilerledi ve henüz sonbahar olmamışken yol üzerindeki bütün şehirleri hakimiyeti altına aldı. Böyle bütün amaçları arzu ettiği gibi gerçekleşti, ardından Nikaia'ya döndü, askerlerini de kışı geçirmek için evlerine gönderdi.

4.1. Tarihte bu noktaya gelindiğinde, o zamanlar Asya'yı ve de Avrupa'yı istila etmiş olan İskitler hakkında bilinmeyenleri atlamak bize uygun gelmiyor.¹²³ Çünkü söz ilerledikçe beni sık sık onlarla ilgili rivayetlerle karşılaşmak zorunda bırakacak. Bu nedenle onlar hakkında betimlenenleri ve bunun yanı sıra daha açık bir şekilde iletilenleri belirli bir sıra içerisinde özetlemek bizim için bir görevdir. Çünkü kişilere bilmedikleri şeyler üzerinde bilgi sahibiymişler gibi detaylı anlatılar yapılmış olsaydı onlara tarih yazımındaki kavramları yanlış aktarmış ve tavşan izleri peşinde olan ve sürekli koklayarak bir izden başka bir ize geçen avcı köpekleri gibi sürekli bir olgudan diğerine geçmiş olurum. **4.2.** Bu ulus oldukça kalabalıktır.

¹²⁰ 1235, Akropolites, *a.g.e.*, s. 58; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 404.

¹²¹ Tırnovo.

¹²² Karasu nehri. Bulgaristan ve Yunanistan üzerinden Ege denizine dökülür.

¹²³ Grigoras buradan itibaren Moğolların özelliklerinden bahsediyor. Burada eski çağdaki İskitlerle Moğolların aynı ulus olduklarını varsaymış ancak Germen halklarını da onlara dahil etmiştir.

S.31 ραν πολλῶ τὴν οἴκησιν ἔχον ἢ κατὰ πᾶσαν τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην, οὐδαμῶς μὲν ἐς ἀκρίβειαν ὑπὸ τὸν ἀρκτικὸν πόλον, παρὰ τοὺς ἀρκτικωτάτους δ' οὖν ὅμως ἐνδιαιωμένον παραλλήλων ἀπάντων, ὅποσοι τὴν οἰκουμένην ἅπασαν περιγράφουσιν, ὡς οἱ τὰς παλαιᾶς τε ἱστορίας συνθέντες παρέδοσαν τοῖς ἐπιγενομένοις ἡμῖν, καὶ αὖ ἡμεῖς, καθόσον ἐξῆν, ἐκ τῆς τοῦ χρόνου ξυνήκαμεν πείρας. τούτους γαλακτοφάγους μὲν καὶ ἀβίους καὶ δικαιοτάτους ἀνθρώπων Ὅμηρος ἔφησεν· ἐν τούτοις γὰρ οὐ μαγείρων μαγγανεία, οὐδὲ τραπέζης ἐπινενόηται πολυτέλεια. φυτηκομίαι δὲ καὶ ἀρόσεις γῆς, οὐδ' ἐν ὀνείροις, ὃ τί ποτέ εἰσιν, ἐφαντάσθησαν. ἀλλὰ τροφή μὲν αὐτοῖς ἢ τῆς γῆς αὐτοφυῆς πόα, καὶ τὰ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἄλλων βοσκημάτων αἵματά τε καὶ σώματα. καὶ εἴ τι δὲ τῶν ἀγρίων ζώων καὶ πετεινῶν ἄλωτον αὐτοῖς γένοιτο, καὶ τοῦτο δ' αὐτοῖς αὐτοσχεδιός ἐστι τροφή. ἔνδυμα δ' ἀποίητον, τὰ τῶν ζώων δέρματα. ἄργυρος δὲ καὶ χρυσὸς καὶ μάργαρος καὶ λίθος λυχνίτης, ἴσα καὶ κόνις ἐκείνοις ἐστίν. οὐ πανηγύρεις ἐκεῖ καὶ φιλοτιμίας θέατρα, οὐδὲ βουλευτήρια περὶ ναυστάθμων καὶ τριηραρχιῶν καὶ ἀγορανομιῶν· ἀλλ' εἰρήνη πᾶσα τὸ ἀπὸ τούτων, καὶ βίος πάνπαν ἀστασίαστος. ὥσπερ γὰρ οἱ τοῖς τῶν ἀνθρώπων σώμασιν ἐπισυμβαίνοντες πυρετοὶ τὰς ἀφορμὰς ἐκ τῆς ὕλης ἔχουσι, καὶ παρὰ τοσοῦτον φλεγμαίνουσι, παρ' ὅσον καὶ ἡ τῆς ὕλης πέφυκε χορηγία· ἐπειδὴν δ' ἀσιτία μακρὰ, καὶ ἰατρῶν φαρμακοποσίαι παραλαβοῦσαι τὸ σῶμα, τὴν ὕλην πᾶσαν ἐξαναλώσωσιν, αὐτίκα πέπαυται μὲν ὁ

Bizim bütün bütün yerleşimlerimize göre daha kuzeyde bulunan çok sayıda yerleşimleri vardır. Kuzey kutbunda olduklarını söylemek ise hiç de isabetli değildir. Ancak en kuzeydeki dünya etrafında daire çizen paraleller üzerinde yerleşmişlerdir. Bu şekilde eski anlatılar sonradan doğmuş olan bizlere söz birliği yaparak bunları aktarmaktadırlar. Daha sonra biz de, olabildiği kadarıyla, uzun süren deneyimlerden aynı sonuçlara ulaştık. Homêros¹²⁴ onların sütle beslendiklerini, göçebe ve insanların en adaetlileri olduklarını söylemektedir. Çünkü onların kafalarında ne gösterişli aşçılar ne de abartılı masalar hayal ediliyordu. Dünyadaki bağlar ve tarlalar rüyalarında bile akıllarına gelmezdi. Onlar kendi kendine büyüyen bitkiler, yük hayvanları ve besledikleri diğer hayvanların kanları ve etlerini yerlerdi. Ayrıca yabani hayvanlardan ve kuşlardan yakalayabildikleri ne varsa onlar için hazır yemektir. Tam bitmemiş giysileri hayvanların derilerinden yapılırdı. Gümüş, altın, inci ve değerli taşlar onlar için tozla eşdeğeri. Ne festivalleri ve müsrifce harcamalar yapılan gösterileri ne de limanlar, donanma yönetimi ve forum düzenlemeleri hakkında toplantıları vardı; hayatları onlardan tamamen bağımsız ve kargaşadan tamamen uzaktı. İnsanların bedenlerinde meydana gelen ateşlenmeler iltihaptan kaynaklanır. İltihap ne kadar büyükse ve ne kadar beslendiyse ateşlenme o kadar artar. Beden istediği besinleri ve doktorların yazdığı ilaçları alınca, iltihabı yok eder ve ateş bir anda duruverir ve

¹²⁴ İlyada ve Odysseia destanlarının yazarı olan ünlü Yunan ozan.

S.32 πυρετὸς, ἡσθένησε δ' ἡ τοῦ σώματος ἀσθένεια· οὕτω κὰν τοῖς ἀνθρώποις ἐκεῖνοις, τῶν πραγμάτων οὐκ ὄντων, ἐξ ὧν φιλονεικίαι καὶ ἔριδες φύονται καὶ κατ' ἀλλήλων ἐπιβουλαὶ καὶ χύσεις αἱμάτων ἐπινοοῦνται, οὐδὲ δικαστήρια συγκροτοῦνται λοιπὸν, οὐδὲ βουλευτήρια καὶ ἀναγνώσεις νομίμων, οὐδὲ πιθαναὶ γλῶσσαι, καὶ λόγων διαστροφαὶ, καὶ ἐννοιῶν λαβύρινθοι· ἀλλὰ δικαιοσύνη τις αὐτοφυῆς ἐπινέμεται τούτους καὶ ἀνεπίφθοнос αὐτονομία. διὰ μὲν δὴ ταῦτα δικαιοτάτους ἀνθρώπων καὶ Ὅμηρος τούτους ὠνόμασε. **(Γ.)** Τὴν γε μὴν προσηγορίαν αὐτῶν διαφόρως ἡμῖν οἱ πάλαι σοφοὶ διεπόρθμευσαν. Ὅμηρος μὲν γὰρ Κιμμερίους αὐτοὺς καλεῖ, Ἡρόδοτος δὲ ὁ τὰ Περσικὰ συγγραψάμενος Σκύθας πολυειδεῖς, ὁ δὲ Χαιρωνεὺς Πλούταρχος Κίμβρους καὶ Τεύτονας, οὐκ οἴκοθεν μὲν, ὀνομάζει δ' οὖν, ὥσπερ ἀμφιβάλλον καὶ ἀπιστῶν αὐτὸς ἑαυτῷ. τὴν μὲν γὰρ κυρίαν αὐτῶν προσηγορίαν αὐτοὶ ἂν κατὰ τὴν σφῶν αὐτῶν εἰδεῖεν διάλεκτον. οἱ δ' Ἑλληνικοῖς ὀνόμασιν ἐπ' αὐτῶν χρώμενοι, ἄλλοτε ἄλλως, ὡς ἕκαστοι βούλοιντο, τούτους προσαγορεύουσιν, ὅποσοι ἐκεῖθεν χειμάρρου δίκην ἐς τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην ἐπιρρέοντες, ἄλλοτε ἄλλους ἐπιλαμβάνουσι τόπους. ὥσπερ γὰρ εἰσιν οὐράνια μὲν δείματα θεόθεν τοῖς ἀνθρώποις ἐπισειόμενα πολλάκις, κεραυνοὶ καὶ πρηστῆρες καὶ ὑετῶν πλῆθος, ἐπίγεια δὲ, σεισμοὶ καὶ ρήγματα γῆς, ἀέρια δὲ, τυφῶνες καὶ λαίλαπες· οὕτω καὶ οὗτοι ταμιεύονται τῷ θεῷ, ἀρκτικά τινα, ὡς εἰπεῖν, καὶ ὑπερβόρεια δείματα, ὥστ' ἀνθ' ἑτέρας μάστιγος στέλλεσθαι καθ'

bedendeki hastalık zayıflamış olur. O insanlar (İskitler) böyledir. Birbirleri arasında rekabet ve kavga etme, birbirlerine karşı dolap çevirme ve birbirlerinin kanını dökme gibi şeylere sahip değildirler. Ne mahkemeler, ne yasal meclisler ve halka seslenişler, ne de ikna edici konuşmalar, çarpıtılan sözler ve düşünce labirentleri düzenlerler. Ancak onlarda kendiliğinden gelişen bir adalet duygusu ve bağımsızlık isteği yerleşmiştir. Bunlardan dolayı Homêros onları insanların en adaetlileri olarak nitelendirmiştir. **4.3.** Eski bilginler onların adını bize farklı şekillerde aktarmaktadırlar. Homeros onları Kimmerler, Persler hakkında tarih yazmış olan Hêrodotos¹²⁵ İskitler ve Khaironeialı Ploutarkhos¹²⁶ ise Kimbroslar ve Teutonlar olarak çağırır. Ploutarkhos kendisinden şüphelenip kendi sözlerine güvenmese de, onları öylece isimlendirmiştir. Onlar ise kendilerinin gerçek isimlerini kendi dilleri üzerinden biliyor olmalıdırlar. Onlar için Yunanca isimler kullananlar, bazen birini bazen bir diğeri, istedikleri gibi çağırırlar. Onlar yaşadıkları yerlerden büyük bir sel gibi bizim dünyamızın her yerine aktıktan sonra birbiri ardına bölgeleri ele geçirirler. Tıpkı Tanrının sık sık insanları korkutmak için gönderdiği korku nesnelere gibi, ilahi olarak yıldırımlar, fırtınalar ve sağanak yağışlar, karasal olarak depremler ve yeryüzündeki çatlaklar, göksel olarak da tayfunlar ve kasırgalar, bunlar da Tanrı tarafından kontrol edilirler. Kuzeydekileri ve tabiri caizse Hyperboreiadan¹²⁷ gelen korku unsurlarını diğeri musibetler yerine onlara karşı

¹²⁵ İstoria adlı bilinen ilk tarih eserini yazan ve M.Ö. 5. yüzyılda yaşamış olan Halikarnassoslu (Bodrum) Yunan tarihçi. *The Portable Greek Historians*, (ed. M.I. Finley), New York: Viking Press, 1959, s. 27-28.

¹²⁶ M.Ö. 2. yüzyılda yaşamış Paralel Hayatlar adlı eserin yazarı Yunan tarihçi ve bilim adamı. *The Portable Greek Historians*, s. 441-442.

¹²⁷ Eski Yunan'da dünyanın en kuzeyinde yaşadığı düşünülen halkın ülkesi. H. George Liddell, Robert Scott, *A Greek-English Lexicon*, Oxford: Clarendon Press, 1996, s. 1861

S.33 ὧν ἂν καὶ ὁπότε ἡ πρόνοια βούλοιτο. τούτων τινὲς πολλάκις ἐκεῖθεν ἀποσπασθέντες, πολλοὺς ἐλυμήναντο χώρους, καὶ πλείστοις ἔθνεσι ζυγὸν δουλείας ἐπήνεγκαν· ὥσπερ ἂν εἰ μεγάλου πελάγους ἀποτομὴ χεθεῖσα κατὰ πρανοῦς πάντ' ἐπικλύζοι καὶ παρασύροι ὁπόσοις ἂν ἐπιδράμοι. **(Δ.)** Ἄλλ' ἐκεῖθεν μὲν γυμνήται τε καὶ ἄσκευοι ἐξιόντες, εἶτα ἀμείβουσι τὴν δίαιταν, μεταλαμβάνοντες τὴν τῶν τόπων ἐκείνων, ἐν οἷς ἰδρύουσιν ἑαυτούς. ὥσπερ γε μὴν οἱ ἐξ ὀρῶν τῶν μεγίστων ἀναρρήγνυμενοὶ ποταμοὶ, καὶ τὸ ρεῖθρον εἰς τὴν θάλασσαν ἀποπτύοντες, οὐκ εὐθὺς παρὰ τὴν αἰγιαλίτιδα ψάμμον ἐς ἄλμην τὸ πότιμον αὐτῶν ἐξαλλάττουσιν, ἀλλὰ μέχρι πολλοῦ τῆς θαλάττης εἰσρέοντες ἀκοινώνητοι, ἔπειτα ἐσπείσαντο, καὶ τοῦ κράτους τοῖς πλουσιωτέροις παρεχώρησαν ὕδασιν, οὕτω καὶ τούτων οἱ τὴν ἔγγιστα τῆς πρώτης οἰκήσαντες Σκυθικῆς, ἀφ' ἧς τὸ πρῶτον ἐρρύησαν, τὴν προτέραν προσηγορίαν ἐφύλαξαν ἔτι ἀκήρατον, αὐτοὶ γε ὀνομαζόμενοι Σκύθαι, καὶ ἡ τούτους τρέφουσα γῆ Σκυθική. οὗτοι δ' εἰσὶν, ὅσοι τε τὴν ὑπὲρ τὰς πηγὰς τοῦ Τανάϊδος ὤκησαν γῆν, καὶ ὅσοι τὸν Τανάϊν· ἔπειτα διαβάντες ἐκεῖθεν, ἐξεχύθησαν ἐς Εὐρώπην, τὰ ἐς ζέφυρον ἄνεμον βλέποντα πλευρὰ τῆς μεγίστης Μαιώτιδος διανεμηθέντες. **(Ε.)** Μετὰ δὲ μακρὰν μακρῶν αὐθις ἐνιαυτῶν περίοδον ἕτεροι, καθάπερ ἐκ μεγάλης πηγῆς τῆς πρώτης ἀπορραγέντες Σκυθικῆς, ἐς δύο σχίζονται μοίρας· καὶ ἡ μὲν, τοὺς πρὸς τῇ Ἀσίᾳ Σαυρομάτας καταστρέψασα, ἔδραμε μέχρι καὶ ἐς θάλασσαν τὴν Κασπίαν, οἱ καὶ τὴν πάτριον ἤδη ἐκλαθόμενοι κλη-

istediđi bölgeye gönderirdi. Onlardan bazıları sık sık oradan ayrıldıktan sonra çok fazla bölgeye zarar verip çok sayıda halkı buyrukları altına alırlardı. Tıpkı büyük denizin bir parçasının taşıp sürekli karşıya doğru akması ve üzerinden geçtiđi ne varsa hepsini sürüklemesi gibiydi. **4.4.** Ancak oradan hem eşyasız hem de hazırlıksız bir şekilde ayrılmalarından sonra yaşayış biçimlerini deđiştirirler ve yerleştikleri yerlerdeki adetleri alırlar. Büyük dađlardan ortaya çıkan nehirler akıntılarını denize bıraksalar bile yanlarında taşıdıkları kumları ve tatlı sularını tuzlu suya doğrudan karıştırmazlar. Denize döküldükten sonra epeyce bir süre deniz suyuyla karışmadan akarlar ama sonra çok olanın kuvvetine boyun eđerler. Böylece ilerleyip yakınlara yerleşmiş olan İskitlerin ilk adları hala deđişmemiştir. Kendilerine İskitler, yurtlarına da İskitya adı verilmiştir. Bunlardan bir kitle Tanais¹²⁸ Nehri'nin kaynaklarının yukarısındaki topraklara yerleşmişlerdi, bir kısmı da Tanais Nehri'ni geçtikten sonra Büyük Maiôtis'in¹²⁹ batısındaki topraklara dağılıp Avrupa'ya yayıldılar. **4.5.** Çok seneler süren uzun bir dönemin ardından tıpkı ilk büyük dalgada olduđu gibi İskitlerden bir kitle daha koptu ve bunlar iki parçaya ayrıldılar. Birinci grup Asya'daki Sauromatlara boyun eğdikten sonra Hazar Denizi'ne kadar ilerlediler.

¹²⁸ Don Nehri.

¹²⁹ Azak Denizi.

S.34 σιν Σαυρομάται καὶ Μασσαγέται ἐκαλοῦντο καὶ Μελάγγλαινοι καὶ Ἀμαζόνες· καὶ ὅσα αἱ δουλωθεῖσαι φυλαὶ κατὰ διαίρεσιν εἶχον ὀνόματα, πάντων καὶ οὗτοι κεκοινωνήκασιν τούτοις, διὰ τὴν ἐς τὰ ἐκείνων ἦθη δευσοποιόν τε καὶ ἀναπόνιπτον μεταδιαίτησιν. οἱ δ' ἐς τὴν Εὐρώπην ἀποκλίναντες, τὴν παρωκεάνειον πᾶσαν καταδραμόντες ἤπειρον, ἕς τε Σαρμάτας καὶ Γερμανοὺς τὰ ὀνόματα ἤμειψαν καὶ αὐτοί. χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ ἐς τὴν Κελτικὴν ἐμβάλλοντες καὶ ταύτην οἰκειωσάμενοι, Κελτοὶ τε ἤδη καὶ Γαλάται ἐκλήθησαν. ἐὼ λέγειν τοὺς ὀψὲ τοῦ χρόνου τὰς Ἄλπεις ὑπερβαλόντας καὶ κατὰ τῆς Ἰταλίας αὔθις μυριάσιν ἐκστρατεύσαντας πολλαῖς, Τεύτονας τε καὶ Κίμβρους, αὐταῖς γυναιξί τε καὶ τέκνοις, οἳ καὶ μόλις μὲν, κατεκόπησαν δ' οὖν ὑπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων, ὑπάτων τηνικαῦτα καὶ στρατηγῶν τυγχανόντων τοῦ τε Μαρίου Γαίου καὶ τοῦ Κάτλου Λουτατίου. (ζ.) Καὶ τί δεῖ λέγοντας διατρίβειν, ὅπου γε καὶ Λιβύης αὐτῆς πολλάκις ἐπέβησαν, τοὺς τε ἐσπερίους καταστρεψάμενοι Ἰβήρας καὶ τὸν κατὰ τὰς Ἡρακλείους στήλας πορθμὸν διαβάντες; αὐτοὶ μὲν γὰρ, ἐφ' οὓς ἂν ἐπελάσωσι, πάντας ὡς τὰ πολλὰ κατατροποῦνται, καὶ τῶν ἄλλων κυριεύουσι τόπων. τὴν δ' αὐτῶν Σκυθικὴν τῶν πάντων οὐδεὶς ἐξ αἰῶνος φαίνεται δουλωσάμενος. τὸ δ' αἴτιον, ὅτι ἐκεῖνοι τὸν ἄβρὸν καὶ ἐμβριθῆ βίον ἀρχῆθεν ἐξομοσάμενοι, οὔτε σίτον ἔδουσιν, οὔτ' αἶθοπα οἶνον πίνουσιν, οὔ χάριν οὔτε γῆν ἀροῦσιν, οὔτε ἄμπελον ἐγεώργησαν πώποτε, οὔτε τῶν ἄλλων σπορίμων ἐπιτηδεύουσιν, ὧν οἱ τῆς ἐνδοτέρας οἰκουμένης καθεστήκασιν τρόφιμοι. ἂ τοῖς μὲν Σκύθαις ἐθάσιν οὔ-

Bunlar çoktan atadan gelen isimlerini unutmuşlardı ve kendilerine Sauromatlar, Massagetler, Melankhlainolar ve Amazonlar demekteydiler.¹³⁰ Onlara tabi olan halkların hemen hepsi, farklı isimlere sahip olsalar da adlarını onlarla paylaştılar. Avrupa'ya yönelen grup, okyanusun yakınındaki bütün anakarayı yakıp yıktılar. Ardından isimlerini Sarmatlara ve Germenlere çevirdiler. Sonraki zamanda Kelt topraklarını istila edip oraya yerleştiklerinde kendilerini artık Keltler ve Galatlar olarak adlandırdılar. Teutonlar ve Kimbroslar onbinlerce kişiyle, kadınları ve çocukları ile birlikte, daha geç bir zamanda Alpleri aşp İtalya'ya ilerlemişlerdi. Ancak o dönemin konsülleri ve komutanları olan Gaius Marius ve Lutatius Catulus tarafından tamamen yok edildiler.¹³¹ **4.6.** İberya'nın¹³² batısındaki topraklara boyun eğdirip ve Hêrakteios sütunlarının bulunduğu boğazdan¹³³ geçtikten sonra sık sık Libya'yı istila etmeleriyle ilgili burada niye konuşarak vakit harcayalım? Üzerlerine yürümüş oldukları halkların neredeyse hepsini sürdürdüler ve diğer ülkelerin efendisi oldular. Öte yandan İskitlerin hiçbirinin hayatları boyunca köle edilmiş olduğu görülmemiştir. Bunun sebebi şudur ki onlar rahat ve narin bir hayatı reddetmişlerdir. Ne ekmek yerler ne de köpüklü şarabı içerler. Ayrıca ne toprağı sürmüşler, ne henüz bir asma ekmişler ne de yerleşik dünyada ikamet edenleri besleyen diğer bitkilerin tohumlarını kullanmışlardır.

¹³⁰ Eski çağlarda Yunan tarihçileri tarafından bu bölgelerde yaşayan kavimlere verilen adlardır. Grigoras da pek çok Bizans tarihçisi gibi Eski Yunan tarihçilerinin kullandığı kavim ve yer adlarını eserinde kullanmaktadır.

¹³¹ Gaius Marius, beş sene üst üste konsül seçildiği dönemde (M.Ö. 104-100) adı geçen kavimleri bozguna uğratmıştır ancak bunlar Grigoras'ın verdiği bilginin aksine İskit değildirler. *A History of Rome through the Fifth Century Volume 1: The Republic*, (ed. A.H.M. Jones), Palgrave Macmillan, 1968, s. 143.

¹³² Günümüzde İspanya ve Portekiz'in yer aldığı yarımada.

¹³³ Cebelitarık Boğazı.

S.35 σιν ἡδέα καὶ ἥκιστα ἐπαχθῆ, τοῖς δὲ πολεμίοις καὶ μάλα πολέμια, οἱ τὰ σκευοφόρα πλείω τῶν μαχίμων ἐπάγονται, καὶ ὅπη στρατοπεδεύσειαν, πολλῆς καὶ παντοδαπῆς δέονται τῆς ἀγορᾶς, ἴν' αὐτοῖς τε καὶ τοῖς ὑποζυγίοις ἀνενδεῶς χορηγοῖεν τὰ χρήσιμα. οἱ δὲ τὸν ἄσκευον καὶ κοῦφον ἀσκοῦντες βίον ἀεὶ, ῥαδίως τὰς ἐκστρατείας ποιοῦνται, καὶ τριῶν διὰ μιᾶς ἡμέρας πολλάκις δίκην πτηνῶν αἰθερίων περιτρέχουσι γῆν, ἄλλην ἐξ ἄλλης πρὶν ἀκουσθῆναι καταλαμβάνοντες, μηδὲν μὲν ἐπαγόμενοι, πάντα δ' οὖν ἔχοντες, ὅσα πρὸς τὸ νικᾶν ῥαδίως ἐφόδια κράτιστα. εἶναι γὰρ ταυτὶ τότε κατὰ πλῆθος ἐξιέναι μικροῦ καὶ ἀριθμὸν ὑπερβαῖνον, τό τε τῆς κινήσεως εὐστροφον καὶ ὀξύτατον, καὶ ὃ τούτων μεῖζον, τὸ τελέως ἀφειδεῖν ἑαυτῶν καὶ κατὰ πρόσωπον δίκην ἀγρίων θηρῶν ἀπαντᾶν ἐς τὰς μάχας.

ε'. Ἄλλ' ἐπανιτέον, ὅπη τὸ πρότερον ἶχνος τοῦ λόγου καταλελοίπειμεν. ἤδη γὰρ καὶ Ἰωάννου τοῦ Δούκα τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα διέποντος, μοῖρα Σκυθῶν παμπληθῆς καὶ ἐς πολλὰς ἀναφέρουσα τὸν ἀριθμὸν μυριάδας, ἄνωθεν ἐξ Ὑπερβορέων ἀποσπασθεῖσα κάτεισι μὲν ἀθρόα μέχρι καὶ Κασπίας θαλάττης. ἐν τούτοις δὲ τοῦ ἡγουμένου Σιτζισχᾶν τετελευτηκότος, διείλοντο τὴν ἡγεμονίαν τῶν στρατευμάτων ἄμφω αὐτοῦ τὰ υἱέε, ὃ τε Χαλαοῦ καὶ ὁ Τελεπουγᾶς. καὶ ὁ μὲν Χαλαοῦ πρὸς ἄρκτον ἀφείς τὴν τε Κασπίαν καὶ Ἰαξάρτην ποταμὸν, ὃς ἐκ τῶν Σκυθικῶν ῥηγνύμενος ὄρων, πλατύς τε καὶ βαθύρρους διὰ τῆς τῶν Σογδιανῶν χώρας κατιῶν, ἐς τὴν Κασπίαν ποιεῖται τὰς ἐκβολὰς,

Bütün bunlar İskitler için kafiydi ve kendileri için hiçbir külfeti yoktu, öte yandan düşmanları için büyük hasımdılar. Yük hayvanlarının sayısı savaşçı sayılarından daha fazlaydı. Nerede kamp yaparlarsa yapsınlar her türden çok fazla malzemeye ihtiyaç duyarlardı. Bu yerlerde kendileri ve hayvanları için gerekli olan malları tedarik ederlerdi. Hayat tarzı olarak her daim hafif zırhlar ve hafif silahlarla çalışmış olan İskitler rahatlıkla sefere çıkarlardı ve pek çok kez havada uçan kuşlar gibi bir gün boyunca üç kere bir yerden başka bir yere gidip gelirlerdi. Daha onların geldiği haber alınmadan pek çok yeri ele geçirmiş olurlardı. Onları harekete geçiren bir şey yoktu, ama öte yandan zafere kolayca ulaşmaları için gereken en iyi malzemelerin hepsine sahiptiler. Bunlar kısa zamanda çok büyük sayılara ulaşıp yürüyüşe geçmeleri, hareketlerinin hızlılığı ve çabukluğu ve de bunlardan daha önemlisi savaş alanında vahşi hayvanlar gibi kendilerini hiç umursamadan çarpışmalarıdır.

5.1. Ancak şimdi hikayede bıraktığımız noktaya geri dönüyorum. Artık İöannês Doukas Romalıları yönetmekte iken, daha önceden Hyperborealılardan ayrılmış olan İskitlerin onbinlerce kişiye ulaşan sayıdaki büyük bir kısmı toplanarak birlikte Hazar Denizi'ne kadar geldiler. Bu sırada liderleri Sitziskhan öldü.¹³⁴ Bunun ardından onun oğulları Halaou ve Telepugas orduların yönetimini aralarında paylaştılar.¹³⁵ Halaou, Hazar'ı ve İskit dağlarından doğan, Sogdialıların ülkelerinden geçerek, Asya'nın güneyinde, Hazar'a dökülen, geniş ve derin Iaksartês¹³⁶ nehrini geçerek kuzey doğrultusunda ilerledi. Ama henüz onlar hakkında söz edilmeyecek.

¹³⁴ Cengiz Han'ın 1227'deki ölümü.

¹³⁵ Grigoros'ın burada verdiği bilgilerde yanlışlık var. Halau olarak adlandırılan Hülagü'nün (ö. 1265) Mengü Kağan tarafından daha sonra İlhanlı Devleti'nin kurulacağı topraklara gönderilme yılı 1253'tür. Hülagü'yle çağdaş olan kuzeydeki Altın Orda hükümdarı ise kardeşi Batu'nun ölümünden sonra tahta geçen Berke Han'dır (1257-1266). Daha sonra Altın Orda Hanı olacak Telepugas adını verdiği Tula Buka (Teleboğa) ise 1287-1290 tarihleri arasında hüküm sürmüştür. Jean-Paul Roux, *Moğol İmparatorluğu Tarihi*, (çev. Aykut Kazancıgil, Ayşe Bereket), İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2001, s. 319-320, 324, 406.

¹³⁶ Siriderya Nehri.

S.36 κατήει διὰ τῆς κάτω Ἀσίας. ἀλλ' ὁ μὲν περὶ τούτων λόγος ἀναμεινάτω· ἀνθέλκει γὰρ ἡμᾶς ἐκεῖθεν ὁ τῆς Εὐρώπης. ὁ γὰρ ἕτερος τῶν υἱέων τοῦ Σιτζισχᾶν, ὁ Τελεπουγᾶς, ὄρους τῆς οἰκείας ἀρχῆς ποιησάμενος πρὸς μεσημβρίαν μὲν τὰς τοῦ Καυκάσου ὑπερβολὰς καὶ ἐφεξῆς τὰ τῆς Κασπίας θαλάσσης πελάγη, ἐπορεύετο διὰ τῆς τῶν Μασσαγετῶν καὶ Σαυροματῶν γῆς, πᾶσαν ὑποποιούμενος αὐτήν τε καὶ ὅσα Μαιώτιδά τε καὶ Τάναϊν τῶν ἐθνῶν παροικοῦσιν. εἶτα ὑπερβαλὼν τὰς πηγὰς τοῦ Ταναΐδος, πολὺς ἐρρῦη κάτω διὰ τῶν Εὐρωπαϊῶν ἐθνῶν. πλεῖστα δὲ ταῦτα πεφύκασιν καὶ παντοδαπά· ὧν τὰ μὲν ἐς μεσόγειον τεμάχιά τε καὶ λείψανα ἦσαν τῶν πάλαι Σκυθῶν, ὅσα ἐς νομάδας καὶ ἀροτῆρας ἐμερίζοντο· τὰ δὲ ὁμοροῦντα τῇ Μαιώτιδι καὶ τὴν τοῦ Πόντου πληροῦντα παράλιον, Ζικχοί τ' Ἀβασγοί τε ἦσαν, Γοτθοί τε καὶ Ἀμαξόβιοι, Ταυροσκύθαι τε καὶ Βορυσθενεῖται, καὶ πρὸς τούτοις ὅσοι τὴν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰστρου Μυσίαν ἐνέμοντο. **(B.)** Οὔννοι δὲ οὔτοι καὶ Κόμανοι ἐκαλοῦντο· ἦσαν δὲ οἱ καὶ Σκύθας αὐτοὺς κατωνόμαζον. οἱ καὶ τὴν βαρεῖαν καὶ ἀνυπόστατον ἔφοδον ἐκπλαγέντες τῶν ἄρτι ἐπιδραμόντων Σκυθῶν, ἔγνωσαν δεῖν ἑαυτοὺς μετανάστας ἐκεῖθεν ποιεῖν. οὐ γὰρ ἐν ἐλπίσιν ὅλως χρησταῖς οὐδενὶ τὸ ἀνθίστασθαι ἦν, ἀλλὰ πάντα ὑπεπτήχει καὶ πόλεις καὶ ἔθνη, καὶ δίκην ἀσταχύων ὡς ἐν ἄλωνι θερινῷ συνετρίβοντό τε καὶ ἐφθείροντο. ὅθεν ἀπογόντες καὶ οὔτοι τὸν πρὸς τοὺς Σκύθας πόλεμον, δι-

Yönümüzü oradan Avrupa'ya çeviriyoruz. Sitziskhan'ın diğer oğlu Telepougas ilk olarak sınırlarını güneye Kafkas geçitlerine ardından ise Hazar Denizi'ne kadar genişletti. Daha sonra Massagetlerin ve Sarmatların (Savromat) ülkesi üzerinden ilerleyip onu ve Maiôtis ve Tanais arasında yaşayan ulusları egemenliği altına aldı. Don nehrinin kollarını aştıktan sonra aşağısı boyunca ilerlediklerinde Avrupa halklarıyla karşılaştılar. Bunlar arasında her türden ve çok sayıda insan vardı. Bunlardan iç bölgelere yerleşenler eski İskitlerin kalıntılarıydı. Kimisi göçebe kimisi de çiftçi olarak ayrılmışlardı. Maiotis'teki komşuları Pontos sahilini doldurmuşlardı. Bunlar Zikhoslar, Abasgoslar, Gothlar, Amaksobioslar, Tavroskytoslar ve Borysteneslilerdi.¹³⁷ Bunlardan başka sürüldükten sonra İstros Mysiasına yerleşmiş olanlar da vardı. **5.2.** Bunlar Hunlar ve Komanlar (Kuman) olarak çağırıldılar. Onlara İskitler de denilmişti. Onlar o sırada ülkeyi istila etmekte olan İskitlerin ağır ve karşı konulamaz saldırısı ile dehşete düşmelerinden dolayı oradan göç etmeleri gerektiğine karar verdiler. Çünkü onlara karşı durmanın hiçbir umudu ve faydası yoktu. Bütün şehirler ve uluslar yazın harmanlanıp yere düşen tahıl taneleri gibi boyun eğmişlerdi. Bu nedenle bunlar İskitlere karşı savaştan vazgeçip, onlar tarafından mahfedilmek yerine

¹³⁷ Burada bahsettiği halklar çok daha eski dönemde bu bölgede yaşamışlardır.

S.37 φθέραις ἀντ' ἄλλης σχεδίας κάρφης πεπληρωμέναις τὸν Ἰστρον διέβησαν ἅμα γυναιξί τε καὶ τέκνοις. καὶ οὐ μικρὸν τινα χρόνον ἀνὰ τὴν Θράκην πλανώμενοι περιήεσαν, ἀποικίαν ζητοῦντες ἀρμόττουσαν ἑαυτοῖς, χιλιάδες οὐ μείους τῶν δέκα. ἀλλὰ πρὶν αὐτοὺς καταλῦσαι τὴν πλάνην, ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης δωρεαῖς μεγαλοπρεπέσι καὶ δεξιώσεσιν ἄλλαις ἐφέλκεται καὶ τοῖς Ῥωμαῖκοῖς καὶ αὐτοὺς ἐγκαταλέγει στρατεύμασι, χώρας ἄλλοις ἄλλας διανεμιάμενος εἰς κατοίκησιν, τοῖς μὲν κατὰ Θράκην καὶ Μακεδονίαν, τοῖς δ' ἐν Ἀσίᾳ κατὰ Μαϊάνδρον καὶ Φρυγίαν. (Γ.) Ἄλλ' ἐπὶ τὴν ἔω πάλιν ἡμᾶς ὁ λόγος διαβιβάζειν ἐπείγεται, καὶ τοὺς Ὑπερβορείους ἐκείνους Σκύθας, οἱ κατὰ τῆς Ἀσίας δίκην ἀκρίδος βαρείας χεθέντες μάλα σφοδρῶς μικροῦ πᾶσαν συνεκύκησάν τε καὶ ἐδουλώσαντο. οὗτοι γὰρ ἐπειδὴ τὰ περὶ τὴν Κασπίαν στενὰ διέβησαν, κατὰ νῶτον ἀφέντες Σογδιανούς τε καὶ Βακτριανούς καὶ Ὠξον τὸν Σόγδον ποταμὸν, ὃν μεγάλαι τε καὶ πλεῖσται τρέφουσι πηγαί, παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν πρόσω μεγάλων ὀρῶν διεχείμασαν, τῶν ἐκεῖσε τῆς χώρας ἐκείνης ἀγαθῶν ἀπολαύοντες, ὅσα τῆς ἄνωθεν λείας ὄναντο. ὄρη δὲ ταῦτά εἰσι πλεῖστα καὶ μέγιστα, ἃ πάντα κατὰ συνέχειαν ἀλλήλων ἐχόμενα ὥσπερ ἐν ἅπαντα γίνονται ὄρος, Ταῦρος ὀνόματι καλούμενον γενικῶ, ᾧ κατὰ μέσον ἀκριβῶς διέζωσται πᾶσα Ἀσία. ἀρχὴ μὲν γὰρ αὐτῶν πρὸς ζέφυρον ἄνεμον τὰ ἔγγιστα τοῦ Αἰγαίου πελάγους· σχίζουσι δὲ ἐκεῖθεν ἐξιόντα ἐς τμήματα δύο τὴν ὅλην Ἀσίαν, ἄχρις ἂν ἐς ἀπηλιώτην ἄνεμον παρ' αὐτὸν τελευτήσωσι

çuvallara kuru otları doldurup kadınlar ve çocuklar ile İstros'u geçtiler. Kısa olmayan bir süre boyunca yerleşmek için kendilerine uygun bir yer ararken Trakya çevresinde dolandılar, sayıları on binden daha az değildi. Bu yer değiştirme hareketlerini bitirmeden önce İmparator İôannês, büyüklüğüne yakışır şekilde hediyelerle onları Roma ülkesine yerleşmek için cezbetmiş ardından Roma ordusuna dahil etmişti. Her biri ülkenin farklı bir bölgesine dağıtıldı. Kimisi Trakya ve Makedonya'ya, kimisi de Asya'da Maiandros'a¹³⁸ ve Phrygia'ya yerleştirildi.¹³⁹ **5.3.** Ancak sözü tekrar doğuya, kısa zamanda Asya'nın her yerine çekirge sürüsü gibi vahşice yayılıp istila eden ve de herkese boyun eğdiren o Hyperboreioslu İskitlere çevirmek niyetindeyim. Bunlar Hazar çevresindeki geçitleri aştıktan sonra Sogdiana'yı, Baktria'yı¹⁴⁰ ve de çok sayıda büyük kaynağın beslediği Sogd nehri Okson'u (Ceyhun) arkalarında bırakıp batıya ilerlediler. Önlerindeki büyük dağların eteklerinde kışladılar. O bölgenin zenginliklerinden yağma yaparak faydalandılar. Sanki her yerde dağ türemiş gibi bir diğerinin bittiği yerde hep başka birine bağlandığı buradaki dağlar çok sayıda ve büyüklerdi. Bütün Asya'yı ortasından tamamen çeviren bu dağlar genellikle Tauros¹⁴¹ ismiyle çağırılıyordu. Onların batı tarafında başladıkları yer Ege denizinin yakınlarındadır; oradan başlayarak bütün Asya'yı iki parçaya ayırırlar. Doğu tarafında ise

¹³⁸ Büyük Menderes.

¹³⁹ 1241-42 yılları arasında İoannis tarafından mezkur bölgelere yerleştirilen halk Kumanlardı. Istvan Vasary, *Kumanlar ve Tatarlar, Osmanlı Öncesi Balkanlar'da Doğulu Askerler (1185-1365)*, (çev. A. Cevat Akkoyunlu), İstanbul: YKY, 2015, s. 73-75.

¹⁴⁰ Orta Asya'da Hazar Denizi'nin doğusunda yer alan bölgedir.

¹⁴¹ Toros dağları.

S.38 τὸν Ὠκεανόν. **(Δ.)** Ἀλλὰ γὰρ ἦρος ἐπιγενομένου, ὅτε πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς τὴν χλόην τῆς πόας ἐνδύεται, τὰ παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν ὄρων χειμάδια καταλιπόντες οἱ Σκύθαι, καθάπερ αἰπόλια καὶ βουκόλια, κατὰ πλῆθος τὰς κορυφὰς τῶν ὄρων ὑπερβάλλουσι, ῥέουσί τε κατὰ τῶν ὑποκειμένων ἐθνῶν καὶ πάντας ἐν λόγῳ λείας ποιούμενοι, καταντῶσιν ἐς Ἰνδικὴν, ὁπόση ἐφ' ἐκάτερα κεῖται τοῦ μεγίστου τῶν ποταμῶν Ἰνδοῦ. καὶ ταύτη ζυγὸν ἐπιθέντες δουλείας, οὐκέτι πρὸς ἕω ταύτης ἐπέκεινα ὄδευον διὰ τὸ τραχύ τε καὶ καυματῶδες τοῦ τόπου· ἀλλ' ἐπ' Ἀραχωσίαν τε καὶ Καρμανίαν τὴν ὄρμην ἐποιήσαντο· καὶ πάντων ῥαδίως ὑποκυπτόντων, ἐπὶ Χαλδαίους ἀφίκοντό τε καὶ Ἄραβας. ἔπειτα ἐς Βαβυλωνίους καὶ Ἀσσυρίους διαβάντες, καὶ Μεσοποταμίαν κατειληφότες, καὶ ταῖς τοῦ τόπου χάρισιν ἀρεσθέντες, ἐκεῖ τὴν μακρὰν καταλύουσι πλάνην, ἔτος που ἤδη τρίτον ἀνύοντες, ἀφ' οὗ τόν τε Ἰαξάρτην διεπεραιώθησαν ποταμὸν καὶ τῶν ἄλλων διέστησαν ὁμοφύλων, τῆς κάτω Ἀσίας κληρούχους τάξαντες ἑαυτοῦς. **(Ε.)** Ὡσπερ δὲ πῦρ ἐς ὕλην βαθεῖαν ἐνσκήψαν, οὐ μόνον ἦς τὸ πρῶτον ἐδράξατο, ταύτην λυμαίνεται μόνην, ἀλλ' εἰ ὁμοία καὶ πάση τῇ πέριξ ἐντύχοι, ἤδη καὶ πᾶσαν ἐκείνην ῥᾶστα ἐπιβόσκειται· οὕτω καὶ ὁ τῶν Σκυθῶν ἀρχηγὸς τουτωνὶ τὴν τῆς ὅλης Ἀσίας ἐξαίρετον πρὸς ἅπασαν ἀνθρωπίνην ἀπόλαυσιν ἐς οἴκησιν ἀπολέξας ἑαυτῷ, οὐκ ἠρέμησε τοῦ λοιποῦ, οὐδὲ τῶν πέριξ ἀπέσχετο· ἀλλὰ τοὺς ὑπ' αὐτῷ σατράπας καὶ χιλιάρχους διαπεμπόμενος, Πέρσας μὲν πρῶτον καὶ Πάρθους καὶ Μήδους παρεστήσατο· ἔπειτα διὰ τῆς μεγάλης

Okeanos'a¹⁴² kadar uzanırlar. **5.4.** Bitkilerin ilk sürgünlerinin bütün yeryüzünü kapladığı bahar geldiğinde, Dağların eteklerindeki kışlıklarından ayrılan İskitler, tıpkı keçi ve sığır sürüleri gibi, kitle halinde dağların zirvelerini aştılar. Aşağıdaki yerleşik halkların üzerlerine atılıp onların hepsini yağmaladılar. Daha sonra nehirlerin en büyüğü İndos'un her iki tarafında da konumlanan Hindistan'a vardılar. Oraya boyun eğdirmelerinin ardından, orasının doğu tarafında daha ötesine, bölgenin çok sıcak olması ve engebeli arazisi nedeniyle gitmediler. Hem Arakhosia¹⁴³ hem de Karmania¹⁴⁴ üzerine sefer düzenleyip hepsini kolaylıkla itaat altına almalarının ardından Khaldelilerin ve de Arapların bölgelerinin yakınına geldiler. Babilonyalıların ve Asurluların bölgelerine geçmelerinin ardından ise Mezopotamya'yı ele geçirdiler.¹⁴⁵ O yer onların hoşuna gittiği için uzun süren gezintilerine bir son verdiler. Geçirdikleri üçüncü senenin bitiminde oradan ayrılıp İaksartês Nehri'nin karşı tarafına geçtiler ve diğer soydaşlarından ayrıldılar ve Asya'nın güneyinde kendilerine araziler tahsis ettiler. **5.5.** Ormanın derinliklerine fırlatılan ateşin onu ilk olarak yalnızca tutuşturmakla kalmayıp mahvetmesi gibi, (ateş) ona (oduna) benzeyen neredeyse bütün şeylerle karşılaştığında, ondan kolayca beslenir. Bu şekilde İskitlerin lideri de Asya'nın bütün insani zevklere göre olağanüstü yerlerini kendisi için seçmesine rağmen geride kalan yerleri rahat bırakmamış ve üzerlerine satraplarını¹⁴⁶ ve hiliarhoslarını¹⁴⁷ göndermesinin ardından öncelikle Perslere, Parthlara ve Médlere boyun eğdirmişti.

¹⁴² Burada Akdeniz'i kastediyor.

¹⁴³ Horasan.

¹⁴⁴ Kirman.

¹⁴⁵ Fırat ve Dicle nehirleri arasında kalan bölgedir.

¹⁴⁶ Pers döneminde eyalet yöneticilerine verilen addır. Grigoras, burada ve daha sonraki yerlerde Moğol komutanları ve yöneticileri için bu adı kullanır.

¹⁴⁷ Binbaşı.

S.39 ἀνίων Ἀρμενίας, ἤλασε πρὸς μὲν ἄρκτον ἄχρι Κολχίδος καὶ τῆς ἐκεῖσε Ἰβηρίας· ἔμελλε δὲ ἦδη ἐς τοὺς ἐπιόντας ἐνιαυτοὺς καὶ διὰ τῆς ἐνδοτέρας ἐλάσαι Ἀσίας καὶ ὄρους τῆς οἰκείας ἀρχῆς ποιήσασθαι τὰς παραλίους ψάμμους, ὅπου θάλασσά τε καὶ ἤπειρος σπένδονται. μηδὲ γὰρ εἶναι τῶν ἀνεκτῶν, ἔξω τι τῆς αὐτῶν ἐλλελεῖσθαι χειρὸς, ὅποσα τὴν τῆς Ἀσίας ἤπειρον ἅπασαν ἄχρι θαλασσῶν οἰκοῦσιν αὐτῶν. τέως δ' αὐτόθι καταμένειν ἠρεμοῦντες ἐγνώκεισαν, κλήρους ἑαυτοῖς διανείμαντες χωρῶν καὶ πόλεων, διαφόρων τε οἰκιῶν καὶ κτημάτων κτήσεις καὶ καταγωγὰς, πολλὴν ἐμπαρεχομένης τῷ σώματι θυμηδίαν καὶ τρυφήν. (ς.) Χρυσὸς δὲ καὶ ἄργυρος καὶ χρημάτων ποικιλία καὶ πολυτέλεια (πολλὰ δὲ ταῦτα ἐπιχωριάζει κατ' ἐκείνους τοὺς χώρους) οὐπω ἐγινώσκετο τούτοις εἰς ὃ τι χρήσιμα εἴη τοῖς ἔχουσι· διὸ καὶ παρέτρεχον αὐτὰ ἴσα καὶ κόνιν, καὶ ὅσα ἐς ὕλην ἀνόνητον ἔρριπται. ἢ γὰρ φύσις τῶν ἀναγκαίων γίνεται πρῶτον διδάσκαλος· ἂν γοῦν ταῦτα μὴ σπάνις στενοχωρῆ τις, ἀλλ' ἐς πλῆθος ἢ τύχη παρέχη προκεῖσθαι, τηνικαῦτα ὡς ἐκ συγκρίσεως προμηθῆς αὐθις ἢ φύσις καθίσταται, κατ' ἐξουσίαν τὸ προσηνέστερον ἐκλεγομένη σαφῶς ταῖς αἰσθήσεσιν. ἂν δὲ κόρος ἐπὶ τούτοις γένηται, συνήγορος οὗτος αὐτίκα καθίζει τοῖς περιττοῖς, καθάπερ τινὰ πλάνην καὶ δέλεαρ μηχανώμενος πρῶτον τὴν αὐτῶν ἐς διάφορα εἶδη ποικιλίαν καὶ σύνθεσιν· κάπειτα ἐγγοητεύων οὕτωσί πως ἀπόρρητον ἡδονὴν, ἵνα μὴ τὸ τῆς περιττότητος ἐμβριθὲς ἐπαχθὲς φαίνεται ἅμα καὶ λυπηρόν. ὡς νῦν γε καὶ οὗτοι μόνοις τοῖς ἀναγ-

Büyük Ermenistan üzerinden yukarıya ilerledikten sonra kuzeye Kolkhis'e kadar ve sonra İberia'ya¹⁴⁸ hareket etti. Takip eden senelerde İç Asya üzerinden ilerleyerek denizin ve anakaranın bulunduğu kıyı topraklarını kendi ülkesinin sınırı yapmayı planlıyordu. Asya kıtasında denize kadar olan bölgede kendi yönetiminin dışında kalan yerleşimlerin bulunması onun için katlanılmazdı. Ancak bu noktada İskitler sabit bir şekilde kalmaya devam etmeyi, kendi aralarında ülkelerin ve şehirlerin topraklarını ve çeşitli evlerle mülkleri paylaştıktan sonra bedenlerine neşe ve zarafetin işlenmesini istiyorlardı. **5.6.** Altın, gümüş ve çeşitli renkteki paralar ve savurganlık (o ülkelerde bunlardan çok fazla bulunmasına alışılmıştı) ve sahip olanlara sağladığı faydalar onlar tarafından henüz bilinmiyordu. Bu nedenle onlar için tozla eşdeğer olan bu şeylerin yanından geçip gidiyorlardı ve bu faydasız şeyleri çalılıklara fırlatıyorlardı. Çünkü doğa ilk olarak zaruriyetlerin öğretmeni olur. Artık bir şeye muhtaç kalınmadığı zaman ise talih fazlasını insan önüne serer. Ondan sonra doğa kendisine ihtiyaç olduğunu sezmiş gibi tekrar geri döner ve açıkça kaynaklar konusunda algılara en uygun olanı seçer. Eğer bunlar üzerinde doygunluğa ulaşırsa bu koruyucu hemen daha fazlasını getirir. İlk önce çeşitli renklerde ve formlarda ilizyonlar ve yemler hazırlar ve ardından bu şekilde yasak zevklerle büyüler ki aşırılığın ağır yükleri musibet olarak görülmesin. Onlar o zamanlar yalnızca

¹⁴⁸ Burada İberya olarak nitelendirdiği Gürcistan bölgesidir.

S.40 καίους ὄντες ἐθάδες, καὶ τούτοις ἐστενωμένοις, ἔπειτα τοσαύταις τῶν τόπων ἐκείνων χάρισιν ἐντυχόντες, ὅποσας ἢ Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων φέρει περίχωρος, οὐκέτι τούτων ἀπαλλάττεσθαι ἔκριναν δεῖν, ἀλλὰ χαίρειν εἰπόντες τοὺς μακροὺς ἐκείνους πόνους καὶ περιδρόμους, ἐκεῖσε τοῦ λοιποῦ ποιεῖσθαι καθημένους τὴν δίαιταν. ἐκεῖθεν δ' ὀπόσοις ἐπῆλθον ἔθνεσι, φόρους συντάξαντες ἅπασιν, ἀνὰ πᾶν οὐ διαλείπουσιν ἔτος δασμολογοῦντες καὶ ἐπιτάττοντες ὅσα καὶ δούλοις, καὶ χρηματίζοντες ὡς ἐκ μεγάλου τρίποδος, καὶ θεμιστεύοντες ὅποσα σφίσι δοκοίη ἐς ἐκείνους καθήκειν. **(Z.)** Τῷ δὲ χρόνῳ τοῖς τῶν Ἀσσυρίων καὶ Περσῶν καὶ Χαλδαίων ὀμιλήσαντες πεπαιδευμένοις ἤθεσιν, ἔς τε τὸ αὐτῶν ἔκλιναν σέβας, τὴν πάτριον ἀθείαν ἀφέντες, καὶ τοῖς αὐτῶν κεκοινωνήκασιν νόμοις καὶ ἔθεσιν, ὅποσα τε ἐς ἐσθῆτα καὶ τράπεζαν ἄγει πολυτελεῖ, καὶ ὅποσα τὴν τῆς ἄλλης διαίτης ὑπαγορεύει τρυφήν. ἐς τοσαύτην γὰρ τὴν μεταδιαίτησιν ἤδη παρήλλαξαν, ὥστε πρότερον τὴν μὲν κεφαλὴν παχεῖ τι πύλῳ καὶ ἀνειμένῳ σκέποντες, τῆς δ' ἄλλης πάσης ἐσθῆτος τὸ εὐδαιμον εἰς δέρματα ζώων ἀγρίων ἐγκλείοντες, καὶ διφθέρας ἀνεπιτηδεύτους, ὄπλοις δ' ὁμοίως χρώμενοι ῥοπάλοις τισὶ, καὶ σφενδόνας, δόρασί τε καὶ βέλεσι καὶ τόξοις αὐτοσχεδίοις ἅπασιν ἔκ τε δρυῶν καὶ τῶν ὁμοίων δένδρων, ὅσα ὄρη καὶ λόχμαι ταῖς ὥραις δουλεύοντα φέρουσιν αὐτοφυῆ βλαστήματα, σηρικοῖς καὶ χρυσοῦφέσιν ὕστερον ἐχρήσαντο τοῖς ὅλοις ἐνδύμασιν· ἐς τοσοῦτον ἀμετρίας ἐξήνεγκαν τὴν ἀβρότητα τῆς τρυφῆς, ἐκ διαμέτρου καθάπαξ στήσαντες ἑαυτοὺς τῆς προτέρας διαίτης.

zaruri ihtiyaçlarını karřılamaya alışkındılar. Babilonyalıların ve Asurluların ülkelerinde üretilen çok sayıda keyif unsuruyla tanışmalarının ardından onları bırakmak istemediler. Aksine büyük zorlukları ve hareket halinde olmayı bırakıp bundan sonra hâlihazırda ikamet etmekte oldukları bu bölgelere yerleşip zevk içinde yaşamayı diliyorlardı. Bundan dolayı boyunduruk altına aldıkları bütün uluslar için vergiler düzenlediler. Hiç ara vermeden her sene bütün hepsini topladılar ve muazzam sayıdaki tebaalarına görevler verip emirnameler yayınladılar. Ayrıca tripodun üçüncü ayağı olarak da onlara kendilerine uygun görünen yasalar koydular.

5.7. Uzun bir süre Asurluların, Perslerin ve Khaldelilerin kültürel gelenekleriyle ilişkide buldukları için atalarının inançsızlığını bırakıp onların inançlarına, gelenek ve alışkanlıklarına meyil ettiler.¹⁴⁹ Giyimlerine ve masalarına gelen pahalılığı ve diğer yaşam şeklinin sunduğu lüksü benimsediler. Zaten yaşam şekilleri bir yere kadar değişmişti, öncelikle başlarına kalın ve gevşek bir şeyler sararlardı ve diğer bütün elbise zenginlikleri yabani hayvanların derileri ve özensizce hazırlanmış olan hayvan postlarıyla sınırlıydı. Aynı şekilde silah olarak da hepsi meşeden ve uygun mevsimlerde kendi kendilerine filizlenerek dağ koruları meydana getiren benzer ağaçlardan eğreti biçimde yapılmış topuzlar, sapanlar, mızraklar, oklar ve yaylar kullanılırdı. Şimdi ise bütün giysilerde artık ipekler ve altın işlemler kullanılmaktaydı. Zarafetin tatlılığı onları oldukça yoğun bir şekilde sarmıştı ki en nihayetinde önceki yaşama biçimlerinin tam karşısında yer aldılar.

¹⁴⁹ Asurlular, Persler ve Haldeliler, Ortadoğu olarak adlandırılan bölgede eski çağlarda yaşayan halklardı. Dolayısıyla burada kastettiği yine coğrafi açıdan bakıldığında daha çok Araplar ve İranlılardır.

S.41 ζ'. Ἐπὶ τούτων οἱ τὴν ἐντὸς τοῦ Εὐφράτου Ἀσίαν ἔχοντες Τούρκοι καὶ οἱ τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην Ἄραβες θόρυβον εἶχον ἐφ' ἑαυτοὺς οὐ μικρὸν, πονηρὸν τοὺς Σκύθας ὀρῶντες γειτόνημα. πρέσβεις οὖν αὐτοκράτορας ὁ τῶν Τούρκων ἡγεμὼν πρὸς τὸν βασιλέα ἐκπέμπει Ἰωάννην περὶ βεβαίων σπονδῶν. ἐδεδίει γὰρ, μὴ περισπώμενος ἐς τὰς τῶν Σκυθῶν μάχας αὐτὸς ὀπισθεν ἔχη μεγάλους ἐχθροὺς τὰς Ῥωμαίων δυνάμεις· εἶναι γὰρ αὐτῷ τῶν πάνυ τοι ἀδυνάτων καὶ σαφῆ τῆς οἰκείας ἡγεμονίας ἀπώλειαν, εἰ μόλις ἔχων τὸ θαρρῆν ἀντιπαρατάττεσθαι πρὸς μόνας τὰς Σκυθικὰς ἐφόδους, ἔπειτα πρὸς δύο μερίζειν τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις ἀναγκάζοιτο διὰ τὰς ἐκατέρωθεν μάχας. τοῦτο καὶ τῷ βασιλεῖ πρὸς βουλήσεως ἦν καὶ πάνυ τοι προδεδογμένον, πολλῶν εἵνεκα· ἐνὸς μὲν, ὅτι μηδὲ τούτῳ ἐδόκει συνοῖσον, οὐδ' αὖ κοῦφον καὶ ῥάδιον, ὅτι μὴ τῶν μάλα βιαίων καὶ ἐπαχθῶν, μερίζεσθαι πρὸς τε τὰς τῆς Ἀσίας μάχας, πρὸς τε τὰς τῆς Εὐρώπης· ἐτέρου δ', ὅτι καὶ μέγα νῦν ἐπιτείχισμα καὶ σφόδρα τοι καίριον γίνεσθαι, μέσους κειμένους τοὺς Τούρκους κατὰ τῶν Σκυθικῶν πολέμων, καὶ τὸν κοινὸν δεχομένους κίνδυνον ἐν τοῖς ἑαυτῶν σώμασι, δίκην προμάχων στερῶν ἢ προβόλων πετρῶν, ἃς ἐνιαχοῦ τῶν παραλίων μερῶν κατὰ τῶν τῆς θαλάσσης ἀγρίων κυμάτων ἢ φύσις ἐξώπλισε. **(B.)** Ταῦτ' ἄρα καὶ πρόθυμός τε καὶ μάλα ἐθελοντῆς τὰς μετὰ τῶν Τούρκων ἐτέλει σπονδὰς· καὶ τοῦτο μέγα ὄφελος τοῖς Ῥωμαίων τότε κατέστη πράγμασιν. ἄδειαν γὰρ καὶ ἀνακωχὴν τῶν μακρῶν εἰληφότες πολέμων, ἐς τὴν τῶν οἰκείων κτημάτων καὶ πραγμάτων ἐπέδωκαν ἐπιμέλειαν.

6.1. Fırat'ın bu tarafındaki Asya topraklarına sahip olan Türkler ve Lübnan ile Anti-Lübnan dağları arasındaki ve Fenike'deki Araplar¹⁵⁰, sınırlarındaki komşuları İskitler'den az korkmuyorlardı. Bu nedenle Türklerin yöneticisi barış antlaşması imzalamak için İmparator İôannês'e tam yetkiyle elçiler gönderdi.¹⁵¹ Çünkü İskitlere karşı savaşında arkasında kendisine düşman büyük bir Roma gücüyle de uğraşmaktan çekiniyordu. Onun için her ikisiyle birden karşılaşmak imkansızdı ve güçlerini ikiye bölmek ve iki tarafta da savaşmak zorunda kalsaydı bunun kendi egemenliğinin sonuna yol açacağı açıktı. Sadece İskit saldırısına karşı durmaya ancak cesareti vardı. İmparator'un isteği de bu yöndeydi ve aslında kararını da buna uygun olarak vermişti ki bunun için çok sayıda sebep vardı. Hem onlarla savaşmak uygun görünmüyordu hem de öte yandan rahat ve kolay değildi. Aksine hem Asya'daki hem de Avrupa'daki savaşlara dağılmak oldukça güç ve ağırdı. Diğer taraftan İskitlere karşı aralarında adeta güçlü ve büyük bir kale olarak Türkler konumlanmıştı ve devletleri tehlikeyi kendi topraklarında karşılıyordu. Sahil bölgelerinde denizin vahşi dalgalarına karşı duran koruyucu kayalar gibi önlerinde sıkı bir şekilde duruyorlardı. **6.2.** Bu nedenle çok istekli ve hazır bir şekilde Türklerle anlaşmayı nihayete erdirdi ki bu o zamanlar Romalıların çıkarına son derece uygun bir şekilde düzenlenmişti.¹⁵² Zarar görebilecekleri büyük savaşların korkusundan artık bağımsızdılar ve onlardan uzaktaydılar, ilgilerini kendi işlerine ve sahip olduklarına verebileceklerdi.

¹⁵⁰ Eyyubiler.

¹⁵¹ 1243 senesinde II. Gıyaseddin Keyhüsrev Moğol tehlikesine karşı İmparatorla bir anlaşma imzalamıştır. Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 252-255.

¹⁵² Akropolites, *Vekâyiname*, s. 75.

S.42 αὐτός τε γὰρ ὁ βασιλεὺς τοσοῦτο μέρος ἀποτεμόμενος γῆς, ὅση τε ἀρόσιμος καὶ ὅση πρὸς ἀμπελοργίαν εὐθετος, ὅσην ἐξαρκεῖν ἔκρινεν ἕς τε βασιλικὴν τράπεζαν, καὶ ἕς ὅσα ἢ εὐεργετοῦσα καὶ διαρκῶς χορηγοῦσα γνώμη τοῦ βασιλέως παρεκελεύετο (γηροτροφεῖα δὲ ἦσαν ταῦτα καὶ πτωχοτροφεῖα, καὶ ὅσα τοὺς ἐκ παντοίων νοσημάτων ἐθεράπευον τραυματίας), ἐπιμελητάς τε τούτοις ἐπιστήσας, ὅποσοι καλῶς γεωργεῖν τε καὶ ἀμπελοργεῖν ἴσασι, πολλὴν τε καὶ ἄφθονον τὴν τῶν καρπῶν ἐτήσιον ἤθροιζε χορηγίαν. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἵππων καὶ βοῶν καὶ ποιμνίων, ὁμοῦ τε καὶ συῶν ἀγέλας προσεκλήσατο ἐπὶ τούτοις, καὶ παντοίων ὀρνίθων ἡμέρων εἶδη, ἐξ ὧν πολύχους ὁ τῶν γεννωμένων πορισμὸς ἐφαίνετο καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν. τοῦτο δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις παρήνει ποιεῖν, ὅσοι τε τῶν γένει προσηκόντων, καὶ ὅσοι τῶν ἄλλως εὐγενῶν ἦσαν, ἴν' ἕκαστος οἴκοθεν ἔχων τῆς χρείας τὸ διαρκές, μήτε χεῖρα τοῖς ἰδιώταις καὶ ἀσθενεστέροις ἐπάγη πλεονεκτοῦσαν, καὶ ἅμα καθαρεύουσα ἢ Ῥωμαίων τελέως ἐντεῦθεν ἀδικημάτων ἢ πολιτεία. καὶ μέντοι καὶ χρόνων ὀλίγων αἱ πάντων ἀποθῆκαι βρίθουσαι τοῖς καρποῖς ἐωρῶντο, αἶ τε ὁδοὶ καὶ ἀγυιαί καὶ πᾶσα μάνδρα καὶ σηκὸς ἐστενοχωροῦντο τοῖς κτήνεσι, καὶ ὅποσαι τῶν ὀρνίθων ἦσαν ἀγέλαι. (Γ.) Συνέβη δὲ τηνικαῦτα τοῖς Τούρκοις ἐπ' εὐτυχίᾳ καὶ τοῦτο Ῥωμαίων, λιμὸς ἰσχυρὸς καὶ σπάνις μεγίστη τῶν χρειωδῶν. καὶ ἦσαν δὲ διὰ τοῦτο μεστὰι τοῦ τοιούτου γε ἔθνους αἱ ὁδοὶ πᾶσαι, γυναικῶν τε καὶ ἀνδρῶν καὶ ὅσοι ἤβης ἐλλίπεις, ἀνιόντων καὶ κατιόντων ἐς τὴν Ῥωμαίων

Böylece İmparator hem tarıma hem bağıcılığa uygun hem de İmparatorluk mutfağı için yeterli olduğunu düşündüğü araziye kendisine ayırdı ve İmparator'un bazı kurumlar için hayırsever olma ve harcamaları devamlı olarak üstlenme düşüncesi desteklendi (bunlar yaşlı evleri, fakir evleri ve her türlü rahatsızlıktan yaraların iyileştirildiği yerlerdi). Onlara toprağı işlemeyi ve bağda çalışmayı bilen yöneticiler atandıktan sonra bir yıl içinde çok çeşitli ve bol miktarda ürün elde etti. Yalnızca bunlar değil; at, öküz, koyun ve aynı zamanda domuz sürüleri ve sonra her türden evcilleştirilmiş kuş getirtti. O sene onlardan doğanlardan çok fazla kazanç elde edildi. Bunu hem kendi yakınlarının hem de diğer soyluların da yapmalarını istedi. Çünkü her birinin gereken ihtiyacını kendi sahip olduklarından karşılamalarını, sıradan halka ve düşkünlere ellerini uzatıp onları açgözlülükle kullanmamalarını istiyordu. Ayrıca bundan böyle bütün Roma'yı ve Roma toplumunun yanlışlarını düzeltmeyi de diliyordu. Doğrusu kısa bir süre içinde bütün ambarların ürünlerle dolduğı görüldü. Yollar, sokaklar, bütün ahırlar ve ağıllar hayvan ve kuş sürüleriyle kaplandı. **6.3.** O sırada Romalıların şansına Türklerde sert bir kıtlık ve yiyecek ihtiyacı meydana geldi. Bunun için bütün yollar Roma ülkesine gelip giden bu ulusun kadınları, erkekleri ve çocukları ile doluydu.

S.43 χώραν. καὶ ἐκενοῦτο σὺν ἀφθονίᾳ μακρᾷ πᾶς ὁ τῶν Τούρκων πλοῦτος ἐς τὰς Ῥωμαίων δεξιὰς, ὅσος ἐν ἀργύρῳ καὶ χρυσῷ, ὅσος ἐν ὑφάσμασι, καὶ πᾶν ποικίλον εἶδος καὶ τερπνὸν καὶ τρυφῆς μεστὸν πολυτελοῦς. καὶ ἦν ἰδεῖν τὰ πολλῶν ἄξια χρήματα σίτου βραχέος ὄνια προτιθέμενα. τότε καὶ ὄρνις οἰαδηποτοῦν, καὶ πρὸς γε ἔτι βοῦς τε καὶ ἔριφος, πολλοῦ τιнос ἐτιμῶντο. καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τάχιστα οἱ Ῥωμαίων οἴκοι πλούτου βαρβαρικοῦ πλήρεις κατέστησαν, πολλῶ δὲ πλέον τὰ βασιλικά ταμεῖα ἤδη τῇ τῶν χρημάτων ἔβριθον δαμνεία. καὶ ἴν' ἐν βραχεῖ παραστήσω τὸ πᾶν, οἱ ταῖς τῶν ὀρνίθων ἀγέλαις ἐπιστατοῦντες ὅποσα τίκτοιεν αὐταὶ ὠὰ, ἀνὰ πᾶν συναθροίζοντες ἔτος ἐπίπρασκον· ὡς ὀλίγου χρόνου πρὸς τῶν συναχθέντων ἐντεῦθεν χρημάτων στέφανον κατασκευασθῆναι τῇ βασιλίδι, λίθοις καὶ μαργάροις λίαν πολυτελέσι διηνηθισμένον, ὃν καὶ ὠάτον ὁ βασιλεὺς ἐπωνόμασε, διὰ τὸ ἐκ τῆς τῶν ὠῶν πράσεως κατασκευάσθαι αὐτόν. (Δ.) Ἐν μὲν δὴ τοῦτο τῆς ἐκείνου βασιλικῆς καὶ πολιτικῆς προμηθείας δεῖγμα· ἕτερον δὲ, ἐπειδὴ ἑώρα τὸν Ῥωμαϊκὸν πλοῦτον μάτην κενούμενον ἐς τὰ ἐξ ἄλλοδαπῶν ἐθνῶν ἐνδύματα, ὅσα τε ἐκ Σηρῶν Βαβυλώνια καὶ Ἀσσύρια ταλασιουργίαι ποικίλως δημιουργοῦσι, καὶ ὅσα χεῖρες Ἰταλῶν εὐφυῶς ἐξυφαίνουσιν, ἐξήνεγκε δόγμα, μηδένα τῶν ὑπηκόων χρῆσθαι αὐτοῖς, εἰ μὴ βούλοιο, ὅστις ποτ' ἄρ' εἶη, αὐτός τε καὶ γένος ἄτιμος εἶναι· ἀλλ' ἢ μόνοις τοῖς ὅσα ἢ Ῥωμαίων γῆ γεωργεῖ καὶ αἱ Ῥωμαίων ἀσκοῦσι χεῖρες. τῶν γὰρ ἀναγκαίων ἢ χρῆσις ἐστὶν ἀμετάβλητος,

Böylece Türklerin ellerindeki altın, gümüş ve kumaş olarak bütün hazineleri ile farklı renkte ve formda olan ve incelikte dolu bütün değerli eşyaları Romalılara aktı. Çok fazla sayıda değerli malın çok az miktarda hububat karşılığında satışa sunulduğunu görmek mümkündür. O zaman her bir tavuğa ve aynı zamanda sığıra ve keçiye çok fazla şey verildi. Bu yolla Romalıların evleri hızlıca barbarların malları ile ayrıca devletin hazinesi de çok fazla parayla dolmuştu. Herşeyi birkaç kelime ile göstereceğim: Kuş sürüleriyle ilgilenenler, onların ürettikleri ne kadar yumurta varsa hepsini toplamalarının ardından satmışlardı. Bunun sonucunda toplanan parayla az bir zaman sonra İmparatoriçe için çok pahalı taşlarla ve incilerle süslü bir taç yapıldı. Yumurta satışından toplanan parayla yapıldığı için İmparator onu yumurta tacı olarak adlandırdı. **6.4.** İmparator'un siyasi öngörülerinin bir örneği buydu. Roma devletinin zenginliğinin yanlış bir şekilde diğer uluslar tarafından üretilen, Seres Babilonyalılarının ve Asurlularının çeşitli renklerde ördükleri elbiselere ve İtalyanların ellerinden çıkan güzel giysilere aktığını gördüğünde, tebaasından hiçkimsenin onları kullanmaması hususunda bir emirname yayınladı. Eğer uymazlarsa kim olursa olsun kendisi ve ailesinin onurlarını kaybedecekti. Yalnızca Romalıların topraklarında yetiştirilen ve Romalıların ellerinde üretilen ürünler kullanılabilirdi. Gerekli ihtiyaçların kullanımını değiştirilemezdi, kabul edilenler yöneticilerin arzularının sonucuydular.

S.44 τὰ δὲ ἐνδεχόμενα ταῖς τῶν ἀρχόντων ἀκολουθοῦσιν ὀρέξεσι· καὶ τοῦτο νόμος αὐτοῖς καὶ τιμὴ, ὃ τοῖς ἄρχουσι δεδογμένον ἐστίν· ὥστε κἀνταῦθα ἦν ἰδεῖν, ἐκεῖνα μὲν ἐν Καρὸς καταστάντα μοίρα τοῦ λοιποῦ, τὸν δὲ τῆς εὐγενείας ὄρον ἐν τοῖς τῶν Ῥωμαίων ἐνδύμασι περικλεισθέντα, τὸν δὲ πλοῦτον οἴκοθεν οἴκαδε, τὸ θρυλλούμενον, φερόμενον.

ζ'. Ἀλλὰ γὰρ ἐφ' ἕτερα ἡμῖν ἀγέσθω ὁ λόγος. τῇ μὲν βασιλίδι Εἰρήνῃ μετὰ τὸ τεκεῖν τὸν παῖδα Θεόδωρον συνέβη, ῥιφεῖσαν τοῦ ἵππου ἐπὶ πολὺ τοῦ πεδίου συρῆναι· ἔτυχε γὰρ ἐπὶ θέαν κυνηγεσίῳ τινὸς ἄρτι ἐληλυθυῖα μετὰ τοῦ συζύγου καὶ βασιλέως· ὡς ἐντεῦθεν βλαβῆναί τε τὴν μήτραν καὶ μηκέτι τεκεῖν τοῦ λοιποῦ. ἦσάν γε μὴν ἄμφω τὴν βασιλείαν ἰθύνοντες πάνυ σεμνῶς καὶ κοσμίως καὶ πλείστην ποιούμενοι πρόνοιαν τοῦ δικαιοσύνην τε καὶ εὐνομίαν ἀνθεῖν ἐν ταῖς πόλεσι, πλεονεξίαν τε ἀπεῖναι καὶ ἀρπαγὴν. **(B.)** Ἐδείμαντο δὲ καὶ ναοὺς ἀμφοτέρω ἑκάστην λίαν περικαλλεῖς, πλείστοις ἀναλώμασι μεγίστας καὶ ποικίλας τὰς τούτων οἰκοδομὰς κατεσκευακότες· ὁ μὲν βασιλεὺς τὸν τε περὶ τὴν Μαγνησίαν, εἰς ὄνομα τῆς θεομήτορος Σώσανδρα καλούμενον, καὶ τὸν ἐντὸς τῆς Νικαίας εἰς ὄνομα Ἀντωνίου τοῦ μεγάλου· ἡ δὲ βασιλὶς τὸν ἔνδον τῆς παρὰ τὸ ὄρος τὸν Ὀλυμπον κειμένης τῶν Προυσαίων μητροπόλεως, ἐπ' ὀνόματι τοῦ τιμίου προφήτου προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ· κτήματά τε πλείστα αὐτοῖς καὶ προσόδους ἐτησίως ἀνενδεεῖς ἐπιχορηγήσαντες, μοναζόντων καὶ

Yöneticilerinin düşünceleri onlar için yasa ve onurdu. Böylece bundan sonra Karia'nın diğer kısmına yerleşenleri ve soyluları Romalıların kıyafetleri giymek zorunda kaldıkları ve getirilen söylentilere göre paralarını kendi ceplerinden verdikleri görülebilirdi.

7.1. Ancak sözü diğer bir tarafa çevirmemiz gerekiyor. İmparatoriçe Eirênê oğlu Theodôros'u doğurmasının ardından attan düşüp, düzlüğün büyük bölümünde sürüklendi. Bu eşi İmparator ile birlikte izlemek üzere geldiği bir av esnasında vuku buldu. Bundan dolayı rahmi zarar gördü ve artık geri kalan hayatında çocuk sahibi olamayacaktı. İmparator ile birlikte ülkeyi soylu ve düzenli bir şekilde yönettiler ve adaletle düzenin şehirlerde gelişmesi ve açgözlülükle hırsızlığın uzaklaşması için çok sayıda önlem aldılar. **7.2.** Her ikisi birlikte çok güzel, yüksek maliyette, büyük ve ustalık gerektiren yapıya sahip tapınaklar (kiliseler) inşa ettirdiler. İmparator, Magnesia¹⁵³ çevresinde Tanrı anasının ismine istinaden Sôsandra olarak adlandırılan ve Nikaia içindeki Büyük Antônious adındaki kiliseleri; İmparatoriçe ise Olimpos¹⁵⁴ dağının yakınında konumlanan Prousa¹⁵⁵ metropolisinin içinde yer alan önde gelen saygıdeğer haberci ve Vaftizci peygamberin¹⁵⁶ adıyla bilinen kiliseyi inşa ettirmişlerdi. Onlara ziyadesiyle fazla mülk ve yıllık gelir bağlayıp münzevi bir hayat süren keşişlere

¹⁵³ Manisa.

¹⁵⁴ Uludağ.

¹⁵⁵ Bursa.

¹⁵⁶ Yahya Peygamber.

S.45 ἀσκητῶν ἐνδαιτήματα ἔδειξαν, πλήρη χάριτος καὶ θυμηδίας πνευματικῆς. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ νοσοκομεῖα καὶ πτωχοτροφεῖα τοῖς τότε καιροῖς ἐπεδαφιλεύσαντο, καὶ ὅσα τὸν ἐκείνων κατὰ θεὸν ἔρωτα ἔδειξαν ἐναργῶς. **(Γ.)** Ἄλλ' ἐν τούτοις ἡ μὲν βασιλὶς Εἰρήνη τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν. ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ σύζυγος πάνυ βαρέως ἐπὶ μακρὸν τὴν ἐκείνης ἤνυσεν στέρησιν· ὃν δὲ μὴ φέρων τὴν μόνωσιν, καὶ δευτέραν ἄγεται σύζυγον. αὕτη δὲ ἦν Ἄννα ἡ ἐξ Ἀλαμανῶν, ἔτι νέα πάνυ τῇ ἡλικίᾳ, ἀδελφὴ τοῦ ῥηγῶς Σικελίας Μαφρέ. εἶπετο δ' ἐκεῖθεν αὐτῇ καθάπερ τροφὸς καὶ παιδαγωγὸς ζῆν πολλαῖς ἄλλαις καὶ γυνὴ τις ὥραν ἐπαγομένη προσώπου καὶ ὀφθαλμῶν ὡς εἰπεῖν ἄφυκτόν τινα σαγήνην, ὄνομα Μαρκεσίνα· ἡ φίλτροις καὶ καταδέσμοις ἐρωτικοῖς, καὶ ἡθῶν ἀστειότητι κατὰ μικρὸν ὑπηγάγετο καὶ τοὺς βασιλικοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ πρὸς τοὺς ἑαυτῆς ἐξέκαυσεν ἔρωτας, ὡς παραθεωρεῖσθαι λαμπρῶς ἤδη τὴν βασιλίδαν Ἄνναν. ἐς τοσοῦτον γὰρ ὕστερον ἀτοπίας αὐτὸν οἱ τῆς Μαρκεσίνης ἐξεκύλισαν ἔρωτες, ὥστε καὶ συμβόλοις κοσμεῖσθαι βασιλικοῖς συγκεχώρηκε ταύτην· ὡς τούτων μὲν εἵνεκα μηδὲν ἐνδεῖν τῆς βασιλίδος Ἄννης, τῆς δὲ βασιλικῆς στοργῆς καὶ ῥοπῆς καὶ τῆς τῶν ὑπηκόων αἰδοῦς καὶ ὑποστολῆς, εἰ μὴ πάσης ἀπήλαυνεν, ὡς εἰπεῖν, αὐτὴ γε καὶ μόνη, ἀλλ' οὖν πλείονος ἢ κατὰ τὴν νόμιμον σύζυγον, τὴν βασιλίδαν Ἄνναν φημί. **(Δ.)** Ὅμως συνετός γε τυγχάνων ὁ βασιλεὺς, οὐκ ἄλυπος τὸ παράπαν τὸν βίον διέβησκεν, οὐδὲ κατηφείας καὶ συντριβῆς τῆς προσηκούσης ἐκτός· ἀλλὰ νύττουσαν εἶχε καθά

manevi olarak mutluluk ve memnuniyetle dolu meskenler sundu. O zaman yalnızca bunları değil, hastaneler ve yoksullar için evler bahşettiler ve böylece Tanrıya karşı sevgilerini açıkça gösterdiler. **7.3.** Ancak bu sıralarda İmparatoriçe Eirênê'nin hayatı son buldu.¹⁵⁷ Eşi İmparator, uzun bir süre boyunca onun kaybından oldukça ağır bir şekilde etkilendi. Ancak uzun bir süre geçtikten sonra yalnızlığa daha fazla katlanamadığı için ikinci bir eş buldu. O Alamanlardan Sicilya Kralı Maphre'nin¹⁵⁸ kardeşi henüz çok genç olan Anna idi. Diğerleriyle birlikte oradan onunla beraber, bakıcısı ve öğretmeni olan ve yüzünün ve gözlerinin kaçınılmaz bir ağ gibi bakan kişiyi etkisi altına aldığı söylenen Markesina adlı bir kadın da gelmişti. Bu kadın işvesi ve cazibesıyla ve de kibar davranışlarıyla kısa bir zaman içerisinde İmparator'un gözlerini boyunduruğu altına almış ve kendisinin aşkıyla yakmıştı. İmparator şimdiden İmparatoriçe Anna'yı açıkça göz ardı etmekteydi. Daha sonra Markesina'nın aşkı onu yolundan şaşırttı. Öyle ki onun İmparatorluk sembolleriyle süslenmesine izin verdi. Bunlara rağmen İmparatoriçe Anna'nın üstünde olmak niyeti yoktu öte yandan İmparator'un aşkı ve ilgisi ile uyruklarının bağlılıkları ve çekingenlikleri hoşuna gidiyordu. Söylendiğine göre yasal eş İmparatoriçe Anna'ya göre daha çok sadece kendisi bunlardan faydalanıyordu.¹⁵⁹ **7.4.** Ama İmparator bilge birisi olduğu için hayatını ne tümüyle üzüntüsüz ve keyifsiz ne de kırılmalara duyarsızdı.

¹⁵⁷ 1239. Akropolites, *Vekâyiname*, s. 68.

¹⁵⁸ Kutsal Roma Germen İmparatoru II. Frederik'in gayrimeşru oğlu olan Sicilya Kralı Manfred (1258-66). Bizans İmparatorluğu'na karşı mücadelesinin ardından Anjoulu Charles'a karşı 1266 Benevento'daki muharebede mağlup olup hayatını kaybetmiştir. David Abulafia, "The Kingdom of Sicily under the Hohenstaufen and Angevins", *The New Cambridge Medieval History*, Vol. V, (ed. David Abulafia), Cambridge: Cambridge University Press, 2008, s. 509.

¹⁵⁹ Akropolites, *Vekâyiname*, s. 103.

S.46 περ τι κέντρον ὄξυ τὴν συνείδησιν, καὶ καιρὸν ἀνέμενε μετανοίας, καὶ λύσιν ἐζήτει θεόθεν τῆς τοιαύτης παρατροπῆς. δῆλον δ' ἐντεῦθεν τοῦτι. ἀπιέναι γάρ ποτε τὴν Μαρκεσίαν φασὶ προσκυνήσεως ἅμα καὶ θέας εἶνεκα ἐς τὸν θεῖον νεῶν, ὃν ὁ Βλεμμύδης οἴκοθεν ἐδείματό τε καὶ ἐς ἁγίων καὶ θεοφιλῶν ἀνδρῶν ἀσκητήριον κατεστήσατο, πολλὴν ἐπαγομένην τὴν τρυφήν καὶ σφόδρα τοῖς βασιλικοῖς σεσοβημένην συμβόλοις καὶ τῷ τῶν ἀκολούθων πλήθει. ἀλλὰ πρὶν τῶν προθύρων αὐτὴν ἐπιβῆναι, τὰς τοῦ νεῶ θύρας ἔνδοθεν κλείουσι ὁ τῶν θεῶν ἐκείνων ἀνδρῶν σύλλογος καὶ ταύτῃ τὴν εἴσοδον ἀποκλείουσι, κελεύσει τοῦ καθηγητοῦ Βλεμμύδου. ἀνὴρ δὲ οὗτος πολλὰς περιηγηθὶς ταῖς ἀρεταῖς, καὶ πολλῇ τῇ σοφίᾳ ἐξησκημένος, ὁπόσῃν τε Ἑλλήνων ὑμνοῦσι παῖδες, καὶ ὁπόσῃν οἱ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίας προστάται καὶ ῥήτορες ἐς ἡμετέραν ὠφέλειαν προὔθηκαν. οὐ γὰρ ἔκρινε δίκαιον ὁ θεῖος ἐκεῖνος ἀνὴρ, βεβήλοις καὶ ἀθεμίτοις ποσὶν ἱερὸν πατεῖν ἔδαφος τὸ ἀνόσιον ἐκεῖνο καὶ ἀναιδὲς γύναιον. πῶς γάρ; ὃς οὐδὲ πρότερον ἔληγε σκώμμασι βάλλον αὐτὴν καὶ γλώττῃ καὶ γράμμασι διασύρων ἀεὶ. **(E.)** Ἡ δὲ τὰ δεινότατα πάσχειν οἰομένη καὶ τῆς βασιλικῆς ἀνάξια σφόδρα τιμῆς, ἐς θυμὸν ἀνῆπτεν ἑαυτὴν καὶ βαρεῖαν καὶ ζέουσαν ὀργὴν, καὶ μάλιστα ὅτι καὶ πρὸς τῶν κολάκων παροξυνομένη μάλα ἐτύχανεν. ὅθεν καὶ ἐπανήει πρὸς τὸν βασιλέα λίαν ὑβριοπαθοῦσα, καὶ πρὸς ἄμυναν ὄλαις ὀρμαῖς αὐτὸν διεγείρουσα, καὶ ἐς τὴν τοῦ βασι-

Bütün bunlar keskin bir bıçak gibi vicdanını deşiyordu. Böylesine hatalarından ötürü Tanrıdan af dilemek için tövbe zamanını bekliyordu. Bunun sonucunda şöyle bir olay görülmüştür: Söylenir ki Markesina, Blemmydês'in¹⁶⁰ kendi imkanlarıyla yaptırdığı ve kendini Tanrıya adayan ve onu seven keşişlerin yerleştiği kutsal tapınağı görmek ve dua etmek için ayrıldığı zaman, imparatorluk işaretleri ve refakatçi kitlesiyle beraber gösterişli bir şekilde gelmişti. Ancak önkapıdan girmeden önce, kutsal adamlar meclisi tapınağın kapılarını içeriden kapattılar ve rehberleri Blemmydês'in emriyle onun girişini engellediler. Bu adam çok fazla erdemle parlayan ve çok fazla bilgelikle donanmış, hem Hellenlerin çocuklarının şarkılarında övdükleri hem de bizim kiliselerimizdeki önderler ve hatiplerin bizim yararımıza öne sürdükleri biriydi. Bu mukaddes adam o utanması olmayan kafir kadının kutsal yerlere ayaklarını basmasının doğru olmadığına karar vermişti. Onlarla en başından beri sürekli olarak diliyle ve yazılarıyla alay eden o kadının orada kalması nasıl mümkün olabilirdi ki? **7.5.** En berbat muamelelere maruz kaldığını ve emperyal otoritesinin küçümsendiğini düşündüğünden dolayı öfkesi alev aldı ve nefreti şiddetle kabardı. En çok da dalkavuklarının kışkırtmasından etkilendi. Bunun üzerine son derece kötü niyetli duygular içerisinde İmparator'a döndü

¹⁶⁰ Nikêphoros Blemmydês (1197-1272). Dönemin Bizanslı önemli teoloğu ve filozofudur. Teoloji, bilim ve felsefe alanında eserler kaleme almıştır. George Zografidis, "Nikephoros Blemmydês", *Encyclopedia of Medieval Philosophy*, (ed. Henrik Lagerlund), Springer, 2011, s. 892.

S.47 λέως ὑπόστασιν ἀποφαίνουσα ἀνατρέχειν τὰ τῆς ἀτιμίας ταυτησί. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ οἱ περὶ αὐτὴν κόλακες, οἰοῦντι πῦρ πυρὶ καὶ ξύλοις ξύλα προσεπιφέροντες, ἐς ὄργην ἀνάπτειν ἠπειγόντο μείζονα ἔτι τὸν βασιλέα, χαριζόμενοι τῷ καιρῷ. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔνδακρυς γενόμενος καὶ βύθιον τι στενάξας καὶ πάσης μεστὸς κατηφείας καὶ κατανύξεως ἐν βραχεῖ καταστάς, "ἴνα τί με κολάζειν ἄνδρα δίκαιον συνωθεῖτε;"² ἔφασκεν· "Ἰεὶ γάρ μοι πρὸς βουλήσεως ἦν ἀτιμίας ὁμοῦ καὶ αἰσχύνης καθῆσθαι ἐκτός, ἀκίβδηλον ἂν τὸ τῆς βασιλείας ἐτήρουν σεμνὸν καὶ αὐτός· νῦν δὲ τὰς αἰτίας τῶν ἐμῶν ὕβρεων καὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς αὐτὸς παρεχόμενος, προσηκούσας ἀπολαμβάνω λοιπὸν ἐντεῦθεν τὰς ἀμοιβὰς καὶ τῶν πονηρῶν σπερμάτων ἄξια τὰ γεώργια."

η'. Ἐπὶ τούτων μέντοι τῶν χρόνων ἦρχε Θετταλίας καὶ Αἰτωλίας καὶ τῶν πέριξ Μιχαὴλ ὁ νόθος υἱὸς τοῦ πρώτου ἀποστάτου Μιχαὴλ τοῦ Ἀγγέλου. τελευτησάσης γὰρ τῆς ἄλλης συγγενείας ἐκείνου πάσης, περιῆλθεν ἤδη πᾶσα ἡ τῶν χώρων ἐκείνων ἀρχὴ εἰς ἓνα τουτονὶ τὸν νόθον Μιχαὴλ. τούτῳ παῖδες ἐγένοντο Νικηφόρος καὶ Ἰωάννης καὶ Μιχαὴλ καὶ τέταρτος, νόθος ὄνομα Ἰωάννης καὶ οὗτος· οἷς ἐπιμερίζειν ἔμελλε μετὰ βραχὺ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀρχήν. τέως μὲν οὖν πρέσβεις ἀποστείλας πρὸς βασιλέα Ἰωάννην, ἐζήτηε νύμφην ἀγαγέσθαι τῷ ἑαυτοῦ υἱῷ Νικηφόρῳ τὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι θυγατέρα Μαρίαν· καὶ ἤνυσεν τὸ ζητούμενον. ἐγένοντο γὰρ τηνικαῦτα μνηστεῖαι καὶ συμφωνίαι, οἷαι δὴ καὶ γεγόνασι, συμπαραγενομένης τῷ υἱῷ Νικηφόρῳ καὶ τῆς μητρὸς Θεοδώρας κατὰ τὴν

ve hızlı bir şekilde intikamını alması ve ona karşı yapılan ayıpların bedelini ödetmesi için tahrik etti. Yalnızca o değil onun etrafındaki dalkavuklar da yangına körükle gidermişçesine, kazanç elde etmek için İmparatoru daha fazla kızdırmak adına baskı yaptılar. Ancak İmparator gözyaşlarına boğuldu ve derinden gelen iç çekişlerle kısa bir süreliğine üzüntü ve hayrete düştü. “Neden beni bu erdemli adamı cezalandırmam için kışkırtıyorsunuz? Eğer rezillik ve onursuzluktan uzakta kalmış olsaydım İmparatorluğu dürüst ve soylu bir şekilde yönetiyor olurdum. Şimdi benim saygısızlıklarım ve İmparatoriçenin kendisi bu suçlamaların oluşmasına sebep oldu. O zaman acı verici ne ektiysem ona uygun ürünü elde ediyorum.” dedi.

8.1. Bu zamanlarda Teselya ve Aitôlia¹⁶¹ ile çevrelerini ilk isyancı Mikhaël Angelos’un gayrimeşru oğlu Mikhaël¹⁶² yönetiyordu. Oradaki diğer bütün akrabaları ölmüş olduğu için oradaki bölgelerin yönetimi bu gayrimeşru Mikhaël’e geçmişti. Onun Nikêphoros, Îoannês, Mikhaël ve dördüncü olarak yine Îoannês adlı çocukları dünyaya gelmişti. Yönetimini muhtelemelen kısa bir süre sonra onlar arasında paylaşılacaktı. Bu sırada İmparator Îoannês’e elçiler göndererek İmparator’un oğlu Theodôros Laskaris’in kızı Maria’yı kendi oğlu Nikêphoros’la evlenmesi için istedi ve istediğini elde etti. Bundan sonra evlilik sözü alınan kızı ziyaret etmek ve uyumlarını onaylamak için ve anlaşmanın gerçekleşmesi amacıyla oğlu Nikêphoros ile annesi Theodôra beraber doğu yönünde ilerlediler.¹⁶³

¹⁶¹ Teselya’nın güneybatısında yer alan bölge.

¹⁶² II. Mihail Angelos Doukas (1230-1267), amcası Theodôros’un ölümünden sonra 1230 yılında Epir tahtına geçmişti. Kendisi ve kendisinden sonra gelen oğulları Nikiforos ve Ioannis, kızlarını pek çok Latin prensle evlendirmişlerdi. Paleogos hanedanına karşı çözümü bu şekilde Latin müttefikler elde etmekte bulmuşlardı. Paul Magdalino, “Between Romaniae: Thessaly and Epirus in the Later Middle Ages”, *Latins and Greeks in the Eastern Mediterranean after 1204*, (ed. B. Arbel, B. Hamilton and D. Jacoby), London: Routledge, 1989, s.87

¹⁶³ 1249. Akropolites, *Vekâyiname*, s. 91.

S.48 ἔω, ἅμα μὲν καὶ πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς μνηστευομένης νύμφης, ἅμα δὲ καὶ πρὸς βεβαίωσιν τῶν ἐν τούτοις συμφωνιῶν. ὧν δὴ γενομένων, τὴν νύμφην αὐτόθι παρὰ τὰ οἴκοι καταλιποῦσα, ἐπανεστρεφεν οἴκαδε σὺν τῷ υἱῷ Νικηφόρῳ Θεοδώρα ἢ τοῦ Μιχαὴλ σύζυγος, ἐγγύας λαβοῦσα παρὰ τῶν κηδεστῶν βασιλέων, ἐς τοῦπιόν ἔτος τοὺς γάμους τελεῖσθαι. **(B.)** Βραχὺ τὸ μεταξὺ, καὶ πρὸς κατάλυσιν ἔβλεψε τῶν σπονδῶν αὐθις ὁ Μιχαὴλ· καὶ ἄρας τοὺς οἰκείους ὑπερέβαινε χώρους ἐπὶ πονήρῳ τῶν δυτικῶν πόλεων, αἱ τοῖς Ῥωμαίων βασιλεῦσιν ὑπῆρχον ὑπήκοοι· ὡς ἀνάγκην εἶναι ἢ τὸν βασιλέα Ἰωάννην στρατεύειν ἐπ' ἐκεῖνον, ἢ κίνδυνον εἶναι πάσας ὑπὸ τῷ Μιχαὴλ τὰς δυτικὰς γενέσθαι πόλεις. ἦρος οὖν ἐπιγενομένου, πλείστην ὁ βασιλεὺς ἠθροικῶς στρατιάν, ἔξεισι κατὰ τοῦ ἀποστάτου Μιχαὴλ. τῆς δὲ φήμης ρεούσης καὶ προπορευομένης, αἱ μὲν δυτικαὶ τῶν Ῥωμαίων πόλεις ἀνερρώννυντο πρὸς τὸ εὐθαρσές τε καὶ ἀνδρικώτερον· τὰ δὲ τοῦ Μιχαὴλ ὑπέρρει καὶ ὑπεπτῆχει. ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς περὶ Θεσσαλονίκην καὶ Μακεδονίαν ἐγένετο, πάλιν ὑπ' αὐτῷ ῥαδίως αἱ πλείους τῶν δυτικῶν ἐγίνοντο πόλεων, ὅποσας ἢ τοῦ Ἀγγέλου Μιχαὴλ ἔφοδος ἐκλόνησέ τε καὶ πρὸς βραχὺν τινα χρόνον παρατραπῆναι πεποίηκε, Καστορία τε καὶ Πρέσπα, καὶ ἐπὶ τούτοις ἕτεροι οὐκ ὀλίγοι. ὅθεν εἰς τὸν ἔσχατον συναλαθεὶς φόβον ὁ Μιχαὴλ πρεσβεύεται πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὰς προτέρας ἀνακαλεῖται σπονδὰς, ἀποδιδούς αὐτῷ καὶ φρούρια, τά τε ἄλλα καὶ τὸν Πρίλλαπον, ἔτι τε τὸν Βελεσὸν καὶ τὸ *. ἐτετιμῆκει

Bunlar olduktan sonra kızı orada bırakarak oğul Nikêphoros ve Mikhaêl'in eşi Theodôra birlikte eve döndüler. Gelecek sene evliliğin gerçekleşeceği hususunda gelecekteki kayın babası İmparator'dan söz aldı. **8.2.** Ancak kısa bir süre sonra Mikhaêl barışı yeniden bitirmeyi bekledi. Ondan sonra kendine ait bölgeleri aşır batıdaki Romalıların İmparator'una tabii olan şehirleri güç durumda bıraktı. İmparator İôannês'in onun üzerine ilerlemesi gerekiyordu yoksa batıdaki bütün şehirlerin Mikhaêl'in yönetimi altına girme tehlikesi içinde olacaklardı. Böylece baharın gelmesinin ardından büyük bir ordu toplayarak isyancı Mikhaêl'e karşı harekete geçti. Bunun haberi yayılıp önlerine geldiği zaman Romalıların batıdaki şehirleri daha cesurca ve daha yiğitçe savaşmaya başladılar. Öte yandan Mikhaêl'e bağlı olanlar ise korkuyla dolup taşdılar. İmparator Thessalonikê'ye ve Makedonya'ya gittiğinde batıdaki şehirlerin pek çoğunu kolayca yeniden egemenliği altına aldı. Bunlar Mikhaêl Angelos'un saldırısıyla kargaşaya sürmüş olduğu ve kısa bir süreliğine taraf değiştirmiş olan Kastoria¹⁶⁴, Prespa¹⁶⁵ ve bu ikisinin yanında sayıları az olmayan diğer şehirlerdi. Bu yüzden olduğunca büyük korkusunun da tesiriyle Mikhaêl, İmparatora elçiler gönderdi ve ona diğer bazı kalelerle Prilepe'yi ve Belesos'u¹⁶⁶ ve ... (bu kısım metinde eksik) vererek daha önceki barışın yenilenmesini talep etti.¹⁶⁷

¹⁶⁴ Kesriye, Makedonya.

¹⁶⁵ Makedonya'da bir şehir.

¹⁶⁶ Makedonya'da yer alan şehirler.

¹⁶⁷ Selçuklularla barış yapılması ve Bulgarların hareketsizliğini fırsat bilen İmparator İoannis kısa sürede harekete geçmiş ve kısa süre içerisinde Mihail'i tekrar kendisine boyun eğdirmişti. Akropolites, *Vekâyiname*, s. 91-94.

S.49 μέντοι ὁ βασιλεὺς ἑκατέρους τῶν δεσποτικῶν ἀξιωματι δια τὰς τοῦ κήδους μνηστείας, τὸν τε Μιχαὴλ καὶ τὸν αὐτοῦ γε υἱὸν Νικηφόρον, ἵνα μηδὲν μεταξὺ ἀνακύπτῃ ἀμφίδοξον, ὅποσα ψυχὰς τε ταράττει καὶ κυκεῶνας ἐγείρει πραγμάτων. ἀλλὰ γὰρ οὕτω τὰ ἐκεῖσε καταστησάμενος ὁ βασιλεὺς ἐπανόδου ἤπτετο, μὴ βουλόμενος ἐκεῖσε τὴν χειμέριον ὥραν διαβιβάζειν. ἦν γὰρ κατὰ τὰς Ἀρκτούρου ἐπιτολὰς ὁ καιρός. **(Γ.)** Ἐπεὶ δὲ περὶ τὴν Φιλίππων γενόμενος ἡμέρας ἐκεῖσε συχνὰς διατέτριφε, διαβολαὶ τινες ἀνεφύησαν κατὰ τοῦ Κομνηνοῦ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, ὅτι βασιλείας ἐφίεται. καὶ ἤγοντο οἱ τε πρότως τὰ τοιαῦτα διαψιθυρίσαντες φίλοι αὐτοῦ, καὶ οἱ τοὺς κατ' αὐτοῦ ἐλέγχους ἐτέρωθεν προὔτεινον. ἀλλ' ἀνίσχυρα τὰ τῶν ἐλέγχων ἐδόκει καὶ ψευδεῖς αἱ διαβολαί, εἴτε καὶ τῇ ἀληθείᾳ ψευδῶν οὐσῶν, εἴτε καὶ τοῦ καιροῦ σχεδιάσαντος οὕτως. ὁμοῦς ἔδοξεν ὄρκους αὐτὸν βεβαιώσαντα ὅτι τε ψευδεῖς αἱ διαβολαί, καὶ ὅτι οὐ μῆποτε βουληθεῖ βασιλεία ἐπιχειρῆσαι, ἐλεύθερόν τε εἶναι τοῦ λοιποῦ τῆς ἐντεῦθεν καταδίκης καὶ ὑποψίας ἀπάσης μένειν ὡς πορρωτάτω, καὶ πρὸς γε ἔτι τῆς προτέρας ἐφ' ὁμοίου τοῦ σχήματος ἀπολαύειν τιμῆς. καὶ γέγονε τοῦτο. ἐκεῖθεν μέντοι ἀπάρας ὁ βασιλεὺς, αὐτὸς μὲν ἀπῆει διαπεραιωσόμενος τὸν Ἑλλήσποντον· τὸν δὲ στρατὸν διαφῆκεν ἀπιέναι περὶ τὰ οἴκοι διαχειμάσοντας. **(Δ.)** Πρὸς δὲ τὴν ἕω διαβάντι τῶν βασιλεῖ καὶ περὶ τὴν Νίκαιαν διατρίβοντι νόσος ἐνσκήπτει δεινὴ· οὐκ οἶδ' εἴτε φρενῖτιν χρῆ προσειπεῖν, εἴτ' ἐπιληψίαν. ἐς γὰρ καρνηβαρίαν τινὰ καὶ νάρκωσιν ἐπεπτώ-

Buna karşılık İmparator da hem Mikhaël'i hem de oğlu Nikêphoros'u despot unvanıyla onurlandırdı. Çünkü aralarında ruhlarını rahatsız edip siyasetlerini karıştıracak bir şüphe oluşmasını istemiyordu. Oradaki işler yoluna koyulduktan sonra İmparator dönüşe koyuldu, kış mevsimini orada geçirmek istemiyordu. Bu, Arktyros'un¹⁶⁸ yükseldiği zamandı. **8.3.** Philippi yakınlarına gelip orada çok fazla gün geçirdiği zaman Mikhaël Komnênos Palaiologos'a karşı imparatorluk tahtını arzuladığına dair suçlamalar ortaya çıktı. İlk önce onun böylesi dedikodular çıkaran arkadaşları ve de diğer taraftan ona karşı kanıtlar sunan kişiler getirildi. Ancak ister yalanlar gerçekte doğru olsun isterse de böyle fazla düşünmeden yapılmış olsun kanıtların geçersiz ve suçlamaların sahte olduğuna karar verildi. Yine de suçlamaların yalan olduğunu ve asla imparatorluk tahtını elde etmek girişiminde bulunmayacağını onaylamak için yemin etmesine karar verildi. Bir taraftan bundan daha sonraki zamanlarda şüpheli kaldığında yargılamadan bağımsız olmayacaktı, diğer bir taraftan ise hala daha önceki makamıyla eşit olan saygınlık ve mevkiden hala faydalanmaktaydı. Olaylar böyle gelişti.¹⁶⁹ İmparator oradan ayrıldıktan sonra kendisi Hellêspontos'u geçmek için yola çıkarken ordusunu dağıtıp kışı geçirmeleri için evlerine gönderdi. **8.4.** İmparator doğuya doğru Nikaia civarına geçtiğinde tehlikeli bir hastalığa yakalandı. Bu hastalığın menenjit mi yoksa epilepsi olarak mı adlandırılması gerekiyor bilmiyorum.

¹⁶⁸ Eylül'ün ortasında ortaya çıkan bir yıldız. Liddell, Scott, *A Greek-English Lexicon*, s. 242.

¹⁶⁹ Akropoltes bu suçlama olayını diyaloglarla süsleyerek detaylı bir şekilde anlatmış, olayın sonunda Mihail'in kendisi dahil herkes tarafından çok sevildiğini ve imparatorluğu öncesinde Tanrı tarafından bu şekilde sınandığını belirtmiştir. Bu açıklama muhtemelen Mihail'i aklamak gayesi ile kaleme alınmıştır ve suçlamalarda biraz da olsa haklılık payı var gibi görünmektedir. Akropolites, *Vekâyiname*, s. 94-100.

S.50 κει τοῦ ἡγεμονικοῦ, ὁποῖον καὶ οἱ τὰ περὶ τὸν ἐγκέφαλον οὐχ ὑγιῶς διακείμενοι πάσχουσιν ἐν ταῖς τῶν οὐρανίων φωστήρων συνόδοις, τοῦ περιέχοντος ὑγροτέρου τε ἄμα καὶ ψυχροτέρου τηνικαῦτα καθισταμένου καὶ ἴλιγγον σφίσιν ἐπάγοντος ἐγκεφάλου, ἀδυνάτως ἔχουσι δέχεσθαι τὰς τοιαύτας τροπὰς καὶ μεταβολάς. ἄφωνος δὲ καὶ πλὴν τοῦ ἀναπνεῖν νεκρὸς ἐπὶ τρεῖς ὅλας διατελέσας ἡμέρας, ἀναφέρειν ἔδοξεν αὐθις καὶ τοῦ νοσήματος ἀπαλλάττεσθαι. πλὴν οὐκ ἐς τέλος ἐξοστρακίζειν ἱατρῶν ἐπίνοιαι τὸ πάθος δεδύνηνται· ἀλλ' ὥσπερ ἐμπεφώλευκεν ἐξ ἐκείνου καὶ ἔδραν τινὰ δυσασπαστον ἔσχε· καὶ ἦν τοῦ λοιποῦ νῦν μὲν πάσχων, νῦν δ' ὑγιαίνειν δοκῶν. κατὰ γὰρ ἡμερῶν διαστήματα, νῦν μὲν πλείω, νῦν δ' ἥττω, νῦν μὲν ὑπεχώρει, νῦν δ' αὐθις ἐπεχωρίαζε τὸ δεινόν· καὶ νῦν μὲν ἐν οἴκοις διατρίβοντι, νῦν δ' ἐν ὁδοῖς, προσδοκίας οὐ προηγησαμένης οὐδεμιᾶς, ἐξαίφνης ἐπήει· καὶ πολλάκις τοῦ ἵππου πεσεῖν διακινδυνεύσαντα δεξάμενοι φοράδην ἐς τὸ ἀρχεῖον ἐκόμισαν. καὶ ἦν τῇ κεφαλῇ τὸ πάθος πολέμιον ὅλον ἐνιαυτὸν, λάθρα καὶ κατὰ μικρὸν ἐς αὐξήσιν προβαῖνον ἀεὶ· ἕως πολλῶ κραταιότερον πάσης ἱατρικῆς ἐπιστήμης γενόμενον ἐξ ἀνθρώπων ἐπεποιήκει γενέσθαι αὐτόν. ἐγένετο μὲν οὖν ἐξ ἀνθρώπων ὁ βασιλεὺς, ταυτησὶ περιγενομένης τῆς νόσου, περὶ τὸ Νύμφαιον τότε ποιούμενος τὰς διατριβάς. ἐτάφη δὲ ἐν τῇ μονῇ τῶν Σωσάνδρων, ἦν αὐτὸς ἐδείματο. ἦνυε δὲ ἔτος, ὅποτε ἐτελεύτα, ἐξηκοστὸν· ὅποτε δ' αὐτὸς τὰ τῆς αὐτοκρατορίας ἐνεκεχειρίστο σκῆπτρα, ἑβδομον ἤδη καὶ εἰκοστὸν· ὡς μόνον τὰ τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ γίνεσθαι ἔτη τρία

S.51 καὶ τριάκοντα· ὅποσα δὴ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ τῆς βασιλείας διάδοχος ἦνυε Θεόδωρος. ὁμοῦ τε γὰρ αὐτὸς ἐξ ὠδίνων εἰς φῶς προήγετο μητρικῶν καὶ ὁμοῦ τὰ τῆς αὐτοκρατορίας σκῆπτρα ὁ πατὴρ ἄρτι ἐδέδεκτο.

İmparator yarı baygın ve uyuşuk bir haldeydi. Bu, kafaları sağlıklı bir durumda olmayanların, daha nemli ve daha soğuk olan ve baş dönmesine sebep olan gökyüzündeki yıldızların bir araya gelmesinde acı çekmeleri ve imkansız bir şekilde böylesine bir değişim ve dönüşüme razı olmaya katlanmaları gibiydi. İmparator tam üç gün boyunca sessizdi ve nefes almanın haricinde ölü gibiydi. Daha sonra kendine gelmiş ve hastalıktan kurtulmuş gibi göründü. Ama sonunda doktorların çabaları talihsizliği kovmaya yetmedi. Ancak İmparator bunu gizledi ve bırakılması zor olan tahtınsa sahip olmaya devam etti. Bundan sonra kimi zaman hastaydı kimi zaman ise sağlıklı görünüyordu. Bazen daha uzun bazen de daha kısa olan zaman aralıklarında hastalık kimi zaman geriledi, kimi zaman da ilerledi. Bazen evde bazen de yolda kimsenin kendisine yol göstermesini beklemeyerek aniden ilerleyerek zamanını geçiriyordu. Sık sık attan düşme tehlikesini göz önüne aldığından yakalanıp saraya götürülüyordu. Bir senede bu illet kafasına gizlice ve kısa zamanda gitgide artarak yayıldı. Bütün tıbbi yeteneklerden daha güçlü olduğundan onun ölümüne neden oldu. İmparator öldüğünde Nymphaion'daydı¹⁷⁰. Kendisinin inşa ettirdiği Sosandros manastırına gömüldü. Öldüğü yıl 60 yaşındaydı. Hükümdarlık esasını eline geçirdiğinde 27 yaşındaydı. Böylece onun hükümdarlığı 33 yıl sürmüştü.¹⁷¹

Oğlu ve halefi Theodôros onun ardından başa geçti. Onun annesi tarafından doğurulmasıyla babasının hükümdarlık esasını ele geçirmesi tam olarak aynı zamana dek geliyordu.

¹⁷⁰ Nif, Kemalpaşa.

¹⁷¹ 1254. Akropolites onun 33 yıl hüküm sürmesinin ardından 62 yaşında öldüğünü söyler. Dolayısıyla ona göre 29 yaşında tahta geçmiştir. Akropolites, *Vekâyiname*, s. 102.

ÛÇÛNCÛ KÍTAP

S.53 α'. Ἐπεὶ δὲ κατὰ κληρὸν πατρικὸν τῆς βασιλείας διάδοχος ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θεόδωρος ἔμελλεν εἶναι ὁ Λάσκαρις, παρὰ δὲ τοῦ πατρὸς ἔτι ζῶντος οὐκ ἀνηγόρευτο βασιλεὺς, ἀνηγορεύετο * ἤδη θανόντος ἐκείνου κοινῇ συνδρομῇ τοῦ τε στρατοῦ παντὸς καὶ ὁπόσοι τῶν ἐνδόξων ἦσαν καὶ εὐγενῶν. τὸ μὲν γὰρ ὅτι τὴν βασιλείαν οὐδενὶ τῶν πάντων ἐτέρῳ πλὴν ἢ τῷ υἱῷ καταλιμπάνειν ὁ Ἰωάννης ἐβούλετο, παντὶ που δῆλον, ὅτι τε πατὴρ ἦν πάνυ φιλόπαις καὶ ὅτι οὐδ' ἄλλῳ οὐδενὶ καταλέλοιπε ταύτην. τὸ δὲ ζῶν ἔτι βασιλέα ἀναγορεύειν αὐτὸν, ἐν ἀδήλῳ κειμένης ἔτι τῆς τῶν ὑπηκόων ἐκουσίου γνώμης καὶ προαιρέσεως, τοῦτο δ' οὐ πάνυ ἐβούλετο. πολλὰ γὰρ φησι νεωτερίζειν οἶδεν ὁ χρόνος, ὁπότε μὴ κα-

S.54 τὰ λόγον εὖροι τὸν ἐκάστῳ προσήκοντα τὴν τῶν πραγμάτων γινομένην κατάστασιν. ἡ γὰρ νεότης ὀξύρροπὸν τι καὶ αὐθαδὲς οἴκοθεν οὔσα ἀλόγως ἄττει πρὸς πάνθ' ὅσα τὸ βουλόμενον εἰσηγεῖται. ἂν δὲ καὶ βασιλικὴν ἐλπίδα καὶ φήμην προσλάβηται, δι' ἣν καὶ δῆμος ἔπεται μειρακίων τρυφώντων καὶ πάσης ἀτόπου γλώσσης τὰς ἀκοὰς ἐμπιπλόντων, ὅμοιον γίνεται τηνικαῦτα, ὥσπερ ἂν εἴ τις μεθύων ἄνθρωπος καὶ πάντα παράφορα φέρων τε καὶ δεικνὺς, ὁπόσα περὶ λογισμὸν καὶ διάνοιαν καὶ ὁπόσα τὰ κεφαλῆς ἄχρι ποδῶν, ἔπειτα μεγάλης οἴακας ὀλκᾶδος ἄγειν ἔμελλε χειροτονεῖσθαι, οὔτε τῶν χειροτονοῦντων ὀρθῶς κρινόντων, οὔτε τοῦ τὴν χειροτονίαν ἀνειλημμένου οὔτ' ἐς ὃ, τι φέροιο, οὔθ' ὃ,τι πράττειν χρεῶν εἰδότης. διὰ μὲν οὖν ἔν γέ τι τοῦτο βασιλέα χειροτονεῖν τὸν υἱὸν ζῶν αὐτὸς ἔτι οὐκ ἔκρινε δεῖν, τῇ τε τῆς ἐλπίδος ἀναιρέσει κολάζων τὸ τῆς νεότητος ἄστατον, καὶ ὅτι πολλοὶ διὰ μικροψυχίαν ἐπιθυμία τῇ τοῦ κλήρου τῇ τῶν πατέρων ἠχθέσθησαν μακροβιότητι· κάπειτα μὴ περιμείναντες τὸ χρεῶν ἐξέτεμόν τε τῆς πατρικῆς ζωῆς μεταξὺ τὸν δρόμον καὶ τοῦ παρόντος· φθάσαντες ἀπήλλαξαν βίου. καὶ τῶν δῆμων δ' οἱ πλείους πολλάκις μὴ καθ' ἐκούσιον γνώμην τὸν εἰς τὸ ἄρχειν ἐληλυθότα προκρίναντες τύραννόν τε αὐτὸν ὠνόμασαν· καὶ μέντοι καὶ ἐς φθόνους καὶ ὕβρεις ὑπ' ὀδόντα καὶ λαθραίας τὰ πρῶτα ἐχώρησαν· εἶτα καὶ εἰς ἐπιβουλὰς καὶ φόνους τὸ τελευταῖον ἐξώκειλαν. **(B.)** Διὰ μὲν δὴ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα οὐκ ἀνηγορεύετο βασιλεὺς ὁ Θεόδωρος, περιόντος ἔτι τοῦ

1.1. İmparatorluğun kalıtsal mirasına kendi oğlu Theodôros Laskaris'in varis olması kaderinde yazılıydı. Ancak babası hala yaşıyorken onu imparator olarak ilan etmemişti. Onun ölümünün ardından ordunun tümünün, devlet ricalinin ve soyluların büyük çoğunluğunun ortak kararıyla Theodôros'un imparatorluğu ilan edildi.¹⁷² Îoannês imparatorluğu kendi oğlu dışında diğer hiç kimseye bırakmak istemiyordu. Herkese malumdu ki baba oğluna karşı sevgiyle doluydu ve bu yüzden diğer birisine imparatorluğu bırakmazdı. Henüz yaşarken onu imparator ilan etmeyi ve böylece tebaasının kendi özgür düşüncelerinin ve seçimlerinin belirsizlik içinde olmasını istemiyordu.

Her biriyle ilgili olan durumların çözümüne dair bir kural bulamadığında zaman çok fazla şey söyler ve yenilikler yapmayı bilir. Genç biri başlangıçta değişken ve inatçı olur ve de istediği her şeye düşüncesizce atlar. Eğer imparatorluğa dair bir umut ve haber alırsa, çevresi ehl-i keyif gençlerin kalabalığıyla ve kulakları bütünüyle tuhaf sözlerle dolar. Ondandır muhakemesinde ve kavrayışında tamamen kafa karışıklığı taşıyan ve gösteren sarhoş bir insan gibi olur. Daha sonra büyük bir geminin dümenini seçilerek yönetmek ister; ne doğru bir şekilde karar vererek ne de nereye gittiğini bilerek ve gerekenler yapılarak oy verilir. Böylece bu nedenle henüz yaşarken oğlunu imparator ilan etme kararını vermedi. Umudunu yok ederek gençliğinin düzensizliğini kontrol altına almayı istedi ki pek çok kişi ruhlarının küçüklüğü yüzünden hayatları boyunca babalarının miraslarına karşı arzularıyla doluydular. Daha sonra arzularına karşı duramadıkları için babalarının yolun yarısında bulunan hayatlarını bitişe varmalarını yakınlaştırmak amacıyla sona erdirdiler. Halkın çoğunluğu da kendi iradelerine karşı seçilmeden başa gelenleri tiran olarak adlandırdılar. İlk olarak dilaltında gizlice husumetlerini ve hakaretlerini ilerlettiler. Ardından onları entrikalarla en son olarak cinayete sürüklediler. **1.2.** Bu ve buna benzer sebeplerle babası henüz hayatta iken Theodôros imparator ilan edilmedi.

¹⁷² 1254 senesi.

S.55 πατρός· ἀνηγορεύετο δ' ὕστερον παρ' ἐκόντων τῶν ὑπηκόων ἀπάντων καθεσθεις ἐπ' ἀσπίδος, κατὰ τὸ ἐν τούτοις ἐπικρατοῦν ἔθος. ἔδει δ' αὐτὸν καὶ διὰ πατριαρχικῆς χειρὸς τὸ βασιλικὸν ἀναδήσασθαι στέφος. ἀλλ' ἦν τῆνικαῦτα ὁ πατριαρχικὸς θρόνος ὠρφανισμένος τοῦ διϊθύνοντος, ἐπεὶ πρὸ βραχέος ἔφθη γενόμενος ἐξ ἀνθρώπων ὁ πατριάρχης Γερμανὸς, ἀνὴρ συνετὸς καὶ ἀρετῆ καὶ λόγῳ τὸν βίον κοσμήσας. σκέμματα τοίνυν καὶ λόγοι προϋτίθεντο περὶ τοῦ τῆς πατριαρχείας ἀναδεξομένου τοὺς οἴακας, καὶ ἦσαν ἐπὶ γλώττης πολλοὶ τε τῶν ἐπιδόξων καὶ ἄλλοι ἄλλοις, ἐν τοῖς πάντων δ' ἔκειτο στόμασι μᾶλλον ἀπάντων ὁ σοφία καὶ ἀρετῆ περιώνυμος Νικηφόρος ὁ Βλεμμύδης, ὃς ἐτύγγανε παρὰ τὴν ἑαυτοῦ μονὴν ἀθόρυβον ποιούμενος τότε τὴν δίαιταν καὶ ἀσκήσει τραχεία συντήκων τὸν βίον· οὗ γε μὴ δεξαμένου προὔκρίθη τῶν ἄλλων ὁ μοναχὸς Ἀρσένιος, ὃς τῆνικαῦτα τὸν ἀσκητικὸν ἦνυε δίαυλον περὶ ἕν τι τῶν ἀσκητηρίων, ὃ κατὰ τοὺς τῆς Ἀπολλωνιάδος ἴδρυται χώρους, ἀνὴρ περιφανὴς μὲν τὴν καθ' ἑαυτὸν ἀρετὴν, τὸν δὲ τρόπον ἀπλοῦς καὶ μὴ πολλὰς ἐξελίττειν εἰδῶς τὰς λαβυρίνθους περὶ τὸν λογισμόν. ἱεράται τοίνυν οὗτος καὶ πατριάρχης χειροτονεῖται κοινῇ τῶν τε ἀρχιερέων γνώμη καὶ τοῦ βασιλέως τὰ μέγιστα συναινοῦντος καὶ ἐπικυροῦντος, ὡς ἔθος, τὴν ἀρχιερατικὴν ψῆφον ἐκείνην. ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς παρὰ τοῦ πατριάρχου χρισθεὶς καὶ τὸ στέφος ἀναδησάμενος πρὸς ἐκστρατεῖαν παρεσκευάζετο. (Γ.) Ἀκούσας γὰρ ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐτεθνήκει, πρὸς ἀθέτησιν ἔβλεψεν αὐτίκα τῶν μετ' ἐκείνου σπονδῶν, καὶ συνεχεῖς λοιπὸν ἐποιεῖτο τὰς ἐκδρομὰς κατὰ τῶν ἐν Θράκῃ Ῥωμαϊκῶν πολι-

Daha sonra bütün tebaasının rızasıyla ve o zamanlardaki geleneğe göre kalkan üzerinde otururken ilan edildi. O sırada patriklik makamı sahipsizdi çünkü kısa bir süre önce erdemli, mantıklı ve bilgin bir adam olan Patrik Germanos vefat etmişti. Böylece başpiskoposluk makamını kimin elde etmesi gerektiği hakkında düşünceler ve sözler ortaya konuldu. Dillerde hem tahmin edilenlerden hem de diğerlerinden pek çok kişi vardı. Ama hepsinden çok bilgelikte ve erdemde oldukça ünlü olan Nikêphoros Blemmydês yer etmişti. O zamanlar kargaşadan uzakta kendi başına yaşayarak çileci ve zorlu bir hayatta kaybolur olmuştu. O bunu kabul etmeyince diğerlerinden rahip Arsenios'u¹⁷³ seçtiler ki o zamanlar Apollônias¹⁷⁴ şehrinde kurulmuş olan manastırda münzevi bir hayat sürmekteydi. Erdemiyle bilinen bu adam basit bir karaktere sahipti ve çoğu sefer mantıksal labirentleri geçemiyordu. Bu şekilde kutsandı ve başrahiplerin ortak kararıyla patrik seçildi.¹⁷⁵ İmparator da onlarla büyük oranda hemfikirdi ve geleneğe göre başrahiplerin kararını onayladı. Bunların üzerine İmparator patrik tarafından kutsanıp taç giydirilmesinin ardından sefer hazırlıklarına başladı. **1.3.** Bulgarların yöneticisi, İmparator'un öldüğünü duymasının ardından aralarındaki antlaşmayı derhal ilga etme kararı aldı ve aralıksız bir şekilde Trakya'daki Roma kasabalarına saldırılarda bulundu.¹⁷⁶

¹⁷³ 1255-1259 ve 1261-1266 yılları arasında patriklik makamında bulunmuştur. VIII. Mihail'in tahtın yasal mirasçısı olan ve müteveffa imparator II. Theodôros Laskaris'in Muzalom'la birlikte kendisine emanet ettiği IV. İoannis'i kör ettirmesinin ardından VIII. Mihail'i aforoz etmiştir. Bu nedenle Marmara adasına sürgün edilmiş ve yaşamını burada tamamlamıştır. G. Luznycky, "Arsenius Autorianus, Patriarch of Constantinople", *New Catholic Encyclopedia*, Second Edition 1 A-Azt, Washington: The Catholic University of America, 2003, s. 735-736.

¹⁷⁴ Apollonia ad Rhyndacum, Bursa'da Ulubat Gölü'nün kuzeydoğusunda bulunan ve adını Apollon'dan alan şehirdir. Serdar Aybek, Ali K. Öz, "Preliminary Report of the Archaeological Survey at Apollonia ad Rhyndacum in Mysia", *Anadolu/Anatolia* 27, s. 1-2.

¹⁷⁵ Akropolites, *Vekâyiname*, s. 105-106.

¹⁷⁶ 1254.

S.56 γνίων, ὡς καὶ οὐκ ὀλίγα τῶν περὶ γε Ῥοδόπην τὸ ὄρος ποιήσασθαι ὑποχείρια. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὁ ἀποστάτης περὶ Θετταλίαν ἐπεποιήκει Μιχαὴλ κατὰ τῶν ὁμορούντων αὐτῷ χώρων καὶ πόλεων, ὅποσαι Ῥωμαίοις τηνικαῦτα ἦσαν ὑπήκοοι. ἀλλὰ γὰρ πρῶτον ὁ βασιλεὺς ἄς μετὰ τῶν Τούρκων ὁ πατήρ ἐπεποιήκει σπονδὰς, ταύτας ἤδη καὶ αὐτὸς ἀνανεούμενος ἐπεκύρωσεν, ἵν' εἴη φροντίδος ἀπάσης ἐκτὸς τῶν ἐφῶν χάριν πραγμάτων. εἶτα διέβαινε τὸν Ἑλλήσποντον ἐν τούτῳ τοῦ χρόνου, ἐν ᾧ καὶ πλειάδες ἄρχονται ἐπιτέλλειν. ἐπήγετο δὲ καὶ στρατιὰν πολλῷ τῷ μέτρῳ τὴν τοῦ πατρὸς ὑπερβαίνουσαν. οὐ γὰρ μόνον ἐξ ὧν ἔδει συνεκρότει στρατὸν, ἀλλὰ καὶ ὅσοι περὶ τὴν τῶν κυνηγεσίων ὑπηρεσίαν ἐσχόλαζον, πάντας κυνῶν καὶ ὀρνέων ἀπαλλάξας στρατεία συνέλεξεν. (Δ.) Ἐπεὶ δ' ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων τὴν τοῦ βασιλέως ἠκηκόει βαρεῖαν ἔφοδον, φόβοις ἤδη μεγάλοις τὴν καρδίαν σπαράττεσθαι ἤρχετο συγχοῦς τε καὶ ἄλλοτε ἄλλους ἀνεκύκλει τοὺς λογισμοὺς. ἐπεὶ δὲ καὶ πολέμῳ τὴν τῶν πραγμάτων διδόναι κρίσιν ἄπορον ἦν αὐτῷ καὶ σφόδρα τῶν ἀδυνάτων, τοῦτο μὲν, ὅτι στρατὸς ἀντίρροπος οὐκ ἦν αὐτῷ, οὐδ' ἰκανὸς ἀντιπαρατάξασθαι πολεμίων τοσοῦτῳ πλήθει καὶ ἅμα βαρεῖα καὶ λαμπρᾶ καταπεφραγμένῳ τῇ ὀπλίσει, τοῦτο δ' ὅτι καὶ βασιλέα ἐώρα νέον καὶ λαμπραῖς ταῖς φιλοτιμίαις ἀνθοῦντα καὶ τελεσιουργοῖς ταῖς ὀρμαῖς χρώμενον ἐς τὰ πράγματα, ἔγνω τὸ συνοῖσον ὀψὲ καὶ τὰς προτέρας ἀνεκαλεῖτο σπονδὰς. ἦν γὰρ ἐν ἐλπίσιν αὐτῷ ῥῶστα τυχεῖν τῆς βασιλικῆς εὐμενείας, ὅτι γαμβρὸς ἦν ἐπ' ἀδελφῇ τούτῳ ὁ βασιλεὺς· καὶ ἅμα ἤδει ὡς καὶ ἡ ἐκ

Böylece Rodop dağı çevresindeki az olmayan sayıdaki yerleşimi egemenliği altına aldı.¹⁷⁷ Bunun gibi Teselya civarındaki Mikhaël de o sırada Roma egemenliğinde bulunan komşusu olduğu bölge ve şehirlere ilerledi. Ancak İmparator ilk önce babasının Türklerle yaptığı antlaşmayı yenilemeyi kabul etti. Çünkü böylece tüm ilgisi doğu bölgeleri dışındaki yerlerde olacaktı. Hellêspontos'u geçtiğinde yelken açma mevsimi gelmişti. Sayı olarak babasının ordusundan çok daha büyük olan bir orduya önderlik etmekteydi. Yalnızca iyi eğitilmiş birliklerden değil av hizmetindeki bütün personeli köpeklerin ve kuşların bakımından azat ederek orduya dahil etti.¹⁷⁸

1.4. Bulgarların yöneticisi İmparator'un güçlü ilerleyişini duyduğunda yüreği büyük bir korkuyla titredi ve uzun bir süre kafasında bir düşünceden diğer bir düşünceye dönüp durdu. İşleri savaş yoluyla halletmek zor bir karardı ve ona neredeyse imkansız görünmekteydi. Hem ordusu onunkine denk değildi ve böylesine büyük bir sayıda olan ve ağır silahlarla ve muazzam bir şekilde donatılmış düşmanlara karşı durmak için yetersizdi, hem de genç olduğunu, şöhret isteğiyle parladığını ve seferini başarıyla tamamlamak arzusunu gördü. Bunun ardından önceki barışı geri getirmenin faydalı olacağına karar verdi. Çünkü İmparator'un kız kardeşi ile evli olduğu için kolayca onun hoşgörüsüyle karşılaşacağı umudundaydı. Aynı zamanda

¹⁷⁷ Akropolites, *a.g.e.*, s. 106-107.

¹⁷⁸ Grigoras, Theodôros'un az sayıda askerle yola çıktığı ilk seferinden bahsetmiyor, daha sonra gerçekleştirdiği ikinci ve daha büyük bir orduyla çıktığı seferi anlatıyor. Akropolites, *a.g.e.*, s. 121-122.

S.57 Θετταλίας φήμη τοῦ ἀποστάτου Μιχαήλ βιαίως αὐτὸν ἀνθέλκουσα ἴστατο, τὰ ἐκεῖσε τὴν ταχίστην ἀπελθόντα καταστήσασθαι, πρὶν ὑπὸ χεῖρα γενέσθαι πάντα τῷ Μιχαήλ. ἦν γὰρ οὐ μικρὸν οὐδὲ τοῦτο, δυνηθῆναι πείσαι σπείσασθαι αὐτῷ. καὶ μέντοι καὶ πρέσβεις ἀποστείλας ἐς βασιλέα ῥᾶον ἢ κατὰ τὰς ἐλπίδας ἔτυχε τῶν σπονδῶν, ἀποδοὺς πάνθ' ὅσα μετὰ τὴν παρασπόνδησιν εἶλε Ῥωμαίων ὑποτελῆ φρούρια. **(Ε.)** Καὶ ἵνα μὴ διατρίβωμεν, ἄρτι τοῦ ἡλίου περὶ τροπὰς τυγχάνοντος φθινοπωρινὰς, ἀναλαβὼν τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα εὐθὺς Θετταλίας ὁ βασιλεὺς ἐπορεύετο. ἀλλὰ γὰρ οὐπω Μακεδονία τὰ βασιλικὰ στρατόπεδα ὑπεδέχετο καὶ Θεοδώρα ἡ τοῦ ἀποστάτου Μιχαήλ γυνὴ ἐφοίτα πρὸς αὐτὸν ἐκτελέσουσά τε τοὺς γάμους τοῦ τε υἱοῦ Νικηφόρου καὶ Μαρίας τῆς τοῦ βασιλέως θυγατρὸς, καὶ ἀποδώσουσα ὅσα παρεξίων ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐν λείας τρόπῳ ὑπηγάγετο μέρη τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείας. καὶ ἦν ταῦτα μετὰ μικρὸν ῥαδίως τῷ βασιλεῖ τελεσθέντα καὶ ἡ Θεοδώρα ἀπήει πρὸς τὸν ἄνδρα Μιχαήλ καὶ Μαρίαν ἤδη μεθ' ἑαυτῆς ἐπαγομένη τὴν ἐπὶ τῷ υἱῷ νύμφην.

β'. Ἐν τούτοις δ' ἀσχολουμένων τῷ βασιλεῖ γράμματα ἐφοίτα παρὰ τῶν Νικαέων. τὴν τοῦ Παλαιολόγου Μιχαήλ ἐς τοὺς Τούρκους φυγὴν ἀπαγγέλλοντα. αὐτῷ γὰρ ἐξίων τὴν τῶν Νικαέων ἡγεμονίαν ἐπέτρεψεν, ἕως ἂν ἐκ τῶν ἐσπερίων αὐθις ἐπανέλθῃ πρὸς ἕω. ὁ δὲ καὶ οὐ μετρίως τὸν βασιλέα λελύπηκε καὶ εἰς ταραχὴν ἐνέβαλε λογισμῶν. ἡ δὲ πρόφασις τῆς φυγῆς τοιαύδε

isyancı Mikhaël'in Teselya'dan harekete geçtiği haberi onu yönünü değiştirmeye zorlamıştı. Tüm bölge Mikhaël'in egemenliği altına girmeden önce orasını kontrol altına almak için hızlıca ilerlemeliydi. Bu ihtimal düşük değildi ki onu barış yapmaya ikna edebilirdi. Bunun için İmparatora elçiler gönderdi ve umduğundan daha kolay bir şekilde barış gerçekleşti. Romalılardan eline geçirdiği ne kadar kale varsa hepsini haraç olarak teslim etti.¹⁷⁹ **1.5.** Ancak bu konuda zaman harcamak niyetinde değiliz. Tam sonbaharın gün dönümü gerçekleştiği zaman, İmparator Roma ordularını bölgeyi ele geçirmek amacıyla doğrudan Teselya'ya ilerletti. Ancak İmparator henüz Makedonya'da ordugah kurmamışken İsyancı Mikhaël'in eşi Theodôra, oğlu Nikiforos ve İmparator'un kızı Maria'nın evliliğini gerçekleştirmek için ona başvurdu. Karşılığında kocasının istila ederek boyunduruk altına aldığı Romalıların egemenliğindeki bölgeyi geri veriyordu. Bu istek kısa bir süre sonra İmparator tarafından kolayca onaylandı ve Theodôra kocası Mikhaël'e döndü ve yanında kendisiyle birlikte oğlunun genç eşi Maria'yı da götürdü.¹⁸⁰

2.1. İmparator bu işlerle meşgulken Nikaialılardan kendisine Mikhaël Palaiologos'un Türklere kaçtığına dair mektuplar gönderildi.¹⁸¹ İmparator ordusuyla yola çıkarken batı kısımlardan tekrar doğuya dönene kadar Nikaialıların yönetimini ona emanet etmişti. Bu durum İmparatoru biraz üzdü ve kafasını endişeye sevk etti.

¹⁷⁹ Akropolites, *a.g.e.*, s. 123.

¹⁸⁰ 1256. Mihail'in geri verdiği hisarlar Serbia ve Draç'tı. Akropolites, *a.g.e.*, s. 128.

¹⁸¹ Mikhaël Palaiologos 1256'da Selçuklulara kaçtığı sırada İmparator Theodôros Thessalonikê'te bulunuyordu. O sırada Bithynia yöneticisi olan Mikhaël'in haberi Theodôros'a ulaştığında bunun sebebinin Mikhaël'in daha önce kendisine İmparator Theodôros tarafından yöneltilen tehditler sebebiyle güvensiz olduğu bu nedenle de kaçtığı bildirildi. Ancak iki sene kadar sonra İmparator onu affederek tekrar geri çağırdı. Hem Selçukluların Moğollara karşı üst üste aldıkları mağlubiyetler hem de çıkmak istediği Batı seferi için yeterli kapasiteye sahip bir komutan olarak onu kullanmak istemesi sonucu Mikhaël tekrar Bizans'a geri döndü. Geanakoplos, *Emperor Michael Palaelogus and The West*, s. 28-30.

S.58 τις ἐλέγετο. ὀρῶν, φησὶ, κορυφούμενον πολὺν πολλαχόθεν τὸν φθόνον καὶ λόγους φθόνου μεστοὺς λάθρα τὴν ἀκοὴν αὐτοῦ περικλύζοντας καὶ κολάσεις κατ' αὐτοῦ πρὸς τοῦ βασιλέως μελετωμένας καὶ ψιθυριζομένας, οἷας ἂν τις ἐχθροῖς ἀλλοφύλοις ἐπαράσαιτο, μένειν ὄλως ἐφ' ἡσυχίας οὐκ εἶχεν· ἀλλ' ἄναντα καὶ κάταντα φερόμενος μεστὸς ἦν λογισμῶν πολεμίων, τὴν ψυχὴν ὥσπερ αἰχμάλωτον ἀγόντων τε καὶ φερόντων καὶ ἀγεννῶς σπαραττόντων. ἐδεδίει γὰρ τὸ τοῦ βασιλέως πρὸς τὰς τιμωρίας ἀπότομόν τε καὶ ἀπηνῆς καὶ ὀξύρροπον, καὶ ἡμερον οὐδὲν οὐδὲ συμπαθὲς ἐνενόει πρὸς τοῦ βασιλέως αὐτῷ γενησόμενον· ἐπεὶ καὶ μεγάλας διαβολὰς καὶ ἐς ὕψος κορυφωθείσας μακρὸν, ἃς οἱ φθονοῦντες κατ' αὐτοῦ συνεκύκησαν καὶ τὰς τοῦ βασιλέως ἀκοὰς ἐμπεπλήκασιν, οὐ ράδιον ἔβλεπεν αὐτῷ ἀπολύεσθαι ἐν βραχεῖ. ταύτη τοι καὶ ἀπογνοῦς, φυγῆ τὴν σωτηρίαν πορίζεσθαι βέλτιον πάσης ἐτίθει βουλῆς. **(B.)** Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀπιὼν παρὰ τὸ Ἰκόνιον εὔρε τῆνικαῦτα τὸν Σουλτὰν πάση σπουδῇ τὰς ἑαυτοῦ συγκροτοῦντα δυνάμεις, ἴν' ἐπελαύνοντα κατὰ πλῆθος τὰ Σκυθικὰ στρατεύματα δέξαιτο, ὥσπερ τι μέγιστον ἔρμαιον ἔδοξεν ἐκείνῳ καὶ μάλα τοι καίριον. ἐπεὶ γὰρ ἦσαν ὑπ' αὐτῷ πάλαι δεδουλωμένοι Ῥωμαίων συχνοὶ, τούτους εἰς μοῖραν καταλέξας στρατοῦ ὑπὸ στρατηγῷ τῷ Παλαιολόγῳ τάττεσθαι προσετετάχει, Ῥωμαϊκὴν καὶ ξένην ἢ κατὰ τὴν ἐκείνων ἐγχώριον περικειμένους στολὴν τε καὶ ὄπλισιν, ἵνα τοῖς Σκύθαις κατάπληξις τὸ πρᾶγμα γένηται, λογισαμένοις χεῖρα συμμαχικὴν ἐκ Ῥωμαίων ἄρτι ἐληλυθέ-

Kaçışın iddiaya göre sebebi şöyleydi: Söylenir ki kendisine karşı kıskançlığın pek çok kişi tarafından fazlaca büyütüldüğünü ve kendisi hakkında gizlice edilen kıskançlık dolu sözlerin her yere yayıldığını görünce ve İmparator'un kendisini yabancı düşmanların başına gelmesi istenen türden bir ceza vermeyi düşündüğünü duyunca, tamamen sessizlik içinde kalamadı.¹⁸² Gittikçe artan düşmanca düşüncelerle doluyordu. Ruhu esir edilip götürülen alt tabakadan bir esir gibi parça parça olmuştu. İmparator'un intikam için nezaketten uzak bir şekilde kendisine hiç sempati göstermeden, acımasızca, zalimce ve hızlıca bir şeyler yapacağından korkuyordu. Kendisine karşı kıskançlığı olanların İmparatoru kışkırtmak için kulaklarına doldurdukları suçlamaların boyutları zirveye ulaşınca kısa zamanda kendisini bunlardan kurtarmasının kolay olmayacağını gördü. Bu sebeple ve çaresizlikten kurtuluşu bulmak için kaçmanın en iyi karar olduğunu düşündü.¹⁸³ **2.2.** İkonion'a¹⁸⁴ gitmek için ayrılmasından sonra Sultan'ı¹⁸⁵ bütün hızıyla kendisine karşı büyük bir kitleyle ilerleyen İskit ordularını karşılamak için kuvvetlerini hazırlarken buldu. Sultan onun Tanrı tarafından tam zamanında gönderilen bir hediye gibi olduğunu düşündü. Çünkü uzun bir süredir kendisine tabi olan çok sayıda Romalı vardı ve bunlardan seçtikleriyle Palaiologos'un komutanlığı altında olan birlikler meydana getirdi. Bunlar İskitlere Romalılarından müttefiklerine taze yardım geldiğini düşündürmek ve onları şaşırtmak için Romalı tarzında yabancı giysiler ve silahlar kuşandılar.

¹⁸² Pakhmeres, Mihail Paleologos'un sinsî davranışları sebebiyle kendisinden her zaman bir isyana kalkışacağına dair şüphelenilmiş olduğunu belirtmektedir. Buradaki suçlama ise onun doğudaki Despot Mihail ile Laskarislere karşı anlaştığı yönündedir. Bu anlaşmaya göre Mihail, despotun egemenliğini tanıyarak bütün İmparatorluk topraklarını ona verecek ve kendisi de onun kızıyla evlendikten sonra da onunla beraber gücü paylaşacaktı. Georgios Pakhmeres, *Relations Historiques*, c. I-II, (ed. Albert Failler) (çev. Vitalien Laurent), Paris, 1984, I.7, s. 38-39.

¹⁸³ Akropolites, Mihail'in kaçtığı yönündeki haberin öğrenilmesinin ardından İmparatorla gerçekleştirdiği bir diyalogu aktarır. Mihail'in kaçma sebebinin haklı korkulardan ötürü olduğunu söyler ve İmparatorun Mihail'den kuşkulananması gerektiğini belirtir ki yine daha sonra Mihail'in mektuplarının ellerine geçmesiyle İmparatorun kuşkularının son bulduğunu anlatır. Akropolites, *a.g.e.*, s. 130-131.

¹⁸⁴ Konya.

¹⁸⁵ Burada Sultan olarak kendisinden bahsedilen II. İzzeddin Keykavus'tur.

S.59 ναι. ὁ δὴ καὶ ξυνέβη. φασὶ γὰρ τοὺς Σκύθας, ὅποτε ξυνήεσαν εἰς χεῖρας τοῖς Τούρκοις, συστολὴν τινα καὶ δέος οὐ μέτριον σχεῖν, ἀλλόκοτον ἐξαίφνης ἰδόντας στρατὸν κατ' αὐτῶν ἐπιόντα. καὶ τάχ' ἂν σὺν οὐδενὶ κόσμῳ φεύγοντες ὄχοντο κατὰ νότου λαβόντες διώκοντας, οὓς ἀπονητὶ χειρώσασθαι ἤλπισαν, εἰ μὴ τις τῶν τῶ Σουλτάν κατὰ γένος προσηκόντων διὰ τινα προειληφυῖαν ἀπέχθειαν πολλὴν ἐπαγόμενος στρατιὰν ἐκὼν προσεῖρήνη τοῖς Σκύθαις, ῥηγνυμένης ἤδη τῆς μάχης. τοῦτο γὰρ τὰ τῶν Τούρκων ῥᾶστα ἀνέτρεψε πράγματα, καὶ τὴν πλείονα χώραν αὐτῶν τῆ τῶν Σκυθῶν ὑπέθηκεν αἰχμῇ. (Γ.) Ἄλλ' οὐπω πολὺς παρεῖρη χρόνος καὶ γράμματα πολλῆς τῆς βασιλικῆς εὐμενείας μεστὰ καὶ πολλὴν ὑπισχνόμενα τὴν στοργὴν ἦεσαν παρὰ βασιλέως, ἀνακαλούμενα τὸν Παλαιολόγον, ἔνορκον ἔχοντα τὴν ἀσφάλειαν ὧν ὑπισχνοῦντο. καὶ οὕτως ἡ Ῥωμαίων γῆ τὸν Παλαιολόγον αὐθις ἐλάμβανεν, οὐ πρότερον μέντοι πρὶν ἢ καὶ αὐτὸν δοῦναι τὴν ἀσφάλειαν τῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα πίστεως βεβαίαν δι' ὄρκων φρικωδεστάτων, ὥστε ἐμμένειν τοῖς ὄροις ἀεὶ τῆς ὑποταγῆς καὶ μὴ ζητεῖν ἐθέλειν ἑαυτῷ βασιλείαν ποτὲ καὶ ἐπανιέναι πρὸς τὰ πρότερον κατ' αὐτοῦ λαληθέντα καὶ βεβαιοῦν αὐθις διὰ τῶν ἔμπροσθεν ἔργων τὴν ἤδη τεθνηκυῖαν ὑποψίαν, ἀλλὰ τηρεῖν καὶ διαβιβάζειν ὁμοίως ἀεὶ τὴν αὐτὴν εὐνοίαν καὶ στοργὴν πρὸς τε αὐτὸν δὴ τὸν βασιλέα Θεόδωρον καὶ πρὸς τὸν αὐτοῦ γε υἱὸν Ἰωάννην καὶ τοὺς ἐφεξῆς διαδόχους τοῦ τε γένους αὐτῶν καὶ τῆς βασιλείας. καὶ μὲν δὴ ἐπὶ τούτοις αὐθις

Söylenir ki İskitler Türklerle karşılaştıklarında, aniden hiç beklemedikleri bir orduyu karşılarında görünce korku verici bir ürperti hissettiler. Ardından düzensizlik içinde kaçanlar geriye doğru gittiler ve hiçbir kayıp yaşamadan onlara boyun eğdirme umudunda olanlar onları yakalamak için takip ettiler. Ancak savaş devam ederken Sultanla aynı soydan olan birisi daha öteden beri sahip olduğu nefret nedeniyle yönettiği orduyla kasten İskitlere katıldı. Böylece Türklerin işleri kolay bir şekilde bozuldu ve onların çoğu bölgesi İskitlerin boyunduruğu altına girdi.¹⁸⁶ **2.3.** Çok fazla zaman geçmeden Palaiologos'u çağırmak için İmparator tarafından kendisinin iyi niyetiyle ve sevgi sözleriyle dolu mektuplar gönderildi ki onun güvenliğinin sağlanacağına dair garanti de verildi. Böylece Palaiologos Romalıların ülkesine geri döndü ama ilk önce büyük dini yeminler ederek İmparatora güven verdi ki her zaman tabiiyet sınırları içerisinde sadık kalmaya, hiçbir zaman kendisi için imparatorluk isteğine kapılmayacağına, kendisine karşı daha önce söylenenlerin tekrar ortaya çıkmayacağına ve yapacaklarıyla şüpheleri yok edip tekrar güven tesis edeceğine ayrıca kendi sevgisine ve iyi niyetine benzer şekilde hem İmparator Theodôros'a, hem onun oğlu Íôannês'e hem de onların İmparatorluk soyundan gelecek olanları koruyacağına ve sözünü sonuna kadar tutacağına dair teminat verdi.

¹⁸⁶ 1256 yılında Moğol-Selçuklu mücadelesinde Arslan Doğmuş adlı Selçuklu Beyi'nin Baycu Noyan saflarına geçmiş ve sonrasında da Moğollar Selçukluları mağlup etmişlerdir. Akropolites, *a.g.e.*, s. 132-133; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 260.

S.60 τῷ τοῦ μεγάλου τετίμηται ἀξιώματι κονοσταύλου, καθὰ καὶ τὸ πρότερον· καὶ ἦν τοῦ λοιποῦ λαμπρᾶς τῆς βασιλικῆς κηδεμονίας ἀπολαύων καὶ εὐμενείας. (Δ.) Ἐν τούτοις νοσοῦντα καὶ τὰ τῶν Βουλγάρων ἀγγέλλεται πράγματα. ὁ γὰρ τῶν Βουλγάρων ἄρχων Ἀσάν, ὁ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου γυναικάδελφος, τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν· αὐτῷ δὲ παῖς οὐκ ἦν ὁ διαδεξιόμενος, ὡς εἰκὸς, τὴν ἀρχὴν· ὡς ἀνάγκην εἶναι λοιπὸν κατὰ δεύτερον, τὸ λεγόμενον, πλοῦν, ἐς τὸν ἐπ' ἀδελφῆ γαμβρὸν τὸν Μυτζῆν αὐτὴν διαβαίνειν. τοιγαροῦν καὶ ξυνεῖρήθηκεν. ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ νωθρός τις καὶ ἄνανδρος καὶ δι' αὐτὸ γέ τοι τοῦτο πρὸς τὸ καταφρονούμενον ὑπορρέων κατὰ μικρὸν, ἐς τὸ παντελῶς ἀκυροῦσθαι ἐκκεκύλισται τὰ δόξαντά οἱ παρὰ τοῦ πλήθους. ἦν δὲ τις ἐν Βουλγάροις ἐπίσημος τηνικαῦτα, Κωνσταντῖνος ὄνομα, Τοῖχος ἐπώνυμον, φρονήσεως ἐμβριθεία καὶ ῥώμη σώματος πολλῶ τῶν ἄλλων προέχων· ὃς πλημμελούσαν ἰδὼν τὴν ἀρχὴν τῶν Βουλγάρων ἐπανίσταται κατ' αὐτῆς· καὶ προσεταιρισάμενος τό, τε δημοτικὸν, καὶ ὅσον ἐν ἐπισήμοις τοῦ ἔθνους καὶ ἔκκριτον, καὶ παρ' ἐκόντων ἀπάντων αὐτῶν τὴν τοῦ κράτους δεξάμενος ἀναγόρευσιν ἐπολιόρκει τὴν Τέρνοβον, ἐν ἧ τὰ βασίλεια ἦν τῶν Βουλγάρων· ὡς ἀναγκασθῆναι καὶ ἄκοντα τὸν Μυτζῆν φεύγειν ἅμα γυναικί τε καὶ τέκνοις ἐς ὄχυρόν τι καὶ παράλιον φρούριον Μεσημβρίαν καλούμενον. ἐκεῖθεν ἐς βασιλέα μεταχωρεῖ κατὰ τὴν ἐν Ἀσίᾳ διατρίβοντα Νίκαιαν, Ῥωμαίοις ὑπήκοον ποιησάμενος καὶ τὸ τῆς Μεσημβρίας ἐπὶ τούτοις φρούριον· καὶ χωρία τινὰ περὶ Τροίαν καὶ Σκάμαν

Bunların ardından daha önceki gibi yine megas konostaulos¹⁸⁷ unvanını elde etti. Geriye kalan zamanda İmparator'un özel ilgisinden ve cömertliğinden faydalandı.

2.4. Bu sıralarda Bulgarların devleti kargaşa içindeydi. İmparator Theodôros'un eşinin kardeşi olan Bulgarların hükümdarı Asan'ın hayatı sona ermişti.¹⁸⁸ Ancak ona varis olabilecek bir çocuğu yoktu. Yönetim söylentiye göre zorunluluk gereği ikinci en iyi tercih olan kızkardeşinin kocası Mytzês'e¹⁸⁹ geçti. Olaylar bu şekilde gelişti. O, ağırkanlı ve korkak bir adamdı. Bu nedenle kısa bir süre geçtikten sonra küçümsenmeye başladı. Söyledikleri halkın çoğunluğu için hiçbir etkiye sahip değildi. O zamanlar Bulgarlar arasında beden kuvvetinde ve bilgelikte diğerlerini oldukça aşan Kônstantinos adlı ve Toikhos¹⁹⁰ soyadlı birisi vardı. O, Bulgarların kötü yönetildiğini görünce isyan etti. Hem halkın hem de ulusun ileri gelenlerinin desteğini elde etmesinin ardından onların hepsinin ortak kararıyla hükümdar olarak ilan edildi. Ardından Bulgarların kraliyet merkezi olan Ternobo'yu (Tırnovo) kuşattı. Böylece Mytzês kendi isteği dışında karısı ve çocuklarıyla beraber Mesêmbria¹⁹¹ olarak adlandırılan güçlü sahil kalesine kaçmak zorunda bırakıldı. Oradan Mesêmbria kalesini Romalıların egemenliği altına bırakarak Asya'da bulunan Nikaia'ya göçtü ve Troia ve Skamandros¹⁹² civarındaki köylerin

¹⁸⁷ Bizans terminolojisine 11. yüzyılda Norman etkisiyle giren bir kavramdır. Latin senyörleri ve Latin paralı askerlerini komuta eden kişi için kullanılmıştır. Alexander Kazhdan, "Konostaulos", *ODB*, Vol. 2, s. 1147.

¹⁸⁸ II. İoannis Asen'in oğlu Mihail Asen (ö. 1257).

¹⁸⁹ II. İoannis Asen'in kızı Maria ile evli Bulgar boyarı. Madgearu, *Asanids*, s. 246.

¹⁹⁰ Sırp kralı Stefan Nemanja'nın soyundan gelen ve Tih soyadını onun abisi Tihomir'den alan bir Sırp aristokratıdır. II. Theodôros Laskaris'in kızı İrini ile 1258'de evlenmiştir. Madgearu, *a.g.e.*, s. 243-244.

¹⁹¹ Nesebar, Bulgaristan'ın Karadeniz kıyısında yer alan bir şehir.

¹⁹² Çanakkale üzerinde akan Kara Menderes Nehri.

S.61 δρον ειληφῶς παρὰ βασιλέως εἰς ἐπέτειον πρόσοδον ἐκεῖσε τοῦ λοιποῦ διανέπαιεν ἑαυτὸν ἅμα γυναικί τε καὶ τέκνοις. **(E.)** Ὁ γε μὴν Κωνσταντῖνος ὁ Τοῖχος τῆς Βουλγαρικῆς ἀρχῆς ἐγκρατῆ καταστήσας ἑαυτὸν διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν βασιλέα, φίλος εἶναι καὶ σύμμαχος ὁμολογῶν, εἰ λάβοι πρὸς κοινωνίαν γάμου μίαν τῶν αὐτοῦ θυγατέρων. ἐζήτει δὲ ταύτην, οὐχ ὅτι γυναικὸς ἐδεῖτο· ἦν γὰρ αὐτῷ καὶ γυνὴ καὶ παῖδες· ἀλλ' ἐπειδήπερ ἀπὸ γένους δίκαιον οὐκ ἦν οὐδὲν αὐτῷ πρὸς τὴν Βουλγαρικὴν ἀρχὴν, ἤχθετο νόθος κατ' αὐτὴν δοκεῖν ὁμοῦ τε καὶ λέγεσθαι. ταῦτ' ἄρα καὶ ἀδελφιδὴν οὔσαν τοῦ πρὸ μικροῦ τετελευτηκότος ἄρχοντος τῶν Βουλγάρων Ἀσάν τὴν τοῦ βασιλέως εἰδὼς θυγατέρα ἐζήτει τιμῆς τε ἕνεκα τῆς ἑαυτοῦ καὶ βεβαιώσεως ἅμα τῆς ἀρχῆς, ἀπολύσειν ὑπισχνούμενος αὐτίκα τὴν προτέραν ὁμόζυγον. τοῦτ' ἀρεστὸν ἔδοξε καὶ αὐτῷ βασιλεῖ· καὶ Θεοδώραν τὴν αὐτοῦ θυγατέρα κοινωνὸν ειληφῶς τοῦ τε λέχους καὶ τῆς ἀρχῆς Κωνσταντῖνος ὁ Τοῖχος πέμπει πρὸς Νίκαιαν τὴν προτέραν σύζυγον, ἐχέγγυον πίστεως παρεχόμενος τοῖς Ῥωμαίοις τῆς ἐς τὴν δευτέραν στοργῆς. **(ς.)** Τί ἔτι; ἕκτον καὶ τριακοστὸν ἀπὸ γενέσεως χρόνον ἀμείβοντι νόσος ἐνσκήπτει τῷ βασιλεῖ χαλεπὴ καὶ ὄπλα φάναι θανάτου φοροῦσα· ἦ δὴ καὶ ποικίλας τὰς ἐλεπόλεις κατὰ τοῦ βασιλικοῦ σώματος ἀντιστήσασα οὐκ ἀνῆκε παίουσα καὶ συντρίβουσα, μέχρι καὶ αὐτὴν ἐπήνεγκε τούτῳ τὴν τελευταίαν, ἀλλαξαμένῳ προθύμως τὸ σχῆμα μικρὸν πρὸ τῆς τελευταίας ἐς τὸ μοναδικὸν τριβάνιον καὶ πολλοὺς ταῖς ἰδίαις χερσὶ διανείμαντι χρημάτων σωροὺς καὶ πολλὰς δακρύων ἐκ μάλα ζεούσης καρδίας ἀφέντι πη-

yıllık geliri İmparator tarafından kendisine verildi. Bundan sonra karısı ve çocuklarıyla beraber orada yaşamını sürdürdü. **2.5.** Kônstantinos Toikhos bu şekilde Bulgarların yönetimini elde ettikten sonra İmparatora elçi gönderdi. Eğer İmparator'un kızlarından birisiyle evlenirse dost ve müttefik olacaklardı. Bunu bir eşe ihtiyacı olduğu için istemiyordu; kendisinin zaten eşi ve çocukları vardı. Bunun sebebi kendisinin soyundan ötürü Bulgar tahtı üzerinde hiçbir hakkı yoktu. Kendisinin soysuz olarak görülmesine ve bunun dile getirilmesine sinirleniyordu. İmparator'un kızının kısa süre önce ölen Bulgarların hükümdarı Asan'ın yeğeni olduğunu biliyordu. Bunu da kendisi için saygınlık ve hükümdarlığı için bir garanti olarak gördüğünden dolayı ilk eşini hemen bırakma sözünü vererek talep etti. Bu teklif İmparator için memnuniyet vericiydi ve Kônstantinos Toikhos onun kızını hem evliliğe hem de yönetime eş olarak aldıktan sonra ilk eşini Romalılara güven tesis etmek, ikinci eşine de ilgisini göstermek adına Nikaia'ya gönderdi.¹⁹³ **2.6.** Bundan başka ne oldu? Doğumundan sonraki otuz altıncı yılda İmparator ölümün silahlarını taşıdığı söylenen ağır bir hastalığa yakalandı. O İmparator'un bedenine karşı kurulmuş çeşitli kuşatma silahları gibi durmadan saldırıp ve ezip bu şekilde onu ölümüne kadar tüketti. Ölümünden kısa bir süre önce elbisesini isteyerek keşişlik giysisiyle değiştirdi ve kendi elleriyle çok fazla miktarda para dağıttı ve çok sıcak olan kalbinden çok fazla gözyaşı akıntısı döktü.

¹⁹³ Akropolites, *Vekâyiname*, s. 145-146.

S.62 γὰς δι' ὧν τὰς πληγὰς ἀπέπλυνέ τε καὶ ἐθεράπευεν ἐν ἀνάγκῃς τοιαύτης καιρῷ τῆς ψυχῆς.

γ'. Ἐμὲ δὲ μικροῦ τὸ τῆς ἱστορίας παρέδραμε καιριώτατον. ἀνὴρ γὰρ τις Μουζάλων ἐπίκλην, Γεώργιος ὄνομα, γένους ὧν οὐ λαμπροῦ, διὰ δὲ μόνην ἐπιτηδειότητα γνώσεως καὶ ἠθῶν ἀστειότητα ἐς τὴν αὐτοκρατορικὴν παρεισδὺς οἰκίαν ἐξέτι παιδὸς, ἴν' εἶη δῆπουθεν τῷ βασιλεῖ Θεοδώρῳ καὶ αὐτὸς σὺν ἄλλοις πολλοῖς συμπαίστωρ ἡλικιώτης, ὅποτε κάκεῖνος τὴν τοῦ παιδὸς παρήλλαπτεν ἡλικίαν, τοσοῦτον ἀρμόττοντα διέθηκε τάχιστα πρὸς τὰ τοῦ νέου βασιλέως τὰ ἑαυτοῦ ἦθη, ὥστ' αὐτὸς ἦν ἐκείνῳ μόνος τὰ πάντα, προσφυῶς καὶ κατὰ γνώμην καὶ λέγων καὶ πράττων· καὶ τῷ χρόνῳ προβαίνοντες συνηύξανον ἀεὶ καὶ τὴν τοιαύτην διάθεσιν καὶ στοργὴν, ὥστε καὶ τὴν τῶν αὐτοκρατόρων περιζωσαμένῳ ἀρχὴν πάντ' ἦν αὐθις ἐκεῖνος αὐτῷ, ἄριστος γνώμων τῶν ὅσα βουλομένη τῇ βασιλικῇ διανοίᾳ ὑπῆρχε, διοικητὴς δεξιὸς τῶν ἐκτὸς, μυστηρίων πιστὸς κοινωνὸς τῶν ἐντός. δι' ἃ δὴ καὶ ἐς τὸ τῶν πρωτοβεστιαρίου τάχιστα ἀνήχθη ἀξίωμα καὶ γυναικί συνέζευκται ἡ τῶν καθ' αἷμα προσηκουσῶν ὑπῆρχε τῷ βασιλεῖ. **(B.)** Τοῦτον ἐπίτροπον θνήσκων ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλικῶν ἀφῆκε πραγμάτων ἅμα τῷ πατριάρχῃ Ἀρσενίῳ, μέχρις ἂν ἐς τὴν ἀνήκουσαν ἡλικίαν ὁ τοῦ βασιλέως φθάσῃ παῖς Ἰωάννης. ἦν γὰρ ἕκτον τηνικαῦτα διανύων ἀπὸ γενέσεως ἔτος ἐκεῖνος, τιθηνούμενος ἔτι, καὶ γονέων, εἴπερ ποτὲ, νῦν μάλιστα χρήζων, ὁ καὶ ἀμφοτέρων στερούμενος. θυγατέρες μὲν γὰρ ἐγέ-

Bunları yaparak böylesine gerekli bir zamanda hem ruhunun yaralarını sildi hem de tedavi etti.¹⁹⁴

3.1. Az kalsın tarihimdeki en kayda değerlerden birini atlıyordum. Geôrgios adlı Mouzalôn¹⁹⁵ soyadlı iyi bilinmeyen bir soydan bir adam bilgelikteki uygunluğu ve karakterinin güzelliği yoluyla çocukluğundan beri İmparator'un evine girmektedir. Orada o, İmparator Theodôros için diğer pek çok kişinin yanında yaşıtı bir dost olmuştı. Çocukluktan erginliğe geçtiğinde genç İmparator'un karakterine kendi karakterini uydurmuştu. O, onun için her şeydi, düşüncesine uygun olarak konuşur ve hareket ederdi. Zamanla sevgileri gittikçe artarak çok büyük bir hale geldi. Öyle ki İmparatorluğu elde ettiğinde bile Mouzalôn yine onun için her şeydi. İmparator'un isteklerine uygun en iyi kararları verirdi; dış işlerde yetenekli bir yönetici, iç işlerde sırrına güvenilir bir eştı. Bu nedenle hızlı bir şekilde protobestiarios¹⁹⁶ rütbesine yükseltildi ve imparatorluk kanı taşıyan bir kadınla evlendirildi. **3.2.** İmparator ölürken onu Patrik Arsenios'la birlikte, oğlu Îôannês uygun yaşa ulaşana kadar imparatorluğa naip olarak bıraktı. O sırada doğumundan sonraki altıncı seneyi bitirmişti¹⁹⁷ ve hala kendisiyle ilgileniliyordu ki şimdi ebeveynlerinin ikisi birden vefat ettiği için göz kulak olunmaya en çok ihtiyaç duyduğu zamanlardaydı.

¹⁹⁴ Akropolites, *a.g.e.*, s. 146-147.

¹⁹⁵ II. Theodôros Laskaris'le olan dostluğu sebebiyle onun ölümünün ardından müteveffa imparatorun isteğiyle oğlunun naipliğini üstlenmiş ancak kısa süre sonra kendisinin soyundan ötürü bu görevi hak etmediğini düşünen aristokratların entrikaları sonucunda 1258 yılında hayatını kaybetmiştir. Geanakoplos, *Emperor Michael Palaeologus and The West*, s. 33-35, 40.

¹⁹⁶ Önceden imparator giysilerinden sorumlu görevliyken 12. yüzyıldan itibaren pek çok soylunun elde ettiği prestijli bir unvan olmuştur. Unvan sahibi ordu yönetmek, barış müzakerecisi olmak gibi çeşitli görevlerde bulunuyordu. Alexander Kazhdan, "Protovestiaros", *ODB*, Vol. 3. (ed. Alexander Kazhdan), Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 1750.

¹⁹⁷ Akropolites, o sırada onun henüz sekizinci yaşını doldurmadığını belirtir. Akropolites, *Vekâyiname*, s. 147.

S.63 νοντο τῷ βασιλεῖ τελεωτέραν ἄγουσαι ἡλικίαν τέτταρες· ἄρῃην δ' ἄλλος οὐκ ἦν, πλὴν τούτου δὴ τοῦ βρεφικὴν ἄγοντος ἄρτι τὴν ἡλικίαν Ἰωάννου. ὧν δὴ θυγατέρων τὴν πρώτην φημί τὴν Μαρίαν, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, εἶχεν ἤδη λαβὼν εἰς γυναῖκα νόμιμον ὁ Αἰτωλὸς Νικηφόρος, ὁ καὶ δεσπότης διὰ τὸ κῆδος παρὰ τοῦ πενθεροῦ καὶ βασιλέως τετιμημένος. τὴν δέ γε δευτέραν τὴν Θεοδώραν εἶχεν ὁμοίως ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων Κωνσταντῖνος ὁ Τοῖχος, ὡς ἄρα δὴ καὶ τοῦτ' ἔφθημεν εἰρηκότες. ἐλείποντο δὲ ἤδη τὸν αὐτὸν τῆς ὀρφανίας ἔλκουσαι ζυγὸν ἕτεραι θυγατέρες δύο, καὶ ὁ νεώτατος οὗτος παῖς Ἰωάννης· δι' ὃν αἱ τε τοῦ βασιλέως ἔγγραφοι ἐξετίθεντο διαθῆκαι ἐπίτροπον τὸν Μουζάλωνα καθιστῶσαι καὶ πρὸς γε δὴ φρικώδεις ὀρκωμοσίαι παρὰ πάντων ὁμοῦ μεγάλων τε καὶ μικρῶν ἐτελέσθησαν. ἐτελέσθησαν δὲ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πρῶτον μὲν τελευτῶντος τοῦ βασιλέως· ἔπειτ' εὐθὺς μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτήν. **(Γ.)** Τῶν γὰρ ἐν ἀξιώμασί τινες κάπῃ γένους σεμνυνομένων λαμπρότητι νεωτερίσασαν οὕτω ταχέως ἰδόντες τὴν τοῦ Μουζάλωνος τύχην διεπιθύριζον πρὸς ἀλλήλους, ἀχθόμενοι τῇ πέρα τούτου τιμῆ, πολλῶν ὄντων ἐτέρων οἱ μᾶλλον ἐκείνου προσήκουσι τὴν τε ἐπίτροπὴν τοῦ βασιλικοῦ παιδὸς ἀναδέχεσθαι καὶ ἅμα τὴν τῶν κοινῶν πραγμάτων διοίκησιν ἔκ τε τοῦ προσεχῶς ἐς βασιλέα τὸ γένος ἀναφέρειν καὶ αὖ ἔκ γε τοῦ δεξιωτέρους πολλῶ πεφυκέναι ἐς τὰ τοιαῦτα ἢ κατὰ τὸν Μουζάλωνα, ἄνδρα πολλὰς κεκτημένον τὰς ἀφορμὰς ἐς τὸ περιφρονεῖσθαί τε καὶ μισεῖσθαι παρὰ πάντων, ὡς αὐτοὶ

İmparator'un toplam dört kızı dünyaya gelmişti. Henüz çocuk olan Îôannês dışında başka bir erkek çocuğu hayata gelmemiști. Kızlarından ilki, daha önce kendisinden söz edilen Maria'yı söylüyorum, çok önce evliliğı dolayısıyla kendisi kayınbabası İmparator tarafından despot unvanıyla onurlandırılan Aitôlialı Nikêphoros'a¹⁹⁸ eş olarak verilmişti. Benzer şekilde kızlarından ikincisi Theodôra da Bulgarların hükümdarı Kônstantinos Toikhos'la evlendirilmiști ki bundan da daha önceden bahsetmiști. Geriye en küçükleri çocuk Îôannês gibi öksüzlük bağıını taşımak zorunda olan iki kız çocuğu birden kalmıști. Bu yüzden hem İmparator'un yazılı vasiyetinde Mouzalôn'un naip olarak atandığı ilan edilmişti hem de büyükten küçüğe herkese birden dini yeminler ettirilmiști. Sadece bir kere değil; hem İmparator'un ölümünden önce hem de hemen sonra yemin ettirildi. **3.3.** Seçkinlerden ve soylulardan bu kadar hızlı bir şekilde yönetim değışikliğı yapılmasının ardından Mouzalôn'un talihini görenler birbirlerine fısıldadılar. Hem İmparator'un oğlunun naipliğini hem de imparatorluğun finansal yönetimini üstlenmeye uygun olan, bir yandan İmparatorla soy olarak bağılı olan diğere taraftan da bu işler için Mouzalôn'dan daha yetenekli olan diğere pek çok kiři varken ona sahip olduğunun çok üstünde bir onur verilmesine kızmıșlardı.

¹⁹⁸ II. Mihail'in oğlu ve halefidir. Bahsi geçen evlilik 1256 senesinde gerçektelemiştir. Fine, *a.g.e.*, s. 160.

S.64 διετείνοντο. τό, τε γὰρ μὴ γένους φησὶν εὐκλειαν ἔλκειν ἀπὸ τῶν φύντων, τό, τε συνεργὸν γενέσθαι τῷ βασιλεῖ πολλάκις ἐς τὰς τῶν πολλῶν τιμωρίας, ἱκανὰ ταῦτα μῖσος δεινὸν ἐντεκεῖν ταῖς ψυχαῖς τῶν πολλῶν κατ' αὐτοῦ. εἰ δὲ καὶ βασιλείας ἦρα καὶ ταύτην ὠνειροπόλει, καθὼς τινες διαβάλλοντες προὔφερον, τοῦτο δὲ ποίους οὐκ ἂν ἀνῆπτε κακίας πυρσοὺς κατὰ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς; ταῦτα δ' οὐκ ἐλελήθει Μουζάλωνα. δεινὸς μὲν γὰρ ὁ ἀνὴρ καὶ πρότερον ἦν ἐς τὸ συνιέναι τοιαῦτα· τότε δὲ καὶ τῶν πραγμάτων ζεόντων καὶ ἀγωνίαν μεγίστην τῇ τούτου ψυχῇ προξενούντων, συνετώτερος αὐτὸς ἐδόκει πολλῶ ἑαυτοῦ. καὶ δὴ τὴν ταχίστην ἐς βουλευτήριον ἅπαντας μεγιστᾶνας συνηθροικῶς δεξιᾶν τε ἐδίδου τοῖς ὅλοις καὶ ἀπὸ τοῦ ἥττονος προὔφερε τὴν ὁμίλιαν· καὶ δῆλος ἦν παραχωρήσων ἀσμένως τῷ βουλομένῳ τὴν ἐπιτροπὴν τῶν τε κοινῶν πραγμάτων καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ παιδὸς τοῦ βασιλέως. **(Δ.)** Ἐπεὶ δὲ πάντες μὲν ὥσπερ ἀπὸ συνθήματος ὁμοῦ παρητοῦντο, αὐτὸν προτιμᾶσθαι τῶν ἄλλων ὁμολογοῦντες, ὃν καὶ βασιλεὺς αὐτὸς ὁ τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ παιδὸς ἐδικαίωσε κύριός τε καὶ αὐτοκράτωρ, ὁ δὲ Μουζάλων οὐδ' ὅπως οὖν ἐνεδίδου, ἀλλὰ γενναίως ἀνθίστατο, τὴν τε ἡσυχίαν αἰρούμενος καὶ τὸ πρᾶγμα ἀποσειόμενος ὅλαις ὀρμαῖς καὶ κινήσει τῆς ψυχῆς διὰ τε τὸν ὑφέρποντα φθόνον τῷ πράγματι καὶ μάλιστα διὰ τὸν ἐντεῦθεν ὑποφαινόμενόν τε καὶ πλαστουργούμενον κίνδυνον· φρικωδέστεροι τῶν προτέρων ὄρκοι πάλιν ἐγίγον-

Bu da kendilerinden aşağıda gördükleri adama karşı küçümseme ve nefretin doğmasına sebep oldu ve bu nedenle ona karşı çıktılar. Hem iyi bir soydan doğmadığının söylenmesi hem de İmparator için sık sık pek çok kişiye ceza uygulaması, çoğu kişinin ruhunda ona karşı büyük bir nefret doğması için yeterli oldu. Eğer suçlayan kişilerin öne sürdüğü gibi imparatorluğu arzulayıp onun hayalini kursaydı bile, bu onun kafasında bu tarz kötülük işaretlerini yakmazdı. Bunlar Mouzalôn'un dikkatinden kaçmıyordu. Bunun gibi şeyleri önceden fark etmede yetenekli bir adamdı. O sırada işler kaynar vaziyetteyken ve ruhunda büyük bir sıkıntıyı idare etmekteyken çok daha zeki görünüyordu. Ardından ileri gelenlerin tamamını hızlıca meclise toplayarak hepsiyle tokalaştı ve de alt sınıftanmış gibi konuştu ve isteyen kişiye imparatorluk yönetiminin ve İmparator'un oğlunun naipliğini memnuniyetle bırakacağını açıkça belirtti.¹⁹⁹ **4.4.** Hepsi önceden anlaşmışlar gibi bu teklifi reddettikten sonra İmparator'un devletin ve oğlunun naibi ve egemeni olarak atadığı onu diğer herkesten önce seçmeye karar verdiler. Mouzalôn ise bunu bir şekilde kabul etmedi ve şiddetle direndi. Hem kişilerde yayılan kıskançlık hem de en çok meydana gelen ve yavaş yavaş kendisini göstermeye başlayan tehlike nedeniyle bütün arzusu ve çabası huzur elde etmek ve de bu işten yakasını kurtarmaktı. Önceki kutsal yeminler yeniden edildi.

¹⁹⁹ Akropolites, Muzalon'un öldürülmesi olayını anlatırken bunu kimlerin gerçekleştirdiğini doğrudan isimler vererek aktarmıştır. Akropolites, *Vekâyiname*, s. 147-149. Muzalon'un öldürülmesi ile ilgili en uzun ve detaylı anlatı ise eserinde doğrudan bu konuyla ilgili bir bölüm bulunan Pakhymeres'e aittir. Pakhymeres, *Relations Historiques*, I.19 s. 81-89.

S.65 το· καὶ ὄμνουον ἅπαντες ὅσοι τῶν ἐν ἀξιώματι καὶ ὅσοι τοῦ δήμου τοῦ στρατιωτικοῦ· καὶ σφίσι τε αὐτοῖς ἦσαν ἐπαρώμενοι πανωλεθρίαν καὶ ἅπαντι τῶ γένει σφῶν ἕκαστος, εἰ μὴ τοῖς ὄρκοις ἐμμένειεν ἀσφαλῶς καὶ διατηροῖεν τῶ μὲν Μουζάλωνι τὴν ἐπιτροπὴν, τῶ δὲ τοῦ βασιλέως υἱῶ τὴν βασιλείαν ἀνεπιβούλευτόν τε καὶ ἀπαράτρεπτον μέχρι διαπαντός, αὐτῶ τε καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ γεννηθησομένοις, καὶ οὕτως οἱ μὲν ἀπηλλάττοντο, τὰ δὲ πράγματα ἦσαν αὐθις ὑπὸ τῶ Μουζάλωνι διοικούμενα. **(E.)** Ἀλλὰ τέλειαι μὲν οὐπω παρήλλαττον ἡμέραι ἐννέα, καὶ τινες τῶν γένει καὶ πλούτῳ προύχόντων φθόνῳ δεινῶ στρατηγούμενοι τὸν στρατὸν συνεκύκησαν καὶ τὰς αὐτῶν ὄπλισαν δεξιὰς κατὰ τῆς σφαγῆς τοῦ Μουζάλωνος, τοὺς δὲ χθὲς καὶ πρότριτα τελεσθέντας φρικώδεις ὄρκους ἐκείνους καὶ τὰς παλαμναιοτάτας ἀράς, φεῦ τῆς ἀρχῆς τῶν κακῶν, λήθης ἀπολαβόντες βυθοὶ καὶ πλημμύραι διέφθειραν. ἐννάτη μὲν γὰρ ἡμέρα παρῆν μετὰ τὴν τελευταίην τοῦ βασιλέως καὶ ἅπασαι τῶν ἐνδόξων συνήεσαν γυναικῶν ἐπὶ τῇ μονῇ τῶν Σωσάνδρων, ἔνθα καὶ τὸ τοῦ βασιλέως τέθαπται σῶμα, τὸ νενομισμένον τελέσουσαι πένθος καὶ τὰ μνημόσυνα. παρῆσαν δ' ὁμοῦ καὶ πάντες ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, ἐν οἷς καὶ οἱ τὴν ἐπιβουλήν ἐξαρτύσαντες ἦσαν· καὶ συνέρρει πᾶς ὁ στρατός, οἱ μὲν πένθους ἕνεκα, οἱ δὲ φονικὴν ὠδίνοντες ὀρμὴν. καὶ τί δεῖ διατρίβειν; ἔτι τῆς ἱερᾶς τελουμένης ὑμνωδίας, τὰ ξίφη γυμνώσαντες πάντες οἱ στρατιῶται ἔνδον ἐξαίφνης τοῦ νεῶ εἰσεπήδησαν καὶ παρὰ τῇ θεῖα καὶ ἱερᾷ τραπέζῃ καταφυγόντα τὸν Μουζάλωνα κατέσφαξαν ἀπηγῶς, κάπι

Ardından halktan ve ordudan itibar sahibi herkes ant içti. Eđer yeminlerinin arkalarında durmazlarsa ve Mouzalôn'un vasiliğini ve İmparator'un ođlunun ve onun soyundan geleceklerin hükümdarlığını dolap çevirmeden ve sapkınlık yapmadan sonsuza dek gözetmezlerse hem kendilerinin hem de ailelerinin tamamen mahvolmaları yönünde beddualar ettiler. Böylece oradan ayrıldılar ve imparatorluk tekrar Mouzalôn'un yönetimi altına girdi. **4.5.** Ancak henüz dokuz gün geçmemiştii ki soy ve zenginlikte ileri gelen birileri husumetleri sebebiyle emirleri altındaki orduyu topladılar ve Mouzalôn'u katletmek amacıyla silahlarını kuşandılar. Daha üç gün önce kutsal yeminler ve en berbat bedduaları edenler, yazık ki kötülüklerin başlangıcıydı, unutkanlığın derinliklerine battılar ve yanlışta sürüklendiler. İmparator'un ölümünün üzerinden dokuz gün geçtikten sonra saygıdeđer kadınların tümü İmparator'un bedeninin gömülü olduđu Sosandros manastırında ulusal yas adetini ve anma etkinliğini yerine getirmek için toplanmışlardı. Bütün yöneticilerle birlikte yönetilenler de orada toplanmışlardı, ayrıca fesatı hazırlayanlar da gelmişlerdi. Kimisi tören için kimisi de öldürücü saldırıyı gerçekleştirmek için bütün ordu törene akmıştı. Neden zaman harcamak gereksindi? Henüz kutsal ilahiler sona ermemişken bütün askerler kılıçlarını çıkarıp aniden tapınağın içine daldılar ve Tanrı'ya ait olan kutsal basamaklara sığınan Mouzalôn'u acımasızca katlettiler.

S.66 τούτω τοὺς δύο ἅμα ἀδελφοὺς, Ἀνδρόνικόν τε φημι τὸν μέγαν δομέστικον καὶ Θεόδωρον τὸν πρωτοκυνηγόν· καὶ πρὸς τούτοις τὸν σφῶν ὑπογραμματέα δι' ὁμοίότητα προσώπου τινὰ, συμβὰν οὕτωςί πως, σφαλέντες. καὶ οὕτως αἱ τε γυναῖκες καὶ ὁ λοιπὸς ὄχλος ἀτέλεστον ἀφέντες τὸ πένθος ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ συντριβόμενοι διὰ τὸν φόβον ἔφυγον ὅλοις ποσὶν ὅποι τύχοιεν ἕκαστοι. τὸ δὲ ἱερατικὸν ἅπαν καὶ ὁ τῶν μοναχῶν σύλλογος ἔνδον τοῦ ἱεροῦ τεμένους ἐκόντες ἄκοντες συναλαθέντες ὠλίσθαιόν τε καὶ ἐπιπτον ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ, τοῦτο μὲν καὶ διὰ τὸ βία καὶ ρύμη σφοδρᾷ παρ' ἀλλήλων συνωθεῖσθαι, τοῦτο δὲ καὶ ὅτι ἀνέδραστον εἶχον τὴν τῶν ποδῶν βάσιν ἐκ τῶν χεθέντων αἱμάτων. (ς.) Ὀλίγαι παρηῆλθον ἡμέραι καὶ ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος ἐπίτροπος ὢν καὶ αὐτὸς καὶ γινώσκων ὡς εἰ μὴ διανασταίη νῦν, διὰ τοσούτου θορύβου τῶν Ῥωμαϊκῶν φερομένων πραγμάτων καὶ μέγιστον ἐν ποσὶν εἶναι ὑπισχνουμένων τὸν κίνδυνον τοῦ τε παιδὸς καὶ τῶν ὄλων πραγμάτων, οὐδὲν ἔσται τὸ κωλύον ἐς κακίας ἔσχατα χωρήσειν αὐτίκα τὰ πράγματα· δι' ἧ δὴ τὴν ψυχὴν μεριζόμενος ἐς διαφόρους ὁδοὺς λογισμῶν ἀμφιβόλων οὐκ εἶχεν ὅ, τι πράξειε καίριον. ἦν μὲν γὰρ τὴν πρὸς ἀρετὴν φέρουσαν καὶ κατὰ θεὸν ἀγωγὴν ὁ ἀνὴρ οὐ πολὺ τῶν ἄκρων ἀπολειπόμενος· ἐς δὲ πραγμάτων πείραν καὶ πολιτικὴν διοίκησιν καὶ αὐτῶν ὡς εἰπεῖν τῶν ἀπὸ σκαπάνης ὀψὲ τῆς ὥρας ἀπαλλαττόντων ἀπολειπόμενος. οὐ γὰρ θεωρία πνευματικὴ καὶ πρᾶξις πολιτικὴ ὡς τὰ πολλὰ συνεῖναι πεφύκασιν· εὐκτὸν δ' ἂν, εἰ μὴ μαχόμενα τὸ

Onunla birlikte iki kardeşini de, megas domestikos²⁰⁰ Andronikos ve prôtokynêgos²⁰¹ Theodôros'u, öldürdüler. Çok benzer bir şekilde onun ipogrammatevsi²⁰² de böyle bir talihsizlikle karşılaştı. Ondan sonra kadınlar ve güruhun geri kalanı korkudan dolayı töreni bırakarak her biri rastgele bir yere dağılarak kaçtılar. Kutsal tapınağın içerisindeki bütün rahipler ve keşişler topluluğu bilinçli bir şekilde birlikte ilerlerken bir yandan oldukça güçlü ve hızlı bir şekilde karşılıklı olarak birbirlerini baskıladıklarından bir yandan da akan kanlardan ötürü ayaklarının bastığı yerlerin kaygan hale gelmesinden dolayı kaydılar ve birbirlerinin üzerlerine düştüler. **4.6.** Birkaç gün geçtikten sonra kendisi de vasi olan Patrik Arsenios farkına vardı ki eğer şimdi doğrulmazsa Romalıların devleti bütünüyle kargaşaya sürükleniyordu ve hem çocuğun hem de bütün imparatorluğun oldukça büyük bir tehlike içerisindeydi ve o zaman devletin en büyük fenalıklara ilerlemesine engel olunamayacaktı. Zihni belirsiz düşüncelerin farklı yollarına dağılmıştı, o kritik zamanda ne yapması gerektiğini bilmiyordu. Erdem ve Tanrı yolunda zirvenin çok uzağında olan bir adam değildi. Ama öte yandan devlet işlerindeki deneyimi ve yönetimi söylemek gerekirse çapa yapmayı geç saatte bırakanlardan gerideydi.

²⁰⁰ Doğu ya da batı ordularının genel komutanı. Haldon, *Warfare, State and Society in the Byzantine World 565-1204*, s. 119.

²⁰¹ İmparatorun birinci avcısıdır. Görevi, imparator atına binerken üzengisini tutmaktır. Alexander Kazhdan, "Protokynegos", *ODB*, Vol. 3, s. 1745-1746.

²⁰² Katiplik, sekreterlik ya da eğitmenlik görevi. Smith, *Dictionary of Greek and Roman Antiques*, s. 577.

S.67 πλέον πρὸς ἄλληλα φαίνονται, καθάπερ σῶμα καὶ πνεῦμα καὶ αὖ ὅσα τῶν αἰσθητῶν πρὸς γε τὰ ὑπὲρ αἰσθησιν. ἐμοὶ δ' ἀρέσκει κρᾶσιν ἐξ ἀμφοτέρων ἔχειν, ὅστις ποτέ ἐστιν ὁ βουλόμενος ἄρχειν, καθάπερ κὰν τοῖς μουσικοῖς ὀρῶμεν ὀργάνοις τοὺς αὐτῶν ἐπιστήμονας πράττοντας. οὐ γὰρ ἰσοτόνους τὰς νευρὰς καθιστῶσιν ἀπάσας· ἄμουσον γὰρ τὸ τοιοῦτον καὶ ἐκμελές· ἀλλὰ τὰς μὲν πρὸς τὸ βαρύτερον τείναντες, τὰς δὲ πρὸς τὸ ὀξύτερον, καὶ τὰς μὲν μᾶλλον, τὰς δ' ἥττον, οὕτω ποικίλην τινὰ καὶ ἔμμουσον καθιστῶσι τὴν ἁρμονίαν. τῷ γὰρ μόνη προσέχοντι τὸν νοῦν τῇ κατὰ θεὸν θεωρίᾳ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις ἐνδιατρίβειν προσήκει, ἀκοινώνητον ὡς τὰ πολλὰ τὸ ἦθος ἀσκήσαντι καὶ πάνυ τοι ἄμικτον καὶ τοῖς πολλοῖς ἠλλοτριωμένον. ὅστις δὲ μετὰ τῆς ἀρετῆς καὶ πολιτικὸν ἥσκησεν ἦθος καὶ χάριεν καὶ κοινωνικὸν καὶ πείραν ἔσχε πραγμάτων παντοίων, οὗτος λαὸν ὀδηγεῖν ἐς τὰ βέλτιστα καὶ σωτήρια κράτιστος. ἐπεὶ καὶ ὁ σωτὴρ ἡμῶν καὶ θεὸς, εἰ μὴ τοῖς ἀνθρωπίνοις ὑπέκυπτε πάθεσι καὶ τελώναις συνήσθιε καὶ κοινωνικὸν ἐδείκνυτο ἦθος καὶ τοῖς πᾶσι τὰ πάντα μετὰ τοῦ καθήκοντος ἐγίνετο λόγου, οὐκ ἂν οἶμαι πρὸς τὰ λυσιτελοῦντά τε καὶ σωτήρια ῥαδίως ὅλους ἦγε δήμους καὶ πόλεις. **(Z.)** Ἄλλ' ἐκεῖσε ἐπάνειμι. διηπορεῖτο μὲν οὖν ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος, μέσος ἐναποληφθεὶς τοσοῦτου θορύβου πραγμάτων, καὶ ἐπεσκοπεῖτο καθ' ἑαυτὸν μὲν ἥκιστα· πῶς γὰρ, πείραν πραγμάτων τοιούτων καὶ λογισμῶν λαβυρίνθους οὐκ ἔχων, ὡς εἴρηται·

Dini düşüncelerle siyasi uygulamalar çoğu sefer uyuşmaz. Arzu edilir ki birbirleriyle çoğu kez çelişkili görünmesinler; tıpkı beden ve ruh gibi ya da algılanabilenler ve algı ötesinde olanlar gibi. Benim düşünceme göre yönetme arzusunda olan kişi tıpkı müzik aletlerini çalmayı bilenlerin idare ettikleri gibi ikisinin birden karışımına sahip olmalı. Bütün teller aynı sesi çıkarırsa, bu ahenksiz ve tuhaf olur. Ancak kimisi daha kalın, kimisi daha ince ve kimisi daha uzun kimisi de daha kısa yapılırsa böylece çeşitli ve uyumlu bir müzik meydana gelir. Zihinlerini yalnızca Tanrı tefekkürüne adanmak isteyenlerin dağlarda ve mağaralarda diğerleriyle temas etmeden çalışmaları ve kalabalıktan kendilerini uzaklaştırarak yaşamaları uygun olur. Erdemle beraber siyaset eğitimi almış olan birisi hoş, arkadaş canlısı ve her türlü işte deneyime sahip olan bir yapıdadır. O, halkı en iyiye ve refaha ulaştırır. Kutsal kurtarıcımız eğer insani tutkularına boyun eğdirmediyse, vergi toplayıcılarla beraber yemediyse, ortak geleneği temsil etmediyse ve uygun düşünceyle herkesle her şey olmadıysa, o zaman bütün halkı ve şehirleri kolayca zenginliğe ve güvenliğe taşıyamayacağını düşünüyorum. **4.7.** Ancak oraya tekrar dönelim. Patrik Arsenios, işler bu derece büyük bir karışıklığın ortasındaiken zor durumdaydı ve kendi görüşlerini hiç hesaba katmıyordu, bu nasıl mümkün olabilirdi ki?

S.68 ἐσκοπεῖτο δ' οὖν μετὰ τῶν ἐν τέλει τὸ ποιητέον, πρὶν ἐπίβουλον ὀπλισθῆναι σίδηρον κατὰ τῆς κεφαλῆς Ἰωάννου τοῦ βασιλέως υἱέως. ἐλάνθανε δὲ ἄρα πάντως αὐτὸν, ὡς ἢ πεῖραν βαθεῖαν καὶ φρένας ποικίλας οὐκ ἔχουσα σκέψις αὕτη μᾶλλον ἂν εἴη ταχύτερος ὄλεθρος ὑπὲρ οὗ γίνεται, ἢ πάντα ξίφη πολέμια. δηλώσει δὲ προῖων ὁ λόγος.

δ'. Ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, περὶ οὗ πολὺν ἀνωτέρω λόγον ἐποιησάμεθα, ἦν μεταξὺ τῶν ἐν τέλει τῶν ἄλλων ἐπέκεινα, πολλὴν ἐπὶ τοῦ προσώπου φέρων τὴν ἰλαρότητα τὴν τε ὁμιλίαν χρηστὸς καὶ τὸ ἦθος ἀστεῖος καὶ πρὸς τούτοις τὴν χεῖρα φιλότιμος. ἃ δὴ πάντα πολλὴν αὐτοῦ τὴν στοργὴν ἀνερρίπιζον ἐν ταῖς ἀπάντων ψυχαῖς· καὶ πάντας ῥαδίως ἐφείλκετο, ταξιάρχους, λοχαγούς, στρατὸν, στρατηγούς, τοὺς ὅσοι τοῦ δήμου, καὶ ὅσοι τῆς συγκλήτου. ἐνήγε δὴ τούτους καὶ πρόληψις λογισμῶν βασιλείας προσέχειν αὐτῷ καὶ περιφανῶς αὐτοῦ γε ἐκκάεσθαι. ἐνήγε δ' αὐτοὺς οὐκ οἶδ' ὀποτέρωθεν, εἴτ' ἐκ τῶν προλαληθέντων κατ' αὐτοῦ, εἴτ' ἐξ ὀνείρων καὶ κληδόνων τινῶν. φιλεῖ γὰρ καὶ ταῦτα περιπολοῦντα τὸν βίον πείθειν τοὺς πλείστους, οὐ πάνυ τοι σφόδρα ἀλόγως οὐδ' ἀμαθῶς, οὐδ' ὡσάν τινες φαῖεν ἀπειρίαν νοσοῦντες. πλεῖστα γὰρ καὶ τούτων μαρτύρια καλινδοῦνται παρὰ τοῖς ὅσοι σφίσι προσέσχον τὸν νοῦν. **(B.)** Ἦσαν μέντοι καὶ ἀφορμαὶ τινες ἕτεραι μείζους τῶν ἄλλων, τὴν βασιλείον ταύτην ἀρχὴν ἄνωθεν αὐτῷ μνηστευόμεναι, καθάπερ μεγάλης πηγῆς ἀπορροαὶ τινες εὐγενεῖς ἐς αὐτὸν κατιοῦσαι. ὧν αὐτός τε καὶ ὅσοι

Söylenildiği gibi bu derece karmaşık işlerde ve sorgulamalarda deneyim sahibi değildi. Dolayısıyla yönetimdekilere İmparator'un oğlu İôannês'in başına karşı entrika tasarlanıp kılıç kuşanılmasından önce ne yapılması gerektiğini müşahade ettirdi. Derin bir tecrübeye ve zekice bir amaca sahip olunmadan edinilen bu değerlendirme, onun üzerinde bütün herhangi bir düşman kılıcından daha hızlı bir yıkımın gerçekleşmesine sebep oldu. Söz ilerledikçe açıklayacağım.

4.1. Yukarıda kendisinden çok defa söz etmiş olduğumuz Mikhaêl Komnênos Palaiologos bu yöneticilerin arasındaydı. Şahsında çok fazla neşe, faydalı bir arkadaş, hoş bir mizaç ve bunun yanında cömert bir el taşıyordu. Bütün her şey herkesin ruhunda ona karşı büyük bir sevgi alevlendirdi. Bütün taksiarıkları, lokhagosları²⁰³, orduyu, stratêgosları²⁰⁴, halktan ve de Roma senatosundan çok sayıda kişiyi kolayca peşinden sürükledi. Onun imparatorluğu elde edeceği beklentisi ve onun açıkça tutuşmuş olması onları teşvik etmekteydi. Onları kendisiyle ilgili söylenenlerden ya da bazı hayaller ve alametlerden hangisinin teşvik ettiğini bilmiyorum. Hayatı görüp geçirenler çoğunluğu etkilemeye alışkın olurlar, bu bazı delilerin cahilce iddia ettikleri gibi bütünüyle saçma ve aptalca değildir. Kafalarını böylesine konulara yoranlar bununla ilgili çok fazla kanıt gösterebilirler. **4.2.** Ancak onun imparatorluk yönetimini kendisi için elde etmesinde diğerlerinden farklı nedenleri vardı, tıpkı büyük bir kaynağın bazı soylu akıntılarının kendisine dökülmesi gibi.

²⁰³ Yüzbaşı.

²⁰⁴ Ordu komutanı.

S.69 τῶν φίλων δρασσόμενοι τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ τοιούτοις λογισμοῖς μέγα παρεῖχον τὸ δίκαιον. ἢ γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μήτηρ Εἰρήνη ἢ πρώτη τῶν θυγατέρων ἦν Ἀλεξίου τοῦ βασιλέως· ὃς ἐπειδὴ γονῆς ἄρρενος αὐτὸς οὐκ ἠυμοίρει, ταύτην ἐρυθραῖς ὑποδεδέσθαι κρηπίσι προσετείταται, ἴν' εἴη αὐτὴ τε καὶ ὁ ταύτη συζευχθησόμενος τῆς βασιλείας διάδοχος. ὅθεν συζεύξας αὐτὴν Ἀλεξίῳ τῷ Παλαιολόγῳ καὶ δεσπότην αὐτὸν αὐτίκα τετίμηκε καὶ εἰ μὴ φθάσας αὐτὸν ὁ θάνατος ἐξήρει τοῦ τῆδε βίου, αὐτὸς ἂν ἦν ὁ μετὰ τὸν πενθερὸν Ἀλέξιον βασιλεύς. ἐπεὶ δὲ θανὼν θυγατέρα μόνην καταλελοίπει, ταύτην μετὰ βραχὺν τινα χρόνον ἢ μήτηρ ἀνδρὶ συζεύγνυσιν Ἀνδρονίκῳ τῷ Παλαιολόγῳ, ὃν καὶ μέγαν δομέστικον ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος τετίμηκεν ὕστερον. ἐκ τούτων ὁ Κομνηνὸς γεγένηται Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, διπλοῦς ὡς εἰπεῖν Παλαιολόγος ὢν, πατρόθεν ἅμα καὶ μητρόθεν. εἶχε μὲν οὖν κἀντεῦθεν ἀφορμὰς, ὡς εἴρηται, οὐ μικρὰς ἐς τὴν νῦν προκειμένην ὑπόθεσιν. καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, τοῖς πᾶσι πολλαχόθεν ἐπίσημος ἦν ὁ ἀνὴρ καὶ περίβλεπτος, καὶ ἡ περὶ τούτου φήμη ἡρέμα περιήει τὰς ἀπάντων κλέπτουσα καὶ γοητεύουσα ἀκοάς. (Γ.) Ὅ γε μὴν πατριάρχης ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς πόρρω τῶν ἐκεῖνον φιλοῦντων ἔκειτο· ἀλλ' εἰ μὴ πλέον τῶν ἄλλων, οὐδενὸς μέντοι ἦττον ἐκεῖνον καὶ αὐτός γε ἐφίλει καὶ μυστηρίων αὐτῷ ἐκοινώνει καὶ, τό γε μείζον, τὰς κλεῖς τοῦ βασιλικοῦ πρυτανείου μόνῳ ἐπίστευεν, ὅποτε χρημάτων ἐδεῖτο τὰ στρατιωτικὰ πράγματα καὶ ἡ κοινὴ τῶν ἀναγκαίων χρεῖα ἀπήτει·

O ve arkadaşlarının çoğu onun yararına olan böylesine düşüncelerle yasal bir iddia sağladılar. Onun annesinin annesi İmparator Aleksios'un kızlarının ilki olan Eirênê'ydi. Aleksios erkek çocuğu olmadığından ona kısa kırmızı çizmeler bağlanmasını emretti çünkü onun ve onunla eş olacak kişinin imparatorluğun halefi olmasını istiyordu. Bu nedenle onu Aleksios Palaiologos'la evlendirdi ve onu hemen despot olarak onurlandırdı. Eğer ölüm bu noktada ona yaklaşıp hayatını almasaydı, beşinci Aleksios'un ardından imparator olacaktı. (Aleksios) Öldüğü zaman geride yalnızca kızını bıraktı. Kısa bir zaman sonra annesi onu, İmparator Theodôros'un daha sonra megas domestikos olarak onurlandırdığı Andronikos Palaiologos ile evlendirdi. Onlardan hem anne tarafından hem de baba tarafından Palaiologos olan Mikhaël Komnênos Palaiologos dünyaya geldi.²⁰⁵ Dolayısıyla söylendiği gibi amacı önünde uzanan sahip olduğu nedenler az değildi. Ayrıca açıkça söylemek gerekirse herkes için pek çok sebepten dolayı dikkat çekici ve hayran olunan bir adamdı ve böylece ünü herkesin konuştuğu ve büyüleyici olan söylentilerle yavaşça yayıldı. **4.3.** Patrik'in kendisi onun arkadaşlarından uzakta yer almakta değildi. Eğer onu diğerlerinden çok sevmiyorduysa da en azından hiç kimseden daha az da sevmiyordu. Ayrıca sırlarını onunla paylaşıyordu ve daha çok dikkat çekici olanı, askeri işler için para gerektiğinde ve zorunluluktan para talebi olduğunda imparatorluk sarayının anahtarını bir tek ona emanet ediyordu.

²⁰⁵ 1224/1225. Soyu önceki imparatorlardan III. Aleksios'a dayanan VIII. Mihail Paleologos'un ailesi hakkında detaylı bilgi için bkz. Geanakoplos, *Emperor Michael Palaeologus and the West*, s. 16-19.

S.70 ὁ δὲ ἀνυσιμώτατον ἐς τὰ λάθρα μελετώμενα καὶ πέρας ὀξύτατον τοῖς ἐκ πολλοῦ θρυλλομένοις παρέσχεν. ἀδείας γὰρ ἐκεῖνος λαβόμενος τοσαῦτα μεταχειρίζεσθαι χρήματα, ὃ εὔξασθαι μὲν ἐνῆν αὐτῷ, ἐλπίσαι δ' οὐκ ἂν ποτ' ἐνῆν, ὅλαις λοιπὸν ἐξήντλει χοίνιξιν ἐς τὰς δεξιὰς τῶν τε προϋχόντων ἐν γένει καὶ τῶν στρατείας κατειλεγμένων καὶ ὅσοι καὶ γλώττης πειθοῖ καταδημαγωγεῖν τὸν ὄχλον ἐδύναντο. ἐν οἷς ἦσαν καὶ τοῦ ἱερατικοῦ βήματος οὐκ ὀλίγοι. (Δ.) Ἐντεῦθεν βουλευτήρια συνεχῆ παρὰ τούτων ἀπάντων συνεκροτοῦντο, τὸν πατριάρχην συνωθοῦντα μὴ ἀμελεῖν, ἀλλὰ διανίστασθαι καὶ τὴν ἀνήκουσαν τοῖς ἐνεστῶσι πράγμασι διδόναι προμήθειαν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ μικρᾶς δεῖσθαι ταύτης αὐτὰ, καὶ οἷας ἂν, εἰ παρόψεται τις, μένειν αὔθις ἐς τὸ καθεστῶς αὐτὰ, ἀλλ' αὐτίκα μάλα διακινδυνεύειν ἀπολωλέναι, καθάπερ μυριοφόρος ὀλκὰς ἐν μέσῳ πελάγει τῶν οἰάκων ἀφηρημένη, ἢ ὥσπερ οἰκία μεγάλη κατασεισθέντων τῶν θεμελίων. καὶ ἦν ἐπὶ γλώττης αὐτίκα τοῖς πλείοσιν ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, ἰκανὸς ἐμβριθεῖα συνέσεως καὶ ἐμπειρία πραγμάτων τοσοῦτον ὄχλον βασιλικῆς ἀναδέξασθαι διοικήσεως, μέχρις ἂν ἐς τὴν προσήκουσαν ἡλικίαν ὁ τοῦ βασιλέως φθάσῃ υἱός. τούτοις σύμψηφον ὁ πατριάρχης ἤδη καὶ ἑαυτὸν ἐποιεῖτο, καὶ ἐκυροῦτο τὰ δεδογμένα λοιπόν. καὶ ἦν ἐπὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ, πλὴν τῶν βασιλικῶν συμβόλων, πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν ἀνελημμένος. αὕτη γίνεται τῷ Μιχαὴλ τῆς εἰς βασιλείαν ἀναγωγῆς ἀρχὴ καὶ κατάστασις πρώτη· ἐντεῦθεν γὰρ ἐξ οὐρίας

Bu durum pek çok kişi tarafından konuşulanların gizlice hazırlanması ve hızlıca tamamlanması için en büyük etkiyi sağlamıştı. Çünkü istediği şekilde yönetebileceği, kendi elinde olmasını istediği ama hayalini bile hiç kuramamış olduğu, çok fazla para elde etmesinin ardından, kalan hepsini soylu akrabalarına, orduya yazılmış olanlara ve kitleleri hatiplik sanatıyla konuşarak ikna edebilen çokça kişiye hisselerini vermek için boşalttı. Bunların içerisinde rahiplik koltuğunda bulunanlar az sayıda değildi.

4.4. Buradan sonra bütün danışmanlar yardımlarına devam ettiler, ihmalkar olmaması aksine ayağa kalkıp mevcut durum için uygun önlemler alması hususunda Patrik'i zorladılar. Yapılması gereken şeylerin sayısı hiç de az değildi. Eğer bu ihmal edilirse ve her şey eski gibi kalırsa, tıpkı denizin ortasında dümensiz kalmış onbin ölçülük ticari bir gemi gibi ya da temellerinden sarsılmış olan büyük bir ev gibi, bir anda çok fazla şey kaybedilebilirdi. O sırada Mikhaël Komnênos Palaiologos pek çoklarının dilindeydi. İmparator'un oğlu uygun yaşa ulaşmıca kadar, çok zahmetli olan imparatorluk yönetimini üstlenmek için yeterli zekaya ve devlet tecrübesine sahipti.²⁰⁶ Patrik'in kendisi de onlarla aynı fikre ulaştı ve daha sonra kararını verdi. Bunun ardından Mikhaël Komnênos devlet yönetimi üzerinde, imparatorluk işaretlerinin haricinde, bütün gücü elde etti. Bu Mikhaël için imparatorluğa yükselmesinin başlangıcı ve ilk basamağı oldu.

²⁰⁶ Pakhymeres, Mihail'in bu olumlu özelliklerini belirtmesinin ardından diğer yazarların aksine onunla ilgili bazı olumsuz özellikler de anlatır. Özellikle daha önceden yüksek mevkilerde bulunup daha sonra bunları kaybeden kişilere bir takım sözler vererek onları aldattığından ve kendisinin fakir olduğu için getirisi daha yüksek olan iyi bir mevkiye getirilmesi yönünde bir Patrik onayı talep ettiğinden söz eder. Pakhymeres, *Relations Historiques*, I.22, s. 95-97.

S.71 ἦει τούτω τὰ πράγματα καὶ πλήρῃσιν, ὡς εἰπεῖν, τοῖς ἰστίοις ἐς τοὺς τῆς βασιλείας ἔπλει λιμένας. **(E.)** Ὀλίγαι παρῆλθον ἡμέραι καὶ δεύτερον συγκροτοῦσι βουλευτήριον οἱ αὐτοῦ σπουδασταί, οὐ δέον εἶναι φάσκοντες τὸν τὰ βασιλικά καὶ κοινὰ διοικοῦντα πράγματα καὶ πρεσβείας πολλῶν ἀναδεδεγμένον ἐθνῶν μὴ καὶ τῆς βασιλείας ἔγγιστα ἔχειν καὶ τὸ ἀξίωμα τιμῆς ἔνεκα τοῦ τῶν Ῥωμαίων γένους καὶ ἅμα βεβαιώσεως τῶν μεταξὺ γινομένων καταστάσεων. ταῦτ' ἄρα καὶ τὸ τοῦ δεσπότη ἀξίωμα δέχεται παρά τε τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως. ε'. Ἐν τούτοις μέντοι τοῖς χρόνοις ἀκούσας ὁ τῆς Αἰτωλίας τε καὶ Ἡπείρου κρατῶν Μιχαὴλ ὁ δεσπότης, ὡς ὁ συμπένθερος καὶ βασιλεὺς Θεόδωρος ἐτεθνήκει ἐπ' οὐδενὶ διαδόχῳ τελείῳ τῆς βασιλείας, καὶ ὡς πολὺς ἐντεῦθεν θόρυβος ἐπιχωριάζει τοῖς ἐν τέλει Ῥωμαίων, πάσας τὰς ἔξω φροντίδας ἐκκρούων ἤλπισε μικρὰ πονήσας μεγάλης ἀρχῆς γενήσεσθαι κύριος. μηδὲ γὰρ ἔχειν Ῥωμαίους ὅπως αὐτὸν ἀποσοβήσωσι κατατρέχειν Μακεδονίαν καὶ Θράκην αὐτίκα μάλα βουλόμενον, τῆς οἴκοθεν τέως ἀσχολίας μετὰ πολλοῦ τοῦ κράτους σφίσι ἐπιτιθεμένης καὶ πᾶσαν φροντίδα πρὸς μόνην ἑαυτὴν ἔξωθεν μεθελκούσης. ὅθεν πολλὴν ἐκ τῆς χώρας αὐτοῦ συνήθροϊζε στρατιάν, πολλαπλασίονα δ' ἔξωθεν αὐτῷ κατὰ συμμαχίαν προσελάμβανε. τὴν γὰρ αὐτοῦ πρεσβείαν ἀσμένως δεξάμενοι τάχιστα ἤκουσιν ὅ, τε Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας πρίγκιψ γαμβρὸς ἐπὶ Ἄννη τῇ θυγατρὶ τυγχάνων αὐτοῦ καὶ ὁ τῆς Σικελίας τότε κρατῶν Μαφρὲ, γαμβρὸς καὶ αὐτὸς

Bundan sonra da rüzgarın önündeymişçesine imparatorluk limanına doğru yelken açtı. **4.5.** Birkaç gün geçtikten sonra onun destekçileri ikinci bir meclis meydana getirdi. İmparator'un ve devletin işlerini yürüten ve çok sayıda ulustan gelen elçi heyetlerini karşılayan kişinin Roma halkının onuru adına imparatorluğa en yakın unvana ve aynı zamanda yeni düzene geçiş yaparken yetkilere sahip olması gerektiğine karar verildi. Akabinde Patrik ve İmparator'un oğlu tarafından kendisine despot²⁰⁷ unvanı verildi.

5.1. Bu zamanlarda Aitôlia'nın ve Epir'in yöneticisi olan Despot Mikhaël, kayınbabası İmparator Theodôros'un arkasında imparatorluk için yetişkin bir halef bırakmadığını ve Romalıların yöneticileri arasında büyük bir kargaşanın olduğunu duyunca, bütün endişelerini dışarıya atarak az bir zahmetle büyük bir imparatorluğun hakimi olmayı umut etti. Makedonya'yı ve Trakya'yı istila etmek isterse o sırada kendi büyük sorunlarıyla meşgul oldukları ve bütün ilgilerini yalnızca dahili meselelere yönelttikleri için Romalıların kendisini engelleyemeyeceklerini düşünüyordu. Bu yüzden ülkesinden büyük bir ordu topladı, daha fazlasını ek olarak yabancı müttefiklerinden elde etti. Onun elçileri kızı Anna ile evli olan damadı Peloponnêsos ve Akhaia Prensine²⁰⁸ ve kızı Helenê ile evli olan diğer damadı Sicilya'nın o zamanki hükümdarı Maphre'ye hızlıca ulaştılar ve onlar tarafından memnuniyetle karşılandılar.

²⁰⁷ "Efendi" anlamına gelen ve ilk olarak I. Manuel Komnênos tarafından 1163'te taht varislerinden III. Bela'ya verilen unvandır. Paleologoslar döneminde Teselya ve Mora yöneticilerine bahşedilen unvan 14. yüzyıldan itibaren bağımsız Epir yöneticileri kullanılmıştır. John H. Rosser, *Historical Dictionary of Byzantium*, Lanham: Scarecrow Press, 2001, s. 116.

²⁰⁸ Son Ahaia Prensi Villehardouinli II. William (1246-1278). Hükümdarlığı süresinde ülkesine en güçlü zamanlarını yaşatan II. William, ülkesinin yönetimini ölümünün ardından damadı Sicilya Kralı Anjoulu Charles'a bırakmıştır. Teresa Shawcross, *The Chronicle of Morea Historiography in Crusader Greece*, Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 11.

S.72 ἐπὶ Ἑλένη τῇ θυγατρὶ τυγχάνων αὐτοῦ, πλῆθος ἐπαγόμενοι στρατιᾶς οὐ πάνυ τοι ῥᾶστα ἀριθμῶ ὑποπίπτειν ἐπαγγελλόμενον. οὐ γὰρ τοσοῦτον συμμαχήσοντες ἦκον τῷ Μιχαήλ, ὅσον σφίσιν αὐτοῖς περιποιησόμενοι πλάτος ἀρχῆς καὶ πόλεις ἀλλοτρίας. καὶ γὰρ τὴν μετὰ τὸν Ἰόνιον κόλπον εὐθὺς ἄχρι Βυζαντίου πᾶσαν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἤλπισαν ἔξειν ἀπονητί· καὶ ὡς ἤδη βεβαίως ἔχοντες κλήρω ταύτην κατὰ σφᾶς αὐτοὺς διελάγχανον, πρὶν ἄψασθαι ἔργου. **(B.)** Τῆς δὲ λαμπρᾶς ταύτης καὶ θαυμασίας παρασκευῆς ἐν ἀκοῇ καταστάς ὁ Κομνηνὸς Μιχαήλ ὁ Παλαιολόγος, ἄρτι τὸ δεσποτικὸν περιεζωσμένος ἀξίωμα καὶ βεβαιότεραν ἐν τοῖς πράγμασι τὴν τῆς, ἐξουσίας περιπεποιημένος ἀρχὴν, πέμπει μὴδὲν μελλήσας τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν Ἰωάννην, σεβαστοκράτορα ὄντα, χεῖρα συγχὴν ἐπαγόμενον. πέμπει δὲ σὺν αὐτῷ καὶ τῶν τῆς συγκλήτου λαμπρῶν οὐκ ὀλίγους συνεργοὺς καὶ συλλήπτορας, ὅποσοι στρατηγικῆς ἐμπειρίας οὐ πάνυ τοι ἀδαεῖς ὄντες ἐτύγχανον· ἐν οἷς ἦν καὶ Καῖσαρ ὁ ἀμφιμήτριος ἀδελφὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος καὶ Ἀλέξιος ὁ Στρατηγόπουλος μέγας δομέστικος ὢν· καὶ πρὸς γε ἔτι Κωνσταντῖνος ὁ Τορνίκιος, ὁ τοῦ σεβαστοκράτορος πενθερὸς, μέγας ὢν πριμμικήριος. ἦν δὲ τῆνικαῦτα ὁ χρόνος μικρὸν μετὰ τροπὰς θερινὰς κατ' αὐτὰς δὴ τὰς ὠρίωνος καὶ κυνὸς πλατείας ἐπιτολάς. καὶ δὴ τὴν ταχίστην διαπεραιωσάμενοι τὸν Ἑλλήσποντον ἦσαν διὰ Θράκης καὶ Μακεδονίας ὁμοῦ καὶ τὰ ἐκεῖθεν συνεφελκόμενοι πάντα Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα, ὅποσα σποράδην κατὰ πόλεις καὶ κώμας καὶ ἀγροὺς

Ardından onlar emirleri altındaki sayılması kolay olmayan büyük bir orduyla yola çıktılar. Ama onlar Mikhaël'e yardım etmek için değil kendi hakimiyet alanlarını genişletmek ve başka şehirler elde etmek için gelmişlerdi. İonia körfezinden Byzantion'a kadar uzanan bütün Roma ülkesini zahmetsizce ele geçirmeyi umuyorlardı. Daha bu işe koyulmadan önce, kesin olarak bölgeye sahip olmuşlar gibi onu aralarında paylaştılar. **5.2.** Mikhaël Komnênos Palaiologos bu güçlü ve şaşkınlık verici hazırlıkların haberi kendisine ulaştığında despot unvanını henüz yeni elde etmiş ve yönetim işlerinde daha sağlam bir güç kazanmıştı. Hiç beklemeden Sebastokratôr²⁰⁹ olan kardeşi Îôannês'i emri altına verdiği büyük bir orduyla gönderdi. Onunla birlikte az sayıda olmayan, karşılaştıkları durumlarda ne yaptıklarını bilen ve ordu yönetiminde deneyimli olan senatonun seçkinlerini de gönderdi. Bunlar arasında onun başka anneden doğma kardeşi Kaiser²¹⁰ Kônstantinos, megas domestikos olan Aleksios Stratêgopoulos ve bunların haricinde Sebastokratôrun (Îôannês) kayınbabası megas primmikêrios²¹¹ Kônstantinos Tornikios da vardı. O zaman yaz gündönümünden kısa bir süre sonra Orion ve Sirius'un gökyüzünde görülmeye başladığı zamandı. Ardından en hızlı şekilde Hellêspontos'u geçip Trakya ve Makedonya üzerinden ilerlediler ve orada şehirlere, köylere ve kırsala dağılıp hiçbir şey yapmadan vakit geçirmekte olan bütün Roma ordularını topladılar.²¹²

²⁰⁹ Aleksios Komnênos'un kardeşi İsaakios için meydana getirdiği bir unvandır. En başta imparatorun akrabalarına bahşedilmiştir. Eş imparator ve despot sonraki en yüksek unvandır. Alexander Kazhdan, "Sebastokrator", *ODB*, Vol. 3, s. 1862.

²¹⁰ Roma döneminde imparatorların kendi aldıkları bir unvanken, daha sonra Aleksios Komnênos tarafından sevastokratorun altına indirgenmiştir. 14. yüzyıldan itibaren öncelikle Vlahia, Teselya ve Sırbistan prenslerine tevdi edilmeye başlanmıştır. Alexander Kazhdan, "Caesar", *ODB*, Vol. 1, s. 363.

²¹¹ Vestiaritler, Manglabitler, Vardaritler ve Varangianlar gibi saray muhafızlarının başlarıdır. Son dönemde ise yüksek bir unvan haline gelmiştir. Alexander Kazhdan, "Primikerios", *ODB*, Vol. 3, s. 1719-1720.

²¹² Akropolites, *Vekâyiname*, s. 152.

S.73 ἐσχολακότα τέως διήγον. μέλλοντος δ' ὅσον οὐδέπω τοῦ ἡλίου τὰς φθινοπωρινὰς ἰσημερίας ἐπιτελεῖν, φθάνουσι περὶ Ἀχρίδαν τε καὶ Δεάβολιν. φρούρια ταῦτα Μακεδονίας, πολλὴν παρασχόμενα τὴν ἀσφάλειαν τοῖς χρωμένοις αὐτοῖς. τούτων μεταξὺ τὸ ἑαυτῶν πηξάμενοι στρατόπεδον ἀκούουσι καὶ τοὺς πολεμίους στρατοπεδεύοντας ἐς τὰ τοῦ Αὐλῶνος ἱππήλατα, ὡς διαιρεῖσθαι τὰ ἀμφοτέρων στρατόπεδα διὰ τοῦ μεταξὺ παρατείνοντος ὄρους καὶ γίνεσθαι τοὺς μὲν Ῥωμαίους ἀρκτικωτέρους, τοὺς δὲ πολεμίους νοτιωτέρους. **(Γ.)** Οἱ μέντοι πολέμιοι περικαθίσαντες ἐπολιόρκουν τὸ τῶν Βελλεγράδων ὑψηλὸν τε καὶ, ὡς εἰπεῖν, ὑπερνέφελον φρούριον, μελέτην ἔχοντες μετὰ τὴν ἐκείνου καταστροφήν, ὡς ἐξ ὄρμητηρίου λαμπροῦ τινος κεχύσθαι καὶ κατὰ τῆς ἄλλης ἀπάσης δυτικῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείας, καθάπερ τις πλούσιος ποταμὸς ἐξ ὄρους ὑψηλοῦ τινος ἐς τὸ κάταντες ῥαγδαίως καταρραγεῖς· μάταιοι τῆς ἀπονοίας, ταῦτα ἐλπίζοντες ἃ δὴ οὐ τελέεσθαι ἤμελλεν. οὐ γὰρ ἴσασιν, ὡς πᾶσα ῥώμη σώματος καὶ πλῆθος ἵππου καὶ ὄπλων ἐπισκευὴ μυρμῆκων ἀγέλης οὐδὲν οὐδαμῆ διενήνοχε, μὴ συναιρομένου θεοῦ. διὸ καὶ ἀλαζονεῖα τὸ πᾶν ἐπιτρέψαντες καὶ οἰήσει οὕτως ἐχώρουν κατὰ Ῥωμαίων. ταῦτ' ἄρα καὶ τοῖς ματαίοις λογισμοῖς ἀνάλογον ἐπηκολούθει τὸ τέλος. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι οὐδὲν ἑαυτοὺς λογιζόμενοι πλὴν τῆς θεόθεν ἐπικουρίας θεῶ καὶ τῆ ἐκεῖθεν ἀρωγῆ πᾶσαν τὴν σφῶν αὐτῶν ἐπιτρέψαντες κίνησιν διαγωνίζεσθαι πρὸς πολλαπλασίους ἐθάρρησαν· καὶ μέντοι καὶ λαμπρὰν συναιρομένου

Henüz güneşin sonbahar ekinoksu sona ermeden Akhrida²¹³ ve Deabolis²¹⁴ yakınlarına ulaştılar. Bunlar Makedonya'nın yerleşimcilerine ihtiyaç duydukları güvenliği sağlayan kaleleriydi. Onların arasında ordugahlarını kurarlarken düşmanların Avlonya²¹⁵ düzlüklerine kamp kurduklarını duydular. İki ordugahı birbirinden ayırır gibi aralarında dağlar uzanmaktaydı ve Romalılar daha kuzeyde, düşmanları ise daha güneydeydi.²¹⁶ **5.3.** Düşmanlar hem Bellegrada'nın²¹⁷ dağlık arazisini hem de, söylendiği gibi, bulutların üzerindeki kaleyi kuşatarak abluka altına aldılar. Tıpkı yüksek dağlardan doğup aşağılara doğru vahşice akan heybetli bir nehir gibi, oraya boyun eğdirip sahip olduktan sonra Romalıların hakimiyeti altındaki diğer bütün topraklara akmak için fevkalade bir hareket merkezi gibi kullanma niyetindeydiler. Ama çılgınlıkları nafiyleydi, işler umdukları gibi sonuçlanmadı. Çünkü Tanrının yardımını almadıktan sonra bedenlerinin bütün gücünün ve atlarının ve silahlarının çokluğunun karınca sürülerinin hareketi gibi hiçbir fark yaratmadığını anlamadılar. Bu nedenle tamamen kibirlerine ve kendilerini beğenmişliklerine güvenerek Romalıların üzerine ilerlediler. Bu düşünceler hesaplarının yanlışlığına uygun olarak nafiye bir şekilde nihayete ermesiyle sonuçlandı. Romalılar ise Tanrıdan gelecek yardım dışında hiçbir şey düşünmediler ve kendilerini tamamen O'ndan gelecek kutsal desteğe emanet edip, kendilerinden çok daha fazla sayıdaki orduya karşı harekete geçip mücadele etmekten korkmadılar. Ardından, daha sonra tekrar anlatılacağı gibi, Tanrının kazanmalarına yardım ettiği parlak bir zafer elde ettiler.

²¹³ Ohri.

²¹⁴ Debol.

²¹⁵ Arnavutluk sahil şeridinde yer alır.

²¹⁶ İki ordu karşı karşıya gelmeden önce Sebastokrator hem Ohri'yi hem de Debol'ü ele geçirmişti. Akropolites, *a.g.e.*, s. 157-158.

²¹⁷ Berat.

S.74 θεοῦ τὴν νίκην εἰργάσαντο, ὡς αὐτίκα εἰρήσεται. **(Δ.)** Ἐπεὶ γὰρ ἐγγὺς ἤδη τῶν πολεμίων οἱ Ῥωμαῖοι ἐπήξαντο τὰ στρατόπεδα, πέμπουσι δὴ τινα τῶν μάλα ἐπιτηδείων ἐκπολεμῶσαι καὶ συνταράξαι κατ' ἀλλήλων τὰ τῶν πολεμίων στρατεύματα. οὐ γὰρ ἓν τι τῶν ἀδυνάτων τοῦτό γε ἦν, τοῦ τε τῆς Ἀχαΐας πρίγκιπος καὶ τοῦ ῥηγὸς Σικελίας ἑτεροφύλων ὄντων καὶ οὐχ ὁμογενῶν τῷ Ἀγγέλῳ Μιχαήλ. διαναστάς οὖν ἐκεῖνος αὐτόθεν αὐτόμολος δῆθεν ἀπήει νύκτωρ ἐς τοὺς πολεμίους καὶ προσελθὼν λάθρα τῷ τῆς Αἰτωλίας ἄρχοντι Μιχαήλ τῷ Ἀγγέλῳ, "ἴσθι," φησὶν, "ὡς σοὶ τε καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ σε μέγας ἐπήρτηται κίνδυνος σήμερον· ἄμφω γὰρ οἱ σοὶ γαμβροὶ τε καὶ σύμμαχοι, ὃ, τε πρίγκιψ Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας καὶ ὁ τῆς Σικελίας ῥήξ λάθρα διαπρεσβεύονται πρὸς Ῥωμαίους περὶ σπονδῶν ἐπὶ δώροις τακτοῖς. εἴ σοι τοίνυν ζωῆς μέλει, προνοήθητι τὴν ταχίστην σουτοῦ, πρὶν εἰς πέρας ἐλθεῖν τὰς ἐκείνων σπονδὰς τε καὶ συμφωνίας." πείθεται ὁ Μιχαήλ καὶ διαμηνυσάμενος ἡσυχῇ τῶν οἰκείων ὀπόσους αὐτός τε ἐδύνατο καὶ ὁ καιρὸς ἐχορήγει, φεύγων ὄχετο πρὶν ἢ ἀνατεῖλαι τὸν ἥλιον. καὶ τούτου κατόπιν ἄλλος ἐξ ἄλλου τὴν φυγὴν ψιθυρίζομένην ἀκούοντες τοῦ Μιχαήλ σποράδες ἔθεον ἅπαντες οἱ στρατιῶται, τῇ φυγῇ προλαμβάνειν ἕτερος ἕτερον σπεύδοντες. **(Ε.)** Ἄμα δ' ἔω διεγερθέντες οἱ σύμμαχοι καὶ τὴν μὲν φυγὴν μαθόντες τοῦ Μιχαήλ, τὴν δὲ τῆς φυγῆς αἰτίαν οὐκ ἔχοντες συμβαλεῖν, ἀχανεῖς ἦσαν. καὶ τὸ μὲν ὄπλα

S.75 κατὰ Ῥωμαίων κινεῖν ἀπηγόρευον, τοῦτο μὲν καὶ ὡς ἀγνοοῦντες τὰ δρώμενα, τοῦτο δὲ καὶ ὡς βραχύτεροι τὸν ἀριθμὸν ἐκ πάνυ πολλῶν καταστάντες. ὅθεν καὶ πρὸς φυγὴν ἤδη ἐτρέποντο προδεδομένους ἑαυτοὺς ὑπὸ Μιχαήλ λογιζάμενοι. τούτοις οὕτω τεταραγμένοις αἰφνιδίως οἱ Ῥωμαῖοι ἐπεισπεσόντες τοὺς μὲν πλείστους ἔργον ἀπέφηναν ξίφους, τοὺς δ' ἄλλους πλὴν ὀλίγων ἐζώγρησαν, μεθ' ὧν ἦν καὶ ὁ πρίγκιψ Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας. ὁ δὲ τῆς Σικελίας ῥήξ διέδρα λαθὼν σὺν ὀλίγοις πάνυ τῶν ἑαυτοῦ.

5.4. Romalılar düşmanların kampının yakınına yerleştikten sonra, düşman ordularını birbirine karşı kışkırtmaya ve düşman hale getirmeye çok uygun olan birini gönderdiler. Bu mümkün olmayan bir şey değildi, Peloponnêsos ve Akhaia'nın Prensi ve Sicilya Kralı farklı soylardandılar ve Mikhaël Angelos'la da soydaş değillerdi. Böylece o kişi gece yarısı kendi başına Roma kampından ayrıldıktan sonra çabucak düşman saflarına sızdı ve gizlice Aitôlia'nın hükümdarı Mikhaël Angelos'a gitti. "Bilmelisin ki" dedi "bugün seni ve sana bağlı olan herkesi büyük bir tehlike bekliyor. Senin hem damatların hem de müttefiklerin olan Peloponnêsos ve Akhaia'nın Prensi ile Sicilya'nın Kralı belirli bir miktar para vererek barış yapmak üzere Romalılara elçiler gönderiyorlar. Eğer canına değer veriyorsan, onların anlaşmalarını nihayete erdirmelerinden önce çabucak karar ver". Mikhaël bu sözlere inandı ve kendisine bağlı olanlardan olabildiğince çok kişiye gizlice işaret verip zaman sağladı. Ardından güneşin doğmasından önce kaçarak oradan ayrıldı. Mikhaël'in bu kaşışının fisiltısının duymalarının ardından, her birinin bir diğerini kaçmaya teşvik etmesiyle birlikte, bütün askerler koşarak dağıldılar.²¹⁸ **5.5.** Şafakla birlikte uyanan müttefikler Mikhaël'in kaşışını fark ettilerse de bunun sebebini izah edemediklerinden dolayı şaşkınlıktan ağızları açık kaldılar.

Romalılara karşı bir yandan ne olup bittiğini algılayamadıkları için diğer yandan da sayıca çok daha az olduklarından dolayı harekete geçmekten vazgeçtiler. Dolayısıyla Mikhaël tarafından ihanete uğradıklarını düşündükleri için kaçmaya meylettiler. Bu şekilde bunlar kargaşa içindelerken Romalılar aniden saldırıp çok sayıda kişiyi kılıçtan geçirdi, diğer az kişiyi ise esir ettiler. Bunların arasında Peloponnêsos'un ve Akhaia'nın Prensi de vardı. Sicilya Kralı ise kendisinin beraberindeki çok az kişiyle birlikte fark edilmeden kaçtı.²¹⁹

²¹⁸ Akropolites'in anlatımına göre İsyancı Mihail'in ordusunun yılgınlığa ve korkuya düşmesinin sebebi, Sebastokrator'un ordusunda bulunan Kumanlar ve Türklerdi. Hızlı hareket etme ve uzaktan ok atma kabiliyetleriyle birlikte düşman ordusuna nefes alma fırsatı vermemeleri sonucu İsyancı Mihail ve adamları kaçma kararı almışlardı. Akropolites, *Vekâyiname*, s. 159-160.

²¹⁹ Böylece 1259'daki Pelagonya muharebesi Bizanslıların galibiyetiyle sona ermiştir.

DÖRDÜNCÜ KİTAP

S.78 α'. Ἀλλὰ τούτων οὕτως ἐκεῖ τελουμένων, ἐπὶ τῆς ἀσπίδος ἐνταῦθα περὶ τὴν Μαγνησίαν καθίσαντες Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον ἀναγορεύουσι βασιλέα οἱ δόξη καὶ γένει προὔχοντες. ὅπερ ἀκηκοὼς ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος, κατὰ Νίκαιαν τότε διάγων, ξίφους παντὸς χαλεπωτέραν κατὰ καρδίας τὴν λύπην ἐδέξατο· καὶ ἡρεμεῖν ὅλως οὐκ εἶχε δεδιῶς περὶ τοῦ παιδός. ὅθεν ἀφορισμῶ καθυποβαλεῖν ἐπεχείρησε πρῶτον τὸν τε ἀνηγορευμένον καὶ τοὺς ἀναγορεύσαντας. ἔπειτα ἐπέσχε μετριώτερόν τε καὶ βέλτιον ἡγησάμενος ὄρκους φρικώδεσιν αὐτοὺς ἀσφαλίσασθαι, μήτε τῇ ζωῇ τοῦ παιδὸς ἐπίβουλον χεῖρα ἐπιβαλεῖν, μήτε στέρησίν τινα καὶ παρευδοκίμησιν τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐνθυμηθῆναι. καὶ δὴ γίνεται τοῦτο, Καλανδῶν Δεκεμβρίων ἄρτι ἐπιλαμπουσῶν· οὕτω δ' ὅλος ἀπηρτίζετο μὴν καὶ αὐτὸς ὁ ταῦτα μὲν δεδιῶς,

Ancak orada olaylar bu şekilde sona ererken, sol tarafta Magnesia’da ikamet edenlerden önde ve soyda önde gelenler Mikhaël Palaiologos’u imparator ilan ettiler.²²⁰ O sırada Nikaia’da bulunan Patrik Arsenios bunu duyduğunda, kalbinde bütün kılıçlardan daha keskin bir acı duydu; çocuk için endişelendiği için hiç huzuru yoktu. Bu nedenle ilk önce ilan edileni ve edenleri aforoz etme girişiminde bulundu. Daha sonra onlardan çocuğun hayatına kast etmemeleri ve onun imparatorluktaki üstünlüğünün sona ermemesi hususlarında kutsal yeminler ederek güvence almasının daha uygun ve iyi olduğuna karar vererek durdu. Bunlar Aralığın henüz başlarındayken gerçekleşti. Ancak daha ay sona ermemiştir ki bir yandan çocuk için endişe duyan öte yandan da onun için mücadele edip

²²⁰ 1259.

S.79 ἐκεῖνα δ' ἐμπεδῶν καὶ ἀσφαλιζόμενος ὑπὲρ τοῦ παιδὸς, οἰκείαις χερσὶν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ καταστέφει βήματος Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον· καὶ τῷ βασιλικῷ κοσμεῖ διαδήματι, ταῖς γνώμαις τῶν ἄλλων ὅσοι τῆς συγκλήτου καὶ ὅσοι τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου συγκαθελκυσθεῖς καὶ αὐτός. πλὴν οὐκ αὐτῷ γε διηνεκῆ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀρχὴν χαρίζεται, ἀλλ' ὡς τῶν πραγμάτων τέως ἀναγκαζόντων διοικεῖν αὐτὸν αὐτήν, μέχρις ἂν ἐς ἥβην ὁ γνήσιος τῆς βασιλείας κληρονόμος ὁμοῦ καὶ διάδοχος φθάσῃ. τότε δ' αὐτὸν ἐκόντα παραχωρεῖν ἐκείνῳ μόνῳ τῶν τε αὐτοκρατορικῶν θρόνων καὶ πάντων ἅμα τῶν βασιλικῶν συμβόλων. καὶ ἐπὶ τούτοις αὐθις ὄρκοι ἐτελοῦντο φρικωδέστεροι τῶν προτέρων. **(B.)** Τηνικαῦτά γε μὴν καθάπερ τις ἄριστος οἰωνὸς τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἀγγέλλονται τούτῳ τὰ δυτικὰ τῶν Ῥωμαίων τρόπαια, καὶ μετ' ὀλίγον ἤκουσι καὶ οἱ τὰ τρόπαια πεπραχότες αἰχμάλωτον ἄγοντες τὸν τε Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας πρίγκιπα καὶ πλείστους ἄλλους τῶν πολεμίων. κάκεῖνοι μὲν ἄξια κομίζονται τὰ γέρα καὶ τῶν πόνων τὰ ἔπαθλα. ὁ μὲν γὰρ Σεβαστοκράτωρ ἐς τὸ Δεσποτικὸν ἀνάγεται παρὰ τοῦ βασιλέως ἀξίωμα· ὁ δὲ μέγας Δομέστικος ἐς τὸ τοῦ Καίσαρος· ὁ δὲ Καῖσαρ ἅμα τῷ πενθερῷ τοῦ Δεσπότη ἐς τὸ τοῦ Σεβαστοκράτορος. ἐποίει δ' ἐπίσημον τὴν ἐκ τοῦ πενθεροῦ διαφορὰν, ὅτι ἐν τοῖς κυανοῖς πεδίλοις καὶ χρυσοῦφεῖς αὐτῷ ἐνηρμόζοντο ἀετοί. ὃ γε μὴν πρίγκιψ Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας ὠνούμενος τὴν ἐλευθερίαν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς δίδωσι τῷ βασιλεῖ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πόλεων τρεῖς τὰς

çocuğun güvenliğini sağlayan kendisi, her şeye rağmen Mikhaël Palaiologos'u kendi elleriyle kutsal basamaklarda taçlandırdı. Senatodaki ve ruhbanlar heyetindeki diğer kişilerin fikirleriyle kendisini de yanlarına çekmeleri sebebiyle imparatorluk tacını giydirmişti. Ancak imparatorluk erkini ona sürekli olarak bahşetmedi, imparatorluğun yasal mirasçısı ve aynı zamanda halefi olgun bir yaşa varana değin zorunluluktan dolayı devletin yönetimi ona kalıyordu. Ardından imparatorluğun bütün sembollerini (alametlerini) ve tahtı isteyerek ona teslim etti. Bunların üzerine yine daha önceki gibi kutsal yeminler edildi. **1.2.** Daha sonra onun hükümdarlığının en parlak işareti olarak Romalıların batıdaki zaferlerinin haberleri geldi ve kısa bir süre sonra zafer elde etmiş olanlar esir aldıkları Peloponnêsos ve Akhaia Prensini ve düşmanlarından diğer çok fazla kişiyi beraberlerinde getirerek döndüler. Zahmetlerinin karşılığında onlar değerli ayrıcalıklar ve ödüller elde ettiler. Sebastokratôr, despotluğa; megas domestikos kaisarlığa; kaiser da despotun kayınbabasıyla birlikte Sebastokratôrluğa İmparator tarafından yükseltildiler.²²¹ Ama kayınbabadan ayırt edici bir farklılık elde etti ki bu ona uygun olarak üzerinde altından kartallarla işlenmiş mavi ayakkabıardı. Peloponnêsos ve Akhaia'nın Prensi ise kendi hayatıyla birlikte özgürlüğünü İmparatora Peloponnêsos'taki en güzel şehirlerden üçünü vererek satın aldı²²²;

²²¹ Akropolites Pelagonia Muharebesi'ndeki başarıdan sonra Arta'yı ele geçirmelerinin ardından İsyancı Mihail'in oğlu İoannis tarafından mağlup edildikten sonra savaşı bırakıp şehri tekrar ona bırakarak geri dönen bu kişilerin başarısızlıkları sonucunda bu şekilde ödüllendirilmelerini ele eleştirir. Ona göre Romalıların başına gelen kötülüklerin başlangıcı bu olmuştur. Akropolites, *Vekâyiname*, s. 161-162.

²²² Villehardouinli II. William 1259'da esir edilmiş, 1262'ye kadar Kônstantinopolis'te tutsak kalmıştı.

S.80 βελτίους, τήν τε Μονεμβασίαν καὶ τὴν περὶ τὰ Λεῦκτρα Μαΐνην, ἢ Ταιναρία πάλαι παρ' Ἑλλήσιν ἄκρα ἔκαλεῖτο, καὶ τρίτην τὴν προκαθεζομένην τῆς Λακωνικῆς Σπάρτην. καὶ οὕτως ὥσπερ ἐξ ἄδου κευθμώνων ἀπροσδόκητος ἐχαρίζετο τοῖς ἰδίους. ἐγκρατῆς δὲ τῶν εἰρημένων στέλλεται πόλεων ἐν Πελοποννήσῳ Κωνσταντῖνος ὁ ἀμφιμήτριος ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως, ὄν, ὡς μικρῷ πρόσθεν εἰρήκειμεν, ἐκ Καισάρων Σεβαστοκράτορα πεποίηκε. καὶ ἀπελθὼν ἐκεῖσε πολλὰς εἰργάσατο νίκας κατὰ τῶν Πελοποννησίων Λατίνων· καὶ πολλὰς ἐτέρας προσεκτήσατο πόλεις ὡς ἐξ ὀρμητηρίων μεγάλων τριῶν ἐκείνων ὀπλιζόμενος πόλεων. **(Γ.)** Ἐπὶ τούτοις καταλιπὼν τὸν πατριαρχικὸν ὁ Ἀρσένιος θρόνον ᾤχετο ἡσυχάσων ἐς τὸ παράλιον τοῦ Πασχασίου μονύδριον. πρόφασις δ' ἦν τῆς ὑποχωρήσεως ἢ περιφρόνησις Ἰωάννου τοῦ Λάσκαρι τοῦ βασιλέως παιδός. ἔπεμψε γὰρ αὐτὸν πρὸ βραχέος ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος ἐν Μαγνησίᾳ φυλάττεσθαι, μήποτε νεωτερισμὸν τινα δῆθεν πράξῃ παρά τισιν ἔχουσιν εἰς τοῦτο ἐπιρρέπῳς ἢ αὐτοῦ γε ἐμφάνεια. καὶ δὴ Νικηφόρος ἀντ' ἐκείνου ἐς τὸν πατριαρχικὸν ἀνάγεται θρόνον, ὁ τῆς Ἐφέσου μητροπολίτης, ὃς ἓνα ἐπιβιοὺς ἐνιαυτὸν ἐτελεύτησεν. **(Δ.)** Ὁ μέντοι βασιλεὺς σὺν πολλοῖς τοῖς στρατεύμασι διεπεραιούτο εἰς Θράκην ἐπίδοξος ὢν ἐσβαλεῖν καὶ ἐς τὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως προαύλια πείρας εἵνεκα πολεμικῆς. καὶ δὴ μετὰ τὴν ἔξω διατριβὴν παρελάσας ἐπολιόρκει πρῶτον τὸ κατὰ τὴν περαίαν τοῦ Γαλάτου ἐπικεκλημένον φρούριον, ὡς ῥα-

Monembasia'yı²²³, eskiden Hellenlerin Tainaria Burnu olarak adlandırdıkları Leuktra çevresindeki Maina'yı²²⁴ ve de üçüncü olarak Lakônia'nın²²⁵ başkenti Sparta'yı. Böylece sanki iğrenç cehennemden çıkmış gibi beklenmedik şekilde kendi ülkesine kavuştu. Kendisinden kısa süre önce bahsettiğimiz gibi kaisarlığının ardından Sebastokratör olarak atanan İmparator'un aynı babadan kardeşi Kônstantinos, Peloponnêsos'taki şehirlerin yöneticisi olarak ilan edilmesinin ardından yola çıktı. Oraya varmasının ardından Peloponnêsos Latinlerine²²⁶ karşı çok fazla zafer kazandı. Harekat merkezi olarak hazırladığı üç büyük şehirden yola çıkarak diğer çok fazla şehri de ele geçirdi. **1.3.** Bu olaylardan sonra Arsenios patriklik koltuğunu bırakıp huzur içerisinde olmak için sahildeki Paskhasios²²⁷ manastırına çekildi. Bu ayrılışın sebebi İmparator'un oğlu Îôannês Laskaris'in saygısızlığıydı. Bundan dolayı İmparator Mikhaêl Palaiologos onu kısa süre önce Magnesia'da gözetim altında tutmak için göndermişti ki kendisini açıkça destekleyenlerin yanında bundan sonra herhangi bir darbe girişiminde bulunamasın. Bunun ardından onun (Arsenios) yerine patriklik koltuğuna bir sene sonra vefat eden Efes metropoliti Nikêphoros²²⁸ yükseltildi. **1.4.** Daha sonra İmparator çok büyük bir orduyla Trakya'ya geçti ve muhtemelen bir savaşa girişmek ve saldırmak için Kônstantinopolis önlerine geldi.²²⁹ Dışarıda bir süre vakit geçirmesinin ardından ilk önce Galata ismiyle çağrılan öte yakadaki kale üzerine giderek orayı kuşattı.

²²³ Benefşe.

²²⁴ Mani Yarımadası.

²²⁵ Mora Yarımadasında bulunan bir bölge.

²²⁶ Ahaia Prenslığı.

²²⁷ İznik'te Drakon çayı yakınında bulunur.

²²⁸ Patrik II. Nikiforos (ö. 1261).

²²⁹ 1259.

S.81 δίως ἐντεῦθεν ἀλωσομένης αὐτῷ καὶ τῆς Κωνσταντίνου, εἰ αὐτὸ παραστήσαιο πρότερον. ἀλλ' ἦσαν ἄρα τὰ τῶν τοιούτων ἐλπίδων αὐτῷ γρηγορούντων ἐνύπνια. πλεῖστα γὰρ τῶν λιθοβόλων μηχανημάτων ἀντιπεριστήσας αὐτῷ καὶ πολλὰς ἐπενεγκῶν, βίας ἐλεῖν οὐ δεδύνηται. ὅθεν ὀχυρώσας τὰ πρὸ τῆς Βυζαντίδος φρούρια καὶ ὀπλίτας ἀφείδεν ἐν αὐτοῖς προσετετάχει συνεχεῖς ἐπιδρομὰς καὶ ἐνέδρας ποιῆσθαι κατὰ τῶν Βυζαντίων Λατίνων, ὡς μηδὲ προκύπτειν ἔαν εἰ δυνατόν αὐτοῦς τῶν τειχῶν. ὁ δὲ πρὸς τοσαύτην ἤλασε τοὺς Λατίνους πενίαν, ὡς τῇ τῶν ξύλων σπάνει καὶ τὰς τοῦ Βυζαντίου πλείστας καὶ περιφανεῖς οἰκίας καθελεῖν εἰς δαπάνην χρειώδη τοῦ πυρός. ἐντεῦθεν ἐς Νίκαιαν αἰθίς ὑποστρέφει· αὕτη γὰρ ἐγγεγόνει Ῥωμαίων βασιλεῖον μετὰ τὴν τῆς Βυζαντίδος πόρθησιν, καὶ ἦν ἐκεῖ διατρίβων ἐφ' ἰκανόν. **(E.)** Ἐν τούτοις μέντοι τοῖς χρόνοις διαβάντες καὶ τὸν Εὐφράτην οἱ Σκύθαι τὴν ἄχρι Παλαιστίνης οἰκιοῦνται Συρίαν καὶ Ἀραβίαν. μηδὲ γὰρ εἶναι τῶν πάνυ ῥαδίως πέρας λαμβάνειν τὴν ἀνθρώπων πλεονεξίαν, μέχρις ἂν ἐπιμένη τῇ δεξιᾷ καὶ τῇ αἰχμῇ τὸ δύνασθαι. καὶ πολλοῖς ἐκεῖ τοῖς λαφύροις περιτυχόντες βριθούσαις ἐπανήκουσι δεξιαῖς, φόρους ἐτησίους, ὅσα καὶ δούλοις ἀθλίους, τάξαντες τοῖς ἐναπολειφθεῖσιν Ἄραβι τε καὶ Σύροις καὶ Φοίνιξι. κατὰ μέντοι τὸ ἐπιὸν ἔτος εἰσβάλλουσι καὶ ἐς τὴν ἔνδον Εὐφράτου Ἀσίαν καὶ πᾶσαν ῥαδίως καταστρέφουσι καὶ ληΐζονται, ὄρους ποιησάμενοι τοῦ τοιούτου δρόμου καὶ κλόνου πρὸς μὲν ἄρκτους Καππαδοκίαν καὶ ποταμὸν

Eğer onu dize getirebilirse, oradan Kônstantinos'un şehrini kolayca ele geçireceğini umuyordu. Ancak ondan sonra böylesine umutların rüyalarından uyandı. Çünkü karşısına taş fırlatan makinelerden çok fazla yerleştirip çok şiddetli saldırmasına rağmen onu ele geçiremedi. Bu nedenle Byzantion önündeki kaleleri tahkim edip onlarda askerler bırakarak, onların surlardan dışarı kafalarını çıkarmalarının mümkün olmaması için, Byzantion Latinlerine karşı sürekli olarak saldırılar yapıp pusu kurulmasını emretti. Bu Latinleri çok büyük bir ihtiyaca sürükledi; odun eksikliğinden dolayı ateş ihtiyacını karşılamak adına Byzantion'un her taraftan görülen pek çok binası yıkıldı.²³⁰ Ondandan sonra İmparator Nikaia'ya döndü ki o şehir Byzantion'un yağmalanmasının ardından Romalıların başkenti olmuştu ve uzun bir süre olmaya devam etti. **1.5.** Bu zamanlarda İskitler Euphratês'i²³¹ geçip Suriye'yi ve Arabistan'ı Filistin'e kadar işgal etmişlerdi. Çünkü savaşta yeteneğini devam ettirebildiği sürece insanın açgözlülüğü kolayca son bulmaz. Orada çok fazla ganimetle karşılaşp elleri dolu döndüler ve acınası köleler gibi geride kalan Araplara, Suriyelilere ve Fenikelilere yıllık vergiler bağladılar. Ertesi sene Euphratês'in kaynağının olduğu Asya'yı istila ettiler ve tümüne boyun eğdirip yağmaladılar. Onların gürültülü hareketlerinin sınırları kuzeyde Kapadokya'ya ve Thermôdon (Terme) Nehri'ne

²³⁰ Akropolites bu konuda, İmparator'un aslında şehri kuşatmak için yeterli ve hazır bir ordusu bulunmadığını ama şehirde yaşayan Asel adlı kuzeninin ona şehri ele geçirmesi konusunda yardım edeceği sözüne güvenerek Galata'da ordugah kurduğunu ama verilen sözün yerine getirilmemesi sonucu, İmparator'un en sonunda bu adama güvenilmeyeceğini anlayarak geri döndüğünü anlatır. Akropolites, *Vekâyiname*, s. 162-164.

²³¹ Fırat Nehri.

S.82 τὸν Θερμώδοντα, πρὸς δὲ μεσημβρίαν τήν τε Κιλικίαν καὶ τὰ μικρὸν μετὰ τὰς ἀρχὰς πολλαχῆ διαιρούμενα μέρη τοῦ Ταύρου, ὃς μέγιστος ἐπεφύκει τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ὀρῶν. (ς.) Χειροῦνται δ' ἐπὶ τούτοις καὶ τὰ τῶν Τούρκων βασιλεία. καὶ φυγὰς ὁ σουλτὰν Ἀζατίνης ἅμα τῷ ἀδελφῷ Μελήκ φοιτᾷ πρὸς τὸν βασιλέα Ῥωμαίων Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον, ἐνέχυρα φέρων πιστὰ μεγάλων ἐλπίδων οὐ πάνυ παλαιᾶς φιλοξενίας καὶ μεγάλης κηδεμονίας ὑπομνήματα· ὅποτε δηλαδὴ καὶ αὐτὸς παρ' αὐτὸν ἦκε, φεύγων τε τοὺς βασιλικοὺς ἐκείνους κινδύνους καὶ πλεῖστα φέρων ἐπὶ τῆς καρδίας τὰ τῶν μεγάλων φόβων ἐκείνων ἴχνη. τούτων ἀνάμνησιν ἐπ' αὐτοῦ ποιησάμενος αἰτεῖ δυοῖν θάτερον· ἢ συμμαχίαν κατὰ τῶν Σκυθῶν, ἢ γῆς Ῥωμαϊκῆς ἀποτομὴν τινα καὶ οἶονεὶ κληρουχίαν εἰς κατοικίαν μονιμωτέραν αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἅμα αὐτῷ. ἦν γὰρ ἐπαγόμενος γυναῖκα καὶ τέκνα καὶ θεραπείαν συχνήν, καὶ πρὸς τούτοις πλοῦτον μάλα μακρὸν καὶ πολυτελεῆ. τῷ μὲν οὖν βασιλεῖ τὰ Ῥωμαίων κατακερματίζειν στρατεύματα, πολλῶν πολλαχόθεν περικυκλούντων πολέμων, οὐ πάνυ τοι ἀσφαλὲς ἐδόκει. τό, τε γῆς κληροδοσίαν ἀπονέμειν ἀνδρὶ τοσοῦτῳ, πολλῶν σατραπειῶν ἀρχηγῷ καταστάντι καὶ ἡγεμονικοῦ τινος ἤθους τροφίμῳ, καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἀνύποπτον ἦν αὐτῷ, οὐδ' ἄνευ φόβων μελλόντων. ἀνάγκη γὰρ τοὺς ὑπὸ χεῖρα σατράπας ζητῆσαι τὸν ἀρχηγόν· καὶ τοὺς ἔνθεν κάκειθεν διασπαρέντας καὶ φερομένους οἷα πλανήτας ἐν νυκτὶ ἐπὶ τὸν λαμπαδοῦχον καὶ ὄδηγόν συνδραμεῖν καὶ χρόνῳ γενέσθαι Ῥω-

ve güneyde Kilikya'ya ve de bařlangıcından kısa süre sonra pek çok kısma ayrılan Toros dađlarına, Asya'daki dađların en büyüđü odur, kadar ulařmıřtı. **1.6.** Bunların zerine Türklerin krallıđını da ele geçirdiler. Sultan Azatins'in²³² ođlu Melk'le beraber kaçmalarının ardından, hiç řüphesiz eski misafirperverliđinin ve büyük ilgisinin hatıralarının güvenilir teminatıyla büyük umutlar tařıyarak, Romalıların İmparatoru Mikhal Palaiologos'a sıđındılar.²³³ çünkü kendisi (Mikhal) bir zamanlar İmparator tehlikesinden kaçarken, kalbinde o büyük korkunun devasa izini tařıyarak onun yanına gelmiřti. Bunları kendisine hatırlatarak iki seçenekten birinin gerçekleřtirilmesini ondan talep etti: Ya İskitlere karřı kendisiyle müttefik olmak, ya da hem kendisinin hem de kendisiyle beraber olanların daimi olarak yerleřmeleri için Roma ülkesinden herhangi bir arazi vermek. Karısını, çocuklarını, çok sayıda hizmetkarını ve de çok büyük ve deđerli hazinesini yanında getirmiřti. O sıralarda her taraftan çok fazla sayıda düřmanla evriliyken Roma ordularını bölmek İmparator için hiç de güvenli görünmüyordu. Çok fazla satrapın lideri olmuř ve yönetmeye alıřkın bir karakterde bir adama ülkenin topraklarından birini tevcih etmek İmparator için risksiz deđildi ve ayrıca gelecekte olabileceklerden korkuyordu. Çünkü emri altındaki satrapları kendilerini liderlerini aramak zorunda hissederek oradan oraya dađılıp yayılarak dolanmalarının ardından geceleyin meřale tařıyan rehberlerinin huzurunda toplanarak zamanla Romalıları için karřı koyulamaz bir felaket haline geleceklerdi.

²³² II. İzzeddin Keykavus.

²³³ 1262.

S.83 μαίους κακὸν ἀμήχανον· ὄθεν ὡς ἐπὶ τρυτάνης μετεωρίσας αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἦγε καὶ ἔφερεν ἐλπίδων ὥσπερ παράσιτον.

β'. Δύο ἐξῆς ἠνύετο ἔτη, ἀφ' οὗ τῶν τε βασιλικῶν θρόνων ἐγκρατὴς ὁ Μιχαὴλ ἐγεγόνει καὶ τὸ δυτικὸν καὶ Θετταλικὸν ἔπαυσε δόρυ, τὴν μάχην φημὶ τῶν τε Ἀκαρνάνων καὶ Αἰτωλῶν, καὶ τῆς πονηρᾶς ἐκείνης ρίζης πάλιν ὑπεφύοντο πονηρὰ καὶ ἀκανθώδη βλαστήματα, καὶ πάλιν ὄρκων ἀνατροπαὶ καὶ μάχαι πολεμικαὶ τοῦ ἀποστάτου Μιχαήλ. πέμπει τοιγαροῦν κατὰ τάχος ἐπ' ἐκεῖνον ὁ βασιλεὺς Καίσαρα τὸν Στρατηγόπουλον, δοὺς αὐτῷ καὶ Βιθυνοὺς μὲν ὀπλίτας μικρὸν ὑπὲρ τοὺς ὀκτακοσίους, τοὺς δ' ἄλλους ὀπόσους ἢ χρεῖα ζητοίη, στρατολογήσειν αὐτὸν ἔκ τε Θράκης καὶ Μακεδονίας. προστάττει δ' αὐτῷ καὶ πάρεργον ὁδοῦ ποιήσασθαι μεθ' ὧν ἐπιφέρεται Βιθυνῶν ὀπλιτῶν τὴν διὰ τῶν τοῦ Βυζαντίου προαστείων διάβασιν, θορύβου τινὸς ἔνεκα τῶν ἐν Βυζαντίῳ Λατίνων καὶ τοῦ μὴ πάνυ σχολάζειν αὐτοὺς καὶ ἀναπεπτωκέναι συγκεχωρῆσθαι κάπῃ πλεῖστον τῶν τειχῶν παρεξίεναι ὁπότε βούλοιντο, ἀλλ' εἶναι περιδεεῖς ἀεὶ καὶ οἶον ἐν εἰρκτῇ φρουρουμένους. **(B.)** Καὶ μὲν δὴ διαπεραιωσάμενος τὴν Προποντίδα ὁ Καῖσαρ στρατοπεδεύει περὶ τὸ Ῥήγιον· ἔνθα περιτυγχάνει τισὶν ἀγοραίοις ἀνδράσι, λόγοις μεγάλοις καὶ ἀπορρήτοις τῆς πάντα διοικουμένης προνοίας, ἣ πλήθει μὲν ἵππου καὶ στρατιᾶς οὐχ ὑπηρετεῖ πολλάκις, βραχεία δέ τινα δυνάμει καὶ πολλὴν ταῖς ἐλπίσι τρυφὴν χορηγεῖν οὐκ ἐχούση συναίρεται μᾶλλον καὶ νίκας μεγίστας παρέχεται. τῶν μὲν γὰρ τὴν ἐλπίδα κιβδηλεύει τὰ ὄπλα πολλάκις καὶ ἡ τῆς ἄλλης ἴσως παρασκευῆς

Bu nedenle onun ruhunu terazide yukarı kefeye çıkartır gibi hoş tuttu ve kendinden daha üstün bir memurla yemek yiyormuş gibi ona övgüler düzerek umutlarını taşıdı.

2.1. Mikhaël'in imparatorluk tahtını ele geçirmesinin ve batıda Teselya'daki mücadelenin, Akarnania ve Aitôlia'daki savaştan bahsediyorum, sona ermesinin üzerinden iki sene geçmişti ki şeytani köklerin ızdırap verici ve dikenli olan sürgünleri toprak altında yeniden büyümüşü ve isyancı Mikhaël tekrar ettiği yeminleri bozdu ve savaş sinyalinin verdi. Bu sebeple İmparator onun üzerine çabucak Kaisar Stratêgopoulos'u gönderdi. Ona Bithynia bölgesinden sekiz yüzden biraz fazla sayıda asker verdi ve diğer taraftan da daha fazlasına ihtiyaç olursa hem Trakya'dan hem de Makedonya'dan orduya takviye yapabilecekti. İmparator ayrıca Byzantion'daki Latinlere korku salmaları ve bu korkuyla beraber onların rahat etmemeleri ve cesaretlerinin kırılmasına yol açmaları için ona beraberindeki Bithynialı askerleri Byzantion'un dış mahalleri üzerinden geçirmesini emretti. Böylece her istediklerinde surlardan çıkamayacaklar ve adeta bir hapishanede kapalı kalmışçasına sürekli bir korku içerisinde olacaklardı.

2.2. Kaisar Propontis'e geçmesinin ardından Rhêgion'da²³⁴ kamp kurdu. Orada bölgeyle ilgili önemli ve gizli bilgiler sağlayan alt tabakadan birileri ile karşılaştı. Bu sayıca fazla olan atlı ve piyade ordusu için çoğu zaman yardımcı olmasa da, çok fazla umuda sahip olmayan bir takım küçük birlikler için çok hassas bilgiler sağlayarak başarılar elde etmelerine yardımcı olur ve büyük zaferler elde ettirir. Kimilerinin umudunu silahlarının ve aynı şekilde teçhizatlarının çokluğu bozar ve yaşamın ve

²³⁴ Küçükçekmece.

S.84 ἀφθονία, καὶ οὐκ ἔᾶ ῥαδίως ἄνω φέρεσθαι πρὸς τὸν ζωῆς καὶ θανάτου κύριον, ἀλλὰ κατασπᾶ καὶ βαρύνει καὶ περὶ τὴν γῆν ὡς τὰ πολλὰ καλινδεῖσθαι βιάζεται· τῶν δὲ τοῦναντίον ἢ σπάνις τῶν ἀναγκαίων κουφοτέρους ποιεῖ καὶ οἶον αἰθεροδρομεῖν τε ἀναγκάζει καὶ θερμότερον τὴν ἄνωθεν ἐκκαλεῖσθαι δεξιάν. δι' αὐτό γε μὴν τοῦτο καὶ πολλοὶ μεγάλα ἐλπίσαντες τοῦναντίον ἢ κατὰ τὰς ἐλπίδας ἀπήλλαξαν. ἕτεροι δὲ δι' ἀπορίαν καὶ ἑαυτῶν ἀπογνόντες τροπαίων μεγίστων ἐπέτυχον. ἰδοὺ γὰρ κὰν τῷ παρόντι βασιλεῖς τῶν τριῶν οὐκ ἐλάττους πολλαῖς πολλακὶς χιλιάσι στρατοῦ προσβαλόντες τῇ Κωνσταντίνου ἄπρακτοι ἐπανῆκον, οὐδὲ τοῖς τείχεσι καθαρῶς δυνηθέντες ἐγγίσει. ἀλλὰ ταύτην ὁ Καῖσαρ εἶλεν αἰχμάλωτον, μηδ' ἄχρι χιλιάδος μιᾶς ἐπαγόμενος στράτευμα, μηδὲ τειχῶν ἀμυντήριον ὄργανον οὐδὲν, μηδὲ μηχανημάτων ὄχλον ὄντινοῦν, ἀλλὰ μόνη τῇ θεῖα ἐπικουρία τὸ πᾶν ἀναρτήσας. εἶλε δὲ οὕτως. **(Γ.)** Ἐπεὶ γὰρ τοῖς ἀνδράσιν ἐκείνοις ὁ Καῖσαρ ἐνέτυχε, Ῥωμαῖοις μὲν οὕσι τὸ γένος, αὐτόχθοσι δὲ Κωνσταντινουπόλεως, κατὰ δὲ χρεῖαν ἄλωνος καὶ καρπῶν συλλογῆς ἔξω διαιτωμένοις τῆς πόλεως, ἤρето περὶ τε τῆς τῶν Λατίνων δυνάμεως ὅση καὶ οἷα, καὶ περὶ ὅσων ἄλλων εἰκὸς ἦν περιεργάζεσθαι στρατηγὸν ἄνδρα καὶ πολλῶν Ὀλυμπιάδων τοιούτων μεστόν. οἱ δὲ καὶ τῷ τῶν Λατίνων πάλαι ἀχθόμενοι ζυγῷ καὶ ἄλλως τοῖς ὁμοφύλοις μᾶλλον ἢ τοῖς ἀλλοφύλοις συνδιατᾶσθαι ποθοῦντες ἔρμαιον κάλλιστον τὴν τοῦ Καίσαρος ἠγήσαντο ζυν-

kolayca yukarıya yaşamın ve ölümün efendisine taşımalarını engeller. Ancak yeryüzüne çekip baskılar ki çamurda yuvarlanmaya zorlansınlar. Kimilerini ise gerekli olan şeylerin eksikliği daha hafif yapar ve daha çok gökyüzünde dolaşmaya ve daha ateşli bir şekilde yukarıdan yardım çağırma ihtiyacını gerekli kılar. Bu şekilde büyük umutlar besleyen pek çokları beklentilerinin aksine umutlarını kaybettiler. Öte yandan zorluklar arasında umutlarını yitiren diğerleri ise büyük zaferler elde ettiler. Aynen bunun gibi emek sarfeden üç imparator binlerce kişilik ordularıyla sık sık Kônstantin'in şehrine saldırdılar ama hiç surlara bile yaklaşmadan başarısızlıklarla geri döndüler. Ancak Kaisar bin kişiye bile ulaşmayan ordusuyla surların surların savunmasına karşı hiçbir aracı ve herhangi bir kuşatma makinesi olmadan, yalnızca Tanrı'nın yardımına güvenerek onu ele geçirdi. Böylece sona erdi. **2.3.** Kaisar, o sırada tahıl hasatını toplamak için şehrin dışında bulunan, soyca Romalı ve Kônstantinopolis'in yerlisi olan adamlarla karşılaştıktan sonra onlara Latin kuvvetlerinin durumu, büyüklüğü ve bilgi verici diğer bütün şeyler hakkında yıllarca komutanlıkta emek veren ve çok sayıda zafer kazanmış olan bir adam olarak sorular sordu. Uzun zamandan beri Latinlerin boyunduruğu altında ezilen ve yabancılardan daha çok kendi soydaşlarıyla yaşamayı arzulayan onlar, Kaisar'ın ortaya çıkışını en güzel bir mucize olarak yorumladılar.²³⁵

²³⁵ Pachymeres, *Relations Historiques*, II.26, s. 191-193.

S.85 τυχίαν καὶ πάντα σαφῶς τε ἀπήγγειλαν καὶ ἐπὶ τούτοις συμφωνίας τῷ Καίσαρι συνετίθεσαν περὶ προδοσίας καὶ δωρεῶν ὑποσχέσεις μεγάλων ῥᾶστα ἐλάμβανον, ὡς ἐφ' ὁμολογουμένη τῇ πράξει. οὐ γὰρ μόνον ἀσθενῆ τὴν τῶν Λατίνων δύναμιν ἔφασαν ἤδη τυγχάνειν, ἀλλὰ καὶ ταύτης τὸ πλεῖστον ἀπεῖναι ἐς τὴν τῆς Δαφνουσίας πολιορκίαν. πόλις δὲ αὕτη περὶ τὸν Εὐξείνιον πόντον, πολλοῖς κυκλουμένη τοῖς ὕδασι, χιλίους σταδίους διίσταμένη τῆς Κωνσταντίνου· σφίσι δ' αὖ ῥάδιον εἶναι τὴν εἴσοδον νύκτωρ τῷ στρατῷ συσκευάσαι καὶ ἅμα συνάρασθαι μετὰ τῶν φίλων αὐτοῖς καὶ χερσὶ καὶ ὅπλοις καὶ πάσῃ δυνάμει τὴν τῶν ἀντιπάλων ἄμυναν. τὴν τε γὰρ οἴκησιν ἔγγιστα πού τῆς πύλης κεκτῆσθαι τῆς κατ' εὐθείαν βλεπούσης πρὸς τὸν ναὸν τῆς θεομήτορος τῆς πηγῆς, εἴσοδόν τε εἰδέναι λαθραίαν, ἣν παλαιὸς τις ὑπόνομος ἔλαθεν ὥσπερ ἐξ αὐτομάτου νῦν παρεχόμενος, δι' οὗ πενήκοντα εἰσιόντας ὀπλίτας νυκτὸς τοὺς τε φύλακας ἀποκτεῖναι καὶ τὴν πύλην συντρίψαντας ῥαδίαν ἤδη καὶ ἅπαντι τῷ στρατῷ πεποιηκέναι τὴν εἴσοδον. (Δ.) Ταῦτ' ἔφασαν οἱ ἄνδρες· καὶ οἴκαδε ἀπιόντες οὐ μάλα συχνῶν ἡμερῶν εἰς πέρας ἤγον τὰ ὑπεσχημένα. καὶ ὁ Καῖσαρ εἴσεισι τὴν Κωνσταντινούπολιν νύκτωρ πρὸς ὄρθρον, καὶ αὐτοῦ που διημερεύσας συντεταγμένος πρὸς πόλεμον τῇ ὑστεραίᾳ πῦρ τε ὑφεῖναι κατὰ τῶν οἰκιῶν κελεύει καὶ τετραχῆ τὴν πόλιν ὑφάψαι, ἵνα διπλοῖς πολεμίοις ὁ τῶν Λατίνων ὄλεθρος εἴη μεμηχανημένος. τὰ μὲν οὖν τῶν Λατίνων βασιλεία ἢ τοῦ παντοκράτορος ὑπῆρχε μονή. ὁ δὲ τῆνικαῦτα Κωνσταντινουπόλεως βασιλεύων Βαλδουῖνος, ὁ

Bunun ardından hem açıkça her şeyi anlattılar hem de kumpas çevirme ve büyük hediyeler alma sözü karşılığında sanki daha önceden üzerinde karar kılınmış bir iş gibi kolayca anlaştılar. Sadece Latinlerin gücünün o sırada zayıf olduğunu belirtmekle kalmadılar, ayrıca güçlerinin çoğunun Daphnousia²³⁶ kuşatması için ayrıldığını da söylediler. Şehir, Karadeniz kıyısında yer almakta, etrafı tatlı sularla çevrili ve Kônstantin'in şehrine bin stadion²³⁷ uzaklıkta bulunmaktaydı. Geceleyin kendi ordusuyla ve aynı zamanda dostlarının kendilerine elleri, teçhizatları ve bütün güçleriyle yardım etmeleriyle birlikte şehre girip düşman savunmasını alt etmek kolaydı. Meskenleri Theomêtoros pınarı tapınağını tam karşıdan gören kapının yakınındaydı. Eski bir yer altı geçidi olan gizli girişi biliyorlardı. Şimdi aniden ortaya çıkmış gibi gözlerden kaçmıştı. Geceleyin onun içerisinden geçen elli asker muhafızları öldürdüler ve kapıyı kolayca kırarak bütün ordunun giriş yapmasını sağladılar.²³⁸ **2.4.** Adamlar bu şekilde anlattılar. Evlerine dönmelerinin ardından çok fazla gün geçmeden verdikleri sözleri yerine getirdiler. Kaisar, Kônstantinopolis'e gece sabaha karşı girdi. Bütün gününü savaşa karşı hazırlık yapmakla geçirdi. Ertesi gün evlerin ateşe verilmesini ve dört farklı yerde gizlice yangın çıkarılmasını emretti ki Latinler iki düşmanla birden yıkıma uğrasınlar. Latinlerin yönetim merkezi Pantokrator²³⁹ manastırıydı. O sıralarda Kônstantinopolis'in hükümdarı Birinci Baldouinos'un yeğeni olan Baldouinos'du.

²³⁶ Kefken, Kocaeli.

²³⁷ 606,75 feetlik ölçü birimi, o da yaklaşık 185 metreye tekabül etmektedir. Liddle, Scott, *A Greek-English Lexicon*, s. 1631.

²³⁸ Akropolites burada Grigoras'tan farklı olarak, on beş askerin surlarda gördükleri bir delikten gece vakti gizlice geçerek kapıları açtıklarını belirtir. Akropolites, *Vekâyiname*, s. 167. Pakhymeres ise bir gece yarısı Kaisar kuvvetlerinden bir grubun merdivenlerle surların üstüne çıkıp muhafızları öldürerek Pege Kapısı'nı açtıklarını, bunun ardından da emrindeki, içerisinde Kumanların da bulunduğu, askerlerle beraber şehre girdiğini anlatır. Pakhymeres, *Relations Historiques*, II.27, s. 97.

²³⁹ Bugünkü Zeyrek Camii. Bkz. Michel Kaplan, "Büyük Bir İmparatorluk Vakfı: Pantokrator (Zeyrek Camii)", *Bizans Yapılar, Meydanlar, Yaşamlar*, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2016, s. 118-134.

S.86 τοῦ πρώτου Βαλδουίνου ἀδελφιδοῦς· Ἐρρῆς μὲν γὰρ ἐκεῖνον ὁ ἀδελφὸς διαδέχεται, τὸν δὲ ὁ τῆς ἀδελφῆς Ἰολέντης πρῶτος υἱὸς ὁ Ῥομπέρτος· καὶ τοῦτον αὖ ὁ Ῥομπέρτου δεῦτερος ἀδελφὸς Βαλδουῖνος, τέταρτος καὶ τελευταῖος ὢν ἀπὸ τοῦ πρώτου Βαλδουίνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως βασιλεύς. οὗτος ἔωθεν ἀναστὰς καὶ ἀκηκοὺς ἔνδον ὄντας τοὺς πολεμίους καὶ ἅμα ἰδὼν ὡς τὸ πῦρ τὴν τε πόλιν διέζωσεν ἄπασαν καὶ ὅσον οὐδέπω καὶ αὐτοῦ τῶν βασιλείων γένεσθαι ἔμελλεν ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἐλαυνόμενον, πρῶτα μὲν εἰς ὅπλα καὶ πόλεμον ἔβλεψε, συνηθροικῶς εἰ τί που τῶν Λατίνων ὑπῆρχεν ὀπλιτικόν. τάχιστα δ' αὖθις ἐγνωκῶς ἀνηνῦτοις ἐπιχειρῶν χαίρειν ἀπεῖπε καὶ σύμβολα βασιλείας καὶ βασιλείαν αὐτήν. ὁ δ' ἀλιάδι τινὶ γυμνὸν ἑαυτὸν ἐμβαλὼν φυγῆ τὴν σωτηρίαν πορίζεται. (E.) Ῥέουσα δ' ἡ φήμη φθάνει αὐθήμερον καὶ ἐς τοὺς τὴν Δαφνουσίαν πολιορκοῦντας. οἱ δὲ καὶ ἄραντες ἐκεῖθεν ταχυναυτοῦσιν εἶπερ ποτὲ, καὶ ὀρῶνται τῇ ὑστεραίᾳ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως παραπλέοντές τε καὶ περιπλέοντες καὶ τοὺς ἐκπίπτοντας τῶν Λατίνων σωρεύοντες ὅσον ἐφικτόν. καὶ τοῦτ' ἐξ ἐσπέρας εἰς ὄρθρον ποιοῦντες διετετελέκεισαν, ἅμα δ' ἔω τὰ ἰστία διαπετάσαντες εὐθὺ τῆς Ἰταλίας τὸν ἀπόπλουν ἐποίουν, μακρὰ καὶ αὐτοὶ χαίρειν εἰπόντες τὴν νόθον πατρίδα. τὴν δὲ ταχίστην φθάνει τῶν πεπραγμένων τὰ εὐαγγέλια καὶ ἐς βασιλέα περὶ τὴν Νίκαιαν. ὁ δὲ πιστεύειν οὐκ εἶχε τὰ πρῶτα ῥαδίως, ἐννοῶν ὡς πρὸ βραχέος αὐτὸς μὲν ἦκε μυρίαν ἐπαγόμενος αἰχμὴν καὶ μυρίαν ἐπιδειζάμενος μηχα-

Onun kardeři Herrês kendisinden sonra tahta geđti, ondan sonra da kızkardeři İolentê'nin ilk ođlu Rhobertos hŭkŭmdar oldu. Onu da yine kendisinin ikinci kardeři Baldouinos²⁴⁰, Kŏnstantinopolis'in ilk kralı Baldouinos'dan sonraki dŏrdŭncŭ ve son imparatoru oldu. Bu (Baldouinos) sabah uyanıp da dŭřmanların řehrin iđine girdiđini duyunca ve aynı zamanda bŭtŭn řehrin ateřle kaplandıđını ve ateřin rŭzgar tarafından sŭrŭlerek bir anda kendi sarayına dođru gelebileceđini fark etti. İlk ŏnce silah kuřanıp, oradaki Latinlerden ne kadar asker varsa hepsini toplayarak savařmayı istedi ise de bunun ucu olmayan bir giriřim olduđunu řabucak kavrayarak imparatorluk alametlerine ve kendi imparatorluđuna veda edip bunlardan vazgeđti. Silahsız olarak bir gemiye binip gŭvenli bir yer bulmak iđin kađtı. **2.5.** Uřan haberler anında Daphnousia'yı kuřatanlara ulařtı. Bunlar da kuřatmayı kaldırarak oradan hiđ olmadığı kadar hızlı yelken ađtılar ve ertesi gŭnde řehrin surlarını gŏrdŭler ve etrafında dolařarak Latinlerin kurtulanlarından mŭmkŭn olduđu kadarını gemilerine topladılar. Bunu yapmaya gŭn batımından dođuřuna kadar devam ettiler. Gŭn dođduđunda yelkenleri yukarı çekerek dođrudan İtalya'ya seyahat ettiler. Uzun zaman sonra sahte vatanlarına veda ettiler. Bu yapılanların gŭzel haberleri řabucak İznik civarındaki İmparatora vardı. İmparator ilk bařlarda kolayca inanamadı. Dŭřŭndŭ ki kendisi kısa sŭre ŏnce sayılamayacak kadar řok asker ve savař aletini gŏtŭrŭp Galata'nın kŭçük kalesini fethetmeyi bařaramayıp geri dŏnmŭřtŭ;

²⁴⁰ II. Baldwin (1217-1273). 1228'de elde ettiđi Latin İmparatoru unvanını 1261'de kaybetmesinin ardından Mihail Paleologos tarafından esir edilmiřtir. Daha sonra bir Venedik gemisiyle kađıp en sonunda Fransa'ya gelerek Anjou'lu Charles'a sıđınmıř ve kendisine topraklarını tekrar elde etmede yardımcı olması hususunda duacı olmuřtur. Her ne kadar Charles bu konuda ona yardımcı olacađına dair sŏz verse de planları bařarıya ulařamamıřtır. J.B. Bury, "Baldwin II", *The Encyclopaedia Britannica*, Vol. III, Eleventh Edition, Cambridge: Cambridge University Press, 1910, s. 245.

S.87 νὴν ἐλεῖν οὐδὲ τὸ σμικρότατον ἠδυνήθη τοῦ Γαλάτου πολίχινον· κᾶπειτα παραδόξως ἀκούοι τὴν Κωνσταντίνου, τὸ μέγα θαῦμα τῆς οἰκουμένης, ἀλοῦσαν ῥαδίως ὑπ' ὀκτακοσίων ἀνδρῶν. εἶτα καθ' ἑαυτὸν γενόμενος καὶ συνιεὶς ὡς τοῦ θεοῦ ἢ πρόνοια δύναται καὶ τοῖς ξηροῖς διδόναι βλάστην καὶ τοῖς πένησι πλοῦτον καὶ ῥώμην τοῖς ἀσθενέσι καὶ μέγεθος τοῖς μικροῖς, ὥσπερ καὶ τοῦναντίον, ὅποτε ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ καυχῶτο τῷ ἑαυτοῦ καὶ ὁ δυνατὸς ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ, εὐχαριστηρίους ἀνεπέτασε χεῖρας πρὸς κύριον καὶ ὕμνους πολλοὺς διεξεληλύθει τῇ γλώττῃ, μάλα τῇ ὑποθέσει προσήκοντας. ὁ μὲν δὴ βασιλεὺς οὕτω περὶ τὴν ἀκοὴν διέθηκεν ἑαυτόν. τῷ δὲ ἦν ἔργον ἐπιμελὲς λοιπὸν, πάντων ἀφεμένῳ τῶν ἄλλων πραγμάτων ἰέναι πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἅμα τῇ συζύγῳ δεσποίνῃ καὶ τῷ υἱῷ Ἀνδρονίκῳ τῷ νέῳ βασιλεῖ, δεύτερον ἔτος ἄγοντι τῆς ἡλικίας. (ς.) Συχνὰ παρῆλθον ἡμέραι καὶ εἶχε τὸν βασιλέα ἢ τῶν πόλεων βασιλεύουσα· πλὴν οὐ πρότερον εἰσελθόντα αὐτήν, πρὶν ἢ τὴν θεῖαν εἰκόνα τῆς ὑπεράγνου θεομήτορος τῆς Ὁδηγητρίας ἐς τὴν οὕτω πῶς ὀνομαζομένην χρυσοῦν πύλην εἰσεληλυθέναι· ἔνθα αὐτῇ τοὺς εὐχαριστηρίους ἀποδόντας ὕμνους οὕτως ἔπειτα εἰσιέναι πεζῇ καὶ βάδην, προηγουμένης τῆς θείας εἰκόνας τῆς θεομήτορος. ἐλθόντα δὲ τὸ πρῶτον οἰκῆσαι παρὰ τὸ ἔγγιστα τοῦ Ἴπποδρόμου παλατίου. τὸ γὰρ ἐν Βλαχέρναις ἠμέλητο ἐκ πολλοῦ, καὶ ἦν τὸ πλεῖστόν γε καπνοῦ καὶ κόνεως ἐμπεπλησμένον. ἦν μὲν οὖν ἰδεῖν

bunun üstüne duyuyordu ki Kônstantin'in şehri, yeryüzünün aziz harikası, bütün beklentilerin aksine sekiz yüz kişi tarafından kolayca ele geçirilmişti. Ondan sonra kendi başına olduğunda anladı ki Tanrı, zenginler zenginlikleriyle, güçlüler güçleriyle övündükleri zaman, kurmuşlara canlılık, fakirlere zenginlik, güçsüzlere güç, küçüklere büyüklük ve bunun gibi terslikler verebilir. Bu nedenle şükranlarını sunmak için ellerini efendisine doğru açtı ve duruma çok uygun bir şekilde ona ilahiler söyledi. Böylece İmparator duyduklarından dolayı kendisine çekidüzen verdi. Ardından diğer bütün işleri bırakarak, geride bir tek iş olarak eşi kraliçeyle ve iki yaşını doldurmuş olan küçük veliahtı oğluyla şehirlerin kraliçesine gitmeyi bırakmıştı. **2.6.** Pek çok gün geçti ve şehirlerin önde geleni İmparator'una sahip oldu. Ancak İmparator "Altın Kapı"²⁴¹ olarak adlandırılmış olan yere emsalsiz saflıktaki "Odêgêtria Theomêtoros"²⁴² kutsal ikonasının getirilmeden önce şehre girmedi. Orada ona şükran dolu ilahilerini sunmasının ardından Kutsal Theomêtoros ikonasının arkasında kendi ayakları üstünde ve yavaş yavaş içeri girdi. İlk olarak Hipodrom'un²⁴³ yakınlarında bulunan saraya gelerek oraya yerleşti. Çünkü oldukça fazla toz ve dumanla kaplı olduğu için Blakherna'da²⁴⁴ çok kalmak istemedi.²⁴⁵

²⁴¹ Seferden dönen İmparator'un eğer kara üzerinden geliyorsa büyük bir törenle giriş yaptığı kapıdır, Yedikule surlarının içinde bulunur. Detaylı bilgi için bkz. Cyril Mango, "The Triumphal Way of Constantinople and the Golden Gate", *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 54 (2000), s. 173-188.

²⁴² Yol gösterici Meryem.

²⁴³ Bugünkü Sultanahmet Meydanı.

²⁴⁴ Günümüzde Ayvansaray.

²⁴⁵ Akropolites, *Vekâyiname*, s. 171-172.

S.88 τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων πεδίον ἀφανισμοῦ, μεστὴν ἐρειπίων καὶ κολωνῶν, οἰκίας τὰς μὲν κατεσκαμμένας, τὰς δὲ πυρκαϊᾶς μεγάλης μικρὰ λείψανα. ἀπημαύρωσε μὲν γὰρ καὶ πολλάκις πρότερον τὸ κάλλος αὐτῆς καὶ τὸν κράτιστον κόσμον θυμὸς πυρὸς, ὅποτε Λατίνοις τὸ πρῶτον δουλεύσειν ἔμελλεν. ἔπειτα δ' αὖ δουλωθεῖσα οὐδεμίαν ἐδέξατο παρ' ἐκείνων ἐπιμέλειαν πώποτε, ὅτι μὴ κατάλυσιν παντοίαν ἐφ' ἡμέρα καὶ νυκτὶ, ὥσπερ ἀπιστούντων τῶν Λατίνων τῇ ταύτης ἐς τέλος οἰκήσει, οἶμαι τοῦ θεοῦ τὸ μέλλον φωναῖς ἀλαλήτοις σφίσιν ὑποσημαίνοντος. ἀπημαύρωσε δ' αὐτὴν οὐ μετρίως καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο τὸ πῦρ, ὃ Ῥωμαῖοι δι' ἐκπληξιν τῶν Λατίνων ταῖς οἰκίαις ἐνέβαλον πρότριτα. **(Z.)** Ἔργον μὲν οὖν αὐτίκα τὸ πρῶτον καὶ σπουδαιότατον ἦν βασιλεῖ ταύτην ἀνακαθαίρειν καὶ τὴν πολλὴν ἀκοσμίαν ἐκείνην εἰς εὐκοσμίαν μετὰγειν, ὡς ἐφικτὸν ἦν, νεὸς τε περιφράττειν, οἱ μὴπω τελέως καταπεπτώκεσαν, καὶ τὰς κεκενωμένας οἰκίας ἀνθρώπων πληροῦν. δεύτερον, ἀνακαλεῖσθαι τὸν πατριάρχην Ἀρσένιον, ἐπεὶ καὶ ὁ πατριαρχικὸς τῆνικαῦτα θρόνος οὐκ εἶχε τὸν διέποντα. εἶχεν οὖν καὶ ὁ πατριαρχικὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνος Ἀρσένιον πατριάρχην πῶς μὲν ἄκοντα, πῶς δ' αὖ ἐκόντα· ἄκοντα μὲν διὰ τὰ φθάσαντα σκάνδαλα, ἐκόντα δ' αὖ, ὅτι τε τὴν βασιλεύουσαν ἐπεθύμει καὶ αὐτὸς θεάσασθαι τῶν πόλεων καὶ ὅτι οὐδ' αὐτὸς δόξης ἐρώτων ἀήττητος ὑπῆρχε τελέως. ἄνθρωπος γὰρ ἦν καὶ αὐτός· καὶ καινὸν οὐδὲν, εἰ τῶν μὲν μᾶλλον καὶ μάλα μᾶλλον ἠττωμένων εἰς ἀρχικὴν δό-

Şehirlerin önde geleninin yıkımdan dolayı enkaz öbekleriyle dolu bir düzlük haline geldiği görülüyordu. Binaların kimisi yerle bir olmuş, kimisinin de büyük yangından sonra geriye küçük enkazları kalmıştı. Yangın onun güzelliğini ve muhteşem düzenini sönükleştirmişti ama ondan önce bu ilk olarak şehri Latinler ele geçirdiği zaman gerçekleşmişti. Latinler sanki şehrin yönetimini sonuna kadar ellerinde tutacaklarına hiç inanmamışlar gibi, ele geçirdikten sonra ona hiçbir ilgi göstermediler ki her türlü yıkım gece gündüz devam etti. Sanırım Tanrı, kendilerine tarif edilemez seslerle olacakları işaret etmişti. Bu Romalıların Latinleri dehşete düşürmek amacıyla üç gün önce evlerde başlattığı son yangın da şehre makul olmayan ölçüde zarar vermişti. **2.7.** Dolayısıyla İmparator için yapılması gereken ilk ve en ciddi iş, mümkün olduğu kadarıyla, şehri temizlemek, onun büyük düzensizliğini iyi bir düzenle değiştirmek, henüz tamamen yıkılmamış tapınakları sağlamlaştırmak ve boşaltılmış olan evleri insanlarla doldurmaktı. İkincisi, Patrik Arsenios'u yeniden çağırmaktı ki o sıralarda patriklik makamı bir yöneticiye sahip değildi. Böylece Patrik Arsenios, Kônstantinopolis patrikliği makamına bir yandan istemeyerek bir yandan da isteyerek sahip oldu. İstememesi önceki kırgınlıklar sebebiyleydi; istemesi de hem Kônstantinopolis'i görmeyi arzu ediyordu hem de arzularına tamamen boyun eğdirememişti. Çünkü kendisi bir insandı. Hiç şaşırılmamak gerekir ki, insanların çoğu yönetimin ihtişamına çok daha fazla esir olmuşken,

S.89 ξαν, αὐτὸς ἤττον ἡττᾶτο· ἢ μᾶλλον οὐ τοσοῦτον ἦρα τῶν θρόνων, ὅσον ἄδικον ἠγεῖτο περιφρονεῖν τὸν λαχόντα δίκαιον κληρον. τρίτον, ἀντάξιον ἀποδοῦναι γέρας Ἀλεξίῳ τῷ Καίσαρι, ὅτι δι' αὐτοῦ Ῥωμαίοις τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσιν ὁ θεὸς ἐχαρίσατο. τὸ δὲ ἦν θρίαμβον συγκροτηθῆναι πολυανθρωπότατον καὶ περιφανέστατον κελεύσει τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐπὶ τούτῳ τὸν Καίσαρα πομπεῦσαι διὰ πάσης τῆς πόλεως, οὐ μόνον τοῖς τοῦ Καίσαρος παρασήμοις κοσμούμενον, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ στεφάνῳ πολυτελεῖ καὶ μικροῦ δέω λέγειν βασιλικῶ· ὃ δὴ καὶ γέγονε. προσετετάχει δ' ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς διὰ μνήμης καὶ τὸ τοῦ Καίσαρος ὄνομα ἄγεσθαι ὁμοῦ τοῖς τῶν βασιλέων ἐν τοῖς ὑμνητηρίοις καὶ εὐφήμοις ἄσμασι πανταχῇ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείας ἄχρις ἐνιαυτοῦ.

γ'. Καὶ τὰ μὲν τοῦ Καίσαρος εὐτυχήματα τοιαῦτα. ἔθος δὲ τῷ βασκανίας ἀρχηγέτη κῆράς τινας ἐπωδύνους καὶ ἀντιπάλους τοῖς ἀγαθοῖς εὐτυχήμασιν ἐπισπεῖρειν, καθάπερ ἐν σίτου χωρίῳ ζιζάνια, καὶ οὐκ ἄκρατον ἐς τέλος τὸ τῆς εὐφροσύνης καλὸν ἐν τῷ βίῳ συγχωρεῖν τοῖς ἔχουσιν ὡς τὰ πολλὰ περιγίγνεσθαι. διὰ τοῦτο καὶ Φίλιππος ὁ Μακεδονίας τύραννος, τριῶν αὐτῶ ποτε περιγενομένων εὐτυχημάτων ἡμέρας μιᾶς, ὑπερήσθη μὲν τῇ τῆς ψυχῆς διαθέσει, γλῶσσαν δὲ μεγαλορρήμονα τοῖς παρεστῶσι δοῦναι οὐκ ἐξετράπη, οὐδ' ἐπὶ μέγα ἦρε τὴν ὄφρυν· ἀλλ' εἰδὼς ὡς ταῖς ὑπερβολαῖς τῶν εὐτυχημάτων ὑπερβολικώτερα ἐπιφύονται τὰ

o daha az etkilenmişti. Makamı bu derece çok istemiyordu, sadece adaletli bir şekilde elde edilen bir atamayı küçümsemenin yanlış olduğunu düşünüyordu. Üçüncüsü, Kaisar Aleksios'a yaptıkları ile eşdeğer bir ödül vermektir ki Tanrı onun üzerinden Romalılara Kônstantinopolis'i bahşetmişti. Bunun için İmparator'un emriyle çok kalabalık ve dikkat çekici bir zafer alayı düzenlendi ve bunun üzerine şehrin tümü boyunca Kaisar, geçit töreniyle gezdirildi. Ayrıca yalnızca kaisar nişaneleriyle onurlandırılmakla kalmadı, bunların yanında kendisine, söylemek gerekirse neredeyse İmparator'un kiyle eşit değerde bir taç da verildi. Bunlar böyle oldu. Öte yandan da anma amacıyla Romalıların ülkesinin her yerinde bir yıl süresince şarkılarda ve övgülerde kendisinininkiyle beraber kaisarın isminin de geçirilmesini emretti.

3.1. Bunlar Kaisarın başarılarıydı. Ancak bir lider için, tıpkı buğday tarlasındaki zararlı otlar gibi, tohumlarını ektiği güzel başarılarla eşdeğer olan bir takım kötü felaketlere uğramak gelenektir. Ayrıca pek çokları için hayatta en sonunda neşenin güzelliğine erişebilmek ve kaderden kaçabilmek mümkün değildi. Bu sebeple Makedonya Tiranı Philippos²⁴⁶ eğer bir gün içerisinde üç kez başarı elde ederse içinden mutlu olur ama yanında bulunanlara sesli bir şekilde övünmekten sakınır ve kaşını fazlaca kaldırmazdı. Bilirdi ki başarıların fazlalığı ondan daha da fazla sıkıntılar üretir. Gerçekleşmiş olanlar için daha makul davranırdı ama diğer taraftan büyük sevinçlere oranla gelecekte olabilecekler hakkında daha büyük korkuları vardı.

²⁴⁶ Büyük İskender olarak da bilinen III. Aleksandros'un babası olan Makedon kralı.

S.90 λυποῦντα, μετριώτερον μὲν διετέθη πρὸς τὰ γεγενημένα, φόβον δ' ἔσχε περὶ τοῦ μέλλοντος μείζονα ἢ κατὰ τὸ μέτρον τῆς εὐφροσύνης· καὶ ἀναστὰς, "ὦ θεέ," εἶπε, "μίξον τι τοῖς ἀγαθοῖς καὶ δυστύχημα μέτριον, μήπου ταῖς ἡδοναῖς συνεπαρθεῖς τῶν μεγάλων καλῶν εἰς μεγάλους ἀπροσδοκίτως ἐμπέσω κρημνοὺς τῶν κακῶν." διὰ δὴ ταῦτα καὶ τοῖς τοῦ Καίσαρος εὐτυχήμασι βάσκανον ἐπιρρίψαντες ὀφθαλμὸν οἱ πρὸς ταῦτα ἐνησκημένοι Τελχῖνες ἄλυπον οὐδ' αὐτὸν ἀφῆκαν εἰς πέρας ἀφίχθαι τοῦ βίου· δηλώσει δὲ προῖόν ὁ λόγος. **(B.)** Μετὰ γὰρ τὰ μεγάλα τρόπαια ταυτὶ καὶ τοὺς ἐπινικίους θριάμβους πέμπεται πάλιν ὁ Καῖσαρ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐπὶ τὴν προκειμένην ὁδὸν, πολεμήσων τῷ τῆς Ἡπείρου καὶ Αἰτωλίας ἄρχοντι Μιχαῆλ τῷ δεσπότη, τοὺς οἰκείους ὅρους παρεξιόντι καὶ κακῶς τὰ Ῥωμαίων διατιθεμένῳ πράγματα, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν. ὁ δὲ συνηθροικῶς τὰ τε Θρακικὰ καὶ Μακεδονικὰ στρατεύματα καὶ χεῖρα πεποικῶς ἱκανὴν ἐπὶ τὸν ἀντίπαλον ἔρχεται. καὶ μετὰ πολλὰς τὰς τοῦ πολέμου στροφὰς καὶ τοὺς τῆς τύχης κύβους τὰ Ῥωμαίων νικᾶται στρατεύματα· καὶ ὁ Καῖσαρ ἀλίσκεται ζῶν, ὁ τῆ φήμη τῶν χθὲς τροπαίων καὶ θριάμβων ἐκείνων βορέαν καὶ νότον ἐγείρας εἰς ἔκκληξιν. οὕτως οὐδὲν ἐν ἀνθρώποις ἀληθές, οὐδὲ βέβαιον· ἀλλ' ἐν ἀδήλοις ὥσπερ πελάγεσι συγκυκᾶται καὶ ναυαγεῖ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ βαθύς τις πλάνος καταχορεύει τῆς ἀνθρωπίνης ἐμπειρίας καὶ γνώσεως, ἄνω καὶ κάτω σοβῶν καὶ ταράττων πᾶσαν βουλευτηρίων σπουδὴν καὶ δίκην κύβων ἀνατρέπων τὰ δόγμασιν ἰσχυροῖς κυ-

Ayağa kalktı ve “Tanrım!” dedi, “iyi şeylerle bahtsızlıkları orantılı bir şekilde karıştırma ki büyük güzelliklerin neşesiyle yükselip beklenmedik bir şekilde fenalıkların büyük uçurumlarına düşmeyeyim”. Bu yüzden Kaisar’ın başarılarına kıskanç bakışlar fırlatan eğitimli Telkhinler²⁴⁷ onun hayatının sonuna acı çekmeden varmasına müsaade etmediler. **3.2.** O büyük zaferinin ve zafer festivalinin ardından Kaisar, İmparator tarafından tekrar daha önceki sefere, Epir ve Aitôlia’nın hükümdarı Despot Mikhaël ile savaşmak için, gönderildi. Daha önce sözü geçtiği zaman anlatmış olduğumuz gibi o, bölgesinin sınırlarını aşarak Romalılar’ın ülkesine fenalıkların meydana gelmesine sebep oluyordu. Kaisar, Trakya ve Makedonya ordularını toplayıp yeterli bir güç oluşturduktan sonra düşmanın üzerine gitti. Muharebe ve kaderin zarları pek çok döndükten sonra Romalıların orduları mağlup oldular ve daha dün zaferleriyle konuşulan ve kuzeyle güneyi şaşkınlığa düşüren Kaisar canlı olarak ele geçirildi. Dolayısıyla insanlar için hiçbir şey gerçek ve güvenli değildir. İnsanlar bilinmezlikler içerisinde tıpkı denizde yönünü şaşırıp batan gemiler gibidirler. Derin belirsizlik insan deneyimini ve bilgisini aşağılar. Zarları aşağı yukarı sallayarak insanların bütün kararlarını ve düşüncelerini bozarak en güçlü inançlarında sorunlara sebep olur.

²⁴⁷ Meskenleri Rodos, Kıbrıs ve Girit olan ve Tanrı Poseidonun soyundan geldikleri söylenen mitolojik deniz kabilesi. Leonhard Schmitz, “Telchines”, *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*, Vol. III, (ed. William Smith), London, 1849, s. 987.

S.91 ρούμενα σκέμματα. Κῦρος ὁ Περσῶν καὶ Μήδων καὶ Χαλδαίων ἄρξας ποτὲ μετὰ τὸ τῆς Ἀσίας τὸ πλεῖστον καταδραμεῖν καὶ Βαβυλῶνα τὸ τῆς Ἀσίας κλέος ῥᾶστα καταστρέψασθαι γυναικὶ Μασσαγέτιδι πολέμῳ ξυμβεβληκῶς αἴσχιστα καταστρέφει τὴν τύχην. Ἀντίβας ὁ Καρχηδόνιος, ὁ Λιβύην καὶ Ἀφρικὴν δουλωσάμενος ἅπασαν, μετὰ τὰ Ἰβηρικὰ καὶ Κελτικὰ ἐκεῖνα τρόπαια καὶ τὰς καταδρομὰς τῶν τραχυτάτων Ἰαλιπείων καὶ τὰς θαυμαστάς κατὰ Ῥωμαίων νίκας ἐνὸς τῆς Ῥώμης στρατηγοῦ μετὰ βραχὺ καὶ ταῦτα τῆς πατρίδος ἐντὸς τὸ ξίφος ἐνεγκεῖν οὐκ ἠδυνήθη, ἀλλ' ἄρδην ὄχετο γυμνός, γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνων ἢ μᾶλλον ἀπηνῶς ὑπὸ τῆς τύχης ἐλαυνόμενος. Μάγνος Πομπηῖος, Ῥωμαίων ὑπάτος καὶ στρατηγὸς αὐτοκράτωρ, Ἀσίας ἄχρι Καυκασίων ὀρέων καὶ Κασπίας θαλάσσης δραμὼν καὶ μυρία καταστρεψάμενος ἔθνη καὶ χρημάτων ἀπείρους τῇ Ῥώμῃ σωροὺς χαρισάμενος ὑπὸ βραχυτάτου τὸ τελευταῖον στρατεύματος ἐν τοῖς ἰδίοις τὸ μέγα κατέλυσε κλέος. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ὁ νῦν τῷ λόγῳ προκείμενος Καῖσαρ ὁ χθὲς τὰ μέγιστα κατωρθῶς τρόπαια ἀδοξοτέρων ἀγώνων γίνεται παρανάλωμα σήμερον· τοῦ θεοῦ πάντως μυστικώτερον διὰ τῶν τοιούτων λόγον ἀποπληροῦντος, ἵνα τὴν ἑαυτῶν ἐν ταῖς τῶν φαυλοτέρων ἤτταις καταγινώσκοντες δύναμιν τὰς τῶν μεγάλων καὶ ἐξαισίων τροπαίων αἰτίας ἐκ θεοῦ καθαρῶς εἶναι νομίζωμεν. (Γ.) Ἀλλὰ γὰρ οὕτως ἀλόντα τὸν Καῖσαρα ὁ Μιχαὴλ αὐτίκα τῷ γαμβρῷ ζητήσαντι πέμπει τῷ τῆς Σικελίας ῥήγι Μαφρῆ, ἀντάλλαγμα καὶ λύτρον ἐσόμενον τῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς.

Perslerin, Medlerin ve Haldelilerin o zamanki hükümdarı Kyros, Asya'nın çoğunu istila edip, yine Asya'nın ünlü Babil'ine boyun eğdirdikten sonra, kader gereği savaşta karşılaştığı Massagetli kadına utanç verici bir şekilde mağlup olmuştur.²⁴⁸ Libya'nın ve Afrika'nın tümünü ele geçiren Kartacalı Hannibal, Keltlere ve İberyalılara karşı elde ettiği başarıların ardından Alplerin en sertlerini aşmış Romalılara karşı parlak bir zafer etti. Kısa bir süre sonra ise o vatanında kılıç taşıyamadı ve tamamen silahsız bir şekilde kaçtı ve sürekli bir yerden başka bir yere hareket etti. Talih tarafından çok sert bir şekilde darbe yedi.²⁴⁹ Magnus Pompeios, Romalıların konsülü ve mutlak komutanı, Asya'dan Kafkas dağlarına ve Hazar denizine kadar katedip sayısız ulusa boyun eğdirip Roma'ya sonu gelmez miktarda paralar bahşetmesinin ardından en sonunda küçük bir ordu tarafından mağlup edilip diğerleriyle aynı şekilde büyük ününü kaybetti.²⁵⁰ Şimdi sözü edilen Kaisar da dün büyük zaferler kazanırken benzer şekilde bugün önemsiz bir savaşta şans eseri perişan olmuştur. Tanrının gizemli mesajı her daim bu tarz olaylar yoluyla tamamlanır. Çünkü onların güçsüzlere karşı uğranılan mağlubiyetlerdeki değerlerini keşfedip büyük ve olağanüstü zaferlerinin övgüsünün her zaman Tanrıya ait olduğunu anlayabilelim. **3.3.** Ancak Mikhaël, bu şekilde ele geçirilen Kaisarı, onun (Maphre'nin) kızkardeşinin kurtulması karşılığında vermeyi talep ederek, Sicilya Kralı Maphre'ye gönderdi.

²⁴⁸ Herodotos'un anlatısına göre ünlü Pers Kralı Kyros, Massaget kraliçesi Tomris'e mağlup olmuş ve hayatı son bulmuştur. Herodotos, *Herodot Tarihi*, (çev. Müntekim Ökmen), (haz. Azra Erhat), İstanbul: Remzi Kitabevi, 1973, s. 100.

²⁴⁹ M.Ö. 216'daki Cannae muharebesinde Roma ordularını hezimetle uğratmasına rağmen, uzun süreli (M.Ö. 218-201) II. Kartaca Savaşı'nda mağlup olmasıyla birlikte yurdundan sürülmüştür. Bülent İplikçioğlu, *Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2007, s. 80-81.

²⁵⁰ İulius Kaisar'a karşı M.Ö. 48 yılında mağlup olup kaçtıktan sonra hayatını kaybeder. İplikçioğlu, *a.g.e.*, s. 89-90.

S.92 ταύτην γὰρ εἰς γυναῖκα δευτέραν ἠγάγετο μετὰ τὴν τῆς Εἰρήνης τελευτὴν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ Δούκας, παρὰ Θεουδερῖχου τοῦ ταύτης πατρὸς καὶ ῥηγὸς Σικελίας λαβὼν· ἢ δὴ καὶ μετὰ τὴν τοῦ συζύγου τελευτὴν οἴκαδε ἀπιέναι οὐκ ἔχουσα παρὰ Ῥωμαίοις εἶχε τὴν δίαιταν, σωφροσύνης ὥρα τὸν βίον κοσμοῦσα καὶ τρόποις σεμνότητος τὴν τῆς ὄψεως αἴγλην λαμπροτέραν δεικνῦσα. καὶ τοῦτον τὸν τρόπον πάλιν τὸν φίλον ἢ μεγαλόπολις ἐλάμβανε Καίσαρα. καὶ ἐπὶ τούτοις ζητήσας ὁ Αἰτωλὸς Μιχαὴλ ὁ δεσπότης νύμφην ἐπὶ τῷ υἱῷ Νικηφόρῳ τῷ δεσπότη χηρεύοντι λαμβάνει τὴν βασιλέως ἀδελφιδὴν Ἄνναν. καὶ ἦν ἡ τοιαύτη συζυγία βεβαίωσις τῶν ἐκεῖθεν σπονδῶν.

δ'. Ὁ μέντοι βασιλεὺς καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγκρατὴς ἤδη γενόμενος καὶ ὀρῶν ὡς ἐξ οὐρίας αὐτῷ τὰ πράγματα φέρεται καὶ αἱ τῆς τύχης αὔραι εὐμενῶς ἐπιπνέουσι τῇ αὐτοῦ δεξιᾷ, ἀπρὶξ τῆς βασιλείας ἔχεσθαι ἔγνωκεν ἤδη, καὶ τοῦ λοιποῦ ἔμελεν αὐτῷ ριζόθεν πάντα φόβον ἔφεδρον ἐκτεμεῖν, δεδιότι μήπως ὀψὲ τοῦ χρόνου πρόφασιν σχόντες οὐ μικρὰν τὰς βασιλικὰς διαδοχὰς καὶ τοὺς πατρώους κλήρους οἱ νῦν ὑπ' ὀδόντα καταρῶμενοι καὶ ἐν ὠδίσι κρύπτοντες τὴν ὀργὴν εἰς ὕψος ἀναρρίπισσῃ περιφανὲς τὴν ἐπιβουλὴν καὶ κολοφῶνα κινδύνων αὐτῷ ἐπεγείρωσιν. ὄθεν κατὰ τινα χρεῖαν ἐπιδεδημηκότι ἐκ τοῦ παρήκοντος εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἐκ Πελοποννήσου Λατίνῳ τινὶ, εὐγενεῖ μὲν, οὐ πάνυ δ' ἐνδόξῳ, ὄνομα δὲ Βελικούρτῳ, Θεοδώραν τούτῳ συζεύγνυσι, τὴν μίαν τῶν τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι

Eirênê'nin ölümünden sonra İmparator İôannês Doukas onu babası Sicilya Kralı Theuderikhos'tan²⁵¹ ikinci eş olarak almıştı. O eşinin vefatından sonra vatanına geri dönemediği için Romalıların yanında yer buldu. Hayatını ölçülülükle düzenledi ve karakterindeki büyük soyluluk yüzündeki ışıltıyı daha parlak bir hale getirdi. Bu yolla başkent dostuna tekrar kavuştu. Bunun ardından Aitôlialı despot Mikhaêl dul kalmış olan oğlu despot Nikêphoros'a İmparator'un yeğeni Anna'yı eş olarak almak istedi ve bu evlilikle yapılmış olan barış sağlaştı.²⁵²

4.1. İmparator, Kônstantinopolis'i hakimiyeti altına almasının ardından işlerine koyulurken rüzgarın arkasından eser gibi olduğunu ve talih rüzgarlarının sağ eline doğru nazikçe estiğini görerek artık sahip olunan imparatorluğun sıkıca tutulması gerektiğine karar verdi. Bundan sonra üzerinde kurulu bütün korkuları kökünden kesmeye niyetlendi. İmparatorluğun halefleri ve kalıtsal mirasçılarının tahta yerleşmelerinden hemen sonra, dışlarının altında kendisine beddua edenler ve içlerinde öfkelerini gizleyenler aşık bir şekilde komplolar kurmak için mazeret elde etmelerinden ve kendisi için tehlike en üst noktalara yükselmesinden korkuyordu. Bu nedenle o sırada bir ihtiyaç nedeniyle Peloponnêsos'tan Kônstantinopolis'e gelen, soylu ama çok tanınmayan Belikourtos adlı yabancı bir Latin'le İmparator Theodôros Laskaris'in kızlarından biri olan Theodôra'yı evlendirdi

²⁵¹ Kutsal Roma Germen İmparatoru II. Frederik (1220-1250). 1228-1229 yılları arasında vuku bulan Altıncı Haçlı Seferi'nde başrol oynayan II. Frederik hakkında detaylı bilgi için bkz. David Abulafia, *Frederick II A Medieval Emperor*, Oxford: Oxford University Press, 1988.

²⁵² 1264.

S.93 θυγατέρων· και οἴκαδε ἀπιέναι ἅμα αὐτῇ προτρέπεται τοῦτον· τὴν δὲ ἐτέραν ὄνομα Εἰρήνην συζεύγνυσι κόντω τινὶ τὴν ἄξιαν, ὄνομα Βιντιμιλία, ἐκ Γενοῦας, ἐκ τοῦ παρήκοντος και αὐτῷ τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐπιδεδημηκότι και εὐθύς οἴκαδε ἀπιέναι και αὐτὸν μετ' αὐτῆς ἀφήσει· τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτῶν Ἰωάννην πέμψας στερεῖ τῶν ὀμμάτων, δεκαετῇ ἤδη τυγχάνοντα. και οὕτως ἀνύποπτον και φόβου παντὸς ἐλευθέραν ἑαυτῷ κατεστήσατο τὴν ὅλην τῆς βασιλείας διαδοχὴν. **(B.)** Ὁ γε μὴν πατριάρχης Ἀρσένιος ἀκηκοὼς τὴν τοῦ Ἰωάννου τύφλωσιν ἐταράχθη και ἀπεπήδησε και ἄνω και κάτω τοῦ οἴκου περιῦδων ἐβόα θρηνῶν, ἔτυπτεν ἀπηνῶς χερσὶ μὲν τὰ στέρνα, λογισμοῖς δὲ ξιφηφόροις εἰπεῖν τὴν καρδίαν· γῆ και ἡλίω τὴν ἀδικίαν προσήγγειλε· τὰ στοιχεῖα πρὸς ἐπικουρίαν ἐπεβοῶτο τῆς ἀτοπίας· λύσιν τοῦ πάθους ὄρμα ζητεῖν· οὐκ ἔχων δὲ καπνοὺς στεναγμῶν ἐκ τοῦ στόματος σφοδροτάτους ἀνέπεμπεν, οὗς τὰ ξύλα τῆς λύπης ἐκ τῆς καρδίας ἀνέφλεγον. ἐπεὶ δ' ἄπορα και ὅλως ἀπεγνωσμένα τὰ τῆς ἐκδικήσεως ἦν, ἄλλην ἐβάδισε· και πέμψας ἀφορισμῶ μὲν τὸν βασιλέα καθυποβάλλει ἐκκλησιαστικῶ, τὴν δὲ τούτου μνήμην ἐν ταῖς ὑμνωδίαις οὐκ ἐκώλυσεν ἀναφέρεσθαι, δείσας μὴ τι περὶ τὴν ἐκκλησίαν νεωτερίση στρατηγούμενος τῷ θυμῷ, και ὁ φησιν ἢ παροιμία καπνὸν φεύγειν ἐθέλων εἰς πῦρ ἐμπεσεῖν ὁ πατριάρχης ἀναγκασθῆ. ὁ δὲ μετρίως τὴν ἐπιτίμησιν ἐνεγκὼν ἐφ' ἱκαναῖς ταῖς ἡμέραις ὑποπεπτωκότι τε διέμεινε χρώμενος σχήματι και λύσιν τῆς ἐπιτιμήσεως ἀναμένων. **(Γ.)** Ἐπεὶ δ' οὐ προὐχώρει τὰ τῆς

ve memleketine onunla beraber dönmesi için ikaz etti. İkincisi Eirênê'yi Cenova'dan Vintimilia adlı saygın bir kontla evlendirdi. O da bu sırada Kônstantinopolis'te bulunan yabancılardan biriydi ve Mikhaêl onu da eşiyile birlikte memleketine gönderdi. Ve de onların o sırada on yaşında olan kardeşleri Îôannês'i gözlerinden mahrum bırakmak için birilerini gönderdi. Böylece bütün şüphelerinden ve korkularından kurtularak bütün imparatorluk mirasını kendisi için tesis etti.²⁵³ **4.2.** Patrik Arsenios, Îôannês'in kör edildiğini duyduğunda sarsılarak yerinden sıçradı ve evi bir aşağı bir yukarı dolaşarak ağıtlar haykırdı. Elleriyle sertçe göğsüne ve de keskin düşünceler içindeki kalbine vurdu. Yeryüzüne ve güneşe adaletsizliği ihbar etti. Elementleri yoldan çıkmışlığa karşı yardıma çağırdı. Bu felaketten kurtulmanın yollarını aramaya başladı ama bulamadığı için inlediği sırada kalbindeki ızdırap çıralarının alev almasıyla oluşan yoğun dumanı yukarıya gönderiyordu. Onun intikamını alma işinden tamamıyla imkansız olmasından dolayı vazgeçtikten sonra başka bir yola girdi. İmparatoru kiliseden aforoz cezasına maruz bıraktı. Ancak ilahilerde onun anılmasını engellemedi. Patrik Arsenios, İmparator'un öfkeyle kilise üzerinde bir takım köklü değişiklikler ele almasından korktu ve eskilerin dediği gibi dumandan kaçmak isterken ateşe düşmeye zorlanabilirdi. İmparator ise ılımlı bir şekilde cezayı üstlenerek ve uzunca bir süre cezasından kurtulmayı bekleyerek sakinliğini korudu. **4.3.** İşler istediği gibi gitmeyince intikam almaya yöneldi.

²⁵³ 1261. Bu şekilde hem tahtın yasal varisini saf dışı bırakıyor, hem de daha sonradan karşısına taht adayı olarak çıkabilecek Laskarisleri ülkeden uzaklaştırmış oluyordu. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzylları*, s. 55-56.

1.94 ἐλπίδος, εἰς ἄμυναν ἔβλεψεν, οὐχ οἷαν καθάπαξ ἡ χεὶρ ὑψηγεῖται τῆς ἐξουσίας· οὐ γὰρ ἀνακεκαλυμμένη χρῆται τῇ ἐξουσίᾳ· ἀλλ' ἐκκλησίαν ἀρχιερέων ἀθροίσας εἰς κανονικὴν ἐξέτασιν ἐνεγκεῖν κελεύει τὰ σποράδην παρά τινων ψιθυριζόμενα κατὰ τοῦ πατριάρχου ἐγκλήματα· οἱ τὸ κελευσθὲν ἠδέως, πῶς ἂν εἶποιμι; δεξάμενοι, οἱ τοῖς ἄλλοις φιλαδελφίας ὑπόδειγμα γίνεσθαι παρὰ κυρίου προτεταγμένοι, σύνοδόν τε κατὰ τοῦ πρώτου ἀδελφοῦ συνεκρότουν ἐν τῷ παλατίῳ καὶ εἰς μέσον παράγεσθαι τοὺς κατηγοροὺς ἐκήρυττον· οἱ δὲ εἰσεπήδων ἄλλος ἄλλον τῇ προθυμίᾳ φθάνοντες· καὶ ἦν ἡ λαληθεῖσα κατηγορία, ὅτι ὁ σουλτὰν Ἀζατίνης τῆς ἱερᾶς τελουμένης δοξολογίας πολλάκις συμπαρῆν καὶ ὠμίλει τῷ πατριάρχῃ ἔνδον τοῦ ναοῦ. καὶ τοι τῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐγνωσμένον ἦν, ὅτι Χριστιανῶν τε ὑπῆρχε γονέων υἱὸς καὶ τῷ θεῷ καὶ αὐτὸς τετελεσμένος βαπτίσματι ἦν· τύχης δὲ φορᾶ χρησάμενος καὶ αὐτὸς, οἷα πολλὰ παρ' ἐλπίδα συμβαίνει, σουλτὰν καὶ ἀρχηγὸς ἐγεγόνει τῶν Τούρκων, τότε μὲν ἐν κρυπτῷ διατηρῶν τὰ τῆς εὐσεβείας καιριώτερα, νῦν δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τὰς θείας ἀσπαζόμενος εἰκόνας καὶ πάντα ἐς προὔπτον τὰ Χριστιανῶν ἐργαζόμενος ἔθιμα. ἀλλὰ ταῦτα καθάπερ ὄπλα τῷ πατριάρχῃ τυγχάνοντα ὄχυρὰ κατέλυσον οἱ μαχόμενοι, πολέμια τυγχάνοντα τῷ σκοπῷ τῆς καθαιρέσεως, καὶ ἀπῆγον ἕς τε τὸ ἀμφίβολον καὶ τὸ ἀφανὲς, κάκειθεν ἐξεκύλιον εἰς τὸ μὴ ὄν. (Δ.) Εἰσκαλεῖται τοίνυν ὁ πατριάρχης ἀπολογησόμενος· οὐκ

Ancak böyle bir şeyi tamamen kendi eline almadı çünkü gücünün ortaya çıkmasını istemiyordu. Ancak başrahiplerin meclisini Patrik'e karşı fısıldanarak yapılan dağılık haldeki suçlamaları bir araya toplayarak yasal bir inceleme yapılmasını emretti. Onların bu emirden zevk aldıklarını nasıl söyleyebiliriz ki? Diğerleri için kardeşçe sevginin örneği olan bu adamlar, efendileri tarafından birinci kardeşlerine karşı sarayda bir sinod düzenlemeleri ve suçlayıcıları konuşmaları amacıyla ortaya getirmeleri için görevlendirilmişlerdi. Bunlar bir diğerinin önüne geçmek için atlamaya hazırlardı. Söylenilen suçlama şöyleydi ki Sultan Azatinês kutsal lambaların altında dua etmek için sık sık tapınağa geliyor ve tapınağın içinde Patriğe eşlik ediyordu. Ancak İmparator ve başrahipler tarafından biliniyordu ki o hem Hıristiyan bir ailenin oğluydu hem de vaftiz edilmişti. Kaderin kendisine yardım etmesiyle, beklentilerin çok ötesine geçerek Türklerin sultanı ve hükümdarı olmuştu. O zamanlar dine olan sadakatini gizlilik içerisinde uygun yer ve zamanlarda devam ettirirken, şimdi Kônstantinopolis'teydi ve kutsal ikonaları kucaklamıştı ve Hıristiyanların bütün geleneklerini uyguluyordu. Bütün bunlar Patrik için kavgaları sona erdirecek sağlam bir zırh gibiydi ama düşmanları onu mahfetmek amacındaydılar ve bunun (Azatinês'in Hıristiyanlığının) hem hiç görülmediğini hem de şüpheli olduğunu öne sürdüler ve oradan onun öyle olmadığına dair çıkarım yaptılar. **4.4.** Bunun ardından Patrik kendisini savunmak üzere çağırıldı ama

1.95 ἀπαντᾷ δὲ, ἀλλὰ παραγράφεται τὴν σύνοδον κελεύσει βασιλικῆ γινομένην καὶ τοῦ ἀντιδίκου προκαθημένου κριτοῦ. ὅθεν ὡς φυγοδικοῦντος αὐτοῦ καθαίρειν καταψηφισάμενοι πέμπουσι πρὸς αὐτὸν καὶ ἀποχωρεῖν τοῦ θρόνου κελεύουσι· καὶ ἅμα παρῆσαν οἱ πρὸς ἐξορίαν ἀπάξοντες. ὁ δὲ καὶ τὴν ἡσυχίαν ποθῶν ἐκ πολλοῦ καὶ τοῖς ἐνεστῶσι λίαν ἀχθόμενος πράγμασιν ἄσμενος τοῖς ἀπάγουσιν ἑαυτὸν ἐδεδώκει· καὶ δὴ τριταῖος ἀπήχθη ἐς τὴν Προικόνησον. καὶ ἀνάγεται λοιπὸν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὁ Ἀδριανουπόλεως Γερμανὸς, φίλος ὢν ἐκ πολλοῦ τῷ βασιλεῖ· καὶ ταύτην δὴ τὴν τιμὴν ὥσπερ τι κεχρεωστημένον γέρας ἤδη ἀπολαμβάνων. φυγάδι γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις αὐτῷ γενομένῳ πρὸς τὸν σουλτᾶν διὰ τὸν φόβον, ὡς εἴρηται, τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι, ἐν τοῖς ἄκροις αὐτὸς ὀρίοις τῶν Ῥωμαίων τότε τὸν μοναδικὸν βίον ἀσκῶν, χαίρων ὑπήνησε καὶ μεγαλοπρεπέσιν ἐχρήσατο δεξιώσεσι πρὸς αὐτὸν καὶ φιλοτίμοις προὔπεμψε τοῖς ἐφοδίοις. ὕστερον δὲ τὴν βασιλείον ἐξουσίαν λαβόντι πρόσεισι καὶ μετὰ πολλὰς τὰς τιμὰς καὶ τὸν τῆς Ἀδριανουπόλεως λαμβάνει θρόνον. ἐκεῖθεν δ' ἀρτίως καὶ εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀναφέρεται.

ε'. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἀποστάς τις, Ἰκάριος ὄνομα, τοῦ τῆς Εὐβοίας κρατοῦντος, (ἔστι δ' αὕτη Βενετικῶν ἐπαρχία) ἀποστάς τοίνυν οὗτος μετὰ τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἄλωσιν καὶ προσεταιρισάμενος οὐκ ὀλίγους καὶ ἄλλους τῶν Εὐβοέων ἄκρας ἐκράτησεν ὀχυρᾶς· ἀφ' ἧς συχνὰ παρακατιῶν ἐληΐζετο τοὺς ὁμοροῦντας ἀγροὺς καὶ τὰς κώμας· ὡς ἐν βραχεῖ τοὺς

gelmedi; İmparator'un emriyle gerçekleştirildiği ve de yargıç olarak karşısına oturtulanların rakipleri olduğu gerekçesiyle sinodu reddetti. Bundan dolayı onun mahkemeden kaçtığı gerekçesiyle suçlu bulunduğunu kendisine iletiler ve makamını boşaltmasını emrettiler ve aynı zamanda onu sürgüne götürecek birilerini de gönderdiler. Patrik uzun zamandan beri huzuru arzu ettiğinden çok fazla yükü dolu olması nedeniyle kendisini göndermelerinden memnundu ve üçüncü günde Proikonêsos'a²⁵⁴ götürüldü. Boşalan patriklik makamına Adrianapolisli Germanios²⁵⁵ getirildi²⁵⁶ ki kendisi uzun zamandır İmparatorla arkadaşı ve sanki İmparator'un ona herhangi bir borcu varmış gibi hediye olarak bu onuru elde etmişti. Daha önce anlattığımız gibi Mikhaël'in İmparator Theodôros Laskaris'in korkusu sebebiyle Sultana kaçmış olduğu önceki zamanlarda Germanios, Romalıların en uç sınırlarında münferit bir yaşam tecrübe ediyordu. Onunla karşılaşmakta mutluluk duyarak büyük bir adama yakışır şekilde ona elini uzattı ve yolculuk ihtiyaçları ve hediyelerle gönderdi. Daha sonra Mikhaël imparatorluk erkini sahip olduğunda, Germanios pek çok onurla birlikte Adrianapolis piskoposluğunu da elde etmişti. Oradan da uygun bir şekilde patrikliğe getirildi.

5.1. Bu zamanlarda İkarios²⁵⁷ adlı birisi Euboia'nın²⁵⁸ (Bu Venediklilere ait bir bölgeydi) hakimine karşı baş kaldırmıştı. Bu isyanı sırasında az olmayan diğer bağlantısının olduğu insanlarla Euboia'nın güçlü kalesini ele geçirmişti. Sık sık oradan aşağıya inerek çevrelerindeki köyleri ve tarlaları yağmaladı. Kısa zaman içerisinde

²⁵⁴ Marmara adası.

²⁵⁵ Patrik III. Germanios (ö. 1289).

²⁵⁶ 1265.

²⁵⁷ Verona şehrinden Latin kökenli Licario, 1273'te Eğriboz'un Latin hakimlerine başkaldırmış ve bunun karşılığında İmparator VIII. Mihail'in vassalı olmuştu. Daha sonrasında Eğriboz'un büyük bölümünü ele geçirmiş ve daha sonrasında İmparator tarafından o bölge kendisine dirlik olarak verilmiştir. Bartusis, *Late Byzantine Army*, s. 60.

²⁵⁸ Eğriboz.

S.96 ἀγροίκους πάντας ἐς τοσοῦτον συνελαθῆναι δέους, ὡς μήτ' ἔξω τείχους οἰκεῖν, μήτ' ἄνευ ἡμεροσκόπων ταῖς κώμαις ἐνδιατρίβειν καὶ τοῖς ἀγροῖς. χρόνος οὐ μάλα συχνὸς παρερῥύη καὶ ὄχυροῦ τινος πολιχνίου γίνεται ἐγκρατῆς, ὡς ἐντεῦθεν καὶ πρὸς μάχας ἐμφανεῖς παρατάττεσθαι τοῦ τῆς Εὐβοίας κρατοῦντος. δείσας δ' ὅμως μὴ πολὺς ἐπελθὼν ἐκεῖνος χειρώσεται τοῦτον, διαπρεσβεύεται περὶ συμμαχίας πρὸς βασιλέα· καὶ λαβὼν τέως μὲν φρουρὰν τῷ πολιχνίῳ καθίστησιν ἱκανήν· αὐτὸς δ' αὐτόμολος ἤκει πρὸς βασιλέα, ἄλλα τε ὑπισχνούμενος καὶ ἦν στρατιὰν ἱκανήν ἐκ Ῥωμαίων κομίσηται, μηδὲν εἶναι τὸ κωλύον ὑποχείριον τῷ βασιλεῖ καταστήσαι τὴν ἅπασαν Εὐβοίαν. **(B.)** Ἄπεισι τοίνυν σπουδῇ μετὰ συχνοῦ τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ, πρὶν αἰσθέσθαι τοὺς Εὐβοέας τὴν ἔφοδον. εἰδὼς δὲ τὴν Λατινικὴν ὄφρυν καὶ ὡς οὐκ ἀνέξεται ὁ τῆς Εὐβοίας ἀρχηγὸς μὴ αἰφνιδίως προάλασθαι τῆς πόλεως στρατὸν ἐπιτρέχοντα βλέπων ἀλλότριον, προλογίζει νυκτὸς περὶ τὴν πόλιν συχνοὺς ὀπλίτας. ἔπειτα ἐπιφαίνεται πρωΐας αὐτὸς κατατρέχων τὰ κύκλω, ὡς ἐν ὄπλοις εὐθὺς ἀναγκασθῆναι γενέσθαι τοὺς ἔνδον τειχῶν εὐρεθέντας Λατίνους ἅμα τῷ σφῶν ἀρχηγῷ, καὶ μάλα τοι λίαν ὀξέως ἀπαντᾶν ἐς τοὺς πολεμίους. ὅθεν αὐτοῖς ἐξαπίνης ὀπισθεν μὲν ἐπιπεσόντες καὶ κυκλώσαντες μετὰ τῶν λόγων οἱ λοχαγοὶ, ἔμπροσθεν δ' αὖ μεθ' ὧν ἐπεφέρετο στρατοπέδων ὁ Ἰκάριος, τὸν μὲν ἀρχηγὸν τῆς Εὐβοίας ζῶντα χειροῦνται καὶ πλείστους ἄλλους ἅμα αὐτῷ· ὅσοι δ' ἐπίλοιποι, τούτους δ' ἔργον ἀπέφηναν ξίφους. **(Γ.)** Ἄγεται μέντοι παρ' Ἰκαρίου πρὸς βασιλέα δέ

bölgede yaşayan herkesi öyle büyük bir korkuya sürüklediler ki bunlar ne surların dışında ikamet edebildiler ne de gündüz nöbetçileri olmadan köylerde ve tarlalarda işlerini sürdürebildiler. Çok fazla zaman geçmeden güçlü bir şehrin yöneticisi olmuştu ve bunun sonucunda Euboia'nın yöneticisine karşı açıkça bir savaşa girmişti. Ancak o eğer kendisine saldırırsa mağlup olacağından korktuğu için İmparatora müttefiklik kurmak amacıyla İmparatora elçiler gönderdi. Ele geçirmesinin ardından kalede yeterli miktarda kuvvet bıraktı. Öte yandan ise kendisi Romalılardan yeterli sayıda ordu getirmeleri için söz istemek amacıyla bizzat İmparatora geldi. İmparator içinse tüm Euboia'yı ele geçirmek adına artık bir engel yoktu. **5.2.** Böylece Romalıların büyük bir ordusuyla beraber Euboialılara gelişini fark ettirmeden hızla yola çıktı. Bu şekilde Latin gururu Euboia yöneticisini yabancı orduyu görür görmez hemen şehirden çıkıp saldırması konusunda durduramayacaktı. Geceleyin çok sayıda askeri pusu kurmak için şehrin çevresine yerleştirdi. Daha sonra sabah erkenden civardaki yerlere akın yaparken gözükte ki bunun sebebi surun içerisinde bulunan Latinleri ve onların yöneticilerini hemen silah kuşanmak zorunda bırakmak ve çok hızlı bir şekilde düşmanlarının peşine düşürmekti. Bunun ardından (İkarios'un) komutanları onlara pusularla saldırıp arkadan çevirirken, İkarios da birlikleriyle birlikte ön taraftan saldırıya geçti. Sonuç olarak Euboia yöneticisi ve onunla birlikte başka pek çok kişi canlı olarak ele geçirildi. Geriye kalanların çoğunu infaz ettiler.²⁵⁹ **5.3.** Euboia'nın tutsak yöneticisi İkarios tarafından İmparatora getirildi

²⁵⁹ 1273.

S.97 σμιος ὁ τῆς Εὐβοίας ἀρχηγὸς καὶ βραχὺ τι ἐπιβιούς ἐτελεύτησεν. ἐτελεύτησε δὲ οὕτως. εἰσελθὼν ἐν τοῖς βασιλείοις καὶ στάς πρὸ τῆς πύλης ὡς δεσμίῳ χρεῶν καὶ ἰδὼν αὐτὸν μὲν βασιλέα καθήμενον ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου, περὶ δ' αὐτὸν πᾶσαν τὴν σύγκλητον μετὰ λαμπροῦ καὶ κοσμίου τοῦ σχήματος ἵσταμένην, τὸν δ' Ἰκάριον, τὸν χθὲς καὶ πρότριτα δοῦλον, νῦν μετὰ λαμπρᾶς μὲν τῆς ἐσθῆτος, σοβαροῦ δὲ τοῦ ἥθους εἰσιόντα καὶ ἐξιόντα καὶ πρὸς οὓς τῷ βασιλεῖ κοινολογούμενον, ἀπορρήγνυσιν εὐθὺς τὴν ψυχὴν καὶ πίπτει πρηγῆς ἐπ' ἐδάφους ἐξαίφνης, μὴ δυνηθεὶς ἐνεγκεῖν τὸ τῆς βιαίας τύχης παράλογον. **(Δ.)** Μετὰ μέντοι τὸ ἐξωσθῆναι τῆς πόλεως τοὺς Λατίνους ἐναπελείφθη χειρωνακτικὸν καὶ ἀγοραῖς ἀσχολούμενον πλῆθος, σύμμικτον ἔκ τε Βενετικῶν καὶ Πισσαίων. ὅθεν οὐκ ἀσφαλὲς οὐδὲ πρὸς εἰρήνην βλέπειν ἐδόκει τὸ καὶ τοὺς ἐκ Γεννούας ἔνδον εἰσοικίζειν τῆς πόλεως. διὰ τοῦτο καὶ σφισιν ἀντιπέραν περὶ τὸν τοῦ Γαλάτου τόπον ἀπονέμει χωρίον εἰς οἴκησιν, χαρισάμενος αὐτοῖς καὶ τὴν τῆς ἐμπορίας ὑπεσχημένην ἀτέλειαν. πρὶν γὰρ ἀλῶναι τὴν βασιλεύουσαν συνεφώνησε τὴν τοιαύτην αὐτοῖς παρέχειν ἀτέλειαν ὁ βασιλεὺς, εἰ βοηθοῖεν αὐτῷ κατὰ τῶν κρατούντων τῆς πόλεως Λατίνων. ὃ δὴ καὶ πεπλήρωκε νῦν, καὶ ταῦτα δίχα τῆς σφῶν βοηθείας γενόμενος αὐτῆς ἐγκρατῆς. οἱ γὰρ μὴν κατὰ χρόνους τακτοῦς ἄρχειν ἀποστελλόμενοι τούτων ὁ μὲν ἐκ Βενετίας καλεῖται μπαίουλος, ὁ δ' ἐκ Πίσσης κούνσουλος, ὁ δ' ἐκ Γεννούας ποτεστάτος· ἅπερ εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν μεταγόμενα τὸ μὲν τῶν ὀνομάτων καλεῖται ἐπίτροπος, τὸ δὲ ἔφορος, τὸ δὲ

ve kısa zaman sonra öldü. Ölmesi şöyle oldu: Saraya getirildi ve esir olduğu için kapının önünde beklemesi gerekti. Ardından bir yandan İmparatoru tahtında otururken ve onun etrafında fevkalade ve muntazam elbiseleriyle bütün meclisi ayakta dururken görüp diğer taraftan da daha üç gün önce köle olan İkaros'u şimdi ışıltılı bir giysiyle ve etkileyici tavrıyla içeri girip çıkarken ve de İmparatorla sohbet ederken görünce ruhu parçalandı ve aniden yerin üzerine düştü; talihin hiç beklemediği sertliğini kaldıramamıştı. **5.4.** Latinlerin şehirden dışarı sürülmesinin ardından geride zanaat ve ticaretle meşgul olan Venediklilerden ve Pisalılardan karışık bir topluluk geride kalmıştı. İmparator, Cenovalılardan olanları şehrin içerisine yerleştirmenin güvenli olmadığını ve barışı görmenin mümkün olmayacağını düşünmüştü. Bu nedenle onlara yerleşmeleri için karşı kıyıda Galata bölgesinde bir yer tahsis etti ve söz verilmiş oldukları ticari imtiyazları kendilerine bahşetti.²⁶⁰ Çünkü İmparator Kônstantinopolis'in kendisine Latinlerin hakimiyetindeki şehri ele geçirmesinde yardım ederlerse, onlara böylesine imtiyazlar sağlayacağı hususunda Kônstantinopolis'in fethinden önce anlaşmışlardı. Her ne kadar onların yardımı olmadan şehri ele geçirmiş olsa da şimdi onlara verdiği sözü yerine getirdi. Onlardan belirli bir süreliğine yöneticilik yapmak için gönderilenler Venediklilerden baiulos²⁶¹, Pisalılardan konsülos²⁶² ve Cenovalılardan ise podestatos²⁶³ olarak adlandırılanlardı. Bu isimlerin Yunanca olarak karşılıkları epitropos (vekil, yönetici), ephoros (gözetici) ve

²⁶⁰ 1267. Galata'nın surlarının yıkılması, buradaki Cenevizlilerin İmparator'un vassali olmayı kabul etmeleri gibi bir takım şartlarla Cenevizlilerin Galata'da bir koloni kurmalarına izin verilmişti. Nicol, *Bizans ve Venedik*, s. 179.

²⁶¹ Baylos.

²⁶² Konsül.

²⁶³ Podesta.

S.98 ἐξουσιαστής. (E.) Ὁ δὲ Βαλδουῖνος διαδράς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κίνδυνον καὶ ἀποπλεύσας εἰς Ἰταλίαν ἐκήδευσεν τῷ ῥηγί τῆς Ἰταλίας Καρούλῳ, νύμφην ἀγόμενος τῷ υἱῷ τὴν θυγατέρα ἐκείνου· ἐλπίζων ἐκείνῳ συμμάχῳ χρησάμενος τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀναλήψασθαι, μάταιος τῆς τε ἐφέσεως καὶ τῶν ἐλπίδων. ὁ γὰρ βασιλεὺς πλεῖστον ἐξήρτυσε ναυτικόν, ἐμπλήσας τριήρεις ὑπὲρ τὰς ἐξήκοντα ἔκ τε ἄλλων καὶ γένους τοῦ Γασμουλικοῦ. ἦσαν δὲ οὗτοι συντεθραμμένοι τοῖς τε Ῥωμαϊκοῖς καὶ Λατινικοῖς ἔθεσιν, ὡς ἔχειν ἐκ μὲν Ῥωμαίων τὸ ἐσκεμμένως ἐς τὰς μάχας ἰέναι, ἐκ δὲ Λατίνων τὸ εὐτολμον. συνῆν δὲ τούτοις καὶ στρατὸς ἐν τοῖς ὄπλοις θαλάττιος, Λάκωνες ἄρτι προσελθόντες ἐκ Πελοποννήσου τῷ βασιλεῖ, οὓς ἡ κοινὴ παραφθείρασα γλῶσσα Τζάκωνας μετωνόμασεν. ὁ γοῦν βασιλικὸς στόλος οὕτω λαμπρῶς συγκεκροτημένος ἔπλει κελεύσει τοῦ βασιλέως καὶ πλεῖστον ἐνεποίει φόβον καὶ θόρυβον τοῖς Λατίνοις. προσειλήφει δὲ καὶ τὰς ἐν Αἰγαίῳ νήσους μικροῦ πάσας, Λῆμον καὶ Χίον καὶ Ῥόδον καὶ ὅσαι Λατίνοις ἐδούλευον. (ζ.) Τούτων οὕτως ἀσχολουμένων περὶ τὴν θάλασσαν, ἤρξατο πάλιν παρασπονδεῖν καὶ τὴν ὄμορον χώραν Ῥωμαίων· δηοῦν ὁ Αἰτωλὸς Μιχαήλ· ὅπερ ἀκουσθὲν εἰς λύπην καὶ ὀργὴν τὸν βασιλέα κινήκεν· ὥστε καὶ τὴν ταχίστην αὐτὸν ἀπελθεῖν ἐκεῖσε δι' ἑαυτοῦ καταστήσοντα τὰ τῶν ἐκεῖσε πραγμάτων νοσήματα. οὗ γενομένου καὶ τοῦ βασιλέως ἐν Θεσσαλίᾳ τὰς διατριβὰς ποιουμένου ἐφάνη σημεῖον ἐξ οὐρανοῦ, μάντις κακῶν καὶ προάγγελος· τὸ δὲ ἦν κομήτης περιφανῆς περὶ τὸ τοῦ ταύρου δωδεκατημόριον, περὶ

eksousiastês (yetkili) idi.²⁶⁴ **5.5.** Baldouinos Kônstantinopolis'teki tehlikeden kaçarak İtalya'ya yelken açmasının ardından İtalya kralı Karoulos'la²⁶⁵, kendi oğluyla onun kızını evlendirerek, akrabalık bağı kurdu. Onun yardımıyla Kônstantinopolis'i geri almayı umuyordu ama arzuları ve umutları nafileydi. Çünkü İmparator büyük bir donanma hazırlamıştı ki bunun içerisine altmışın üzerinde üç sıralı gemileri (trireme) hem diğerlerinden hem de Gasmoulikos²⁶⁶ soyundan olanlarla doldurmuştu. Bunlar (Gasmoulikoi) hem Romalılar hem de Latinler tarafından ortak geleneklerle yetiştirilmişlerdi ki Romalılardan savaşa tedbirli gitmeyi, Latinlerden ise yiğitliği edinmişlerdi. Onlarla birlikte tam bu sırada Peloponnêsos'tan İmparator'u ziyaret etmeye gelen Lakonialılardan bir silahlı deniz ordusu bir araya getirilmişti ki onlar değişmiş olan halk dilinde Tzakônas²⁶⁷ olarak yeniden adlandırılmışlardı. Böylece o zaman iyi organize edilmiş imparatorluk deniz gücü İmparator'un emriyle yelken açtı ve Latinler için içlerinde büyük bir korkuya ve kargaşaya neden oldu. Daha sonra Lêmnos'u, Khios'u, Rodos'u ve Latinler tarafından boyun eğdirilmiş olan Ege'deki bütün küçük adaları ele geçirdi. **5.6.** Denizde bunlarla meşgul olunurken, Aitôlialı Mikhaël barışı bozarak komşusu Roma topraklarını yeniden yağmalamaya başladı. Duydukları İmparator'un üzülmüne ve öfkelenmesine neden oldu. Bu sebeple oradaki kargaşayı düzene sokmak için bizzat kendisi hızlıca oraya doğru yola çıktı. İmparator Teselya'da bulunurken gökyüzünde fenalıkların alameti olan bir işaret görüldü. Bu boğa burcu döneminde hem gecenin geç saatlerinde hem de şafak saatlerinde ufuk çizgisinin biraz üzerinde her yerden görülen bir kuyruklu yıldızdı.

²⁶⁴ Pakhymeres bunları sırasıyla paioulos, epitropos ve eksousiastes olarak verir. Pachymeres, *Relations Historiques*, II.32, s. 221.

²⁶⁵ 1266-1285 arasında Sicilya Kralı unvanını taşımış olan Fransa Kralı VIII. Louis'nin oğlu Anjoulu Charles. Sicilya hakimi Manfred'i mağlup etmesinin ardından gözlerini Bizans topraklarına çeviren Charles bu emelinde muvaffak olamamıştır.

²⁶⁶ Gasmuloi. Bizanslı ve Latin evliliklerinden doğan kişiler için kullanılmıştır. Çakones (Tzakones) ile birlikte VIII. Mihail döneminde donanma elemanı olarak görev almışlardır. Mark C. Bartusis, *Late Byzantine Army Arms and Society, 1204-1453*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1992, s. 44-45.

²⁶⁷ VIII. Mihail tarafından Kônstantinopolis'e getirilen Moralı paralı askerlerdir. Savaşta yararlılıkları ve cesaretlerinden dolayı kendilerinde yıllık bir gelir ve başka bir takım ödenekler bahşedilmişti. Savvas Kyriakidis, *Warfare in Late Byzantium 1204-1454*, Leiden: Brill, 2011, s. 108.

S.99 τὰ ἐωθινὰ τε καὶ ὄρθρια τῆς νυκτὸς φαινόμενος μικρὸν ὑπὲρ τὸν ὀρίζοντα· καὶ ὅσον ὁ ἥλιος παρήλαυνεν εἰς τὰ ἐπόμενα, τοσοῦτον καθημέραν καὶ αὐτὸς ἐς πλεόν ἡρέμα δίστατο τοῦ ὀρίζοντος, ἕως καὶ αὐτὸ δὴ τὸ μεσουράνημα ἤδη παρήλλαξεν. ὁπότε γὰρ ὁ κομήτης τὰ πρῶτα φαίνεσθαι ἤρξατο, τὴν θερινὴν ὁ ἥλιος ὥραν ἐποίει διῦὼν τὸν καρκίνον. ὁπότε δ' αὐτὸς ἐμαράνθη καὶ ἀφανὴς ἦν, τὰς φθινοπωρινὰς ὁ ἥλιος ἐποίει τροπὰς· ὡς γίνεσθαι τὸ ἀπὸ θερινῆς τροπῆς μέχρι τῆς φθινοπωρινῆς τριῶν δωδεκατημορίων διάστημα, ὅπερ ὁ ἥλιος ἤλασε, τοῦ κομήτου περὶ τὸν ταῦρον ἐδραζομένου καὶ ἡρέμα ἑαυτὸν ἀναλίσκοντος. τοῦτο μάντις κακῶν καὶ προάγγελος ἔδοξεν εἶναι τῷ βασιλεῖ· καὶ αὐτίκα χαίρειν εἰπὼν τὰ Θεταλικά ὄλω ῥυτῆρι τὴν ἐς Βυζάντιον ἤλαυνεν. ἐτάραττε γὰρ αὐτὸν οὐ μετρίως καὶ φήμη τις Σκυθικῆ, μελλόντων αὐτῶν ὅσον οὐδέπω ἐς τὴν Ῥωμαίων ἐσβαλεῖν γῆν. ἀλλὰ πρὶν εἰς Βυζάντιον ἰέναι τὸν βασιλέα, φθάνουσιν ἐς πᾶσαν μικροῦ περιχυθέντες τὴν Θράκην οἱ παρὰ τὸν Ἰστρὸν οἰκοῦντες Σκύθαι, καθάπερ θάλασσα πλημμυρήσασα καὶ λίαν ἐπὶ πολὺ τοὺς ὄρους ὑπερπηδήσασα. ταχύδρομον γὰρ τὸ τῶν Σκυθῶν ἔθνος καὶ μιᾶς ὁδὸν ἡμέρας πολλάκις ποιεῖται τὴν τῶν τριῶν. ἢ δ' αἰτία τῆς αὐτῶν ἐξελεύσεως τοιάδε τις ἦν.

ς. Κωνσταντίνῳ τῷ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντι συνοικεῖν ἔφημεν τὴν θυγατέρα Λάσκαρι τοῦ βασιλέως. αὕτη τὴν τοῦ ἀδελφοῦ Ἰωάννου ἀκούσασα τύφλωσιν οὐκ ἠρέμησεν ἐνοχλοῦσα τὸν ἄνδρα καὶ παρωθοῦσα πρὸς τὴν τοῦ πεπραγμένου ἐκδίκησιν· ὅθεν ἐκεῖνος ἐζήτει καιρὸν ἐς τὴν τοῦ ἀδικήματος ἄμυναν. μετεώρου

Uzunca bir zaman boyunca, güneşin onun izlerine doğru ilerlediği her gün, ta ki artık zirvenin ötesine geçene dek, gittikçe biraz daha ufuk çizgisinden uzaklaştı. Kuyruklyıldızın ilk görünmeye başladığı zamanlar güneşin yengeç burcuna geçiş yaptığı yaz vaktiydi. Onun belli belirsiz bir hale gelip söndüğü zamanda ise güneş sonbahar gündönümüne geçiş yapıyordu. Yaz gündönümünden kış gündönümüne kadar üç burçluk bir dönem olduğundan, güneş geçiş yaparken kuyruklyıldız boğa burcunda konumlanmıştı ve kendisi giderek tükeniyordu. Bu İmparator tarafından fenalıkların habercisi olarak yorumlandı. İskitlerle ilgili rapor onu ölçsüz bir şekilde rahatsız etti ki buna göre onlar Roma topraklarına girmek üzereydiler. Ancak İmparator Byzantion'a dönmeden önce İstros civarında ikamet eden İskitler kısa sürede tıpkı dolup taşan ve sınırını çok fazla aşan denizler gibi Trakya'nın her tarafına yayıldılar. Çünkü İskit ulusu çoğu sefer hızla ilerleyerek üç günlük bir yolu tek gün içerisinde geçebiliyorlardı. Onların seferinin bir sebebi vardı.

6.1. Daha önce Bulgarların kralı Kônstantinos'la, İmparator Laskaris'in kızının evlendiğini söylemiştik. Kardeşi İôannês'in kör edildiğini duyunca sessiz kalmadı, eşini yapılmış olan harekete karşı intikam alması için sürekli rahatsız etti. Bu nedenle o yapılan yanlışın karşılığını vermek için uygun bir zaman aradı.

S.100 τοίνυν τοῦ σκέμματος ὄντος, ὕλην δίδωσι τῇ φλογί τῆς ὀρμῆς καὶ ὁ σουλτὰν Ἀζατίνης. τοῦ γὰρ βασιλέως ἀποδημοῦντος, τὴν δίαιταν κατὰ τὸ τῆς Αἴνου παράλιον ποιῆσθαι πολίχγιον αὐτὸς ἐκελεύσθη, ὡς ἂν καὶ φρουρά τις ἅμα αὐτῷ εἶη λαθραίως, κωλύουσα τὴν ὑποπτον τούτου ἀπόδρασιν. ὁ δὲ τούτῳ δεινὸν ἀφόρητον ὄν διαμηνύσασθαι Κωνσταντίνῳ καὶ αὐτὸν ἀναγκάζει, ἐπιδόξῳ κατὰ Ῥωμαίων ἄρτι ἐξιέναι τυγχάνοντι, καὶ τῆς ἐλευθερίας ἀντιμετρήσειν αὐτῷ ὑπισχνεῖται χρήματα οὐκ ὀλίγα. **(B.)** Ταύτας τὰς ἀφορμὰς ἐνέχυρον οὐ μικρὸν ὁ Κωνσταντῖνος λαβὼν, ἤδη δὲ καὶ τὸν βασιλέα πρὸς Βυζάντιον ἐκ Θετταλίας ἐπανιόντα μαθὼν, πλείους ἢ δισμυρίους τῶν Παριστρίων Σκυθῶν μεταπέμπεται· μεθ' ὧν τὴν ταχίστην ἐς τὴν Ῥωμαίων εἰσβάλλει γῆν ἐλπίζων βεβαίως καὶ αὐτὸν βασιλέα χειρώσεσθαι ἐντυχὼν ἐπανιόντι. οἱ μὲν οὖν Σκύθαι καθάπερ σαγήνην καθ' ὅλης τῆς Θράκης ἀπλώσαντες ἑαυτοὺς ἤλασαν ἄχρι τῶν παραλίων ψάμμων, ἵνα μήτε κτηνῶν οὐδὲν μήτ' ἀνθρώπων οὐδεὶς μήτε βασιλεὺς αὐτοὺς διαδράσῃ. τᾶλλα μὲν οὖν κατὰ γνώμην αὐτοῖς ἀπηντήκει πάντα· βασιλεὺς δὲ μόνος ἀνάλωτος διαμείνας ἔψευσε τῶν ἐλπίδων αὐτοῦ. τὴν γὰρ αὐτῶν φθάσας ἔφοδον ἔλαθε διὰ τῶν περὶ τὸ Γάνος ὄρων ἐς θάλασσαν κατιῶν· ἔνθα συμβὰν οὕτως θειοτέρα προνοία τριήρεσιν ἐνέτυχε δύο Λατινικαῖς ἐς Βυζάντιον μὲν ἀνιούσαις, κατὰ δὲ χρεῖαν ὕδατος ἐκεῖ που παραπλευούσαις· αἷς ἐμβάλων ἑαυτὸν δευτεραῖος ἐς τὴν βασιλεύουσαν ἔρχε-

Böylece planları belirsizlik içerisindeyken Sultan Azatinês onun arzusunun ateşine körükle gitti. İmparator uzaktayken onun Ainos²⁶⁸ sahilindeki bir kaleye yerleşmesini emretmişti ki onu gizlice gözaltında tutsun ve beklenen bir kaçışını engellesin. Bu, içinde bulunduğu hale katlanamayan Azatinês'i, muhtemelen Romalılara karşı harekete geçme durumunda olan Kônstantinos'a işaret göndermeye zorladı. Ona özgürlüğünü elde etmesi karşılığında az olmayan miktarda para sözü verdi. **6.2.** Bu küçük olmayan söz sebebiyle Kônstantinos işe koyuldu. İmparator'un Teselya'dan Byzantion'a geri dönmekte olduğunu öğrendiğinde Paristrion²⁶⁹ İskitlerinden²⁷⁰ yirmi bin kişilik bir kuvvet getirtti. İmparator geri dönerken onunla karşılaşır esir edeceğine dair büyük bir umutla Roma topraklarına girdi. Böylece İskitler tıpkı büyük bir ağ gibi tüm Trakya'yı çevirip sahil kumlarına kadar ilerlediler ki ne bir canlı ne bir insan ne de İmparator kendilerinden kaçmasın. Ancak bir taraftan işler düşündükleri gibi olurken, diğer taraftan ise İmparator yakalanmamaya devam ederek onların umutlarını boşa çıkarıyordu. Onların saldırısı yaklaşırken Ganos²⁷¹ civarındaki dağlardan denize inerek fark edilmedi. Orada takdir-i ilahiyle su ihtiyacı nedeniyle kıyıya yaklaşan ve de aynı zamanda Byzantion'a yelken açmakta olan iki Latin triremesiyle karşılaştı ki onlardan birisine binerek iki gün sonra Kônstantinopolis'e geldi.

²⁶⁸ Enez.

²⁶⁹ Tuna nehrinin güneyinden Karadeniz'e kadar uzanan bölge.

²⁷⁰ Altın Orda Hükümdarı Berke Han bu orduyu 1262'de Mihail Paleologos tarafından hapse atılan II. İzzeddin Keykavus'u kurtarmak için göndermişti. II. İzzeddin Keykavus'u kurtarmasının ardından kendisine Kırım'daki Suğdak ve Solhad şehirlerini dirlik olarak tevcih etmiş ve Keykavus 1279/1280 yılındaki vefatına kadar burada yaşamıştır. Sevim, Yücel, *Türkiye Tarihi*, s. 181.

²⁷¹ Tekirdağ'da bulunur.

S.101 ται. (Γ.) Τοῖς δὲ Σκύθαις, τοῦ βασιλέως σφαλεῖσι, τοῦ γε σουλτὰν Ἀζατίνη μὴ σφαλῆναι ὑπόλοιπον ἔργον ἦν. ὅθεν σφίσι δρόμος ἀκλινῆς ἐγένετο καὶ πόνος ἅπας ἐς τὸ τῆς Αἴνου πολίχγιον ἐλθόντας αὐτὸν ἀφελέσθαι, ἢ παρ' ἐκόντων τῶν πολιτῶν μόνον αὐτὸν, ἢ μὴ βουλομένων αὐτῶν, αὐτῇ πόλει καὶ αὐτοῖς αὐτόχθοσιν. ἀλλ' αὐτὸν οἱ κατέχοντες δέει τοῦ μὴ πανωλεθρία φθαρῆναι ἔκδοτον ποιησάμενοι καθ' ἡσυχίαν ἀπαλλάξαι τοὺς πολεμίους ἐπεπράχεσαν. ἦν οὖν ἰδεῖν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐπανόδῳ τῶν ὅσοι τὴν Θράκην ὄκουν πλῆθος μικροῦ πάντα νικῶν ἀριθμὸν συνελάνοντας δίκην θρεμμάτων· ὡς μόγις που διὰ χρόνου σποράδας ὀρᾶσθαι βοῦς καὶ ἀροτῆρας περὶ Θράκην· οὕτως αὐτὴν ἐς βάθος τῶν οἰκητόρων ἐψίλωσαν ἅμα τοῖς κτήνεσιν. ἀλλ' ὁ μὲν περὶ τοῦ σουλτὰν λόγος ὑπερτιθέσθω τὰ νῦν. εἰρήσεται γὰρ ἡμῖν τὰ ἐκείνου πλατύτερον ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. ἢ μέντοι ἐκείνου γυνὴ σὺν τοῖς τέκνοις ἐν φρουραῖς εὐθὺς ἦν· τὰ δ' ἐκείνου χρήματα ἐς τὸ βασιλικὸν ἐκομίζοντο πρυτανεῖον. ὁ δὲ περὶ ἐκεῖνον ὄχλος, ἄνδρες δ' οὗτοι μάλα τοὶ πλεῖστοι καὶ κράτιστοι τὰ πολέμια, τῷ Χριστιανῶν ἀναγεννηθέντες βαπτίσματι, τῇ Ῥωμαίων συγκατελέγοντο στρατιᾷ.

ζ'. Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν βασιλέα ὁ τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀραβίας σουλτὰν φίλος εἶναι Ῥωμαίοις ἐθέλων καὶ ἄδειαν ἔχειν τὸν ἡμέτερον πορθμὸν διαπλεῖν ἐσάπαξ ἀνὰ πᾶν ἔτος τῶν ἐκεῖθεν Αἰγυπτίων οὓς ἂν αὐτῷ γε εἴη βουλομένῳ, κατ' ἐμπορίας τρόπον. τοῦτο λόγου μικροῦ τινος ἄξιον

6.3. İskitler İmparatoru yakalamak hususunda başarısız olmuşlardı ama geriye kalan Sultan Azatinês'le ilgili olan işlerinde başarısız olamazlardı. O zaman doğrudan kendi yollarına koyularak tamamen Ainos kalesine gelerek onu oradan almaya odaklandılar. Ya şehirdeki yurttaşların rızalarıyla yalnızca onu ya da eğer onlar istemezlerse, şehirle birlikte şehirde yaşayanları ele geçireceklerdi. Ancak onu esaret altında tutanlar tamamen mahvolma korkusuyla onu teslim ederek huzur içerisinde düşmanlarından kurtulmayı başardılar. Böylece İskitler dönüş yollarında Trakya'yı mesken edinenlerin neredeyse hepsinin, kazandıkları sayısız zaferler sonucunda dört bir yana dağıldıklarını görebildiler; öyle ki bir süre Trakya civarında herhangi bir yerde öküzler ve tarla sürenler nadiren görüldüler. Bu şekilde yerleşik halkı boylu boyunca soyup sürülerinden mahrum bıraktılar. Şimdi Sultan hakkındaki anlatım bir kenarda kalsın. Çünkü daha sonra ilerledikçe onunla ilgili olaylar tarafımızca anlatılacak. Ancak onun karısı çocuklarıyla birlikte gözetim altındaydı. Diğer taraftan malları da imparatorluk hazinesine aktarıldı. Onun etrafındaki kalabalık, bunlar çok sayıda ve savaşta çok güçlülerdi, vaftiz edilerek Hıristiyan oldular ve Romalıların ordusuna dahil edildiler.²⁷²

7.1. Bu zamanlarda Mısırın ve Arapların Sultanı²⁷³ Romalılarla dost olmak için elçiler gönderdi.²⁷⁴ Kendisinin onayladığı Mısırlıların ticaret yapmak amacıyla yılda bir kere bizim boğazımızdan yukarı doğru geçmeleri hususuna izin sahibi olmalarını istedi. Bu eskiden çok önemli görülmediğinden kolayca izin verilmişti.

²⁷² Pachymeres, *Relations Historiques*, III.25, s. 301-313.

²⁷³ Memlükler.

²⁷⁴ İlk olarak 1275'ten önce İmparator Mihail ile Sultan Baybars arasında elçiler birkaç defa gidip gelmişlerdi. İki taraf arasındaki nihai anlaşma ise 1281'de Sultan Kalavun döneminde imzalandı. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 102.

S.102 δόξαν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἀνεῖται ῥαδίως. τοῦ δὲ χρόνου προϊόντος, ὅσον καὶ οἶόν ἐστιν ἀνακαλυφθὲν, κωλυθῆναι οὐκ εἶχε πῆξιν ἤδη συνηθείας καὶ κράτος δυσανταγώνιστον εἰληφός. ἀνάγοντες μὲν γὰρ διὰ μιᾶς τινος ἢ καὶ δευτέρας ἔσθ' ὅτε ὀλκάδος κατ' ἐνιαυτὸν ἐς τοὺς περὶ Μαιῶτιν καὶ Τανάιν Εὐρωπαϊοὺς Σκύθας καὶ λαμβάνοντες ἐξ αὐτῶν τοὺς μὲν αὐτομόλους, τοὺς δὲ πιπρασκόντων τῶν δεσποτῶν ἢ τῶν γονέων ἐξωνούμενοι εἰς τὴν κατ' Αἴγυπτον Βαβυλῶνα καὶ Ἀλεξάνδρειαν ἐπανέρχονται, στρατὸν Σκυθικὸν οὕτωςι χαριζόμενοι τῇ Αἰγύπτῳ. μηδὲ γὰρ εἶναι τοὺς Αἰγυπτίους ἀγαθοὺς τὰ πολέμια, ὅτι μὴ δειλοὺς ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἀνάδρους· κἀντεῦθεν στρατολογεῖν ἐξ ἀλλοδαπῆς ἀναγκάζεσθαι καὶ κυρίου ὡς εἰπεῖν ἑαυτῶν τοὺς ἀργυρωνήτους ποιεῖσθαι, πάσης ἀπηλλαγμένους φροντίδος, ὧν ἐν χρεῖα καθίστανται ἄνθρωποι. χρόνου τοίνυν ἐκεῖθεν οὐ πάνυ συχνοῦ, τηλικούτον ἐκ τῆς προφάσεως στρατὸν συνεστήσαντο οἱ κατ' Αἴγυπτον Ἄραβες, ὡς μὴ μόνον τοῖς ἐσπερίοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀνατολικωτέροις ἔθνεσι λίαν καθίστασθαι φοβεροί. ἐδουλώσαντο μὲν γὰρ Ἀφρικὴν καὶ Λιβύην ἅπασαν ἄχρι Γαδείρων· ἔπειτα Φοινίκην καὶ Συρίαν καὶ τὴν ἄχρι Κιλικίας παράλιον πᾶσαν, στόματι μαχαίρας τοὺς κατέχοντας παραδόντες, τοὺς τε ἄλλους καὶ μάλιστα Γαλάτας καὶ Κελτοὺς τοὺς πάλαι πολὺν ἤδη χρόνον κατέχοντας τῶν ἐκεῖσε χωρῶν καὶ πόλεων τὰς βελτίους, οἱ ἐξ ἐσπέρας ἐκεῖσε διέβησαν οὕτωςι πως. **(B.)** Ἔστι παρὰ τὴν Εὐρώπην ὄρη πρὸς ὕψος κορυφούμενα μέγιστον, Ἄλπεις καλούμενα, ἐξ ὧν ποταμὸς καταρρέει

Zaman geçtikçe ne tür ve büyüklükte olduğu ortaya çıkmış oldu ki artık sağlam ve karşı konulması güç bir gelenek olarak yer ettiği için engellenmesi mümkün değildi. Her yıl bir ya da isterlerse iki defa gemilerle Maiotis ve Tanais²⁷⁵ çevresindeki Avrupa topraklarında yaşayan İskitlere²⁷⁶ gelerek onlardan ister gönüllü olarak isterse de efendilerinden veyahut ailelerinden bedelleri ödenenler alınarak Mısır Babilonyasına ve Aleksandreia'ya²⁷⁷ geri dönüyorlardı ve bu şekilde İskitlerin ordusu Mısır'a kabul ediliyordu. Çünkü Mısırlılar savaşta iyi değillerdi ki çoğu savaş konusunda korkak ve değersizdi. Bu nedenle yabancılardan asker toplamaya ihtiyaç duyuyorlardı ve söylemek gerekirse gümüşle satın aldıklarını gerektiğinde insanların meydana getirdiği bütün endişelerden serbest bırakıp kendilerine efendi yapıyorlardı.²⁷⁸ Böylece üzerinden çok zaman geçmeden, sadece yalnızca batıdakiler için değil doğudaki uluslar için de çok fazla korkuya sebep olmak amacındaki Mısırlı Araplar çok büyük bir ordu meydana getirdiler. Ardından Gadeira'ya²⁷⁹ kadar bütün Afrika'ya ve Libya'ya boyun eğdirdiler. Daha sonra Fenike'yi Suriye'yi ve Kilikya'ya kadar bütün sahili, o bölgeleri ellerinde tutanlara, en çok da eskiden beri uzun zamandır oradaki en güzel bölgelere ve şehirlere sahip olan Keltlere ve Galatlara kılıçlarının uçlarını uzatarak ele geçirdiler.²⁸⁰ Onlar batıdan oraya şöyle geçmişlerdi. **7.2.** Avrupa'da en yükseklere uzanan Alpler olarak çağrılan çok büyük bir dağ silsilesi vardır. Onlardan doğan Rhênos adlı çok büyük bir nehir

²⁷⁵ Don nehri.

²⁷⁶ Kumanlar/Kıpçaklar.

²⁷⁷ İskenderiye.

²⁷⁸ Pachymeres, *Relations Historiques*, III.3, s. 235-239.

²⁷⁹ Cadiz, İspanya'da Cebelitarık Boğazı yakınlarında bir sahil şehri.

²⁸⁰ Pachymeres, *Relations Historiques*, III.5, s. 241-243.

S.103 μέγιστος ἐς Ὀκεανὸν τὸν Βρεττανικὸν, Ῥῆνος καλούμενος. οὗτος μεσημβρινωτέρας ποιεῖ τὰς ἄμφω Γαλλίας καὶ τοὺς ἐν ταύταις οἰκοῦντας ἀνδρικοτάτους Γαλάτας καὶ Κελτούς. τούτοις διάπυρόν τινα ζῆλον ἐν καρδίᾳ βαστάσασιν ὑπὲρ τοῦ σωτηρίου τάφου ἔδοξεν ἀξιόλογον στρατὸν συναθροίσαντες ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἐκείνου προσκύνησιν καὶ ἅμα ἐκδίκησιν κάκειθεν ἐξέλασιν, εἰ δυνατόν, τῶν ἐκεῖ τυραννούντων Ἀράβων. καὶ δὴ κατὰ πλῆθος μυριάριθμον ἀθροισθέντες αὐτοῖς ἵπποις καὶ αὐτοῖς ὅπλοις τὴν καλὴν ἐκείνην ἐξήεσαν ἔξοδον. καὶ διαβάντες τὸν Ῥῆνον Ἰστρῶ κατ' ἴχνος εἶποντο ποταμῷ τῷ μεγίστῳ· ὃς καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν Ἄλπεων ῥηγνύμενος πέντε στόμασιν ἐς τὸν Εὐξείνιον ἐκδίδοται πόντον. τούτου τὰς βορείας ἀεὶ παραλλάττοντες ὄχθας προΐασιν ἄχρι καὶ αὐτῶν μικροῦ τῶν παρὰ τὸν Εὐξείνιον ἐκβολῶν αὐτοῦ, φοβερόν μὲν τοῖς μεταξὺ κειμένοις ἔθνεσι καθιστάμενοι θέαμα, καθάπερ τι σιδηροῦν τεῖχος κινούμενον· λυμαινόμενοι δὲ τὸ παράπαν οὐδέσιν αὐτῶν διὰ τρόπων χρηστότητα. οὕτω τοίνυν καὶ τὸν Ἰστρὸν ἐνταῦθα διαπεραιωθέντες καὶ προελθόντες παρὰ τὴν Θράκην στρατοπεδεύονται. **(Γ.)** Ἐβασίλευε δὲ τῆνικαῦτα Ῥωμαίων ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος, πρὸς ὃν διαπρεσβεύονται ἀγορὰν τε ζητοῦντες εἰς τὴν τῶν ἀναγκαίων ἐξώνησιν καὶ ἅμα τοὺς διαπεραιώσοντας πρὸς ἕω δι' Ἑλλησπόντου. τοῦτο κράτιστον ἔρμαιον ἔδοξε βασιλεῖ, καὶ ἀπριξ ἔχεται μάλα κατὰ σκοπὸν ἐκφανέντος. νεωστὶ γὰρ αὐτὸς τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας λαβὼν καὶ ἰδὼν πολλαχόθεν πολεμούμενα καὶ ἀπηνῶς τὰ Ῥωμαίων διακοπτόμενα

Britanya Okyanusu'na akar. Bu daha güneyde yer alan iki Galya'ya²⁸¹ ve üzerlerinde yaşayan en cesur Galatlara ve Keltlere ulaşır²⁸². Onlar kalplerinde yükselen ateşli bir coşkunlukla Kutsal Mezarı²⁸³ kurtarmayı ve kayda değer bir ordu toplayarak hem onun önünde diz çökmeye hem de eğer mümkün olursa orada hakimiyet kuran Araplardan intikam olarak onları sürmek için yola çıkmayı düşündüler.²⁸⁴ Ardından sayısız miktarda kişi toplayarak atlarıyla ve teçhizatlarıyla o güzel yere doğru yola çıktılar. Ren'i aşarak büyük İstros nehriyle aynı rotayı takip ettiler ki bu da Alplerden doğarak beş ağızla Karadeniz'e dökülür. Onun kuzey kıyılarından ilerleyerek neredeyse onun Karadeniz'de döküldüğü yere kadar geldiler. Geçtikleri yerlerdeki uluslar için tıpkı hareket eden demirden bir duvar gibi korkutucu bir manzaraya sebep oldular. Ancak karakterlerinin iyiliğinden dolayı hiç kimse bir zarara uğramadı. Böylece oradan İstros'un karşı kıyısına geçip Trakya civarlarına gelerek orada kamp kurdular. **7.3.** O sırada Romalıların İmparatoru Aleksios Komnênos'tu.²⁸⁵ Kendisine ihtiyaç duyduları malları almak için bir pazar ve Hellêspontos üzerinden doğuya geçme taleplerini iletme için bir elçi heyeti gönderdiler. Bu İmparator tarafından büyük bir mucize olarak görüldü ve bu durumdan amacına uygun olarak faydalandı. İmparatorluk esasını henüz eline almıştı ve çok fazla taraftan kendisine savaş ilan edilmişti ve önceki imparatorların büyük hataları nedeniyle Romalıların

²⁸¹ Galia Cisalpina ve Galia Narbonense. Bu iki bölge Fransa'nın güneyi ve İtalya'nın kuzeyini kapsar.

²⁸² Başta Fransızlar olmak üzere Batı Avrupa uluslarını kastediyor.

²⁸³ Kudüs'te İsa Peygamberin çarmıha gerildiği tepe.

²⁸⁴ Grigoras burada I. Haçlı Seferi'nin (1095-1099) kısa bir anlatısını yapıyor.

²⁸⁵ Komnênos hanedanlığının kurucusu İmparator I. Aleksios Komnênos. 1081-1118 arasında hüküm sürmüştür.

S.104 πράγματα πλημμελείαις μεγάλαις τῶν προβεβασιλευκότων· (πάντα τε γὰρ τὰ πρὸς ἔω κατεῖχον οἱ Τοῦρκοι χρόνοις συχνοῖς τά τε ἄλλα καὶ Νίκαιαν αὐτὴν τὸ περιβόητον ἄστν, ἢ τε βαθεῖα τῶν χρημάτων σπάνις ἀκοσμίαν ἔπραττε τοῖς βασιλείοις μακράν· ἐλπίς δὲ πᾶσα τῶν ἀρμοζουσῶν προσόδων ἀπεκέκλειστο· καὶ τὸ προσδοκώμενον ἦν ἀπωλείας ἄβυσσοι καὶ ἄδου κίνδυνοι) ἰδὼν οὖν οὕτως ἔχοντα τὰ πράγματα καὶ διαπορούμενος ἔρμαιον κράτιστον καὶ μάλα τοι καίριον ἠγεῖται τὴν τοῦ Κελτικοῦ τοῦδε στρατοῦ παρουσίαν. μεθ' ὧν κοινολογησάμενος ποιεῖται συνθήκας, εἰ οὕτω συμμαχήσαντες ἐξελάσωσι τῶν Ῥωμαϊκῶν χωρῶν καὶ πόλεων τοὺς κατέχοντας Τοῦρκους, σφίσι μὲν ἐξεῖναι τὰ ἐκείνων λαμβάνειν πράγματα, τούτῳ δὲ τὰς πόλεις χρημάτων κενάς. ἃς δὴ συνθήκας ἄσμενοι λίαν ἐκείνοι δεξάμενοι διαπεραιοῦνται ζύν γε αὐτῶ βασιλεῖ τὸν Ἑλλησποντίαν πορθμόν. **(Δ.)** Ὡσπερ γε μὴν ὕλη βαθεῖα πλεῖστον ἐνσκῆψαν πῦρ τὰ μὲν ὡς καλάμην ἐπινέμεται ῥᾶστα, τὰ δὲ διὰ χλωρότητα βραδέως μὲν, ἐπινέμεται δ' οὖν· οὕτω καὶ ὁ διπλοῦς οὗτος στρατὸς ἔκ τε Κελτῶν καὶ Ῥωμαίων συγκροτηθεὶς φοβερὸς τοῖς πολεμίοις καὶ δυσκαρτέρητος ἔδοξε διὰ βάρους ὀπλίσεως καὶ σώματος ῥώμην καὶ ψυχῆς εὐτονίαν ἀπρόσμαχον. καὶ οἱ μὲν τῶν πολεμίων, ὡς ἂν εἴποι τις, κατεπατοῦντο καθάπερ χόρτος καὶ πηλός· οἱ δὲ ἀπεμάχοντο βοηθούμενοι ποτὲ μὲν ταῖς δυσχωρίαις τῶν τόπων, ποτὲ δὲ τοῖς τῶν Ῥωμαίων τείχεσιν. ἀλλ' οὐκ ἦν ἐς τέλος οὐδ' αὐτοῖς τὰ τῆς τύχης ἀήττητα· ἀλλ' οἱ μὲν ἐκόντες ὑπέκυπτον, οἱ δὲ

devletinin vahşice delik deşik edildiğini görmüştü. (Doğu taraflarındaki her yerde, hem diğerlerinde hem de ünlü Nikaia şehrinde, uzun zamandır Türkler hüküm sürüyordu. Paraya duyulan büyük ihtiyaç imparatorluk için büyük bir düzensizliğe sebep oluyordu. Düzenli gelir elde etme umudu tamamen bitmişti. Sonu gelmez yıkımlar ve tehlikeler bekleniliyordu). Böylece içinde bulunduğu durumda büyük bir mucizeye ihtiyaç olduğunu görmekteyken Kelt ordusu²⁸⁶ tam zamanında gelmişti. Onlarla görüşüp anlaşmaya vardı ki buna göre eğer işgalci Türkleri Romalıların şehir ve bölgelerinden sürmeye yardım ederlerse Türklerin ülkesinden ele geçirecekleri ganimeti onlara bırakacak, şehirler ise kendisine verilecekti. Onlar bu çok memnun bir şekilde anlaşmayı kabul ettiler ve ardından İmparator'un kendisiyle beraber Hellêspontos boğazını geçtiler. **7.4.** Kalın bir odunun üstüne düştüğünde ateş kimi zaman saman alevi gibi hızlıca, kimi zaman da yeşillikler sebebiyle yavaşça yayılır ama yine de yayılır. Bunun gibi, Keltlerden ve Romalılardan düzenlenen bu ikili ordu da ağır silahları, güçlü bedenleri ve ruhlarının dayanılmaz coşkunuğu ile düşmanları için korkutucu ve karşı konulması güç görünüyordu. Kimi düşmanlar, bazılarının söylediği gibi, tıpkı çimen ve toprak gibi ezildiler, kimisi de bazen bölgelerinin sertliğinden bazen de Romalıların surlarından yardım alarak umutsuzca direndiler. Ancak en sonunda yenilmeyen talihleri son buldu. Kimisi gönüllü olarak boyun eğdi,

²⁸⁶ Haçlı kuvvetleri.

S.105 βία ἠλίσκοντο, οἱ δὲ φυγάδες καὶ δραπέται ἐγίνοντο. καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ πᾶσαν τὴν τε ἐντὸς Ἄλυος ἐξεκάθησαν Ἀσίαν καὶ ὄση Μαιάνδρῳ καὶ Παμφυλία ὀρίζεται· καὶ ἐπὶ τούτοις τὰ συμπεφωνημένα τῶν ἐλευθερωθειῶν πόλεων εἰληφότες χρήματα τὴν αὐτοῖς προκειμένην ὥδευον αὐθις ὁδόν· καὶ ἦν ἤδη σφίσι φροντὶς οὐ μικροῦ τινος ἀγῶνος μεστὴ διαβάσι τὰ μεταξὺ Παμφυλίας καὶ Κιλικίας ὄρη πρὸς Κίλικας τε καὶ Σύρους καὶ Φοίνικας, εἰ μὴ συγχωροῖεν τὴν πάροδον, αἶρεσθαι πόλεμον. ἀλλὰ πρῶτοι μὲν Κίλικες αὐτίκα τὴν πρώτην ὀρώδησαντες ὄψιν τὰ βέλτιστα περὶ σφῶν αὐτῶν ἐβουλεύσαντο καὶ ὡς διὰ φιλίας τῆς ἑαυτῶν ἔδοσαν διαβαίνειν ἀγοράν τε παρεῖχον καὶ τοὺς προπέμψοντας ὁδηγοὺς καὶ πᾶν ὃ, τι φίλον ἐχρῆν ἐς τὴν αὐτῶν ἐχρήσαντο ξενίαν. Κίλικες μὲν οὖν οὕτω ῥαδίως ἐς ζυμβάσεις ζυνήσαν τοῖς ἐσπερίοις τούτοις Γαλάταις καὶ Κελτοῖς, οὐ μόνον τὸ πλῆθος αὐτῶν καὶ τὴν ῥώμην δείσαντες, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ σεβάσματος ἔγγιστα ταῦτόν καὶ οὐ πάνυ τοι ἠλλοτριωμένον αἰδεσθέντες. (E.) Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐς Συρίαν καὶ Φοινίκην εἰσβάλλειν ἤδη καιρὸς ἦν αὐτοῖς, οὐχ ὅμοια τὰ ἐκεῖ τοῖς ὀπισθεν ἀπηντήκει. Ἄραβες γὰρ ὄντες οἱ ταύτην κατέχοντες, γένος ἀλλόφυλον καὶ ὑπερηφανίας μεστὸν, πράγματα παρέσχον αὐτοῖς· μᾶλλον δὲ οὐκ αὐτοῖς, ἀλλ' ἑαυτοῖς. ὅπλα γὰρ ἀράμενοι τὴν πάροδον διεκώλυνον ὕφεισιν τῆς σφῶν αὐτῶν ἀξίας λογισάμενοι, εἰ τὴν αὐτῶν αἵματος καὶ νεκρῶν χωρὶς διέλθοι γένος ἔκφυλον καὶ πάνυ τοι ὑπερόριον τῆς αὐτῶν γῆς. ὅθεν

kimisi zorla ele geçirildi, kimisi de kaçak ve sürgün oldular. Böylece Asya'nın bu tarafındaki bütün her yer temizlendi ve Maiandros ile Pamphylia²⁸⁷ birbirine bağlanmış oldu. Ondan sonra anlaşmış oldukları gibi özgürleştirilmiş olan şehirlerin mallarını alarak tekrar önlerinde uzanan yola devam ettiler. Kendileri hiç az olmayan mücadele arzusuyla doluydular ve Pamphylia ve Kilikya dağlarının arasından geçerek Kilikyalılara²⁸⁸, Suriyelilere²⁸⁹ ve Fenikelilere²⁹⁰ doğru ilerlediler ve geçmelerine izin vermedikleri durumlarda savaşı tercih ettiler. İlk önce Kilikyalılar, ilk görüşte onların üstünlüklerinden korktukları için onlarla ilgili dostça geçiş yapmalarına, ikmal yapmaları için pazara girmelerine ve kılavuzların onlara eşlik etmesine ve ihtiyaç duydukları her şeyi misafirperverlik gereği sağlamaya karar verdiler. Kilikyalılar bu şekilde batıdan gelen Galatlar ve Keltlerle anlaşma yaptılar. Bu sadece onların sayılarından ve güçlerinden korkmalarından dolayı değil, aynı zamanda yabancılara değil, kendi dinlerinden olanlara bir sevgi hissetmelerinden dolayıldı. **7.5.** Onlar için Suriye'ye ve Fenike'ye giriş yapma vakti geldiğinde orada karşılaştıkları ile arkalarında bıraktıkları aynı değildi. Yabancı ve kibirle dolu bir ulus olan ve orada hüküm süren Araplar, onlar için sorunlara sebep oluyorlardı; ama onlardan daha çok kendileri için. Kendilerinin değerini düşünerek onların rahatça geçmelerini engellemek için silahlarını kuşandılar; kanlarını döküp ölümler vermeden bu tuhaf ulus kendi sınırlarından tamamen geçemeyecekti. Ondan sonra

²⁸⁷ Likya bölgesinin doğusunda yer alır. Antalya ili ve çevresini kapsar.

²⁸⁸ Ermeniler.

²⁸⁹ Selçuklular.

²⁹⁰ Fatimiler.

S.106 σιτίων οἱ Κελτοὶ ἀποκεκλεισμένοι καὶ σπάνει πιεζόμενοι τῶν ἄλλων ὅσα ἐς ἀπαραίτητον χρῆσιν ἐτύγχανον τοῖς τε ὑποζυγίοις καὶ αὐτοῖς, ὄπλοις καὶ διαμάχαις ἔδοξε τὴν τῶν ὄλων ἐπιτρέψειν κρίσιν. ἐντεῦθεν πόλεμοι συνεχεῖς ἀνεῤῥήγνυντο καὶ χύσεις αἱμάτων Ἀραβικῶν κατὰ τῆς θρεψαμένης ἔρρεον νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ πόλεων ἐγίνοντο ἀνδραποδισμοὶ, ἐπικρατεστέρας ὁσημέραι τῆς τῶν Κελτῶν γινομένης ἰσχύος. καὶ ἵνα τὰν μέσῳ συντέμω, πᾶν ὅ, τι κράτιστον ἦν τοῦ τῶν Ἀράβων ὀπλιτικοῦ, τὸ μὲν αἶματι καὶ κόνει δόντες, τὸ δ' ὡς πορρώτατω διώξαντες, δούλοις ἀόπλοις ἅπασιν ἐχρήσαντο, τοῦ λοιποῦ τὴν οἴκησιν αὐτόθι πεποιηκότες. τοὺς γὰρ ἄνδρας νενικηκότες ἔρωτι τῶν τοῦ τόπου χαρίτων ἠττήθησαν· κάκει τὸν ἐξῆς αἰῶνα διαμένειν ἐγνώκεσαν, ἔλεγχος πάσης κατηγορίας αὐτοὶ ἑαυτοῖς καταστάντες. ἔργον γὰρ αὐτοῖς καὶ σκοπὸς τῆς οἴκοθεν ἐκδημίας ὑπῆρχεν, ἐς Παλαιστίνην εἰ δυνηθεῖεν ἐλθεῖν καὶ τοὺς τὸν σωτήριον κατέχοντας τάφον ἀσεβεῖς ἢ τελέως ἐκεῖθεν ἐξελάσαι, ἢ τὸ ἑαυτῶν ἐκεῖσε κενώσαντας αἶμα σωτηρίαν ψυχῆς ἀνταλλάξασθαι. καὶ τοιοῦτος ἦν ὁ τῆς πατρίδος ὑπερορίους αὐτοὺς ποιησάμενος ἔρωτος, θεῖος ὡς ἀληθῶς καὶ ὑμνούμενος τοῖς ἀκούουσιν· ἀλλ' ὁ τῆς Φοινίκης καὶ Συρίας ἔρωτος τὸν θεῖον ἐκεῖνον ἀκλεῶς ἐξέκρουσεν ἔρωτα ὑπὸ πλούτου βαρυνθεῖσι καὶ οἷον εἰπεῖν μεθυσθεῖσι κριταῖς ἐντυχὼν παρ' ἐλπίδα (ζ.) Ἀλλ' ἐπανιτέον ὅθεν εἰς τὸν περὶ Κελτογαλατῶν τουτωνὶ παρετράπημεν λόγον. οἱ γὰρ κατ' Αἴγυπτον Ἀραβες πλείστην προσειληφότες δύνάμιν διὰ τοῦ Σκυθικοῦ στρατεύμα

Keltlerin ikmal hatları kapatılıp ve diğer her şeyden yoksun bırakılarak hem hayvanları hem de kendileri için son derece acımasızca bir uygulamayla karşılaştılar. Ardından tamamen silahlarına ve mücadelelerine güvenme kararı aldılar. Böylece aralıksız bir savaş patlak verdi ve sonucunda Arapların kanları ülkelerine dökülerek gece gündüz aktı. Şehirlerinde bulunanlar köleleştirildi ve Keltlerin gücü günden güne arttı. Kısa kesersem eğer, Arap askerlerinden en iyi olanların hepsi ya canlarını verdiler ya da en uzak yerlere sürüldüler. Bütün silahsız köleleri ihtiyaç duyarak kalan zamanda oraya yerleştirdiler. Çünkü onlara karşı zafer kazandıktan sonra bölgenin güzelliklerine aşık olmuşlardı. Hayatlarının geri kalanını orada sürdürmeyi düşünüyorlardı. Böylece onlar kendilerine yöneltilen bütün suçlamaları kabul etmiş oluyorlardı. Onlar için yurtlarının dışında olmakta bir işleri ve amaçları vardı; eğer mümkün olursa Filistin'e gelmek ve Kutsal Mezarı imansızların işgalinden kurtararak ya onları oradan tamamen sürmek ya da kendilerinin kanlarını oraya dökerek karşılığında ruhlarının kurtuluşuna ulaşmaktı. Vatanlarından uzakta olmalarına neden olan aşkları böylesine büyük ve gerçekten kutsaldı ki onlar için yapılmış olan şarkıları dinliyorlardı. Ancak Fenike ve Suriye'ye karşı hissettikleri aşk, zenginlik arzusunun ağır gelmesiyle, o kutsal aşkı sarstı. Nitekim bunlar beklentilerin aksine sarhoşlukla ortaya çıkan kararlardı. **7.6.** Ancak sözü Keltogalatlar hakkında olanlara çevirdiğimiz zamana dönmek gerekiyor. Çünkü Mısır Arapları güçlerini o İskit²⁹¹ ordusu sebebiyle çok arttırmışlardı.

²⁹¹ Burada Kumanları kastediyor.

1.107 τος ἐκείνου, καθάπερ ἔφθημεν εἰρηκότες, πλεῖστον ὅσον μάλα ἐξῆν τοὺς οἰκείους παρέδραμον ὄρους· πρὸς μὲν ἐσπέραν Λιβύας καὶ ὅσα Μαυρουσίων ἔθνη δουλωσάμενοι· πρὸς δ' ἀνατέλλοντα ἥλιον ἔνθεν μὲν Ἀραβίαν εὐδαίμονα πᾶσαν ὅσῃν τά τε ἄκρα τῶν Ἰνδικῶν ὀρίζει θαλασσῶν καὶ ἐκατέρωθεν ὃ, τε Περσικὸς καὶ ὁ Ἀραβικὸς τειχίζουσι κόλποι· ἔνθεν δὲ τὴν τε Κοίλην Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην πᾶσαν, ὅσῃν ὁ ποταμὸς Ὀρόντης ἔνδον ποιεῖται, τοὺς τῶν Κελτογαλατῶν ἐκείνων ἐκγόνους τοὺς μὲν ἐκεῖθεν ἀποβήσαντες, τοὺς δ' ἐς ὄλεθρον, οἷον πολέμιος ὑποτίθεται νόμος, ὀλίγου παραπέμψαντες χρόνου.

η'. Εἶεν. ὁ μέντοι Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης Γερμανὸς ἀκούων ἑαυτὸν ὑπὸ τοῦ πλήθους ὑβριζόμενον σὺν πλείστη τῇ ἀκοσμίᾳ, ἅτε Ἀρσενίου ζῶντος ἔτι τοῦ γνησίου πατριάρχου αὐτὸς τὸν ἐκείνου κατέχων θρόνον, παραχωρεῖ τοῖς βουλομένοις αὐτόν· αὐτὸς δ' ἠσυχάσων ἀπῆει. καὶ μετὰ τοῦτον Ἰωσήφ τὸν πατριαρχικὸν διαδέχεται θρόνον, πολὺς μὲν ἀνὴρ καὶ ἀσκήσει μακρᾶ καὶ ἀπράγμονι βίῳ κατὰ τὸ Γαλλήσιον ὄρος συνεζηκῶς· σοφίας δ' Ἑλληνικῆς παντάπασιν ἀμέτοχος ὢν καὶ λίαν τὸν τρόπον ἀπλοῦς. τοιαῦτα γὰρ τὰ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων καὶ ἐμπειριῶν ἄμικτα ἦθη. τούτῳ πνευματικῶς ὠμίλει καὶ τοὺς λογισμοὺς ἐξηγόρευεν ὁ βασιλεὺς Μιχαήλ. διὸ καὶ πρώτως τὴν ἱεράν ἐκτετελεκότι μυσταγωγίαν ζύν γε τοῖς ἄλλοις ἀρχιερεῦσι προσελθὼν πίπτει πρηνῆς ἐπὶ τῶν προθύρων τοῦ ἱεροῦ βήματος, διαβρῆδην ἐπὶ δυσὶν ἀμαρτήμασιν ἐγκαλῶν ἑαυτῷ, τῷ τε τῆς ἐπιορ-

Daha önce anlatmış olduğumuz gibi o kadar çok büyümüştü ki artık ülke sınırlarının ötesine geçiyorlardı. Batıda Libyalıları ve bütün Maurousia²⁹² ulusunu, güneşin doğduğu tarafta ise Hint deniziyle sınırlanan ve iki taraftan Pers ve Arap körfezleriyle çevrili olan bütün zengin Arabistan'ı, diğer taraftan da Orontês²⁹³ nehrinin aşağısında kalan bütün Fenike'yi ve Suriye Vadisini²⁹⁴ kendilerine tabi hale getirmişlerdi. Keltogalatların soyundan gelenlerin kimileri oradan ayrıldılar kimileri de savaş yasaları gereğince biraz zaman geçtikten sonra perişan oldular.²⁹⁵

8.1. Yasal patrik Arsenios hala yaşarken patriklik makamını işgal ettiği sebebiyle kendisi hakkında gürütülü bir şekilde dile getirilen aşağılamaları duyunca, Kônstantinopolis Patriği Germanos kendi isteğiyle patrikliği bıraktı, huzur bulmak için ayrılmak istiyordu. Onun ardından patrikliğe kır saçlı, uzun zamandır Gallêsion²⁹⁶ dağında asketizmle yaşayıp sorunsuz bir hayat sümekte olan İosef getirildi. Hellên bilgeliğinde hiçbir yeri olmayan çok basit karakterli bir adamdı. Benzer şekilde siyaset sanatında da hareketleri çekingendi. İmparator Mikhaêl'in onunla ruhani olarak bir yakınlığı vardı ve düşüncelerini ona itiraf etmişti. Bu nedenle ilk kutsal ibadet gerçekleştirildiğinde diğer başrahiplerle birlikte gelirken kutsal basamakların girişinde kendini yüzüstü yere bıraktı.

²⁹² Moritanya.

²⁹³ Asi nehri.

²⁹⁴ Lübnan ve Anti-Lübnan dağları arasında kalan bölge

²⁹⁵ 1291'de Akka'nın Sultan Eşref döneminde Memlükler tarafından ele geçirilmesiyle Doğu Akdeniz'deki Haçlı varlığının sona ermesi. Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 256.

²⁹⁶ İzmir'de Ahmetli köyü sınırları içerisinde yer alır.

S.108 κίας φημι καὶ τῷ τῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως τυφλώσεως. καὶ ἐπὶ τούτοις αἰτεῖται συγχώρησιν. πρῶτος μὲν οὖν ὁ πατριάρχης ἐπιστὰς αὐτῷ κειμένῳ συγχωρήσεως ἔγγραφόν τινα διεξήει λόγον· καὶ μετ' αὐτὸν ἕκαστος τῶν ἀρχιερέων κατὰ τὴν ἐκάστῳ προσήκουσαν τάξιν διαδεχόμενος ἀνέγνωσαν ἅπαντες ἐφεξῆς ἐπ' αὐτοῦ τὸν εἰρημένον τῆς συγχωρήσεως λόγον. καὶ οὕτως ἀπήει χαίρων ὁ βασιλεὺς ὁμοῦ τῇ τοιαύτῃ συγχωρήσει καὶ θεὸν αὐτὸν εὐμενῆ καὶ ἴλεων αὐτῷ καταστῆναι οἰόμενος. **(B.)** Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπεσκότησεν ἡ σελήνη. τὸν ἥλιον, ἄρτι τὴν τῶν διδύμων τετάρτην παραλλάττοντα μοῖραν, περὶ ὥραν πρὸ μεσημβρίας τρίτην τῆς εἰκοστῆς πέμπτης ἡμέρας τοῦ μαΐου, τοῦ _ψοε' ἔτους. ἦν μὲν οὖν ἡ πᾶσα ἔκλειψις δακτύλων ἔγγιστα δυοκαίδεκα. τοσοῦτον δὲ κατὰ τὸν μέσον τῆς ἐκλείψεως χρόνον ἐγεγόνει τὸ σκότος περὶ τὴν γῆν, ὡς καὶ πολλοὺς τῶν ἀστέρων φανῆναι. ἐδήλου μέντοι τὰς μεγίστας καὶ παλαμναιοτάτας συμφορὰς τῶν Ῥωμαίων, ἃς ὑπὸ τῶν Τούρκων ὑφίστασθαι ἔμελλον. οὐ γὰρ ἔληξεν ἡ τοῦ γένους κάκωσις ἐκεῖθεν ἀρξαμένη καὶ συχνῶς ἐπὶ μείζον ἀεὶ καταβραχὺ κορυφουμένη. ὅτι δὲ δήλωσιν ἐπιγείων παθῶν τὰ τῶν οὐρανίων φωστήρων τοιαῦτα συμπτώματα προαναφωνοῦσιν, ἀμφιβάλλειν οἶμαι τῶν πάντων οὐδένα, πλὴν εἰ μὴ ὅστις περιττὸς ἐπεφύκει μάτην ἐρίζειν. εἰ δὲ τοῦτον λόγοις πείθειν πειρῶτό τις, ὃν πείθειν οὐ δύναται τὰ ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς οἰκουμένης κατ' ἄλλους ἄλλοτε χρόνους γινόμενα πράγματα, μάταιος ἂν εἴη καὶ πάνυ τοι φορτικὸς σύνεσιν ἐντιθέναι τοῖς πάνυ σκληροῖς ἐγχειρῶν. ὃ γὰρ ἐν ἐνὸς ἀνθρώπου σώματι, τοῦτο κἂν

Yaptığı iki hata konusunda kendisine açıkça suçlamalar yöneltti; yalan beyanından ve İmparator'un oğlunu kör etme hususundan bahsediyorum. Ardından bu hatalarından dolayı affedilmek için yalvardı. İlk önce İmparator'un önünde durarak af belgesinin sesli bir şekilde üstünden geçti. Onun ardından derecelerine göre başrahiplerin her biri onun ardından sırayla af cümlelerini sesli bir şekilde dile getirdiler. Böylece Tanrının kendisinin bile böylesine bir aftan memnun kaldığını düşünerek mutlu bir şekilde ayrıldı. **8.2.** Bu zamanlarda ay güneşi karartmıştı. İkizler burcunun ilk çeyreği geçiyordu. 6775 (1267) yılının Mayıs ayının yirmi beşinci gününün öğleden sonraki üçüncü saati civarındaydı. Tutulma yaklaşık on iki parmak uzunluğundaydı. Tutulmanın ortasında dünya o kadar karanlık olmuştu ki yıldızların çoğu görünür olmuştu. Bunun haricinde Romalıların başına Türkler tarafından getirilecek büyük felaketlerin haberini veriyordu. Ama ulusun felaketinin oradan başlayıp gitgide ızdıraba batacaklarını da söylüyordu. Gökyüzündeki yıldızların böyle durumları dünyevi olaylar hakkında önceden açıklama yapar. Bir kişinin aşırı yanlış iddialar üretmesi haricinde bunların hiçbirisinden şüphe duyulması gerektiğini düşünmüyorum. Eğer dünya üzerinde gerçekleşmiş olayların farklı zamanlarda tekrarladığı konusunda kendisini ikna etmenin mümkün olmadığı birisini sözlerle ikna etme girişiminde bulunulursa bu inatçı insanların kafasına bilgi yerleştirmeye girişiminin zor olması gibi nafi'dir. Çünkü bir insan bedenindekiler

S.109 τῷ τοῦ κόσμου σώματι παντὶ γίγνεται ἄν. ἐν γὰρ ὁ κόσμος σῶμα συμφυὲς, ἐκ μερῶν καὶ μελῶν ὡς ὁ ἄνθρωπος φάναι συγκείμενος· καὶ ὡς περ ἐνταῦθα τῆς κεφαλῆς ἢ τοῦ τραχήλου τὸ πάθος ἐνεργεστέραν πρὸς τὴν κνήμην καὶ τὸν ἀστράγαλον τὴν κάκωσιν ἐξετόξευσεν, οὕτω καὶ τῷ τοῦ κόσμου σώματι τὰ τῶν οὐρανίων φωστήρων παθήματα κινούμενα πρὸς τὴν γῆν ἀπερείδονται κἀνταῦθα δημοσιεύουσι τὴν ἐνέργειαν. **(Γ.)** Συχνὸς ἐπὶ τούτοις ἐρρύθη χρόνος καὶ ἄγεται ὁ βασιλεὺς τῷ υἱῷ Ἀνδρονίκῳ γυναῖκα Ἄνναν τὴν ἐκ Παιόνων καὶ ἅμα τῷ βασιλικῷ καταστέφει συμβόλῳ. εἶτα αὐτὸς μὲν Ἀνδρόνικος ὄμνυσι τῷ πατρὶ, πρῶτον μὲν σέβειν τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν ὀρθῶς καὶ τὰ ταύτης προνόμια περιέπειν καθ' ἅπαντα τρόπον καὶ ἀλώβητα συντηρεῖν· δεύτερον δὲ, τὴν αὐτοῦ δὴ τοῦ πατρὸς ζωὴν καὶ βασιλείαν διαφυλάττειν ὅση δύναμις ἀνεπιβούλευτον μέχρι τελευτῆς αὐτῆς. καὶ ἐπὶ τούτοις ἅπαν τὸ Ῥωμαίων ὄμνυε γένος τῷ νέῳ βασιλεῖ Ἀνδρονίκῳ τὰ εἰθισμένα τοῖς βασιλεῦσιν. ὁ γε μὴν πατριάρχης καὶ πᾶν τὸ τῆς ἐκκλησίας ἄθροισμα γράμμασι τοὺς ἑαυτῶν ἐγγαράξαντες ὄρκους τοῖς ἱεροῖς ἐντεθείκασιν κώδιξιν, ἀνεπιβούλευτον αὐτῷ διατηρήσειν τὴν βασιλείαν ὁμολογοῦντες, αὐτοὶ τε καὶ οἱ ἐφεξῆς τὰ τῆς ἐκκλησίας διαδεχόμενοι. ἐπέτρεψε δ' αὐτῷ ὁ πατὴρ καὶ δι' ἐρυθρῶν ὑπογράφειν γραμμάτων προστάγματα, οὐ μέντοι μῆνα καὶ ἴνδικτον, ἀλλὰ, Ἀνδρόνικος Χριστοῦ χάριτι βασιλεὺς Ῥωμαίων.

Θ'. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐξ ἀνθρώπων ἐγεγόνει καὶ Μι-

tamamen evrenin bedenindeki gibi olabilir. Evrenin bedeni insanın sahip olduđu gibi kısımlardan ve organlardan oluşur. İnsan kafasının ve boynunun durumunun etkisiyle bacaklarına ve ayak bileğine ađrı vurması gibi evrenin bedeninde bulunan yıldızların sorunları yeryüzüne yansır ve dünya üzerinde etkisini sergiler. **8.3.** İmparator'un ođlu Andronikos'la Paionia'dan²⁹⁷ Anna'yı evlendirmesinin ve aynı zamanda ona imparatorluk tacını vermesinin üzerinden çok zaman geçmişti. O zaman Andronikos babasına sözler verdi. İlk olarak Tanrının kilisesini gerektiđi gibi onurlandıracak ve onun bütün imtiyazlarına tamamen saygı gösterecek ve saflığını koruyacaktı. İkinci olarak ise babasının hayatını ve imparatorluđunu dikkatlice bütün gücüyle savunacak ve onun ölümüne dek herhangi bir entrika çevirmeyecekti. Bunun ardından bütün Roma halkı imparatorlar için gelenek olduđu üzere genç İmparator Andronikos'a bađlılık yemini etti. Patrik ve bütün kilise cemaati de yazılı yeminlerini kutsal metinlere koydular. Ayrıca onlar ve halefleri genç imparatora, düzen çevirmeden imparatorluđu gözetecelerine dair yeminler ettiler. Babası ona, ay ve indiksiyon²⁹⁸ belirtme haricinde emirlerini kırmızı harflerle "Romalıların Hristiyan İmparatoru Andronikos'un inayetiyle" yazısıyla imzalamayı bahşetti.

9.1. Böylece bunlar olurken, Epir ve Teselya hakimi Despot Mikhaël,

²⁹⁷ Günümüz Macaristan'ı.

²⁹⁸ 15 senelik takvim döngüsüdür. Hem bu 15 senelik döngü hem de bu döngü içerisindeki her bir yıla indiksiyon adı verilir. Yiannis E. Meimaris, *Chronological Systems in Roman-Byzantine Palestine and Arabia The Evidence of the Dated Greek Inscriptions*, Athens, 1992, s. 32.

S.110 χαήλ ὁ δεσπότης, ὁ τῆς Ἡπειροῦ καὶ Θετταλίας ἀρχηγός, καὶ παῖδας καταλιπὼν ἓνα μὲν νόθον, Ἰωάννην ὄνομα, γνησίους δὲ τρεῖς, ὧν καθ' ἡλικίαν πρωτεύων ὑπῆρχεν ὁ ἐπ' ἀδελφιδῆ γαμβρός τοῦ βασιλέως Νικηφόρος ὁ δεσπότης· ὑφ' ᾧ κηδεμόνι καὶ ἐπιτρόπῳ κατέλιπεν ὁ πατήρ ὡς ἀτελεστέρους τὴν ἡλικίαν καὶ ἄζυγας ἔτι τοὺς δύο ἐτέρους υἱέας Μιχαήλ καὶ Ἰωάννην. σχίζει μέντοι καὶ τὴν ὄλην αὐτοῦ ἐπικράτειαν εἰς δύο μερίδας, ὧν τὴν μὲν μίαν, ἣ δὴ καὶ παλαιὰ ὀνομάζεται Ἡπειρος, ἀφίησι Νικηφόρῳ τῷ δεσπότῃ. περιέχει δὲ αὕτη Θεσπρωτοὺς καὶ Ἀκαρνανᾶς καὶ Δόλοπας, καὶ πρὸς τούτοις Κερκυραίους καὶ Κεφαλλῆνας καὶ Ἰθακησίους· ὀρίζεται δὲ πρὸς μὲν δύσεως Ἀδριατικῷ τε καὶ Ἰονίῳ πελάγει, πρὸς δ' ἄρκτων ὄρεσιν ὑψηλοῖς τῷ τε Πύδνῳ καὶ τοῖς Ἀκροκεραυνίοις ὀνομαζομένοις, ἐκ δ' ἀνατολῶν Ἀχελῷῳ τῷ ποταμῷ, ἐκ δὲ μεσημβρίας τῇ Κερκυραίων νήσῳ καὶ τῇ Κεφαλληνίᾳ· τὴν δὲ ἐτέραν μερίδα ἀφίησιν ὁ πατήρ Ἰωάννη τῷ νόθῳ παιδί· ἣ καὶ αὕτη περιέχει Πελασγοὺς καὶ Φθιώτας, ἔτι τε Θεσσαλοὺς καὶ Λοκροὺς τοὺς Ὀζόλας· καὶ πρὸς μὲν ἄρκτους Ὀλυμπον ἔχει τὸ ὄρος, πρὸς δὲ μεσημβρίαν τὸν Παρνασσόν, ἀμφοτέρω ὑψηλὰ καὶ ἐς βαθὺν τὸν ἀέρα τὰς κορυφὰς ἀνατείνοντα. οἱ μέντοι δύο αὐτίκα, Μιχαήλ καὶ Ἰωάννης, δυσαρεστήσαντες τῇ τοῦ ἀδελφοῦ Νικηφόρου ἐπιτροπῇ καὶ ἐφορείᾳ καὶ ἄλλως οὐκ εἰς ἀγαθὸν αὐτοῖς πέρας αὐτὴν προχωρήσειν ἐννοοῦντες φυγάδες ἐς βασιλέα χωροῦσιν. **(B.)** Ὁ δὲ νόθος Ἰωάννης, ἀκάθεκτος ὢν τὴν ὀρμὴν καὶ ποικίλος τὴν

geride Îôannês adlı bir gayrimeşru, üç de yasal çocuk bırakarak hayattan ayrıldı.²⁹⁹ Bunlardan yaşça önde geleni İmparator'un yeğenlerinden biriyle evli olan Despot Nikêphoros idi. Babaları henüz yetişkinliğe erişmemiş ve bekar olan diğer iki oğlunu da onun (Nikêphoros'un) gözetimi ve koruyuculuğu altına bırakmıştı. Kendi ülkesinin tamamını iki bölgeye ayırmıştı. Bunlardan birini, eskiden Epir olarak adlandırılan bölgeyi despot Nikêphoros'a bıraktı. Bu bölge Thesprôtia'yı, Akarnania'yı ve Dolopê'yi ve bunun yanında Kerkyra'yı, Kephalyonya'yı ve İthakê'yi kapsıyordu.³⁰⁰ Sınırları batıda Adriyatik ve İon denizlerine; kuzeyde yüksek Pydna dağına ve Akrokeravnios³⁰¹ olarak adlandırılan dağlara; güneyde ise Kerkira ve Kefalonya adalarına uzanıyordu. Babaları diğer kısmı ise gayrimeşru oğlu Îôannês'e bıraktı. Bu bölge ise Pelasgos ve Phthiotis'i, ayrıca Teselya ve Ozolia'nın Lokris'ini kapsıyordu.³⁰² Kuzeyde Olympos dağı, güneyde Parnasos dağı ile sınıra sahipti ki iki dağın da zirvelerinin yüksekliği gökyüzüne erişiyordu. Bu sırada diğer ikisi, Mikhaêl ve Îôannês, kardeşleri Nikêphoros'un gözetimi ve korumasında olmaktan rahatsızdılar ve kendileri için devam eden sürecin sonunun iyi olmayacağını düşünerek İmparatora kaçtılar. **9.2.** Gayrimeşru oğul Îôannês, arzuları ve kararları sürekli

²⁹⁹ 1268.

³⁰⁰ Mora yarımadasının kuzeybatısında yer alan adalar.

³⁰¹ Arnavutluk'ta bulunur.

³⁰² Nikêphoros'un topraklarının doğusunda yer alırlar.

S.111 σύνεσιν, οὐκ ἠρέμει τοῖς οἰκείοις ἀρκούμενος, καὶ ταῦτα τὸ σεβαστοκράτορος ἀξίωμα παρὰ τοῦ βασιλέως πρότριτα εἰληφώς· ἀλλὰ συχνὰ παρασπονδῶν τὴν Ῥωμαίων ἐδήου γῆν· ὡς ἀγανακτήσαντα ἤδη τὸν βασιλέα πέμψαι τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν Ἰωάννην τὸν δεσπότην κατ' ἐκείνου, πολλὰς πολλαχόθεν ἀθροισμένας τὰς Ῥωμαίων δυνάμεις ἔπεσθαι τούτῳ κελεύσαντα. ὅς καὶ συναγαγὼν, ὅση δὴ παροῦσα ἐτύγχανε δύναμις, ἔκ τε Παφλαγόνων ἰπέων ἠθροισμένη καὶ Βιθυνῶν, συγκαταλέξας δὲ καὶ τὰ Κομάνων καὶ Τουρκοπούλων τάγματα, ἀπήει τὰς πεζικὰς αὐτὸς στρατολογῶν δυνάμεις ἔκ τε Θράκης καὶ Μακεδονίας. ὁ μέντοι σεβαστοκράτωρ ἀκούων τὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων ἔφοδον βέλεσι λογισμῶν ἐδαπάνησεν τὴν ψυχὴν, ἄπορα πανταχόθεν ὀρῶν τὰ ἑαυτοῦ καὶ οὐκ ἀξιόμαχα πρὸς τοσαύτην παρασκευὴν ἀντιπάλων δυνάμεων. ὅθεν ἐπεὶ τό γε ὑποπεπτωκότι χρήσασθαι σχήματι καὶ συγγνώμην τῶν ἡμαρτημένων ζητεῖν οὔτ' εὐοδὸν ἑώρα οὔτε μὴν ἀνύσιμον διὰ τὸ πολλάκις σπείσασθαι μὲν, οὐκ ἐμμεῖναι δ' ἐπὶ μακρὸν ταῖς ὁμολογίαις τῶν σπονδῶν, ὁ δὲ ἄλλην ἐβάδισε γνώμην. ὀχυρώσας γὰρ καθ' ὅσον ἐξῆν καὶ ἀσφαλισάμενος τὰ ἑαυτοῦ φρούρια περιήει σὺν γε τοῖς ἑαυτοῦ στρατεύμασι πόρρωθεν περισκοπῶν τὰ ὑπὸ τῶν πολεμίων γινόμενα, ἴσως ἐλπίζων λόχοις τισὶ καὶ αἰφνιδίως ἐπιδρομαῖς ταραττεῖν καὶ ἀκρωτηριάζειν τὸ Ῥωμαίων στρατόπεδον. ἀλλ' ἄριστα τούτους ὀρῶν πεφραγμένους καὶ οὐκ ἔξω τῆς νομιζομένης ἐμπειρίας τὰς ἐκδρομὰς ποιουμένους προαπεγνώκει τὴν πεῖραν καὶ

değişen zaptedilemez birisiydi. Henüz üç gün önce İmparator tarafından Sebastokratör unvanını almış olsa da sakin bir şekilde kendi ülkesinde kalmak ona yetmiyordu. Sık sık yapılan anlaşmaları bozarak Romalıların ülkesini yağmalıyordu. İmparator bu duruma oldukça sinirlenerek kendisinin kardeşi Despot İoannês'i onun üzerine gönderdi.³⁰³ Her taraftan toplanmış olan çok sayıdaki Roma kuvvetlerine ona (Despot İoannês'e) itaat etmelerini emretti. Hazır durumda olan mevcut kuvvetlerin hepsini, Paphlagonia'dan³⁰⁴ ve Bithynia'dan getirilmiş olan atlıları, buna ek olarak Kumanların ve Tourkopoulosların³⁰⁵ birliklerini bir araya getirdikten sonra Trakya ve Makedonya'dan piyadeleri orduya alarak yola çıktı. Sebastokratör, Roma kuvvetlerinin savaş makineleriyle beraber yaklaştıklarını duyunca aklını hesaplamalara harcadı. Kendisinin her bakımdan çaresiz olduğunu ve rakip kuvvetlerin hazırladığı kadar yeterli güce sahip olmadığını fark etti. O zaman teslim olma arzusu taşıyıp hatalarından dolayı affedilmek istese de bunun hiç de basit olmadığını gördü. Çünkü çoğu sefer barış elde etmeyi başarmışsa da hiçbir zaman uzun bir süre anlaşmalarına sadık kalmamıştı. Bu nedenle başka bir çareye yöneldi. Kendisinin güvenliği için mümkün olduğu kadarıyla kaleleri güçlendirdikten sonra ordularıyla birlikte düşmanları hakkında bilgi edinmek amacıyla uzaktan etrafı inceleyerek çevreyi dolaştı. Böylece bir takım pusularla ve ani saldırılarla Romalıların ordusunu rahatsız edip bozmayı umdu. Ancak onların en iyi şekilde savunma hazırlığı yaptıklarını ve dışarıda bir saldırı tecrübe etmeyi hiç düşünmediklerini görerek bu girişiminden umudunu kesti

³⁰³ VIII. Mihail, 1275'te Sevastokrator İoannis üzerine kendi kardeşi Despot İoannis Paleologos ve Aleksios Kavalarios eş komutanlığında yaklaşık otuz bin kişilik bir ordu gönderdi. Bunun yanında Aleksios Philantropenos komutasında bir donanmayı da Sebastokrator İoannis'e yardım göndermelerini engellemek amacıyla Yunanistan'daki Latin hakimlere karşı yola çıkardı. Geanakoplos, s. 282.

³⁰⁴ Bithynia ile Pontos bölgeleri arasındaki kıyı bölgesidir.

³⁰⁵ Türk (Selçuklu) kökenli Bizans paralı askeri. Gyula Moravcsik, *Byzantinoturcica II Sprachste der Türkervölker in den Byzantinischen Quellen*, Leiden: Brill, 1983, s. 327.

S.112 διῶν ἄνω καὶ κάτω ἐδεδίει περὶ τῶν ὅλων. **(Γ.)** Ὁ μὲν οὖν σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης ἐν τοσοῦτοις ὑπῆρχε θορύβοις καὶ φόβοις. τάχα δ' ἂν καὶ πέρας ἐλάμβανεν αὐτῷ τὸ ζῆν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, καὶ ἢ ὑπ' αὐτὸν ἐπαρχία τότε ἂν ὑπὸ βασιλεῖ ἐγίγνετο, εἰ μὴ μεγάλη τις ἀταξία τε καὶ πλημμέλεια τῶν συστρατευομένων τοῖς ἡμετέροις ἀλλογενῶν ἔσφηλε παρ' ἐλπίδα καὶ λίαν αἰσχυρῶς τὰ Ῥωμαίων ἀνέτρεψε πράγματα. εἰσβαλόντων γὰρ τῶν Ῥωμαίων ἐς τὴν ἐκείνου καὶ μηδενὸς ἀνθισταμένου ῥαδίως ὑποποιουμένων ἅπαντα, οὐδὲν ὑγιᾶς οἱ συστρατευόμενοι Κόμανοι ἔπραττον, ἀλλὰ πάντας νεῶς καὶ ἀσκητήρια πάντα ἐσύλων καὶ ἀδεῶς ἐνεπίμπρασαν καὶ σεμνάς παρθένους ἠνδραποδίζοντο καὶ ὡς ἀνιέροις ἐχρῶντο τοῖς ἱεροῖς, τοῖς τε ἄλλοις καὶ πρὸς γε ἔτι ἀντὶ τραπεζῶν ταῖς ἱεραῖς εἰκόσι. καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; πάντ' ἔδρων ἀδεῶς, ὅσα χρεῶν ἀσεβέσιν ἀνδράσι. διὰ τοι τοῦτο καὶ οὐ καλῶς οὐδ' ὁμολόγως ταῖς ἀρχαῖς τὸ τέλος ἀπήλλαξε τοῦ πολέμου. δηλώσει δὲ προῖων ὁ λόγος. **(Δ.)** Ἐπεὶ γὰρ ἦκεν ἄγων τὴν στρατιὰν ὁ Δεσπότης Ἰωάννης, τὰ μὲν τῶν πολιχνίων αὐτίκα ὑπέκυπτον· τὰ δὲ ταῖς τῶν τόπων ὀχυρότησι θαρρόντα ἀνθίσταντο μέχρι τινός· ἔπειτα καὶ ταῦτα ὑπέκυπτον, ἀντέχειν εἰς τέλος ἦκιστα δυνάμενα πρὸς τὰς βιαίας τῶν πολεμικῶν μηχανημάτων ἐπιφοράς. ὃ γε μὴν Σεβαστοκράτωρ ἀπογνοὺς πανταχόθεν εἰς ὀχυρώτατον καταφεύγει φρούριον τὸ τῶν Νέων Πατρῶν ἐπικεκλημένον. ἔνθα δὴ καὶ κυκλοῦσιν αὐτὸν οἱ πολέμοι καὶ συχνόν τινα χρόνον πολιορκοῦσι περικαθήμενοι. τὸ μέντοι φρούριον ἐκεῖνο τῶν Νέων

ve bir yukarı bir aşağı ilerlerken her şeyden korkuyordu. **9.3.** Dolayısıyla Sebastokratôr Îôannês böyle büyük bir şaşkınlık ve korku içerisindeydi. Eğer bizimle sefere katılan yabancıların büyük disiplinsizliği ve yanlışları beklentilerin ötesinde büyük bir yüz karasıyla Romalıların işleri karışıklığa sürüklenip bozulmasaydı, bu dönemde onun için hayat hızlı bir şekilde bir son bulacak ve onun bölgesi İmparator'un egemenliği altına girecekti. Romalıların onun arazisine saldırılarının ardından karşılığında kimsenin çıkmaması sebebiyle her yeri ele geçirdiler. Ancak orduda bulunan Kumanlar hiçbir güzel iş yapmadılar. Bütün tapınakları ve manastırları yağmaladılar ve korkusuzca ateşe verdiler, kendilerini Tanrıya adayan bakireleri kaçırdılar, diğerlerinin yerine kutsal ikonaları masa yerine kullandılar. Daha başka ne söylenebilir ki? Söz ilerledikçe açıklanacak. **9.4.** Despot Îôannês ordunun başında olarak geldikten sonra hemen bazı istihkamları ele geçirdiler. Diğerleri bir yere kadar buldukları yerin gücüne güvenerek cesaretle karşı durdular. Savaş makinelerinin güçlü saldırılarına hiç dayanamayana dek devam ettiler. Sebastokratôr tamamen çaresizlikten Nea Patra³⁰⁶ olarak adlandırılan en büyük kalesine sığınmak için kaçtı. Düşmanları uzun bir süre onu orada ablukaya alarak kuşattılar. Nea Patra'nın kalesi

³⁰⁶ Mora yarımadasının kuzeybatısında yer alır.

S.113 Πατρῶν ἐφ' ὑψηλοῦ τοῦ ὄρους ἰδρυμένον ῥᾶστα μὲν τῶν πολεμικῶν κατεφρόνει μηχανημάτων· διὰ δὲ τὸν ἔνδον ἀποκλεισθέντα πολυάνθρωπον ὄχλον ἀπορίαν ἐδεδίδει τῶν ἀναγκαίων. διὸ καὶ ἀμηχανία παντοδαπῇ τὴν ψυχὴν ὁ Σεβαστοκράτωρ ἐμερίζετο καὶ ἄνω καὶ κάτω τὸν λογισμὸν περιέστρεφε, τῶν περιῦσταμένων δεινῶν λύσιν ζητῶν. ὁπρὲ δὲ μετὰ πολλὰς στροφὰς λογισμῶν εἰς ἔννοιαν ἐληλύθει ξένην καὶ δαιμονίαν ὡς ἀληθῶς· ἦν ὥσπερ ἱεράν τινα καὶ ἀπόρρητον ἐταμίευσεν ἐν ἑαυτῷ, οὐδενὶ κοινωσάμενος τῶν ἀπάντων, πλὴν ἡ μόνῳ τῷ τοῦ ἄστεος φύλακι. τὸ γὰρ εἰς πλείους μιᾶς ἀκοῆς διασπαρὲν μυστήριον πολύχουν ἀνίσχει γεώργιον καὶ τὴν ἐπωνυμίαν οὐκ ἔτι μυστήριόν ἐστιν, ἀλλὰ διαπρύσιος φήμη, ὅλα στρατόπεδα παραμείβουσα γνήσιά τε καὶ πολέμια. ὅθεν καὶ αὐτὸς συνετὸς ὢν καὶ τῶν τοιούτων οὐκ ἀδαῆς συνετῶς τὸ σοφὸν ὠκονόμησε βούλευμα ἑαυτοῦ. ἦν δὲ τοῦτο τοιοῦτον. **(Ε.)** Νύκτα παραφυλάξας, ἐν ἧ τῆς σελήνης τῷ ἡλίῳ συνοδευούσης σκότος βαθὺ περιτρέχει τὴν γῆν, σχοίνῳ τοῦ τείχους καθήσιν ἔξω ἑαυτόν· κάπειτα οὐχ ἐτέρας οὔσης αὐτῷ παρόδου, λάθρα κατήει ἐς τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον ἐν διερρύηκόσι τοῖς ἐνδύμασι· καὶ τοῦ λαθεῖν ἕνεκα μεγάλη τῇ φωνῇ καὶ βαρβαρίζουση μικρὸν πῶς τῇ διαλέκτῳ, ὡς ἀπολωλεκῶς τὸν οἰκεῖον δῆθεν ἵππον ἐζήτει, διῶν καὶ παραμείβων οὕτως τὸ στρατόπεδον ἅπαν. οἱ δὲ πολλοὶ τοῦ στρατοῦ κατεγέλων ἀκούοντες αὐτοῦ καὶ ὑπεσύριζον καὶ ἠδυτάταις εἰρωνείαις ἐχλεύαζον. ἀλλ' ἐκεῖνος δόλοισι τοιούτοις παρελθὼν τὸ Ῥωμαίων στρα-

yüksek dağlarda konumlanmasından dolayı kuşatma silahlarını kolayca görmezden geldi. Ancak içeride kapalı kalan kitlenin kalabalıklığı nedeniyle ihtiyaç darlığı korkutucuydu. Bu nedenle çok çeşitli zorluklar içerisinde Sebastokratôr'un aklı dağılmıştı ve tehlikeyi çevirmek için çözüm ararken, kafasında bir aşağı bir yukarı hesaplar dönüyordu. Çok fazla hesap yapmasının ardından gerçekten tuhaf ama fevkalade bir karara vardı. Kutsal bir sırımışçasına kendi içinde tuttu, şehrin muhafızlarından birisi hariç kimseyle paylaşmadı. Çünkü bir kişinin duyduğu gizem çok fazla kişiye yayılarak büyük miktarda ürün meydana getirir ve adı artık gizem olmaktan çıkar ve hem dost hem de düşman bütün ordulara yayılan heyecan verici bir haber olur. Sebastokratôr ne yaptığını bilen akıllı bir adamdı ve kendi çözümünü zekice uyguladı. Bu böyleydi. **9.5.** Geceyi gözlemesinin ardından ayın güneşle kavuştuğu zaman (ay tutulması) yeryüzünü zifiri bir karanlık kapladığında kendisi ipe surlardan aşağı indi. Kendisi için başka bir yol olmadığı için eski püskü bir kıyafetle gizlice Romalıların ordugahına girdi. Kaçmak için sanki kaybettiği atını arıyormuş gibi yaparak böylece bütün ordugahı geçip arkasında bırakıncaya değin yüksek sesle barbarların dilinde konuştu. Orduda onu duyan çoğu kişi gülererek ıslık çaldı ve büyük bir neşe içerisinde onunla alay ettiler. Ama o böyle bir aldatmaca ile Romalıların ordugahını aştı

S.114 τόπεδον καὶ πάνυ τοι πόρρω γενόμενος περί τι μονύδριον γίνεται τῶν ὑπερορίων, καὶ γνώριμον ἑαυτὸν καταστήσας μόνῳ τῷ τῆς μονῆς ἐπιστάτῃ ὑποζύγια πέντε καὶ θεραπόντων τοσοῦτους λαμβάνει παρ' αὐτοῦ· καὶ ἅμα ἕω διαβὰς τὸ τῶν Θερμοπυλῶν ὄρος δευτεραῖος ἐς Βοιωτίαν ἀφίκετο· τριταῖος δ' αὖθις ἐκεῖθεν εἰς Ἀττικὴν· ἔνθα δὴ καὶ τῷ τῶν Ἀθηνῶν ἐντυγχάνει δουκί· καὶ χρήματα ὑπισχνεῖται καὶ κήδη λαμπρὰ τῶν τέκνων πολλὰ ἐπαγόμενα πλοῦτον· καὶ ἐπὶ τούτοις αἰτεῖ καὶ λαμβάνει συμμαχίαν ἐπὶ συμφωνίᾳ μεγάλων μισθῶν, πεντακοσίους τοὺς πάντας κατ' ἐκλογὴν Ἀθηναίους. (ς.) Ὁ δὲ Ῥωμαίων στρατὸς ἐντὸς εἶναι νομίζωντὸν Σεβαστοκράτορα Ἰωάννην περιεκάθητο διηνεκῶς, ἀκροβολισμοῖς τισι κατὰ τῶν τειχῶν χρώμενος, (οὐ γὰρ εἶχεν ὄθεν ἂν ἐπαγάγοι τὰς μηχανὰς) καὶ αὖ τὰς διεξόδους κύκλῳ παραφυλάττων, ὡς μὴ λάθῃ διαδράς ὁ Ἰωάννης, ἀλλ' εἰς ἀνάγκην ἐλαθῆ, ἢ προδότης ἐθελοντῆς ἑαυτοῦ γενέσθαι, ἢ προδοθῆναι μὴ θέλων αὐτὸς παρ' ἐκόντων τῶν πολιτῶν, δυσὶ πιεζομένων κακοῖς, τῇ τε πολιορκίᾳ καὶ τῇ τῶν ἀναγκαίων ἔνδοθεν στενοχωρίᾳ. οἱ μὲν οὖν οὕτως ἐκάθητο ἀπεριμερίμωτος. τινὲς δὲ καὶ τοῦ στρατοπέδου παρεξήλαυνον, οἱ μὲν λείας ἔνεκα ἐπὶ τοὺς ὁμόρους τῶν Ἀχαιῶν, οἱ δ' ἐπὶ κυνηγέσια· οἷς ἐπεισπίπτει πρῶτοις ὁ σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης μετὰ τῶν πεντακοσίων Ἀθηναίων ἐκείνων, οὕτως διεσκεδασμένοις· καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν εὐθὺς αἰρεῖ, τοὺς δὲ διώκει μέχρι τοῦ στρατοπέδου· ὡς τῷ ἀπροσδοκῆται καὶ αἰφνιδίῳ τοῦ πράγματος θόρυβον ἐγγενέσθαι τῷ Ῥωμαίων στρατῷ καὶ ταραχὴν λογισμῶν τοῖς τε ἄλλοις

ve tamamen uzaklaşarak kendi sınırlarının ötesindeki bir manastıra geldi. Yalnızca manastırın idarecisine kendisini tanıtarak ondan beş yük hayvanı ve bir o kadar hizmetkar aldı. Aynı zamanda gündeğumunda Thermopilai dađını aştıktan sonra ikinci günde Boiotia'ya³⁰⁷ ulaştı. Üçüncü günde oradan Attika'ya geçti. Orada Atina Düküyle³⁰⁸ karşılaştı ve kendisine para ve çocukları için büyük zenginlikler getirecek parlak evlilikler vaat etti. Bunun üzerine hepsi Atinalı olan beş yüz seçkin asker kiralamak üzerine bir anlaşma talep etti ve onları müttelik olarak aldı.³⁰⁹ **9.6.** Romalıların ordusu Sebastokratôr Îôannês'in baştan sona kalenin içerisinde durmakta olduğunu düşündüklerinden surlara karşı bir takım fırlatıcılar kullanıyorlardı (çünkü yanlarında savaş makinelerini getirememişlerdi) ve çevredeki çıkışları Îôannês'in gizlice kaçmaması ve onu zor duruma sürmek için gözetliyorlardı ki ya kendisi teslim olmaya gönüllü olsun ya da şehir halkının ortak rızasıyla o teslim edilmek istensin. Bu şekilde şehir, iki fenalık içerisinde, kuşatmayla ve ihtiyaçların kıtlığıyla baskı altına alınmıştı. Onlar böylece hiç düşünmeden yerleşmişlerdi. Ordudakilerden kimileri Akhaialı komşularına yağma yapmak için kimileri de avlanmak için ordugahtan ayrılmışlardı. Sebastokratôr Îôannês beş yüz Atinalıyla birlikte ilk olarak bunların üzerine atıldı. Olayın aniliđi ve hiç beklenmeyişi Romalıların ordusu içerisinde bir kargaşa doğurdu. Peloponnêsos ve Akhaia Prensini seçkin bir kitleyle geldiđini ya da

³⁰⁷ Orta Yunanistan'da Attika bölgesinin kuzeyinde yer alır.

³⁰⁸ Atina Dükü John de la Roche (1263-1280) Sevastokrator İoannis'e destek olmak amacıyla kendisine üç yüz atlı vermiş ve bu disiplinli Latin askerlerini Bizanslılara karşı sürpriz saldırısında başarılı bir şekilde kullanan Sevastokrator hiç beklenmedik bir galibiyet elde etmişti. Geanakoplos, s. 284.

³⁰⁹ Pakhymeres, Sebastokrator'un beş yüz değil üç yüz atlı aldığı yazır. Pakhymeres, *Relations Historiques*, IV.31, s. 425.

S.115 στρατηγοῖς καὶ αὐτῷ δὴ Ἰωάννη τῷ δεσπότη, νομίσασιν ἢ τὸν Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας ἦκειν πρίγκιπα μετὰ πλήθους ἀξιολόγου, ἢ Θηβαίων καὶ Εὐβοέων καὶ Ἀθηναίων στρατὸν παμπληθῆ μετὰ δουκὸς τοῦ αὐτῶν ἀρχηγοῦ πρὸς βοήθειαν ἐξιέναι τοῦ Σεβαστοκράτορος Ἰωάννου. ὅθεν πρὶν ἐκείνους ἐπιστῆναι, λάθρα καὶ κατὰ μικρὸν οἴκοθεν ὁ Ῥωμαίων στρατὸς διελύετο, καὶ ἄλλος ἄλλον συχνὰ προλαμβάνοντες ἔφευγον ἀμεταστρεπτί· καὶ πολλὰ τῶν στρατηγῶν ἐπιβοωμένων καὶ καρτερεῖν κελευόντων, οἱ δὲ οὐχ ὑπήκουον, ἀλλ' ἅμα πάντες ἔθεον τὴν αὐτὴν ἀμεταστρεπτί· ὡς καὶ αὐτοὺς ἤδη τοὺς στρατηγοὺς ζύν γε τῷ δεσπότη Ἰωάννη συνιδόντας ὡς κατὰ χώραν μένουσιν ὄλεθρος ἔπεται σφισι προφανῆς, μετὰ τοῦ μηδὲν τι γενναῖον ἔργον καὶ ἀξιόλογον πεπραχέναι, ἕτερον πέρας οὐ μάλ᾽ αὐτῶν ἐθελούσης χαρίζεσθαι, ἐπὶ πόδα λοιπὸν ἀναγκασθῆναι κατὰ τὸ λεληθὸς ἀναχωρεῖν ἅμα τῷ περιλειφθέντι ἐκ Παφλαγόνων στρατεύματι μετὰ τάξεως μέντοι τινὸς καὶ ἐμπειρίας στρατηγικῆς. **(Z.)** Τοῦ δὲ τοιοῦτου πταίσματος οὕτω παρ' ἐλπίδα Ῥωμαίοις συμβάντος δι' ἑκτισιν ὧν ἐπεπράχασαν ἐκεῖσε ἀσεβημάτων οἱ συστρατευόμενοι Κόμανοι, τὰς πύλας εὐθὺς οἱ ἐκ τοῦ φρουρίου ἀναπετάσαντες καταθέουσι πανδημεὶ καὶ εἰς ταῦτόν ἔρχονται τῷ τε Σεβαστοκράτορι Ἰωάννη καὶ τοῖς συμμάχοις· καὶ κοινολογησάμενοι ἅττα ἐχρῆν, οἱ μὲν αὐτόθι κατὰ χώραν μένειν προὔτραπησαν εἰς συλλογὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν σκηνῶν καὶ ἵππου καὶ τῆς πάσης ἀποσκευῆς καὶ τοῦ παντοδαποῦ πλοῦτου, ὃν τε οἴκοθεν ἦκον αὐτοὶ

Thebaililerin, Euboialıların ve Atinalıların büyük bir ordusunun kendilerinin yöneticisi Dükle birlikte Sebastokratôr Îôannês'in yardımına yetiştiğini düşünen diğer komutanlar ve Despot Îôannês'in kendisi için düşünce karışıklıklarına sebep oldu. O sırada onların yaklaşımlarından önce Roma ordusu gizlice ve yavaş yavaş dağılmaya başlamıştı ve biri diğerini sık sık yollarından sapmalarını önlemeye çalışırken kaçıyorlardı. Komutanlardan çoğu durmaları için onlara emir vererek bağırırken hiç kimse emirlere uymadı. Hepsi aynı zamanda dönerek koşular. Despot Îôannês'le birlikte komutanları anladılar ki o bölgede kalmaya devam ederlerse bu açıkça kendileri için yıkım olacaktı. Herhangi bir soylu ve önemli iş yapmadan ve ikinci olarak amaçlarını nihayete erdiremeden, Paphlagonia ordusundan kalanlarla komutanlık deneyimiyle belirli bir düzen içerisinde yaya olarak geri çekilmek zorunda kaldılar. **9.7.** Böylece Romalılar orduda bulunan Kumanların orada yaptıkları dindışı hareketlerin karşılığı olarak böylesine bir başarısızla karşılaştılar. Ardından açılan kale kapılarından çıkan herkes Sebastokratôr Îôannês ile onun mütteliklerine doğru koşular. Ne yapılması gerektiğinin görüşülmesinden sonra kimisi o sırada bölgede kalıp Romalıların çadırlarını, atlarını, bütün yüklerini ve yanlarında getirip yağmularla ek yaptıkları her türlü malı toplamaya

S.116 ἐπαγόμενοι καὶ ὄν ἐκ τῆς λείας προσεκλήσαντο· οἱ δὲ κατὰ νότου Ῥωμαίοις ἔπονται σποράδην ἄλλοις ἄλλοσε διεσκεδασμένοις· καὶ τοὺς μὲν ξίφος ἀνταιρομένους ἔκτεινον· ὅσοι δὲ συλλαμβανόμενοι οὐκ ἀντεῖχον, οὗτοι δὲ καὶ αὐτοῦ γε δὴ τοῦ χιτωνίσκου γυμνούμενοι μετὰ μόνης ἀπελύοντο τῆς ἀναξυρίδος. νόμος γὰρ ἐστὶν οὗτος ἄνωθεν ἐκ διαδοχῆς ἀεὶ κατιῶν ἐς τοὺς ἀπογόνους ἀκήρατος, οὐ μόνον Ῥωμαίοις καὶ Θετταλοῖς, ἀλλὰ καὶ Ἰλλυριοῖς καὶ Τριβαλλοῖς καὶ Βουλγάρους, διὰ τὴν τῆς πίστεως ταυτότητα τὰ μὲν πράγματα μόνον σκυλεύειν, τὰ δὲ σώματα μὴ ἀνδραποδίζεσθαι, μηδὲ φονεῦν ἔξω τῆς πολεμικῆς παρατάξεως μηδένα. καὶ εἰ μὴ φθάσαν τὸ τῆς ἐσπέρας σκότος τὸν τῶν διωκόντων πολεμίων ἀνεχαίτισε δρόμον, τάχ' ἂν ἐς μείζω τῶν εἰρημένων τὰ δεινὰ τοῖς φεύγουσιν ἀπήντα τὸ πέρασ· ἀλλὰ τῆς ἐσπέρας καταλαβούσης, οἱ μὲν πολέμοι μετὰ τοῦ Σεβαστοκράτορος ἀνεχώρησαν εἰς τοῦπίσω τῆ παραλόγω νίκη γαυρούμενοι· οἱ δὲ τὸν κίνδυνον διαφυγόντες Ῥωμαῖοι σύνδυο καὶ σύντριες καὶ πλείους ἐπὶ πλείοσι περὶ τὸν δεσπότην Ἰωάννην ἠθροίζοντο, τῆ λύπῃ συγκεχυμένον ἐπὶ τῆ παραδόξῳ ταύτῃ διαμαρτία. οὕτω δ' ἔχοντες δυστυχῶς καταντῶσιν ἐς τὰ πλησίον τῆς Δημητριάδος χωρία. πόλις δὲ αὕτη Σικυῶν μὲν πρότερον ἐπικεκλήμενη, ὕστερον δὲ τὴν ἐπωνυμίαν πρὸς τὸν κτησάμενον μετενεγκοῦσα, Δημήτριον δηλαδὴ τὸν Πολιορκητὴν, ὃς ἐτύγγανε παῖς τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων ἐνὸς Ἀντιγόνου, τοῦ τῆς Ἀσίας κατάρξαντος, ὁπόσῃν ὁ ποταμὸς Εὐφράτης ἔνδον ὀρίζει.

kimileri de bir oraya bir buraya dağılmış olan Romalıları arkadan takip etmeye görevlendirildiler. Karşı koyanlar öldürüldüler, direnmeden teslim olanların büyük çoğunluğu üzerlerinde yalnızca pantolonları kalana dek soyuldular. Çünkü bu yalnızca Romalılar ve Teselyalılar için değil, İlyrialılar, Triballer³¹⁰ ve Bulgarlar için de çok eskiden beri bozulmadan süregelen bir kanundu. Buna göre iyi inancın hüviyeti sebebiyle yalnızca soygun yapmak ama insanları satmamak ve savaşla karşı karşıya kalmanın haricinde birilerini öldürmemek gerekti. Eğer akşam karanlığı çöküp takip eden düşmanları yollarından geri çekmeseydi, kaçanlar için sonunda bahsettiğimizden daha büyük fenalıklar gerçekleşebilirdi. Ancak akşamın gelişyle Sebastokratôrla beraber olan düşmanlar hayallerinin ötesinde bir zaferle gururlanmış olarak geriye döndüler. Tehlikeyi atlatan Romalılar ikişer üçer ya da daha kalabalık gruplar halinde Despot Îôannês'in çevresinde toplandılar; beklentileriyle aksi yönde gerçekleşen ağır yenilgilerinin üzerine büyük bir kederle dolmuşlardı. Böylesine talihsizlikler içerisinde Dêmêtriados yakınlarındaki bölgeye geldiler.³¹¹ Bu şehir daha önceleri Sikyon³¹² olarak adlandırılıyordu ise de daha sonra Dêmêtrios Poliorkêtês'in³¹³ (Kuşatmacı) şehri elde etmesinin ardından ismi değiştirildi. O, Aleksandros'un (Büyük İskender) haleflerinden, Euphratês'in batısındaki Asya topraklarını yönetmiş olan, Antigonos'un tek oğluydu.

³¹⁰ Sırplar.

³¹¹ 1274.

³¹² Korinthos şehrinin batısında yer alır.

³¹³ M.Ö. 301'deki İpsos yenilgisine kadar Büyük İskender'in mirası için mücadele eden diadokhlardan biri. Oğuz Tekin, *Eski Yunan Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1998, s. 112.

S.117 ι'. Ἀλλὰ γὰρ οὐπω τελέως τῆς ἀθυμίας ἀναλαβεῖν ἑαυτοὺς ἠδυνήθησαν ταυτησί, καὶ δεύτερον ἀγγέλλεται τούτοις δεινὸν καὶ τοῦ προλαβόντος οὐκ ἔλαττον, ὃ δὴ καὶ λέξων ἔρχομαι. κόλπος ἐστὶ Πελασγικὸς οὕτως ἴσως καλούμενος, ἐπὶ πλεῖστον τῆς μεσογείου παρεξιὼν καὶ πρὸς ἄρκτους ἀφίει τὴν Ὀσσαν τε καὶ τὸ Πήλιον. ὄρη δὲ ταῦτα πρὸς ὕψος τὰς κορυφὰς ἀναπέμποντα μέγιστον. τοῦ δὴ τοιούτου κόλπου κατὰ τὸ ἀκρότατον καὶ ἡ προειρημένη παραψαύει πόλις τοῦ Δημητρίου. ὁ δὲ βασιλικὸς στόλος τὰς ὑπὸ τῶν Λατίνων κατεχομένας νήσους παραπλέων καὶ περιπλέων κακῶς διετίθει· καὶ ἦν τοῦτο δεινὸν τοῖς Λατίνοις ἀφόρητον· πάντων δὲ μάλιστα τοῖς ὅσοι τὴν Κρήτην οἰκοῦσι καὶ πρὸς γε δὴ τοῖς ὅσοι τὴν Εὐβοίαν· οἱ δὴ καὶ συνθέμενοι ναυτικὸν ἐξαρτύουσιν, οὐχ ἵνα φανερόν ἐγείρωσι πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλικοῦ στόλου· (τοῦτο γὰρ ὅμοιον τούτοις ἐδόκει, ὥσπερ ἂν εἰ εἰς οὐρανὸν ἐπεχείρουν τοξεύειν) ἀλλ' ἵν' ἐπιούσης τῆς ναυτικῆς τοῦ βασιλέως δυνάμεως, τὰς ἑαυτῶν παραφυλάττωσιν ἄκρας καὶ ἀντέχωσιν ἀπὸ γῆς ὁμοῦ καὶ θαλάττης μαχόμενοι. **(B.)** Συνέβη γοῦν κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ τὰς βασιλικὰς τριήρεις ὑπὲρ τὰς πενήκοντα οὔσας ἐν τῷδε τῷ κόλπῳ τὸν εἰσπλοῦν ποιησαμένας ὡς ἐπ' ἀσφαλοῦς ἐνορμίσασθαι. οἱ δὲ Κρήτες καὶ Εὐβοεῖς πάλαι καιροφυλακοῦντες καὶ ναυλοχοῦντες αὐτὰς οὐχ ἕτερον τούτου βελτίονα ἐς τὸ ἐπιθέσθαι αὐταῖς ἐνόμισαν ἔχειν καιρόν. καὶ δὴ τὴν ταχίστην συσκευασάμενοι τὰς τριήρεις καὶ τετρήρεις αὐτῶν μικρὸν ὑπὲρ τὰς τριάκοντα οὔσας καὶ πύργους ξυλίνοὺς ταῖς πρῶραις τῶν πλειόνων ἐπιστήσαντες ταχυναυτοῦ-

10.1. Ancak daha kendilerini toparlayamamışlarken onlara ikinci ve daha küçük olmayan bir felaketin haberi geldi ki sözü oraya getireceğim. Pelasgos³¹⁴ olarak çağırılan körfez anakaranın içlerinden başlayarak Ossa ve Pêlion'un³¹⁵ kuzeylerine kadar uzanır. Bu dağlar oldukça yüksek ve büyüktürler. Bahsi geçen Dêmêtrios'un şehri bu körfezin en uç noktasına hafifçe dokunur. İmparatorluk donanması Latinler tarafından işgal edilen adaların yanından ve çevresinden dolaşp saldırılarda bulundu. Bu Latinler için karşı koyulamaz bir tehlikeydi; onların arasında en çok da Giritliler ve Euboialılar için³¹⁶. Bunlar İmparatorluk donanmasına karşı açıkça savaşmak için değil (bu onlara göre gökyüzüne ok atarak saldırmakla eşdeğerdi) ama yaklaşmakta olan imparatorluk kuvvetlerinin denizden ve karadan saldırılarına direnmek amacıyla onları uzaktan gözlemlemek için deniz güçlerini birleştirerek hazırlandılar. **10.2.** O sırada ellinin üzerinde bir sayıdaki imparatorluk triremeleri tesadüf eseri bu körfeze giriş yaptılar ve güvenli olduğunu düşünerek demirlediler. Uzun zamandır uygun zamanı kollayıp bekleyen Giritliler ve Euboialılar saldırmak için bundan daha iyi bir fırsat bulamayacaklarını düşündüler. Çabucak sayı olarak otuzun³¹⁷ biraz üzerinde üç ve dört sıralı gemiler hazırlayarak pek çoğunun pruvalarının üzerine ahşap kuleler yerleştirip hızlı bir şekilde yol aldılar.³¹⁸

³¹⁴ Pagasit Körfezi.

³¹⁵ Teselya bölgesinde bulunan dağlar.

³¹⁶ Eğriboz adası.

³¹⁷ Pakhymeres Bizans gemilerinin sayısının düşmanların iki ya da üç katı kadar olduğunu belirtir. Pachymeres, *Relations Historiques*, IV.31, s. 421.

³¹⁸ Burada Giritli ve Eğribozlu olarak kendilerinden bahsedilenler çoğunlukla Venediklilerdir. Geanakoplos, s. 283.

S.118 σιν· ὡς ἂν πρὶν αἰσθέσθαι τοὺς βασιλικούς τὸν τούτων ἐπίπλουν, αὐτοὶ προκαταλαβόντες ἐκ τοῦ ναυστάθμου κενὰς τῶν ἐπιβατῶν τὰς ναῦς ἐφελκύσονται, ἔξω περὶ τὴν γῆν ἀπεριμερίμως τηνικαῦτα διατριβόντων αὐτῶν. ὁ δὴ καὶ, εἰ μὴ κύριος ἀπροσδόκητον χεῖρα παρεῖχε Ῥωμαίοις, κατὰ τὴν τῶν ἐχθρῶν ἂν ἐς τέλος συνεπεπτώκει βούλησιν. ἦσθοντο μὲν γὰρ καὶ Ῥωμαῖοι τὸν τῶν Κρητῶν καὶ Εὐβοέων ἐπίπλουν· ἀλλὰ στενὸς τυγχάνων ὁ καιρὸς χῶραν ὀπλίσασθαι, ὡς ἐχρῆν, οὐκ ἐδίδου. ἄραντες δ' ὅμως ἐκ τῆς γῆς κατὰ σπουδὴν ὡς εἶχον ἀνήχθησαν· καὶ γίνεται προθυμία πολλή παρ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, πεντεκαίδεκα σταδίων οὐκ ἔλαττον ἀπεχόντων τῆς γῆς. (Γ.) Αἱ μέντοι πολέμια νῆες ὄγκον εἶχον καὶ βάρος ὑπὸ μεγέθους καὶ ὀπλίσεως καινοτέρας καὶ ὥσπερ πόλεις ἐπὶ θαλάττης κινούμεναι σχολαιώτερον παρετάσσοντο. αἱ δὲ Ῥωμαϊκαὶ τοσοῦτον ἠλαττοῦντο μεγέθει τῶν πολεμίων, ὅσον πλήθει τὰς τῶν πολεμίων ὑπερεῖχον· εὐστροφοὶ δ' ἦσαν ἄλλως καὶ ταχεῖαι πρὸς κύκλωσιν, ἀλλ' οὐκ ἀντίρροπον ἔχουσαι τὴν παρασκευὴν τῆς ὀπλίσεως. ὅμως ἀντιπαρετάσσοντο καὶ αὐταί, οὐ τοσοῦτον πρὸς ναυμαχίαν, εἰπεῖν, ὅσον πρὸς τειχομαχίαν. τείχεσι γὰρ ἐφέκεσαν αἱ τῶν πολεμίων πρῶραι σοβαρῶς ἐστεφανωμένοις ὀπλίταις ἀκμαιοτάτοις. ὁ μὲν οὖν ἀρχηγὸς τοῦ ναυτικοῦ Ῥωμαίων, ὁ Φιλανθρωπηνός, ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος ὧν περιήει παραθαρρύνων πρὸς πόλεμον τοὺς ὀπλίτας, ποτὲ μὲν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρως γινόμενος, ποτὲ δ' ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου· κατὰ στόμα μὲν δὴ ταῖς τῶν πολεμίων πρῶραις ἐμβάλλειν

Çünkü imparatorluk kuvvetleri onların saldırısını haber almadan önce, onlar karada düşüncesizce vakit geçirirken limanda askeri olmayan boş gemileri ele geçirerek kendilerine çekmeyi istiyorlardı. Eğer Tanrı beklenmedik bir şekilde elini Romalılara uzatmasaydı, her şey düşmanların istediği gibi olacaktı. Böylece Romalılar Giritlilerin ve Euboialıların geldiğini fark ettiler. Ancak o, silahlanmaları için yeterli zamanı bahşetmedi. Yine de silahlarını kuşanmalarının ardından hızla denize açılabilirler. Karadan on beş stadiyondan az olmayan bir uzaklıkta iki tarafta da çok ateşli muharebeler oldu. **10.3.** Düşman gemileri büyüklüklerinden ve teçhizatlarından dolayı ağırdılar ve denizin üstündeki şehirler gibi yavaşça hareket ederek yan yana ilerliyorlardı. Romalıların gemileri ise düşmanlarınkinden daha küçüktü ama sayı olarak üstündüler. Romalıların gemileri çevirme hareketi için daha kontrol edilebilir ve hızlıydılar ama düşmanlarıyla eşit olmayan teçhizata sahiptiler. Doğrusu deniz savaşından daha çok sur savaşında karşı karşıya geliyorlardı. Çünkü düşman gemilerinin pruvaları, tepelerinde asker olan surlarla çevrili gibiydiler. Dolayısıyla sürekli dolaşan amiral gemisinin üzerinde bulunan Romalıların filosunun komutanı Philanthropênos³¹⁹ kimi zaman sağ kimi zaman da sol kanatta bulunarak askerlerini düşmana karşı cesaretlendiriyordu.

³¹⁹ Aleksios Doukas Philantropenos (ö. 1275). Philantropenos ailesinin kayıtlara girmiş ilk üyesidir. Protostrator ve megas duks unvanlarına sahip olan Aleksios, başarılı ve kabiliyetli bir donanma komutanıydı. Demetrios I. Polemis, *The Doukai A Contribution to Byzantine Prosopography*, The Athlone Press, 1968, s. 166.

S.119 αἱ Ῥωμαϊκαὶ νῆες οὐκ εἶχον, τῶν πολεμίων ὥσπερ ἐκ γῆς στερεᾶς ἀφ' ὑψηλοῦ λίθους μεγάλους καὶ συνεχεῖς βαλλόντων ἐπ' αὐτοὺς καὶ ὅσα ἄλλα πρὸς ἄφρονες ἄνωθεν ἐπιτήδεια, καὶ μάλα κακῶς διατιθεμένων αὐτούς. ὅθεν παρὰ πλευρὰν ἐπιούσαι τὰς ἐμβολὰς καθόσον ἐξῆν ἐποιοῦντο. τὸ μὲν οὖν εὐώνυμον κέρας τῶν πολεμίων ἐπόνει πληττόμενον, ἔωθεν τοῦ ἡλίου τὰς ὄψεις συγγέοντος σφῶν· τὸ δὲ δεξιὸν κραταιότερον ταῖς Ῥωμαϊκαῖς ναυσὶν ἐγκείμενον ἐνίκα λαμπρῶς καὶ δεινῶς ἐτραυμάτιζε τοὺς Ῥωμαίων ὀπλίτας τε καὶ ἐρέτας· ὡς ἀπογινώσκοντας ἤδη τούτους διεκίπτειν καὶ παρὰ τὴν γῆν τρεπομένους ἐξιέναι, κενὰς ἐπὶ τῆς ψάμμου τὰς ναῦς ἀφιέντας. καὶ εἰ μὴ ὁ τοῖς ἀπόροις εὐπορίαν διδοὺς καὶ τοῖς ἀνελπίστοις ἐλπίδα θεοῦ ἀπροσδόκητον τότε καὶ Ῥωμαίοις ἐχαρίζετο χεῖρα, τάχ' ἂν ἐς ἄδην εἶπειν τὰ Ῥωμαίων τότε ξυνωθεῖτο πράγματα δυσὶ μεγάλοις ἅμα περιπεπωκότα πταίσμασιν.

(Δ.) Ἀλλὰ θαυμάσειεν ἂν τις τὴν ἀνεξερεύνητον πρόνοιαν τοῦ θεοῦ, πῶς τὸ παράδοξον τῆς ἠπείρου σφάλμα παραδοξοτέραν τῆ θαλάττη τὴν ἀσφάλειαν ἐπορίσατο. ὁ γὰρ τοῦ βασιλέως ἀντάδελφος Ἰωάννης ὁ δεσπότης μετὰ τῶν ἐκ τοῦ ἠπειρωτικοῦ ἐκείνου πολέμου διασωθέντων ἔγγιστά που ποιούμενος τὰς διατριβὰς ἦσθετο γινομένης τῆς ναυμαχίας ἐκείνης καὶ διακωδωνιζομένης ἤδη τῆς φήμης ἄχρι τῆς μεσογείου, καὶ παρελθὼν ἐς τὴν παραλίαν τοῦ κόλπου ὁρᾷ θέαμα ἐλεεινόν, κινδυνεύουσαν ἤδη καὶ τὴν ναυτικὴν τῶν Ῥωμαίων δύναμιν· καὶ αὐτίκα τοῦ ἵππου ἀποπηδήσας μετὰ πολ-

Roma gemileri düşmanların pruvalarına önden saldıramazlardı, düşmanlar tıpkı sert toprak üzerindelermiş gibi yüksekte büyük taşları ve yukarıdan aşağıya atmaya uygun diğer her şeyi sürekli onların üzerine fırlatıyorlardı ve böylece onlara zarar veriyorlardı. Bu nedenle Romalılar saldırılarını mümkün olduğu sürece kanatlardan yapıyorlardı. Böylece düşmanların sol kanadına saldırmalarının ardından, güneşin doğudan onların gözlerini rahatsız etmesiyle, bu kanada hasar verdiler. Ama Romalıların gemilerine göre daha kuvvetli olan sağ kanat baskı yaparak parlak bir zafer kazandı ve Romalıların askerlerini ve kürekçilerini feci şekilde yaraladı. Bu savaş Romalıların savaşmayı bırakıp karaya kaçmaya başlamalarıyla sonuçlandı, ardından gemileri sahilde boş bıraktılar. Eğer zor durumda olanlara çözüm, çaresizlere umut veren Tanrı Romalılara elini uzatmasaydı, doğrusu Romalıların devleti aynı zamanda gerçekleşen iki büyük mağlubiyetle hızlıca çöküşe gidebilirdi.

10.4. Tanrının keşfedilemez öngörüsüne hayran kalınması gerekir. Karadaki ve denizdeki beklenmedik yenilginin ardından daha beklenmedik bir şekilde koruma sağladı. İmparator'un kardeşi Despot İôannês karadaki savaştan kurtulanlarla birlikte deniz savaşının yapıldığı yerin yakınlarında bulunuyordu ve içlere kadar yayılan haberi öğrendi. Ardından körfezin sahiline gelerek acınası manzarayı gördü, Romalıların deniz kuvvetleri tehlike altındaydı. Gözyaşları içerisinde atından inerek

S.120 λῶν τῶν δακρύων ρίπτει τὰ τῆς δεσποτικῆς ἀξίας σύμβολα, "γυμνός," λέγων, "ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνός καὶ ἀπελεύσομαι σήμερον." εἶτα κατὰ κεφαλῆς ἐπάσατο κόνιν καὶ βύθιον τι στενάξας ἐβόα πρὸς κύριον, ὁξεῖαν ἐκεῖθεν ἐπικαλούμενος τὴν βοήθειαν· μὴ καὶ ταύτης ἐπὶ νεαρᾷ τῇ προτέρᾳ τῆς ἥττης ἐπενεχθείσης Ῥωμαίοις, ἐς τέλος ἀνατετράφθαι καὶ ἀπολωλέναι τὰ Ῥωμαίων γένοιτο πράγματα. καὶ μὲν δὴ σύμμαχον ἑαυτῷ θαρρήσας ἔσεσθαι τὸν θεὸν ἔργου εἶχετο· καὶ τοὺς δοκιμωτέρους τῶν ὀπλιτῶν τῆς πεζικῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἀπολεξάμενος ὄλαις σπουδαῖς ἐνεβίβαζεν εἰς τὰς ναῦς, καὶ ἅμα ἄλλους ἐπ' ἄλλοις συχνοὺς τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ ὅσοι ἀκοντισταί· καὶ αἰ τοὺς τραυματίας ἀναλαμβάνων ἄλλους ἀμοιβαδὸν εἰσήγε νεαροὺς καὶ ἀκμάζοντας, χερμαδίοις καὶ τούτων τοὺς πλείστους κατὰ τῶν ἐναντίων χρωμένους. καὶ οὕτω μέχρι δειλῆς ὀψίας ποιῶν τρόπαιον ἴστησι κατὰ τῶν πολεμίων· καὶ πλὴν δυοῖν φυγῆ χρησαμένων πᾶσαι τῶν πολεμίων αἰ νῆες Ῥωμαίοις ἐάλωσαν. ὕμνοι τοιγαροῦν εὐχαριστήριοι παρὰ παντὸς ἀνήγοντο τοῦ στρατοῦ πρὸς θεὸν, παραδόξως αὐτοῖς χαρισάμενον τὴν τε σωτηρίαν ὁμοῦ καὶ τὴν νίκην. ὁ δὲ τοῦ βασιλέως ἀτάδελφος Ἰωάννης τὰ τῆς δεσποτικῆς ἀξίας ἅπαντα ἀποθέμενος, ὡς εἰρήκειμεν σύμβολα, οὕτως ἐς τὸ Βυζάντιον ἦκεν ἀξύμβολος, ἐπὶ τοῦδε τοῦ σχήματος τὸ λείπον παραλλάξας τοῦ βίου.

değerli despotluk sembolünü fırlattı. “Çıplak” dedi “Annemin karnından dünyaya çıplak geldim, bugün çıplak olarak öleceğim”. Daha sonra kafasına toz ve kil serpererek efendisine seslendi ve oradan yardım gelmesi için dua etti ki bu yakın zamanlarda Romalıların uğradığı mağlubiyet en sonunda Romalıların devletini enkaza çevirip yıkmaya sebep olmasın. Böylece Tanrının müttefikliğini elde ettiği konusunda kendisine güvenerek işe koyuldu. Ardından piyade kuvvetlerinin en iyi askerlerini seçerek hepsini ve aynı zamanda diğer çoğu okçuyu, sapancıyı ve mızrak fırlatıcılarını hızlıca gemilere bindirdi. Yaralıları özellikle de yukarıdan onların üzerine büyük taşlar fırlatanları sürekli taze kuvvetlerle değiştirdi. Bu şekilde öğleden akşama kadar savaşarak düşmanları yenilgiye uğrattı. İki kaça gemi hariç gemilerin tümü Romalıların eline geçti. Ardından bütün ordu Tanrıya, kendilerine hiç beklemedikleri bir kurtuluş ve zafer bahsettiği için ilahilerle şükranlarını sundular. İmparator’un kardeşi İôannês despotluk onurunu bir kenara bırakarak, bahsetmiş olduğum sembolü, Byzantion’a sembolsüz olarak geri döndü. Geri kalan hayatını orada geçirdi.

BEŞİNCİ KİTAP

S.123 α'. Ἄλλ' ἐπανιτέον τὸν λόγον μικρὸν, ἵνα καθ' εἰρμὸν ὁ λόγος ὀδεύῃ καὶ μὴ τὸ συνεχὲς τῆς ἱστορίας διακόπτηται δι' ἄγνοιαν ὧν προεγνώσθαι χρεῶν. ἔφθημεν εἰρηκότες τὸν Βαλδουῖνον τοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως διαδράντα κινδύνους ἐς Ἰταλίαν ἀφικέσθαι κάκεῖσε τῷ ῥήγι τῆς Ἰταλίας Καρούλῳ συστάντα τῷ ἑαυτοῦ παιδί τὴν ἐκείνου ἀγαγέσθαι θυγατέρα ὑποσχέσθαι τε δοῦναι ἀντὶ προικὸς ἣν ἀπώλεσε Κωνσταντινούπολιν, εἰ συμμαχήσειε κάκεῖνος αὐτῷ. **(B.)** Ἐκεῖνος τοίνυν τὸν τῆς ὑποσχέσεως λόγον ἐν καρδίᾳ σπέρματος δίκην δεξάμενος οὐδὲν ἔτι μικρὸν ὑπενόει περὶ τῶν ὅλων· ἀλλὰ τὴν ὅλην, ὡς εἶπεῖν, Ἰουλίου Καίσαρος καὶ Αὐγούστου μοναρχίαν ὠνειροπόλει, Κωνσταντινουπόλεως εἰ γένοιτο ἐγκρατῆς. δεινὸς γὰρ ἦν ὁ ἀνὴρ οὐ μόνον σκέψασθαι τὰ δέοντα, ἀλλὰ καὶ ῥᾶστα τελεσιουργὸν τὴν σκέψιν ἐν τοῖς ἔργοις ἐνδείξασθαι· καὶ ἀπλῶς εἶπεῖν, δυνάμει φύσεως καὶ κράτει συνέσεως μακρῷ τῷ μέτρῳ πάντα ἐνίκα τοὺς πρὸ αὐτοῦ. διὸ καὶ τὴν τῶν εἰρημένων μελέτην ἐγκυμονήσας εἰς πέρας ἄξειν ἐθάῤῥησε χρόνου βραχείος ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτήν. ἐνήγε δ' αὐτὸν εἰς τὴν τοιαύτην ἐγχείρησιν τό, τε τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀσθενὲς πολλαχόθεν διεσπασμένης καὶ διεῤῥηγμένης καὶ πολλοῦ δεομένης χρόνου πρὸς ἀνοικισμὸν καὶ στηριγμὸν τῶν διεῤῥωγῶτων, ἣ τε τοῦ βασιλέως περὶ τὰς τῶν καινοτέρων εὐρέσεων ἐπινοίας δεινότης καὶ ἡ σφοδροτάτη περὶ τὰς πράξεις ὀξύτης· ἃ δὴ καὶ σφόδρα ἐκεῖνον ἐλύπει καὶ τοὺς ἐκείνου λογισμοὺς περιέ-

Şimdi biraz daha geriye dönmek gerekiyor çünkü anlatımı sürekli bölmek için önceden bilinmesi gerekenler öğrenilirse, anlatı geçmişle bağlantılı bir şekilde devam eder. Daha önce Baldouinos'un Kônstantinopolis'teki tehlikeden kaçıp İtalya'ya gittiğini ve orada İtalya'nın Kralı Karoulos ile kendi oğlu ve onun kızını evlendirerek ittifak kurduğunu ve de eğer kendisiyle müttefiklik kurarsa drahoma³²⁰ olarak kaybetmiş olduğu Kônstantinopolis'i verme konusunda sözleştiğini belirtmiştik. **1.2.** Kalbinde bir tohum gibi yer eden bu girişimi kabul etmesinin ardından artık hiçbir şey hakkında küçük düşünmüyordu. Ancak eğer Kônstantinopolis'i ele geçirirse, İoulios Kaisar'ın ve Augoustos'un³²¹ yaptığı gibi bütün herkesin hükümdarı olmayı hayal ediyordu. Çünkü bu adam yalnızca gerekenleri düşünme konusunda değil düşüncelerini gerçeğe dönüştürme konusunda da yetenekliydi. Kısacası, beden gücü ve zeka olarak kendinden önce gelenlerden çok daha üstündü. Bu sebeple bahsetmiş olduğumuz amaca gebe kalmasının ardından bu işi kısa sürede sona erdirme konusunda kendinden oldukça emindi. Kônstantinopolis'in her yerinde yıkım olması ve bu yıkımın tamir edilmesi ve düzeltilmesi için çok uzun zaman gerekmesi nedeniyle zayıf durumda bulunması onu bu girişimi konusunda cesaretlendirmişti. Ama İmparator hem yeni fikirler icat etme hususunda zekiydi hem de çabuk hareket ediyordu. Bu onu (Karoulos'u) çok rahatsız etti ve onun düşüncelerini

³²⁰ Evlilikle birlikte kız ailesi tarafından erkek tarafına verilen çeyiz.

³²¹ Roma'da Principatus Dönemi'ni (M.Ö. 27-283) başlatan imparator. İplikçioğlu, *Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları*, s. 91.

S.124 θραυε καὶ πρὸς μεγάλους ἐνέβαλλε φόβους. δι' αὐτό γέ τοι τοῦτο καὶ ἔσπευδε καθελεῖν αὐτὸν, πρὶν ἂν μείζω τῆς οὔσης κτησάμενος αὐτὸς δύναμιν κατὰ γῆν τε καὶ θάλατταν εἰς τὰς ἐσχάτας ἐκεῖνον περιστάσεις ἐλάσῃ. **(Γ.)** Καὶ πρῶτον μὲν ἔγνω στρατὸν ἰκανὸν ἀθροίσας κελεῦσαι διαβάντα τὸν Ἴόνιον ἐμβαλεῖν ἐς τὴν Ῥωμαίων καὶ μὴ πρότερον στήναι δουλουμένους τὰ ἐν ποσὶν ἅπαντα, πρὶν καὶ αὐτὴν παραστήσασθαι τὴν βασιλεύουσαν· ἔπειτα μεγάλην διὰ θαλάττης ἐξαρτύσας δύναμιν διχόθεν τῷ βασιλεῖ περιστῆσαι τὸν κίνδυνον. ἀλλ' ἐψεύσθη τῶν βουλευμάτων δεινότερῳ περιτυχῶν στρατηγῷ τῷ βασιλεῖ. αὐτίκα γὰρ ὁ βασιλεὺς πᾶσαν ἔθετο σπουδὴν προκαταλαβὼν ἀπράκτους τὰς ἐκείνου βουλὰς ἀποφῆναι. διὸ καὶ ἠσφαλίζετο καὶ περιέφραττε πανταχόθεν τὴν βασιλεύουσαν πόλιν καὶ τεῖχος ὄχυρὸν τῶν παραλίῳν τειχῶν ἐξήπλωσεν ἔνδοθεν. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ πάμπολλα καὶ διάφορα χρήματα πέμπων ἐξεπολέμου κατ' ἐκείνου τοὺς πέριξ ἐκείνου ῥῆγας, τὸν τε τῆς Σικελίας κρατοῦντα καὶ αὐτὸν τῆς Βενετίας, τὸν παλαιὸν μιμησάμενος Ἀρταξέρξην ἐκεῖνον, ὃς τὴν Ἀγησιλάου τοῦ Σπαρτιάτου. δείσας ὀρμὴν, χρήματα πέμψας συχνὰ, τὸν τε Θηβαῖον Ἐπαμεινώνδαν καὶ Πελοπίδαν καὶ ὅσοι τῆς Ἑλλάδος προὔχοντες ἦσαν, ἐξεπολέμωσε κατ' αὐτοῦ· καὶ πρὶν ἀνήκεστόν τι παθεῖν παρ' ἐκείνου, ἀνήκεστα παθεῖν ἐκεῖνον φθάσας ἐπεπράχει σοφαῖς ἐπινοίαις. **(Δ.)** Ὁ μὲν οὖν Κάρουλος οὕτω καταστρατηγούμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τοιούτοις αὐτοῦ τοῖς ἀκροβολισμοῖς ἀποκρουόμενος δῆλος

parçalayarak büyük korkular içerisine itti. Bu sebeple öncekinden daha büyük bir kuvvet toplayarak hem denizden hem de karadan oldukça zor bir durum içerisine sürdü. **1.3.** İlk önce yeterli büyüklükte bir ordu toplanmasını ve bu ordunun İon Denizi'ni geçmesini ve Kônstantinopolis'i ele geçirmeden önce hiç durmadan yollarında bulunan her şeye boyun eğdirmelerini emretti. Ardından deniz üzerinden de büyük bir kuvvet hazırlayarak İmparator için iki taraftan da tehlike yaratmak istedi. Ancak İmparator komutanlıkta daha yetenekli olduğundan isteklerinde yanılıyordu. O zaman İmparator onun dileğinin imkansızlığını gösterip önlemek adına bütün ilgisini tamamen bu işe adadı. Bu sebeple Kônstantinopolis'in surlarını her taraftan güçlendirdi ve sahil surlarının içerisine güçlü bir sur çevirdi. Sadece bu değil, aynı zamanda onun komşusu olan krallara, Sicilya'nın ve Venedik'in yöneticilerine ona karşı düşman olmaları için büyük miktarlarda nakit paralar gönderdi. Bu şekilde Spartalı Agêsilaos'un saldırısından korkan ve hem Thêbaili Epameinôndas'a hem Pelopidas'a ve hem de Hellas'taki bütün hükümdarlara ona karşı savaşmaları için büyük miktarda para gönderen eski Artakserkses'i³²² taklit ediyordu. Artakserkses akıllı bir düşünceyle kendisine öldürücü darbeyi vurmadan önce ona ölümcül darbeyi ulaştırmayı başarmıştı. **1.4.** Böylece Karoulos İmparator tarafından kurnazlıkta alt edilmiş ise de böylesine silahlarla onu püskürtüp,

³²² Pers Kralı II. Dareios'un oğlu ve halefi. Tekin, *Eski Yunan Tarihi*, s. 88.

S.125 ὅμως ἦν οὐκ ἡρεμήσων ἔτι, τῇ τε τοῦ οἰκείου στρατοῦ δυνάμει θαρρῶν καὶ τῶν χρημάτων τῷ πλήθει. ὅθεν ἀνάγκαις τοσαύταις συνεζευγμένος ὁ βασιλεὺς, πρὸς ἀπόγνωσιν ἐλαυνούσαις, διαπρεσβεύεται ἤδη καὶ πρὸς τὸν Πάππαν περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ὁμονοίας τε καὶ ἐνώσεως, τῆς τε παλαιᾶς Ῥώμης δηλαδὴ καὶ τῆς νέας, εἰ μόνον ἐμποδῶν τῇ ἐκστρατεία γένοιτο τοῦ Καρούλου.

β'. Δέχεται τὴν πρεσβείαν ἀσμένως ὁ Πάππας καὶ ὑπισχνεῖται ῥαδίως ἐκτελέσειν ὅποσα κατὰ βούλησίν ἐστι τῷ βασιλεῖ· καὶ πέμπει μετὰ τῶν βασιλικῶν πρέσβειων εὐθὺς τοὺς δεξομένους καὶ συμβιβάζοντας τὴν κοινωνίαν. ἦκον οὖν, καὶ γέγονεν ἡ κοινωνία ἐφ' ὄρω τριῶν κεφαλαίων· ἐνὸς μὲν, ἐν ταῖς ἱεραῖς ὑμνωδίαις τὸν Πάππαν εἰς τὰ δίπτυχα μνημονεύεσθαι ὁμοῦ τοῖς ἑτέροις τέτρασι πατριάρχαις· δευτέρου δὲ, τῆς ἐκκλητίου· τοῦτο δὲ ἐστὶν ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ καθάπερ εἰς μεῖζον καὶ ἐντελέστερον ἀνατρέχειν δικαστήριον τὸ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης· καὶ τρίτου, τοῦ πρωτεύειν ἐν ἅπασιν. περὶ δὲ τῆς προσθήκης, ἦν ἐκεῖνοι περὶ τὸ ἱερὸν καινοτομοῦσι σύμβολον, ἢ περὶ ἄλλης οἰασοῦν ὑποθέσεως ἀναγκαστικὴ τις ἔρις τέως οὐ συνηνέχθη· ἀλλὰ μακρὰ τις ἡρεμία καὶ ἄνεσις τὰ μεταξὺ περιέτρεχε πράγματα τούτων γε εἵνεκα. **(B.)** Ὁ γε μὴν πατριάρχης. Ἰωσήφ τὴν τοιαύτην οὐ δεξάμενος κοινωνίαν παραχωρεῖ τοῖς βουλομένοις τῶν θρόνων· αὐτὸς δὲ μικρὸν τῆς βασιλευούσης ἐκκεχωρηκῶς φέρων ἑαυτὸν τῇ περὶ τὸν Βόσπορον τοῦ Ἀρχιστρατήγου μονῇ ἐδεδώκει, ἐκεῖ τὸ

sahip olduđu ordunun cesaretiyle ve parasının çokluđuyla onun hiçbir şey yapmadan durmasını beklemek mümkün değildi. Bu kadar büyük zorunluluklarla bağlanmışken İmparator Papa'ya, eđer Karoulos tehlikesini engellerse, kiliselerin, eski Roma'yla yeninin, anlaşması ve birleşmesi için elçiler gönderdi.³²³

2.1. Papa elçi heyetini memnuniyetle karşıladı ve İmparatora isteğini yerine getireceğine dair söz verdi. Ardından İmparator'un elçileriyle beraber birleşmenin uzlaştırıcılığını yapmak üzere seçilenleri de gönderdi. Dolayısıyla üç temel madde üzerinde bir anlaşma gerçekleşti. Birincisi, Papa kutsal ayinlerde diđer dört patrikle birlikte anılmalıydı. Yargıçlıkla ilgili ikincisi şöyleydi; eski Roma'daki gibi isteğe göre eski Roma'nın en büyük ve bütün haklara sahip mahkemesine çıkabileceklerdi. Üçüncüsü, her şeyde ilk olmalıydı. Ne kutsal işaretle ilgili yapılan değişiklikler hakkında ne de diđer bugüne kadar tartışmalı olan bir takım konularla ilgili diđer öneriler üzerinde yapılan eklemeler hususunda konuşuldu. Ancak en sonunda her şeyi durgunluğa bırakma çözümünü seçtiler. **2.2.** Patrik İôsêph birleşmeyi kabul etmeyerek makamını arzu edenlere bırakıp ayrıldı. Kônstantinopolis'ten ayrılarak Bosporos civarındaki Başmelek Mikhaêl manastırına çekildi.

³²³ Dođu ve Batı kiliselerinin birleşmesi ve Dođu kilisesinin Papa otoritesini tanıması konusunda, 1274'te II. Lyon Konsili düzenlenmiştir. VIII. Mihail, Papa'ya karşı uzlaşmacı bir tavır sergilemiş ve Papa X. Gregory ile Türklere karşı düzenlenecek bir Haçlı Seferine katılacağı hususunda güvence vermiştir. Bu birleşme isteğinin temel sebebi hiç kuşkusuz Batı'dan Kônstantinopolis tahtına çok büyük bir tehlike olarak yükselen Anjoulu Charles'tır. Bu tehlikeye karşı VIII. Mihail din adamlarının büyük çoğunluğunun çok şiddetli tepkisiyle karşılaşmış ama bu konuda sonuna kadar geri adım atmamıştır. J.A. Watt, "The papacy", *The New Cambridge Medieval History*, Vol. V c. 1198-c.1300, (ed. David Abulafia), Cambridge: Cambridge University Press, 1999, s. 145-152.

S.126 λειπόμενον τῆς ζωῆς μεθ' ἡσυχίας καὶ σχολῆς βιώσων πνευματικῆς. ἐπὶ τούτοις ὁ ἱερός τῆς ἐκκλησίας σύλλογος αὐτός τε δῆλος ἦν οὐκ ἡρεμήσων καὶ τὸν ὄχλον ἀνέσειεν ἀπάγων τῆς κοινωνίας τοῦ βασιλέως, μαρτυρίου λέγων εἶναι καιρὸν καὶ στεφάνων ἀθλητικῶν· ὡς μέγαν ἐντεῦθεν ἐγείρεσθαι θόρυβον καὶ ἐπὶ μέγιστον κορυφοῦσθαι τὰ πράγματα κλύδωνα· καὶ ἀνάγκην εἶναι τῶν ἔξω πραγμάτων ἀποσπασθέντα τὸν βασιλέα πᾶσαν ἔνδον τὴν σπουδὴν μεταθεῖναι, μείζους τοὺς ἔνδοθεν ἠγούμενον κινδύνους τῶν ἔξωθεν πολεμίων. ἦσαν γὰρ οὐκ ὀλίγοι καὶ τῶν ἐν τέλει τῆς γνώμης τὰ δόγματα κατὰ τῶν βασιλικῶν προσταγμάτων ὀπλίζοντες μάλα ἐθέλονταί· ἐν στενῷ μέντοι κομιδῇ καταστάς ὁ βασιλεὺς οὕτως ἔγνω δυοῖν θάτερον εἶναι ἰτέον, τῆς τῶν πραγμάτων βιαίας ἀνάγκης ἕτερον οὐκ ἐπιδεχομένης πέρας ἐν τῷ παρόντι· ἢ γὰρ πάντας αὐτῷ συμφρονεῖν, ἢ πολεμίους ἴσα τούτοις κεχρηῆσθαι. (Γ.) Ταῦτ' ἄρα καὶ μελιχίους τὰ πρῶτα λόγοις καὶ ἤθεσιν ἰλαροῖς καταδημαγωγεῖν καὶ ὑποποιεῖσθαι τὰς τῶν στασιαζόντων ἐπειρᾶτο γνώμας, οἰκονομίαν εἶναι λέγων τὸ πρᾶγμα καὶ οὐ καινοτομίαν· φρονίμων δ' εἶναι, πρὶν γενέσθαι τὰ δυσχερῆ, προνοεῖσθαι ὅπως μὴ γένηται· κἂν τι δέη καινοτομεῖν ὑπὲρ τοῦ μὴ μείζοσι κινδύνοις περιπεσεῖν, μηδὲ τούτου φείδεσθαι. ἐὰν γὰρ ἐπίωσιν οἱ πολέμιοι, πολλαχῆ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔτι διερρήγμενης καὶ ἄρτι ἀνοικιζομένης καὶ οἷον εἰπεῖν ἀναβιωσκούσης ἐκ τῶν πρὸ βραχέος θανάτων, χεῖρονα τῶν προτέρων ἔσται τὰ παρόντα δεινὰ, καὶ κύριοι καθεστήξουσιν

Orada hayatının geri kalanını sessizlik ve ruhani huzur içerisinde geçirecekti. Bunların üzerine kutsal kilise meclisi de hareketsiz kalmadı ve İmparator'un birleşmesini suçlayarak şehitlik ve makam mücadelesi için vaktin geldiğini söyleyerek halkı kışkırttı. Bunun üzerine büyük bir gürültü yükselerek devlet için büyük bir dalga haline geldi. İmparator'un bütün ilgisini dış işlerden ayırarak, bütün ilgisini dışarıdaki düşmanlardan daha büyük bir tehlike taşıyan içerideki işlere yöneltti. Çünkü yönetimde bulunanlardan sayıları az olmayan kişiler İmparator'un emirlerine karşı halkın kararını destekleyip gönüllü olarak hazırlandılar. Tamamen köşeye sıkışmış durumda bulunan İmparator önündeki iki yoldan birini tercih etmek zorunda olduğunu biliyordu. Bu olasılıklar içerisinde işlerin zorlaması gereği teşebbüs edebileceklerinin bir sınırı vardı. Ya herkes onunla uyumlu olacaktı, ya da onlarla düşman olması gerekecekti. **2.3.** İlk olarak kibar sözler ve neşeli davranışlar yoluyla kendisiyle zıt fikirlere sahip olanların düşüncelerini alt ederek kazanmayı denedi ve düzenlemenin bir yenilik olmadığını rahatsız edici olayların gerçekleşmesinden önce onların yaşanmaması için yapılan bir iş olduğunu söyledi. Ancak büyük tehlikelerle karşılaşılmaması ve ondan kaçınmamak için bir takım yenilikler yapılması zorunluydu. "Eğer düşmanlar saldırmış olsaydı, büyük oranda yıkılıp henüz tekrar yerleşilmeye başlanmış ve tabiri caizse kısa süre önceki ölümünden hayata dönmüş olan Kônstantinopolis için öncekinden daha kötü bir facia gerçekleşecekti ve

S.127 οἱ πολέμοιοι οὐ μόνον τῶν ἱερῶν, ἀλλὰ καὶ πάντων ἅμα, παίδων καὶ γυναικῶν καὶ πραγμάτων· οἱ δὲ τούτων δεσπότες ἀνάρπαστοι καὶ δοῦλοι ἀντ' ἐλευθέρων οὐ μόνον τὰ σώματα, ὅτι μὴ καὶ τὰς γνώμας αὐτὰς, ἀνάγκη βιαία πρὸς ἅπερ ἂν οἱ πολέμοιοι βούλοιντο, ἐπόμενοι. καὶ τότε λελείπεται, μηδένα τὸν προστησόμενον εἶναι τῶν πατρίων ἐθῶν καὶ νομίμων· καὶ πρὸς γε ἔτι τῶν ἱερῶν θεσμῶν καὶ δογμάτων· ἀλλὰ πάντων ἔσται ῥαδία παρατροπή καὶ κατάλυσις. ἃ νῦν ἐγὼ προορώμενος διάκονον πρόθυμον ἑμαυτὸν ταυτησί τῆς οἰκονομίας κατεστησάμην. οἰκονομίας δ' ἐστὶν ἔμφρονος, ἀνάγκης κατεπειγούσης ζημιωθῆναι μικρὸν κέρδους εἵνεκα μείζονος· καὶ συγχωρῆσαι τὰ ἥττω τοῖς ἔλκουσιν ὑπὲρ τοῦ τὰ μείζω ῥαδίως καρποῦσθαι. (Δ.) Ταῦτα λέγων ὁ βασιλεὺς τοὺς μὲν ἔπειθε, τοὺς δ' οὐδαμῶς. ὅθεν τὸ πείθειν ἀφείς τὴν ἐτέραν ἐβάδισε· ταύτην δ' εἶναι τὴν τοῦ βιάζεσθαι ἥς πρὸς πολλὰ καὶ διάφορα μεριζομένης εἶδη, πάντα ἦσαν ἐνεργὰ τῷ βασιλεῖ, δημεύσεις, ἐξορία, φυλακαὶ, ὀφθαλμῶν ἀφαιρέσεις, μάστιγες, χειρῶν ἐκτομαὶ, πάντα οἷς αἰ γνῶμαι τῶν ἀνδρικῶν καὶ μὴ δοκιμάζονται. ὅσοις μὲν οὖν κατ' ἐπίγνωσιν ὁ ζῆλος ἦν (σπάνιοι δ' οὗτοι ἐτύγχανον), οὗτοι στερρῶν τε καὶ ἀνδρικῆν τὴν ἔνστασιν ἐνδειξάμενοι πάντα ἀσμένως ὑπήνεγκαν καὶ πεπόνθασιν, ὅποσα ἢ τοῦ βασιλέως ἐπήνεγκε χεῖρ. οἱ δὲ πλεῖστοι μηδὲν ὑγιὲς εἰδότες, ἀλλὰ δῆμος ὄντες καὶ ἀγοραῖος ὄχλος καὶ χαίροντες ἀεὶ ταῖς τοιαύταις καινοτομίαις, τρίχίνα καθάπερ ἄλλην σκηνὴν ὑποδεδυκότες τριβῶνια, πανταχῇ

düşmanlar yalnızca kutsalların değil, aynı zamanda çocukların, kadınların ve devletin yani kısacası her şeyin efendisi olacaktı. Onların efendileri olarak yalnızca bedenlerini değil zihinlerini de ele geçirip köleleştireceklerdi ve böylece düşmanların isteklerine boyun eğilecekti. O zaman ataların geleneklerini ve yasalarını savunmak için hiç kimse geride kalmayacaktı. Aksine hepsinden dönülecek ve bırakılacaktı. Şimdi ben, yönetimin kendini adanmış hizmetkarı, bu durumu öngörerek birleşme tarafındayım. Siyaset akli daha büyük kar için baskı altın biraz zarar görmeyi gerektirir. Kişilerin daha büyük meyveler elde etmeleri için kendilerini sürükleyenlere biraz yol vermelidir”. **2.4.** Bunları söyleyen İmparator bazıları ikna ettiyse de diğerlerini hiçbir şekilde edemedi. O zaman ikna etmeyi bırakarak diğer yola geçti; bu şiddet uygulamaydı. Bunun çok sayıdaki çeşitli türlerinin hepsi İmparator tarafından uygulandı; müsadereler, sürgünler, hapisler, göz çıkarmalar, kırbaçlar, el kesilmesi yani cesur adamların akılları sınayan her şey. Bazıları kararlılık içerisinde coşkunluklarını korudular (bunların sayısı azdı). Bunlar mutlulukla kendilerine karşı sergilenen İmparator’un elinin dokunduğu her türlü kovuşturmayla karşı güçlü ve cesur bir direniş gösterdiler. Pek çoğu hiç iyi durum nedir bilmiyordu, halktan ya da avam tabakasındandılar ve bunun gibi yeniliklerle her zaman mutlu olurlardı. Kıldan yırtık pırtık örtüleri giyerlerdi. Kendileri dünyanın her yerine yayılırlardı.

S.128 τῆς οἰκουμένης ἐξήπλωσαν ἑαυτοὺς, ὅπη φύλα Χριστιανῶν εἶναι ἐπόθοντο· ἔν τε Πελοποννήσῳ φημί καὶ Ἀχαΐα καὶ Θεσσαλία ἔν τε τῇ Κολχίδι καὶ ὅπη μὴ ἐνῆν ἐπικράτεια τοῦ βασιλέως. καὶ περιήεσαν ἔνθεν κάκειθεν σποράδες καὶ πλάνητες, μήτε πρὸς τὸ καθόλου τὴν εἰρήνην ἐθέλοντες διασώζειν, μήτε πρὸς ἀλλήλους· ἀλλ' ὀνόματα περιθέντες ἑαυτοῖς ἄλλοι ἄλλα, οἱ μὲν Ἀρσενίου λέγοντες εἶναι τοῦ πατριάρχου καὶ τὰ ἐκείνου πρεσβεύειν, οἱ δὲ Ἰωσήφ, οἱ δὲ ἄλλα λέγοντες, οὕτω τὸν χρόνον παρεκρούοντο πλανῶντες οἱ πλείους καὶ πλανώμενοι. ἦσαν γὰρ οἱ καὶ προφοιβασμοὺς ἀνά τε πόλεις καὶ κόμας ἐκήρυσσον, ὥσπερ ἀπὸ θεοπτίας ἄρτι κατιόντες. ταῦτα δ' ἐποίουν λημμάτων ἕνεκα καὶ βαλαντίων πληρώσεως· οἱ δὲ καὶ δι' αὐτό γέ τοι τουτὶ παρέμειναν οὕτως ἔχοντες ἔσαι, μηδὲ μετὰ τῆς ἐκκλησίας διόρθωσιν τὴν δίαιταν ἀλλαξάμενοι. **(Ε.)** Ἐν τούτοις μέντοι τοῖς καιροῖς τῆς μεγάλης ἦν ἐκκλησίας χαρτοφύλαξ, ὄνομα Βέκκος, συνετὸς ἀνὴρ ἐν τοῖς μάλιστα καὶ λόγου καὶ παιδείας τρόφιμος· τοσούτοις δὲ καὶ παρὰ τῆς φύσεως συγκεκριτοτημένος χαρίσμασιν, ὅσοις τῶν τότε ἀνθρώπων οὐδεὶς. σώματος γὰρ εὐμήκει μεγέθει καὶ ὄψει μετὰ τοῦ χαρίεντος ἐμβριθεῖ καὶ μεγαλοπρεπεστάτη καὶ γλώττης εὐκολία καὶ δρόμῳ συντόνῳ ἄλλοις τε πλείστοις καὶ ἔτι διανοίας εὐπορία τε καὶ ὀξύτητι πρὸς ἅπαν τὸ προτιθέμενον, τούτοις ἅπασιν ἄριστα τοῦτον ἢ φύσις ἐξώπλισεν, ὡς εἶναι βασιλεῦσι καὶ ἄρχουσι καὶ πᾶσι σοφοῖς αἰδέσιμον καὶ λαμπρὸν περιλάλημα. τοῦτον γενναίως

Yolları üzerindeki halklarda Hıristiyanların olduğunu öğrendiler; Peloponnêsos'ta, Akhaia'da, Teselya'da, Kolkhis'te ve Roma egemenliđi altında olmayan her yerde. Oradan oraya dađınık ve gezgin olarak dolařtılar. Ne tamamen ne de birbirleri ile barıřı korumak istiyorlardı. Kendilerine diđerlerinden farklı isimler verdiler. Kimileri Patrik Arsenios'u desteklediler ve savundular, kimileri de Íôsêph'i desteklediler. Böylece zamanı yanılarak hata yapmakla ve pek çoklarını aldatmayla geçirdiler. Kimileri řehirler ve köylerde sanki ilahi bir rüyadan yeni dönmüşler gibi geleceđe dair öngörülerde bulundular ve bunun sonucunda kazanç elde ederek keselerini doldurdular. Be sebeple bunlar kilisenin düzeltilmesinin ve yeniliklerden vazgeçilmesinin ardından bile daima bunda ısrar ettiler. **2.5.** Bu zamanlarda büyük kilisenin hartofilaksı, özellikle sözde ve çocuk eđitiminde yetenekli, Bekkos³²⁴ adlı zeki bir adamdı. O sırada insanların hiçbirisinin sahip olmadığı kadar dođal lütuflarla donanmıştı. Uzun bir fiziđi, nazik ama aynı zamanda sert ve seçkin bir yüzü vardı. Dili becerikli ve hızlı, sesi tizdi. Diđer pek çok şeyin yanında her şey için hızlı ve detaylı bir çözüm bulurdu. Bütün bunlarla dođa onu en iyi řekilde donattı. İmparator, yöneticiler ve bütün bilgiler için saygıdeđer ve parlak biri olarak görülüyordu.

³²⁴ Kilise birliđinin başlıca savunucularından Patrik XI. İoannis Bekkos (1275-1282). 1283'te sapkın ilan edilmiş ve 1285'ten ölümü 1297'ye kadar hapis hayatı yaşamıştır. Rosser, *Historical Dictionary of Byzantium*, s. 218.

S.129 ἀνθιστάμενον τῷ βασιλικῷ δόγματι παντοῖος ὁ βασιλεὺς ἐγγένοι δι' ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν τότε λογίων ἀποδείξεισι λογικαῖς καὶ νομίμοις πεῖσαι συνθέσθαι τῷ δόγματι. ἀλλ' ἐκεῖνος τῇ εὐθηνίᾳ τοῦ νοῦ καὶ τῆς γλώττης ἅπασαν συγκυκῶν ὡς εἰπεῖν ἀκοὴν ἀνέλυε τὰ τούτων προβλήματα, καθάπερ τινὰ Πηνελόπης ἰστόν. Ἑλληνικῆς μὲν γὰρ παιδείας εἵνεκα ἦσαν οἱ τότε προεῖχον αὐτοῦ· φύσεως δ' ὀξύτητι καὶ γλώττης δρόμῳ καὶ ἀσκήσει δογμάτων ἐκκλησιαστικῶν παῖδες ἀνδρὶ παραβαλλόμενοι πάντες ἐδόκουν ἐς αὐτόν. (ζ.) Ἐπει δ' ὁ βασιλεὺς τῶν ἐντεῦθεν ἐλπίδων ἐσφάλη, τὴν ἑτέραν ἐβάδισε· καὶ συλλαβὼν αὐτόν καὶ γένος μικροῦ πᾶν δεσμοτηρίοις καθείργνυσι δεινοτάτοις. καὶ ἦν οὕτω ταῦτα. ὡπὲρ δ' ἐπὶ νοῦν ἀναβιβάσάμενος ὁ βασιλεὺς, ὡς καὶ πρὸ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ἐπὶ τῆς Ἰωάννου τοῦ Δούκα βασιλείας ἡ τοιαύτη παρὰ Λατίνων ἐκινήθη ὑπόθεσις, καὶ ἦν τῆνικαῦτα σοφὸς ἀνὴρ Νικηφόρος ὁ Βλεμμύδης, θείων γραφῶν ἐμπειρότατος, ὃς σχολῇ δεδωκὼς ἑαυτὸν ἤρξατο συλλέγειν πολλὰς παρὰ τῶν θείων γραφῶν μαρτυρίας, συγκροτεῖν δοκούσας τῷ τῶν Λατίνων δόγματι, καὶ λογογραφεῖν ἐπὶ τούτοις, λάθρα μὲν διὰ τὴν τῶν πολλῶν ὑπόληψιν, ἐλογογράφει δ' οὖν ἔστιν ἅ· ταῦτα δὴ νῦν ὁ βασιλεὺς ἀνευρὼν πέμπει τῷ Βέκκῳ. ἅπερ αὐτὸς ἀναγνοὺς μετὰ πολλῆς ἀγχινοίας τὰς τῶν ἁγίων ἐζητήκει βίβλους, ἐξ ὧν ὁ Βλεμμύδης τὰς μαρτυρίας ἦν ἐκείνας ξυνειλοχῶς· καὶ μάλα ἀσμένως παρὰ τοῦ βασιλέως τὸ ἐνδόσιμον εἰληφότι ἔργον ἦν

İmparatorluk kararına cesurca karşı çıktıktan sonra kendisinin ya da zamanın bilginlerinin kararları ile ilgili mantıksal ve yasal argümanlarını toplayarak İmparatoru ikna etmeye girişti. O zekasının ve dilinin büyüklüğüyle bütün hepsini şaşkınlığa düşürdü ve tabiri caizse onların bütün problemlerini tıpkı Pênelopê'nin örgüsü³²⁵ gibi çözdü. Çünkü Hellen gençliğinde o zamanlar ondan daha üstün olanlar vardı ise de doğalarındaki keskinliğiyle, dillerinin çabukluğuyla ve kilise kararlarındaki bilgileriyle bütün çocuklar onunla paralel düşünüyorlardı. **2.6.** İmparator umutlarını kaybedince diğerk bir yola başvurdu. Onu ve akrabalarının neredeyse hepsini berbat hapisanelere kapattı. Bunlar böyle oldu. O sırada İmparator'un aklına geldi ki yirmi beş yıl önce İmparator İôannês Doukas döneminde Latinler tarafından yine buna benzer bir öneri sunulmuştu ve o sıralarda kutsal yazmalarda daha deneyimli bir bilge olan Nikêphoros Blemmydês, ki kendisi kutsal yazmaların yanında pek çok ifade toplamaya, Latinlerin inancıyla ilgili görünenleri bir araya getirip bunların üzerine kayıtlar tutmaya başladı. Pek çok kişinin şüphelenmesi sebebiyle, gizlice de olsa bir şeyler yazabildi. İmparator şimdi bunları bulup Bekkos'a gönderdi. O bunları okuduktan sonra azizlerin kitaplarını istedi ki Blemmydês onlardan bu ifadeleri toplamıştı. İmparator tarafından büyük bir memnuniyetle işaret verilmesiyle geri kalan vaktinde işe koyuldu.

³²⁵ *Odyseia* destanında geçen bir hikayedir. Eşi *Odysseus*'un öldüğü düşünöldüğü için kendisine talipler çıkan *Penelope*, kocasının ölmediğini düşündüğünden, taliplerini oyalamak adına eşi için kefen örmesi gerektiğini bahane eder ve gündüz ördüğü kefeni gece sökerek onlara bir oyun oynar. Bu şekilde uzun bir süre olası yeni evliliğini ertelemiş olur. Bkz. Homeros, *Odyseia*, (çev. A. Cevat Emre), İstanbul: Varlık Yayınevi, 1971.

S.130 αὐτῷ τοῦ λοιποῦ, ἐπιμελῶς αὐτὰς ἐπιέναι καὶ ἀνιχνεύειν καὶ κατὰ λέξιν ἐπιστατεῖν· ὡς ἐν ὀλίγῳ τοσοῦτον αὐτὸν συνηθροικέναι μαρτυριῶν ὄρμαθόν, ὥσθ' ἱκανὰς εἶναι βίβλους ὅλας πληροῦν· καὶ ὁ πρὶν μάχαιρα δίστομος κατὰ Λατίνων ἰστάμενος, πρύμναν ἤδη κρουσάμενος, ἑτεραλκέα τὴν νίκην ποιεῖται. **(Z.)** Δι' ἃ δὴ καὶ ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν ἀναβεβηκῶς θρόνον πάντα ἦν αὐτὸς τῷ βασιλεῖ, καὶ γλῶττα καὶ χεὶρ καὶ κάλαμος γραμματέως ὀξυγράφου καὶ λέγων καὶ γράφων καὶ δογματίζων· ἔχων συνεργοὺς καὶ συλλήπτορας τοῦ ἀγῶνος τὸν τε Μελιτηνιώτην καὶ τὸν Μετοχίτην, ἀρχidiaκόνους ὄντας τοῦ βασιλικοῦ κλήρου· καὶ ἔτι Γεώργιον τὸν ἐκ Κύπρου. συνειλιουργήκει μὲν οὖν τῶν πάντων οὐδεὶς τοῖς τοῦ Πάππα, οὐθ' ὁ πατριάρχης αὐτὸς, οὐτε τῶν ἄλλων οὐδεὶς, ὅτι μὴ τὸ ἐνδόσιμον εἰληφότες τῶν Φρερίων τινὲς ἐλειτούργησαν ἅπαξ ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν διὰ χειροτονίαν τινὸς τῶν οἰκείων. ἀλλ' ἐπανακτέον τὸν λόγον.

γ'. Ἦν ἀδελφὴ τῷ βασιλεῖ ὄνομα Εὐλογία. ταύτη πολλῶν οὐσῶν θυγατέρων, τὴν μὲν μίαν τὴν Ἄνναν συνέζευξεν ἀνδρὶ Νικηφόρῳ, τῷ τῆς Αἰτωλίας ἄρχοντι· τὴν δὲ ἑτέραν τὴν Μαρίαν Κωνσταντίνῳ, τῷ τῆς Ζαγορᾶς ἄρχοντι· ἄρτι τῶν προτέρων αὐτῶν γυναικῶν τὸν βίον ἀπολιπουσῶν. ἀδελφὰς δὲ κάκεινας ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε καὶ θυγατέρας τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι. **(B.)** Ἐν τούτοις μέντοι τοῖς χρόνοις ἀνίσταται τις ἐκ τῶν Βουλγάρων, βοσκηματώδης μὲν τὸ γένος ἀνὴρ, ποικίλος δὲ τὴν φρόνησιν καὶ δεινὸς καινοτέροις ἐπι-

Onları dikkatlice gözden geçirdi, iz sürdü ve kelimesi kelimesine inceledi. Kısa zamanda o kadar çok ifade kümesi toplamıştı ki her yeri kitaplarla doldurmuştu. Latinlere karşı iki tarafı keskin kılıç gibi durmadan önce geriye çekilip diğer tarafa güç vererek zafer kazandı.**2.7.** Bu sayede patriklik makamına yükselerek İmparator için her şey, dil, el, hızlı yazan kalem olarak konuştu, yazdı ve hüküm verdi. İmparatorluk ruhbanlarının başdiyakozları olan Melitêniôtis ve Metokhitês ile beraber Kıbrıs'tan Geôrgios onun çalışma arkadaşları ve yardımcısıydılar. Papa'yla beraber olanlarla hiç kimse ne Patrik'in kendisi ne de diğerleri bağlantı kurmadı. Bir tek Phrerialı³²⁶ birileri Blakherna kilisesinde seçimle kalarak dini hizmetlerini yerine getirdiler. Ancak şimdi anlatıya geri dönmek gerekiyor.

3.1. İmparator'un³²⁷ Eulogia adlı bir kızkardeşi vardı. Bunun (İmparator'un) çok sayıda kızı olmuştu ve Anna adlı birini Aitôlia hakimi Nikêphoros adlı bir adamla, diğeri Maria'yı ise Zagora³²⁸ hakimi Kônstantinos'la³²⁹ evlendirmişti. Onların ilk eşleri yakın zamanda hayattan ayrılmışlardı. Bu kızkardeşlerin İmparator Theodôros Laskaris'in kızları olduklarından daha önce bahsedilmişti. **3.2.** Bu zamanlarda Bulgarlardan yabancı soydan ama kurnaz ve zeki olan Lakhanas³³⁰ adında birisi yeni bir devlet kurmak için ayaklandı.

³²⁶ Batı Fransa'da bir şehir.

³²⁷ Burada II. Theodôros Laskaris'i kastediyor.

³²⁸ Zağra, Bulgaristan. Bulgar kralını bu şekilde tarif ediyor.

³²⁹ Daha önce bahsedilen Kônstantin Tih.

³³⁰ Pakhymeres bu ismin Yunanca'da "marul" anlamına geldiğini kaydeder. Bu kişi, kendisinden Bulgarca lakabından ötürü bu şekilde bahsedilen ve 1277'de Kônstantin Tih'e karşı bir köylü ayaklanması başlatan İvaylo adlı birisidir. Kônstantin Tih'le yaptığı muharebede rakibini mağlup edip Tih'in maktul düşmesiyle 1278 baharında Bulgarların çarı olmuştur. Pakhymeres, *Relations Historiques*, VI.3, s. 549; Madgearu, *Asanids*, s. 262-263.

S.131 θέσθαι πράγμασιν, ὄνομα Λαχανᾶς· ὃς πολλοὺς προσεταιρισάμενος τῶν χυδαίων καὶ ἀτασθάλων ληστρικὸν ἐπετήδευσε βίον· ἐξ οὗ πολὺν ἐν βραχεῖ συνέλεξε πλοῦτον καὶ ἅμα στρατὸν ἰκανόν. τούτου τὰς συνεχεῖς καταδρομὰς καὶ ζημίας οὐκ ἀνεχομένῳ τῷ Κωνσταντίνῳ ἔδοξε συνηθροικῆσαι τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις εἰς ἀντιπαράταξιν ἐξιέναι ἐκείνου καὶ διακυβεῦσαι τὸν περὶ τῶν ὅλων πραγμάτων κίνδυνον. αἰσχρὸν γὰρ εἶναι ἡγεῖτο, ἄνθρωπον τοῦ μηδενὸς ἄξιον ἐν βραχεῖ χρόνῳ μεγάλην ξυνειλοχότα δύναμιν οὐ μόνον μεγάλας ἐπάγειν συχνὰ τοῖς Βουλγάροις κακώσεις, ἀλλὰ καὶ μέγαν ὅλη τῇ ἀρχῇ τὸν κίνδυνον ἐπισειεῖν ἤδη. παρασκευασάμενος οὖν ἔξεισι· καὶ συμβαλὼν ἐκείνῳ νικᾶται καὶ στερεῖται μὴ μόνον τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ ζωῆς αὐτῆς· καὶ γίνεται παρ' ἐλπίδα μὴ μόνον τῆς ἀρχῆς ἐγκρατῆς ὁ Λαχανᾶς, ἀλλὰ καὶ σύζυγος δεύτερος τῆς γυναικὸς Κωνσταντίνου. ὃς καὶ διενοεῖτο λοιπὸν τελευτῶντος τοῦ χειμῶνος ἅμα ἦρι πέμπειν ἐνέδρας καὶ κατὰ τῶν ὁμορούντων Ῥωμαϊκῶν χωρίων καὶ πολιχνίων, ἵν' ἀσθενεστέρων αὐτῶν γινομένων ἰσχυρότατος ἐκείνος δοκῇ. **(Γ.)** Ταῦτα τῷ βασιλεῖ ἀκουσθέντα οὐκ οἶστὰ ἔδοξαν, οὐδὲ λήθης ἄξια καὶ περιφρονήσεως· ἀλλ' ἐν παντὶ φροντίδος ἐχώρει καὶ πλήρης ἦν ἀθυμίας· οὐχ ὅτι τέως ἐνόμιζε φοβερὸν ἐκείνον, ἀλλὰ σπουδῆ χρώμενον θερμοτάτη πρὸς ὅπερ ἂν τὸ βουλόμενον ὑποτίθησι βλέπων ἔλεγεν ὁδῶ προβαίνοντα κατὰ μικρὸν ἐς μέγα δυνάμεως ἐπαρθῆναι, ὡς δυσκαταγώνιστον καὶ Ῥωμαίοις ὀψὲ γενέ-

O, ařađı tabakadan halkın ve fenalıklar yapanların desteđini almıřtı ve hayatını korsanlıkla sŸrdŸrŸyordu. Bu iřten kısa zamanda bŸyŸk bir zenginlik ve aynı anda bŸyŸk bir ordu elde etmiřti. Onun devamlı saldırılarına ve zarar gŸrmeye daha fazla katlanamayan KŸnstantinos kendisinin kuvvetlerini toplayarak onun karřısına çıkmak Ÿzere gŸnderdi ve bŸtŸn devlet Ÿzerinde tehlikeli bir kumar oynadı. ŸnkŸ hiçbir deđeri olmayan bir adamın kısa zamanda bŸyŸk bir gŸ toplayıp Bulgarlar için sŸrekli bir zarara yol açmasının yanında bŸtŸn krallık için bŸyŸk bir tehlike meydana getirmesi utanç vericiydi. Dolayısıyla hazırlanarak ordusuyla ilerledi ve savařın sonucunda ona karřı mađlup oldu ve yalnızca krallıđını deđil, hayatını da kaybetti. BŸylece Lakhanas hiç beklenmedik řekilde sadece krallıđı deđil, KŸnstantinos'un ikinci eřini de ele geçirmiř oldu. Lakhanas, kıř son bulup bahar bařlarken komřusu olan Romalıların kŸylerine ve řehirlerine baskın yapmak amacındaydı ŸnkŸ onların zayıflamasıyla kendisinin daha gŸlŸ olacađını dŸřŸnŸyordu. **3.3.** Bu durum, yařananları Ÿđrenen İmparator için kabul edilemez olarak gŸrŸlŸyordu ŸnkŸ ne unutmak ne de kŸmsemek için Ÿnemsiz deđildi. Hatta bŸtŸn zihninde endiřeye ve memnuniyetsizliđe yol amıřtı. Bu onu korkutucu olarak dŸřŸndŸđnden deđildi ancak arzusuna ulařmak için bu yolda ateřli ve hızlı bir řekilde ilerleyip zamanla bŸyŸk bir gŸce sahip hale gelip ve o zaman Romalılar için alt edilmesi gŸ bir rakip olabileceđini gŸrdŸ.

S.132 σθαι. χρῆναι δὲ τοὺς ἀκινδύνως βιοῦν ἐθέλοντας φθάνειν καὶ προαναστέλλειν τὴν ὀρμὴν τῶν δεινῶν· καὶ παρὸν ἐκ τοῦ ῥάστου τὰς ρίζας ἐκτέμνει ἐν τῷ παρόντι τῆς μελλούσης βλάστης, μὴ μέλλειν μηδὲ περιμένειν τῶν πονηρῶν ἔργων ἀμύνεσθαι μετὰ κινδύνων τὸν δρᾶσαντα, παρὸν ἀκινδύνως τῆς διανοίας καὶ τῆς ὀρμῆς αὐτῆς. ὅθεν ἐπειδήπερ ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε τὸν τοῦ Ἀσάν ἀπόγονον τὸν Μυτζῆν περὶ τὴν Τροίαν ποιῆσθαι τὴν δίαιταν δι' ἧς ποτ' εἰρήκειμεν τὰς αἰτίας, εἶτα αὐτὸς μὲν ἔφθη τὸν βίον ἀπολιπών· καταλελοίπει δὲ παῖδα Ἰωάννην τὸν Ἀσάν· τοῦτον ὁ βασιλεὺς νῦν μεταπέμπεται, ἄνωθεν ἐκ πατέρων τὰ δίκαια τῆς Βουλγαρικῆς ἀρχῆς κεκτημένον· καὶ τῇ ἑαυτοῦ θυγατρὶ συζεύξας Εἰρήνην πέμπει μετὰ βαρείας δυνάμεως ἐλευθερώσοντά τε τὴν Βουλγαρικὴν ἀρχὴν τῆς τοῦ Λαχανᾶ τυραννίδος καὶ ἅμα διαδεξόμενον αὐτὸν αὐτὴν, δίκαιον κλῆρον ἤδη πρὸς αὐτὸν καταβεβηκυῖαν. (Δ.) Ὁ μέντοι Λαχανᾶς, ἐπειδήπερ ἔτυχε τηνικαῦτα τὴν ἐπὶ Σκύθας ἰὼν βεβαιώσεως ἕνεκα τῆς τυραννίδος, λαθραίας τοῦ βασιλέως ἐπιβουλαῖς ἐκεῖ τὴν δι' αἵματος δίδωσι δίκην. ἀπονητὶ δ' ὁ Ἀσάν τὴν ἀρχὴν διαδέχεται, τῶν Βουλγάρων ὑποδεξαμένων ἀσμένων. τούτων οὕτω τελεσθέντων ἐξωθεῖται καὶ Μαρία ἐκεῖθεν ἢ τοῦ βασιλέως ἀδελφιδῆ σὺν υἱῷ Μιχαῆλ, ὄν ἐκ τοῦ Κωνσταντίνου γεγέννηκε, καὶ ἦκει πρὸς Κωνσταντινούπολιν. ἐπεὶ δ' ὡς τὰ πολλὰ ταῖς μεγάλαις εὐφροσύναις ἐπιφύονται λῦπαι, καθάπερ τινὰ ξίφη πολέμια τὴν τῆς εὐθυμίας ἐκείνης κατάστασιν ἐπιταράττοντα καὶ συγγέοντα, οὐδ' ἐνταῦθα τὸ ἔθος

Tehlikeden uzak bir hayat sürmek isteyenlerin fenalıkların ilerlemesini önceden fark edip kontrol altına almaları gerekir. Bunların köklerinin henüz büyümeden kolayca kesilmesi mümkündür, saldırının ve bir takım niyetlerin kolayca bertaraf edilmesi amacıyla tehlike büyürken savunma yapmak için beklenilmemesi gerekir. Bundan daha önce Asan'ın soyundan Mytzês'in anlatmış olduğum sebepler nedeniyle geri kalan hayatını Troia'da geçirdiğinden bahsedilmişti. Orada hayatı sona erdi ve geride İoannês Asan³³¹ adlı bir oğul bıraktı. Şimdi ise İmparator onu çağırıyordu çünkü babasından ötürü Bulgar tahtında hak sahibiydi. Onu kızı Eirênê'yle evlendirerek güçlü bir kuvvetle Bulgar krallığının tahtını Lakhanas'ın tiranlığından kurtarmak ve Asen'in yasal mirasçısı olduğu tahtı elde etmesi için gönderdi. **3.4.** Lakhanas o sırada tiranlığını sağlamlaştırmak adına İskitlerin üzerine gitmekteydi. İmparator'un gizlice düzenlediği planlarla orada uğradığı suikast sonucunda öldü. Bulgarların onu sevinçle karşılamasının ardından Asen kolayca tahtı elde etti. Bunlar böylece sona erdikten sonra İmparator'un yeğeni Maria, Kônstantinos'tan olma oğlu Mikhaêl'le beraber oradan sürüldü ve Kônstantinopolis'e geldi. Büyük mutlulukların ardından çok fazla üzüntü doğar. Tıpkı düşman bir kılıç gibi o neşeli durumu bozar ve yok eder ki burada da gelenek bozulmadı.

³³¹ III. İoannis Asen (1279-1280). Hükümdarlığı kısa sürmüş ve boyarların ona karşı düşmanca bir tutum içerisinde olduklarını öğrenip kendisine karşı bir isyan planladıklarını öğrenince eşi İrini'yle Kônstantinopolis'e kaçtı. 1284 yılında despot unvanını alan İoannis, 1302'de Alanlara karşı yapılan bir savaşta maktül düştü. Kendisi Bulgarların Asen hanedanından son çarıdır. Onun yerine Bulgarların başına boyarlardan biri olan I. Georgi Terter başa geçmiştir. Madgearu, *Asanids*, s. 264-266.

S.133 ἐπιλελοίπει· ἀλλ' ἦν τηνικαῦτα ἀνὴρ εὐγενὴς κὰν τοῖς μάλιστα συνετὸς καὶ τῷ δραστηρίῳ τῆς φύσεως ἐν Βουλγάροις ἐπίσημος, ὄνομα Τερτερῆς. τοῦτον οἰκειώσασθαι θέλων ὁ Ἀσὰν καὶ ἅμα περιποιούμενος ἑαυτῷ ἀφοβίαν γαμβρὸν ἐπ' ἀδελφῇ ποιεῖται, ἀφελόμενος καὶ ἀποστείλας ἐς Νίκαιαν τὴν προτέραν ὁμόζυγον σὺν τοῖς τέκνοις αὐτοῦ. τετίμηκε δ' ἐπὶ τούτοις αὐτὸν καὶ τῷ τοῦ δεσπότη ἀξιώματι· ἀλλ' οὐκ ἐνέμεινεν οὗτος ἐπὶ πολὺ τῇ πρὸς τὸν τετιμηκότα στοργῇ· ἀλλ' ἀφέλειαν καὶ κουφότητα πλείστην καταγινώσκων αὐτοῦ ἔλαθεν ἐν οὐ μακρῷ τῷ χρόνῳ τὰς γνώμας ἐφελκυσάμενος τοῦ τε στρατιωτικοῦ παντὸς καὶ πρὸς γε οὐκ ὀλίγων ὅσοι τῶν ἐν τέλει. ἔμελλε δὲ ἤδη καὶ τὸν Ἀσὰν διαχειρισάμενος ἐγκρατῆς ἔσσεσθαι καὶ τῆς ἀρχῆς. ὅπερ αὐτὸς ἐγνωκῶς προσποιεῖται μετὰ τῆς γυναικὸς ἐκδημίαν ἐς τὸν πενθερὸν καὶ βασιλέα· καὶ λάθρα ξυναγαγὼν πᾶν ὅ, τι τῶν κειμηλίων καὶ χρημάτων ἦν τῶν Βουλγαρικῶν τὸ ἐξαίρετον, ἤκεν εἰς τὸ Βυζάντιον παρὰ τὸν βασιλέα καὶ πενθερόν· καὶ αὐτὸς μὲν ἐνταῦθα διήγαγε τοῦ λοιποῦ ὁ δὲ Τερτερῆς κατὰ πολλὴν τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν τὴν τῶν Βουλγάρων ἀρχὴν ἐκεῖ σφετερίζεται. εἶεν.

δ'. Ἐγὼ δὲ τοῦτο ἐκεῖνο τῶν πάλαι πολλῶν διακηκῶς, ὡς πολιτικῶς καὶ μετρίως ἐνεγκεῖν εὐτυχίαν χαλεπώτερον. ἢ δυστυχίαν, νῦν μᾶλλον ἐπὶ τῆς χρείας ἐτεθαυμάκειν συννενοηκῶς. ἰδοὺ γὰρ καὶ οἱ ἐκ Γεννούας ἀντιπέραν οἰκοῦντες τοῦ Βυζαντίου τῷ τῆς ἀτελείας κέρδει μεθυσθέντες καὶ πέρα φρονήσαντες τοῦ μετρίου κατεπαίρεσθαι ἤρξαντο Ῥωμαίων καὶ περιφρονεῖν ὡς

O sırada Bulgarların içerisinde Terterês³³² adlı soylu, oldukça zeki ve -enerjik bir doğaya sahip olan dikkat çekici bir adam vardı. Asan bu adamı elde etmek istedi ve kendisi için tuttuktan sonra onu kızkardeşiyle evlendirdi. Ondan ayırdığı ilk eşini çocuklarıyla birlikte Nikaia'ya gönderdi. Bunun ardından onu despot unvanıyla onurlandırdı. Ancak bu onura bağlılığı uzun süre böyle kalmayacaktı. Asan'ın basitliğini ve çok rahat olduğunu görünce uzun olmayan bir süre içerisinde bütün orduyu ve az sayıda olmayan memurları düşüncelerini gizleyerek kendi tarafına çekti. Asan'ı katledip krallığın sahibi olma niyetindeydi. Asan bunu öğrenince karısıyla beraber kayınbabası İmparator'un yanına gitme mazeretini kullandı ve gizlice Bulgarların bütün değerli mallarını ve hazinesini toplayıp yanına alarak kayınbabası İmparator'un yanına Byzantion'a geldi. Orada geri kalan ömrünü geçirdi. Terterês ise kendisini engelleyecek birinin yokluğunda Bulgarların yönetimini gasp etti.³³³ Böyle oldu.

4.1. Ben eskilerin çoğundan şunu öğrendim ki, iyi talihe normal ve ölçülü bir şekilde sahip olmak talihsizliğe göre daha zordur. Aynı şekilde Cenovalılardan Byzantion'un karşı kıyısında ikamet edenlerin kazançları için elde ettikleri vergi muafiyetleri onları adeta sarhoş etmiş ve aşırı bir küstahlığa sevk ederek Romalıları güçsüz olarak görüp küçümsemelerine neden olmuştu.

³³² 1280-1292 yılları arasında hüküm süren Bulgar kralı I. Georgi Terter (ö.1308/9).

³³³ 1280.

S.134 ἀσθενεστέρους. ἤδη δέ τις καὶ φιλονεικίαν τινὰ καθ' ἑνός τινος ἀράμενος ὑπὲρ βραχείας ὀπώρας προχειρότερον ἔσχε τὸ ξίφος τῆς γλώττης καὶ παραχρῆμα τὸν ἄνθρωπον τοῦ βίου ἀπήλλαξε. τοῦτο ἀκηκοὺς ὁ βασιλεὺς οὐχ ὡς ἐνός φονευθέντος τὸ πρᾶγμα παρέδραμεν, ἀλλ' ὡς ὅλης πόλεως καταστραφείσης καὶ τοῦ βασιλικοῦ περιφρονηθέντος κράτους, οὕτως ἐζήλωκέ τε καὶ διανέστη· καὶ τὴν ταχίστην περιήγαγε τὸ στρατόπεδον περὶ πάσας αὐτῶν τὰς οἰκίας. οὐπω γάρ σφισι τειχῶν ὄχυρώματα ἦν καὶ πόλις εἰς ἀντίπαλον ὅποτε βούλοιο καθισταμένη τῇ βασιλευδύσῃ· καὶ τάχ' ἂν ἐμέλλησαν τότε πανωλεθρία φθαρῆσθαι, εἰ μὴ σχῆμα περιθέντες ἔλεεινὸν καὶ ζημίαν ἐκούσιον αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἐπιθέντες προσέπεσον δραμόντες αὐτίκα μάλα τῷ βασιλεῖ καὶ οὕτως ἀπήλλαξαν ἑαυτούς. **(B.)** Τοῦτο τῆς βασιλέως σπουδῆς καὶ ὀξύτητος γέγονε γνώρισμα πρῶτον αὐτοῖς. δεύτερον δὲ καὶ μεῖζον· συνεστήσαντό τινες ἐκ τοῦ γένους αὐτῶν δύο τριήρεις ἐπὶ δίαιταν καὶ τρόπον πειρατικόν, καὶ λάθρα διαβάντες τὰ περὶ Βυζάντιον τῆς θαλάττης στενὰ ἐπὶ τὸν Εὐξείνου πόντον ἐπεποιήκεσαν τὸν ἀπόπλουν, μὴ παρασχόντες τὴν συνήθη τῷ βασιλεῖ εὐφημίαν· οὐδὲ τοῦτο τοίνυν ἀτιμώρητον ἔδοξε παρεληλυθέναι τῷ βασιλεῖ. ὅθεν τριήρεις συνηθροικῶς οὐκ ὀλίγας καὶ μίαν μεγάλην ὀλκάδα περὶ τὴν ἄκραν ἴσθησι τοῦ ἱεροῦ, (ὃ δὴ στόμα καλεῖται τοῦ Πόντου, ἔνθα τὰς Κυανέας καὶ Πλαγκτὰς ἔφασκον Ἕλληνας εἶναι) τὸν εἴσπλουν ἐκδεχομένας τῶν πειρατῶν, μὴ λαθόντες ἀπαθεῖς οἱ θρασεῖς ἐκεῖνοι καὶ ἀλιτήριοι διαδράσωσιν. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐκείνους

Hatta bunlardan birisi başka birisine karşı birkaç meyve konusunda kavga çıkararak, dilinden daha kolay kullanabildiği kılıcıyla o noktada adamın hayatını sona erdirmişti. Bunu duyan İmparator, sadece bir kişinin katledilmesi olsa bile yapılan hareketi ihmal etmedi. Aksine sanki şehrin tümü mahvedilmiş ve imparatorluk gücü küçümsemiş gibi varsaydı. Ordusuyla hızlıca onların evlerini çevreledi. Henüz kendilerinin kale surları yoktu ve karşıda kıyıdaki İmparatorluk başkentine karşı durmak isteyebilecek bir şehir yoktu. Eğer zavallı bir tavır takınmasalardı ve kendileri bizzat İmparator'un ayaklarına kapanmasalardı. Tamamiyle bir yıkım başlarına gelecekti. Böylece kendilerini kurtardılar. **4.2.** Bu, onlar için İmparator'un gayretinin ve keskinliğinin ilk işareti oldu. İkinci işaret ise daha çarpıcıydı. Onların soyundan olanlar iki triremeyi bir araya getirip korsanlık hayatı sürmeye başladılar ve gizlice Byzantion çevresindeki denizin boğazını İmparator'a geleneksel duaları sunmadan geçip daha sonra Eukseinos'a (Karadeniz'e) geri dönüyorlardı. O zaman az sayıda olmayan triremeler ve bir de büyük ticaret gemisi toplayarak kutsal burnun civarında bekledi (Burası Pontos'un³³⁴ ağzı olarak adlandırılmıştı ve Hellênler Kuanealar ve Planktasların orada olduklarını söylüyorlardı³³⁵). Bu cüretkarların günahlarının bedelini ödemediği gizlice kaçmamaları için korsanların limanının girişinde bekledi. O, bunları

³³⁴ Karadeniz.

³³⁵ Kırım'ın Karadeniz girişindeki kayalıklar.

S.135 οὐκ ἐλελήθει, μηχανῶνται τινά σφισι σωτήριον τρόπον. πάντα γὰρ πλοῦτον ὄν ἐκ ληστείας συνήγαγον πραγματείαν ἐμπορικὴν ποιησάμενοι μεθ' ἑαυτῶν εἰς μεγίστην ἐμβιβάζουσιν ὀλκάδα καὶ πᾶσαν ἐπὶ τούτοις προκατατίθενται καὶ παρασκευάζουσι πανοπλίαν, ἵνα καιρὸν ἐπιτηρήσαντες, ὅποτε σφοδρότερον ῥέοιεν τῶν ἀρκτικῶν πνευμάτων αἱ πηγαί, λύσαντες ἀποπλεύσωσι καὶ βία ῥηξάμενοι τοὺς ἐπὶ τοῦ στόματος ναυλοχοῦντας ἀκίνδυνον τὸν εἴσπλουν ποιήσονται. ἐπεὶ δὲ μετὰ μικρὸν σφοδρότερος ἄνωθεν κατερῥάγη βορέας, ἐπιφαίνεται κατιοῦσα καὶ ἡ πειρατικὴ ἐκεῖνη ὀλκάς ἀπὸ πολλοῦ τοῦ πελάγους, μυρίοις ἐστεφανωμένη τοῖς ὀπλίταις, καθάπερ πόλις ὅλη κατὰ κυμάτων πεζεύουσα ἢ μᾶλλον πτηνοῦ δίκην ἐφιπταμένη τοῖς κύμασιν. **(Γ.)** Ἦδη δὲ καὶ αἱ βασιλικαὶ τριήρεις παρεσκευασμέναι παρήσαν. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ βασιλικὴ ὀλκάς ἄρασα τὰς κεραίας οὐπω διεπέτασε τὰς ὀθόνας, ἀλλ' ἔμενεν ἡρεμοῦσα. ἐγγισάσης δὲ ἤδη καὶ τῆς πολεμίας ὀλκάδος, τότε καὶ αὕτη διαπετάσασα τὰς ὀθόνας λαμβάνει τὴν πολεμίαν, πῆ μὲν ἐκ πλευρᾶς, πῆ δ' ἐκ πρύμνας, ἐπομένη κατ' ἴχνος βάλλουσά τε καὶ βαλλομένη καὶ τὸν αἰθέριον εἰπεῖν ἐκεῖνον καὶ ἰπτάμενον πράττουσα πόλεμον. ἦν γὰρ ἰδεῖν διάφορα καὶ ποικίλα τάγματα στρατοπέδων ἐν ταυτῷ κατ' ἀλλήλων συστάδην μαχόμενα. οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων τοὺς ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων ἔβαλλον· οἱ δ' ἀπὸ τῶν ξυλίνων πύργων τοὺς ἀπὸ τῶν ξυλίνων πύργων· οἱ δ' ἀπὸ μετεώρου τῶν ἄκρων ἰστίων τοὺς ἀπὸ μετεώρου τῶν ἄκρων ἰστίων. ἐχρῶντο δὲ καθ' ἑκατέρων

dikkatinden kaçırmadığı için kendilerine bir kurtuluş yolu buldular. Korsanlıktan elde ettikleri bütün malları ticari bir iş yapılmış gibi toplayarak kendileriyle beraber büyük bir gemiye yerleştirdiler ve ardından depolarında bulunan bütün silahları bunların üzerine koyarak hazırlandılar çünkü uygun zamanı bekliyorlardı ki bu da kuzey rüzgarlarının sert bir şekilde estiği zamandı. Ağızda bekleyenlerin hattını zorla delip tehlikesizce denize açılmak istiyorlardı. Kısa bir süre sonra yukarıdan şiddetli bir kuzey rüzgarı esti ve uzak denizlerden gelmiş, sayısız askerle dolu olan o korsan gemisi görüldü. Tıpkı dalgaların üzerinde ilerleyen bir şehir gibi ya da daha çok dalgaların üzerinde uçan kanatlı bir kuş gibiydi. **4.3.** Ama imparatorluk gemileri de hazırlanmıştı. Benzer şekilde imparatorluk ticaret gemisi de seren direklerini kaldırmış halde ama yelkenleri henüz açmadan sabit bir şekilde bekliyordu. Düşman gemisi yaklaşınca yelkenleri açarak düşmanı karşıladı. Kimi zaman yandan kimi zaman da arkadan vurdular ya da vuruldular ve tabiri caizse havada zorlu bir savaş yaptılar. Orada orduların çeşitli ve farklı birliklerinin bir diğeriyle yakın çarpışma içerisinde olduğunu görmek mümkündü. Güvertelerdekiler güvertedekilere, tahta kulelerdeki tahta kulelerdekilere, direklerin en üstündekiler direklerin en üstündekilere fırlatıcı silahlarla saldırıyorlardı. Her iki taraftaki askerler

S.136 ἑκάτεροι χειροπληθέσι χερμαδίοις καὶ βέλεσι τοξικοῖς· ἔστι δ' ὅτε καὶ πελέκεσι καὶ ξίφεσιν ἄλλοις, ὅποτε μάλα δὴ πελάσαιεν ἀλλήλοις. αἱ δὲ τριήρεις οὐ μάλα τοι ἐγγύθεν παραπλεύουσαι μόνοις ἐχρῶντο τοῖς τηλεβόλοις βέλεσι. καὶ οὕτω δὴ μέχρι πολλοῦ τῆς ἡμέρας τὸν ἀπὸ τοῦ στόματος ἀμείβοντες ἀχένα εὐρώστως ἐκατέρωθεν ἅπαντες ἠγωνίζοντο, καὶ πρὸς μὲν ἀρχαῖς ἐπικρατέστερα τὰ Λατίνων ἐδόκει· ἔπειτα κωλύμενον ὑπὸ τῶν τῆς βασιλικῆς ὀλκάδος ἰστίων τὸ πνεῦμα, ἀναπόσπαστα παραπλεύουσης διηνεκῶς καὶ συμμετρῶς ἕκ τε πρύμνης καὶ πλευρᾶς δεξιᾶς, ὅθεν ἐκεῖνο προσέρρει, μαλακώτερον τοῖς τῶν πολεμίων ἰστίοις προσέβαλλε καὶ οὐ στερρόν οὐδὲ μάλα τοι εὐτονον παρεῖχε τῇ ὀλκάδι τὴν κίνησιν. **(Δ.)** Ὁ δὲ μείζον Λατίνοις ἀτύχημα ἐγεγόνει, θρασύτερόν τις ἐξ αὐτῶν τῇ Ῥωμαίων ἐπιπηδήσας ὀλκάδι ὄξει πελέκει τὰ καιριώτερα τῶν καλωδίων ἐξέτεμε· διὸ κατενεχθεῖσα ἡ κεραία κατὰ μέσσην τὴν τῶν Λατίνων ὀλκάδα ἀπόλεμον ἐκείνης τὸ πλεῖστον ὀπλιτικὸν ἐξαίφνης πεποίηκε· κἀντεῦθεν ἀδεῶς κατὰ κύκλον καὶ αἱ τριήρεις πελάσασαι στερρότερον ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἔβαλλον. ἤδη δὲ τις καὶ εἰσεπήδησεν ἔνδον τῆς πολεμίας ὀλκάδος, καὶ ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ, καὶ τρεῖς ἐπὶ δύο, καὶ τέσσαρες ἐπὶ πλείστοις, ἕως τελέως κρατήσαντες, τῶν πολεμίων ὅσοι μὴ ἐτεθνήκεσαν, τοὺς μὲν τραυματίας, τοὺς δὲ δεσμώτας ἐκεῖθεν ἐξείλον. τοῦτο δεύτερον τῆς βασιλείως ὀξύτητος καὶ σπουδῆς ἐναργέστερον γνῶρισμα· τοῦτο τοὺς Λατίνους εἰς

el büyüklüğünde taşlar ve oklar kullanıyorlardı. Diğer taraftan birbirlerinin yakınlıklarına geldiklerinde baltalar ve diğer kılıçlar da kullanılıyordu. Triremeler çok yakında yol almıyor, birbirlerine yalnızca oklarla uzaktan saldırıyorlardı. Böylece gün boyunca iki taraftan herkes cesurca savaşarak dar denize kadar geldiler. İlk başlarda Latinler daha üstün olduklarını düşünüyorlardı ama daha sonra yelkenlerine rüzgarın üflediği imparatorluk gemisi tarafından engellendiler. Sürekli ayrılmadan rüzgar hangi noktaya eserse ona göre arkalarından ve sağ taraflarından ilerlediler. Rüzgar düşmanların yelkenlerine daha yumuşak vuruyordu ve gemiye ne sağlam ne de hızlı olan bir hareket imkanı sağlıyordu. **4.4.** Latinler için daha büyük bir talihsizlik de oldu. Onlardan aşırı özgüvenli birisi Romalıların gemisine atlayarak keskin bir baltayla halatların daha önemli olanlarını kesti. Bunun ardından gemi direği Latinlerin gemisinin ortasına düşerek bir anda askerlerinin pek çoğunun ölümüne sebep oldu. Onun ardından triremeler onu korkusuzca çember içerisine alarak yaklaşıp onun yakınından daha sert saldırdılar. Daha sonra da birisi, ondan sonra başkası, üçü, dördü ve çoğu düşman gemisinin içerisine atladılar ve en sonunda üstün gelerek düşmanlardan ölmemiş olanları, kimilerini yaralı, kimilerini de esir olarak ele geçirdiler. Bu, İmparator'un keskinliğinin ve çabukluğunun ikinci ve daha parlak bir işaretiydi. Bu, Latinleri

S.137 ἐσχάτην ἤλασε δειλίαν καὶ φόβον· καὶ τὸ πολὺ τοῦ θράσους μεταθεμένους καὶ τὸν συνήθη τῦφον ὡς ἄκαιρον ἀπορρίψαντας μετριωτέρους γενέσθαι ἠνάγκασεν.

ε'. Ἐγὼ δὲ ἐκεῖνο ἐπαναλήψομαι. τῷ σουλτὰν Ἀζατίνη φυγάδι ὡς εἴρηται γενομένῳ ἐκ τῆς πόλεως Αἴνου ἅμα τῷ υἱῷ αὐτοῦ Μελήκ καὶ διαβάντι τὸν Ἰστρον, αὐτῷ μὲν τὸ βουλόμενον ἐκπληρῶσαι οὐκ ἐξεγένετο. φθάσαν γὰρ τὸ χρεὼν τῶν βουλευμάτων ἐξέτεμε τὰς ὁδοὺς. ὁ δὲ Μελήκ βραχὺ διατρίψας αὐτόθι βίον ἔπηλυν καὶ οὐ μάλα οἱ ἀρέσκοντα εἶτα διὰ τοῦ Πόντου διέβη πρὸς τοὺς ἐν Ἀσία Σκύθας· ἀφ' ὧν τὸ ἐνδόσιμον εἰληφῶς ἦκε ζητῶν τὴν τῶν Τούρκων ἀρχὴν ὡς πατρικόν τινα κληρον. τῶν μὲν οὖν ἄλλων σατραπῶν οἱ μὲν συνήεσαν καὶ προσήεσαν ὅσα καὶ δεσπότη σφῶν αὐτῶν· οἱ δ' ἤμελλον. εἷς δὲ τις Ἀμούριος ὄνομα δῆμον συνηθροικῶς ληστρικὸν οὐ βραχὺν, ἀλλὰ μάλα συχνὸν, πόλεμον ἤρατο κατ' αὐτοῦ καὶ τέλος τρεψάμενος ἐδίωξεν ἄχρι θαλάττης· τότε μὲν οὖν ὁ Μελήκ ἐς τὴν κατὰ Πόντον Ἡράκλειαν διεσώθη καταφυγών. ἦρος δ' ἐπιστάντος ἔδοξεν αὐτῷ ἀπιέναι πρὸς βασιλέα περὶ τὸ Νύμφαιον διατρίβοντα. καὶ μέντοι καὶ ἀπιὼν ἐκεῖ μὲν οὐκ ἀφίκετο· ὁ δὲ ἄλλ' ἐτέραν ἐτράπετο μεταξὺ καὶ παρὰ τοὺς Τούρκους αὐθις ἐλθὼν τὴν πατρικὴν ἐζήτει ἀρχὴν. ὅθεν ἐν οὐ μακρῷ καὶ οὗτος τὸν βίον ἀπολιμπάνει, λάθρα τινῶν φονευτῶν συστάντων ἐπ' αὐτόν. **(B.)** Τῆς δὴ τῶν Τούρκων ἀρχῆς οὕτω φθαρείσης καὶ τῶν πραγμάτων

son derece büyük bir çaresizliğe ve korkaklığa sürdü. Yersiz küstahlıklarını ve karakteristik sanrılarını atarak onları daha ölçülü olmaya zorladı.

5.1. Şimdi anlatıya devam ediyorum. Sultan Azatinês'in Ainos şehrine oğlu Melêk ile beraber kaçıp İstros'a geçtiğinden bahsetmişim.³³⁶ Ancak onun için amacını yerine getirmek mümkün olmadı. Kader ona ulaşarak amaçlarının yolunu kesmişti. Melêk ise orada kısa bir süre bir yabancı hayatı sürdürdükten sonra çok memnun olmadığından Pontos üzerinden Asya'daki İskitlerin yanına geçti. Onlardan üzerinde babadan gelme hakkının olduğu Türklerin hükümdarlığını talep etme konusunda bir işaret alarak geldi. Diğer satraplardan kimileri bir araya gelerek efendilerinin yanına geldiler, kimileri ise duraksadılar. Amourios isminde birisi önemsiz değil hatta büyük olan bir korsan topluluğu toplayarak ona karşı düşmanlıkta bulundu. En sonunda onu mağlup ederek denize kadar takip etti. O zaman Melêk, Pontos Herakleia'sına kaçarak kendisini kurtardı. Bahar geldiğinde o sırada Nymphaion'da bulunan İmparator'un yanına gitmeyi düşündü. Ancak oraya varmadan geri döndü. Diğer Türklerle beraber tekrar yönünü çevirdi ve babasından kalan hükümdarlığı almak istedi. Bunun üzerinden çok geçmeden kendisine düzenlenen gizli bir suikastle hayattan ayrıldı. **5.2.** Türklerin yönetimi böylece çöktü

³³⁶ Burada kendisinden bahsedilen Melik aslında Selçuklu şehzadesi ve gelecekteki sultanı II. Mesud'dur. 1280'de babasının ölümünden sonra önce Sinop'a ardından İran'a giderek burada Ahmet Teküder'e başvurmuştur. 1285'te de Selçuklu tahtına çıkmıştır. Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 274.

S.138 ἐκείνων ἐξ εὐταξίας καὶ τύχης λαμπρᾶς εἰς ἀταξίαν μεγίστην κεχωρηκότων, οὐ μόνον σατράπαι καὶ ὅσοι τῶν γένει καὶ δόξῃ διαφερόντων, εἰς πλεῖστα τεμόντες τὴν ὅλην διέλαχον ἐπικράτειαν, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ἀδόξων καὶ ἀνωνύμων ὄχλους τινὰς συρφετώδεις προσεταιρισάμενοι πρὸς ληστρικὸν ἀπέκλιναν βίον, μηδὲν τόξου καὶ φαρέτρας ἐπιφερόμενοι πλέον· οἱ καὶ τὰς τῶν ὀρῶν δυσχωρίας ὑποδύμενοι συχναῖς καὶ λαθραῖαις ἐχρῶντο ταῖς ἐκδρομαῖς καὶ τὰς ὁμόρους χώρας καὶ πόλεις Ῥωμαίων κακῶς διετίθεσαν. συνέβη γὰρ καὶ πρὸ βραχείου τοὺς τὰς ἄκρας οἰκοῦντας φύλακας μετανάστας ἐκεῖθεν γενέσθαι δι' ἔνδειαν τῶν ἐτησίων λημμάτων, ἃ παρὰ τοῦ βασιλικοῦ πρυτανείου ἐλάμβανον. ὅπερ ὡς οὐδενὸς ἄξιον παροραθὲν ἐν ἀρχαῖς μέγιστον ὕστερον ἔδοξε Ῥωμαίοις ἀτύχημα καὶ τῶν μάλα μεγίστων αἰτίον συμφορῶν. οἱ δὲ τὰς σατραπείας ἐκεῖνοι πολλαχῆ διελόμενοι Τοῦρκοι παρὰ Σκυθῶν ἐλαυνόμενοι Ῥωμαίους ἤλαυνον· καὶ ὅσον πρὸς Σκύθας ἐθελύνοντο, τοσοῦτον κατὰ Ῥωμαίων ἠνδρίζοντο· ὡς εἶναι σφισι τὴν τῶν Σκυθῶν ἔφοδον οὐ συμφορῶν αἰτίαν, ἀλλὰ σφόδρα μεγίστης χορηγὸν εὐτυχίας. εἰσεχέοντο μὲν οὖν κατὰ πλήθη ἔκ τε Παφλαγονίας ἔκ τε Παμφυλίας καὶ τὴν Ῥωμαίων ἐδήουν γῆν· ἤδη δὲ καὶ πόλεμοι συνερρήγγυντο συνεχεῖς· εἷς δὲ καὶ μέγιστος, ὃς καὶ Ῥωμαίοις ἀρχηγέτης γέγονε τῶν ὅλων κακῶν. (Γ.) Στρατοπέδων πολλῶν Τουρκικῶν ἀθροισθέντων περὶ Παφλαγονίαν ἔδοξε τῷ βασιλεῖ μεγάλην καὶ ἀξιόμαχον στείλαντι δύναμιν τὴν ἐκείνων ὀξεῖαν ἀναχαιτίσαι ἔφοδον, καθόσον ἐφικτόν· μὴ καθάπερ πύλας ῥήξαντες ἐκεῖνο τὸ μέρος

ve onların devletinin düzeni ve parlak talihi yerini büyük bir kargaşaya bıraktı. Sadece satraplar değil soyca ve ün olarak farklı olanlar bütün ülkeyi pek çok parçaya bölerek her biri bir bölgenin sahibi olmuştu ama itibarsız ve isimsiz pek çok kişi de kitlelere kendilerini kabul ettirerek kendi taraflarına çekip yaları ve sadakları dışında hiçbir şey getirmeden korsanca bir hayata düşmüşlerdi. Sınırlardaki zorlu bölgelerden gelerek çok sayıda ve gizli akınlar yaparak Romalıların komşu köylerini ve şehirlerine zarar verdiler. Çünkü onların saldırmalarından kısa süre önce sınırlarda yaşayan muhafızlar, imparatorluk hazinesinden alıyor oldukları yıllık kazançlarından mahrum kalmaları sebebiyle oradan göçmüşlerdi. Bu ilk başlarda hiç önemli görülmeyerek ihmal edildi ama daha sonra Romalıların şanssızlığının en önemli sebebinin bu olduğu görüldü. Satraplıkları çok fazla parçaya bölünen Türkler İskitler tarafından sürüldükten sonra Romalıları kovdular. İskitlere karşı büyük zayıflık gösterdiler ama Romalıları karşı yiğitçe davrandılar. İskitlerin seferi kendileri için bir şanssızlık meydana getirmiyordu aksine çok büyük şanslarının sebebiydi. Türkler Pamphylia'dan ve Paphlagonia'dan kitleler halinde dökülerek Romalıların ülkesine aktılar ve de savaşlar sürekli devam etti ki bunlardan en büyüğü Romalıları için bütün kötülüklerin başlangıcı oldu.³³⁷ **5.3.** Türklerin ordularının çoğunun Paphlagonia civarında toplanmasının ardından İmparator, eğer mümkünse, onların hızlı ilerleyişini durdurmak için büyük ve güçlü bir ordu göndermeyi düşündü. Bu onların tıpkı kapıların kırıp geçilmesi gibi

³³⁷ Grigoras'ın bu tespiti oldukça önemlidir.

S.139 μετὰ πολλῆς ἔπειτα τῆς ἀδείας καὶ κατὰ τῆς ἄλλης χεθῶσι χώρας. ἔπεμψεν οὖν στρατόν τε ἰκανόν καὶ τοὺς ἄξιοντας στρατηγούς, οἱ διὰ κακοβουλίαν αὐτοὶ τε ἐσφάλησαν καὶ τὸ πᾶν ἀπώλεσαν στρατεύμα. οἱ γὰρ Τοῦρκοι τῇ ὑστεραίᾳ μελλούσης τῆς μάχης συρρήγνυσθαι διαγρηγορήσαντες πρὶν ἡμέραν γενέσθαι προλοχίζουσιν οὐκ ὀλίγας ἐνέδρας παρὰ τὰς πρὸς ἔω τοῦ πλησίον ποταμοῦ ὄχθας· κάπειτα διαβάντες τὸν ποταμὸν ἐνταῦθα πηγνύουσι τὸ στρατόπεδον. τῆς δὴ προσηκούσης ὥρας ἐληλυθυίας συνήεσαν τὰ στρατόπεδα. καὶ τὰ μὲν πρῶτα οὐ μάλα ἀνυπόστατος ἔδοξε Τούρκοις ἢ Ῥωμαίων ὀρμή· ἀλλ' ἐκαρτέρουν ὅμως καὶ ἀντεῖχον μαχόμενοι, οὐ συστάδην τὴν μάχην ποιούμενοι, ἀλλὰ συχνῶς ἐναλλασσομένην, ὡς ἔθος αὐτοῖς. νῶτα γὰρ δεικνύουσι φεύγειν δοκοῦντες· εἶτα ἐπαναστρέφουσι τάχιστα καὶ συχνὰ τοῦτο ποιοῦντες διατελοῦσιν, ὡς ἂν τὴν τῶν ἀντιπάλων στρατοπέδων τάξιν ταράττωσι καὶ τῆς προσηκούσης στάσεως ἐξιστῶσι· κάπειτα οὕτω τεταραγμένοι ἐπείσπιπτοντες ῥᾶστα κατατροποῦνται. (Δ.) Τότε μὲν οὖν κατὰ Ῥωμαίων ἀνύσαι τὸ σφῶν αὐτῶν ἐπιτήδευμα οὐ δεδύνηται κράτιστα πεφραγμένων καὶ ὀπλισμένων· ἀλλὰ μάλα τοι τῶν οἰκείων πλείστους ἀποβαλόντες ἔφευγον παρὰ τὸν ποταμὸν ἀμεταστρεπτί· ἐδίωκε δ' ὁ στρατὸς (ὡς μὴ ὄφελον) ἀναπόσπαστα· καὶ ταῦτα τῶν συνεωτέρων στρατηγῶν συχνὰ βοώντων καὶ κωλούντων τὴν δίωξιν, οὐ μάλα τοι πεφυκυῖαν ἀνύποπτον, οὐδὲ πόρρω που δέους. ἀλλ' ἐχρῆν ἄρ', ὡς ἔοικεν, ἀρχὴν ἐκεῖνον εἶναι τὸν πόλεμον τῆς Ῥωμαίων καταστροφῆς, κολαζούσης μετρίως ἄνω-

büyük bir kitleyle diğer bölgelere akmalarını önlemek içindi. Dolayısıyla yeterli güce sahip bir orduyu ve komutanları göndermişti ama onların kötü yönetimi nedeniyle bütün ordu mahvolmuştu. Çünkü Türkler, ertesi günde gerçekleşecek savaş için günler öncesinden düşünerek nehrin doğu kıyısına doğru pusular kurmalarının ardından bekliyorlardı. Daha sonra nehri geçerek orada ordugah kurdular. Uygun zaman gelince ordular karşı karşıya geldiler. Türkler ilk başta Roma saldırısını çok dayanılmaz olarak görmediler. Yine de adetleri gereği göğüs göğüse değil sürekli yer değiştirerek direnip karşı koydular. Geriye kaçıyor gibi görünüp ardından sık sık ve hızlıca geri saldırmaya devam ettiler ki düşman ordularının düzenini bozsunlar ve onları birbirlerinden ayırsınlar, ardından bu şekilde onları kargaşaya sürükleyerek kolayca kaçmalarına sebep olsunlar. **5.4.** Ondan sonra ise Romalılara karşı kendilerinin geleneksel taktikleriyle üstün gelemedikleri için ki çünkü onlar iyi hazırlanmış ve teçhize olmuşlardı, çok fazla kayıplar vererek doğrudan nehir kenarına kaçtılar. Büyümekte olan tehlikeyi sezen bilge komutanların takibatı engellemek için verdikleri emirlere rağmen Roma ordusu onları (etmemesi gerekirken) ayrılmadan takip etti. Ancak bu Romalıların savaşta boyun eğeceğinin habercisi gibiydi; takdir-i ilahi gereği işledikleri

S.140 θεν τῆς προνοίας μυρίων χάριν ἀμαρτημάτων. ταύτη τοι καὶ διαβάντας τὸν ποταμὸν διαβάντες ἐδίωκον καὶ αὐτοὶ, κόπτοντες ἀεὶ τοὺς νοθρότερον φεύγοντας, ἕως ἐνέτυχον αἰφνιδίως καὶ ἀπροόπτως τοῖς λόχοις τῶν Τούρκων, ἀνδράσιν ἀναπεπαυμένοις καὶ ἀκμάζουσιν ἄνδρες ἀσθμαίνοντες ὑπὸ δρόμου καὶ καύματος· καὶ οὕτω δὴ κυκλωθέντες ἐκεῖθεν μὲν μυριάσι στρατοῦ, ἐντεῦθεν δὲ τῷ ποταμῷ, πλὴν ὀλίγων ἅπαντες κατεκόπησαν, ὀλίγον δυνηθέντες ἐνδείξασθαι τι λόγου καὶ μνήμης ἄξιον. **(E.)** Ἐκεῖθεν μέντοι ἀρξάμενοι καθάπερ πύλης ἀνοιχθείσης κατὰ πολλὴν ἤδη τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν οἱ πολέμιοι πᾶσαν ἐπόρθουν καὶ ἔκαον τὴν Ῥωμαίων χώραν, κατιόντες ἄχρι Σαγγαρίου τοῦ ποταμοῦ. ὅθεν ἀπηγορευκῶς ὁ βασιλεὺς πολυχνίοις συχοῖς ὠχύρωσε τὸν ποταμὸν Σαγγάριον, μὴ καὶ αὐτοῦ ἐπιβάντες κυριεύσωσι Βιθυνίας. οὐ γὰρ ἔκρινε δεῖν ἀποσπάσαι τὰς ἄλλας Ῥωμαίων δυνάμεις, ὅθεν ἀπησχόληντο. αἱ μὲν γὰρ Θρακικαὶ ταῖς Βουλγαρικαῖς ἀπησχόληντο μάχαις· αἱ δὲ Μακεδονικαὶ ταῖς τε Θετταλικάις καὶ ταῖς τῶν Ἰλλυριῶν· αἱ δ' αὖ τῆς κάτω Ἀσίας, ὅσων Φρυγία τε καὶ Λυκία ὀρίζουσι καὶ οἱ περὶ Μαίανδρον ἀρδεύουσι ποταμοὶ, πρὸς τὰς ληστρικὰς ἐφόδους τῶν ἄλλοτε ἄλλοσε ἐρχομένων Τούρκων ἔμελλον ἀπαντῆσαι· τό, τε ναυτικὸν καταλύειν καὶ ἀνθέλκειν πρὸς ἠπειρον τῶν ἀτοπωτάτων ἐδόκει. τάχιστα γὰρ ἂν οὕτω γε ἀνατραπήσεσθαι καὶ τὴν τῆς θαλάττης γαλήνην πρὸς χειμῶνας καὶ κλύδωνας μείζους τῶν τῆς Ἀσίας. ὅθεν κατὰ χώραν μενούσας αὐτὰς αὐτόθεν ἀπαντᾶν πρὸς τοὺς πολε-

sayısız günahların karşılığı olarak cezalandırılıyorlardı. Bu şekilde nehri geçtikten sonra Türklerden geride kalanları katlederek Türklerin ani ve beklenmedik pusularına kadar takibatlarına devam ettiler. Romalılar yoldan ve sıcağın zor nefes alırlarken, Türkler dinlenerek yeniden güç kazanmışlardı. Böylece bir taraftan binlerce kişilik bir orduyla bir taraftan da nehirle çevrelendiler ve çok az kişi hariç hepsi katledildiler ve cesaretlerine dair çok az bir şey kanıtlayabildiler.³³⁸ **5.5.** Bunun ardından düşmanlar, karşılarında duracak kimse olmadığından ötürü tıpkı bir kapıyı sonuna kadar açmışlar gibi bütün Roma ülkesini yağmalayıp yakıp yıkarak Sangarios³³⁹ nehrine kadar geldiler. O sırada çaresizlik içerisindeki İmparator Sangarios nehrini Türklerin Bithynia'ya saldırıp boyun eğdirmelerini önlemek amacıyla pek çok kale ile tahkim etti. İmparator Romalıların diğer kuvvetlerini çağıramayacağını düşündü. Çünkü o sırada Trakyalılar Bulgarlarla, Makedonyalılar ise Teselyalılar ve İliryalılar ile yapılan savaşlarla meşguldüler. Phrygia ve Likya ile sınırlanan ve Maiandros tarafından sulanan Asya'nın güneyinde bulunanlar ise, diğer yerlerden gelen Türklerin saldırılarıyla karşılaşıyorlardı. Donanmayı lağvedip bütün askerleri karaya çekmek son derece yersiz görünüyordu. Çünkü bu hızlı bir şekilde denizin sakinliğini Asya'dakinden daha büyük bir fırtınaya dönüştürdü.

³³⁸ 1261'in hemen sonrasında Türk kuvvetleri Sakarya nehrinin ötesine geçmeyi başarmışlardı. Burada sınırlarda görev yapan akritailere gerekli ilginin gösterilmemesi ve Batı yönündeki savaşların etkisi çok büyüktür. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzylları*, s. 104-106.

³³⁹ Sakarya nehri.

S.141 μίους ὁ βασιλεὺς προσετετάχει, ἀγαπητὸν εἶναι μᾶλλον κρίνας τὴν ἐσκεμμένην τῶν ὄντων ἀσφάλειαν, ἢ τὴν μετὰ κινδύνων ἄδηλον ἔκβασιν. (ζ.) Ἐπεὶ δὲ ταῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν ἄκραις τῶν ἡμετέρων ὁρίων ἐς οἴκησιν σφῶν αὐτῶν ἀδεῶς οἱ βάρβαροι κατεχρήσαντο καὶ κατὰ σατραπείας ὅσιν αἰχμάλωτον ἔσχον γῆν αὐτοὶ διελόμενοι διέζωσαν πᾶσαν ἀπὸ θαλάσσης τῆς περὶ Πόντον καὶ Γαλατίαν ἕως θαλάσσης τῆς περὶ Λυκίαν καὶ Καρίαν καὶ ποταμὸν τὸν Εὐρυμέδοντα· τίς ἂν ἰκανὸς εἶη μακρότερον Ἰλιάδος ἀποτεῖναι λόγον πρὸς ἀξίαν ἀφήγησιν τῶν δεινῶν, ὧν ἐπῆγον Ῥωμαίοις διηνεκῶς ἐφ' ἡμέρα καὶ νυκτι, ὡς τοσοῦτον ἐσαεὶ τὰ Ῥωμαίων ἐς φθορὰν καταρρεῖν, ὅσον οἱ βάρβαροι προὔχωρον ἐπὶ τὸ μείζον; πάντα μὲν γὰρ ὡς ἐν κεφαλαίῳ ξυνειλοχότας παραδραμεῖν νωθρᾶς ἂν εἶη καὶ γνώμης καὶ γλώττης· καὶ μία μὲν οὐδεμία γένοιτ' ἂν αἴσθησις, ὅσων ἄξια θρήνων τὰ πεπραγμένα. πάντα δ' αὖ καθ' ἕκαστον ἀφηγεῖσθαι πειρᾶσθαι μήτε τῶν ἡμῖν δυνατῶν εἶναι, καὶ πρὸς γε ἔτι δεήσει πηγὰς δακρύων ἀφιέναι συχνὰ τῶν ὀφθαλμῶν, ὅσοι φίλοικτον καὶ μάλα εὐαίσθητον ἔσχον καρδίαν· καὶ δόξομεν αὐτοὶ γε ἡμεῖς μονωδεῖν, οὐχ ἱστορίαν διεξιέναι. ὅθεν οὔτε πάντα λεκτέον οὔτε πάντ' ἀφετέον· ἀλλὰ μέτρια τινα λεκτέον ἀπολεξαμένοις ἀπὸ πολλῶν καὶ ἄλλοτ' ἄλλα, κατὰ καιρὸν ἕκαστα τὸν προσήκοντα. (Ζ.) Ἐν μὲν οὖν τῇ πρώτῃ ἐκείνῃ ἐφόδῳ πλείστην καὶ ἀναρίθμητον ξυναγαγόντες οἱ βάρβαροι λείαν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ ὅσα τῶν πραγμάτων εὐζῶνοις ἀνδράσιν ἐτύγχανον φορητὰ, διμερίζοντο κατὰ σφᾶς. μετὰ

O zaman İmparator herkesin buldukları yerlerde kalarak düşmanlarına karşı mücadele etmelerini emretti. Bu karar görülemez bir tehlikeye karşı yola çıkmaktan daha güvenliydi. **5.6.** Bunun ardından barbarlar korkusuzca bu durumu kullanarak bizim sınırlarımızı aşip Asya'nın uzak yerlerini yurt edindiler ve elde ettikleri toprakları satraplıklara bölerek Pontos ve Galatya civarındaki denizden Likya ve Karya civarındaki denize ve Eurymedon³⁴⁰ nehrine kadar olan her yeri çevirdiler. Barbarlar ne kadar çok ilerlerse Romalılar için gece gündüz sürekli o kadar büyük bir yıkıma neden olan ve İlyada'dan daha uzun fenalıkları daha önce hiç anlatılmamış bir şekilde kim anlatabilir? Bunları bir bölümde derleyip üzerinden geçmek akıl ve dil için ağırdır ve yaşananlar ne kadar üzücü olsa da hiçbir algı oluşturmaz. Öte yandan bunların her birini detaylı olarak anlatma girişiminde bulunmamız da mümkün değildir ve bunun yanında duyarlı bir kalbe sahip olanların gözlerinden boşalan gözyaşı pınarlarına ihtiyaç duyar. Ben de bizim için bir tarih anlatımı değil bir mersiye yazdığımı düşünüyorum. Bu nedenle ne her şeyi anlatmak ne de her şeyi göz ardı etmek gerekiyor. Ancak pek çok şeyden anlatılması uygun olanlardan, ilgili yerlerde bahsedilecek. **5.7.** Barbarlar bu ilk saldırılarında büyük miktarda ve sayısız adam ve kadın ganimeti elde edip hareket etmelerini engellemeyecek kadar taşımayı başardıklarını kendi aralarında paylaştılar.

³⁴⁰ Köprüçay, Isparta.

S.142 μέντοι τῶν ἄλλων ἦσαν ἐν ἐκείνῃ τῇ λείᾳ καὶ ἀδελφαὶ δύο κόραι νεάζουσαι· αἱ δὴ, ἐπειδὴ χωρίζεσθαι ἤμελλον ἀπ' ἀλλήλων διὰ τὸ μὴ ὑφ' ἐνὶ δεσπότῃ λαχεῖν, στᾶσαι κατὰ πρόσωπον ἀλλήλαις ἤττους τοῖς θρήνοις ἀπέδειξαν τὴν τε Ἐκάβην ἐκείνην τὴν ἀπὸ Τροίας καὶ Νιόβην ἐκείνην τὴν δι' αἰῶνος δακρύουσαν καὶ πάσας ὀπόσας βίβλοι φέρουσι τραγικαί· ἐστερνοτυποῦντο πικρῶς, ρύακας αἱμάτων ἐτρύγων τοῖς ὄνυξιν, ἐπυρπολοῦντο τὰ σπλάγχνα, στεναγμοὺς ἀνέπεμπον οἷα καπνὸν ἐκ μεγάλης καμίνου· τέλος περιπλακεῖσαι ἀλλήλαις ὑπὸ λειποθυμίας εὐθὺς τοῦ ζῆν ἀπερράγησαν, ὥσπερ οὐκ ἀνεχομένης ἐνδοῦναι τῆς φύσεως διαζευχθῆναι τὰ σώματα πρότερον ἢ τὰς ψυχάς. **(H.)** Συνέβη δ' ἐπὶ τούτοις ἀπελθόντα τὸν τοῦ βασιλέως υἱὸν Ἀνδρόνικον ἐντολαῖς πατρικαῖς ἀνοικοδομῆσαι πάλαι πεπτωκυῖαν τὴν πέραν Μαιάνδρου τοῦ ποταμοῦ πόλιν οὕτω πως ἐπικεκλημένην Τράλλεις, ἔρυμα δῆθεν γενησομένην τῶν ἔγγιστα χωρίων, ὁπότε κατατρέχοιεν οἱ πολέμιοι· ἀλλ' οὐπω μετὰ τὴν κτίσιν τέτταρες ὅλοι παρήλθον ἐνιαυτοὶ, καὶ κυκλωσάντων τῶν Τούρκων καὶ περιστρατοπεδευσάντων ἐφ' ἱκανὸν, ἠναγκάσθησαν ἐνδοθεν ὅσοι μὴ τῇ δίψῃ καὶ τῷ λιμῷ ἐτεθνήκεσαν ἑαυτοὺς τοῖς πολεμίοις προδοῦναι, εἴκοσι χιλιάδων τὸ πλῆθος οὐ μείους ὑπάρχοντες· οἱ δὴ καὶ ἀπαγόμενοι δέσμοι τοὺς τελευτήσαντας ἐμακάριζον, ἅπαξ δουλείας καὶ πόνων ἀπαλλαγέντας μακρῶν. **(Θ.)** Ἄλλ' ἐκεῖνο μικροῦ με παρέδραμεν. ἀνοικοδομουμένης, ὡς εἰρήκειμεν, τῆς

Bu ganimet içerisinde diğeriyle birlikte iki genç kız kızkardeş de vardı. Bunlar aynı efendi tarafından elde edilmemeleri sebebiyle birbirlerinden ayrılacakları için yüzyüze gelip Troialı Hekabe ve hayatı boyunca gözyaşı döken Niobe ve kitaplarda yer alan diğeri trajik figürler gibi ağıtlar yaktılar.³⁴¹ Acı içerisinde göğüslerini dövüp, tırnaklarıyla kan akıntıları çizip, ateş içerisinde yanarak, büyük bir fırından çıkan dumanlar gibi inlediler. Nihayet birbirlerini sarıldıktan sonra bayılıp canlarını verdiler. Sanki doğa ruhlarından daha önce bedenlerinin ayrılmasına dayanmaya tahammül edememiş gibiydi. **5.8.** Bunlar olduktan sonra İmparator'un oğlu Andronikos babasının emriyle Maiandros'un öte yanındaki Tralleis³⁴² olarak adlandırılan enkaz halindeki şehri yeniden inşa etmek için yola çıktı. Komşu bölgeleri düşman saldırılarından korumak amacındaydı. Böylece şehirde yeniden düzen kurulmasının üzerinden tam dört sene geçmemişti ki Türkler tarafından çevrilip uzun bir süre kuşatıldı. Şehrin içindekiler eğer susuzluktan ya da açlıktan ölmemişler ise kendilerini düşmanlara teslim etmek zorunda bırakıldılar; sayıları yirmi binden az değildi. Bunlardan esir olarak götürülenler ölmüş olanları kutsamışlardı çünkü uzun süreli esirlikten ve büyük sıkıntılardan kaçmışlardı.³⁴³ **5.9.** Az kalsın şunu unutuyordum: Bahsetmiş olduğum gibi

³⁴¹ Homeros'un destanlarında ve bir takım tragedya oyunlarında çektikleri acılarla ön plana çıkan anne simgeleridir. Daha fazla bilgi için bkz. Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1996.

³⁴² Aydın.

³⁴³ Andronikos babası tarafından 1278'de gönderilmişti. Tralleis şehrine çevre bölgelerden nüfus yerleştiren Andronikos ayrıldıktan kısa bir süre sonra şehir Menteşe Beyliği tarafından ele geçirilmiştir. Pachymeres, *Relations Historiques*, VI.21; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 108-109.

S.143 πόλεως ταυτησι εὔρηται λίθος πάλαι πολὺν κατορωρυγμένος ἐκεῖ που τὸν χρόνον, ἐν ᾧ ἐνεγέγραπτο χρησμός οὕτοςί· τῆς δὲ πόλεως Τράλλεως τὸ κάλλος χρόνοις ἐσεῖται σβεννύμενον. τὸ δὲ πολλοστὸν ταύτης καταλειφθὲν ἐν ὑστάτοις ἐκφοβηθήσεται ἔθνει ἀνάρχῳ. ἀλώσεται δὲ οὐδαμῶς. ἀνακαινισθήσεται δὲ παρὰ δυνατοῦ νικωνύμου, ὃς ὀκταπλῆν ἀγλαῶς ἐννάδα βιώσει δίσκων καὶ τρὶς ἑπτὰ κυκλῶν πόλιν Ἀττάλου λαμπρνεῖ. ᾧ καὶ πόλεις ἐσπέριαι ὑποκύψουσι, καὶ ἀγέρωχοι ὑποκλιθήσονται παιδικῶς. οὗτος ὁ χρησμός τοῖς πολλοῖς οὐ παλαιὸς ἐδόκει χρησμός, ἀλλὰ νεωτέρων πλάσμα τινῶν. ἦσαν δ' οἱ καὶ πιστὸν ἠγοῦντο καὶ ἀληθῆ· καὶ πολλοὺς ἐντεῦθεν ὑπέτεινον χρόνους τῷ βασιλεῖ τῆς ζωῆς. οὐ γὰρ ἐπὶ μόνην ἴσαντο τὴν ὀκταπλῆν ἐννάδα, ἣ πρὸς δύο καὶ ἑβδομήκοντα ἀναλύεται ἔτη· ἀλλὰ καὶ τοὺς τρὶς ἑπτὰ προσετίθεσαν κύκλους, ὡς ἔτη γίνεσθαι ἅμα τὰ πάντα τρία καὶ ἐνενήκοντα. ἀλλ' ὥσπερ καὶ τᾶλλα τῶν χρησιμοδοτουμένων δυσεῖκαστά εἰσι καὶ δυσξύμβολα καὶ πλείστας δεχόμενα τὰς ἀνελίξεις καὶ ἀναπτύξεις μέχρις αὐτῆς ἐκβάσεως, οὕτω καὶ οὗτος ὁ χρησμός ἐπλάνα τοὺς πλείστους καὶ αὐτὸν δὴ τὸν βασιλέα Ἀνδρόνικον μέχρις αὐτῆς τελευτῆς, ὡς εἰρήσεται. ἐξ ἀνθρώπων δ' αὐτοῦ γενομένου αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ χρησμός διεσάφησεν. ἐγένοντο μὲν γὰρ ἔτη τὰ μὲν μετὰ τῶν βασιλικῶν παρασήμων τῆς τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου ζωῆς δύο καὶ ἑβδομήκοντα· τὰ δὲ μετὰ τοῦ μονα-

şehir yeniden kurulurken orada toprak altında uzun zamandır gömülü kalmış eski bir taş bulundu. Üzerinde şöyle bir kehanet kazınmıştı: Tralleis şehrinin güzelliği zamanla kaybolacak ve geride kalan sakinlerinin soyundan gelenler başsız bir ulus tarafından tehdit edilecekler ama şehir hiçbir surette ele geçirilmeyecek. Güçlü bir isim kazanan tarafından yeniden canlandırılacak ki bu kişi sekiz kere dokuz yıl soylu bir şekilde yaşayacak ve üç kere yedi döngü Attalos'un³⁴⁴ şehrini parlak kılacak. Batıdaki şehirler ona boyun eğecekler ve kibirliler çocuk gibi diz çöcekler. Bu kehanet pek çokları için eski bir kehanet gibi görünmüyordu aksine yakın zamanlarda kurgulanmış olduğu düşünülüyordu. Diğerleri için ise güvenilir ve gerçektiler ve İmparator için çok uzun bir hayat süreceği tahmininde bulundular. Yalnızca sekiz kere dokuzda durmadılar ki bu yetmiş iki yıl ediyordu ve üç kere yedi döngü de eklediler. Bu da toplam doksan üç yıl oldu. Ancak diğer kehanetvari cevapları çözümlenmek ve tahmin etmek zor olduğundan onun gerçekleşmesine kadar pek çok açıklamalar ve yorumlamalar verir. Bu nedenle bu kehanet pek çokları gibi İmparator Andronikos'un kendisini de anlatacağım gibi yanılttı. Ancak onun ölümünün ardından kehanet belirgin bir hale geldi. İmparator Andronikos'un yaşamının İmparatorluk göstergesiyle beraber olan zamanı yetmiş iki yıldır ve manastır

³⁴⁴ Aydın.

S.144 χικοῦ σχήματος ἕτερα δύο ἔγγιστα. τὸ δὲ, τρις ἑπτὰ κυκλῶν, οὐδὲν ἦν ἕτερον, ὡς φασιν, ἢ ὅτι πρῶτον καὶ εἰκοστὸν τηνικαῦτα παρήμειβεν ἔτος, ὁπότε τήνδε τὴν πόλιν ἀνέστησε καὶ ἐλάμπρυνεν. ἦν δὲ τῆς πόλεως πρῶτος οἰκιστὴς ταυτησι Ἄτταλός τις εὐγενής, ἄποικος Τροίας, εἰς ὑπόμνημα ταύτην ἐγείρας τῆς παλαιᾶς ἐκείνης Τροίας ἀλούσης· ὅθεν καὶ ἀναλυομένου τοῦ ὀνόματος τούτου Τροία ἄλλη καλοῖτ' ἂν ἢ τοιαύτη πόλις. ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τῆς τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου βιοτῆς καὶ τελευτῆς εἰρήσεται καθ' ἕκαστον κατὰ τὸν προσήκοντα τόπον ἔμπροσθεν· νῦν δ' ἐπὶ τὸ πρότερον ἵχνος τοῦ λόγου φέρε ἐπανακάμψομεν.

ς'. Ἐφθημεν ἀποδεδειχότες τὸν ῥῆγα τῆς Ἰταλίας Κάρουλον ἄνδρα μεγαλουργὸν καὶ βελτίστη δυνάμει συνέσεως χρώμενον ἕς τε τὰς ἐπινοίας καὶ τὰ βουλευμάτα ὧν ἔμελλε δρᾶν ἕς τε αὐτὰ δὴ τὰ δρώμενα. ἀλλ' ἀντέπραττεν αὐτῷ καθάπαξ εἰπεῖν ἢ τοῦ βασιλέως δραστικωτέρα ὀξύτης καὶ ἀντεκάθητο ὑπερδέξιος· καὶ πέρας οὐ συνεχώρει χρηστὸν οὔθ' οὔτος ταῖς ἐκείνου κατὰ Ῥωμαίων ἐπακολουθῆσαι πράξεσιν, οὔτ' ἐκεῖνος ταῖς τοῦ βασιλέως κατὰ Λατίνων· ἀλλ' ἦν οὔτως ἐπὶ μακρὸν τὰ ἐξ ἀμφοτέρων ἀντίπαλα καὶ ἰσόρροπα, ὡς καὶ φήμην ἐξενεχθῆναι τοιαύτην πρὸς τῶν συνετωτέρων ἀνδρῶν εὐστόχως ἐπ' ἀμφοῖν εἰρημένην, ὡς εἰ μὴ τηνικαῦτα τοιοῦτος βασιλεὺς τοῖς Ῥωμαίων ἐπεστάτει πράγμασι, ῥαδίως ἂν ὑπὸ τῷ ῥηγὶ τῆς Ἰταλίας Καρούλῳ ἢ Ῥω-

yaşamı da yaklaşık iki seneydi. Bu üç kere yedi döngülük yani yirmi bir yıllık zaman şehir yeniden inşa ettiği ve parlak hale getirdiği dönemden başka bir şey değildi. Şehrin ilk kurucusu Troia yerleşimcisi Attalos adlı bir soyluydu ve şehri ele geçirilen eski Troia'nın hatırası olarak yükselmişti. Onun ismi çözümlendiğinde bu şehrin adının benzer şekilde diğer Troia olarak adlandırıldığı görülebilir. Ancak İmparator Andronikos'un hayatı ve ölümü hakkında önümüzdeki uygun yerlerde bahsedilecek. Şimdi sözü tekrar bıraktığım yere getireceğim.

6.1. İtalya Kralı Karoulos'un büyük işler gerçekleştiren bir adam olduğunu ve gereken en iyi kararı veren ve amaçlarını gerçekleştirmeyi başardığını vurgulamıştım. Ancak İmparator etkili zekasıyla üstün bir şekilde onun karşısında hareket etmekteydi. Sonuç olarak ne İmparator onun Romalılara karşı, ne de Karoulos İmparator'un Latinlere karşı hareketinin başarıya ulaşmasına izin veriyordu. Böylece iki taraf da uzun bir süre boyunca dengeyi sürdürdüler. Bilge adamların iki taraf üzerinde doğru bir tahminle aktarmış olduğu gibi, eğer o sırada Romalıların başında böyle bir imparator olmasaydı, Romalıların egemenliği kolayca İtalya Kralı Karoulos tarafından ele geçirilmiş olacaktı.

S.145 μαίων ἡγεμονία ἐγεγόνει· καὶ αὖ τὸ ἀντίστροφον, εἰ μὴ τηνικαῦτα τοιοῦτος ῥῆξ τοῖς Ἰταλῶν ἐπεστάτει πράγμασι, ῥαδίως ἂν ὑπὸ τῷ βασιλεῖ ἢ Ἰταλῶν κατέστη ἡγεμονία. ὥστε καὶ θαυμάζειν ἔπεισί μοι τὴν ἀνεξιχνίαστον τοῦ θεοῦ πρόνοιαν, πῶς καὶ τῶν ἄκρων ἐναντίων ἐν ποιῆ συνάγεσθαι τέλος. ὁπότεν γὰρ ἐναντιούμενας ἀλλήλαις δύο τινὰς ἐπαρχίας συνίστασθαι καὶ ἄμφω βούληται καὶ μηδετέραν παρὰ τῆς ἐτέρας κυριευθῆναι, δυοῖν οἰκονομεῖ θάτερον· ἢ γὰρ μεγαλογνώμονας καὶ σπουδαίους ἐκατέραις τοὺς ἀρχηγοὺς ἐφευρίσκει καὶ ἐφιστᾶ, ὡς ἂν κατὰ ἀντιπερίστασιν παρ' ἐκατέρων τὰ ἐκατέρων ὀρμήματα θραύηται καὶ ἀνεέργητα διαμένη, καὶ τ' ἀσφαλὲς οὕτωςι τοῖς τόποις διασώζηται· ἢ καὶ ἄμφω τοὺς ἀρχηγοὺς ὀλιγογνόμονάς τε καὶ ἀσθενεῖς, ὡς μηδέτερον καθ' ἐτέρου κινεῖσθαι δύνασθαι, μηδ' ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν καὶ συγχεῖν τοὺς ἀρχαιοτέρους τῶν ἐπαρχιῶν ὄρους· καὶ οὕτως ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἄκρων ἐναντιωμάτων μίαν ποιεῖται ἀσφάλειαν. **(B.)** Ἴδου γὰρ κἀνταῦθα παρὰ πάντα τὸν χρόνον τῆς αὐτοῦ βιοτῆς οὐκ ἔληξεν ἐπίβουλα δρῶν καὶ πολέμια κατὰ τῶν Ῥωμαίων ὁ Κάρουλος· ἀλλ' ἔμενεν ἄπρακτος παρευδοκιμούμενος ταῖς τοῦ βασιλέως ὀξείαις ἀντεμβολαῖς καὶ ἀντεπιχειρήσεσι. καὶ τὰ μὲν ἄλλα κατὰ τὴν οἰκείαν ἕκαστα διεξεληλύθειμεν χώραν· ἤδη δὲ τὸ τελευταῖον ἐρῶν ἔρχομαι. ὠδινε μὲν γὰρ ὁ Κάρουλος ἀεὶ κατὰ βασιλέως ἐπιβουλήν καὶ καιρὸν ἐζήτει τὴν ὠδίνα ἐκρῆξαι. ἄρτι δ' ἐκπολεμωθέντας ἰδὼν κατὰ βασιλέως ἔνθεν μὲν Ἰωάννην τὸν σεβαστοκράτορα τὸν τῆς Θετ-

Aynı şekilde eğer o sıralarda böyle bir kral İtalyalıların devletinin başında olmasaydı, İmparator tarafından İtalya'nın egemenliği elde edilecekti. Bu nedenle Tanrının gizemli bir şekilde gerçekleşen takdirine şaşmaktayım. Eğer iki farklı rakip eyaleti eşleştirmeyi ve ikisinin de bir diğeri tarafından boyun eğdirilmemesini arzu ediyorsa şu ikisinden birini düzenler: Ya iki tarafa da asil ruhlu ve olağanüstü yöneticiler getirip yerleştirirdi ki iki tarafın da birbirlerine karşı olan saldırıları dağılsın ve etkisiz kalmaya devam etsinler ve iki taraf için de güvenlik sağlansın, ya da iki tarafa da az ilgili ve zayıf yöneticiler atardı ki her ikisi de birbirlerine karşı hareket edemesinler. Hiç uzağa sıçramayarak bölgelerin eski sınırlarını bulandırdığı da olurdu. Böylece iki uçtaki bölgeler için bir güvenlik meydana getirirdi. **6.2.** Bu şekilde Karoulos bütün hayatı boyunca Romalılara karşı tasarılar kurmaktan ve savaş yapmaktan vazgeçmedi. Ancak İmparator'un keskin çözümleri ve karşı saldırılarıyla gölgede bırakılarak başarısız kaldı. Daha önce ilgili yerde bunların üzerinden geçmiştim. Şimdi son olarak konuşacağım yere geliyorum. Karoulos her daim İmparatora karşı düzenler tasarlıyordu ve savaş başlatmak için uygun bir fırsat kolluyordu. İmparator bir tarafta Teselya hakimi Sebastokratôr İôannês'le,

S.146 ταλίας ἄρχοντα, ἐκεῖθεν δὲ τοὺς Ἰλλυριοὺς, ἔγνω καιρὸν καὶ αὐτὸς ἔχειν οὕτω τεταραγμένοις τοῖς Ῥωμαίων ἐπιθέσθαι πράγμασιν ἕκ τε γῆς καὶ θαλάττης καὶ ἀνύσαι τὸ πάλαι σκοπούμενον. καὶ δὴ πολλὰς τὰς ναυτικὰς ἐξαρτύσας δυνάμεις πλείονα συγκροτεῖ τὰ ἐκ τῆς χέρσου στρατόπεδα, ὧν ἡγεμόνα καθίστησιν ἄνδρα γεννάδα ὄνομα Ῥωσονσουλῆν. οὗτος τὰς ἠπειρωτικὰς παρειληφὼς δυνάμεις διαπερᾶ τὸν Ἴόνιον, καὶ ἦν αὐτῷ σκοπιμώτατον ἐκπολιορκήσαντι τὸ τῶν Βελλεγράδων φρούριον καὶ ὅσα τῶν Μακεδονίας καιριωτέρων, ἔπειτα ἀδεῶς ἄχρι Βυζαντίου πορεύεσθαι. μηδὲ γὰρ ἔσεσθαι μηδένα, ὃς πρὸς τοσαῦτα στρατόπεδα καὶ οὕτω στερβῶς ὀπλισμένα πολέμιον ὀφθαλμὸν ἀντιστήσας ἔπειτα καλῶς ἀπαλλάξει. **(Γ.)** Τῷ γε μὴν βασιλεῖ τοσαύτην ἀκοὴν δεδεγμένῳ οὐκ ἐνήν ἠρεμεῖν, ἀλλ' ἀνθίστασθαι καὶ ὄπλοις καὶ χρήμασι καὶ τοῖς ἀπὸ συνέσεως μηχανήμασί τε καὶ ἀκροβολισμοῖς. ἐντεῦθεν ἔστιν ἰδεῖν, ὅσον ὑπερέχει σύνεσις ὄπλων καὶ φρονήσεως ἐπιτηδεύματα μυριάδων στρατοῦ. πρῶτον μὲν οὖν χρήματα πέμψας παντοδαπὰ τὸν Σικελίας ἐξεπολέμωσε ῥῆγα Φερδέριχον κατὰ τοῦ Καρούλου, ἵν' εἰ μὴ τι ἄλλο, τῶν γούν ναυτικῶν δυνάμεων ἐκείνου κωλύη τὸν ἔκπλουν καὶ ἀντιπερισπᾶ τὰς καιριωτέρας φροντίδας πρὸς τοὺς ἐκ πλευρᾶς ὡς εἰπεῖν πόνους μᾶλλον ἢ τοὺς ὑπερορίους· ὃ δὴ καὶ μέγιστον ἔδοξεν ἔργον καὶ τελεσιουργὸν, εἴπερ τι τῶν πάντων ἕτερον. τὰς μὲν οὖν ναυτικὰς τοῦ Καρούλου δυνάμεις οὕτως ἀπράκτους ἀπέδειξεν ἢ τοῦ βασιλέως σύνεσις, πρὸς τοὺς ἐγγύθεν πολέμους ἀντιπερισπάσας αὐτάς. **(Δ.)**
Μετὰ

diğer tarafta ise İliiryahılarla aynı anda mücadele ederken, böylesine zor bir durumda olan Romalılara denizden ve karadan saldırmak ve eskiden beri amaçladığı düşüncelerini gerçekleştirmek için uygun zamanın geldiğini düşündü. Büyük bir deniz gücü ve ondan daha da büyük bir kara gücü bir araya getirip hazırladı ve komutan olarak Rôsonsoulês³⁴⁵ adlı bir soyluyu atadı. Bu, başına geçtiği kara güçleri ile beraber İon denizini aştı ve ilk olarak Bellegrada kalesini ve Makedonya'nın önemli kalelerinin büyük bir kısmını teslimetmek onun için en uygun tercih olarak görüldü ki bunun ardından korkusuzca Byzantion'a kadar ilerleyebilirdi. Çünkü onun böylesine ağır teçhiz edilmiş ordusuna karşı koymayı göze alabilecek ve durduğu takdirde zarar görmeden kurtulabilecek herhangi bir kimse yoktu. **6.3.** İmparator böylesine haberler alınca yerinde kalamadı, silahlarla, parayla, bilgeliğinden doğan makinelerle ve fırlatıcı silahlarla karşı koyacaktı. Bu şekilde silahların ve pratik zekanın birliğinin binlerce kişilik ordulara üstün geldiğini görmek mümkündü. İmparator ilk olarak Sicilya Kralı Ferderikos'a³⁴⁶ Karoulos'a düşman olması için çok miktarda para gönderdi çünkü onun donanmasının gücü Karoulos'un gemilerinin ayrılmasını engelleyecek ve sınırlarının ötesindekinden ziyade kendi tarafındaki problemlere dikkatini çevirmek zorunda kalacaktı. Bu diğer hepsinden daha büyük ve daha efektif bir çözüm olarak görünüyordu. Karoulos'un donanma gücü böylece İmparator'un zekası sayesinde ve onların kapılarındaki düşmanın dikkatlerini çekmesiyle işlevsiz kalmış oldu. **6.4.** (İmparator)

³⁴⁵ Sully'den Hugo le Rousseau adlı Fransız komutan. 1279'da Charles tarafından Arnavutluk ve Epir üzerinden İmparatorluğa saldırma planı doğrultusunda bir orduyla gönderilmiştir. Berat (Bellegrada) Savaşı'nın (1279-1280) sonunda tutsak edilip Kônstantinopolis'e götürülmüştür. Geanakoplos s. 329-330, 333.

³⁴⁶ Aragon Kralı III. Peter'in oğlu Sicilya Kralı III. Frederik (1296-1337). Setton, *Papacy and Levant*, s. 442.

S.147 δὲ ταῦτα δεήσεις πρὸς θεὸν παραγγέλλας ἀπάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τὸν ὄντα Ῥωμαίους τηρικαῦτα στρατὸν ἐκπέμπει κατὰ τοῦ Ῥωσονσουλῆ· οἷς δὴ καὶ ἀπελθοῦσιν οὐκ εὖ ἔχειν ἔδοξεν οὐδὲ πάνυ τοι ἀσφαλὲς πόλεμον ἐμφανῆ κατὰ τῶν ἐναντίων ἐγείρειν, πλείστων τε ὄντων καὶ λίαν ἀσφαλῶς ὀπλισμένων καὶ ἄριστα πεφραγμένων· ἀλλ' ἐνέδραις καὶ λόχοις καὶ ἀκροβολισμοῖς ἐκ λόφων ὑπερδεξίων παρακειμένων τὴν ἐκείνων παροξύνειν ὄφρυν καὶ τὸν τῦφον ἐς ἀσύντακτόν τινα κίνησιν καὶ ὀρμὴν. τὸ γὰρ τοι γένος τῶν Ἰταλῶν τοιούτοις ἀρχῆθεν συντέθραπται τοῖς ἡθεσι. ἂν μὲν γὰρ εὐτάκτως ἀπαντᾷ πρὸς τὸν πόλεμον, τεῖχος ἐστὶν ὄχυρόν καὶ ἀμήχανον· ἂν δὲ βραχὺ τι τῆς νενομισμένης παραλύσει τάξεως, οὐδὲν ἂν εἴη τὸ κωλύον αἰχμαλώτους σφᾶς ὑπὸ τῶν πολεμίων αὐτίκα μάλα ἀχθήσεσθαι. ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ τῆς ἐμφύτου κορυΐας τε καὶ ὄφρυος μεγάλως παρέβλαψε τῷ μὴ ἐν καιρῷ τοῦ θυμοῦ στρατηγουμένους ῥαδίως. ταῦτ' οὖν ἐκ πολλοῦ συνειδότες ὁ Ῥωμαίων στρατὸς τοιούτοις αὐτοὺς περιήρχοντο δόλοισι καὶ μηχανήμασι· καὶ τοῖς μὲν λόχοις τὰς σιταγωγὰς ἡμιόνους κατέκοπτον καὶ τὰς ἐπομένας κατέλυνον ἀγοράς· τοῖς δ' ἐκ τῶν λόφων ἀκροβολισμοῖς τοὺς ὑδρεύοντας ἔκτεινον. **(E.)** Τὸ μὲν οὖν αὐτίκα μεταστῆσαι τὸ ἑαυτοῦ στρατόπεδον ἐκ τῆς τῶν Βελλεγράδων πολιορκίας ὁ Ῥωσονσουλῆς εἰς ἀσφαλέστερον τόπον σφόδρα ἀνάξιον ἔκρινε τῆς οἰκείας ὄφρυος καὶ ἅμα οὐ πόρρω μεγάλης αἰσχύνης, Δηρόν τε μένειν κενεόν τε νέεσθαι. ὁ δὲ ἀλλὰ τῷ θυμῷ κινηθεὶς ἔπεισε μετὰ πάνυ βραχέων κατὰ

bütün Roma kiliselerinde Tanrı'ya dua edilip onun yardımının istenmesiyle beraber orduyu Rôsonsoulês'e karşı gönderdi. Ancak çok sayıda, iyi teçhiz edilmiş ve en iyi şekilde hazırlanmış düşman ordusuna karşı açık bir savaşa girişmek çok güvenli görünmüyordu. Aksine hilelerle, pusularla ve yukarıda bulunan dağ sırtlarından fırlatıcı silahlarla düşmanı tahrik edip aldatarak düzensiz bir şekilde hareket edip saldırmaya zorlamak planlanmıştı. Çünkü İtalyanların soyundan olanlar eskiden beri böylesine adetlerle büyülerdi. Düşmanla karşı karşıya geldiklerinde sağlam ve aşılmaz bir duvar olurlardı. Ama savaş düzenleri az da olsa gevşerse, kendilerinin düşmanlar tarafından mağlup edilip götürülmelerini hiçbir şey engelleyemezdi. Bazen de doğalarındaki ahmaklık ve gururları, uygunsuz zamanlarda onları kolayca yönetip zarar görmelerine sebep oluyordu. Roma ordusu bunları uzun zamandır bildiklerinden dolayı onları böylesine hilelerle ve oyunlarla aldatıyorlardı. Bir taraftan pusularla ikmal gemilerini ateşe verip mahvettiler ve orduyu takip eden tüccarları dağıttılar, diğer taraftan ise tepelerden fırlatıcı silahlarla su taşıyıcılarını öldürdüler. **6.5.** Böylece Rôsonsoulês Bellegrada kuşatmasını kaldırarak kendi ordusunu güvenli bir yere götürmenin kendi gururundan ötürü değersiz olacağını düşündü. Uzun süre bekleyip boş dönmek büyük bir utanca sebebiyet verirdi. Bu şekilde büyük bir öfke içerisinde, küçük bir kuvvetle beraber su taşıyıcıları hedef alanlara karşı harekete geçip saldırdı.

S.148 τῶν βαλλόντων τοὺς ὑδρεύοντας· οὓς οἱ ἡμέτεροι θεασάμενοι σπουδῇ παρακατιόντες ἐκύκλωσαν, καὶ αὐτίκα τοὺς μὲν ἵππους νεκροὺς τοῖς τοξεύμασιν ἔφηναν, πάντας δ' αὐτοὺς εἰς τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον ζῶντας ἐκόμισαν. τοῦτο μὲν Λατίνους τὰ ἔσχατα συνεκύκησέ τε καὶ συνετάραξε· τοὺς δὲ Ῥωμαίους τὴν ταχίστην παρέπεισέ σφισιν ἐπιθέσθαι τεταραγμένοις. ἀλλ' οἱ μὲν Ῥωμαῖοι οὕτω ῥαδίως καὶ πόνων μεγάλων χωρὶς κατὰ Λατίνων ἐστήσαντο τρόπαιον μέγιστόν τε καὶ πάσας ἐλπίδας εὐχερῶς ὑπερβαῖνον. (ζ.) Ὁ δὲ Κάρουλος οὕτω καταστρατηγηθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ ἀντὶ μιᾶς μάχης εὐχεροῦς τε καὶ εὐμηχάνου διχόθεν συγκροτουμένης ἔκ τε γῆς ὁμοῦ καὶ θαλάττης ἐς δύο παρ' ἐλπίδα μερισθεὶς καὶ τῆδε μὲν ὅλα συλλήβδην ζημιωθεὶς τὰ τὸν Ἴόνιον διαβάντα στρατόπεδα, κατὰ δὲ τὴν Σικελικὴν μάχην οὐχ ὅλα μὲν, τὸν υἱὸν δ' οὖν ἀπολωλεκῶς ἐκάθητο πικροῖς βέλεσι τῆς λύπης κεντούμενος πυκνὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ ζῆν ὑπὸ βαρυθυμίας ἀπολεγόμενος. βραχὺ τὸ μεταξὺ καὶ τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν, οὐ δυνηθεὶς ἐς τέλος καταπέψαι τὴν λύπην, πολλαπλῆν τινα καὶ δυσίατον οὔσαν.

ζ'. Ἄλλ' ἐκεῖνο μικροῦ με παρέδραμεν. Ἰωάννης γὰρ ὁ τοῦ ῥηθέντος Ἀλεξίου ἀπόγονος, τοῦ μετὰ τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἄλωσιν τῆς τῶν Κόλχων καὶ Λαζῶν τυραννήσαντος γῆς, ὄρκους ἐγγράφους παρὰ τοῦ βασιλέως ἐκεῖθεν δεξάμενος ἐπιδημεῖ τῇ βασιλευούσῃ καὶ τῇ τοῦ βασιλέως συζεύγνυται θυγατρὶ Εὐδοκίᾳ· καὶ βραχύν τινα τῷ βασιλεῖ παρὰ τῇ βασιλευούσῃ

Bizinkiler bunu görünce hızlıca aşağıya inerek onları çember altına aldılar ve bir yandan oklarla atlarının ölümüne sebep oldular ve öte yandan da onlardan hayatta kalan herkesi Romalıların ordugahına doğru sürüklediler. Bu durum Latinleri çok büyük bir heyecana ve kargaşaya düşürdü. Bu da Romalıların kargaşaya düşmüş olan Latinlere karşı hızlı bir şekilde üstün getirdi. Dolayısıyla Romalıları kolayca ve çok zahmet çekmeden Latinlere karşı son derece büyük ve bütün beklentilerin üzerinde bir zafer elde ettiler.³⁴⁷ **6.6.** Karoulos böylece İmparator tarafından mağlup edildi. Hem denizden hem de karadan beraber saldıracağı kolay ve becerikli bir savaş yerine hiç umulmadık şekilde kuvvetlerini böldü ve İon Denizini geçen ordularını tamamen kaybetti. Sicilya savaşında yalnızca bütün ordusunu değil, oğlunu da kaybederek delici keder oklarının saplandığı ruhu ve yüreğindeki ağırlıktan dolayı değişen hayatı nedeniyle olduğu yerde kaldı. Kısa zaman sonra sonunda sindiremediği ve kimselerin iyileştiremediği üzüntüsünden dolayı hayatını kaybetti.³⁴⁸

7.1. Şunu az kalsın geçiyordum: Daha önce adı geçen Aleksios'un soyundan olan ve Kônstantinopolis'in işgalinden sonra Kolkhislilerin ve Lazların tiranlığını ele geçiren İôannês³⁴⁹, İmparator tarafından yazılı yeminlerle başkentte ikamet etme izni almasının ardından İmparator'un kızı Eudokia ile evlendi. Başkentte İmparatorla birlikte kısa bir süre geçirdikten sonra

³⁴⁷ 1281.

³⁴⁸ ö. 1285.

³⁴⁹ Trabzon Rum İmparatoru II. İoannis Komnênos (1280-1297).

S.149 συνδιατρίψας χρόνον ἔπειτα ἐπανῆκεν ἅμα τῇ γυναικὶ Εὐδοκίᾳ πρὸς τὴν ἰδίαν ἀρχὴν, ἧς τὰ βασίλεια Τραπεζοῦς. ἔνθα δὴ καὶ μήπω τελῶς ἐνιαυτοῦ πληρωθέντος παῖδα μετὰ τῆς Εὐδοκίας οὗτος γεγέννηκεν, Ἀλέξιον τὸν νέον Κομνηνόν· ὃς δὴ καὶ διάδοχος ὕστερον γεγένηται τῆς ἐκείνου ἀρχῆς, ὡς εἰρήσεται. **(B.)** Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων ἄρχεται πάλιν παρασπονδεῖν ὁ τῆς Θετταλίας ἀρχηγὸς Ἰωάννης ὁ Σεβαστοκράτωρ· ὃ δὴ καὶ εἰς λύπην καὶ ἀκατάσχετον θυμὸν ἀνήψε τὸν βασιλέα. πᾶσα γὰρ ἤδη σπονδῶν καὶ φιλίας ἐλπίς ἔσβη καὶ ὡς εἰπεῖν ἐτεθνήκει. τὸ γὰρ συχνὰ μὲν αὐτὴν διαρρήγνυσθαι, συχνὰ δ' αὖθις συνδεῖσθαι καὶ βία μὲν καὶ μόλις λαμβάνειν τὴν ἐπανόρθωσίν τε καὶ σύμπηξιν, ῥᾶστα δὲ καὶ τὴν ταχίστην πρὸς σύγχυσιν καὶ διάλυσιν καταρρεῖν καὶ συμφύρεσθαι, πρὸς ἀπόγνωσιν ἤδη τὸν βασιλέα συνήλασε παντελῆ· καὶ οὐκέτι σπονδῶν ἄλλων ἐμνημόνευσε τοῦ λοιποῦ, ἀλλὰ διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν Σκύθην Νογᾶν, ὃς τὰς διατριβάς καὶ τὴν δίαιταν εἶχε πέραν τοῦ Ἰστροῦ. ἦν γὰρ τούτῳ φιλία βεβαία πρὸς βασιλέα διὰ τὸ κῆδος· ἡγάγετο γὰρ πρὸ βραχέος ἑαυτῷ σύζυγον Εἰρήνην τὴν ἐκ νοθείας γεννηθεῖσαν τῷ βασιλεῖ θυγατέρα, καὶ ἦν διὰ τοῦτο φίλος τῷ βασιλεῖ. ἐκεῖθεν οὖν εἰληφὼς τετρακισχιλίους Σκυθῶν ἐπιλέκτους στρατιώτας ἔμελλε καὶ Ῥωμαίων ὀπλιτικὴν τινα δύναμιν προσμίζας πέμψειν κατὰ τοῦ Θετταλοῦ Ἰωάννου τοῦ Σεβαστοκράτορος ἐπὶ τε αὐτοῦ τούτου ἀφανισμῷ καὶ ἅμα ἐπὶ σφαγῇ τῆς ὅλης ἡλικίας ἀπλῶς, ὅποσοι τὸν ἔφηβον παραλλάξαντες πολέμιά τε ἐπετήδευον ἔργα καὶ ὄψις

eşi Eudokia ile başkentinin Trapezous³⁵⁰ olduğu kendi bölgesine döndü. Orada bir sene henüz dolmamışken Eudokia'dan bir oğlu oldu, genç Aleksios Komnênos ki o, bahsedileceği gibi, daha sonra Îôannês'in hükümdarlığının halefi oldu.³⁵¹ **7.2.** Bunlar olurken Teselya hükümdarı Sebastokratôr Îôannês yeniden anlaşmayı ihmal etmeye başlamıştı. Bu durum İmparator'un üzülmesine sebep olmuş ve içinde kontrol edilemez bir öfke ateşlemişti. Barış ve dostluk umutlarının tamamen bitmiş, tabiri caizse ölmüştü. Çünkü anlaşmanın sık sık parçalanıp, herhangi bir gelişme ya da bir düzeltme olmadan, zorla sürekli tekrar bağlanması ve kolayca ve çabucak bir kargaşaya ve ayrılmaya yönelinip işlerin dağılması, İmparatoru anlaşmayı tamamen reddetmeye zorlamıştı. Böylece artık gelecek için hiçbir anlaşma düşünmedi ve İskit Nogas'a³⁵² elçi gönderdi ki kendisi İstros sınırında yaşıyordu. Onunla İmparator evlilik bağıyla sıkı dost olmuşlardı. Kısa bir süre önce onunla İmparator'un evlilik dışı ilişkisinden dünyaya gelen kızı Eirênê³⁵³ evlenmişlerdi ve bu sebeple İmparatorla dost olmuşlardı. Oradan dört bin kişilik seçkin İskit askerini alarak Roma piyadesiyle karıştırarak Teselya hükümdarı Sebastokratôr Îôannês'e karşı, onu mahvetmek ve onun Teselya'da yetişkinliğe geçmiş ve askerlik mesleğini icra eden bütün yoldaşlarını katletmek için bir ordu göndermek amacındaydı.³⁵⁴

³⁵⁰ Trabzon.

³⁵¹ Trabzon Rum İmparatoru II. Aleksios Komnênos (1297-1330).

³⁵² Cengiz soyunun Cuci kolundan Altın Orda komutanıdır. 1272'de Bizans'la evlilik yoluyla akrabalık bağı kurmuştur. Vasary, *Kumanlar ve Tatarlar*, s. 83-84, 90-91.

³⁵³ Pakhymeres tarafından Euphrosyne olarak kaydedilmiştir.

³⁵⁴ 1282.

S.150 τῇ Θετταλία φάναι ἐτύγγανον. **(Γ.)** Ἀλλὰ πρὶν εἰς πέρας αὐτὸν ἀγαγεῖν τὴν μελέτην φθάσας ὁ θάνατος τοῦ δρόμου τὴν ῥαστώνην ἐξαίφνης ἀφείλετο. ἄρτι γὰρ αὐτῷ Λυσιμαχίας ἐγγὺς περὶ τὴν κόμην τὴν μεταξὺ τῶν Παχωμίου καὶ Ἀλλαγῆς, οὕτωςί πως αὐτῶν ὀνομαζομένων τῶν χώρων, διατρίβοντι κάκεισε τὸ Σκυθικὸν ἐξετάζοντι στράτευμα καὶ τοὺς ἄξοντας ἐκ Ῥωμαίων συγκαταλέγοντι στρατηγούς καὶ ἅ χρῆ δρᾶν σφισιν παρακελευομένῳ νόσος ἐνσκήπτει δεινὴ περὶ τὴν καρδίαν, θάνατον σύντομον ἀπαγγέλλουσα καὶ πάσας ἰατρῶν τάς τε κρίσεις συνθολοῦσα καὶ συνταράττουσα καὶ ἀπράκτους ἀποδεικνύσα τὰς συμμαχίας τῆς τέχνης. φασὶ δὲ καὶ αὐτὸν τῆνικαῦτα δεῖσαντα περὶ τοῦ θανάτου τοὺς παρατυχόντας ἐρέσθαι, ὅτῳ ποτὲ καλοῖτο ὁ χώρος ὀνόματι· ἀκούσαντα δὲ Παχωμίου καὶ Ἀλλαγῆς ἐπικλήσεις βύθιον τι στενάξαντα ἐνταῦθα φάναι "λοιπὸν τὸ πέρας ἡμῖν, ὧ παρόντες, καὶ τὴν ἀλλαγὴν κεκλῶσθαι τοῦ βίου·" μέμψασθαι τε πολλὰ ἑαυτὸν, ὅτι Παχώμιόν τινα ἄνδρα σεμνὸν ἐζημίωσε φθάσας τοὺς ὀφθαλμούς· ἦν γὰρ τις θρυλλούμενος χρησμὸς περὶ τοῦ βασιλέως, ὡς περὶ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ βίου τὰ Παχωμίου σε διαδέξεται. ἀφ' οὗ πλανηθεὶς ἅτε περὶ τὸν τῆς βασιλείας πόθον λίαν ἐπτοημένος ἄχρηστον περὶ τὴν βασιλείαν ἔσπευσεν ἀποφῆναι Παχώμιον. **(Δ.)** Ἀπορήσειε δ' ἂν τις τὴν τῶν χρησμῶν, ὅποσοι κατ' ἀνθρώπους ἄλλοτε ἄλλοι πλανῶνται, γένεσίν τε καὶ εὔρεσιν· καὶ ὅπως μελλόντων φέροντες δήλωσιν ἀναγκαίαν εἶτα βυθοῖς αὐτὴν αἰνιγμάτων ἐπηλυγάζουσι. πατέρα μὲν γὰρ τούτων ὅστις ποτὲ ἦν ὁ τοῦ

7.3. Ancak planını nihayete erdiremeden önce ölüm onu aniden yolun sonuna getirerek engelledi. O sırada Pakhômios ve Allagê olarak adlandırılan yerlerin arasındaki Lysimakhia köyünün yakınlarında bulunmaktaydı.³⁵⁵ Burada İskit ordusunu teftiş etmekle ve Romalılardan seçilenleri komutan atamakla meşguldü. Ancak onlara bir takım talimatlar verme arzusundayken bir anda kalbine fena bir hastalık düştü ki bu hızlı bir ölümü haber veriyordu ve bütün hekimlerin ortak verdikleri kararlar ve hekimliklerinin müttelikliğiyle yaptıkları tedaviler nafiyleydi. Söylenir ki onu ölüm korkusu sardığında etrafındakilere buldukları yerin adını sordu. Pakhômios ve Allagê isimlerini duyduğunda iç çekerek “Benim için bundan sonrası, ey burada bulunanlar, hayatın değişimidir” dedi. Pakhômios adlı soylu birisini gözlerini kör etmekle cezalandırmış olduğu için kendisini oldukça suçladı. Çünkü İmparator hakkında konuşulan bir kehanet vardı ki buna göre hayatının değiştiği sıralarda Pakhômios onu elde edecekti. Bu kehanete aldanan İmparator, imparatorluk arzusu nedeniyle büyük bir korku içerisinde nafiye bir şekilde Pakhômios’u bırakarak hızlıca başkente gitmeye karar verdi. **7.4.** Kimin bu kehanetleri meydana getirip yaratarak diğer insanlara yaydığı sorulabilir. Bunların gelecek için nasıl açıklamalar taşıdığı da onların içerisine birtakım bilmecelerle gizlenmiştir. Onların yazarı her kim ise

³⁵⁵ Trakya’da Gelibolu yarımadasının kuzeybatı istikametinde bulunan bir şehir.

S.151 τους πεποιηκώς τε καὶ τῷ χρόνῳ φέρειν παρασχὼν, οὐδένα ποτὲ τῶν πάντων ἀναγράφοντα εὔρομεν, οὔθ' ὅστις ἱστοριογράφων ἢ συγγραφέων ἐγένοντο. ἀλλὰ τοῦτο μόνον εὔροι τις ἂν ἐπισημαινομένους ἅπαντας, ὡς κατὰ τόνδε ἢ τόνδε τὸν χρόνον συνέβη τόνδε ἢ τόνδε διαθρυλλούμενον τὸν χρησμὸν τήνδε ἢ τήνδε τὴν ἔκβασιν καὶ τὸ πέρας ὕστερον σχεῖν. τίς δ' ὁ πρῶτος λαλήσας ἕκαστον τούτων, τοῦτο δὲ πρᾶγμα τοῖς πᾶσι καθάπαξ ἀνεκκλήλητόν τε καὶ ἄγνωστον, πλὴν εἰ μὴ ψεύδεσθαι βούλοιτό τις. τισὶ δὲ δοκεῖ, δυνάμεις τινὰς ὑπηρετικὰς καὶ λειτουργικὰς, τὰς μὲν ἀγαθὰς, τὰς δὲ τοῦναντίον τιμωρητικὰ ὄργανα, ἐπισκόπους οὔσας τῶν τῆδε περιπολεῖν ἀέρα καὶ γῆν τὴν τε γινῶσιν τῶν ἐσομένων ἄνωθεν εἰληφυσίας καὶ πρὸς γε ἔτι τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ μεταδιδόναι αὐτὴν τοῖς ἀνθρώποις, πῆ μὲν δι' ἐνυπνίων, πῆ δὲ δι' ἀστέρων, πῆ δὲ διὰ Δελφικοῦ τινος τρίποδος, πῆ δὲ διὰ σπλάγχχνων ἔστιν ὧν ἐνίστε θυομένων ζώων, πῆ δὲ, ἵνα τὰ πολλὰ παραδράμω, διὰ φήμης ἐξ ἀέρος τὰ πρῶτά ποθεν γεννηθείσης, εἶτα περιθεούσης ἀμοιβαδὸν τὰς τῶν πολλῶν ἀκοὰς, ἦν δὴ καὶ θεῖαν ἐκάλεσαν ὅσσαν οἱ πάλαι σοφοί. ἔστι δ' ἅ ἐν πέτραις ἢ τοίχοις εὔρηται γεγραμμένα πολλάκις, μηδενὸς ὅστις ποτὲ ἦν ὁ γεγραφὼς δηλουμένου. **(E.)** Δίδονται μέντοι δι' αἰνιγμάτων τὰ πάντα καὶ οὐ πάντῃ σαφῆ, καθάπερ τὰ τῶν βασιλέων κειμήλια, διὰ τὸ ἐνθεα εἶναι καὶ οἷα χρεῶν ὑπὲρ τοὺς πολλούς. τὰ γὰρ τοῖς πᾶσι πρόχειρα κόρον τε ἔσχε καὶ ἀχρηστία σφίσιν ὡς τὰ πολλὰ περικέχυται· γίνεσθαί γε μὴν τὴν χρεῖαν αὐτῶν οὐ πάνυ τοι

ya da kim onları yapıp zamanla yayılmalarını sağladı ise hakkında bunları kayda alan tarihçi ya da yazarların hiç birinde bir şey bulamıyorum. Hepsinde yalnızca kehanetin karşılaşıldığı zaman ve sonunda gerçekleşip gerçekleşmediği haber verilir. Ama onların hiçbiri bunları ilk söyleyenin kim olduğunu hiçbir şekilde açıklamaz ve de bilmezler ki eğer bildiğini söyleyen varsa yalan söylemiş olur. Bazıları kimisi iyi kimisi de intikam için bir araç niteliğinde olan bir takım hizmetkar ve koruyucu kuvvetlerin gökte ve yerde gezinip gözlem yaparken yukarıdan gerçekleşecek olan şeylerin bilgisini alıp onu diledikleri insanlara dağıttıklarını düşünürler. Bazen rüya yoluyla, bazen yıldızlar aracılığıyla bazen de Delphi³⁵⁶ tripodlarından diğer zaman ise kurban edilmiş olan hayvanların iç organlarından yola çıkarak bunu yaparlar. İlk önce havadan doğan bir haber daha sonra pek çok kişinin kulağına ulaşarak yayılır. Eski bilgiler bunu kutsal kehanet olarak adlandırıyorlardı. Bunlar yazarlarının kim olduğunu ortaya çıkarmadan bir takım kayaların ya da surların üzerine kazınmış halde bulunurlardı. **7.5.** Bunların hepsi bir takım gizler yoluyla tamamen açık olmadan verilirler ve tıpkı İmparatorluk yadigarları gibi pek çoklarının üzerinde, yalnızca yetkisi olanlar için ulaşılabilirlerdir. Çünkü herkes için ortak olan doygunluk yaratır ve çoğunlukla kendileri için faydasız olduğu düşünülerek yayılır.

³⁵⁶ Eskiçağ'da kehanetleriyle ünlü bir ada şehri.

S.152 μάταιον οὐδ' ἀργὴν, εἴ τις μὴ πάρεργον ταῦτα, ἀλλὰ μετὰ συνέσεως τῆς προσηκούσης σκοποῖτο. οἷς μὲν γὰρ τιμωρίας, οἷς δ' εὐεργεσίας εἵνεκα προδείκνυνται. οἱ μὲν γὰρ ἢ κουφοτέραν τὴν ἔφοδον τῶν δεινῶν εἰργάσαντο προανασταλέντες καὶ προοικονομήσαντες ἑαυτούς· ἢ τελέως σφᾶς αὐτοὺς ἀπήλλαξαν τῶν δεινῶν διὰ σπουδαιοτέρας ἀγωγῆς ἐξευμενισάμενοι τὸ θεῖον. τοῖς δὲ διὰ μικροψυχίαν ὁ μεταξὺ χρόνος κόλασις τῇ τῶν δεινῶν προσδοκίᾳ γίνεται πρὸ τοῦ παθεῖν ἢ χρῆ παθεῖν, τῆς προνοίας οὕτως οἰκονομούσης δι' ἔκτισιν ἀκμαιοτέραν ὧν ἐπλημμέλησαν. εἰ δὲ καὶ ψεύδονται τινα καὶ διαπίπτουσιν οἱ ταῖς ἐλπίσι τρεφόμενοι τούτων· (πάντα γὰρ τὰ δηλούμενα τοῖς μὲν εἰσιν ἀνιαρὰ, τοῖς δὲ τερπνὰ· ὥσπερ ἡ τῆς τοῦ Κροῖσου ἀρχῆς κατάλυσις Λυδοῦς μὲν καὶ Κροῖσον ἠνίασε, Κύρω δὲ καὶ Πέρσαις εὐδαιμον ἔδοξεν) εἰ οὖν οὕτωςί πως δοκοῦσί τινα διαψεύδεσθαι, οὐ παρὰ τὴν τῶν χρησμῶν φύσιν συμβαίνει τουτὶ, ὅτι μὴ παρὰ τὴν φλεγμαίνουσαν ἔφεσιν τῶν λιχνοτέρων ἀνθρώπων τοὺς χρόνους προαρπαζόντων καὶ τὸν νοῦν τῶν λογίων πρὸς τὴν οἰκείαν διαστρεφόντων ὄρεξιν. σκεπτέον δ' οὖν ὅμως μὴ τινες διαπαίζοντες δῆθεν τοὺς τοῖς τοιούτοις χρωμένους καὶ νέα στιχίδια πλάττοντες εἰς μίμησιν τῶν χρησμῶν ἔπειτα κατὰ τὸ λεληθῶς παρασπείρωσιν εἰς τὸν δῆμον αὐτὰ, ὥστε τοῖς τούτων ψεύδεσι καὶ τὴν ἐκείνων συγγεῖν ἀλήθειαν· τοῦτο γὰρ οὐκ ὀλίγοι καὶ τῶν ἐφ' ἡμῶν πεπραχότες ἐάλωσαν. ἀλλ' ἐκεῖσε ἐπάνειμι. (ζ.) Ὁ μὲν δὴ βασιλεὺς περὶ οὗς εἰρήκειμεν τόπους παρ' ἐλπίδα τῆς οἰκειᾶς ἔτυχε τελευτῆς κατὰ τὸ ἑξακισχιλιοστὸν ἑπτακοσιοστὸν

Eğer üstünkörü olarak değil de uygun bilgiyle incelenirlerse, tamamen anlamsız ve boş değildirler. Bazıları ceza bazıları ise bir takım güzelliklerin göstergesidir. Kimileri fenalıkların gelişini haber alıp kendilerini hazırlayarak daha az zarar görmüşler, kimileri de daha hızlı bir şekilde Tanrıya sığınarak kendilerini fenalıklardan kurtarmışlardır. Başından sonuna kadar fenalıkların gerçekleşmesini bekleyen diğerleri ise ruhlarının küçüklüğü sebebiyle ceza, takdir-i ilahinin bu şekilde emretmesinin ardından yaptıkları yanlışlar nedeniyle oldukça büyük olur. Bazen de onlardan dolayı içlerinde büyük umutlar besleyen kişiler hayal kırıklığına uğrarlar ve içlerindeki umutlar parçalanır (Çünkü işaret edilen her şey kimisi için acı verici, kimisi içinse mutluluk verici olur. Kroisos'un³⁵⁷ yönetiminin çöküşü³⁵⁸ Lidyalıları ve Kroisos'u hüzne boğarken, Kyros³⁵⁹ ve Persler içinse mutluluğa neden olmuştu). Böylece kimileri aldatici gözükse de bu kehanetlerin doğası gereği değil, daha çok gerçekleşeceği zamanı bekleyemeyen şehvetli adamların yanıp tutuşan arzusu tarafından sözlerin anlamlarının kendi isteklerine göre evrilip bükülmesiyle olur. Ancak böylesine insanların bu kehanetlerle dalga geçmemesini sağlamalıyız. Çünkü onlar kehanetlerin taklitlerini yapıp yeni sözler üretebilir ve gizlice insanlar arasında yayabilirler ve böylece yalanlarla onların doğruluklarını lekeleyebilirler. İçimizde bunları yaparken yakalanmış olanların sayısı az değildir. Ancak konuya geri dönüyorum. **7.6.** İmparator beklenmedik bir şekilde bahsetmiş olduğum bu yerde,

³⁵⁷ Lydialıların son kralı.

³⁵⁸ M.Ö. 546.

³⁵⁹ Pers Kralı.

S.153 ἐνενηκοστὸν πρῶτον ἔτος, ὀκτῶ καὶ πεντήκοντα ἐτῶν τυγχάνων. ὁ δ' υἱὸς καὶ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος τηνικαῦτα παρὼν μὴ ὅτι γε τῆς τοῖς βασιλεῦσιν νενομισμένης οὐκ ἠξίωσε τὸν πατέρα ταφῆς, ἀλλ' οὐδ' ὅποια βαναύσοις ἢ σκαπανεῦσιν ἐφεῖται· πλὴν ἢ ὅτι παρεκελεύσατο νύκτωρ βραχεῖς τινὰς ἄνδρας πόρρω που τοῦ στρατοπέδου ἀπαγαγόντας πλείστην ἐπισωρεῦσαι γῆν, τοῦτο μόνον αὐτοῦ προμηθευσάμενος, μὴ θηρίων στόμασιν ἴσως σῶμα βασιλικὸν διαμερισθῆ. τὸ δ' αἴτιον ἢ τοῦ ὀρθοῦ τῆς ἐκκλησίας δόγματος ὑπῆρχε παρατροπή, ἢ ζῶν μὲν ἐκεῖνος, ὡς πρόσθεν εἰρήκειμεν, κατεχρήσατο· οὗτος δὲ λάθρα προθέσεσιν ὄλαις ἀπέστεργε τῆς ψυχῆς, ὡς προϊόντες ἐροῦμεν πλατύτερον. οὐ γὰρ ἐκεῖνον, τὴν δ' ἐκεῖνου τοιαύτην μάλα σφοδρῶς ἀπεσειέτο πρᾶξιν. πατρικῆς γὰρ εἵνεκα στοργῆς καὶ τιμῆς καὶ ὅση ἀνήκει αἰδῶς πάντας υἱοὺς ὑπερβέβληκεν, ὅποσοι πατράσιν ἀρέσκοντες ἔδοξαν. **(Z.)** Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τὸν βασιλέα Μιχαῆλ τὸν Παλαιολόγον ἐς τοιοῦτον κατήντησε πέρασ. ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ τὴν τε ὄψιν εὐπρεπῆ κεκτημένος ἐκ φύσεως μετὰ τινος ἐμβριθείας καὶ ἡγεμονικοῦ παραστήματος ῥώμην τε ἔχων σώματος καὶ πείραν ἔργων πολεμικῶν διὰ πολλῶν τῶν χρόνων συγγυμνασθεῖσαν καὶ ἀσκηθεῖσαν αὐτῷ· καὶ δεινὸς ὢν γνῶναι καὶ εἰπεῖν τὰ δέοντα ὀξύτερος ἦν ἐν ταῖς πράξεσι. μεγαλοδωρότατος δ' ἐς τὰ μάλιστα ἔδοξεν ἐν τοῖς προοιμίοις τῆς βασιλείας, ἵνα ταῖς εὐνοίαις οἷμαι οἰκειώσῃται τὸ ὑπήκοον· ἔπειτα πρὸς τὸ μετριώτερον ὑπεχάλασε, τῶν πανταχόθεν ὑποφουμένων πολέμων μακρὰς καὶ πολυτελεῖς τὰς τῶν χρη-

6791 yılında ve elli sekiz yaşında iken hayatını kaybetti.³⁶⁰ O sırada orada bulunan oğlu İmparator Andronikos babasının gömülmesini İmparatorluk geleneğine göre yapılmasını uygun görmedi, sıradan halktan birisi gibi gömülmesine de izin vermedi. Onun yerine bir takım adamlara geceleyin ordugahın ilerisine götürülmesini ve yalnızca, bedeninin hayvanlar tarafından parçalanma ihtimaline karşı toprakla örtülmesini emretti. Bunun sebebi kilisenin gerçek öğretilerinden dönmüş olmasıydı ki daha önce bahsetmiş olduğum gibi bu şekilde hayatını kötüye kullanmıştı. Andronikos ruhunun bütün iyi niyetiyle bunu daha sonra bahsedeceğim gibi gizlice reddetmişti. Ona karşı değildi ama babasının böylesine uygulamaları onu çok şiddetli bir şekilde sarsmıştı. Baba sevgisi, onurlandırması, değeri ve saygısında bütün oğulları aşmıştı ve çoğu babayı böylesine bir oğul memnun eder görünüyordu. **7.7.** Ancak Mikhaël Palaiologos hakkında anlatılacakların böylece sonuna gelindi. Görünüş olarak doğuştan gelen bir soyluluğa ve bununla beraber belirli bir saygınlığa ve liderlik cesaretine sahipti. Yılların getirdiği deneyim ve eğitim sonucu fiziksel bir güce ve savaş deneyimine de sahipti. Savaşlarda akıllılığını kanıtlamıştı ve keskin olduğunu söylemek mümkündü. İmparatorluğunun özellikle başlangıcında hayli eli açıktı çünkü sanıyorum ki tebaasının onayını kazanmak istiyordu. Daha sonra her taraftan büyümekte olan savaşların uzunluğu,

³⁶⁰ 1282.

S.154 μάτων δαπάνας ἀπαιτούντων μετά τινος ἀνάγκης ἀπαραιτήτου. εἶχε δὲ καί, ὡς τινες ἔφασαν, συντριβὴν τινα λογισμῶν κεντοῦσαν ἀεὶ τὸ συνειδὸς τῆς ψυχῆς διὰ τὴν καινοτομίαν τοῦ δόγματος, εἰς ἣν ὑπὲρ τῆς ἐς τοὺς παῖδας διαδοχῆς τῆς βασιλείας ἑαυτὸν κατήνεγκεν· ἀφ' ὧν, ὡς τὸ εἰκὸς, αὐτὸς ἀπόνωτο μηδὲ ταφῆς τελευταῖον ἀξιοθῆναι βασιλικῆς, τοὺς τῆς ἐκκλησίας θεσμοὺς τῆς πατρικῆς στοργῆς πολλῶ προτιμώντων. **(H.)** Ἔμοιγ' οὖν ἐκεῖνος ἂν εἴη σοφὸς καὶ φρόνιμος οἰκονόμος, ὅστις ἑαυτοῦ γε εἵνεκα πρῶτον αἰροῖτο τὰ βέλτιστα, ἔπειτα τῶν υἱέων καὶ ὅστις καθ' αἷμα προσήκει. ὅστις δ' ὀλοσχερῶς ἐς τὴν τοῦ βίου φλεγμαίνουσαν κέχηνε δόξαν καὶ τὰς τὴν ψυχὴν ἐπικλυζούσας εὐτυχεῖς τῶν παρόντων καὶ λυομένων περιπετείας καὶ προτιμῆ τὰ ἥδιστα τῶν βελτίστων, εἴθ' ἑαυτοῦ χάριν, εἴθ' ὅστις αἵματος γείτων αὐτῷ, ἄθλιος οὗτος ἐμοὶ τῆς ἀπονοίας καὶ μάταιος τῆς ἀνονήτου σπουδῆς· ὅτι πρὸς τῷ καὶ θεὸν ἀντιστρατευόμενον ἔχειν τῇ γνώμῃ καὶ τοῖς βουλευμασιν ἤδη καὶ τὰναντία προφανῶς τῶν ἐλπίδων εὐρίσκει πρὸ τῶν ποδῶν καὶ τοῖς τῆς κακοδαιμονίας ἐσχάτοις κρημνοῖς περιπίπτει. ἰδοὺ γὰρ καὶ ὁ τῷ λόγῳ προκείμενος βασιλεὺς Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος τᾶλλα συνετὸς ὢν ὅλην ὡς εἰπεῖν τὴν τῆς τύχης εὐμένειαν ἐπακολουθοῦσαν ταῖς πράξεσιν ἔχων αὐτοῦ πρὸς γε τὸ φίλτρον τῶν παίδων ἐξεθελύνθη καὶ ἀληθεύοντα ἔδειξε Πλάτωνα "πᾶν τὸ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον ἐκτετύφλωται" φάσκοντα. δέον γὰρ εἰς τὴν ἄνωθεν εἶ τα πάντα

kaçınılmaz olan ihtiyaçları satın almanın pahalılığı nedeniyle biraz daha ölçülü olmaya başladı. Söylendiği kadarıyla öğreti üzerinde yaptığı yenilikler sebebiyle bir takım düşüncelerinin delici dikenleri bilincine saplanıyordu. Bu nedenle imparatorluk halefleri olan çocukları nazarında, kendisi düştü. Bundan dolayı, olasılıkla, imparatorlara yakışır bir şekilde gömülmedi çünkü onlar kilise yasalarına babalarına hissettikleri sevgiden daha çok değer veriyorlardı. **7.8.** Benim için o, yetenekli ve pratik zekalı bir yönetici olmuştu. İlk önce kendisi için en iyi olanı seçerdi, oğulları ve kendi kanından olanlar daha sonra gelirdi. O hayatını tamamen şereflele doldurma amacındaydı, ruhunun başarıyla taşmasını ve beklenmedik başarılar elde etmeyi istiyordu. Gerek kendi mutluluğu, gerekse de yakınları için en iyisini tercih ederdi. Benim için bu nafiye çabasının çaresizliği ve saçmalığının göstergesi olarak acınasıydı. Çünkü kutsala savaş açan düşünceye ve kararlara sahip olanlar sonuç olarak beklentilerinin tamamen aksiyle karşılaşır ve talihsizliğin dipsiz uçurumlarına düşerler. Kendisinden söz edilen Mikhael Palaiologos için de durum benzerdi. Zekiydi ve işlerinde talihin yardımını elde ediyordu. Çocuklarına karşı duyduğu sevgi onun zayıflığıydı. Platôn'un şu sözünü kanıtlar görünecekti: "Sevilenlere karşı hissedilen sevgi tamamen kör eder".

S.155 κινούσαν καὶ διοικοῦσαν πρόνοιαν ἀναρτῆσαι τὴν ὅλην ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν παίδων φροντίδα· ὁ δὲ τυφλῶ ποδὶ πρὸς τὰ φίλτρα τῶν παίδων φάναι βαδίζων ἔλαθεν ἑαυτὸν ἀρχῆς ἀπ' ἄκρας εἰς τὸ βάραθρον τῶν τε ἄλλων δεινῶν συνωθήσας καὶ πρὸς γε ὅσα δημοτικὴν κατάραν ἐφέλκεται. ἐπεὶ γὰρ ἐκ βρέφους αὐτῷ τὴν βασιλείαν ὁ κύριος ἄνωθεν ἐμνηστεύσατο, ὡς πολυτρόπως καὶ πολλαχόθεν δεδήλωται, εἰ τὴν μικροψυχίαν καὶ αὐτὸς ἐπὶ βραχὺ παρεκρούετο καὶ τὴν τε γλῶσσαν ἐπιορκίας παντοίας τὰς τε χεῖρας αἱμάτων ἀθώους ἐφύλαττε καὶ πρὸς γε ἔτι εἰ τὴν γνώμην ὑπερόριον τῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔθους εἶχε καινοτομίας μακρῶ ἂν τῷ μέτρῳ τοὺς πρὸ αὐτοῦ βασιλέας παρήλαυνεν ἅπαντας ἅπασιν ὅσα πληθὺν ἐγκωμίων ἐφέλκεται. ἀλλ' ἐχρῆν, ὡς ἔοικεν, ἐρράφθαι μὲν ὑπὸ Ἰστυαίου τὸ πέδιλον, ὑποδεδέσθαι δὲ τὸν Ἀρισταγόραν, ἵν' ἡμεῖς ἐς τὰς τῶν δεινῶν ἐσχατιὰς καταντήσωμεν, εἴτε δι' ἔκτισιν κακῶν παλαιῶν τε καὶ νέων, εἴτ' οὐκ οἶδ' ὅπως. εἶεν.

Kendisi ve çocukları için bütün ilgiyi her şeyi yukarıdan yöneten ve hareket ettiren takdir-i ilahiye bırakması gerekirdi. Ancak çocuklarına karşı duyduğu sevginin körlüğüyle hareket ettiği için egemenliğinin yükseklerinden büyük kötülüklerin enkazına itildiğini fark etmedi, özellikle halkın bedduasını üzerine çekti. Tanrı ona küçüklüğünden itibaren imparatorluğu kaderine yazmıştı ki bu pek çok sefer ve yerde açık olarak görülmüştü. Eğer ruhunun küçüklüğünü aşsaydı, dilini yalan söylemekten ve ellerini kirlenmekten korusaydı ve kilisenin yolunu değiştirme fikrine sahip olmasaydı, kendisinden önceki bütün imparatorların oldukça önünde olacaktı ve büyük övgüler elde edecekti. Ama muhtemelen Histiaios tarafından dikilen ayakkabının Aristagoras tarafından giyilmesi gerektiği gibi biz de fenalıkların en büyükleriyle karşılaştık.³⁶¹ Bunun eski ya da yeni günahların sebebiyle olup olmadığını bilmiyorum. Böyle.

³⁶¹ M.Ö. 5. yüzyılın başlarında Miletostiranı olan Aristagoras, kayınpederi Histiaios tarafından Perslere karşı isyan etmeye teşvik edilmiş daha sonrasında olaylardan haberi yokmuş gibi davranarak Perslere bağlılık yemini etmiş ancak bu isyanı kendisinin kışkırttığı fark edilince kaçmıştır. Bu dahiliyetini inkar ederken Pers satrapı ona olayların müsebbibinin kendisi olduğunun farkında olarak “senin diktiğin bu ayakkabıyı Aristagoras giydi” demiştir. Aristagoras ise isyanın sonunda öldürülmüştür. Bu olayla ilgili bkz. P.B. Manville, “Aristagoras and Histiaios: The Leadership Struggle in the Ionian Revolt”, *The Classical Quarterly*, Vol. 27, No: 1 (1977), s. 80-91.

ALTINCI KİTAP

S.158 α'. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τὸν υἱὸν Ἀνδρόνικον ἢ τοῦ κράτους καὶ τῶν βασιλικῶν σκήπτρων μετέβη διαδοχῇ, καὶ πολὺς πολλαχόθεν τὰ πράγματα θόρυβος συνεκύκα. ἔνθεν μὲν γὰρ ὁ τῆς ἐκκλησίας ἀναρρίπιζεσθαι ἤρξατο πόλεμος παρὰ τῶν ἀπορράγέντων μερῶν ἀφορμὴν εἰληφότες ἤδη τὴν τελευτὴν τοῦ βασιλέως· ἔνθεν δ' ὁ τῶν κεκλημένων Σκυθῶν ὄχλος τεσσάρων ὄντων ἐπέκεινα χιλιάδων πολλὸν ἐπέσειε τοῖς πράγμασι κίνδυνον, μὴ τὸν καλέσαντα βασιλέα θανάτῳ ζημιωθέντες νεωτερίσωσιν τι περὶ τὴν τῶν πραγμάτων ἀλλοίωσιν. ῥᾶστον δ' ἦν αὐτοῖς βουλευθεῖσιν, ἐπεὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ μὴ παρήσαν στρατεύματα, φόνον τε οὐκ ὀλίγον τῶν παρατυχόντων Ῥωμαίων ἐργάσασθαι καὶ λείαν τὰ τε βασιλικά χρή-

1.1. Egemenlik ve imparatorluk esasının ođul Andronikos'a geđmesinin ardından devlet her taraftan çok fazla isyanla karışmıřtı. Bir taraftan kendilerini kiliseden ayırılmıř olan gruplar İmparator'un ölümünü kilise içerisindeki mücadeleyi yeniden alevlendirmek için kullanıyorlarken, diđer taraftan ise daha önce çađırılmıř olan dört bin kiřinin üzerindeki bir İskit kitlesi devlet için büyük bir tehlikeye neden olmaktadır. İmparator'un ölümüyle devlet üzerinde bir takım deđiřiklikler yapmaya giriřeceklerinden korkuluyordu. Yakınlarda mevcut bir Roma ordusu olmadıđından ötürü eđer isterlerse kolayca az sayıda olmayan Romalının ölümüne sebep olabilirler ve imparatorluk

S.159 ματα καὶ πρὸς γε αὐτὸν βασιλέα ὁμοῦ τῆ συγκλήτῳ λαβόντας ἀπαλλάττεσθαι. διὰ ταῦτα γοῦν ὑπερθέμενος καὶ παραδραμῶν τὰ πολλὰ πρὸς τὸ κατεπεῖγον ὁ βασιλεὺς ἀπάσας ἔτρεψε τὰς φροντίδας. αὐτοὺς μὲν οὖν μὴ βριθούσαις δεξιαῖς ἐς τὰ οἴκοι παραπέμπειν οὔτε τῶν Σκύθαις νομιζομένων ἑώρα τυγχάνον οὔτ' ἄλλως θορύβου καὶ μάχης ἐκτὸς ἀπαλλάξειν ἤλπιζε τούτους. ἐκ Ῥωμαϊκῶν δ' αὖ χρημάτων αὐτοὺς ἐμπιπλάναι ζητεῖν οὔτ' εὐπορον ἦν οὔθ' ὅσιον ἐνομίζετο. ταῦτ' ἄρα καὶ σφᾶς ὀδηγῶ παραδοὺς τῷ μεγάλῳ κονοσταύλῳ Μιχαήλ τῷ Γλαβᾶ ἐς στρατηγικὴν ἐμπειρίαν ἐξησκημένῳ τοσοῦτον, ὡς παῖδας νομιζεσθαι τοὺς τότε στρατηγούς παραβαλλομένους αὐτῷ, τὴν ταχίστην ἐπὶ Τριβαλλοὺς ἀπαλλάττεσθαι παρεκελεύσατο, πολεμίους ἐς τὰ μάλιστα καὶ αὐτοὺς ὄντας ἀεὶ καὶ συχνὰ τὴν Ῥωμαίων κακῶς διατιθεμένους γῆν, ἴν' ἐν ταῦτῳ τοὺς τε Τριβαλλοὺς ἀσθενεστέρους ἐργάσαιντο καὶ ἅμα αὐτοὶ πλείστην περιβαλλόμενοι λείαν ἐκεῖθεν ἐς τὰ οἴκοι τὸν Ἰστρον διαβάντες ἀποχωροῖεν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω γε ἐπέπρακται ὡς ἄρα γε καὶ βεβούλευται. **(B.)** Τῷ δὲ βασιλεῖ ἀναγκαῖον ἦν τῆ βασιλευούσῃ ἐπιδημήσαντι τὸν τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως ἀπαγγεῖλαι θάνατον τῆ μητρὶ καὶ δεσποίνῃ Θεοδώρα καὶ τὸ τοῖς βασιλεῦσι προσῆκον δημοσίᾳ στήσασθαι πένθος. ὅθεν τὸν τοῦ βασιλέως νεκρὸν ἐντὸς τοῦ ἄστεος Σηλυβρίας ἀπαχθῆναι κελεύσας δέει τοῦ μὴ κλαπῆναι παρὰ Λατίνων αὐτὸς ἐς Βυζάντιον ἐπανῆκε· καὶ τελεσθέντος τοῦ πένθους ἔργον πεποιήται μέγιστόν τε καὶ πρῶτον τὴν τῆς ἐκκλησίας κατάστασιν. ζῶντος μὲν γὰρ τοῦ πατρὸς ἔκρυπτε τὴν μελέτην αὐτῆς ἐν τοῖς

hazinesini, İmparator'u ve onunla beraber senato üyelerini de ganimet olarak ele geçirebilirlerdi. Bu nedenle İmparator pek çok şeyi bir kenara bırakarak bütün ilgisini hızla bu yöne çevirdi. Onları ellerini doldurmadan evlerine geri göndermenin İskitlerin geleneğinden ötürü ne kolay olacağını ne de isyandan ve mücadeleden başka bir şekilde son bulacağı umudu vardı. Onların ceplerini doldurmak için Romalıların parasını kullanmanın ne kolay ne de adil olduğunu düşünüyordu. Bu nedenle başlarına lider olarak komutanlıkta büyük bir tecrübeye sahip olan ve kendisiyle karşılaştırıldığında diğer komutanların çocuk gibi kaldıkları megalos konostavlos³⁶² Mikhaël Galabas'ı³⁶³ atayarak hızlıca Triballer üzerine yola çıkmasını emretti. Bunlar, kendileri için en büyük düşmanlardandı ve sürekli olarak Romalıların ülkesine akınlarda bulunuyorlardı. Bu şekilde Triballeri zayıf kılacak ve böylece onlardan büyük ganimetler toplayan İskitler, İstros'u geçerek evlerine döneceklerdi. Böylece bunlar istediği gibi gerçekleşti.³⁶⁴ **1.2.** Ardından İmparator'un başkente dönüp babası İmparator'un ölümünü annesi İmparatoriçe Theodôra'ya bildirip imparatorlara uygun bir şekilde halka açık bir yas töreni düzenlemesi gerekiyordu. O sırada Sêlybria'da bulunan müteveffa İmparator'un cenazesinin Latinler tarafından çalınmasından korktuğundan ötürü taşınmasını emretti ve ardından kendisi Byzantion'a döndü. Törenin sona ermesinin ardından ilk ve en büyük iş olarak kilisenin restorasyonunu edindi. Babası yaşarken bu tartışmalardaki ilgisini

³⁶² 13. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan bir unvandır. İtalyan paralı askerlerin komutanı olarak görev yaparlardı. Alexander Kazhdan, "Konostaulos", *ODB*, s. 1147.

³⁶³ 1235-y.1305 yılları arasında yaşamış olan ünlü arsitokrat ve komutan Mihail Doukas Glabas Tarhaneiotis. VIII. Michael ve II. Andronikos dönemlerinde Balkanlarda gerçekleştirilen mücadelelerde yer almıştır. Rosser, *Historical Dictionary of Byzantium*, s. 174.

³⁶⁴ Pachymeres, *Relations Historiques*, VII.1, s. 19-21; Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 118-119.

S.160 λογισμοῖς, καθάπερ ἐν πίονι γῆν χειμῶνος εὐγενῆ τινα σπέρματα. νῦν δ' ἦρος, ὡς εἶπεῖν, ἐπιγενομένου τοῖς πράγμασιν ἔδειξεν ὅστις ὦν ἐλάνθανε. καὶ μὲν δὴ κήρυκες πανταχῆ καὶ βασιλικά διατάγματα διεπέμποντο τὴν τε τῆς ἐκκλησίας διόρθωσιν εὐαγγελιζόμενα καὶ ἅμα τοὺς διὰ τὸν τῆς ἐκκλησίας ζῆλον ὑπερορίους κατάγοντα καὶ ὅσοι τῶν ἀνηκέστων τι ἐπεπόνθεσαν. ἐπὶ τούτοις ὁ Βέκκος λάθρα τὸν θρόνον καταλιπὼν ὑπεχώρησε καὶ συνέκλεισεν ἑαυτὸν εἰς τὴν τῆς Παναχράντου μονὴν, δείσας μὴ πρόφασιν τὴν ἀθρόαν μεταβολὴν τῶν πραγμάτων λαβόντες τινὲς διασπαράξωσι τοῦτον δραμόντες ἐξαίφνης. ἀνήχθη δ' εὐθύς ὁ τῷ Βέκκῳ πρότερον παραχωρήσας τοῦ θρόνου πατριάρχης Ἰωσήφ, νόσῳ καὶ γήρᾳ τὸ σῶμα καταπεπονημένος ἤδη καὶ λαμπροῖς τοῦ θανάτου τοῖς προοιμίαις εἰς τὸν τάφον ὄλος συνελαινώμενος. (Γ.) Ἄλλ' ἐπειδὴ κοσμοκράτωρ ὁ διάβολος τοῦ αἰῶνος τούτου καλεῖται παρὰ τῆς θείας γραφῆς καὶ ἄρχων τοῦ περιγείου τοῦδε κόσμου καθέστηκε, τρόποις ἀπορρήτοις συγχωροῦντος τοῦ τὰ πάντα δημιουργοῦντος θεοῦ, εἰκὸς αὐτὸν κατ' ἴχνος ἔπεσθαι καὶ τοῖς γιγνομένοις ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ καὶ τὰ μὲν κληρὸν ἑαυτοῦ καθάπαξ ποιεῖσθαι, ὅποσα κακίας μεστὰ, τοῖς δὲ μοῖραν ἔχειν ἠντιναοῦν καὶ αὐτὸς ὅποσα τῶν βελτίστων ἐπεφύκει· καθάπερ τῶν ἀνθρώπων οἱ χῶρόν τινα κληρωσάμενοι ἔπειτα τοὺς ἐνοικοῦντας δασμολογοῦντες καὶ μοῖραν ἐκεῖθεν ἐτήσιον ἀπολαμβάνοντες ἀεὶ. εἶναι γὰρ αὐτῷ φησι τῶν ἀδικωτάτων, εἰ κόσμου καλούμενος ἄρχων ἔπειτα μὴ πάντων ὅσα παρὰ τὴν γῆν νέμεται τῶν μὲν ἀρ-

tıpkı kış zamanı toprağın içerisinde bulunan seçkin türden bir takım tohumlar gibi gizlemişti. Şimdi ise, tabir-i caizse, bahar gelmişti ve topraktan doğmasının ardından bu konuyla ilgili gizlemiş olduğu düşüncelerini ortaya çıkarıyordu. Ardından her tarafa imparatorluk fermanlarıyla kilisenin restorasyonunu haber vermeleri ve aynı zamanda kiliseye olan ateşli bağlılıkları sebebiyle pek çok zulme uğrayan sürgünlerin geri gelmeleri için elçiler gönderdi. Bu gelişmelerin üzerine Bekkos gizlice makamını bırakıp kaçarak kendisini Panakhrantos³⁶⁵ manastırına kapattı. Çünkü devletteki ani değişimin kendisinin parçalara ayrılması hususunda bir mazerete sebep olmasından korkuyordu. Onun yerine daha önce Bekkos için makamdan çekilen Patrik Îôsêph getirildi ki kendisi hastalıkla ve yaşlılıkla yıpranmış bedeniyle ve ölüm belirtilerinin başlamasıyla tamamen mezara doğru ilerliyor gibiydi. **1.3.** Kutsal kitap (Yeni Ahit) tarafından bu dünyanın efendisi olarak adlandırılan ve Tanrının tamamen gizli yöntemleriyle yarattığı şeytan bu dünyanın efendisi yapılmıştı. Muhtemelen bu dünyada olan bütün her şey üzerinde bir iz takip ederek kötülükle dolu olan her şeyden en iyi parçayı kendisi elde eder. Bu tıpkı kendilerine bir takım araziler bahşedilen insanların daha sonra yerleşimcilerden vergi toplayıp her zaman yıllık hisselerini almaları gibidir. Eğer yönetici ve hükümdar olarak dünyadaki bütün her şeyden nemalanıp en büyük payı alması mümkün olmadığı takdirde bunu kendisi için haksızlık olarak gördüğü söylenir.

³⁶⁵ Kiklad adalarından biri olan Andra'da bulunur.

S.161 χηγὸς εἶη καὶ αὐτοκράτωρ, τῶν δὲ μέτοχος καθόσον ἔξεστι. διὰ τοῦτο καὶ ἵνα μὴ μακρολογῶμεν παραδράμωμεν τὰ τε ἄλλα καὶ τοὺς κατὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ σωτῆρος λυττήσαντας Ἰουδαίους· οὗτοι γὰρ καθάπαξ ἐγένοντο κληῖρος αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῦ σωτῆρος τοῖς μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις προσβαλὼν τὸν ἕνα ἀφείλετο καθάπερ τινὰ φόρον δεσποτικόν· ἔπειτα ἐπήει τὰς τάξεις ἀπάσας, τοὺς ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις ἀσκοῦντας, τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν ἐπισκόπους, τοὺς τῶν δογμάτων σοφοὺς προστάτας, τὰ τῶν μαρτύρων παλαίσματα· καὶ πανταχόθεν ἀποκρουόμενος καθόσον ἄνωθεν ἢ θεία ἐπέταττε δύναις, ὅμως οὐκ ἄμοιρος τελέως ἀπήλλαξεν, ἀλλὰ πανταχόθεν ἠρανίστατο δῆμον πολυειδῆ καὶ καινότερόν τι στρατόπεδον, ἵν' εἶεν αὐτῷ συμμερισταὶ τῆς μελλούσης φλογός. (Δ.) Καὶ νῦν δ' ἐπειδὴ τῆς ἀγαθῆς ὁρμῆς ἀνακόπτειν οὐκ εἶχε τὸν βασιλέα, σύγχυσιν ἕτερον τρόπον εἰσάγει καὶ κλύδωνα ἐγείρει κατὰ τῆς καλῆς ὁμονοίας ἐκείνης καὶ ἀνέορτον τίθησι τὴν καινὴν ἐκείνην ἐορτὴν καὶ πανήγυριν καὶ μιμεῖται τὴν Ἑριν ἐκείνην, ἣ τὸ μῆλον κατὰ τοὺς Θέτιδος καὶ Πηλέως ἔρριψε γάμους· ὁ πολλὴν ἀνήγειρε μάχην καὶ φλόγα πολέμιον ὕστερον, ὡς οἱ τῶν μύθων πάτρες ἔφασαν ποιηταί· ἢ μᾶλλον μιμεῖται τοὺς λύκους, οἱ τὸ ποίμνιον θορυβήσαντες ἔπειτα ῥαδίως ἔστιν ἅ τῶν προβάτων ἀρπάζουσι. παρασκευάζει γὰρ αὐτοὺς διχῆ καὶ τριχῆ διελέσθαι σφᾶς αὐτούς· καὶ τοὺς μὲν Ἰωσήφ εἶναι μερίδα φάσκειν τοῦ πατριάρχου, τοὺς δὲ Ἀρσενίου τοῦ πάλαι θανόντος· καὶ τοὺς μὲν εἶναι λέγειν ὑπ' Ἀρσενίου ἀφορισμένον τὸν

Bu konu üzerinde daha fazla konuşmak istemediğim için Kurtarıcı Mesih'e karşı öfke duyan Yahudilere geçiyorum. Çünkü bunlar onun için (şeytan) adeta bir ruhban olmuşlardı ve Kurtarıcı Mesih'in öğrencilerine ve havarilerine saldırarak onlardan birini tıpkı bir efendi haracı gibi ellerinden aldılar. Daha sonra o bütün herkese yaklaştı; dağlardaki ve mağaralardaki münzevilere, kilise piskoposlarına, öğretinin bilge önderlerine, şahitlerin çabalarına... Yukarıdan gelen kutsal emirler nedeniyle her yerden sürüldü ancak sonuçta hiçbir şey elde etmemiş değildi, aksine kendisiyle gelecekteki ateşi paylaşacak pek çok çeşitli halk kesimini yani yeni ordusunu toplamış oldu. **1.4.** Ama şimdi güzel yaklaşımı İmparatoru etkilemediği için bu iyi düzene karşı her yönden kargaşa meydana getirdi ve dalgalar yükseltti. Yeni dinsiz bir festival ve panayır düzenleyerek Thetis ve Pêleus'un düğününe elma fırlatmış olan Eris'i taklit etti.³⁶⁶ Bu da mitlerin yazarlarının anlattıkları gibi çok fazla savaşa ve daha sonraki düşmanlık ateşine sebep oldu. Önce sürüyü kargaşaya sürükleyip sonra kolayca sürüdeki koyunlardan bazılarını ele geçiren kurtları taklit etti. Onların kafalarını karıştırarak ikili ve üçlü gruplara bölünmelerini sağladı ve bir kısmı Patrik Îôsêph'in, diğer kısım da müteveffa Arsenios'un tarafında yer aldığını açıkladı. Kimileri Arsenios hala yaşarken onun patriklik makamını ele geçirmesi sebebiyle

³⁶⁶ Mitolojide kıskançlık ve fesat tanrıçası.

S.162 Ἰωσήφ, ὅτι ζῶντος ἐκείνου τὸν ἐκείνου θρόνον εἰλήφει· τοὺς δὲ καθηρημένον εἶναι κανονικῶς Ἀρσένιον ὑπὸ πάσης τῆς τῶν τότε παρόντων ἀρχιερέων συνόδου· τοὺς δὲ ἄλλα κατ' ἀμφοτέρων προτείνειν κεφάλαια, ὡς ἐντεῦθεν ἀναγκασθῆναι μὲν τὸν Ἰωσήφ τοῦ θρόνου τοῖς βουλομένοις παραχωρεῖν, δυοῖν ἕνεκα, τῆς τε εἰρήνης τῶν δι' αὐτὸν ὀχλουμένων καὶ τοῦ μὴ δύνασθαι τὰ τῷ θρόνῳ προσήκοντα πράττειν ὅλην ἀφηρημένον ὑπὸ γήρωσ καὶ νόσου τὴν τοῦ σώματος δύναμιν· τοὺς δὲ τοῦ ζήλου προστάτας καταλειφθῆναι στασιάζοντας καὶ κατ' ἀλλήλων τὰς γλώσσας ὀπλίζοντας οὐ ζήλῳ θείῳ δημαγωγουμένας, ἀλλ' ἄωρίᾳ στρατηγουμένας θυμοῦ. ὁ γὰρ κατὰ θεὸν ζῆλος τῆς ἄνωθεν ἐξῆπται δυνάμεως καὶ ἄγεται θείαν καὶ ἔμμουσον ἀγωγήν· οἱ δὲ ταῖς τῆς κενοδοξίας πύλαις τὸν νοῦν παρακαθῆσθαι ἐξασκήσαντες ἔλαθον τὸν ζῆλον μεθαρμόσαντες πρὸς ζηλοτυπίαν καὶ ἀντὶ σίτου φάναι καὶ σταφυλῆς καὶ ὅσοι τῶν καρπῶν ἀγαθοὶ, ἀκάνθας γεωργήσαντες καὶ τριβόλους· ταῦτα δ' εἰσὶν ἔριδες ἀπὸ γνώμης οὐ μάλα πεπαιδευμένης καὶ λόγων ἀντιπάλων διάλοιοι. **(E.)** Ὁ μέντοι βασιλεὺς φύσει πρᾶος ὢν καὶ μήτε τούτους ἐθέλων λυπεῖν μήτ' ἐκείνους, ἀλλὰ τὰ ἐκατέρωθεν φυλαττόμενος σκάνδαλα, τὴν μέσσην ἔγνω βαδίζειν. ἔστι δὲ παρὰ τὰ ἐῷα πλευρὰ τοῦ Ἑλλησποντίου πορθμοῦ χῶρός τις Ἀτραμύτιον κεκλημένος. πρὸς δὴ τοῦτον ἐκάλει τὰ βασιλέως προστάγματα τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, ἐκεῖ τηνικαῦτα καὶ αὐτοῦ γε παρόντος. καὶ δὴ συνέρρεον οὐ μόνον οἱ λόγῳ τὸν ζῆλον λαχόντες ἠνιοχεῖν, ἀλλ' ὄχλος τὸ πλεῖστον ἀλογία καὶ

Îôsêph'in Arsenios tarafından aforoz edilmiş olduğunu, kimileri de o zaman mevcut bulunan başpapazlar meclisinin tümü tarafından yasalara uygun olarak görevden alındığını iddia ediyorlardı. Ayrıca iki tarafın da karşısında yer alanlar da vardı. Bu nedenle Îôsêph makamından kendi kararıyla ayrılmak zorunda kaldı. Bunun iki sebebi vardı, kendisi yüzünden başı ağrımış olanları huzura erdirmek ve bunun yanında yaşlılık ve hastalıktan dolayı beden gücünü tamamen kaybetmesi ve patriklik görevini yerine getirmemesiydi. Zealotların liderleri birbirlerine karşı dillerindeki kutsal coşkununla bir takım çözümler bulmayı değil, öfkelerini yanlış zamanda ilerletmeyi tercih ederek ayrıştılar. Tanrıdan gelen coşkunluk yukarıdaki güçlerden ateşlenir ve kutsal ve uyumlu bir yaşam tarzı getirir. Bu insanlar, akıllarını gösteriş kapılarını kuşatmakla meşgul ettiklerini unuttular, coşkunun yerini kıskançlıkları aldı ve buğday yerine üzümü ve diğer güzel meyveleri tercih ederek dikenler ektiler. Bunlar çok eğitilmiş olmayan düşüncelerden doğan ve birbirlerini yok etme düşüncesi getiren kıskançlık tohumlarıydı. **1.5.** İmparator yumuşak bir yapıya sahipti ve ne onları ne de bunları üzme istiyordu. İki tarafı da gücendirmemek için orta yoldan gitmeyi düşündü. Hellêspontos boğazının doğu tarafında Atramytion³⁶⁷ olarak adlandırılmış olan bir köy vardı. İmparator emirlerle, bu adamları kendisinin de o sırada üzerinde bulunduğu bu yere çağırıldı. Yalnızca bunlara söz önderliği edenler değil, kargaşa ve utanmazlık içerisindeki kalabalık bir kitle de oraya aktı.

³⁶⁷ Edremit.

S.163 ἀναιδεία συντεθραμμένος, οἱ μὲν θρόνων ἐρῶντες, πρᾶγμα πολλῶ τὴν τάξιν αὐτῶν ὑπερβαῖνον, οἱ δὲ χρημάτων, οἱ δὲ δόξης κενῆς καὶ τιμῶν, οἷα παρὰ τὸν βίον πλανῶνται πολυειδεῖς. ἀλλ' ἐκεῖνο μικροῦ με παρέδραμεν, ὃ προδιαληφθῆναι χρεῶν, ἵνα καθ' εἰρμὸν λόγος βαδίζῃ καὶ μὴ διακόπτηται τὴν συνέχειαν ἐφεξῆς προϊῶν. ἐπεὶ γὰρ Ἰωσήφ, ὡς εἰρήκειμεν, ἐν βραχεῖ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀπολιπὼν μικρὸν ὕστερον καὶ τοῦ βίου μετέστη, οὐ δίκαιον ἔδοξεν οὐδὲ πόρρω διαίτης ἡμαρτημένης, ἄνευ ποιμένος ἐν οὕτῳ συγχύσεως γέμοντι χρόνῳ τὴν ἐκκλησίαν τυγχάνειν. καὶ ἦν τῆνικαῦτα ἀνὴρ ἐν λόγοις ἐπίσημος τῷ βασιλικῷ συγκατειλεγμένος κλήρῳ Γρηγορίου ὁ ἐκ Κύπρου, ὃς τὸν ἐν ταῖς γραφαῖς εὐγενῆ τῆς Ἑλλάδος ρυθμὸν καὶ τὴν Ἀττικίζουσαν γλῶσσαν ἐκείνην, πάλαι πολὺν ἤδη χρόνον λήθης κρυβέντα βυθοῖς, φύσεως δεξιότητι καὶ φιλοπονία τελεωτέρῃ πρὸς φῶς ἤγαγε καὶ οἰονεῖ τινα ἐχαρίσατο ἀναβίωσιν. τοῦτον ἐμελέτησέ τε καὶ προὔτεθύμητο ἐς τὸν πατριαρχικὸν ἀναγαγεῖν θρόνον ὁ βασιλεὺς, ἄρτι καὶ τὸ μοναχικὸν ἀλλαζάμενον σχῆμα πλὴν οὐχ ὑπ' οὐδενὸς τῶν ἀπάντων ἐβούλετο τὴν χειροθεσίαν αὐτὸν εἰληχέναι, ὅποσοι τῆ τοῦ δόγματος καινοτομία κεκοινωνήκεσαν, ἀλλ' ὃς ἀκοινώνητον ἑαυτὸν συνετήρησεν· ὡς κινδυνεύειν ἐντεῦθεν βραδύνειν τὰ τῆς σπουδῆς. προεβλήθη μέντοι παρὰ τοῦ βασιλέως μετὰ τὰς ψήφους καὶ μαρτυρίας τὰς ὀφειλούσας καὶ τὴν ποιμαντικὴν ράβδον ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ βήματος παρὰ τῆς τοῦ βασιλέως εἰλήφει χειρὸς κατὰ τὸ πάλαι κρατῆσαν ἔθος. καὶ ἦν διενεργῶν καὶ διοικῶν

Kimileri kendi rütbelerinin çok üzerinde olan makamlar isterlerken, kimileri para, kimileri de hayatta her türde çeşitliliğe sahip olan faydasız ün ve görkem peşindeydiler. Ancak az kalsın atlıyordum; söze uygun bir şekilde ve devamlılığı kesmeden devam edebilmem için önce bir takım şeyleri anlatmam gerekiyor. Daha önce bahsetmiş olduğum gibi Îôsêph, patriklik makamını bırakmasının ardından kısa bir süre sonra hayattan ayrılmıştı. Kilisenin böylesine bir karışıklık içerisindeyken çobansız kalmasının uygun olmadığı ve ileride yanlış bir duruma sebebiyet vereceği düşünülüyordu. O sıralarda imparatorluk ruhbanları arasında belagat sanatında dikkat çekici bir adam olan Kıbrıslı Grêgorios³⁶⁸ vardı ki kendisi uzun zamandır unutulmuş diyarların derinliklerinde gizlenmekte olan Hellas'ın Attika dilindeki ahenkli yazmalarını yetenekli ve çalışkan karakteriyle ışığa sürmüş ve adeta hayata döndürmüştü. İmparator, henüz yeni keşişlik giysisine bürünmüş olan bu adamı patriklik makamına yükseltmek için seçti ve onu arınması adında tutsüetti. Ancak bu uygulamanın kilise öğretisinin yenilenmesinde rolü olan birisi tarafından değil, hiçbir payı olmayan birisi tarafından yapılmasını istedi. Bu da ertelenme tehlikesine sebep oldu. Dolayısıyla gerekli şahitlikler ve oylamalar sonrasında İmparator tarafından atanarak, egemen olan eski adetler gereğince, imparatorluk basamakları üzerinde İmparator'un ellerinden çobanlık esasını aldı.³⁶⁹

³⁶⁸ Patrik II. Gregorios (1283-1289). 1285'deki Kônstantinopolis'teki yerel konsilde 1274 Lyon kararlarını reddeden ve Ortodoksluğun restorasyonunu gerçekleştiren patriktir. 1289'da görevinden ayrılmaya zorlanmış ve ertesi sene vefat etmiştir.

³⁶⁹ Pakhymeres, İmparator'un Gregorios'u patrik olarak seçme sebebini, hem Arsenios hem de İoseph taraftarları tarafından kabul edilebilir olduğunu düşünmesine bağlar. Pakhymeres, *Relations Historiques*, VII.14, s. 53-55.

S.164 ἔστιν ἂ τῶν πατριαρχικῶν δικαίων, ὅσα οὐχ ἱερωσύνης ἐδεῖτο. (ζ.) Βραχὺ τὸ μεταξὺ, καὶ οὕτως πῶς εἰπεῖν κατὰ τὸ αὐτόματον ἢ μᾶλλον προνοία θεοῦ πρέσβυς ἐξ Αἰτωλίας σταλεῖς παρὰ τοῦ ἐκεῖσε κρατοῦντος Νικηφόρου τοῦ δεσπότη ἐς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀφικνεῖται ὁ Κοζύλης ἐπίσκοπος· καὶ ἐπ' αὐτῷ ἐκ Μακεδονίας ὁ Δεβρῶν ἐπίσκοπος, οὐ πρέσβυς αὐτὸς ἀφικόμενος ὀθηνοῦν, ἀλλ' ἐτέρας εἵνεκα χρείας. τούτων ἀμφοτέρων ἀκοινώνητον διατηρησάντων τὴν γνώμην τῆς τῶν ἄλλων ἐπιμιξίας, ὅποσοι τῇ καινοτομίᾳ τοῦ δόγματος ἐκόντες ὑπήχθησαν, προὔκριθη ὁ Κοζύλης ἐπίσκοπος τοῦ Δεβρῶν. ὁ μὲν γὰρ ὁ Κοζύλης ὑπὸ τὴν τῆς Ναυπάκτου ἐτέλει μητρόπολιν, ἡ δὲ Ναύπακτος ὑπὸ τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, ὁ δὲ γε Δεβρῶν ὑπὸ τὸν θρόνον ἐτέλει τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς· καὶ ἦν διὰ τοῦτό γε οἰκειότερος τῇ παρούσῃ χρεία διακονῆσαι μᾶλλον ὁ Κοζύλης ἢ ὁ Δεβρῶν. ταῦτ' ἄρα καὶ παρὰ τοῦ ἤδη ὡς εἴρηται προβληθέντος τῷ βασιλεῖ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ ἐκ Κύπρου προτραπείς ὁ τοιοῦτος Κοζύλης χειροτονεῖ Γερμανόν τινα μοναχὸν εἰς τὴν τῆς Θρακικῆς Ἡρακλείας μητρόπολιν. τούτῳ γὰρ κατὰ τὰ πάλαι ἐφεῖται προνόμια χειροτονεῖν τὸν Κωνσταντινουπόλεως, εἴτε καὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, τοῦ τὸ Βυζάντιον ἐς νέαν καὶ μεγίστην καταστήσαντος Ῥώμην, μὴ καταλύειν ἐθελήσαντος τὰ τῶν πάλαι βασιλέων προνόμια, ἀλλ' ἐπικυρώσαντος μᾶλλον αἰδοῖ τοῦ μακροῦ χρόνου καὶ τοῦ τὸν νόμον θέντος Σεβήρου τοῦ αὐτοκράτορος, ὅποτε σὺν μάλα τοι πλείστοις ἰδρῶσι

Ruhbanlık gerektirmediği sürece bütün patriklik görevlerini yerine getirip idame ettirdi. **1.6.** Kısa süre sonra, kazara ya da daha çok takdir-i ilahiyle Aitôlia'dan Despot Nikêphoros tarafından oraya elçi olarak gönderilen Kozylê piskoposu, Kônstantinopolis'e giriş yaptı. Makedonya'dan Debre piskoposu elçi olarak değil başka bir sebepten dolayı onun arkasından şehre vardı. İki de öğretisi yeniliğine boyun eğen diğerleriyle ortak düşünceye sahip değildiler ama Kozylê piskoposu Debre piskoposuna göre daha tercih edilirdi. Çünkü Kozylê, Naupaktos metropolitliğine, Naupaktos da Kônstantinopolis makamına bağlıyken, Debre, Protê İoustinianê makamına bağlıydı. Bu nedenle mevcut ihtiyaca hizmet etmeye daha yakın kolda olmasından ötürü Kozili, Debre'ye göre daha uygundu. Bunun ardından söylenildiği gibi İmparator tarafından patrikliğe getirilmiş olan Kıbrıslı Grêgorios'un emriyle Kozili piskoposu Trakya Herakleiasının metropolitliğine Germanos adlı bir keşişi atadı. Çünkü buna eskiden beri Kônstantinopolis patriğini seçme imtiyazı tanınmıştı. Yeni ve büyük Roma olarak Byzantion'u kuran Büyük Kônstantinos eski imparatorların bahsettikleri imtiyazı ortadan kaldırmak istemiyordu ve İmparator Sebêros'un³⁷⁰ bahsetmiş olduğu ve uzun zamandır yürürlükte olan yasayı sürdürdü.

³⁷⁰ Roma İmparatoru (193-211).

S.165 καὶ πόνοις ἐκεῖνος αὐτὴν παρεστήσατο, Βυζάντιον οὕσαν ἔτι, καὶ τὰ τε ἄλλα πρὸς ἄμυναν καταισχύνας αὐτὴν καὶ τὰ τείχη καθηρηκῶς τὸ τελευταῖον τούτοις δὴ τοῖς ἐπὶ Θράκης Ἡρακλεώταις ὅσα καὶ κόμη χρῆσθαι αὐτῇ ἐχαρίσατο· εἴτε οὖν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν τηρεῖται διηνεκῶς τὸ τοιοῦτον προνόμιον, εἴτ' οὐκ οἶδ' ὅπως, πέπρακται δ' οὖν ὅμως ἐπὶ τοῦδε τοῦ χρόνου τουτί γε, ὡς εἴρηται· καὶ ἐς διάκονόν τε καὶ ἱερέα ἐξ ἀναγνώστου προβιάσας ὁ ῥηθεὶς Ἡρακλείας Γρηγόριον τὸν ἐκ Κύπρου, εἶτα καὶ πατριάρχην κεχειροτόνηκε τοῦτον, συλλειτουργοῖς χρῆσάμενος ἀμφοτέροις ἐκείνοις τοῖς ἐπισκόποις, τῷ τε Κοζύλης καὶ τῷ Δεβρῶν. ἀλλ' ἐπανιτέον ὅθεν εἰς ταῦτα ἐξέβημεν. **(Z.)** Ἐσχίζοντο μὲν οὖν, ὡς ἔφθημεν εἰρηκότες, τὰ τῶν Ζηλωτῶν ἐκεῖνα συστήματα δι' ἃς γε εἰρήκειμεν τὰς αἰτίας. ἐσχίζοντο δ' ἔτι καὶ δι' αὐτόν γε τὸν πατριάρχην· πρόφασιν μὲν, ὅτι περ εἰκοσαετῆς Κυπρόθεν τοῖς Ῥωμαίων ἐπιδημήσας ἦθεσι καὶ τῶν Λατινικῶν ἠθῶν ἔστιν ἃ ἐπαγόμενος ὑποψίαν ταῖς τῶν πολλῶν διεσκέδασε γνώμαις, ὡς ἀναγνώστου χειροθεσίαν παρὰ Λατίνων ἐδέξατο, εἴτε του τῶν ἐπιχαιρεκάκων γρύξαντος τοῦτο πρότερον, εἴτε τοῦ καιροῦ σχεδιάσαντος τηνικαῦτα τῇ κακοηθείᾳ τῶν Ζηλωτῶν, ἢ μᾶλλον τοῦ ἐρεθίζοντος ἐκείνους δαίμονος καὶ τῆς ἐκείνων καταχορευόντος ἔριδος τοῦτο ὑπαγορεύσαντος, ἵνα πολλαπλοῦν τε καὶ πολλαχόθεν ἢ συγκεκριτημένον τὸ τῆς ταραχῆς καὶ συγχύσεως ἐκείνης θέατρον. πρόφασιν μὲν οὖν διὰ τοῦτο τούτοις ὁ πατριάρχης ἀπρόσδεκτος ἦν· τῇ δ' ἀληθείᾳ ταῖς ἐξορίαις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῦ ζήλου πα-

(Sebêros) o zaman adı hala Byzantion olan şehri çok büyük emekler ve ağırlar sonucunda ele geçirebilmişti. Bu nedenle intikam alıp şehri itibarsızlaştırmak için surlarını yıktı ve nihai olarak Trakya Ereğlililerine o köy üzerinde kullanım hakkı bahşetti. Dolayısıyla, ister bu sebeple, isterse de bilmediğim bir nedenden dolayı, bahsedildiği gibi, bu imtiyaz bu zamana kadar devamlı bir şekilde uygulandı. Bu bahsedilen Herakleia metropoliti Kıbrıslı Grêgorios'u tanınmazlıktan diyakozluğa³⁷¹ ve ruhbanlığa ilerlettikten sonra patrikliğe seçti ve bu iki Kozylê ve Debre piskoposunu da ona yardımcı olarak atadı. Ancak şimdi bıraktığım noktaya geri dönmeliyim. **1.7.** Daha önce bahsettiğim gibi, zealotların bu birlikleri, bir yandan bahsetmiş olduğum sebeplerden, öte yandan da bu Patrikten ötürü ayrılmışlardı. Bunun sebebi şuydu: O, Kıbrıs'tan Romalıların ülkesine ancak yirmi yaşındayken, Latin gelenekleri içerisinden ve Latin adetleriyle beraber gelmişti. Pek çoklarının zihinlerinde onun Latinler tarafından okuyucu olarak kullanıldığı şüphesi yer alıyordu. Bu, ya başkalarının talihsizliklerinden zevk alan biri tarafından, ya zealotların o sıradaki kindarlıkları sebebiyle, ya da daha çok onları şeytanın kışkırtması ve onların kıskançlıklarını harekete geçirmesinden dolayı yayıldı. Çünkü bu karışıklığın ve kargaşanın manzarasının pek çok yerden çok daha fazla görülmesine neden olacaktı. Bu sebepten dolayı onlar için bu patrik kabul edilemezdi. Gerçekte ise sürgünlerinden ve maruz kaldıkları diğer

³⁷¹ Rahip derecesinin altındaki ruhban sınıfı.

S.166 θήμασι πέρα τοῦ δέοντος ἐγκαλλωπιζόμενοι καὶ ἐπαιρόμενοι ἤθελον αὐτοὶ τὰς αἰτίας ἔχειν τῶν τε ἄλλων, ὅσα ἐφεῖται τοῖς τῆς ἐκκλησίας τελεῖσθαι πράγμασι, καθάπερ ἀπὸ σκήπτρου τοῖς ἅπασιν θεμιστεύοντες, καὶ πρὸς γε ἔτι ἓνα σφῶν αὐτῶν τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ ἐγκαθιδρῦσαι, ὃν ἂν αὐτοὶ βούλοιντο, ἵν' ὡς ἀπὸ στερῆρας τινος ἀκροπόλεως τῆς λαμπρᾶς καὶ μεγάλης ταύτης ἀξίας ὁρμώμενοι ῥᾶστα πάσας ἐπισκοπὰς τε καὶ μητροπόλεις κληρώσαιντο καὶ πάντων αὐτοὶ γε ἐξηγοῖντο ἀσκητηρίων καὶ πάσας αὐτοὶ διαλαγχάνωσι τάξεις ἐκκλησιαστικὰς καὶ πάσας διέπωσιν ἱερατικὰς ἐπαρχίας εἰσφορᾶς τε πάσης καὶ ἐκφορᾶς καὶ διανομῆς αὐτοὶ γε τυγχάνοιεν κύριοι, ὡς ἂν οὕτως πῶς ἀποχρῶντά σφισιν ἀποδοθεῖεν ταῦτα τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ ζήλου τὰ ἔπαθλα. **(H.)** Ἐπεὶ μέντοι συνήεσαν, ὡς εἴρηται, περὶ τὸ Ἄτραμύτιον, ὠμολόγηται πᾶσι καὶ συμπεφώνηται μετὰ πλείστους τῶν λόγων διαύλους, βίβλοις δυσὶν ἐγγραφείσας ἑκατέρων τὰς δόξας, ἀφ' ὧν οἱ τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐβλάστησαν ἔριδος λόγοι, τῷ θεῷ διὰ πυρὸς καὶ σημείων ἐπιτρέψαι τὴν κρίσιν. παννύχους τοίνυν τετελεκότες στάσεις καὶ δεήσεις παμπόλλας πρὸς τὸν θεὸν κατ' αὐτὸ δὴ τὸ μέγα καὶ ἱερὸν σάββατον τὰς βίβλους καθῆκαν εἰς πῦρ κατὰ μέσον τὸ θεῖον ἀνάκτορον. ἐλπίς μέντοι ἦν ἀνὰ μέρος ἑκατέροις ἰδιαζόντως τοῖς μέρεσι, θατέραν ἀλώβητον φυλαχθήσεσθαι. ἀλλ' ἦσαν ἄρα ἐλπίδες ταῦτα κεναὶ καὶ γρηγορούντων ὡς ἀληθῶς ἐνύπνια. ἀθρόον γὰρ τὸ πῦρ ἀμφοτέρων δραζάμενον σποδιὰν τὴν ταχίστην πεποίηκε· καὶ ἦν τοῦτο ψῆφος θεοῦ καὶ

her şeyden ötürü aşırı gururlu oldukları için, tıpkı her şey üzerinde karar veren asadanmış gibi, bütün kilise meselelerinde karar vermeleri gerektiğini ve ayrıca kendilerinden istedikleri birinin patriklik makamına oturmasını talep ettiler. Bu yüksek ve olağanüstü makamı bütün piskoposlukların ve metropolitliklerin sahibi olmak, bütün manastırların kontrolünü ele geçirmek ve bütün kilise eyaletlerini elde etmek için kullanmak istiyorlardı. Böylece bu şekilde erdemleri ve gayretleri yeterince ödüllendirilmiş olacaktı. **1.8.** Bahsedildiği gibi Atramytion civarında bir araya geldiklerinde, uzun sözlerin ardından, kendilerinden bu büyük kıskançlığın meydana getiren sözlerin doğduğu bu iki kitapla ilgili kararı o zaman ateş yoluyla Tanrıya bırakmak için uyuşup anlaştılar. Gece boyunca Tanrıya sayısız dua ettikten sonra büyük ve kutsal Sabbatos'ta³⁷², iki kitabı da kutsal tapınağın ortasında ateşe attılar. Her iki taraf da kendi kitaplarının kül olmamasını ve zarar görmeden korunmasını umut etti. Ama bu umutlar nafileydi ve izleyenler gerçekten rüyada gibiydiler. Çünkü ateş ikisini de sarıp geriye sadece küllerini bıraktı.

³⁷² Paskalya'da Cumartesi günü.

S.167 χλεύη κατὰ πάντων ὁμοῦ, σπουδὴν ποιουμένων τὴν παιδιὰν καὶ ἀκαίρους τῆ ἐκκλησίᾳ ἐπιφερόντων κλύδωνας. τοῦτο θεασαμένοις ἔδοξε καὶ αὐτοῖς καταγνοῦσι τῆς ἔριδος ἀσμένως τε βλέψαι πρὸς τοὺς κοινούς τῆς εἰρήνης ἄλας καὶ ἐς τὴν τῆς ὁμοφροσύνης ἐληλυθέναι τράπεζαν καὶ εὐλογίαν ἅμα εὐχῆ παρὰ Γρηγορίου δέξασθαι τοῦ πατριάρχου καθάπαξ τοὺς ἅπαντας. **(Θ.)** Τούτων οὕτω γεγενημένων, προσίασιν οἱ Ἀρσενιάται τῷ βασιλεῖ, μετακομισθῆναι ζητοῦντες τὸν Ἀρσενίου τοῦ πατριάρχου νεκρὸν ἐς τὴν βασιλεύουσαν. καὶ ἦν ἡ ζήτησις οὐ μάλα ἀπλῆ, ὅτι μὴ βαθυγνώμονος περινοίας ἔκγονον, ἵνα τιμὴ μὲν ἴσως τοῖς Ἀρσενιάταις τουτὶ κατασταίῃ λαμπρὰ, λανθάνουσα δὲ τοῖς Ἰωσηφίταις αἰσχύνη. γίνεται δ' οὖν ὁμως ῥᾶστα τῆς ἐνδόσεως γενομένης. καὶ δὴ μέχρι τῆς Εὐγενίου πύλης μετακομισθέντος ἐκείνου κατίασιν ὅ,τε πατριάρχης μετὰ τοῦ κλήρου παντὸς καὶ ὁ βασιλεὺς ἅμα πάση τῇ συγκλήτῳ· καὶ οὕτω μεθ' ὕμνων περιφανῶν καὶ λαμπάδων ἀνήγαγον ἅπαντες τοῦτον ἐς τὸν μέγιστον τῆς τοῦ θεοῦ Σοφίας νεών. ὃν μετὰ χρόνον ζητήσασα ἤγαγεν εἰς ἣν ἀνεκαίνισε τοῦ ἀγίου Ἀνδρέου μονὴν Θεοδώρα, ἡ θυγάτηρ μὲν ἦν τῆς τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ ἀδελφῆς Εὐλογίας, γυνὴ δὲ πρότερον τοῦ Μουζάλωνος τοῦ πρωτοβεστιαρίου, ὕστερον δὲ τοῦ Ραοῦλ, πρωτοβεστιαρίου καὶ αὐτοῦ γενομένου.

β'. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ σύζυγος οὐκ ἦν τῆνικαῦτα (προετεθνήκει γὰρ ἡ ἐξ Οὐγγρίας ἐλθοῦσα προτέρα τούτου γυνὴ ἐπὶ δυσὶ, τῷ τε βασιλεῖ Μιχαὴλ καὶ Κωνσταντίνῳ τῷ δεσπότη), δια

Bu, şakalar yapıp ve kiliseyle çocukça oyunlar oynayan ve onu belalı dalgalara maruz bırakan herkese karşı Tanrının kararı ve aynı zamanda şakasıydı. Bu onlar tarafından görüldükten sonra tartışmalarını bir kenara atmaya, ortak huzuru arayıp uyum masasına geri dönmeye ve Patrik Grêgorios'un kutsamalarını ve dualarını kabul etmeye karar verdiler. **1.9.** Bu olayların böyle sonuçlanmasının ardından Arsenios'un taraftarları İmparator'un huzuruna gelip Patrik Arsenios'un naaşının başkente getirilmesini istediler. Bu çok basit bir talep değildi ki derince düşünülmüş bir duyarlılıktan doğmamıştı; Arsenios taraftarlarına şan getirirken, Îôsêph taraftarlarına fark ettirmeden utanç getirecekti. Yine de bu hızlıca bir onayla gerçekleşti. Eugenios kapısına taşınana kadar Patrik, bütün ruhbanlar, İmparator ve bütün senatoyla birlikte naşa eşlik etti. Böylece ünlü ilahilerle ve meşalelerle birlikte Kutsal Bilgelğin Büyük Kilisesine³⁷³ getirildi. Bir süre sonra, İmparator Mikhaël'in kızkardeşi Eulogia'nın kızı olan ve ilk önce protobestiarios Mouzalôn'un daha sonra da yine protovestiarios olan Raoul'un³⁷⁴ eşi olan Teodôra³⁷⁵, onun yenilemiş olduğu Aziz Andreos kilisesine³⁷⁶ getirilmesi iznini aldı.

2.1. İmparator'un o sırada eşi yoktu (Çünkü Ungria'dan³⁷⁷ gelmiş olan ilk eşi³⁷⁸ ona iki oğul, İmparator Mikhaël ve Despot Kônstantinos, bırakmasının ardından vefat etmişti). Bu nedenle

³⁷³ Aya Sofya.

³⁷⁴ İoannis Vatacis'in bir kardeşinin damadı olan Aleksios Raul'un oğlu İoannis Raul. Onun oğlu Aleksios Raul de daha sonra megas domestikos olmuştu. Bartusis, *Late Byzantine Army*, s. 242.

³⁷⁵ Theodora Kantakuzina Paleologina Rauliana (1240-1300). Yaşamı hakkında bkz. Donald M. Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları On Portre, 1250-1500*, (çev. Özden Arıkan), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2001, s. 35-50.

³⁷⁶ Günümüzde Koca Mustafa Paşa Camii, İstanbul. Alexander van Millingen, *Byzantine Churches of Constantinople Their History and Architecture*, London: MacMillan and Co., 1912, s. 106.

³⁷⁷ Macaristan.

³⁷⁸ Anna (ö.1281)

S.168 πρεσβεύεται πρὸς τὸν ῥήγα τῆς Ἰσπανίας· ὁ δ' ἄσμενος ἐκπέμπει οὐ θυγατέρα οἰκείαν, ἀλλὰ ἄλλην κατὰ γένος αὐτῷ προσήκουσαν, Εἰρήνην φημί τὴν τοῦ μαρκεσίου ἐκείνου ἀπόγονον, τοῦ μετὰ τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἄλωσιν κληρωσαμένου Θεσσαλονίκην μετὰ τῶν πέριξ. ἐκπέμπει δ' αὐτήν, ὡς εἰρήκειμεν, ὁ τῆς Ἰσπανίας ῥήξ οὐ κατὰ τὸ πάλαι παρὰ Λατίνοις κρατῆσαν ἔθος τοῦ Πάππα προτρέψαντος πρότερον. ἔθος γὰρ τοῖς τῶν Λατίνων ἐντιμότεροις, μὴ κηδεύειν Ῥωμαίοις, πρὶν τὸ ἐνδόσιμον εἰληφέναι παρὰ τοῦ Πάππα. ἀλλ' ἐπειδήπερ διὰ τινὰ σκανδάλου πρόφασιν ἀφορισμοῦ καθυποβεβλημένος ἐπιτιμῶ παρὰ τοῦ Πάππα ἐτύγχανε, σκῆψιν τὸ σκάνδαλον ποιησάμενος λάθρα ταύτην ἐξέπεμψε, βασιλίδα Ῥωμαίων ἐσομένην. ἦν δὲ ὁ μὲν βασιλεὺς τηνικαῦτα τῆς ἡλικίας τρίτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος ἀμείβων· ἐνδέκατον δ' ἡ νέα σύζυγος ἡ Εἰρήνη, ἣ δὴ καὶ κάλλος καὶ ἀρμονία τῷ ἦθει καὶ τῷ προσώπῳ ἐπέπρεπεν οὐ μικρά. **(B.)** Ἐπεὶ δ' ὥσπερ τοῖς ὑγροτέροις τῶν ξύλων ἐμφύονται σκώληκες, οὕτω καὶ ταῖς φιλοτίμοις ψυχαῖς ὡς ἐπίπαν ζηλοτυπία καὶ φθόνοι δεινοὶ τινες ὑφεδρεύουσι κατὰ τῶν ὁμοτέχνων καὶ πρὸς ἃ μάλιστα τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐκεῖνοι σπουδάζουσιν, ἡνία καὶ τὸν πατριάρχην Γρηγόριον ἡ τῆς τοῦ Βέκκου γλώττης καὶ διανοίας ὀξύτης, καὶ δεινὸν αὐτῷ ἦν, εἰ διαβόητος μὲν ἐν τοῖς τότε γενόμενος Ἕλλησι μόνος αὐτὸς, διαβόητος δὲ καὶ τοῖς τῶν πατριαρχῶν ἐλλογίμοις ἐλπίζων ἀκούσεσθαι, ἔπειτα ζημοῖτο διὰ τῆς ἐν ταῖς διαλέξεσιν εὐστομίας ἐκείνου τὴν τοσαύτην φιλοτιμίαν· διὰ τοι τοῦτο καὶ αὐ

İspanya Kralına bir elçi heyeti gönderdi. Kendi kızını değil ama kendisiyle aynı soydan başka birini, yani Kônstantinopolis'in düşüşünden sonra kendisine Thessalonikê ve çevresi düşen markizin³⁷⁹ soyundan olan Eirênê için gönderdi. İspanya Kralı ise onu, eskiden beri Latinler için egemen adet olarak süregelen Papa'nın iznini almaksızın gönderdi. Latinlerin soyluları için Romalılarla evlenmeden önce Papa'nın onayını almak bir gelenektir. Ancak İspanya Kralı Papa tarafından aforozla cezalandırılmasının sebep olduğu dürtüyle, bunu Romalıların imparatoriçesi olacak kızı göndermek için bahane olarak kullandı. İmparator o sırada hayatının yirmi üçüncü yılını, hoş, davranışları dengeli ve mizacı da bundan çok farklı olmayan yeni eşi Eirênê ise hayatının onbirinci yılını tamamlamıştı.³⁸⁰ **2.2.**

Ağaçların en nemlilerinde büyüyen solucanlar gibi hırslı mizacı olanlar da aynı birlikteki kişilerin, özellikle kendilerini adadıkları belirli bir adak üzerinde, korkutucu kıskançlıklarıyla karşılaşır. Bunun gibi Patrik Grêgorios için Bekkos'un dilinin ve düşüncesinin keskinliği fenaydı. Hellenler arasında yalnızca kendisinin ünlü olmasını istiyordu ve seçkin patriklerden biri olarak anılmayı umuyordu. Bu nedenle onun tartışmalardaki kıvraklığının bu hırslı yok etmesi durumunu korkutucu buluyordu ve onun sürgüne gönderilmesine

³⁷⁹ Montferrat Markizi VII. William.

³⁸⁰ Eirene Palaiologina (Montferratlı Yolanda) (1288/9-1317). Nicol, *Bizans'ın Soylu Kadınları*, s. 51-62.

S.169 τὸς οὐ μέτρια συνεβάλετο πρὸς τὴν ἐξορίαν ἐκείνου. ὅθεν ἐξόριστος ἐκεῖνος περὶ που τοὺς πρόποδας τοῦ Ὀλύμπου πεμφθεὶς οὐκ ἔληγεν οὐρανῷ τε καὶ γῆ προσαγγέλλων τὴν, ὡς ἐκεῖνος ἔφασκεν, ἀδικίαν ὁμοῦ καὶ ἀπήνειαν, ἣν ἀσυμπαθῶς κατ' αὐτοῦ γε ἐπήνεγκαν, ἐξὸν φιλανθρωπότερον τῇ ἐκείνου κολάσει χρήσασθαι καὶ τὴν ἱερωσύνην ἀφελομένους αὐτὸν ἀποχρῶν ἡγεῖσθαι, τὸ προμηθεὺς περὶ τᾶλλα παρεχομένους αὐτάρκες ἀνθρώπους γε ὄντας ἀνθρώπῳ γε ὄντι καὶ μεγάλης δόξης ἐκπεπτωκότι καὶ δι' αὐτὸ δὴ μάλιστα πολλῆς εἶπερ ποτὲ τῆς περὶ τᾶλλα δεομένῳ ψυχαγωγίας, ὅποσα τὰς ἀναγκαίας ἐπικουφίζουσι χρείας. πανταχόθεν οὖν ἐς ἀμηχανίαν κατενεχθεὶς ἐζήτει διαλύσασθαι κρίσει δημοτελεῖ τὰ ἐγκλήματα, ἵνα δυοῖν ἴσως ἐπιτύχοι θατέρου· ἢ γὰρ φιλανθρωποτέρους τῇ παρουσίᾳ καὶ τῇ αὐτοπροσώπῳ θεᾷ καὶ ὁμιλίᾳ τοὺς δικαστὰς ἐργάσασθαι· ἢ τό γε δεύτερον, κατάδηλον θεῖναι τοῖς ἅπασιν τὸ ἀσυμπαθὲς αὐτῶν καὶ ἀμείλικτον. **(Γ.)** Ταῦτα ἀκούοντι τῷ βασιλεῖ εὖ ἔχειν οὐκ ἔδοξε περιφρονητέα κείσεσθαι τοῦ λοιποῦ. διασκεδασθήσεσθαι γὰρ ἂν ὑπόνοιαν ἐς τοὺς τῶν πολλῶν λογισμοὺς, ἀδικεῖσθαι τὸν ἄνδρα· καὶ ἔσται κατὰ τῶν δοκούντων ἀδικεῖν ἐκ τοῦ δήμου λαιδορία μακρὰ, νῦν μὲν ὑπ' ὀδόντα ψιθυριζομένη, μετὰ δὲ κύκλους ἔστιν οὗς ἐνιαυτῶν ἀνακεκαλυμμένη καὶ ὑπαιθρος. πολλαὶ γὰρ λαιδορίαι, πολλὰ δὲ καὶ ἐγκώμια περιτρέχουσι τὸν αἰῶνα μὴ πάνυ σὺν δίκῃ· ἐκεῖναι μὲν καθ' ὧν οὐκ ἠδίκησαν, ταῦτα δὲ καθ' ὧν οὐδὲν ἄξιον ἐπεπράχσαν. δεῖν οὖν ἐνομίσθη πάντας συνηθροικότι περὶ τὰ βασίλεια, ὅσοι τε τῶν ἀρχιερέων καὶ ὅσοι τοῦ κλήρου, ὅσοι τε

orantılı olmayan bir katkıda bulundu. Bekkos Olimpos dağının eteklerinde bir yere sürgüne gönderildi ve kendi sözleriyle kendisine karşı acımasızca uyguladıkları zalim adaletsizlikten ötürü gökyüzünü ve yeri suçlamayı bırakmadı. Aynı zamanda onu makamından ayırarak daha hafifçe bir cezayla baş başa bırakabilirlerdi. Diğer türlü bir adama yakışır şekilde, yüksek bir konumdan alışı edildiği için daha da fazla, ona yeterli ilgiyi sağlardı ve böylece kaçınılmaz insani ihtiyaçları yumuşatan teselliye hiç olmadığı kadar ihtiyaç duyardı. Bu durumdan hiçbir kaçış göremediğinden, kendisine karşı yapılan suçlamaları çürütmek istediği bir kamu mahkemesi yapılmasını denerdi. Görünen o ki, ya yargıçları varlığı, görünüşü ve sözleriyle yumuşatabileceğini ya da diğer türlü onların acımasız sertliğini herkese gösterebileceğini umuyordu. **2.3.** İmparator bunları duyduğunda bu durumun daha da fazla bir süre spekülasyona uğramasının uygun olmadığını düşündü. Çünkü adama haksızlık yapıldığı hususundaki şüphe pek çok kişinin düşüncelerine giriş yapmıştı ve yanlış yapıldığı izlenimini veren her kim ise insanlardan ayıplanma beklemelidir İnsanlar şimdi dişlerinin altından fısıldarlarken daha sonra açıkça konuşurlar. Pek çok kötüye kullanım ve pek çok övgü, tamamen hak edilmediği halde yüzyıl sürece devam eder. Kimisi hiç yapmadığı bir yanlış yüzünden kötülenir, kimisi de hiç yapmadığı şeyler yüzünden değer görür. Böylece İmparator, bütün piskoposları ve ruhban sınıfını,

S.170 τῆς συγκλήτου καὶ ὅσοι τῶν ἐλλογίμων, ἐν τοσῶδε θεάτρῳ περιφανῆ τὴν ἐκείνου ποιήσασθαι κρίσιν. οὗ γενομένου καὶ τοῦ Βέκκου παριόντος εἰς μέσους καὶ πάντα τῆ γενναία παλάμη τῆς γλώττης σφοδρῶς συγκυκῶντος καὶ ἀναξαίνοντος, ὅποσα οἱ τὰσφαλῆς περιέποντες δόγμα ἐπέφερον, εἰ μὴ Γρηγόριος ὁ πατριάρχης καὶ Μουζάλων ὁ μέγας λογοθέτης σοφίας περιουσία καὶ γραφῶν ἱερῶν ἐκλογαῖς ἀντεῖχον καὶ τὸν σφοδρὸν ἐκεῖνον χειμῶνα τῆς παλαμναίας ἐκείνης ἀνέστελλον γλώττης, τάχ' ἂν τὸ ψεῦδος κατὰ τῆς ἀληθείας ἐλάμβανε κράτος καὶ τῆς ἀρετῆς ἢ περιεργία τὸ πλεόν ἐκτᾶτο. (Δ.) Ἦν δ' ὁ Μουζάλων οὗτος τῷ βασιλεῖ παραδυναστεύων τότε καὶ τοῖς βασιλικοῖς καὶ δημοσίοις μεσιτεύων πράγμασι καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως μεγίστην καρπούμενος τὴν αἰδῶ διὰ τε σοφίαν καὶ γῆρας μακρὰν καὶ ποικίλην ἐμπειρίαν πραγμάτων μετὰ φρονήσεως ἔχων. δι' ἃ δὴ καὶ τιμὴν τινα ταύτην ἔσχεν ἐξαίρετον μόνος τῶν πάλαι τὸ ὅμοιον αὐτῷ προειληφότων ἀξίωμα, καλύπτραν φορεῖν ἐπὶ κεφαλῆς χρυσοκοκκίνῳ κεκαλυμμένην ἐνδύματι, ὅσον τὸ ἄνω καὶ πρὸς τῆ πυραμίδι τῆς ἐπιφανείας χῦμα, ἐν τούτῳ παραλλάττουσαν μόνῳ τοῦ παραπλησίαν εἶναι καθάπαξ τῆ τῶν τοῦ βασιλέως ἐγγόνων, ὅτι μὴ καὶ τὴν κάτω καὶ κοίλην ἐπιφάνειαν εἶχε κυκλίσκοις πεποικιλμένην χρυσοειδέσιν, ἀλλὰ λείαν τελέως. καὶ ἵνα τὰν μέσῳ παρέλθωμεν, ἐπειδήπερ πολλῶν μεταξὺ τῶν ἀπὸ γλώττης καὶ γνώμης γενομένων διαύλων καὶ κρότων οὐδεμίαν ἑώρα περὶ αὐτὸν γινομένην φιλόανθρωπον γνώμην καὶ προμηθείας δεξίωσιν ὁ Βέκκος, ἀπεῖπεν

bütün senatoyu ve konuyla ilgili bütün bilginleri Bekkos'la ilgili karar duruşmasını yapmak için saraya topladı. Bunlar olduktan ve Bekkos ortalarına geldikten sonra, doğuştan gelen dil çabukluğuyla hızlı bir şekilde doğru kaidenin koruyucularının ortaya koyduklarını zayıflatıp dağıttı. Sadece Patrik Grêgorios ve megas logothetês³⁸¹ Mouzalôn³⁸² üstün akılları ve kutsal yazmalardan seçili ifadelerle onu çürüttüler ve böylece ölümcül dilin yükseldiği vahşi fırtınaya bir son vermeyi önerdiler. Öbür türlü gerçek hakkındaki yalan üstün gelebilir ve küstahlık erdem üzerinde hüküm sürebilirdi. **2.4.** Bu Mouzalôn o sırada İmparator'un yardımcı yöneticisi ve imparatorla devlet arasındaki ilişkilerde onun aracısıydı. Bilgeliği ve büyük yaşı sebebiyle İmparator'un yüksek saygısına mazhar oldu. Bilgeliğinin yanında ayrıca yılların çeşitli siyasi deneyimlerine sahipti. Bu nedenle kendisiyle aynı makama sahip olan öncekilerden farklı olarak özgün bir çeşit kafa örtüsü takma imtiyazına sahipti. Bu dışında altın-kırmızı renkteki kumaşla kaplı ve aşağısında piramit görünümündeydi ve imparator kuşağından sadece üstteki örtüsü sebebiyle farklıydı ki onların alt kısımlarında bu şekilde altın örgülerle süsleme yapılmazdı ve tamamen pürüzsüz olurlardı. Olayların ortasına geri dönüyorum. Uzun ve gürültülü bir dil ve akıl tartışmasından sonra Bekkos gördü ki hiç hafif bir karar ve düşünceli bir davranış beklememeliydi.

³⁸¹ Sivil idarenin en üst memurudur. Michael Angold, Michael Whitby, "Historiography", *Oxford Handbook of Byzantine Studies*, (ed. E. Jeffreys et.al), Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 845.

³⁸² Theodôros Muzalon (ö. 1294).

S.171 ἀνακεκαλυμμένη τῆ γλώττη τὴν ἔνωσιν. ταῦτ' ἄρα καὶ ὑπερορίας αὐθις ἕξ τι πολίχγιον τῶν περὶ Βιθυνίαν παραλίωv πέμπεται ἅμα τοῖς ἀμφ' αὐτῶ· Μελιτηνιώτης δ' ἦσαν οὗτοι καὶ Μετοχίτης. **(E.)** Ἐγὼ δ' ἐκεῖνο οὐκ οἶδ' ὅπως παραρρῦέν μου τῆς μνήμης ἐπαναλήψομαι. μετὰ γὰρ τὴν περὶ τὸ Ἄτραμύτιον πυρκαϊὰν ἐκείνην τῶν βίβλων τῆς Ἑριδος ἕς τὸ Βυζάντιον ἅπαντες συνδραμόντες οἱ τὸν ζῆλον ὑποκρινόμενοι καὶ τὰς μητροπόλεις καὶ τᾶλλα τῶν ἀξιωματῶν τὰ μὲν ἤδη διανεμιάμενοι, τὰ δὲ μέλλοντες, καθαίρεσιν παντελῆ τῶν ἀρχιερέων καὶ τοῦ κλήρου παντὸς, ὅσοι τῷ βασιλεῖ Μιχαήλ τοῦ δόγματος ἐκοινώνησαν, πρὸς ἀπήνειαν κατεψηφίσαντο οὔτε μετρίως οὔτ' ἀνθρωπίνως τῆ τύχῃ χρησάμενοι. δῆμος γὰρ ὄντες τὸ πλεῖστον ἀγοραῖος καὶ ἀνώματος καὶ αὐθάδης χθὲς καὶ πρόην οὔπω βασιλέως ἠξιομένοι θεάσασθαι πρόσωπον κᾶπειτ' ἐξαίφνης καὶ παρ' ἀξίαν πλουσίας ἀπολελαυκότες αὐτοῦ τῆς εὐμενείας μείζω τε ἐφρόνησαν τῆς ἑαυτῶν τύχης καὶ τῶν μεθυόντων οὐδὲν ἄμεινον διετέθησαν. παρὰ γὰρ τοῦ βασιλέως τὸ ἐνδόσιμον εἰληφότες, ἅτε μικροῦ πρὸς ἅπαντα τούτοις ὑπέικοντος διὰ τὴν φλέγουσαν ἔφεσιν, ἦν ἐν καρδίᾳ πρὸς τὴν τῆς ἐκκλησίας ἔτρεφεν ἔνωσιν, κατὰ πολλὴν τινα ἤδη τὴν ἄδειαν καθ' ὧν ἔμελλον τὴν ἄτιμον ἐκείνην ψῆφον ἐπενεγκεῖν, πάντας ὡς πρόβατα πρὸς τὸν ἐν Βλαχέρναις συνήθροισαν μέγαν νεῶν. ὧν πολλὰ πρὸς οἶκτον εἰσαγόντων καὶ σχήματα καὶ ῥήματα καὶ φιλανθρωπίας ὅμοια τῶν παλαιῶν ὑποδείγματα, τά τε

O nedenle açık sözlerle bir anlaşma yapmayı reddetti. Daha sonra takipçileriyle birlikte tekrar Bithynia sahilindeki bir şehre sürüldüler. Bunlar Melitêniôtês ve Metokhitês'ti.³⁸³ **2.5.** Aklımdan çıkmış olan takip eden olaya nasıl devam edeceğimi tam olarak bilmiyorum. Atramytion'daki ihtilafli kitapların yakılmalarının ardından, kendilerinin zealot olduklarını iddia eden bütün herkes Byzantion'a geldiler. Metropolitlik makamlarını ve diğer kilise görevlerini kısmen kendi aralarında dağıtmışlardı. İmparator Mikhaël'in itirafını paylaşan bütün piskopos ve ruhbanları azle zorladılar ve mutluluklarını mutevazı olarak kullanmayı düşünmediler. Çoğunlukla kaba küstah olan avamdan insanlardı ki önceki zamanlarda İmparator huzurunda değerli oldukları düşünülmemişti. Şimdi aniden değersiz bir şekilde zengin bağışlarını aldılar ve böylece kendileri hakkında aşırı fikirlere sahip oldular, böylece sarhoşlardan bir farkları yoktu. Ancak İmparator'un yüreğinde kiliselerin birleşmesi hususunda böylesine yakıcı bir arzu yanıyordu ki onlara neredeyse her şeyi sağladı. Onların anlaşmasıyla büyük Blakherna kilisesinde, hiç kimseden korkmak zorunda olmadan, koyunlar gibi doluştular. Bütün istedikleri o küçük düşürücü yargıyı ilan etmekte. Mimikler ve sözler yoluyla merhamet duygusunu uyandırmaya çalıştılar.

³⁸³ Birleşme destekçisi oldukları için 1282'de rahiplikten men eidlen Aya Sofya hartofilaksı Kōnstantinos Melitiniotis ve Başdiyakoz Georgios Metohitis. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzylları*, s. 99, 120.

S.172 ἄλλα, καὶ ὅσα ἐπὶ τῶν χρόνων ὁπωσδηποτοῦν τῆς διπλῆς εἰκονομαχίας ἐγένοντο, ὅπως χεῖρονα τῶν νῦν πεπραχότες ἐκεῖνοι φιλανθρώπων τε ἀπέλαυσαν τῶν ὕστερον τῆς ὀρθοδοξίας προστάντων καὶ πὶ τῆς τάξεως ἧς ἕκαστος ἔλαχεν ἔμειναν ἔνιοι, ἀπαλλαγὴν τῆς θηριώδους γνώμης οὐκ ἔγνωσαν οὐδ' ὁπωσοῦν εἰληφέναι· ἀλλὰ πάντα φειδώ τε καὶ οἴκτον οἱ τῆς κακίας ἀπειληφότες κλύδωνες ἐς Ἀτλαντικοῦ πελάγους πυθμένας ὡς ἔοικε κατεβάπτισαν. οὕτω πολὺς τις ἐχώρευε φθόνος ἐν μέσῳ τοῦ ἱεροῦ συλλόγου ἐκείνου καὶ μάλα πικρὸς καταρχεῖτο κλύδων εὐθύς ἐξαρχῆς τῆς καλῆς ὁμοιοῖας ἐκείνης. (ζ.) Ἀλλὰ τίς οὕτω σκληρὸς καὶ ἀδαμαντίνην ἔχων ψυχὴν διηγῆσαι τὴν ὕβριν ἐκείνην καὶ μεγίστην ἀπανθρωπίαν, ἧ κατὰ τῶν ἀθλίων ἐχρήσαντο ἐπισκόπων καὶ ὅσοι τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου; μετὰ γὰρ τὰς ἀπὸ γλώττης λοιδορίας εἶτα προσέταττον οἱ τῆς προεδρίας τοὺς ὑφεδρεύοντας λαβομένους τῶν ἐπὶ κεφαλῆς καλυμμάτων ἐκείνων ρίπτειν αὐτὰ κατὰ γῆς ἐπιβοῶντας τὸ, ἀνάξιος, τρίς· ἄλλους δὲ ἄλλων τὰ ἱμάτια περιδύειν ἀπὸ τῶν κρασπέδων ἐπὶ κεφαλῆς ἀντιστρόφως αἶροντας καὶ τὸ, ἀνάξιος, αὐθις ἐπιβοῶντας τρίς, ἔπειτα ὠθισμῶ καὶ βία καὶ τοῖς ἐπὶ κόρρης ραπίσμασιν, ὡς τινὰς τῶν ἀνδροφόνων, ἐξελαύνειν τοῦ ἱεροῦ. ταῦτα οἱ δίκαιοι κριταὶ καὶ τοῦ εὐαγγελίου μύσται. ὁ δὲ φιλόανθρωπος Ἰησοῦς καὶ σωτὴρ καὶ τὸν ληστὴν προσεδέξατο καὶ τοῦ προδότου τὴν μετάνοιαν, εἶπερ καὶ ἐκεῖνῳ πρὸς βουλήσεως ἦν, ἄσμενος ἐπόθει καὶ ἐκαρτέρει. ταύτη

Önceleri ikona tartışmalarının iki döneminde, benzer koşullar altında, hoşgörünün nasıl uygulandığı konusunda örnekler verdiler. İkonakırıncılar onların şimdi yapmakta olduklarından daha kötü şeyler yaparlardı ama yine de inancın geç önderleri kısmında ılıman olurlardı, bir kaç makamlarında bırakılırlardı. Ancak zealotlar zalim kararlarını değiştirmemeye karar verdiler. Günahkarlığının dalgası, görünen o ki, bütün merhameti ve şefkati taşıyıp Atlantik adalarının derinliklerine batırdı. Kıskançıkları o kadar büyüktü ki o kutsal meclisin ortasında zaferlerini kutladılar ve böylece ilk başlangıçta vahşi dalgalar o güzel birliğe karşı köpürdü. **2.6.** Sağlam zihinli ve demirden bir ruha sahip kim bu talihsiz piskoposlara ve bütün ruhban sınıfı üyelerine karşı yapılanların ne kadar azgınca ve insanlık dışı olduğunu söyleyebilir? Dilin kötüye kullanımının ardından cemaatin liderleri katılanlardan suçluların baş örtülerini alıp yere atmalarını ve üç defa değersiz diye bağırmalarını emretti. Kimileri bunları yok etmeliydi, kimileri de onların cüppelerini onlardan alıp aşağı eteklerinden tutup başlarının üzerinden çekip onlara üç kere değersiz demeliydiler. Bunun ardından sanki katillermişlercesine kutsal mekandan zorla yumruklar ve tokatlarla sürüldüler. Bunlar adalet gözeten yargıçlar ve hakikatin üyeleriydiler. İêsus³⁸⁴, hayırsever kurtarıcı, eğer kendisi bunu isteseydi haramiyi kabul eder ve hainin dönüşümünü dört gözle beklerdi.

³⁸⁴ İsa Peygamber.

S.173 τοι καὶ βραδέως μὲν, ἀλλ' εὖρον καὶ οὗτοι τὴν δίκην ὀψέ, τὴν ἀξίαν ἐπάγουσαν ἀντιμέτρησιν. οὐδὲ γὰρ οὐδεὶς τῶν νέων τούτων νομοθετῶν καὶ κριτῶν ἐν τῇ οἰκείᾳ τετελευτήκει τιμῇ· ἀλλ' αἰσχιστα τῶν οἰκείων ἐξελαθέντες θρόνων, ὡς προϊόντες ἐροῦμεν, βέλεσι. λύπης τοῦ ζῆν ἀπερβράγησαν. **(Z.)** Μετὰ ταῦτα τοίνυν ὁ βασιλεὺς ἐς μνήμην ἐληλυθὼς ὧν ὁ πατήρ ἐπεπράχει κατὰ τοῦ νέου Ἰωάννου τοῦ Λάσκαρι, ὅπερ ἢ τῆς βασιλείας μᾶλλον προσῆκε διαδοχῇ, καὶ δείσας μὴ τῆς δίκης ὀψέ ποτε διαναστάσης τὰ ὅμοια ἔσται καὶ αὐτὸς πεπονθὼς, ἀφαίρεσιν δηλαδὴ βασιλείας καὶ ὀφθαλμῶν, ἐζήτει καθόσον ἐξῆν τὸ προσῆκον ἐπενεγκεῖν τῷ τραύματι φάρμακον. συνετὸς γὰρ ὧν οἶδεν ὡς πολλάκις κὰν τῷδε τῷ βίῳ τὸ θεῖον φιλεῖ κατὰ στάθμην δικαίαν τῶν πεπραγμένων τὰ τέλη βραβεύειν ὅποιά ποτ' ἂν ἦ, ἵνα δραστικὴ τις τοῦτο παραίνεσις τῷ βίῳ ἐμπολιτεύηται, ἰταμῶς ἀπειλοῦσα, οἷ τινές ποτ' ἄρα εἶεν οἱ τὴν ἄνωθεν ἐποπτεύουσαν δίκην κατόπιν τῶν οἰκείων τιθέμενοι βουλευμάτων. εἰ γὰρ μὴ καὶ αὐτὸς αἴρεσιν οὐδηντινοῦν συνεργὸν ἐδεδώκει τῇ γνώμῃ καὶ χειρὶ τοῦ πατρὸς, τῆς τότε βρεφικῆς ἡλικίας καιρὸν οὐκ ἐχούσης, διὰ τὸ τῶν σωματικῶν ὀργάνων οὐκ ἐντελὲς ἐμφανίζειν τὴν ἐν τοῖς κόλποις τῆς ψυχῆς κεκρυμμένην αἴρεσιν τε καὶ βούλησιν· ἀλλ' οὖν δι' αὐτὸν ὅμως τὸν τοσοῦτον τῆς ἀδικίας ἀνῆψε πυρσὸν ἐκεῖνος, ὡς μὴ τοῦ γνησίου παρόντος καὶ ὑγιαίνοντος διαδόχου στεροῖτο τῆς βασιλείας αὐτός. ταῦτ' ἄρα καὶ σφοδροῖς τοῖς τῆς συνειδήσεως κέντροις πληττόμενος ἦκε παρὰ τὸν τυφλωθέντα δι' αὐτὸν

Bu nedenle bu insanlar, geç olsa da, nihayetinde hak ettikleri cezayı buldular. Bu yasa koyucuların ve hakimlerin hiç biri herhangi bir saygınlığa sahip olarak ölmediler. Hepsi makamlarından utanç içerisinde kovuldular ve tabiri caizse hayatlarından acı oklarıyla ayrıldılar. **2.7.** Daha sonraları İmparator, babasının aslında tahta geçiş imtiyazı kendisine bahşedilmiş olan genç İōannēs Laskaris'e neler yaptığını hatırladı. O, adaletin kendisine karşı tecelli edeceğinden ve aynı şeyin, imparatorluğu ve görme yetisini kaybetmenin, kendisinin de başına gelebileceğinden korktu. Bu nedenle mümkünse yarayı uygun tedaviyle iyileştirmeyi denedi. Kendisi anlayışlı bir adamdı ve biliyordu ki Tanrı bazen ne olursa olsun bu hayatta yapılan işlerin adaleti icra etmesine izin verirdi. Bu takdir-i ilahinin üzerine kendi planlarını koymayı dileyenler için etkili bir anımsatıcı ve hakiki bir tehdit olmalıydı. Tabii ki Andronikos hiç babasının planı ve ameli üzerinde çalışmaya gönüllü olmamıştı. O sıralarda hala bir bebektir ve fiziksel organları henüz isteklerini ve ruhunun derinliklerindeki arzularını yeterince ifade edebilecek kadar gelişmemişti. Yine de babası böylesine büyük bir adaletsizliği onun için yapmıştı. O, yasal varisin hayatta ve yönetebilecek durumda olması nedeniyle kendi oğlunun imparatorluktan olmasını istememişti. Dolayısıyla, Andronikos büyük bir vicdan azabı çektiğinden ötürü,

S.174 παρὰ τοῦ πατρὸς Ἰωάννην τὸν Λάσκαριν, ἔν τινι πολιχνίῳ τῆς Βιθυνίας φρουρούμενον, ὀψόμενός τε ἅμα αὐτὸν καὶ τὰ εἰκότα παραμυθησόμενος καὶ πρὸς γε ἔτι τὰ πρὸς τὴν χρείαν ἄφθονα πάντα παρέξων αὐτῷ διὰ βίου· ὃ δὴ καὶ πεπραχῶς καὶ πράττεσθαι προστεταχῶς ἄσμενος ἐκεῖθεν ἀπήει πρὸς ἕω τὰς διατριβὰς ἐπὶ ῥητοῖς ποιησόμενος στρατηγικῆς θ' εἵνεκα ἐμπειρίας καὶ δεξιᾶς τινος ἀπειλῆς τῶν βαρβάρων, πρὸς συστολὴν οἰονεῖ πως συνωθούσης αὐτοῦς, ὡς μὴ ἀδεῶς ὅποτε καὶ ὅποι βούλοιντο ἐπελαύνοιεν ἐς τὰς Ῥωμαίων νομάς.

γ'. Ἐν τούτοις γε μὴν τῶν πραγμάτων ὄντων βουλὴν τῷ βασιλεῖ παρεισάγουσί τινες τῶν πάντα τοῖς ἡγεμόσιν ἐπειγομένων χαρίζεσθαι· ἐπεὶ καὶ τὰ πλεῖστα φιλεῖ τὸ ὑπήκοον πρὸς τὴν τῶν ἀρχόντων συνδιατίθεσθαι βούλησιν καὶ πρὸς ἐκείνην ὡς εἰς τινα σκοπὸν καθάπαξ ρυθμίζειν καὶ διευθύνειν καὶ γνώμην καὶ γλῶτταν καὶ πᾶσαν χειρὸς πρακτικῆς κίνησιν. τοῖς γὰρ τοιούτοις οἶδεν ἐξωνεῖσθαι ῥαδίως τὴν τῶν ἀρχόντων εὐμένειαν· ἢ δὲ βουλή, ἐπειδὴ φησιν πάντα ἐξεκεχωρήκει τὰ δεινὰ, δι' ἃ τὰς τριήρεις Ῥωμαῖοι πρὸς τοσοῦτον ἐπηύξησαν πλῆθος· τὰ τε γὰρ ἄλλα καὶ Κάρουλος ὁ τῆς Ἰταλίας ῥῆξ, τὸ κεφάλαιον τῶν δεινῶν, ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο· μάταιος ἄρα τῶν νεῶν ἢ δαπάνη, μικροῦ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἐπέκεινα τὸ βασιλικὸν ἐπιτρίβουσα ταμιεῖον. ὃ δὴ καὶ Ῥωμαίοις ὄλεθρος ὢν προφανὴς καίριον ὅμως ἔδοξε καὶ μάλα ἀνυσιμώτατον γνώμῃς διψώσαις χρημάτων καὶ τούτων ἔνε-

babası tarafından kör edilen ve Bithynia'da bulunan küçük bir köyde hapsedilmiş olan İoannês Laskaris'i ziyaret etti. Onu görüp rahat ettirmek ve de hayatı için ihtiyaç duyduğu her şeyi bolca sağlamak istiyordu.³⁸⁵ Daha sonra rahatladı ve orada biraz zaman geçirmek için doğuya doğru ilerledi. İki amacı vardı. Birincisi strateji deneyimi kazanmak ve ikincisi de artık korku duymayan ve istedikleri zaman ve yerde Roma arazisini işgal eden barbarlara açık bir tehdit göstermek ve de tabiri caizse korkutmaktı.

3.1. Egemenleri daima memnun etmeye çalışan belirli insanlar İmparatora yıkıcı bir tavsiye verirken durum böyleydi. Astlar genellikle egemenlerin isteklerine uyum sağlamaktan keyif alırlar ve ondan sonra kendi görüşlerinde, sözlerinde ve yaptıkları her şeyde tek bir amacı uygulamaya çalışırlar. Böylece bilirler ki egemenlerin iyi niyetini kazanırlar. Tavsiye şöyleydi: Romalıların böylesine büyük bir trirame donanması inşa etmesine sebep olan bütün tehlikeler, hatta İtalya Kralı Karoulos, en büyük musibet, bile ölmüştü. Gemiler için yapılan masraflar nafileydi ve devlet hazinesinin neredeyse bütün imkanlarını aşırıyordu. Bu açıkça Romalılar için yıkım anlamına geliyordu ama yine de bu insanlara oldukça faydalı göründü.

³⁸⁵ Pachymeres, Andronikos'un İoannis'i ziyaretinin başka bir amacı olduğunu da ekler. Andronikos, kendi hükümdarlığını meşrulaştırmak adına onu İmparatorluk üzerindeki haklarından feragat etmesi yönünde ikna etmeye çalışmıştır. Pachymeres, VII.36, s. 119.

S.175 κα πάσας ἐτοίμως ἐχούσαις προίεσθαι τὰς τὴν ἀρχὴν συνιστώσας αἰτίας, καθάπερ τοὺς οἴκους τὰ ἐρείσματα καὶ οἱ πρόβολοι καὶ οἱ χάρακες. **(B.)** Αὕτη δὴ γίνεται Ῥωμαίοις δυστυχημάτων ἀρχὴ καὶ θεμέλιος ἄσειστος. τοῦτο τοὺς πρὶν τὴν Ῥωμαίων δύναμιν ὡς ἄμαχον ὀρρωδοῦντας Λατίνους ἀνέρρωσε καὶ πρὸς λογισμοὺς ἀθλητικὴν τινα γέμοντας ὄρμην μάλα ἐξώπλισεν. ἐντεῦθεν γὰρ τὰ πρὸς θάλατταν ἐκείνοις μὲν ἠῤῥξε καὶ ἐλαμπρύνετο καὶ κέρδη προσετίθει καὶ μείζους καὶ πλατυτέρας ἀρχάς· τοῖς Ῥωμαίοις δ' ὑπέρρει καὶ ὑπεχάλα καταμικρὸν ἀεὶ καὶ τῆς πρώτης ἡμέρας ἢ δευτέρα κατόπιν ἐβάδιζεν ἐπὶ δυστυχήματι προστιθεῖσα δυστύχημα· πειρατικαὶ γὰρ τριήρεις ἄλλοτε ἄλλαι νῦν μὲν ἐντεῦθεν, νῦν δ' ἐκεῖθεν, νῦν δ' ἄλλοθεν, σύνδυο καὶ σύντρεις καὶ κατὰ πλείους ἤδη πρὸς αὐτὴν ἀδεῶς εἰσεκώμασαν τὴν πόλιν. ὅθεν αἱ νῆσοι καὶ τὰ παράλια ἤρχοντο ἤδη νοσεῖν, οὐκ ἔχουσαι μηδαμότεν ὅπως ἂν ὀπωσοῦν ἀποτρίψωνται τοὺς παράπλους καὶ περίπλους ἐκείνων καὶ τὰ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐκεῖθεν δεινὰ, ὅσα δέος ἐσχάτων κινδύνων καὶ θανάτου τότε μὲν ἠπέιλον καὶ ἔμελλον, ὕστερον δ' ἐναργῶς ἐπήνεγκαν. **(Γ.)** Ἐντεῦθεν τὸ Γασμουλικὸν ἅπαν διεσκεδάσθη ἄλλο κατ' ἄλλα μέρη τῆς οἰκουμένης διασπαρὲν δι' ἔνδειαν τοῦ ζῆν. τὸ μὲν γὰρ ταῖς τῶν Λατίνων ἠὺτομόλησε χρεῖαις, ὅσαι περί τε ὀλκάδας καὶ τριήρεις ἐκείνων μερίζονται· τὸ δ' ὑπόμισθον ἐγεγόνει τοῖς ἐνδόξοις καὶ πλούτῳ προέχουσι τῶν Ῥωμαίων· τὸ δὲ τὰ ὄπλα ἀποδόμενον πρὸς γεωργίαν

Para için susuyorlardı ve imparatorluğun güvenliği için inşa edilen her şeyi, bunun yanında evleri korumak adına yapılan destekleri, siperleri ve hendekleri harcama konusunda istekliydi. **3.2.** Bu, Romalılar için talihsizliğin başlangıcı ve felaketin sarsılmaz temeli oldu. Önceden Romalıların yenilmez olarak görülen gücünden korkan Latinlere yeni bir cesaret verdi ve savaş ruhuyla ve saldırganlıkla dolu planlar yapmaları hususunda onları teşvik etti. O zamandan itibaren denizdeki güçleri arttı ve parlaklaştı, onlara kar getirip egemenlik alanlarını genişletti. Ancak Romalıların gücü ise soldu ve giderek azaldı, bir talihsizlik diğerini takip etti. Bir oradan bir buradan, daha sonra başka bir yere, ikili, üçlü ya da daha büyük gruplar halinde git gide daha fazla korsan gemisi ortaya çıktı ve kısa zamanda korkusuzca ve küstahça başkent yakınlarında ilerlediler. Adalar ve sahiller kötü bir şekilde hırpalandılar çünkü ellerinde etraflarından geçen ya da ilerleyen korsanları püskürtecek hiçbir şeye sahip değildiler. Gündüz ve gece bununla bağlantılı musibetlere maruz kaldılar; en kötü tehlikelerin ve ölümün korkusu ki ilk başta bunlarla tehdit edilirken, sonrasında gerçekten bunlara maruz kaldılar. **3.3.** Bu nedenle bütün Gasmoulikon dünyanın her tarafına dağılmışlardı çünkü hayati ihtiyaçları eksikti. Kimisi Latinlere onların taşıma gemilerinde ve siperlerinde hizmet etmek için gitti, kimisi de saygın ve zengin Romalıların hizmetine girdi, kimisi de silahlarını satıp tarıma yöneldi;

S.176 ἐτράπετο, αἰρετώτερον ἡγησάμενον οὕτω τε μοχθεῖν διὰ βίου καὶ τοῖς ἐτησίοις κατατρίβεσθαι τελώναις καὶ φορολόγοις, ἢ λιμῶ συνωθοῦντι πρὸς θάνατον πρόδηλον ἐκόν γε εἶναι ἑαυτὸ καταπροέσθαι. αἱ τριήρεις δ' ἄλλαι κατ' ἄλλα μέρη τοῦ Κέρως καταλειφθεῖσαι κεναὶ τῷ χρόνῳ διεφθάρησαν· αἱ μὲν γὰρ κατέδυσαν ἐς πυθμένας θαλάσσης, αἱ δὲ διερράγησαν. ἦσαν δ' αἱ καὶ ἐπιμελείας ἀξιωθεῖσαι τινος, ὀλίγα δ' αὐταὶ παρέμειναν εἰς χρείας ἴσως ἐλπίδος μελλούσης. ἐς οἷόν γε μὴν πέρασ καταήνησε τὸ βούλευμα τοῦτο καὶ οἷα τοῖς Ῥωμαίοις προὔξενησε τὰ δεινὰ, τοῦ λόγου προϊόντος ἔσται δῆλον.

δ'. Ἐπεὶ δὲ ἔδει καὶ Γρηγορίῳ ἐπενεχθῆναι τὰ λυπηρὰ καὶ γενέσθαι τινὰ τίσιν αὐτῷ τῆς ἀσπλαγχνίας, ὅτι μήτε χεῖρα βοηθείας ὄρεξεν ἐπιβοωμένῳ τῷ Βέκκῳ, καὶ πάντα ὑπείξειν ὁμολογοῦντι, εἰ παραδοχῆς τινος ἀξιωθεῖη, μήτε τὰ δεινὰ τῷ ταλαιπώρῳ προσεπαύξειν ὄκνησεν, ἀλλὰ πολλοῖς πανταχόθεν χειμαζομένῳ τοῖς κύμασιν, αὐτὸς κατὰ νότου μείζους ἀνερρήγνυ τὸς κλύδωνας, ἄλλους ἐπ' ἄλλοις συχνοὺς ἐπαντλῶν, σφόδρα τῆς ἑαυτοῦ σοφίας ἀνάξια πράττων, ὁ πάντα πλὴν τοῦ παρόντος ἐπαίνων ἄξιος· ἐπεὶ γε μὴν ἔδει καὶ τοῦτον παθεῖν κακῶς, τί παρὰ τῆς τὰ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον ἀγούσης προνοίας οἰκονομεῖται; ἐγκαταλιμπάνεται καὶ οὗτος παρὰ θεοῦ προνοητικὴν τινα καὶ παιδευτικὴν ἐγκατάλειψιν, ἵνα τὴν προστριβεῖσαν ἐντεῦθεν αὐτῷ κηλῖδα καλῶς ἀποτρίψηται καὶ καθαρὸς τῷ μέλλοντι παραπεμφθεῖη αἰῶνι. ἔδοξε γὰρ αὐτῷ μὴ ἀρκοῦσαν εἶναι τιμωρίαν

onlar hayatlarının büyük bir bölümünü gönüllü olarak yıllık vergiler ve hizmetler adayarak harcamayı yakın zamanlı bir açlığa tercih ettiler. Triremeler Keras'ın³⁸⁶ farklı kısımlarında boş kaldılar ve zamanla kayboldular. Bazıları denizin derinliklerine battı, diğerleri ise kırılıp dağıldı. Ama yine de bakım için değerli olarak düşünülenleri vardı ki bu gemiler belki ileride iyi bir işe yarama umuduyla kaldılar. Bu kararın neye yol açtığını ve Romalılara nasıl bir felaket getirdiğini çalışmanın devamı gösterecek.

4.1. Grêgorios da kötü şeyler yapmış olmalıydı ve bir anlamda Bekkos'a karşı olan acımasız tutumunun karşılığını ödemeliydi. O yardım istediğinde ve her şeyden geri çekilmek için söz verdiğinde, eğer az da olsa bir merhamet gösterilseydi, ona yardımcı olan elini uzatmazdı, aksine talihsizin çaresizliğini daha da artırmak için duraksamazdı. Bekkos her taraftan gelen çok sayıda dalgayla kuşatılmışken, arkadan ona daha fazla talihsizlik dalgası salardı ve diğer övgüleri hak eden o, burada bilgeliğini tamamen değersiz kılacak şeyler yaptı. Dolayısıyla onun da zarar görmesi gerekiyordu ve takdir-i ilahi neyin en iyiye götüreceğine karar vermişti? O dahi takdir-i ilahiden vazgeçmesi nedeniyle, dersinin verilmesi için Tanrı tarafından terk edildi ve gelecekteki dünyaya saf ve engelsiz bir şekilde girebilmesi için sebep olduğu lekelemeyi silmesi gerekiyordu. (Grêgorios)

³⁸⁶ Haliç.

S.177 κατὰ τοῦ Βέκκου τὴν ὑπερόριον δίαιταν καὶ ἀπαγωγὴν τῶν φίλων καὶ συγγενῶν, ἀλλὰ καὶ λόγοις καὶ γραφαῖς ἔβαλλε πόρρωθεν, ταῖς ἐκείνου γραφαῖς καὶ τοῖς δόγμασι καὶ ἀντιπάλοις προβλήμασί τε καὶ δόγμασιν ἀντισυλλογιζόμενος· ἐν ὅσῳ γε μὴν ἐκείνῳ καὶ τοῖς ἐκείνου μαχόμενος οὗτος ἦν, ἐλάνθανε τιρωσκόμενος ὑπ' ἄλλων αὐτὸς κὰν τούτοις καὶ αὐτὸς ἀλίσκόμενος, οἷς ἄλλων ἐπελαμβάνετο· καθάπερ εἴ τις τοξεύων ἐχθρὸν καὶ πολέμιον ἐλάνθανε καιριώτερον αὐτὸς τοξευόμενος παρὰ πλευρὰν ἐκ τῶν ὁμοφύλων. **(B.)** Ἐπελάβοντο γὰρ αὐτοῦ ὡς βλασφημοῦντός τινες τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν τοῦ κλήρου καὶ παρήνουν ἔστιν ἅς μεταθέντα τῶν λέξεων ἀκίνδυνον εἶναι καὶ λοιδορίας ἐκτός. οὐ μὴν ἔδοξε τὰ τῆς παραινέσεως τούτῳ τυγχάνειν ὑγιᾶ καὶ ἀνύποπτα, ἀλλ' ὑποκαθήμενον ἔχειν καὶ ὑφέρποντα φθόνον. ταύτη τοι καὶ ἐνίστατο καὶ παρωξύνετο πρὸς ἀντιλογίας καὶ ἀποδείξεις καὶ λόγοις λόγους συνείρων ἐπὶ πολὺ διετέλει ἀποφράττοντάς τε τὰ τῶν ἐγκαλούντων ὡς ἐδόκει στόματα καὶ ὑπερείδοντας ὡς ἐνήν αὐτὸν καὶ τὸ στερῆρὸν τοῖς αὐτοῦ περιποιουμένους λόγοις. ἀλλ' οὐκ ἦν ὡς ἔοικεν ἐθέλοντι καὶ θεῶ, τῷ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομοῦντι, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς εὐδρομησαὶ τὸν ἄνδρα. διὰ τοῦτο δίδοται τοῖς μαχομένοις ἰσχὺς καὶ ἀνάπτει τὰ τῆς φιλονεικίας, ὥσπερ ἀπὸ σπινθῆρος εἰς πυρσόν. ἀπορρήγνυνται γὰρ αὐτοῦ πρῶτον μὲν τῶν ἀρχιερέων οὐκ ἐλαχίστη μοῖρα καὶ τῶν τοῦ κλήρου· συναπορρήγνυνται δὲ καὶ οἱ τούτῳ μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀρχιερέων φιλούμενοι, τοὺς περὶ Χειλᾶν τὸν Ἐφέσου φημί καὶ Δανιὴλ τὸν Κυ-

Bekkos'un sadece dostlarından ve ailesinden uzaklaştırılıp sürgün edilmesinden memnun olmamıştı. Bu nedenle sözlü ve yazılı olarak ona karşı mücadele etmeye devam etti ve onun yazılarını ve fikirlerini karşı doktrinlerle çürütmeyi denerdi. Bekkos ve takipçileriyle mücadele etmekle meşgulken, kendisi de habersizce başkaları tarafından yaralanıyor ve başkalarını suçlarken yakaladığı yanlışların aynılarını yapıyordu. Düşmana hedef alırken hiçbir şeyden şüphelenmeden kendi tarafından insanlar tarafından daha feci vuruldu. **4.2.** Bazı piskoposlar ve ruhbanlar onu dine küfürle suçladılar ve azarlanma riskinden kaçınması için bazı ifadelerini değiştirmesi konusunda uyardılar. Ancak bu hatırlatıcı dürüst ve güvenilir değildi, gizlice içinde kıskançlık barındırıyordu. Dolayısıyla Patrik uzun bir süre kızgınca kanıtlarla ve idam vurgusuyla savaşıp direndi ki suçlayıcılarını susturup kendi ifadeleri destekleyerek her taraftan savunabileceğine inanıyordu. Ancak her şeyi en iyi şekilde yöneten Tanrı, bu adamın iyi durumda olmaya devam etmesini istemiyor görünüyordu. Onun rakiplerine güç verdi ve kavga ateşlerini bir yangına dönüştürecek kıvılcımı yarattı. İlk olarak önemsiz olmayan sayıda piskoposu ve ruhbanı ondan ayırdı ki bunların arasında en iyi arkadaşlarından olanlar da vardı; bilginlikleri sebebiyle bütün rahipler ve piskoposlar arasında birinci sırayı alıp onurlandırılan Efesoslu Kheilas ve Kyzikoslu Daniël'i kastediyorum.

S.178 ζίκου, οἷς καὶ μείζονα τοῦ προσήκοντος διὰ τὸν λόγον ἐχαρίζετο τὴν τιμὴν καὶ πρῶτους τῶν ἄλλων ἱερέας τε καὶ ἀρχιερέας ἀνέδειξεν· ὃ καὶ μᾶλλον ἐλύπει τὸν πατριάρχην, ὅτι περ οὐς ἤλπιδεν ἄλλων λοιδορούντων καὶ μαχομένων αὐτοῦς ὑπερμαχεῖν καὶ ἀντ' ἀκροπόλεως καὶ τάφρων αὐτῶ καθίστασθαι, τούτους εὔρισκε παρ' ἐλπίδα πολεμίους καὶ τὸ δὴ λεγόμενον ἄνθρακας ἀντὶ θησαυρῶν. ὥστε καὶ τοῦτο ἐκεῖνο λέγεται καὶ αὐτὸν πεπονθέναι, ὅποιον καὶ ὁ Καῖσαρ πάλαι Ἰούλιος ἐπεπόνθει κτεινόμενος ὑπὸ τῶν περὶ Βροῦτον καὶ Κάσιον. πρὸς μὲν γὰρ τὰ τῶν ἄλλων ξίφη μέχρι τινὸς ἀντεῖχε καὶ ἀπεμάχετο καθόσον ἐξῆν· ὅποτε δ' ἀπίδοι καὶ Βροῦτον ἐσπασμένον τὸ ξίφος, ὃν ἴσα καὶ γνήσιον παῖδα διετέλει φιλῶν, τότε πληγέντα φασὶ τὴν καρδίαν τῷ ἀδοκῆτῳ τοῦ πράγματος ἄψυχον αὐτίκα πεσεῖν κατὰ γῆς. (Γ.) Τὸν αὐτὸν καὶ οὗτος τρόπον ἀντέλεγε τοῖς ἄλλοις μέχρι τινός· ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτοῦς δὴ τοὺς πιστοτάτους καὶ φιλουμένους ὀπλιζομένους ἔβλεπε κατ' αὐτοῦ καὶ μηδένα τὸν βοηθοῦντα, μήτε τὸν βασιλέα, μήτ' ἄλλον οὐδένα δυνάμενον, συνῆκεν ὅψε κρίσιν εἶναι τοῦτο τοῦ θεοῦ καὶ δίκην ἄνωθεν κυρωθεῖσαν καὶ καταψηφισθεῖσαν αὐτοῦ. ταύτη τοι καὶ χαίρειν εἰπὼν φιλονεικίας καὶ θρόνους ἀπῆλθε σχολάσων ἐν τῇ μονῇ τῆς ὑπεράγνου δεσποίνης καὶ θεομήτορος τῆς τῶν Ὁδηγῶν. ἀλλ' ἐκεῖθεν διὰ βραχείος ἐκλήθη παρὰ τῆς κτητορίσσης τῆς τοῦ ἀγίου Ἀνδρέου μονῆς. φιλόλογος γὰρ ἦν ἡ γυνὴ καὶ τὰ πολλὰ τῆς γλώττης τοῦ πατριάρχου ἐξεχομένη· διὸ καὶ κατοικίαν ἔγγιστα τῆς μονῆς δειμαμένη προσηγάγετο τοῦ

Özellikle bu, Patrik'i yaraladı. Umuyordu ki suçlayıcı ve rakiplerine karşı onun kalesinde ve hendeklerini tercih ederler. Aksine onların içinde düşmanlarını bulmaya zorlandı, tabiri caizse hazine yerine kömür buldu. Ayrıca söylenir ki aynı şeyi bir zamanlar Broutos ve Kasios tarafından cinayete kurban gittiği zaman İoulius Kaisar da tecrübe etmişti.³⁸⁷ Yapabileceğinin en iyisiyle onları savuşturarak diğerlerinin kılıçlarına direndi ama he zaman kendi oğlu gibi sevdiği Brutus'un de kılıcını çekmiş olduğunu gördüğünde denir ki bu beklenmedik olay neticesinde yüreğine darbe yemiş ve hemen cansız bir şekilde yere düşmüştü. **4.3.** Aynı şekilde Patrik Grêgorios da diğerleriyle bir süre ters düştü ama en çok güvendiği ve en çok sevdiği adamların kendisine karşı mücadeleye hazırlandığını ve ne İmparator'un ne de güçlü başka birinin kendisine yardım ettiğini görünce artık anladı ki bu Tanrının yargısıydı ve yukarıdan ona bir ceza uygulanmasına karar verilmişti. Mücadelesine ve makamına veda etti ve Odêgos Theomêtoros Manastırına³⁸⁸ çekildi. Oradan kısa bir süre sonra Aziz Andreos manastırının kurucusu tarafından alındı. Bu bilginliği ve edebiyatı seven ve Patrik'in belagatına oldukça bağlı olan bir kadındı. Onun için manastırın yanında küçük bir ev inşa ettirdi ve onu oraya getirdi,

³⁸⁷ Julius Caesar'ın M.Ö.44'te bir senato oturumunda katledilmesi. İplikçioğlu, *Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları*, s. 90.

³⁸⁸ Yol gösterici Tanrı Anası (Meryem) anlamına gelir.

S.179 τον ἐκεῖσε· ὅπου καὶ χρόνου βραχέος παραρρύνεντος τὸν βίον ἀπήλλαξεν. (Δ.) Ἐπεὶ δ' εἶωθεν ὡς τὰ πολλὰ τὸ θεῖον ἀνάλογα τοῖς πεπραγμένοις τὰ τέλη ταῖς πράξεσιν ἀντιμετρεῖν, ἵνα δὴ τοῖς περιοῦσι παιδευμά τι καὶ σωφρονισμὸς τῶν παρελθόντων γίνοντο τὰ πάθη, οὐκ εἰς μακρὰν ἢ ἀξία μετῆλθε δίκη καὶ τοὺς περὶ Χειλᾶν τὸν Ἐφέσου καὶ Δανιὴλ τὸν Κυζίκου, διότι πικρὰν ὀφρὸν αὐτοὶ τῷ εὐεργέτῃ ἐπέρριψαν τῇ παρουσίᾳ τύχῃ πεπιστευκότες καὶ μὴ θέντες ὅλως εἰς νοῦν, ὅτι πλεῖστος περιχορεύει τάνθρωπια πλάνος τοῖς τε προσδοκωμένοις διδοὺς ἀπροσδόκητον πέρας καὶ τοῖς ἀπεγνωσμένοις εὐτυχῆ τινα φέρων παλάμην· καὶ φιλεῖ γε ὡς τὰ πολλὰ τὰς ἀνιδρύτους ψυχὰς ὑποκλέπτειν ῥαδίως καὶ παραφέρειν ἐς ἔκφυλα θράση καὶ πράξεις ἀτόπους, καθάπερ ὅποτε Καικίας ὀλκάδα λαμπρὸς ἀπολαβὼν ἀγκυρῶν ὀρφανὴν οὐ καλῶς ἐφ' ὑγροῖς ταλαντεύει τοῖς κύμασι· καὶ ὡς χρὴ τοῖς τοιούτοις προσέχειν τὸν νοῦν ἀσφαλῶς, μὴ πάθωμεν ἐς τὴν ὑστεραίαν ὧν δρῶμεν αὐτοὶ μείζω τε καὶ πικρότερα. ἐγείρονται γὰρ καὶ κατ' αὐτῶν οἱ τοῦ κλήρου τῶν μητροπόλεων αὐτῶν ἔκκριτοι καὶ πιστότατοι καὶ ἐς τὰ μάλιστα ἀγαπώμενοι καὶ διδῶσι τῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀρχιερεῦσι γράμματα, πολλὰ τῶν ἀθεμίτων αὐτοῖς μαρτυροῦντα καὶ ὅσα καθαίρεσιν ἦσαν αὐτοῖς ἐγγυώμενα· ἃ δὴ καὶ σὺν πολλῇ τῇ προθυμίᾳ ὅ,τε βασιλεὺς καὶ ἡ τῶν ἀρχιερέων πανήγυρις προσδεξάμενοι γράμμασι μὲν καὶ ψηφίσμασιν ἠγάγοντο τούτους εἰς τὴν βασιλεύουσαν· τὸν δὲ τῆς ἐξετάσεως καιρὸν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑπερτιθέμενοι παρεκρούοντο.

ardından kısa bir süre sonra Patrik öldü.³⁸⁹ **4.4.** Tanrısal irade insanların amellerini uygun bir ücretle geri ödemeye alışkındır, böylece merhumların acıları yaşayanları eğitir ve öğretir. Bu nedenle Efesoslu Kheilas'ın ve Kyzikoslu Daniël'in kendi velinimetlerine karşı düşman bir duruş sergilemelerinden dolayı hak ettikleri cezayı bulmaları çok uzun sürmedi. Kendilerinin mevcut mutluluklarından emin olduklarından dolayı bütün insan ilişkilerinde büyük bir deliliğin yayılmakta olduğunu ve beklentilerin umulmayan bir sona yaklaştığını ve çaresizliğin elini uzatmakta olduğunu düşünmediler. Onlar düşünmediler ki genellikle dönecek karakterler oldukça cesur ve mantıksız davranışlara itilerek aldatılırlar ve çapasından mahrum kalan ve kuzeydoğu rüzgarına yakalanmış bir gemiymiş gibi şiddetli bir şekilde her yere çarpar ve okyanus dalgaları tarafından sürüklenir. Onlar daha fazla zarar görmemek için buna sürekli dikkat edilmesi gerektiğini düşünmediler. Böylece kendi ruhban sınıflarının en güvenilen ve en sevilen en iyileri bu iki adama karşı dikeldiler ve İmparatora ve diğer piskoposlara suça dair pek çok kanıt içeren mektuplar arz ettiler. Bu nedenle bu ikisi yazılı ifadelerini aldılar. İmparator ve piskopos meclisi mektupları büyük bir hevesle aldılar ve onları yazılı emirlerle başkente çağırdılar ancak sonra soruşturmayı gün be gün erteleyerek sanıkları hayal kırıklığına uğrattılar.

³⁸⁹ 1290.

S.180 (E.) Εἶτα ἐπειδὴ ἔδει πιεῖν καὶ αὐτοὺς δριμύτερον ὄν κατὰ τοῦ πατριάρχου καὶ εὐεργέτου κρατῆρα συνεσκευάσαντο, τοῦ θεοῦ τὰ τοιαῦτα δικαίως ἀντιμετροῦντος ἄνωθεν, εὐρίσκουσι μὲν σεσιωπημένην παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποστροφὴν, ἣ δὴ καὶ πολλῶ πλέον τῆς φανεραῦς ἐπιφέρει τὴν λύπην, ὁμαλῶς πως καὶ λεληθότως εἰπεῖν ἄχρι μυελῶν καὶ ὀστέων διαβαίνουσα κάκει τὴν ὥραν τῆς ψυχῆς ἀπηνῶς ἐπιβοσκομένη καὶ τὸ φιλότιμον ἅπαν μαραίνουσα· εὐρίσκουσι δὲ παρὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν περιφρόνησιν δυσμενῆ καὶ πάσης παραμυθίας ἐξενωμένην· τὸ δὲ μείζον, ἀποκλείονται καὶ τῶν ἐτησίων προσόδων, ἅς αἱ μητροπόλεις αὐτοῖς ἐγεώργουν. καὶ ἵνα μὴ διατρίβωμεν, οὕτω καθήμενοι παρὰ τὴν βασιλεύουσαν τὸ λοιπὸν τοῦ βίου παρήμειψαν, σφόδρα φλεγμαίνουσαν θρέψαντες ἐν τοῖς σπλάγχχνοις τὴν λύπην, ἕως ἀπηγορεύκει μὴ φέρον τὸ σῶμα τὴν ἕκτασιν τῆς ὑπερβολῆς.

ε'. Ἄλλ' ἐκεῖσε ἐπάνειμι. διαδέχεται μέντοι τὸν πατριαρχικὸν θρόνον μοναχός τις Ἀθανάσιος ὄνομα, ἐκ παιδὸς τοῖς ἀσκητικοῖς ἐγγυμνασάμενος πόνοις καὶ τὸν ἡσύχιον βίον ἤδη διάγων ἐν ὄρεσι τοῖς τοῦ Γάνου. ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ ἀδαῆς μὲν τῆς τῶν γραμμάτων παιδείας καὶ τῶν πολιτικῶν ἡθῶν, τᾶλλα δὲ ἀγαθὸς καὶ θαυμάσιος, ὅσα τὸν μοναδικὸν ἀπεργάζεται βίον, ἐγκράτειάν φημι καὶ στάσεις παννύχους· χαμαιεύνης καὶ ἀνιπτώπους καὶ πεζοπορῶν ἀεὶ καὶ τρόπον ἔχων μάλα προσήκοντα τοῖς δαιτωμένοις καθ' αὐτοὺς ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις. καὶ ἦν ἂν διὰ βίου μακα-

4.5. Daha sonra kendi velinimetleri Patrik için hazırladıklarından daha acı bir içki içtiler çünkü Tanrı adil bir şekilde yukarıdan onlara bunu bağışlamıştı. İmparatordan sessiz bir ret buldular ki bu açık bir retten daha acı vericiydi çünkü gitgide iliklerden bacaklara doğru gizlice ilerlediği için ruhu gücünden soyup herhangi bir hırsı yok ediyordu. Kardeşleri ve mevkidaşlarından bile sadece herhangi bir teselliye hazır olan düşmanca bir aşağılama gördüler. Daha da kötüsü, metropolitliklerinin onlara getirdiği yıllık gelirden mahrum edildiler. Uzun lafın kısası, onlar geri kalan hayatlarını, bedenlerinin daha fazla dayanamayacağı yanan bir acı büyütüp ve acıya gömülüp başkentte geçirdiler.

5.1. Ancak oraya tekrar dönüyorum. Patriklik makamı Athanasios³⁹⁰ adlı bir keşiş tarafından dolduruldu. Gençliğinden beri münzevi çalışmalarda kendini eğitmiş ve Ganos dağlarında³⁹¹ düşünce içerisinde bir hayat sürmüştü. Eğitimsizdi ve seçkin toplum davranışları onun için yabancıydı ancak bunun yanında hakkaniyetli bir adamdı. Münzevi yaşamda perhizde, gece duasında hayranlık uyandırıcıydı. Yerde yatardı, her zaman temiz olmayan ayakları üzerinde yürürdü ve dağlarda ve mağaralarda yalnız yaşamak için doğru türden bir adamdı.

³⁹⁰ 1230 ya da 1235'te doğan Patrik Athanasios (ö.1310) Athos'tan ayrıldıktan sonra Ganos dağı civarında Nea Moni manastırını kurmuştur ve Bekkos'un birlikçi düşüncesine karşı durmuştur. Daha sonrasında 1289-1293 ve 1303-1309 yılları arasında patriklik makamında bulunmuştur. Hakkında detaylı bilgi için bkz. Alice-Mary Maffry Talbot, "The Patriarch Athanasius (1289-1293; 1303-1309) and the Church", *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 27 (1973), s. 11-28.

³⁹¹ Trakya bölgesindedir.

S.181 ριστός ὁ ἀνὴρ, εἰ καθ' αὐτὸν ἀεὶ διῆγεν· ἀλλ' ἐχρῆν ὡς ἔοικε παθεῖν κακῶς τοὺς τε ἄλλους τῶν ἀρχιερέων καὶ ὅσοι τοῦ κλήρου ἐλλόγμοι, καὶ ἀντίσταθμα τὰ δεινὰ τῆς σφῶν εὐρηκέναι κακίας, τῆς τε προτέρας ἐκείνης καὶ ἦν κατὰ τοῦ πατριάρχου ἐνεδείξαντο Γρηγορίου. πρὸς γὰρ τὸν πατριαρχικὸν ἀναβεβηκῶς θρόνον αὐτοῖς πρώτοις εὐθὺς βλοσυρόν τε ἐπέρριψεν ὄμμα καὶ ζήλου θείου καὶ πικρίας μεστόν· ὡς μὲν ἐντεῦθεν τοὺς μὲν συνετωτέρους ἀπὸ πρώτης ὁ φασὶ γραμμῆς στοχασαμένους τοῦ μέλλοντος τὴν κατ' οἶκον ἐκόντας ἐλέσθαι κεκρυμμένην διαγωγὴν, πρὶν ἄκοντας παθεῖν τι τῶν ἅ μὴ πρὸς βουλήσεως ἦν· τοὺς δ' ἀναγκασθέντας μετὰ βραχὺ τῆς βασιλευούσης ὥσπερ φυγάδας γενέσθαι. **(B.)** Τὰ δ' ὅμοια καὶ ἡ τῶν ἀρχιερέων πληθὺς ἐπεπόνθεσαν. πλεῖστοι γὰρ ἦσαν καὶ πάντες ἐλλόγμοι καὶ νομίμων ἐκκλησιαστικῶν ἐμπειρότατοι, εἰς τοῦτο τὰ πολλὰ φιλοτιμησαμένου τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου, οὐκ οἶδ' ὀπότερον, εἴτε παρειληφότος ἄνωθεν, εἴτ' οἴκοθεν αὐτοῦ φιλοτιμησαμένου διὰ τὸν τοῦ βελτίονος πόθον, ἵνα τε σοφοὶ παιδευταὶ καὶ διδάσκαλοι τοῖς ὑπὸ χεῖρα γίνοντο καὶ ἵνα στερροὶ προστάται τῆς εὐσεβείας εἶεν καὶ ἵν' εἴπω προβλήτες ἀτίνακτοι πρὸς τὰ τῶν ἐναντίων γλωσσῶν ὀπότε δεήσειε κύματα. τοὺς μὲν γὰρ ἐντὸς εὐρεθέντας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἷας δὴ τινος ἕνεκα χρείας, εἰς τὰς οἰκείας ἕκαστον μητροπόλεις ἀπέπεμψεν, ἐκεῖ τὸ λείπον τοῦ βίου διατελέσοντας· ὡς μὴ ἐνταῦθά φησι καθήμενοι συρράπτοιέν τι κατ'

Eğer hep münzevi olarak yaşamış olsaydı övgüye değer bir adam olarak kalabilirdi. Ancak görünüyor ki bütün piskoposlar ve seçkin ruhbanlar önceki günahkarlıklarının ödülü olarak, özellikle de Grêgorios'a karşı göstermiş oldukları için, cezalandırılıyor olmalıydı. Athanasios patriklik makamına yükseldikten sonra ilk önce ona kutsal ateşle ve karamsarlıkla dolu korkutucu bir bakış yöneltti. Söylendiği kadarıyla, daha akıllı olanlar neyin geleceğini en baştan fark ederek, kendi arzularına karşı hoş olmayan bir durum olmadan, gönüllü bir şekilde kendi evlerinde gizli bir yaşam sürmeyi tercih ettiler. Ancak kısa zamanda kendilerini sürgün olarak başkenti terk etmeye zorlanırken buldular. **5.2.** Aynı şey pek çok piskoposun da başına geldi. Sayıları oldukça fazlaydı ve hepsi hukuk ve kilise gelenekleri konusunda eğitilmiş ve bilgiliydiler. Patrik Grêgorios, gelenek icabı ya da kendi dürtüsüyle bilemiyorum, piskoposları inancın bilge eğiticileri ve öğretmenleri, dindarlığın pes etmeyen şampiyonları ve bu şekilde koyarsak, gerektiğinde düşman dillerinin dalgalarını püskürtebilecek sarsılmaz kayaları olarak görmek konusunda istekliydi. Patrik Athanasios sebebi ne olursa olsun Kônstantinopolis'te bulunan bütün piskoposları kendi piskoposluk merkezlerine geri gönderdi. Huzurun atanmış öğreticilerinin başkentte oturup birbirlerine ve ona karşı düzen çevirmelerini istemiyordu.

S.182 ἀλλήλων τε καὶ αὐτοῦ τῆς εἰρήνης ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι· τοῖς δ' ἕξωθεν ἰοῦσι προφάσει δῆθεν κατὰ τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων καὶ θείων συνόδων τοὺς δις ἢ ἅπαξ τοῦ ἔτους σύνοδον τῶν μητροπολιτῶν παρὰ τῷ πατριάρχῃ κελεύοντας γίνεσθαι, ὡς ἂν παρ' ἀλλήλων τά τε τῆς εὐσεβείας ἀνακρίνονται δόγματα καὶ τὰ μεταξὺ παρεμπίπτοντα ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα διαλύονται, τὴν εἴσοδον ἀπέκλειε τῆς Κωνσταντίνου, εὖ ποιῶν· δίκαιον εἶναι λέγων τὴν λαχοῦσαν ποιμαίνειν ἕκαστον, ὥσπερ τὸν πατριάρχῃ τὴν βασιλεύουσαν, καὶ τῶν ἰδίων προνοεῖσθαι προβάτων παρόντας αὐτοὺς καὶ μὴ μόνον τὰ ἐκεῖθεν κέρδη δασμολογοῦντας χρονίζειν παρὰ τὴν βασιλεύουσαν. παρὰ τοσοῦτον οὖν ἑκατέροις εἰκότως μέμψαιτό τις, παρόσον τοῦ δέοντος ἕξω καὶ ἄμφω πεπτώκασιν διὰ τὴν τοῦ ὑπερβάλλοντος ἐκδρομὴν. (Γ.) Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα περιῆν τάνδρῃ τὰ χρηστὰ καὶ τοῖς τότε ἀνθρώποις ὠφέλιμα· ζῆλος κατὰ τῶν ἀδικούντων οὕτω πάνυ τοι μέγιστος καὶ περιφανής, ὡς μὴ μόνον αὐτοὺς γε τοὺς ὅσοι τῷ βασιλεῖ κατὰ γένος προσήκοντες ἦσαν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς γε τοὺς αὐτοῦ γε υἱείας δεδιέναι τὴν αὐτοῦ μετ' ἐκπλήξεως παρρησίαν καὶ τοὺς ἐλέγχους μᾶλλον ἢ τοῦ βασιλέως προστάττοντος. τὸ γὰρ ἄληπτον τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἢ πρὸς αὐτὸν τοῦ βασιλέως αἰδῶς πολλὴν ἐδίδου τούτοις τὴν συστολὴν καὶ τὸ δέος. πρὸς γε μὴν τοὺς ὅσοι μοναδικὸν ἤροῦντο διάγειν βίον, μηδὲν μὴ

Ülke dışından da metropolitlerin patrikler tarafından senede bir ya da iki kere kutsal sinodlarda toplanması üzerine yasaları bahane ederek düzenli aralıklarla gelen piskoposlar vardı. Bu sinodda bir kişi diğerini Ortodoks doktrini üzerinde danışmalı ve bu sırada meydana gelmiş olan dini problemleri çözmeliydi. Ancak o, onların şehre gelmesini engelledi, iyi de yaptı. Herkes başkentin çobanların çobanı patriği olmak için yeterince adaletli olmalı ve kişisel varlığı yoluyla kendi koyunuyla ilgilenmeli ve onlardan sadece başkentte yaşamak için zengin vergiler toplamamalı. Birisi bu olayda iki tarafı da suçlayabilir çünkü ikisi de abartılıdır ve gerçek ihtiyaçlara yönelik değildir. **5.3.** O günlerdeki insanların yararına olan diğer pek çok iyi özelliklere sahipti. Adaletsizlik gerçekleştirenlere karşı tavrı son derece sertti ve sadece İmparator'un akrabaları değil kendi oğulları bile onun azarlarından ve suçlamalarından İmparator'un bir emrinden daha fazla korkuyorlardı. Adamın kusursuzluğu ve İmparator'un ona karşı hürmeti bu insanları tehdit ediyor ve gözlerini korkutuyordu. Münzevi hayatı seçen herkese karnı şımartan, bunun yanında bir para kesesi kullanımını gerektiren ve işlerinde dikkatlerini dağıtan her şeyden feragat etmelerini istiyordu.

S.183 τε τῶν ὅσα γαστρὶ παρέχει τρυφᾶν παρήνει, μήθ' ὅσα βαλαντίων ἀπαιτεῖ
χρεῖαν καὶ περιδεᾶ φυλακὴν, μήθ' ὅσα γέμουσαν ἀσχολίας τράπεζαν ἔχει. εἰ δέ τις
ἔχων ἠλίσκετο, ἄκων καὶ σὺν αἰσχύνη τούτων ἐξίστατο. ἀλλὰ καὶ τοῖς ὅσοι
μοναδικὸν μὲν αἰρούμενοι βίον καὶ ἀπέριττον σχῆμα καὶ ἄτυφον τρόπον ἔπειτα πεζῆ
βαδίζειν οὐ μάλα ἠνεύχοντο, σφοδρῶς ἐπετίμα καὶ τοῖς οἰκείοις κεχρηῆσθαι ποσὶν
ἐνουθέτει πρὸς τὰς ἐν τῇ πόλει διατριβὰς καὶ ταύτας οὐκ αὐτονομία τούτους
χρωμένους οὐδὲ βλακειᾶς ἔνεκεν τρυφῶσιν καὶ διαρρέουσιν ἤθεσιν ἀγοραῖς ἀκαίρως
ἐνδείκνυσθαι, ἵν' ἐκεῖθεν ἐπανιόντες θεάτρον μεστὸν ἐπάγωνται νοῦν, ἀναγκαίως δ'
ὠθούσης χρεῖας καὶ τοῦ τῆς μονῆς ἐπιστάτου προτρέποντος. καὶ τετήρηται τοῦτο
πᾶσιν ἐκεῖθεν παρ' ὅλον τὸν τῆς πατριαρχείας χρόνον αὐτοῦ. εἶναι γὰρ τῶν
ἀτοπωτάτων ἔφασκε, τὸν μὲν πατριάρχην ὑποζυγίῳ μηδενὶ μηδόλως, ἀλλὰ τοῖς
οἰκείοις ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις ποσὶ χρώμενον, αὐτοὺς ἐπὶ γάβρων ἵππων ὀχουμένους
ἀσέμων σκιρτημάτων καὶ κρότων τὰς ἀγυῖας ἐμπιπλᾶν καὶ τὰς ἀγορὰς καὶ τὰ
θέατρα. (Δ.) Τούς γε μὴν ἐν οἰκίσκοις δῆθεν βραχέσι, πρὶν τὸν μοναδικὸν
παιδαγωγηθῆναι τρόπον, νῦν μὲν περικλειομένους ἐν ἀσκήσεως ὑποκρίσει, νῦν δὲ
τὰς ἐνδόξων περινοστοῦντας οἰκίας καὶ γυναικαρίων ἀφέλειαν ῥᾶστα ἐξαπατῶντας
καὶ χειρουμένους διὰ τοῦ σχήματος καὶ δέρματα μὲν προβάτων ἔχοντας, ἔσωθεν δ'
ὄντας πλέον ἢ κατὰ λύκους ἄρπαγας, ὧν ἔνιοι καὶ ὑποκαθημένων αἰρέσεων ἔχοντες
σπέρμα ῥᾶ-

Eğer birisi bu keseye sahipken yakalanırsa gönülsüzce onu bırakıyor ve utanca düşüyordu. Keşişlerin sade giysisini ve basit yaşantısını tercih edenler ve artık yürümek istemeyenler bile onu suçladı. Onları şehirde kendi ayaklarını kullanmamaları hususunda uyarılmıştı. Ayrıca kendi başlarına şehri ziyaret etmemeleri ve neşeli ve fütursuzca market yerlerinde kendilerini göstermemeleri ve sadece gördükleri imgelerle dolu kafalarıyla manastıra dönmemeleri hususunda uyardı. Sadece zorunlulukta ve manastır idarecisinin izniyle birisi çıkabilirdi. Bu nedenle bu kural onun bütün patrikliği süresince takip edildi. Ayrıca hiç eşek kullanmayıp bütün yoluna ayağıyla devam eden bir patrik de olsa uygunsuz sıçramalarla, toynak izleriyle ve atlarla dolu gururlu yollarda, marketlerde ve kamu alanlarında bu insanları doldurmanın uygunsuz olacağını söylemişti. **5.4.** Ayrıca hiç münzevi hayat konusunda eğitilmemiş olsalar da, kendilerini küçük evlere kitleyip münzebi bir hayat yaşıyormuş gibi davranan ve sonra saygın kişilerin evlerini ziyaret edip dışı cinsin budalalığı üzerinden kolayca hile yapan ve cüppelerinin yardımıyla kendilerine itaat ettiren, üzerlerinde koyun derisi ama içlerinde yırtıcı bir kurt kalbi taşıyanlar da vardı. Bunların bazıları içlerinde gizli sapkınlıklar taşıyorlar ve basit ruhlarını cehennem azabına daldırıyorlardı.

S.184 στα πρὸς βάραθρον ἀπωλείας ἀπλουστέρας ὠθοῦσι ψυχὰς, τούτους τοίνυν ἀθροίζων καὶ ἅμα ὅσοι μαινομένων Βακχικά τινα ἦθη ἐπιτηδεύουσι κενῆς τιнос δόξης καὶ λημμάτων ἔνεκα, καὶ κανόνιν ὑποτιθεὶς ἀσκήσεως, οὓς μὲν ἰάσιμον ἔχοντας συνενόει τὸν τρόπον, φροντιστηρίοις πολυανθρώποις ὑπέκειν ἐδίδου θελήματος ἄρνησιν παραγγέλλων φυλάττειν ὀπόση δύναμις· οὓς δ' ἀνίατον ψυχῆς ἐώρα νόσημα κεκτημένους, δυοῖν ἔδρα θάτερον. ἢ γὰρ εἰρκτῆ παρεδίδου σώζων καὶ ἄκοντας σφᾶς· ἢ τῆς πόλεως ὑπερορίους καθίστα· καὶ οὕτως ἄμικτον παρεσκεύαζεν ἔχειν τὸν βίον ἀγοραῖς καὶ πλατείαις, ὅσοι τε καὶ ὅσαι τὸ μοναδικὸν ὑπήεσαν σχῆμα. πολλοῦ δ' ἄρα ἦν ἄξιον, εἰ τὸν τοιοῦτον ἐκείνου κανόνα καὶ τύπον ξυνέβαινε παραμένειν ὁμοίως κὰν τοῖς ἐξῆς διαδόχοις τοῦ θρόνου, καθάπερ δὴ καὶ παρὰ πάντα τὸν χρόνον αὐτοῦ τῆς πατριαρχείας. ἀλλὰ γὰρ εἰ πλείω ἐτέλει τὸν χρόνον ἐν τῇ πατριαρχίᾳ, πλείω λοιπὸν καὶ τὴν εἰς τὸ βέλτιον πῆξιν τὰ τῆς μοναδικῆς πολιτείας ἔθη λαβόντα παρέμενον ἄν. ἀλλ' ἐκ μέσου τὴν ταχίστην αὐτοῦ γενομένου, πάντα καθάπερ ὀστράκου μεταπεσόντος κατὰ τῶν ἱερῶν φροντιστηρίων ἀνέρρωγε τὰ τῆς διαβολικῆς κακίας νοσήματα. (E.) Ἀλλ' ἐκεῖνο μικροῦ με παρέδραμε. πρότερον γὰρ ἐξ ἀρχαιοτέρων τῶν χρόνων παρειληφυῖα μετὰ τῶν ἄλλων ηὑτύχει καὶ διδασκάλων ἢ ἐκκλησία· οἱ κατὰ διαφόρους ἡμέρας καὶ τόπους τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐδίδασκον, ὁ μὲν τὰ τοῦ προφήτου Δαβὶδ ἄσματα, ὁ δὲ τὰς τοῦ μεγάλου Παύλου ἐπιστολάς, ὁ δὲ τοὺς εὐαγγελικοὺς τοῦ σωτῆρος νόμους. καὶ

(Athanasios) bunları ve bunlarla beraber gösteriş, açgözlülük ve delilikten ötürü bir takım Bakhika³⁹² adetlerini sağlayanları topladı ve münzevi hayat için kilise yasalarına tabi tuttu. Yeniden şekillendirmek için uygun olduğunu düşündükleri için pek çok keşişe ait manastırlara girmelerine izin verdi ve olabildiği kadar kendi iradelerini inkar etmelerini emretti. Diğerlerinde ise ruhlarındaki hastalığın tedavi edilemeyeceğini gördü ve o noktada şu ikisinden birini yaptı: Ya onları yakalayıp kendi iradelerine aykırı olarak kurtarmaya çalıştı ya da şehirden sürdü. Böylece keşiş elbisesini giyen herkesin sokaklar ve meydanlardan uzak olmalarını temin etti. Eğer bu yönetim modeli onun ardılları arasında bile, onun bütün patrikliği boyunca takip edildiği gibi takip edilseydi, bu büyük bir öneme haiz olurdu. Ancak makamında biraz daha uzun kalabilseydi bile münzevilik reformu daha fazla kalıcılık elde ederdi ama yakın zamanda gitmek zorunda kalacaktı ve ondan sonra akıntı yön değiştirecekti ve şeytan kötülüğün salgını yine manastırlarda patlayacaktı. **4.5.** Az kalsın şunu unutuyordum. Eskiden kilise içerisinde Kônstantinopolis'teki ruhbanları farklı gün ve yerlerde eğiten öğretmenler vardı. Biri Davut Peygamberin mezburları³⁹³ hakkında, bir diğeri Büyük Paulos'un³⁹⁴ mektupları hakkında ve birisi de bizim Kurtarıcımızın buyrukları ve hakikatleri hakkındaydı.

³⁹² Tanrı Dionysios onuruna düzenlenen şenliklerde yoğun şekilde içki tüketilirdi.

³⁹³ Zebur.

³⁹⁴ İsa Peygamberin M.S. 1. yüzyılda yaşamış olan havarilerinden ve de aynı zamanda Hıristiyan dünyasının en önemli figürlerinden birisidir.

S.185 καθ' ἕκαστα πάλιν ὅσοι περὶ ἱερατικὸν ἦσαν ἀξίωμα περικείμενοι κατὰ διαδοχὴν ἐκεῖθεν κατ' οἴκους καὶ πατριᾶς εἰπεῖν καὶ συναυλίας τῶν παροικούντων τὸν θεῖον ἐκήρυττον λόγον· καὶ ἦν τοῦτο θεῖόν τι χρῆμα τῷ βίῳ καὶ τῆς εὐσεβείας ἐπίγνωσις ἀληθῆς καὶ πρὸς τὸ καλὸν ὁδηγός· ἢ μᾶλλον ὥσπερ ἀρδεῖα τις ἀπὸ μεγάλης καὶ θείας πηγῆς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκούοντων ἀρδεύουσα καὶ ταύτας πρὸς ἀμείνω πλάσιν καὶ σύνθεσιν μεταπλάττουσα. (ς.) Τοῦ δὲ χρόνου ῥέοντος φροῦδα τὰ τοιαῦτα πάντα κατέστη, πάσης καλῆς συνηθείας ἀνατραπίσης ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις καὶ ὥσπερ ἐς θαλάσσης καταδύσης πυθμένας, καὶ τῆς λύμης ἐντεῦθεν καὶ πρὸς τὰς ἄλλας διαδοθείσης ἐκκλησίας, ὥσπερ ἐν γῆ ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ, παντὸς αἱ ψυχαὶ τοῦ τῶν Χριστιανῶν πορεύονται πληρώματος ἄχρι καὶ ἐς τὴν τήμερον. ὥστε καὶ ἐς τοσοῦτους ἀνεῤῥίπισθη τὸ πρᾶγμα κολοφῶνας ἀτοπημάτων, ὡς καὶ ὑπὲρ ἑνὸς ὀβόλου ἐκατέρωθεν ὄρκους φρικωδεστάτους γίνεσθαι, οἴους οὐδ' ἂν κάλαμος γραμματέως γραφῆ παραδοῦναι τολμήσειε· τῆς γὰρ ζωτικῆς τοῦ λόγου καὶ τῆς διδασκαλίας ἀκτῖνος σβεσθείσης, ὁμοῦ πάντα γέγονε χρήματα, τῶν πλείστων εἰς ἀλογίαν ἐκπεπτωκότων καὶ οὐκ ὄντος τοῦ οἴκοθεν ἐπιγινώσκειν δυναμένου τὰ χρήσιμα καὶ τίσι γνωρίσμασι διέστηκεν ἀσεβείας εὐσέβεια. καὶ τίς ἂν δυνηθεῖη καθ' ἕκαστα τὴν κατὰ μικρὸν τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τὸ χεῖρον διεξιέναι μεταβολὴν, ἣν διορθοῦν ὁ πατριάρχης θέλων οὐ δεδύνηται; **(Z.)** Ἐμοὶ δὲ θαυμάζειν περίεστι, πῶς δέον γενέσθαι τοιαῦτα, ἔπειτ' ἐς τόνδε τὸν τῆς ἡσυχίας τρόφιμον ἄνδρα συνήλασε τὸν καιρὸν ἢ τῆς τύχης

O zamanlar rahiplikte makam sahibi olanlar belirli evler ve ailelerdi ve çevredeki insan cemaatleriydi, Tanrının sözü söylenebilirdi. Bu hakikaten hayattaki kutsal bir kurumdu, dindar ilkelerle ilgili bilgiye giden ve erdem doğrultusunda bir rehber olan doğru yoldu. Sanki duyanların ruhlarını yenileyen ve onlara daha iyi bir şekil sunan ve şekle dönüştüren büyük ve kutsal bir kaynaktan yıkanmak gibiydi. **5.6.** Zaman geçtikçe bunların hepsi, her iyi alışkanlığın alaşağı edildiği bu zamanlarda, kayboldu ve denizin derinliklerine gömüldü. Bu salgın diğer kiliselere de yayıldı ve işte bu yüzden Hıristiyan alemindeki bütün ruhlar bugüne dek sert ve susuz çöl üzerinden geçiyorlar. Bu budalalıklar bir kaynağa göre bir katibin kaleminin kağıt üzerine yazmaya cüret edemeyeceği çift taraflı feci yeminlerin sonucunda olmuştu. Hayat verici kelam ve öğretinin ışığı söndükten sonra her şey birbirine karıştı. Kitleler aptallığa düştü çünkü iyinin ne olduğunu kendisi bilebilecek ve gerçek dindarlığı tanrısızlıktan ayırt edebilecek hiç kimse yoktu. Kim, Patrik bile iyi niyetiyle doğruyu yerleştirememişken, detaylı olarak kilisenin nasıl gitgide kötüye döndüğünü anlatabilirdi ki? **5.7.** Manastırın bu evladı patriklik makamında oturuyorken, talihin dönekliği bu dönüşüme neden olduysa neden bunun olmak zorunda olduğuna yalnızca hayret edebilirim.

S.186 ἀστάθμητος περιπέτεια. τὸ μὲν γὰρ χρῆναι τὴν ἐκκλησίαν οὕτως ἐρημωθῆναι καὶ τὴν δίκην περιελθεῖν τοὺς ταύτης ἐνδόξους καὶ ζύν γε τούτοις ἅπαντα τοῦ κλήρου τὸν ὄρμαθόν, εἶδεσαν οἱ τὰ πράγματα κρίνειν εἰδότες ὀρθῶς, ἀφ' οὗ τὴν μετάνοιαν τῶν ἕκ γε τῆς τῶν Λατίνων κοινωνίας ἐπανελθόντων οὔτε προσεδέξαντο καὶ τὰ μέγιστα προσηδικήκεσαν, κονδύλους τε ἐντείναντες καὶ τᾶλλα τῶν ἀθεμίτων ἐπ' αὐτοὺς πεπραχότες· ὧν καὶ ἡμεῖς ἀνωτέρω μετρίως ἐμνήσθημεν· τὸ δ' ἐν τοῖς τοῦδε πατριαρχεύοντος χρόνοις, ἐν οἷς ἡ τῶν ἐλπίδων βελτίστη τὰς πάντων περιέθει ψυχὰς, ὡς ἀλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνατελεῖ καὶ δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, πάντα συμπεπτωκέναι τάναντιώτατα καὶ περιωβρισθῆναι μὲν ὡς ἀνόνητον τὸν ἡσύχιον βίον, περιωβρισθῆναι δὲ τὸν τῆς ἀρετῆς καρπὸν, ὡς ῥᾶστα πρὸς τὸ τῆς κακίας ἀκρότατον ἀπαλλάττοντα, τοῦτο δὲ ποῦ οὐκ ἂν ἀπορίας ἐλαύνει; τίνας δ' οὐκ ἂν κατασεῖσειε ψυχὰς, καὶ εἰ σιδήρῳ τὴν φύσιν ἐοίκασιν;

ς. Ἐν τούτοις μέντοι τοῖς χρόνοις διαβολαί τινες ἀνεφύοντο κατὰ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, τοῦ αὐταδέλφου τοῦ βασιλέως, ὡς ἐρώη μὲν βασιλείας· καὶ ὅσοι δὴ τῶν ἐν τέλει καὶ ὅσοι τῶν ἄλλως προϋχόντων ἐν τῷ στρατῷ, δεξιώσεσιν τε καὶ ἀσπασμοῖς καὶ χρήμασι περιέρχεται πάντας, ἵν' εἶεν αὐτῷ συνεργοὶ τοῦ σκοποῦ. ταῦτα δ', ὡς ὁ πολὺς ἔχει λόγος, ὑπῆρχον συκοφανταίαι ψευδεῖς, συντεθεῖσαι παρ' ὧν ἔργον βάσκανον τοῖς ἀγαθοῖς ὀφθαλμὸν ἐπιβάλλειν· οἱ δὴ καὶ συμμάχῳ χρησάμενοι τῷ

Elbette Kilise bu kadar ıssız olmalı ve hastalıklı düşünen adamlara ve bütün ruhban kalabalığına cezalar vermeliydi. Sağlıklı karar verme yetisine sahip olan bütün herkes bunu biliyordu çünkü Latinlerle kardeşlikten dönmeyi reddedenler kabul edilmediklerinden dolayı ona en büyük adaletsizliği uyguladılar. Ona tokat vurdular ve ona karşı daha önce kısaca bahsettiğim isyanlarda bulundular. Ama bu Patrik yönetiminde herkes gerçeğin yeryüzünden serpileceğini ve gökyüzünden dürüstlüğün yağacağını umuyordu. Ancak daha sonra tam tersi oldu. Münzevi hayat nafile olarak damgalandı, erdemın meyvesi reddedildi ve bozulmanın zirvesi dünyaya kolayca giriş yaptı. Bu ne kadar çapraşık bir düzene yol açmak zorundaydı? Kim doğası demirdenmiş gibi görünse bile onu sarsmak zorunda değildi?

6.1. O sırada İmparator'un kardeşi Kônstantinos Porphyrogennêtos'a³⁹⁵ karşı imparatorluk tacını arzu ettiği ve ordu içerisinde amacını başarması uğrunda kendine yardımcı olabilecek yüksek makama sahip olanlardan lütuflar ve para karşılığında iyilik aradığına yönelik bir iftira atıldı. Çoğunun dürüst insanlara karşı şeytani gözlerini dikenlerin görev edinen insanlar tarafından uydurulduğu kesinleşmişti. İmparator'un aklında kardeşine karşı şüphe beslediği zamanda bundan faydalanıp bunu aşırı tehlikeli bir hale getirdiler. Bu şüphenin gerekçeleri şunlardı: Porphyrogennêtos çocuğu daha beşikden itibaren babası tarafından İmparator Andronikos'a göre daha çok sevilmişti.

³⁹⁵ Despot unvanlı İmparator Andronikos'un kardeşi. Karıştığı bir komploda dolayı hapsedilecek ve 1306'da zindanda hayatını kaybedecekti. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s.118, 155.

S.187 καιρῷ καὶ τῇ γνώμῃ τοῦ βασιλέως ἀγενῆ τινα τρέφοντος ὑποψίαν πρὸς τὸν αὐτάδελφον εἰς τοὺς ἐσχάτους κινδύνους ξυνώθησαν. τὰ δὲ τῆς ὑποψίας αἷτια τοιαῦτά τινα ἦν. ἠγαπᾶτο παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως ἐξ ἔτι βρέφους ὁ Πορφυρογέννητος μᾶλλον ἢ ὁ Ἀνδρόνικος. πολλὰς γὰρ ἐκ φύσεως τὰς αἰτίας τῶν φίλων παρείχετο τῷ πατρὶ πολλαχόθεν, ἕκ τε τῶν τῆς ψυχῆς ἀγαθῶν, ὅποσα τοῖς ἄρχειν ὀφείλουσιν ἐπιπρέπει, ἕκ τε τῆς τοῦ ἠθους εὐτραπείας, ἕκ τε τῆς τῶν ὀφθαλμῶν ἀστειότητος· ὥστε καὶ εἰ μὴ τὸ ὑστερογενὲς μέγα πρὸ ποδῶν ἔκειτο κώλυμα, αὐτὸν ἂν μάλα ἀσμένως τῶν βασιλικῶν σκήπτρων ἐδείκνυ διάδοχον ὁ πατήρ. ἔν μὲν οὖν τοῦτο καὶ πρῶτον αἷτιον, ὃ συνέχεε τοὺς τῆς ἀδελφικῆς ὁμοιοῦς δεσμοὺς ἅπαξ μεταξὺ συμπεσόν καὶ ὑποσπεῖραν τῇ τοῦ Ἀνδρονίκου ψυχῇ γνώμην οὐ μάλα ἀνύποπτον κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ. **(B.)** Δεύτερον δὲ πρὸς βουλήσεως ἐγεγόνει τῷ βασιλεῖ καὶ πατρὶ μίαν ἀγαγέσθαι τῷ Πορφυρογεννήτῳ γυναῖκα, τὸν ἔφηβον παραλλάξαντι, ὅποσαι τῶν Λατινίδων εὐγενεῖα προέχουσι, τὴν βελτίστην πασῶν, ἵνα τῇ ἐφεξῆς περὶ τούτου μελέτη πάνυ τοι σύνδρομον εἴη καὶ τοῦτο. ἐβούλετο γὰρ καὶ μελέτην εἶχε τοῖς σπλάγχνοις ἐμφωλεύουσιν ἐκ πολλοῦ τὸ περὶ Θεσσαλονίκην τε καὶ Μακεδονίαν μέρος τῆς ὅλης ἡγεμονίας Ῥωμαίων ἀποτεμῶν ἰδίαν ἀρχὴν τινα περιποιήσασθαι τούτῳ καὶ βασιλείον αὐτοκρατορίαν. καὶ εἰ μὴ φθάσας ὁ θάνατος αὐτὸν ἐξ ἀνθρώπων πεποίηκε, τάχ' ἂν καὶ ἥλιος εἰς ἔργον προβάνατα τὰ τῆς μελέτης ἐγνώριζεν· ἀλλ' οὐκ ὄν καὶ θεῶ πρὸς βουλήσεως, ὡς ἔοικεν, ἐς πέρας ἐκεχωρήκει τὸ πρᾶγμα δυστυχίας μεστόν. τοῦτο

Onun tarzı babalarına bu özel sevgi için daha fazla ve farklı sebepler veriyordu. Bir egemene yakışan pek çok iyi özelliği vardı, dost canlısı bir doğaya ve cana yakın gözlere sahipti. Eğer daha genç olması gerçeği bu kadar büyük bir sorun olmasaydı babası muhtemelen tahta onu halef olarak bırakmayı seçerdi. Bir kere bu iki kardeş arasında yer edindikten sonra Andronikos kardeşinden şüphe duymaya başladı ve bu kardeş uyumunun bağlarını koparan ilk sebep oldu. **6.2.** İkincisi İmparator (Mikhaël) şu planı düşünüyordu: Porphyrogennêtos doğduktan sonra onu Latinlerden en zarif soylu bir kadınla evlendirmek istedi. Bu onun oğluyla ilgili ne planladığının fark edilmesine yardımcı oldu. Uzun bir süredir Thessalonikê ve Makedonya çevresindeki bölgeyi bütün Roma İmparatorluğundan ayırmayı ve bunu kendi bölgesi ve imparatorluğu yapmayı gizlice tasarladı. Eğer ölüm onu insanların arasından almasaydı bu planın yakında gerçekleşmiş olacağı görülecekti. Ancak plan Tanrı'nın isteğine uygun değildi ve dolayısıyla talihsiz bir son buldu.

S.188 δριμυτέραν τὴν τοῦ Ἀνδρονίκου βασιλέως πεποίηκε γνώμην κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ὡσπερ ἐκ σπινθήρος ἀνέφλεξεν εἰς πυρσὸν τὸ τῆς ψυχῆς ὀργιζόμενον. ἐπεὶ δὲ συνέσεως βαθείας ἐμβρίθεια τὴν τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου ψυχὴν περιέθει καὶ δεινὸς ἦν οἰκουροῦσαν ἐπὶ πολὺ συγκρύψαι δυσμένειαν καὶ πεπλασμένον ἦθος ὡς ἄπλαστον ἐπὶ πλεῖστον προφῆναι, ἐλάνθανεν ὡς εὐμενῆ περὶ τὸν ἀδελφὸν παραμείβων τὸν χρόνον. (Γ.) Τρίτον, ὃ καὶ μετὰ θάνατον τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς συνηνέχθη, πλοῦτον ἀθροίζων πολὺν καὶ ποικίλον, ὅποιον κατ' ἐνιαυτὸν ἐγεώργει τοῖς τούτου ταμείοις ὅποσα παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως εἰλήφει πλέθρα κτημάτων, ἅμα ποιμνίοις παμπόλλοις καὶ βουκολίοις μεγαλοπρεπῶς ἀνήλισκε τοῦτον καὶ πᾶσιν ἀφειδῶς ἐχορήγει τοῖς προσιοῦσι, μεγάλοις τὸ γένος ὁμοῦ καὶ μικροῖς· καὶ πρὸς γε κοινωνικὸν τὸ ἦθος καὶ χάριεν προτιθέμενος ἅπασιν μάλα ῥαδίως ἑαυτῷ καθάπερ ἀδαμαντίνους εἶχεν ἐξαρτωμένους δεσμοῖς. φιλεῖ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ τὸ τοῦ ἦθους ὑγρὸν τε καὶ μείλιχον, ἐπειδὴν ἀφ' ὑψηλοτέρων προφαίνεται τῶν προσώπων ῥᾶστα, χειροῦσθαι τὰς γνώμας ἀπάντων· καθάπερ δὴ καὶ τὰ λαμπρὰ τῶν ἀνθέων ἐν ἔαρος ὥρᾳ, ὅποσα γλοάζουσιν καὶ οἷον εἰπεῖν μειδιῶσαν τὴν βαφὴν τῆς χροιάς ὑπογράφει, ῥαδίως τῶν παριόντων τὰς ὄψεις ἐφέλκεται. τοιοῦτον μέντοι καὶ τῶν ἐν Ἰνδοῖς σοφιστῶν ἢ παραίνεσις ὑφηγεῖται τὸν ἄρχειν βουλόμενον· οὕτω γὰρ ἂν τὰ μάλιστ' ἀφῆσει φιληθείη τοῖς ὑπ' αὐτὸν, ἂν φύσει τούτων ὑπέρτερος ᾖ,

Bu İmparator Andronikos'un kardeşiyle olan ilişkisini daha da hırçınlaştırdı ve onun öfkesini yangına çevirdi. Ancak İmparator Andronikos aşırı akıllı ve ihtiyatlıydı ve düşmanlığını mahirane bir şekilde gizledi. Onun riyakar duruşu uzun bir süre samimi göründü ve böylece yıllarca sanki kardeşine kardeşine sempati hissediyormuş gibi yıllarca rol yaparak yaşadı. **6.3.** Üçüncü sebep babası İmparator öldükten sonra ortaya çıktı. Kônstantinos büyük ve çeşitliliğe sahip bir servet bir araya getirmişti çünkü babası İmparator'dan büyük sürülerle birlikte olduğu muazzam malikaneler hazinesini her yıl dolduruyordu. O cömertçe bu serveti dağıttı ve kendisine yaklaşan küçük insanlara olduğu kadar büyüklere de bunun hepsini verdi. Herkese bu dost canlısı ve hoş mizacını kanıtladı ve onları kendisine çelik kollarla bağladı. Yüce gönüllü insanlar esneklik ve dostça bir karakter sergilediklerinde genellikle hepsini kolayca kendileri için alırlar, tıpkı bahardaki olağanüstü çiçeklerin taze ve gülümseyen ve yoldan geçenlerin bakışlarını kolayca yakalayabilen renkleri gibiydi. Ayrıca Hindistan'daki bilgiler de yönetmek isteyenlere bunu tavsiye eder. Yani, dedikleri gibi, doğal olarak onlardan üstün olduğu içim tebası tarafından en çok sevilen olur ancak yine de onlara kibar ve mütevazı görünür.

S.189 ὁ δ' ἔπειτ' ἐπιεικῆς ἐκὼν γε εἶναί σφισιν ὁρᾶται καὶ μέτριος. (Α.) Ἐπ' ἀμφοτέροις μὲν οὖν ἐκείνοις τοῖς πρώτοις αἰτίοις ἀδικοίη ἂν ἐναργῶς, εἴ τις ὅτιοῦν τῷ Πορφυρογεννήτῳ προσάψειεν ἔγκλημα· εἰ μὴ που τὸν πατέρα λέγοι τις ἂν ἀρχηγὸν τῶν τοιούτων, ὃς πλείονα τούτῳ τοῦ δέοντος ἔνεμε τὴν στοργήν. ἐπὶ δέ γε τῷ τρίτῳ οὐκ ἀμιγῆς καθάπαξ εἰπεῖν ἀπαλλάττειν κηλῖδος ὁ ἄνθρωπος δύναται ἂν. εἴτε γὰρ ἀπειρία κατακολουθήσας τοιαύταις ἐδεδώκει φιλοτιμίας, αἱ βασιλεῦσι τὰ πλεῖστα προσήκουσιν ἅκων μὲν ἴσως, προσετρίψατο δ' οὖν οὐ μικρὰν ἐντεῦθεν ἑαυτῷ τὴν κηλῖδα τοῦ παισματος· εἴτε ἦδει μὲν καὶ αὐτὸς ὡς οὐκ ἀνύποπτος εἶη τῷ ἀδελφῷ τοσαῦτα φιλοτιμούμενος, ἔπειτ' ἠμέλει τὸν χρόνον ἀφροντίστως διακυβεύων, ἐνταῦθα τῆς αἰτίας τὰ πλεῖστα φέροιτ' ἂν εἰκότως αὐτός. ἐχρῆν γὰρ αὐτὸν εἰ μὴ τι ἄλλο, ἀλλ' οὖν τοὺς πάλαι τὰ ὅμοια δεδρακότας ἐνθυμηθῆναι πρὸς οἷον ὄλισθον τέλος. καὶ Κῦρος γάρ ποτ' ἐκεῖνος, ὁ Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος, μείζω τῆς ἑαυτοῦ σατραπείας τὸν ὄγκον ἐπιδεικνύμενος εἰς ὑποψίαν καὶ μῖσος ἀνήγειρε τὸν αὐτάδελφον καὶ βασιλέα τὸν Ἀρταξέρξην, ἀφ' ὧν πλέον οὐδὲν ἢ δυστυχῆς ἐτρύγησε τέλος. Ἀντώνιος αὖθις, ὁ τὴν τῆς πλείονος οἰκουμένης ἡγεμονίαν Αὐγούστῳ συμερισάμενος Καίσαρι, τὰς τοῦ Καίσαρος ἀποστέρξας ὁμολογίας καὶ μείζω τῆς ἑαυτοῦ φιλοτιμησάμενος δόξης, ἀφήρηται μετὰ τῆς οὔσης ἀρχῆς καὶ τὸ ζῆν· καὶ οὗτός γε μὴν ὁ Πορφυρογέννητος, εἰ καὶ μηδὲν ἐπίβουλον ἐβουλεύσατο, μήθ' ὄπλα καθ' αἵματος συγγενοῦς ἐνεδύσατο, ἀλλ' οὖν καὶ

6.4. Eđer birisi Porphyrogennêtos'a ilk iki sebepten dolayı en küçük suçu bile yüklemeyi isterse bu haksızlık olur. Onun müsebbibi olarak ona suçtan ziyade sevgisini veren babasını akla getirmelidir. Üçüncü sebepten ötürü yukarıda bahsedildiđi gibi tamamen masum olduđu da söylenemez. Belki deneyimsizliđinden genellikle sadece imparatorlara münasip olan böylesine bir cömertlik göstermiş olabilir ve belki de istemsiz bir şekilde davrandı ama yine de küçük olmayan bir suçun gölgesine sebep oldu. Ayrıca belki de biliyordu ki bu cömertlik kardeşinin gözünde onu şüphe altına alıyordu ama umursamadı ve pervasızca yaşamaya devam etti. Bu durumda muhtemelen kendisi en büyük suçlu taşıyordu. Aynıısını daha önce yapmış olanların nasıl kayıp düşüklerini hatırlaması gerekiyordu. Dareios ve Parysatis'in ođlu meşhur Kyros³⁹⁶ bir keresinde satrap konumunun ötesinde olan bir devlet geliştirmişti ve bu kardeşi Kral Artakserkses'in şüphesini ve nefretini uyandırmıştı. Ürün olarak topladıđı ise sadece talihsiz sonuydu. Bunun gibi Antônios da bir zamanlar Kaiser Augoustos'la dünyanın en büyük kısmınının yönetimini paylaşıyordu. Ama ne zaman onunla olan anlaşmasına itaatsizlik etti ve hak ettiđinden daha yükseđe çıkmak istedi, o zaman sahip olduđu bütün güçle beraber hayatını da kaybetti.³⁹⁷ Böylece Porphyrogennêtos herhangi bir suikast planlamamış ve kendisini kan bađına karşı silahlandırmış olmasa bile,

³⁹⁶ M.Ö. 404 yılında Pers satrabı Kyros abisi Kral Artakserkses'e mağlup olmuştu. Tekin, *Eski Yunan Tarihi*, s. 87-88.

³⁹⁷ M.Ö. 30 yılında Augustus eski yönetim ortađı Marcus Antonius'u mağlup etmiştir. İplikçiođlu, *Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları*, s. 90-91.

S.190 ἄλλαις προειληφύιαις οὐ μικραῖς ὑποψίαις πολλὴν προσέθεσαν τὴν ῥοπὴν ἐπελθόντα καὶ ταῦτα· καὶ τὰς τοῦ βασιλέως σφόδρα ἀνέφξαν ἀκοὰς ἐς ὑποδοχὴν τῶν διαβολῶν, ὅποσαι παραπεπήγασι ταῖς ἀταμειύτοις φιλοτιμίαις. **(E.)** Ἄλλ' ἐπανιτέον τὸν λόγον. ἦν μὲν γὰρ τηνικαῦτα τὰς διατριβὰς ποιούμενος ὁ Πορφυρογέννητος περὶ Λυδίαν τοῖς τε νέοις ἀγαλλόμενος γάμοις καὶ μακραῖς ἀνθῶν ταῖς ἐλπίσι τοῦ βίου. ἠγάγετο γὰρ πρὸ βραχέος ἑαυτῷ γυναῖκα τῶν Ῥαοῦλ θυγατέρων τὴν ψυχῆς καὶ σώματος κάλλος ἀρίστην ἐς τριακοστὸν ἤδη τῆς ἡλικίας χρόνον ἐγγίζων αὐτός· ὅτε καὶ τῷ νεῷ τοῦ Στουδίου λαμπρὸν ἐπιθεῖς τὸν ὄροφον (ἠρήμωται γὰρ ὁ χῶρος ἐκεῖνος παρὰ Λατίνων καὶ μηλόβοτος ἦν ἐκ πολλοῦ) ἔπειτα στερρόν περιήγαγε φραγμὸν καὶ περίβολον καὶ πολλοῖς τοῖς ἀναλώμασιν εἰς μοναζόντων κατέστησεν ἀσκητήριον, οὐδὲν ἢ μικρὰ τοῦ παλαιοῦ χαρακτῆρος ἀποδέον ἐκείνου. ἐπεὶ δὲ τέως περὶ τὸ Νύμφαιον τῆς Λυδίας ἐτύγγανε τὰς διατριβὰς μετὰ τῆς συζύγου ποιούμενος καὶ διαβολαὶ κατ' αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ἀδελφὸν λάθρα ἀνηγέθησαν, ἔδοξε τῷ βασιλεῖ διαβῆναι πρὸς ἕω· τῷ μὲν φαινομένῳ πραγμάτων ἄλλων ἐκεῖθεν καλούντων αὐτόν· τῇ δ' ἀληθείᾳ πρὶν αἰσθέσθαι τὸν ἀδελφὸν ἀποφητὶ συμπεσεῖν καὶ χειρώσασθαι· ὃ δὴ καὶ γεγένηται. καὶ κρατεῖται μὲν οὕτως τὴν ταχίστην ὁ Πορφυρογέννητος· κρατοῦνται δὲ καὶ ὅσοι γνησίως ὠμίλουσιν αὐτῷ, ὧν προὔχων ὑπῆρχε τὰ μάλιστα καὶ πλούτῳ καὶ γένει καὶ στρατηγίαις περιβόητος Μιχαὴλ ὁ Στρατηγόπουλος. αὐτοὶ μὲν οὖν ἐν δεσμῷ

çok eski olmayan şüphelere eklenen davranışı bunlara ağırlık kazandırdı ve İmparator'un kulaklarını iftira konusunda abartılı coşkunun çekmesiyle daha çok açtı. **6.5.** Konumuza geri dönüyorum. Porphyrogennêtos o sırada Lidya'da yaşıyordu; yeni evliliğinden keyif alıyordu ve gelecek hayatında dair büyük umutlarla doluydu. Çünkü neredeyse otuz yaşındayken Raoul'un kızlarının en mükemmeli ve güzeliyle yakın zamanda evlenmişti. Aynı zamanda Stoudios kilisesinin yenilenmesini tamamlamıştı. Ayrıca siteyi büyük bir duvarla çevirmiş ve büyük bir çabayla ünlü olanından neredeyse farkı olmayan bir manastır yükseltti. O sırada kendisinin arkasından İmparator kardeşine kendisi hakkında iftira edilen Porphyrogennêtos ve eşi Lidya'da Nymphaion'da kalıyorlardı. O başka meseleler kendisini oraya çağırdığı için ama gerçekte kardeşini habersiz ve gürültüsüz bir şekilde yakalamak için imparatorluğun doğu kısmına gitmeye karar verdi. Böylece bu oldu. Bu şekilde çabucak Porphyrogennêtos ve yakın arkadaşlarını kontrolü altına aldı. Bunlar arasında en çok dikkat çekenini servetinden, ailesinden ve isminden dolayı tanınan meşhur Mikhaël Stratêgopoulos'tu³⁹⁸. Bunlar hapishanelerde

³⁹⁸ 1290'da Protostrator Mihail Stratigopulos, İmparatorun kardeşi Kônstantinos gibi komploya karıştığı düşüncesiyle mahlum edilip 1293'te Kônstantinopolis'e götürüldü. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzylları*, s. 155.

S.191 τηρίοις καθείργνυνται, ὁ δὲ πᾶς πλοῦτος αὐτῶν ἐς τὸ βασιλικὸν συγκομίζεται ταμειῖον.

ζ'. Μετ' οὐ πολὺ δ' ἐκεῖθεν ἐπανιώντι τῷ βασιλεῖ παραίτησιν ἔγγραφον δίδωσιν ὁ πατριάρχης Ἀθανάσιος, τέταρτον ἤδη διανύων ἐνιαυτὸν ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. ἡ δ' αἰτία πάντων ὁ θόρυβος ἦν ἀρχιερέων καὶ μοναζόντων καὶ λαϊκῶν φέρειν ἐπιπλέον μὴ δυναμένων τὴν ἐκείνου πνευματικὴν σκυθρωπότητα· καὶ διαλοιδουμένων αὐτῷ ὑπ' ὀδόντα μὲν καὶ λάθρα πρῶτον, ἐκκεκαλυμμένως δ' ἔπειτα καὶ πλὴν σκηνῆς καὶ προσωπίου καὶ ὅσον οὐδέπω διαρρήξιν μελλόντων αὐτὸν, εἰ τῶν θρόνων ἐπιπλέον ἀντέχοιτο. ἤλπιζε μὲν οὖν ὁ πατριάρχης βοήθειαν ἔξειν παρὰ τοῦ βασιλέως, ὥστε τοὺς λοιδουοῦντας ἀμύνασθαι· ἐπεὶ δ' ἄπιστα τὰ τῶν ἐλπίδων οὐκ οἶδ' ὅπως εὔρισκε, ζητεῖ καὶ λαμβάνει τοὺς ἀπαθῆ διαφυλάξοντας ἕκ γε τῆς τοῦ πλήθους ὀρμῆς καὶ διασώσοντας εἰς τὸ περὶ τὸν Ξηρόλοφον ἀσκητήριον αὐτοῦ. **(B.)** Συνέβη μέντοι, πρὶν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἐκεῖσε, πρᾶγμα τι διὰ τὴν τοῦ θρόνου στέρησιν πεπραχέναι σφόδρα τῆς αὐτῷ προσηκούσης ἀνάξιον καταστάσεως· χάρτην γὰρ εἰληφῶς γράμμασιν ἰδίους ἐκτίθησιν ἐπιτίμιον ἀφορισμοῦ κατὰ πάντων ὁμοῦ βασιλέων τε καὶ ἀρχιερέων καὶ ὅσοι τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου καὶ ὅσοι τῶν ἐν τέλει καὶ ὅσοι τοῦ δήμου, ὅτι μὴ συνεχώρησαν συναποθεῖναι τοῖς θρόνοις τὸν βίον· ὃν δὴ καὶ ὀστράκοις τισὶν ἐνειλήσας ὀπῆ τινα τοίχου τῶν τοῦ μεγίστου νεῶ φέρων ἐμβέ-

tutsak edildiler ve bütün servetleri imparatorluk hazinesine dahil edildi.

7.1. İmparator'un oradan dönmesinin üzerinden çok zaman geçmeden Patrik Athanasios görevden çekilmesini yazılı olarak bildirdi.³⁹⁹ Patriklik makamındaki dördüncü yılındaydı. Sebep piskoposlar, kesişler ve dindarların onun entelektüel sertliğine daha fazla katlanamamalarıydı. İlk başta birisi ona dışlarının arasından gizlice lanet okurken daha sonra maske takmadan açıkça okumaya başladı. Evet, eğer makamını daha fazla elinde tutarsa onu parçalamakla tehdit ettiler. Patrik doğal olarak İmparator'dan yardım bulmayı ve böylece suçlayıcılarını uzaklaştırmayı umdu. Ancak, neden bilemiyorum, o umutlarında aldanmıştı. Dolayısıyla kitlelerin saldırısından onu koruması ve Ksêrolophos⁴⁰⁰ bölgesindeki manastıra kadar ona eşlik etmesi için bir muhafız istedi ve aldı. **7.2.** Ancak oradan ayrılmadan evvel makamından mahrum bırakıldığında konumuna yakışmayan bir amel işledi: Bir kağıt aldı ve vaftiz büyüsünü aynı anda hepsine birden; imparatora, piskoposlara ve ruhban sınıfının bütün üyelerine ve bütün yönetici ve insanlara, hazırladı çünkü hayatının sonuna kadar makamında kalmasına izin vermemişlerdi. O belgeyi kırık çömlüklerin arasına yerleştirdi ve Büyük Kilise'nin duvarlarından birisinin içindeki bir çatlaktan içeriye bıraktı.

³⁹⁹ 1293.

⁴⁰⁰ İstanbul'un yedinci tepesi, günümüzde Samatya, Çapa ve Cerrahpaşa'yı kapsayan bölgedir.

S.192 βληκε. διετέλεσε μέντοι κρυπτόμενος οὗτος ὁ χάρτης ἐκεῖ ὅλον ἐνιαυτόν. ἔπειτα μειρακίοις τισὶ νεοττίας ἐν ταῖς ὀπαῖς ἐρευνῶσιν ὀρνίθων τινῶν ἀπροσδοκῆτως εὐρίσκεται δεδεμένος ὀστράκοις· εἶτα ἐμφανίζεται τῷ κλήρῳ τῆς τοῦ θεοῦ Σοφίας· ἐμφανίζεται τῷ βασιλεῖ. ἐκεῖθεν οἱ τῆς φήμης ἀπολαβόντες κώδωνες πάντων περιηχοῦσι τὰς ἀκοάς· πρὸς ὀργὴν ἐκκάονται πάντες· καὶ τάχ' ἂν διεσπάραξαν ἐπιδραμόντες τὸν ἄνθρωπον, εἰ μὴ φθάσας ὁ βασιλεὺς ἀνεχαίτισε τὴν ὀρμὴν. (Γ.) Τοῦτο πολὺν προσῆψε τὸν μῶμον Ἀθανασίῳ· καὶ ἅμα τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ λαλούντων τὰς γλώσσας συνέστειλε. τὰ γὰρ ἐπιτίμια ταῦτα ἀπειλῆς χάριν ὡς τὰ πολλὰ τοῖς ἱερωμένοις ἐπινενόηται, ὥσπερ τις ράβδος παιδευτικὴ κατὰ τῶν μὴ σεμνῶς τοῖς θείοις χρωμένων. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ φανερῶς μὲν ἐπιτιμῶσι τοῖς ἁμαρτάνουσι οἱ κρίνειν εἰδότες ὀρθῶς, ἵν' ἐκφοβήσαντες ἀποστήσωσι τῆς κακίας· κατόπιν δ' ὑπὲρ αὐτῶν θερμὰς ἀναφέρουσι τῷ θεῷ τὰς εὐχὰς, μὴ πως ἐξαίφνης ὁ θάνατος κεχωρισμένους λαβὼν τοῦ θεοῦ παραπέμψῃ τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. τὸ δὲ νῦν πεπραγμένον Ἀθανασίῳ ἅπαν ἦν τοῦναντίον. διὸ καὶ τοῦ τῶν εὐλαβῶν δόγματος δόξαν ἀλλότριον μέμψιν μεγίστην προσῆψε τάνδρῃ. ὁ μὲν δὴ βασιλεὺς ἀποστείλας Ἀθανασίῳ τὸν χάρτην τὴν αἰτίαν ἡρώτα τοῦ δράματος, ἡμέρως καὶ φιλανθρώπως τῆς προπετείας αὐτοῦ καθαπτόμενος καὶ ἅμα προσονειδίζων τὸ τῆς γνώμης μικροφυῆς καὶ ἀφιλόανθρωπον. ὁ δὲ μεταμέλῳ συντήξας τὸ ἦθος μικροψυχίαν ἠτιᾶτο καὶ λύπην. τὰ δ' οὕτω γινόμενά φησι καὶ λεγόμενα ἄκυρα κεῖσθαι τῇ κρίσει

Orada bütün bir sene boyunca gizli kaldı. Ondan sonra kırık çömlüklerin arasında sıkışmış olarak beklenmedik bir şekilde duvarlardaki çatlaklarda küçük kuş yuvaları arayan bir çift erkek çocuğu tarafından bulundu. Onlar anında Büyük Kilise'nin ruhbanlarına ve İmparatora gösterildi. Söylentinin sesleri bütün kulaklarda çınladı ve hepsi öfkeyle ayağa kalktılar. Eğer İmparator kızgınlıklarını zamanında dizginlemeseydi, kısa zaman sonra adama dokunup linç edeceklerdi. **7.3.** Bu olay Athanasios'a büyük lekeler getirmeliydi ve onu korumuş olanları susturmuştu. Afroz ve bunun gibi cezalar rahipler tarafından bir tehdit olarak görülüyordu. Tabiri caizse dini alandan yeterince dini küreyle yüzleşmeyenler için bir eğitim değneđi olarak kullanılabilceđini belirttiler. Bu nedenle günahkarların cezanlandırılmasında doğru hüküm verebilenler bozulmuşluklarından korku sebebiyle ayrılabilceklerini ama daha sonra Tanrıya ölümün onların şaşırtmayacađı şeklinde yalvararak Tanrıdan ayrılıp şeytana ve onun elçilerine kendilerini teslim ettiklerini belirtirler. Ancak Athanasios'un burada yaptığı tam tersiydi. Bu nedenle Tanrı korkusu olanlar tarafından belirtilen bu adetle uyuyor görünmezler ve kişiye pek çok kınamalar taşır. İmparator Athanasios'a yetkisini geri verdi ve neden bunu yaptığını sordu. O sakince ve uysalca onun gözü karalığını kınadı ve onu küçüklük ve insanları sevmemekle suçladı. Athanasios acı bir şekilde yaptıklarından pişmanlık duydu ve korkaklığını ve acısını suçladı. Olanlar ve söylenenlerin doğrunun hükmünün erdemiyile geçersiz olduğunu söyledi.

S.193 τῆς ἀληθείας. διὸ δὴ καὶ συγχώρησιν ἐδίδου τε καὶ ἐζήτει· καὶ οὕτω καθάπερ σκηνὴ καὶ δρᾶμα τὸ παρὰ δόξαν πραχθὲν διελύετο. **(Δ.)** Ἦν δέ τις μοναδικὸν περικείμενος σχῆμα, ὄνομα Ἰωάννης, πάλαι μὲν γυναικὶ συζυγεὶς καὶ παίδων πατὴρ καταστάς, ἔπειτα θανάτῳ ταύτην ἀποβαλὼν τὸ μοναδικὸν καὶ αὐτὸς ὑποδὺς τριβώνιον, τῷ χρόνῳ τέως προβεβηκῶς, ἀρεταῖς φυσικῶς προσωφκειωμένος διὰ τῆς τῶν τρόπων ἀπλότητος, Ἑλληνικῆς παιδείας πάμπαν ἀμέτοχος, ἐκ Σωζοπόλεως εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἄρτι ἐπιδεδημηκῶς. οὗτος γνώμη βασιλικῆ καὶ ψήφῳ τῆς ἱερατικῆς συνόδου τὸν πατριαρχικὸν διαδέχεται θρόνον· ἐφ' οὗ καὶ τὰ πράγματα ἔδοξε τοῖς τῶν μοναχῶν κακοτρόποις ἐκ ζάλης καὶ κλύδωνος εἰς εὐδίαν ἐληλυθέναι καὶ ἀπὸ χειμῶνος εἰς ἔαρ. οὗτος καὶ τῷ τοῦ βασιλέως υἱῷ Μιχαὴλ τὸ βασιλικὸν περιτίθησι στέφος.

η'. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ διαπρεσβεύεται πρὸς βασιλέα πρῶτον μὲν ὁ τῆς Ἰταλίας ῥήξ θυγατέρα ἔχων ἐκ γυναικὸς, ἦν θυγατέρα φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε Βαλδουίνου τοῦ ἐξωσθέντος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως· διαπρεσβεύεται δὲ περὶ κήδους αὐτῆς τε καὶ τοῦ νέου βασιλέως Μιχαήλ. κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ κατόπιν διαπρεσβεύεται καὶ ὁ τῆς περὶ τὴν Κιλικίαν Ἀρμενίας ῥήξ ἀδελφὴν ὑπὲρ τὰ τρισκαίδεκα ἔχων ἔτη τὴν ἡλικίαν ἀνύουσαν. ἐπεὶ δ' ἡ τοῦ τῆς Ἰταλίας ῥηγὸς παραθεωρεῖται πρεσβεία διὰ τὰ ὑπὲρ τὸ προσῆκον ζητήματα, ἐκλέγονται λοιπὸν εἰς πρεσβείαν οἱ κρείττους τῶν τηλικαῦτα σοφῶν, ὅ,τε Μετοχίτης Θεόδωρος καὶ ὁ Γλυκὺς Ἰωάν

Bu nedenle affedilmek istedi. Böylece bu beklenmedik olay bir tiyatro oyunu gibi sona erdi. **7.4.** O sırada İôannês⁴⁰¹ adlı daha öncesinde evli ve çocuklu olan ama karısının ölümünün ardından münzevi cübbesini kabul eden bir keşiş yaşıyordu. Halihazırda çok ilerlemiş bir yaşıydı ve onun basit doğası erdemliliğinden geliyordu. Dünyevi bir eğitim kendisine temas etmemiştir ve yakın zamanda Sozopolis'ten⁴⁰² imparatorluk şehrine gelmişti. Bu adam İmparator'un tahta selefiyetinin ardından kutsal sinodun oyuyla patriklik makamına seçilmişti. Habis keşişlere öyle göründü ki onun patrikliğinin altında sanki şiddetli geçen fırtınanın ardından gelen parlayan güneş gibi kışın ardından bahar gelmişti. Patrik İôannês ayrıca oğul İmparator Mikhaêl'i de taçlandırdı.

8.1. Bu dönemde İtalya Kralı İmparator'a bir elçilik heyeti gönderdi. Kônstantinopolis'ten sürülmüş olan Baldouinos'un kızıyla olan evliliğinden kızıyla genç İmparator Mikhaêl'le bir evlilik ayarlamaları üzerine görüşmeleri için adamlarını göndermişti. Aynı amaçla Kilikya Ermenistanı'nın kralından da elçiler gelmişti. Bunun ise henüz on üç yaşını tamamlamış olan bir kızkardeşi vardı. İtalya kralının elçilik heyeti gerçekçi olmayan şartlar sunmaları nedeniyle azledildiler. Bunun ardından o zamanın en eğitimli adamları olan Theodôros Metokhitês ve İôannês Glykys⁴⁰³ bir elçilik için görevlendirildiler.

⁴⁰¹ 1294-1303 tarihleri arasında patriklik makamında oturan ve 1308'den sonraki bir tarihte vefat eden din adamı.

⁴⁰² Süzebolu, Bulgaristan.

⁴⁰³ Grigoras'ın hayatı kısmında kendilerinden bahsedilen yazarın hocaları.

S.194 νης· ὁ μὲν λογοθέτης ὦν τηνικαῦτα τῶν οἰκειακῶν· ὁ δὲ λογοθέτης τοῦ δρόμου· ἐκλέγονται δ' οὔτοι μὴ μόνον δι' ἦν τῶν πραγμάτων ἐτύγχανον ἔχοντες πείραν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πολλῶ τῶν ἄλλων προέχειν συνέσεως ἐμβριθεία καὶ σοφίας περιουσία, ὅση τε περὶ τὰ θεῖα τε καὶ ἡμέτερα δόγματα καὶ ὅση περὶ τὸν Ἑλληνα λόγον ἠσχόληται. τοιούτους γὰρ εἶναι ἀνάγκη τοὺς πρὸς ὑπερόρια πρεσβεύοντας ἔθνη, ἵνα πανταχόθεν οὕτως τὴν γλῶτταν ἔχοντες ὠπλισμένην κὰν ταῖς διαλέξεσιν ἀριστεύωσιν, ὅποιαί ποτ' ἂν εἶεν. οἱ δὲ καὶ νεῶν ταχυναυτουσῶν ἐπιβάντες ναυστολοῦσιν εἰς Κύπρον τὰ πρῶτα. ἦν γὰρ κάκειθεν ἰὼν λόγος μικρῶ πρότερον περὶ τοιούτου κήδους εἰς βασιλέα. ἐπεὶ δὲ συχνὸν διατρίψασι χρόνον ἐνταῦθα μὴ κατὰ γνώμην αὐτοῖς ἀπηντήκει τὰ ἐκ Κύπρου σκέμματα, ἀποβάντες ἐκεῖθεν κατέπλευσαν ἐς Αἰγᾶς· πόλις δὲ αὕτη παράλιος ὑπὲρ τὸν Κιλικίον αὐλῶνα κειμένη περὶ κόλπον τὸν Ἰσσικόν. **(B.)** Ὅποσα μέντοι τούτοις εἴτε χαλεπὰ εἴτε ῥαστώνης γέμοντα καὶ τρυφῆς συνηντήκει κατὰ τε τὸν ἔκπλουν κατὰ τε τὸν πλοῦν κατὰ τε τοὺς περίπλους καὶ κατάπλους τῶν νήσων καὶ τῶν λιμένων καὶ ὅπως ἅπασαν ἐξετέλεσαν τὴν πρεσβείαν, ἢ πάντα διεξιούσα καθέκαστα βίβλος δηλώσει τοῖς βουλομένοις κάλλιστα καὶ σαφέστατα, ἦν ἡ μεγίστη γλῶσσα θατέρου τῶν πρεσβέων, Ἰωάννου φημί τοῦ Γλυκέος, διέξεισι γενναιότατα καὶ ὡς ἂν πᾶς τις θαυμάσειεν ἐλλόγιμος ἄνθρωπος. ἐμοὶ δ' οὐ πρὸς ἀνάγκης ὄν τοῖς καθέκαστα ἐνδιατρίβειν, πραγμάτων πολλῶν καὶ ποικίλων ἱστορίαν προθεμένῳ διεξιέναι, πρὸς τὰ ἐξῆς

Bunlardan ikincisi o dönemde İmparator'un hususi mallarının (oikeiakôn) logothetêsiydi⁴⁰⁴, birincisi ise logothetês tou dromou⁴⁰⁵ unvanına sahipti. Onlar sadece siyasi deneyimlerinden dolayı değil ayrıca bilginlikte ve akıl zenginliğinde diğerlerinin oldukça ötesinde oldukları için seçilmişlerdi. Çünkü onlar yalnızca kutsal öğretimde değil ayrıca dünyevi bilimlerde de yetkinlerdi. Bu yabancı ülkeleri elçi olarak ziyaret eden insanlar için gerekliydi ki böylece dilleri iyi eklemlenmiş olurdu ve her türden tartışmada kazanan olurlardı. Böylece hızlı gemilere bindiler ve ilk önce Kıbrıs'a gittiler. Orada kısa bir süre sonra İmparatorla evlilik ilişkisi hususunda görüşmeler başladı. Orada uzun bir süre kaldılar ama Kıbrıs'ta edindikleri düşünceleri beğenmediler. Oradan deniz kenarında ve Kilikya girintisi boyunca İssikos⁴⁰⁶ körfezi üzerinde bulunan Aigai'a⁴⁰⁷ ilerlediler. **8.2.** Bu ikisinin pek çok ada dolaştıran ve kendilerini pek çok limana götüren bu seferi bazen sorunlarla doluyken bazen de konforlu ve keyifli olmuştu. Ama bu ve görevlerini nasıl yerine getirdikleri bu iki elçiden daha belagatli olanının, İôannês Glykys'i kastediyorum bilmek isteyenler için, kitabında oldukça hoş ve açık bir şekilde anlatılır. Bu muazzam bir şekilde kaleme alınmıştır ve bütün uzmanlar beğeneceklerdir. Bu nedenle benim için her detayda kalmak gerekli değildir ve zengin ve renkli bir tarih yazmak istediğim için hemen olayın devamına dönüyorum.

⁴⁰⁴ Kônstantinopolis'in şehir ekonomisi ve güvenliğinden sorumlu görevli. Edward N. Luttwak, *The Grand Strategy of the Byzantine Empire*, Harvard University Press, 2009, s. 134.

⁴⁰⁵ Posta hizmetinden ve yabancı heyetlerle görüşmelerden sorumlu görevlidir. Luttwak, *a.g.e.*, s. 134.

⁴⁰⁶ İskenderun Körfezi.

⁴⁰⁷ Günümüzde Adana sınırları içerisinde Ayas adıyla yer almaktadır.

S.195 τρεπτέον τῆς ὑποθέσεως. ἄραντες οὖν ἐξ Αἰγῶν ὁδοιπορίαις καὶ σταθμοῖς ἡμερησίαις ὅσοισδηποτοῦν ἤκουσιν ὅπη τὴν δίαιταν ὁ ῥῆξ ἐποιεῖτο. ἔνθα δὲ πολλὰς διατετριφῶσιν ἡμέρας πάντα διηνυκέναι σφίσι καλῶς ἐξεγένετο, ὅσα τε πρὸς βασιλέως ἦν ἐντεταλμένα αὐτοῖς καὶ ὅσα διανοίαις ἰδίαις οἴκοθεν ξυνηκάν αὐτοί. καὶ ἵνα τὰ πολλὰ παραδράμωμεν, Μαρίαν ἐκεῖθεν ἀνειληφότες τὴν τοῦ ῥηγὸς ἀδελφὴν ἐπανήκουσι νύμφην τῷ βασιλεῖ κομίζοντες. (Γ.) Ἐπεὶ δὲ τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ τοῦ Στρατηγοπούλου κρατηθέντων, ὡς εἴρηται, ἀνδρῶν τὰ πολέμια μάλα κρατίστων καὶ μάχαις μεγάλαις καὶ στρατηγικαῖς ἐμπειρίαις ῥᾶστα τοὺς Τούρκους ἀνασοβούντων καὶ ἀποτρεπομένων ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν ὀρίων (ταῦτα δ' ἦν τὰ πρὸς ἔω τότε τοῦ Μαιάνδρου χωρία), κατὰ πολλὴν ἤδη τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν τὰ τε ἐπέκεινα τοῦ Μαιάνδρου ληΐζονται πάντα, διαβαίνουσι δ' ἔτι καὶ αὐτὸν ἤδη τὸν Μαιάνδρον εἰς πλῆθος ἀριθμὸν ὑπερβαῖνον οἱ πολέμοι· ὁ δὲ καὶ πρὸς ἀνάγκας ἄγει τὸν βασιλέα τοὺς λειπομένους ἀρίστους Ῥωμαίων ἐπισκεψάμενον ἐκλέξασθαί τε καὶ πέμψαι τὸν βοηθήσοντα ταῖς παρὰ τὴν Ἀσίαν κινδυνευούσαις Ῥωμαίων χώραις καὶ πόλεσιν. ἦν δὲ τότε στρατηγικὸς ἀνὴρ καὶ δεινὸς τὰ πολέμια Ἀλέξιος ὁ Φιλανθρωπηνὸς, πιγκέρνης ἀξίωμα ὢν, ἐν ταῖς ἀκμαῖς ἤδη τῆς νεότητος ἀνθῶν καὶ καιρὸν περιμένων ἐπιδείξασθαι τὴν περὶ αὐτὸν φιλοτιμίαν τῆς φύσεως. τούτῳ ὅποσα ἐχρῆν ὁ βασιλεὺς στρατεύματα δοῦς ἐκπέμπει πρὸς ἔω. συνεκπέμπει δ' ἐπὶ τούτῳ καὶ Λιβαδάριον τὸν πρωτοβεστιαρίτην, ἄνδρα γηραιὸν καὶ στρατηγικὸν καὶ βαθεῖαν αὐλάκα, φάναι, διὰ φρενὸς καρπούμενον, ἵν' οὕτως

Aigai'dan ayrılmalarının ardından, elçiler kralın mülküne belirli sayıda gündüz yolculukları ve gecelik konaklamaların ardından vardılar. Orada çok fazla zaman geçirdiler ve İmparator'un kendilerinden yapmalarını istediği ve faydalı olacağını düşündükleri her şeyi yapmakta başarılı oldular. Kısaca Kral'ın kardeşi Maria'yı aldılar ve oradan İmparator'un gelini olarak onunla birlikte döndüler. **8.3.** Porphrogennêtos ve Stratêgopoulos bahsedilmiş olduğu gibi hapsedilmişlerdi. Onlar muazzam savaş komutanlarıydı ve büyük savaşlardaki stratejik deneyimleri sebebiyle Romalıların arazisindeki (Doğu Maiandros bölgesi) Türkleri kolayca tahrik edip püskürtmüşlerdi. Şimdi onlarla savaşacak kimse olmadığı için düşman Maiandros aşağısındaki araziye yağmalamış ve nehri sayısız sefer geçmişlerdi. Bu İmparatoru ve birini seçip Asya'daki korunmasız Roma bölgelerini ve şehirlerini savunmak için göndermek adına diğer öne çıkan Romalılara bakmaya zorladı. İyi ve deneyimli savaş veteranlarından biri o zaman pinkernês (saki) görevindeki Aleksios Philanthropênos'tu. Hayatının en tepe noktasındaydı ve içindeki hırsı geliştirebileceği bir fırsat arıyordu. İmparator ona yeterli sayıda asker verip doğuya gönderdi. Onunla beraber yaşlı ve deneyimli bir komutan olan ve derin bir yerde olduğu için ruhunu saklayan Prôtobestiaritês Libadarios'u⁴⁰⁸ da görevlendirdi.

⁴⁰⁸ 1293'ten sonra İmparator Girit'ten gelen sığınmacıları yeniden akritai oluşturmak için Anadolu'da yerleştirmek istedi. Bu halk Philantropenos'a ve Libadarios'a karşı sorumluydu ki ilk etapta Philantropenos Türklere karşı başarılı bir mücadele verdi. Ancak 1295'te kendi hükümdarlığını ilan etti ve İmparatorun küçük kardeşi Theodôros'u tutukladı. Libadarios ise bu tutuklanan Theodôros'un kayınbabasıydı ve rüşvet vererek Philantropenos'a karşı komplo kurdurtup onu kör ettirdi. Ancak bu olaydan sonra Batı Anadolu'daki Türk ilerleyişi daha da hızlandı. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 155-156.

S.196 μὲν διέπη τὰς περὶ τὴν Ἴωνίαν πόλεις, ὁ δὲ πιγκέρνης τὰς ἐπέκεινα πάσας, ἔδοξε τοίνυν ἐν ὀλίγῳ τῷ χρόνῳ μέγας γενέσθαι κατὰ τὰς μάχας τῶν Τούρκων ὁ Φιλανθρωπηνός, καθάπερ ὕλης ἐπιτυχοῦσα φλόξ ἰσχυρά. ἦν γὰρ καὶ φιλοδωρότατος ὁ ἀνὴρ καὶ ἄλλως κοινωνικὸν τὸ ἦθος τοῖς ὑπ' αὐτὸν παρεχόμενος· ὁ δὲ κρᾶτιστον ἐφόδιον τοῖς στρατηγοῦσιν εἰς νίκας καὶ τρόπαια. ὅθεν καὶ ἔρρει εὐθὺς τοῦ σκοποῦ τὰ πάντα τῆς τύχης αὐτῷ· καὶ ἦν οὐδὲν ὃ μὴ κατὰ βούλησιν ἀπαντῶν ἦν· ὥστε καὶ διωκόμενοι μὲν ἐκεῖθεν παρὰ τῶν Σκυθῶν οἱ Τοῦρκοι, ἀνατρεπόμενοι δ' ἐντεῦθεν παρὰ τοῦ πιγκέρνη, τὴν κουφοτέραν ἐξ ἀνάγκης οἱ πλείους τῶν ὁμορούντων ἐβάδιζον καὶ ἅμα γυναιξί τε καὶ τέκνοις ἠὲτομόλουν πρὸς τὸν πιγκέρνην, οὐ τοσοῦτον δεδιότες τοὺς κατὰ νότων κειμένους ἐχθροὺς, ὅσον οἶά τισιν ἰϋγξιν ἐλκόμενοι ταῖς τοῦ πιγκέρνη δεξιῶσεσι καὶ φιλοδωρίαις· ὡς ἐν βραχεῖ μεγάλην κᾶκ τούτων γενέσθαι μοῖραν τῷ τούτου στρατῷ. (Δ.) Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔδει ἀνακεκρᾶσθαι τοῖς λυπηροῖς τὰ ἡδέα καὶ τρίτον πῖθον ἥκιστα φασιν Ἑλλήνων παῖδες ἐν Διδῷ εἶναι κακῶν ἀμιγῆ, ἰλαρὰ μὲν καὶ τούτῳ δείκνυσιν ἢ τύχη τὰ πρόθυρα καὶ πλήρη χαρᾶς· μεστὸν δ' ὅλον τὸν οἶκον κακῶν ἀναρρήγνυσι κατ' αὐτοῦ. ὁρῶντι γὰρ τῷ Λιβαδαρίῳ τὴν τύχην ἐξ οὐρίας ἐπομένην τοῖς τοῦ πιγκέρνη πράγμασι δειλίας καὶ ὑποψίας ὑποτρέχουσι λογισμοί. ἐδεδῖει γὰρ, μὴ φρονήσας ὑπὲρ τὸ μέτριον ὁ πιγκέρνης κᾶπειτα τῷ καιρῷ καὶ τῇ τύχῃ συμμάχῳ χρησάμενος ἐς ἀποστασίαν καὶ τυραννίδα χωρήσει, καὶ κινδυνεύσει πρῶτος αὐτὸς ἀν

O, İonia şehirlerini ve pinkernês de bunun ötesindeki alanı yöneteceklerdi. Kısa bir zaman içerisinde Philanthropênos Türklere karşı savaşta büyük bir isim elde etti. Bu tıpkı güçlü bir ateşin yanabilen materyale toslaması gibiydi. Bu adam astlarına karşı cömert ve iletişimi yüksekti. Bu zaferlere giden yolda ya da zafer işaretçilerinde generaller için en iyi seyahat parasıydı. Dolayısıyla kısa zamanda el attığı her şeyi başardı ve arzusuna göre ilerlemeyen hiçbir şey yoktu. Böylece Türkler bir uçta İskitler, diğer uçta ise pinkernês tarafından sıkıştırıldılar. Uçlardaki Türklerin çoğu kolay yolu seçip kadınları ve çocuklarıyla, arkadaki düşmandan daha az korkutucu olan ve dostluğu ve cömertliği tarafından cezbedildikleri pinkernêsin tarafına yürüdüler. Kısa zamanda onlardan büyük bir parçayı ordusuna dahil edebilmişti. **8.4.** Ancak neşe her zaman ıstırapla karışmak zorundaydı ve Hellênlerin oğullarının dedikleri gibi Zeus'un evinde üçüncü bir testi yoktu ki ona talihsizlik eklensin. Burada da talih keyifli ve neşeyle dolu birisi olan pinkernêse kendini gösterdi ve bütünüyle onun üzerine tiksinti içerisinde aktı. Libadarios pinkernêsin faaliyetlerini olumlayan mutluluğu gördü ve onu korku ve şüpheyile dolduran düşünceler aklına geldi. Korkuyordu ki pinkernês talihin yardımıyla ve fırsatla çok yükselebilir ve gücü ele geçirebilirdi. O zaman kendisi rakip bir askeri komutan olarak gelebilirdi.

S.197 τιστράτηγος ὤν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ πολλοὶ τῶν ἐν τέλει ὑπεψιθύριζον· καὶ ἦν τοῦτο βασκανία τις, ὡς εἶπεῖν, ἐν σπαργάνοις ἔτι κειμένη καὶ γάλαξιν, ἢ ὥσπερ ἄνθραξ ἐν σποδιᾷ τὸ ζώπυρον κρύπτων. ἀλλ' οὐκ ἐλελήθει τοῦτο τοὺς Κρηῖτας, οἱ πάντα ἦσαν αὐτοὶ τῷ πιγκέρνῃ, ἀφ' οὗ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἄραντες ἐκ τῆς Κρήτης ἠυτομόλησαν πρὸς αὐτόν. τιμῆς τε γὰρ ἀπέλαυον πάνυ πολλῆς παρ' αὐτοῦ καὶ τῶν πάνυ πλησιαζόντων ἦσαν οἱ πρῶτοι, οὐ μόνον αὐτῷ παρασπίζοντες, ἀλλ' ὥσπερ καὶ παραδυναστεύοντες. ἃ δὴ πάντα πρὸς ἀλάστορα γνώμην αὐτοῦ ἐξοκεῖλαι παρέπεισαν· καὶ οὐκ ἠθελον ἔτι μένειν ἐν τῷ καθεστῶτι, ἀλλ' ὑπέρτερα πολλῷ τῆς ἑαυτῶν ἀξίας καὶ τύχης ἐφρόνησαν. στάδιον γὰρ, ὡς εἶπεῖν, καθορᾶται καὶ βάσανος ἀκριβῆς ταῖς ἀνθρωπίναις ψυχαῖς, ὅποσα κατὰ χρόνον εὐτυχήματα φύεται παρὰ τοσοῦτον ἐς ὕβρεως ὄγκον ὑψοῦντα τοὺς ἄφρονας, παρόσον τοῖς εὖ φρονοῦσι βεβηκυίας γνώμης βεβηκότα φέρει τρυγῶντα πολλαχόθεν τὸν ἔπαινον. ἐπεὶ γε μὴν ἠκηκόεισαν καὶ αὐτοὶ τὰ περὶ τοῦ πιγκέρνῃ ψιθυριζόμενα, φόρτον εἰσάγουσι λογισμῶν χαλεπῶν ἐς τὴν καρδίαν τάνδρως, οὐχ ὡς ἦν τὰ τοῦ πράγματος ἀπαγγέλλοντες, ἀλλ' οἷον ἐκ μυίας δημιουργοῦντες ἐλέφαντα, καὶ ἐπὶ τούτοις πείθειν ἐπιχειροῦσι τάχιστα πρὸς ἀποστασίαν χωρῆσαι, πρὶν παθεῖν ἃ πρὸ βραχέος οἱ δυστυχεῖς πεπόνθασιν ἄνδρες ἐκεῖνοι, τοὺς περὶ τὸν Στρατηγόπουλον λέγω καὶ τὸν Πορφυρογέννητον. **(Ε.)** Ταῦτα πρὸς ταραχὴν ἐξιστῶσι

Aynı şeyi pek çok mevki sahibi de ona fısıldadı. Bu bebek bezlerinde ve göğüste uzanan ya da közünü küllerinde saklayan bir kömür gibi bir iftiraydı. Ama bu pinkernês için her şey demek olan suçluların dikkatinden kaçmadı çünkü Girit'ten kadınları ve çocuklarından ayrılarak onun yanına dolmuşlardı. Bu yüksek şereflerde onunla beraber durmuşlardı ve onunla yakın olan ilk kişiler arasındaydılar. Onun sadece koruması değil aynı zamanda eş yöneticisiydiler. Bu durum onları canice bir karara itti. Artık bu mevcut durumda kalmak istemiyorlardı ve kendi koşullarını oldukça aşan değişiklikler istemeye başlamışlardı. İnsanlar için zamanla gerçekleşen mutluluklarda tabiri caizse bir arena ve ruhunun mihenktaşını görmek mümkündür. Mantıksız gururlu kibirle şişirdiği gibi aynı zamanda onların kavrayışını ve karakterlerinin gücünü de katlar. Giritliler pinkernês hakkında fısıldananları duydular ve adamın kalbini acı verici düşüncelerle doldurdular. Gerçekleri oldukları gibi değil, sineği fil yaparak anlattılar ve en yakın zamanda ayağa kalkması için onu ikna etmeye çalıştılar. Diğer türlü Stratêgopoulos ve Porphyrogennêtos'ta olduğu gibi bu talihsiz adamların başına gelenlerin benzeri onun için de gerçekleşebilirdi.

S.198 τὸν ἄνδρα καὶ ὥσπερ εἰς μεταίχμιον φέρουσι λογισμῶν ἀμφιβόλων, ἑκατέρωθεν ἄλλα ἐπ' ἄλλοις συχνὰ ἐπαντλούντων τὰ τοῦ τοιοῦδε κλύδωνος κύματα. καὶ πρὶν διὰ θατέρου βουλευμάτος ἰέναι αὐτὸν, θάτερον ἀντεπήει καὶ σύγχυσις τις ἅμα κατὰ τὸ συνεχές καὶ κυκεῶν ἠγείρετο λογισμῶν ἀνομοίων. οἷς γὰρ ἐστὶ συνειδέναι σφαλεῖσί σφισιν αὐτοῖς ἐφ' ὅτῳ δήποτε πράγματι, ἦν ἐπίωσιν ὅσα εἰκὸς τῶν δεινῶν, προειδόσιν ἔπεισι καὶ πάλαι καταδοκήσασιν, ἐξότου δὴ καὶ σφαλῆναι ξυνεπεπτώκει· οἷς εἰ μήτι ἄλλο, τὸ γοῦν προμαθεῖν λάθρα πως ὑφαιρεῖται τοῦ πάθους τὴν ἀκμήν. ὅσοις δὲ τὸναντίον ἀπροσδοκῆτως ἔπεισι τὰ χεῖρω, μὴ συνειδόσιν ἑαυτοῖς μηδὲν τῶν ὅσα πρόξενά σφῶν καθεστᾶσιν, ἐπεικῶς ἐκπλήσσειν εἴωθε καὶ σφῶν αὐτῶν ἐξίστασθαι. ἀλλὰ μετὰ πολλὰς τῶν λογισμῶν τὰς παλαίστρας νικῶσιν οἱ τὰ τῆς ἀποστασίας ὑποτιθέμενοι. καὶ σιωπὴν ἐπὶ τοῦ στρατοῦ τῆς τῶν βασιλικῶν ὀνομάτων εὐφημίας ὁ πιγκέρνης προστάττει τὰ πρῶτα. διὸ καὶ ῥοπῆς οὐ μικρᾶς οἱ Κρηῆτες δραζάμενοι καὶ βίαν ἐπάγουσιν, ἤδη διεγείροντες τὴν ταχίστην καὶ τοῖς τῆς βασιλείας συμβόλοις χρήσασθαι καὶ στηρίξαι τῶν ἐπομένων τὰς γνώμας. "τὰ γὰρ τοιαῦτα τῶν βουλευμάτων κατ' ἴχνος," φασὶν, "ἐπομένην ἔχειν χρεῶν καὶ τὴν πρᾶξιν· καὶ οὐδὲν οὕτω τῶν πάντων ἕτερον ὀξύτητα γνώμης ὁμοῦ καὶ χειρὸς ἀπαιτεῖ καὶ φλέγουσαν ὥσπερ σπουδὴν. εἰ δ' ὑπερτίθεσθαι βούλει τὸν χρόνον, τὰς τε ψυχὰς τῶν στρατιωτῶν μετεώρους ποιεῖς καὶ ἀμφιβόλους καὶ ὥσπερ ἐπὶ ξυροῦ ταλαντεύεις τὰς γνώμας αὐτῶν, τὴν τοῦ μέλλοντος ἀδηλίαν

8.5. Kafası karışan adam çatışan düşüncelerin tuzağına düştü. İki taraftan da art arda bu fırtınanın yeni dalgaları onun üzerine boşaldı. Tamamen üzerinde düşünmeden önce bir düşünce diğeriyle yer değiştirdi ve düşüncelerin izdihamı aklında birbirine uymayan düşüncelerin kafası karıştırıcı karmaşıklığını meydana getirdi. Eğer yanlış yaptığının farkındaysan, o zaman beklenmedik olmayan bir şekilde, gelmeli olan talihsizliklere sahipsindir. Hatasını yaptığı zamandan beri bunu önceden bilip uzun zamandır bekliyordu. En azından fark edilmeyen bu önbilgisi fark edilmeyen acısındaki en büyük rolü elde ediyordu. Aksine eğer beklenmedik şekilde en kötü gerçekleşirse, neden hak ettiğinin farkında olmadan çok büyük olasılıkla korkutulmuş ve öfkelenmiş olacaktı. Uzun bir fikir mücadelesinin ardından isyan taraftarları egemen oldu. İlk olarak, pinkernês birliklerinin imparatorluk isimlerini alkışlamasını yasakladı. Bu ahmakların onun üzerinde baskı kurmalarına yol açtı ve onu imparatorluk saygınlık rütbelerini en azından insanların cesaretlendirmek ve güçlendirmek için giymeleri konusunda uyardılar. “Böylesine kararlar ameli takip etmeli. Başka hiç bir şey akıldan ve elden böylesine bir enerji ve yanan bir coşkunluk talep etmez. Eğer onu ertelemek istiyorsanız askerleriniz arasında güvensizlik ve şüphenin yayılmasına sebep olacaksınız ve fikirlerinizi sanki keskin tarafın üzerindeymiş gibi dengeleyecekler çünkü belirsiz gelecekte çok korkarlar. Ve siz de böylesine askerler tarafından iade edilmekten kaçamazsınız” dediler.

S.199 πολλὰ δεδιότων, καὶ αὐτὸς, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ἂν φθάνοις προδεδομένος ὢν ὑπὸ τῶν τοιούτων." ὁ δ' ἀκούων ἠμέλει, οὐκ οἶδ' ὀπότερον, εἴτε τὸν ὄγκον τοῦ πράγματος δειλιῶν, εἴτ' ἄλλο διανοούμενος τέως ἀπόρρητον, οἶμαι περιμένων χειρώσασθαι τὸν Λιβαδάριον πρότερον. (ζ'.) Τούτων οὕτως ἐχόντων ἀπαγγελίαι φοιτῶσιν ὀξεῖαι παρά τε τὸν Λιβαδάριον παρά τε τὸν βασιλέα, σύγχυσιν καὶ μερισμὸν διακηρύττουσαι τῶν τε πραγμάτων καὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς. τὸν μὲν οὖν βασιλέα τὸ τῆς ἀκοῆς αἰφνίδιον σφοδρῶς ἐθορύβησε, καὶ οἷον εἰπεῖν λύπης πυθμένες ὅλους ἐξερρόφησαν τούτου τοὺς λογισμούς. ὅμως τῇ πρὸς θεὸν εὐσεβείᾳ τοῦ συνειδότος θαρρῶν καὶ τῷ μηδεμίαν αἰτίαν τῇ τοιαύτῃ παρασχηκέναι ὑποθέσει ἔμεινε κατὰ χώραν, μήτε πρὸς ὄπλα βλέψας καὶ βέλη, μήτε πρὸς στρατευμάτων συμμαχούσας φάλαγγας· ἀλλ' ὅλας εἰς τὴν ὑπέραγνον θεομήτορα τὰς ἐλπίδας ἀναρτήσας καὶ τὸν σωτῆρα Χριστὸν, εἰδὼς ὡς οὐκ ἔστιν οὐδὲν ὃ μὴ τῆς ἐκείνου χειρὸς ἐξῆπται, ἀλλὰ πάντα προνοίας ἐκεῖθεν ἀπόρρητοι βόσκουσι λόγοι, ὅπερ ἂν βούλοιο τέλος ἐκεῖνος ἐκάστοις τῶν πραγμάτων ἐπάγειν. τὴν δὲ τοιαύτην αὐτοῦ συντριβὴν τῆς ψυχῆς ἐπιβλέψας ὁ κύριος ἔσφηλε τὰ τοῦ πιγκέρνη σκέμματα, καθάπερ φορτίδος νεῶς τοὺς ἰθύνοντας ἀφελόμενος οἶακας· καὶ ἀντὶ τοῦ Λιβαδαρίου ἐπιθέσθαι κατὰ τὴν πρώτην ἔφοδον ἀπαρασκευῶ ἔτι τυγχάνοντι, ὁ δὲ Θεοδώρῳ τῷ τοῦ βασιλέως ἐπέθετο ἀδελφῶ ἐκεῖ που περὶ τὴν Λυδίαν καὶ αὐτῷ διατρίβοντι τότε. ἀνύποπτος γὰρ ἦν οὗτος τῷ βασιλεῖ καὶ πολλῆς ἐκείνου τῆς εὐ

O bunu duydu ama neden bilmiyorum umursamadı. Belki de bölükteki zorluklardan korkuyordu, belki de fikrini deęiřtirmişti. Tahminen ilk önce Libadarios'u alt edecek bir fırsat için bekledi. **8.6.** Siyasi karışıklığı ve imparatorluğun bölünmesini haber eden acil haberler Libadarios'a ve İmparatora ulaştığı zaman durumlar böyleydi. İmparator için haberler tamamen beklenmedikti. Kafası karışmıştı ve söylenebilir ki acısının derinliği düşüncelerini tüketmişti. Ancak iyi bilimci dindarlığına güvenmesini sağladı ki aslında bu girişim için hiçbir sebep vermemişti. Bu nedenle olduğu yerde kaldı ve kalkana kılıca ve birliklerinin yardımına dikkat etmedi ve bütün umudunu en kutsal tanrı annesine ve Kurtarıcı Mesih'e bıraktı. Biliyordu ki onun gücüne dayanmayan hiçbir şey yoktu ki ilah takdirin gizli tavsiyeleri her şey üzerinde egemendir ve belirlediği her şeye bir son verir. Efendi bu tevazuyu küçümsedi ve pinkernês planlarında başarısız oldu ki bu sanki taşıma gemisinin küreklerini çalmak gibiydi. İlk önce henüz hazır olmayan Libadarios yerine o sırada o da Lidya'da bulunan İmparator'un kardeři Theodôros'a karşı harekete geçti. Şüphe içerisinde İmparatorla beraber durmamıştı ve onun iyi niyetinden faydalandı.

S.200 μενείας ἀπέλαυε καὶ διὰ τοῦτο διέτριβεν ὅπη καὶ ὅπως ἐβούλετο. ἀφ' οὗ γὰρ εἶδε κατασχεθέντα τὸν ἀδελφὸν, συνῆκεν ὡς καλὸν τὸ μετριώτερον φέρειν τὴν τύχην· καὶ ρίψας τὰ ὀφειλόμενα τῆς ἀξίας σύμβολα ἰδιωτικοῖς καὶ αὐτὸς ἐχρήτο ἐνδύμασι. διὸ καὶ πολλὴν ἐκαρπούτο καὶ καθαρὰν τὴν τοῦ βασιλέως εὐμένειαν. τοῦτον οὖν ἐπελθὼν κατέσχεν ὁ πιγκέρνης, ὡς μὴ βασιλείας ὄνομα τούτῳ περικειμένῳ προστρέχωσί τινες κάντεῦθεν σύστημα γένηται στρατοπέδου καὶ γένηταί οἱ τοῦτ' ἡ προθέσεως οὐκ ἐλάχιστον κώλυμα. **(Z.)** Ἄλλ' ἐλελήθει σκιὰν ἀντ' ἀληθείας κρατῶν. ὁ γὰρ πρωτοβεστιαρίτης Λιβαδάριος τὴν περὶ τὰ πάρεργα ταῦτα τοῦ πιγκέρνη ἀσχολίαν καιρὸν ἴδιον ἡγησάμενος πεμφθέντα παρὰ τῆς ἄνωθεν δεξιᾶς ἐν οὗτῳ βιαία καὶ ὀξέως ἀνταγωνιζομένη πραγμάτων ῥοπῇ πάντα κινεῖ χρήματα καὶ πάντα τὴν ταχίστην συναγείρει στρατὸν ἐκ τε τῆς παραλίου τῆς Ἰωνίας ἐκ τε τῆς μεσογαίου καὶ, συνελόντι φάναι, πανταχόθεν. τὸν ἴδιον γὰρ ἐξαργυρισάμενος πλοῦτον, καὶ ὅσοι περὶ αὐτὸν πλουτοῦντες ἐτύγχανον, καὶ πρὸς γε ἔτι ἐκ τῆς Φιλαδελφείας πλεῖστα βασιλικά μεταστειλάμενος χρήματα ἄφθονα πάντα προὔτιθει χορηγῶν τῷ στρατῷ, μείζους ἔτι προστιθεὶς καὶ τὰς ἐπαγγελίας καὶ ἡδίους ποιῶν ταῖς ἐλπίσιν αὐτούς· ὡς πρὶν ἢ δέκα ἐξήκειν ἡμέρας, μετὰ βαρείας ἐλθόντα δυνάμεως κατὰ μέσσην τὴν Λυδῶν χώραν πῆξασθαι τὸ στρατόπεδον κάκει βρῖθουσιν ὅπλοις τὴν ἔφοδον ἐκδέχεσθαι τοῦ πιγκέρνη. ὅδ' ἀνυσιμώτατον ἔδοξε τῇ τοῦ Λιβαδαρίου σπουδῇ καὶ τὸ πᾶν

Nerede ve nasıl istiyorsa öyle yaşayabilirdi. Kardeşinin tutuklanmasını gördüğünde anladı ki daha mütevazı yaşamanın ve saygınlık rütbelerini kaldırmanın ki bu konuda haklıydı ve normal bir vatandaş gibi giyinmenin daha iyi olacağını anlamıştı. Bu nedenle İmparator'un büyük ve içten iyiliklerini kazanmıştı. Böylece pinkernês ona saldırdı ve tutukladı ki böylece ve bir ordu ve önemsiz olmayan bir engel haline gelebilecek bir ilave bu imparator adı taşıyan etrafında oluşmayacaktı. Ancak gerçekliğin aksine bir gölge ele geçirdiğinin farkında değildi. **8.7.** Protobestiaritês Libadarios pinkernêsin bu küçük olaydaki meşguliyetindeki fırsatı gördü. Durumunun tehditkar ve oldukça dezavantajlı olduğunu fark ederek bütün finansal kaynaklarını harekete geçirdi ve İonia'nın sahil bölgesinden ve iç kısmındaki her yerden olabildiğince hızlı bir şekilde bir ordu topladı. Kendi zenginliğini ve zengin arkadaşlarının paralarının yanında Philadelpheia'dan⁴⁰⁹ gelen çok miktarda parayı da edinmişti ve hepsini ordusu üzerine harcadı. Ayrıca daha da büyük sözler ekledi ve insanların ruh hallerini yükselen umutlarla birlikte artırdı. Böylece on günden kısa bir sürede Lidya'nın ortasında ve güçlü birliklerle ordugahını kurdu ve pinkernêsin saldırısını silahını kuşanmış bir şekilde bekledi. Ancak Libadarios'un çabalarında ve kısa sürede gerçekleştirdiklerinde en etkili olduğunu düşündüğü şey şuydu:

⁴⁰⁹ Alaşehir.

S.201 ἐν βραχεῖ κατεπράξατο· εἰδὼς γὰρ ὡς μάλιστα πάντων οἱ Κρήτες παρασπίζουσι τῷ πιγκέρνῃ καὶ τῶν ἐγγυτάτω τούτῳ κυκλούντων εἰσι, λάθρα πέμψας χρήματά τε δώσειν αὐτὸς ὑπισχνεῖται πάμπολλα καὶ λαμπρὰς τὰς τιμὰς προξενῆσαι παρὰ τοῦ βασιλέως αὐτοῖς, ἦν τὸν πιγκέρνῃ ἀπολαβόντες δέσμιον παραδῶσιν αὐτῷ συρρήγνυμένων ἤδη τῶν στρατοπέδων. οἱ δὲ καὶ πάλαι δυσχεραίνοντες πρὸς τὴν ἐς τὰ παρόντα σκέμματα βραδυτῆτα καὶ μέλλησιν τοῦ πιγκέρνῃ καὶ ἄλλως τὴν τῶν πραγμάτων τύχην ἀντιστρατευομένην ὀρῶντες αὐτῷ κλίνουσι πρὸς τὰς ὑποσχέσεις καὶ τὸ πᾶν αὐτοὶ κατασκευάζουσιν ἔπειτα δρᾶμα μεταξὺ τοῦ πολέμου. καὶ οὕτως αὐτὸς τε παραδίδεται δέσμιος καὶ τὸ πᾶν ἐν βραχεῖ καταλύεται τούτου στρατόπεδον.

(H.) Ἐπεὶ δὲ τῷ πρωτοβεστιαρίτῃ Λιβαδαρίῳ κατὰ γνώμην ἀπηντήκει τὰ πράγματα καὶ πέρας εἶχε τούτῳ χρηστὸν, ὁ δὲ οὐ μετριάζουσιν ἔρριψε τὴν ὄφρυν πρὸς τὸν ἠττηθέντα, οὐδ' ἠδέσθη τὴν τύχην τάνδρως, οὐδ' ἀνθρωπίνως προσηνέχθη τοῖς πράγμασιν· ἀλλ' ἐν νῷ λαβὼν τὸ τοῦ βασιλέως πρὸς τὰς κολάσεις ἀκίνητον καὶ δείσας μὴ φιλανθρωπίας ὁ δέσμιος τύχη ἀπελθὼν μετὰ τρίτην ἀπὸ τῆς κατασχέσεως ἡμέραν ἀφαιρεῖται τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὰς αὐγάς. οὕτω πικρὸς καὶ λιθίνην αὐχῶν τὴν καρδίαν ἐφάνη περὶ τὸν δυστυχήσαντα ἄνθρωπον. φιλεῖ γὰρ ἐς ἀπόνοιαν ῥᾶστα χωρεῖν τὸ ἀνθρώπινον, ὅποτε μὴ λόγον ἠνίοχον ἔχοι ἐμμελῶς ἀναστέλλοντα τὴν τῆς τύχης ἀστάθμητον περιπέτειαν. τὰ γὰρ ἐν πολέμῳ καὶ μάχῃ γινόμενα, ὅποιά ποτ' ἂν ᾖ, συγγνώμην ἔχει τῷ πεπραχότι, περιστατουμένου τότε τοῦ λογισμοῦ καὶ τῆς χειρὸς οἶονεῖ με

Biliyordu ki pinkernêsin korumalarının Giritlilerden oluştuğunu ve onun etrafında kalabalık bir şekilde sıkıca durduklarını biliyordu. Onlara araçlarla pinkernêsi kendilerine verdikleri zaman büyük miktarda para ve İmparator'un etrafındaki muntazam vazife sözleri verdi. Giritliler uzun zamandır pinkernêsin mevcut planları uygulamadaki ağırlığından ve duraksamasından memnuniyetsizdiler ve şansın ona karşı döndüğünü görmüşlerdi. Bu nedenle bu sözleri kabul ettiler ve daha sonra mücadelenin ortasında her şeyi yaptılar. Böylece pinkernês bağlanmış bir şekilde gönderildi ve bütün ortusu kısa sürede dağıldı. **8.8.** İşler Prôtobestiaritês Livadarios için planlandığı gibi gitti ve onun için her şey iyi sona erdi. Ancak o bertaraf edilene karşı olan tavrında mütevazılık göstermedi ve adamın kaderine karşı hiç saygı duymadı ve bir adama yakışır şekilde konumuna uygun davranmadı. İmparator'un onu zar zor cezalandıracağını düşündüğü ve tutsağa nazik davranacağından korktuğu için onu üç gün içerisinde görme yetisinden mahrum bıraktı. Talihsiz adama karşı oldukça büyük bir sertlik ve kalpsizlik gösterdi. İnsanlar her şeyin ne kadar değişken ve mutluluğun ne kadar düzensiz olduğu düşüncesiyle sınırlanmadıklarında kolaylıkla ayıplanacak ameller işliyorlardı.

S.202 θουούσης καὶ λόγον οὐκ ἐχούσης χειραγωγὸν καὶ πρύτανιν τῶν πραττομένων. τῆς δ' ἀκμῆς τῶν δεινῶν παυσαμένης καὶ καιρὸν ἤδη τῆς προαιρέσεως εἰληφύϊας μετὰ στάθμης τινὸς καὶ κρίσεως τὰς τῶν πράξεων ἀρχὰς παρέχεσθαι τῇ χειρὶ, μοχθηρίαν γνώμης κατηγορεῖ τοῦ πράξαντος, εἴ τι μὴ κατὰ τὸ προσῆκον γίγνοιτο.

Θ'. Κατὰ τοῦτον μέντοι τὸν χρόνον συνέβη γενέσθαι σεισμὸν τῶν πάνυ μεγίστων, ὅφ' οὗ πολλὰ μὲν τῶν μεγάλων οἰκιῶν, πολλοὶ δὲ τῶν μεγάλων νεῶν οἱ μὲν ἐπεπτώκεισαν, οἱ δὲ διεῤῥάγησαν. ἐπεπτώκει δὲ καὶ ὃν πρὸ τοῦ νεῶ τῶν ἀγίων ἀποστόλων ἐπὶ κίονος ἔστησε τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ ἀνδριάντα Μιχαὴλ βασιλεὺς ὁ Παλαιολόγος, ὅποτε τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγκρατῆς ἐγεγόνει· ὃν αὖθις Ἀνδρόνικος βασιλεὺς, ὁ ἐκείνου παῖς, ὡς εἶχε σχήματος, ἐπεσκεύασέ τε καὶ ἀνεστήλωσε. **(B.)** Κατὰ δὲ τὸ ἐπιὸν θέρος ἦκεν ἐκ Τραπεζοῦντος εἰς Κωνσταντινούπολιν Εὐδοκία ἡ τοῦ βασιλέως ἀδελφή, θανόντος ἐκεῖ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Ἰωάννου τοῦ Λαζοῦ· ἦκε δὲ μετὰ τοῦ δευτέρου ταύτης παιδός. τὸν γὰρ πρῶτον Ἀλέξιον ἐκεῖ καταλείπει, τὴν πατρικὴν περιέπειν ἀρχήν. ταύτην δὲ τὴν Εὐδοκίαν πέμψας ὁ Κράλης Σερβίας ἐζήτει γυναῖκα λαβεῖν, ἵν' αἰωνιζούσας ποιήσῃ πρὸς Ῥωμαίους σπονδάς. ἰσχυρὸς γὰρ ἦν καὶ οὐ διέλιπε τὰ Ῥωμαίων ἀεὶ συγγέων πράγματα καὶ πόλεις καὶ χώρας τὰς μὲν αἰρῶν, τὰς δὲ ληϊζόμενος. τοῦτο πολλαπλῆ μεριζομένην τῷ βασιλεῖ τὴν ἀπορίαν ἤνεγκε· πρῶτον μὲν, ὅτι περὶ πλείονος τὴν τοῦ Κράλη φι-

Bir insanın savaşta ve muharebe yaptığı ne olursa olsun, bunun için bir özür vardı ki o zaman akli engellenir ve eli bir sarhoş gibi yaptığı işte mantığının yönetiminden mahrum kalır. Ancak tehlikeler sona erdiğinde özgür irade tekrar adalet ve eşitlik için yargılama yapar ve hareketlerinde elini yönetir. Uygun olmayan bir şey olduğunda saldırganın fenalıklarını suçlar.

9.1. Bu sırada çok ciddi bir deprem oldu. Çok sayıda büyük kilisenin de dahil olduğu çok sayıda bina yıkıldı, diğerleri de kötü bir şekilde hasar gördüler. Kônstantinopolis'in yeniden fethinden sonra Havariyun Kilisesi önünde diktirmiş olduğu bir sütun üzerindeki Başmelek Mikhaël imgesi de ayrıca devrildi, ki onu oğlu İmparator Andronikos yenilemiş ve yeniden inşa ettirmişti. **9.2.** Ertesi yaz İmparator'un kardeşi Eudokia, kocası İôannês Lazês⁴¹⁰ vefat ettiğinden ötürü Trapezountos'tan'dan Kônstantinopolis'e gelmişti ve yanında ikinci oğlunu da getirmişti. İlk oğlu Aleksios'u baba mirasını uygulaması için bırakmıştı. Sırp Kralês⁴¹¹ bu Eudokia ile evlenmek ve böylece Romalılarla sonsuza dek sürecek bir barış antlaşmasını onaylamak için bir elçi heyeti gönderdi. Kral güçlü bir adamdı ve bölgeler ve şehirleri fethederek ya da yağmalayarak Roma ülkesini sürekli bir raharsızlık gerçekleştiriyordu. Kralês'in isteği İmparator'u çok yönlü bir sorunla yüzleştirdi. Çünkü birincisi Kralês'le olan arkadaşlığına büyük önem atfediyordu.

⁴¹⁰ Daha önce bahsedilen II. İoannis (ö. 1297).

⁴¹¹ Stefan II. Uroş Milutin (1282-1321). Fine, *The Late Medieval Balkans*, s. 210, 222.

S.203 λίαν ἐτίθετο· δεύτερον, ὅτι καὶ τὴν ἐκείνου συνάφειαν ἀποτρόπαιον ἠγεῖτο ἢ τοῦ βασιλέως ἀδελφῆ Εὐδοκία καὶ οὐδ' ἄκροις ὧσιν ἀκούειν ἠνείχετο τῶν λεγόντων· τρίτον, ὅτι καὶ τέταρτον ἦν ὅπερ ἦται συνοικέσιον. τῇ γὰρ πρώτῃ, θυγατρὶ τοῦ τῆς Βλαχίας ἄρχοντος οὔσῃ, χρόνους τινὰς συνοικήσας εἶτα αὐτὴν μὲν ἀπέπεμψεν εἰς τὴν θρεψαμένην· ἠγάγετο δὲ τὴν γυναικαδέλφην τοῦ αὐταδέλφου τὸ μοναχικὸν αὐτὴν περιδύσας πρότερον σχῆμα. εἶτα τῆς τῶν Τριβαλλῶν ἐκκλησίας ἀνθισταμένης ἐπιπολὸν πρὸς τὸ παράνομον, ἐκπέμπει καὶ ταύτην μετὰ πολὺν τὸν χρόνον. ἄγεται δὲ τὴν ἀδελφὴν τοῦ τῆς Βουλγαρίας ἄρχοντος Σφενδοσθλάβου, σύζυγον τρίτην αὐτὴν. ἐπαιδοποίησε δὲ μετ' οὐδεμιᾶς τῶν τριῶν. ἤδη δὲ καὶ ταύτην ἀποστέρξας εὐγενεστέραν ἐζήτει συγγένειαν. **(Γ.)** Ἐπεὶ δ' ἡ μὲν Εὐδοκία τὴν ἐκείνου συνοίκησιν ὄλαις προθέσει τῆς ψυχῆς ἀπηρεῖτο, ὁ δ' ἐκεῖθεν ἐμβριθῶς ἐπέκειτο ζητῶν οὐ μικρὰς προστιθεὶς καὶ τὰς ἀπειλὰς, ἀναγκασθεὶς ὁ βασιλεὺς μηνύει τῷ Κράλῃ περὶ τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς Σιμωνίδος, πέμπτον τῆς ἡλικίας ἀγούσης ἔτος, ἵν' ὑπ' ἐκείνῳ λαβόντι τρέφοιτο, μέχρις ἂν ἐς τὸν νομιζόμενον ἔλθῃ τοῦ γάμου χρόνον κᾶπειτα εἴη σύζυγος αὐτῷ τοῦ λοιποῦ. ἕαρος οὖν ἐπιστάντος ἄπεισιν ὁ βασιλεὺς μετὰ τῆς δεσποίνης ὁμοῦ καὶ τῆς θυγατρὸς ἐς Θεσσαλονίκην ἐπαγόμενος καὶ τὸν Πορφυρογέννητον δέσμιον, δέει τοῦ μὴ διαδρᾶναι συνεργίαις μητρικαῖς. οὐ γὰρ διέλιπεν ἡ μήτηρ Θεοδώρα ἡ δέσποινα διηνεκῶς ὑπὲρ τοῦ παιδὸς ἀσχάλλουσα καὶ ζητοῦσα τὴν λύσιν αὐτοῦ. **(Δ.)** Ἦκει δ' ἐκεῖ

İkincisi İmparator'un kardeşi Eudokia Kralês'le teması küçümsüyordu ve bu konuda hakkında herhangi bir şey duymak istemiyordu ki zaten bu onun aradığı dördüncü evlilikti. Çünkü Blakhia⁴¹² hakiminin kızı olan ilk eşyle sadece birkaç sene beraber yaşadı ki onu daha sonra manastıra getirmiş olduğu baldızıyla evlenmek için evine gönderdi. Ancak Tribal Kilisesi bu kanunsuz evliliğe tamamen karşı koyunca onu da bir süre sonra geri gönderdi ve Bulgaria hakimi Sphendosthlabos'un⁴¹³ kızkardeşiyle üçüncü evliliğini gerçekleştirdi. Ama üçünün de çocuğu olmadı. Sonuncusundan sıkıldığında daha soylu bir evlilik bağı aradı. **9.3.** Ancak Eudokia bütün gücüyle onunla bir evliliğe karşı direndi ve buna karşılık küçük olmayan tehditler vurgulayarak ciddiyetini gösterdi. Bu nedenle İmparator Kralês'i kendi kızı Simonis'in varlığından haberdar etti. Kralês beş yaşındaki kızı büyütüp evlenebilir yaşa gelene kadar eğitecek ve daha sonra gelecekteki eşi olacaktı. İmparator, bahar geldiğinde İmparatoriçe ve kızıyla beraber Tessaloniki'ye seyahat etti. Ayrıca Porphyrogennêtos'u, annesinin yardımıyla kaçabileceği korkusuyla zincirleyerek yanında götürdü. Çünkü annesi İmparatoriçe Theodôra oğlu için yas tutmayı bırakmamıştı ve serbest bırakılmasını istiyordu.

⁴¹² Romanya.

⁴¹³ Bulgar çarı Theodôros Svetoslav (1300-1322).

S.204 θεν καὶ ὁ Κράλης φέρων ὀμήρους τοὺς κατὰ γένος προὔχοντας υἱέας τῶν Τριβαλλῶν, φέρων δ' ὀμοῦ καὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ Σφενδοσθλάβου πρὸς πίστωσιν τῶν σπονδῶν. ἦ δὴ καὶ μικρὸν ὕστερον πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν κομιζομένη μίγνυται σαρκικῶς Μιχαὴλ ὁ Κουτρούλης, ὃς τοῦ βασιλέως γενόμενος ἐπ' ἀδελφῆ γαμβρὸς νῦν διετέλει χηρείαν ἄγων θανούσης ἐκείνης. μίγνυται μὲν οὖν τῇ ῥηθείῃ λάθρα τὸ πρῶτον, ἔπειτα καὶ σύζυγον ἄγεται νόμιμον ἐς τοῦμφανές. καὶ ἵνα τὰν μέσῳ συντέμῳ, στερῶν καὶ μάλα βεβαίως ὁ Κράλης τὰς σπονδὰς ποιησάμενος καὶ οἷα κατὰ γνώμην ἦσαν τοῦ βασιλέως, ἐπάνεισι τὴν Σιμωνίδα λαβὼν βρέφος οὕσαν τεσσαρακοντούτης τυγχάνων αὐτὸς καὶ τοῦ βασιλέως καὶ πενθεροῦ καθ' ἡλικίαν προήκων πέντε ἔτεσιν ἔγγιστα.

ι'. Κατὰ δὲ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἐς τὴν βασιλεύουσαν ἐπανάκοντι τῷ βασιλεῖ πέμπουσί τινες τῶν ὑπὲρ τὸν Ἰστρον Μασσαγετῶν λαθραίαν πρεσβείαν· Ἀλανοὺς ἢ κοινὴ τούτους καλεῖ διάλεκτος· οἱ δὴ καὶ Χριστιανοὶ τυγχάνοντες ἄνωθεν ἔπειτα τῇ βιαίᾳ χειρὶ τῶν Σκυθῶν ὑπαχθέντες σώμασι μὲν ἐδούλευσαν ἄκοντες, τὴν δὲ γνώμην αὐτονομίας ἀεὶ κατεβίβρωσκεν ἔφεσις καὶ τῶν ἀσεβῶν ἀλλοτριώσις. πέμπουσιν οὖν χῶρον ἀρκοῦντα ζητοῦντες εἰς οἴκησιν ὑπὲρ τὰς δέκα χιλιάδας αὐτῶν βουλομένων ἐλθεῖν πανοικί, εἴ γε βουλομένῳ εἶη καὶ βασιλεῖ, καὶ ἅμα συμμαχήσειν ὑπισχυόμενοι κατὰ τῶν Τούρκων ὅλαις χερσὶ, κραταιωθέντων ἤδη καὶ κατατρεχόντων ἀδεῶς καὶ πορθούντων ὅλην τὴν τῶν Ῥωμαίων Ἀσίαν.

9.4. Öte yandan oradan en saygıdeğer Triballerin oğullarını ve anlaşmaya göre Sphendosthlabos'un kızkardeşini rehin olarak getiren Kralês de geldi. O daha sonra Mikhaêl Koutroulês'in zevcesi olduđu Kônstantinopolis'e götürüldü. Koutroulês, İmparator'un kızkardeşlerinden biriyle evlenmişti ve onun ölümünden beri dul olarak yaşıyordu. İlk etapta bahsedilen kadınla gizlice bir bağlantı kurdu ama daha sonra resmen kendi eşi olarak onu aldı. Kısaca, Kralês sıkı garantilerle korunan ve İmparator'un dilediđi anlaşmayı tamamlayarak Simônis'le birlikte evine döndü. O hala küçük bir çocuktuk ve Kralês de kayınpederinden beş yaş daha büyük olan kırk yaşında bir adamdı.

10.1. Ertesi sene İmparatoriçe başkente döndüğünde İstros'un ötesindeki halk lehçesinde Alanlar olarak çağırılan Massagetlerden⁴¹⁴ bazıları gizlice ona bir elçilik heyeti gönderdiler. Bunlar İskitler tarafından mezalime maruz kaldıklarında bir süredir Hıristiyandırlar. Ancak bunlar zorla yaptıkları beden köleliğiyle ıstırap çekmekteydiler ve inançsızlardan bağımsızlaşıp özgürleşme arzusu duyularını tüketmişti. Şimdi elçilerle on bin kişiyle beraber yerleşebilecekleri bir bölge istiyorlardı, çünkü eđer İmparator onaylarsa oraya aileleleriyle birlikte gelmeyi istiyorlardı. Roma Asyasının tümünü dolaşan ve yok eden Türklerle savaşmak için söz verdiler.⁴¹⁵

⁴¹⁴ 1302'de Bizans topraklarına sığınan Alanlar.

⁴¹⁵ Pachymeres onların sayısını on altı bin olarak verir. Pachymeres, *Relations Historiques*, X.16.

S.205 τῷ μὲν οὖν βασιλεῖ παρὰ τοσοῦτον ἐφάνη τὰ τῆς πρεσβείας καθ' ἡδονὴν, παρόσον ἂν εἰ θεόθεν ἐτύγχανε κατιοῦσα καὶ τὰ κατὰ πάσης Ἀσίας μνηστευομένη τρόπαια. μετὰ γὰρ τὴν τοῦ Φιλανθρωπικοῦ συμβᾶσαν ἐκείνην σύγχυσιν πάντας ἔλεγεν ὑποπεύειν Ῥωμαίους καὶ μηδένα νομίζειν ὀρθὴν πρὸς αὐτὸν διασώζειν ὑπόληψιν· διὸ καὶ συμμαχίας ὑπερορίους ὠνειροπόλει νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ὡς μὴ ὄφελεν. ἀποδοκιμαζομένων γὰρ ἀπάντων Ῥωμαίων, τὰ Ῥωμαίων ἐνόσησε πράγματα καὶ πρὸς ἐσχατίας κατηνέχθη κινδύνων, ὡς ἔμπροσθεν δηλωθήσεται. **(B.)** Τῆς μέντοι πρεσβείας οὕτως ἀσμένως δεχθείσης ἤκουσιν οἱ Μασσαγέται τέκνοις ἅμα καὶ γυναιξὶ χιλιάδες ὑπὲρ τὰς δέκα. ἐπεὶ δὲ ἔδει χρήματα καὶ ἵππους καὶ ὄπλα τούτοις δίδοναι, τὰ μὲν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ πρυτανείου ἐδίδοντο, τὰ δ' ἐκ τῶν στρατιωτικῶν, τὰ δ' ἐκ τῶν κοινῶν καὶ ἰδιωτικῶν. ἐντεῦθεν συχοὶ καὶ ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ ἐξήρσαν οἱ τὰς χώρας ἀργυρολογοῦντες· ἠὔξον οἱ φορολόγοι τὰ τέλη· πᾶν ὄπλον καὶ πᾶς ἵππος ἠθροίζετο· ἠρευνῶντο κῶμαι, πόλεις, οἰκίαι τῶν μεγιστάνων, οἰκίαι τῶν ἐν στρατείαις κατειλεγμένων, ἀσκητήρια, δῆμοι, θέατρα, ἀγοραὶ, καὶ πάντες ἐδίδουν ἵππους καὶ χρήματα, ἄκοντές τε καὶ ὀλοφυρόμενοι, οὐκ εὐχὰς καὶ λόγους εὐφήμους, ἀλλὰ δάκρυα καὶ ἀρὰς παραπομποῦς ἐφοδίους τῷ νέῳ στρατῷ συνεκπέμποντες. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐς Ἀσίαν διαβαίνουσιν ἐξ Εὐρώπης ἅμα τῷ βασιλεῖ Μιχαήλ, αὐτοὶ μὲν στρατοπεδεύουσι περὶ Μαγνησίαν· οἱ δὲ Τοῦρκοι τὰ πρῶτα περὶ τὰ ὄρη καὶ τὰς λόχμας ἀναχωροῦσι, τοῦτο δὴ τὸ σὺνηθές σφισι ποιοῦντες, ἵν' ἐκεῖθεν αὐτοὶ ταῖς δυσχωρίαις φρουροῦμενοι τὰ

Heyet sanki Tanrıdan gelmiş ve Asya'nın tamamında bir zafer sözü veriyormuş gibi İmparator tarafından hoş karşılandı. Çünkü Philanthrôpênos'un isyanının ardından onun dediği gibi, hiçbir Romalıya güvenmiyordu ve başka bir kimsenin hala düşünme hakkı olduğuna inanmıyordu. Bu nedenle yapmaması gerekli olduğu halde, gece gündüz yabancı müttefiklerin hayalini kuruyordu. Romalıların sorumlu oldukları mevkilerden ihraçları Roma devletini hasta etmiş ve daha sonra anlatılacağı gibi en kötü tehlikelerle karşılaşmasına neden olmuştu. **10.2.** Heyetin çok iyi karşılanmasının ardından Massagetlerin sayısı, kadınları ve çocuklarıyla birlikte on bine ulaşmıştı. Onlara para, at ve silah vermek zorunda olduklarından dolayı bunlar kısmen imparatorluk hanesinden, kısmen askerlerin mallarından ve hususi ya da kamu mallarından elde edildi. Bu nedenle çok sayıda kişi eyaletlerdeki vergileri toplamak için birbiri ardına ayrıldılar. Vergi memurları imtiyaz ücretini artırdılar. Her bir parça ekipman ve at alındı. Bütün köyleri, şehirleri, soyluların evlerini, ordu evlerini, manastırları, nahiyeleri, tiyatroları ve marketleri soydular ve bütün atlarını ve paralarını gönülsüzce ve büyük bir üzüntüyle, gözyaşlarıyla ve lanetlerle verdiler ve yolundaki yeni orduya eşlik ettiler. Böylece İmparator Mikhaël'in⁴¹⁶ yönetimi altında bu ordu Avrupa'dan Asya'ya aktarıldı ve Magnesia'da kamp kurdu. Türkler ilk etapta alışkın oldukları gibi dağlara ve yoğun ormanlara çekildiler. Bu ulaşılamaz saklanma yerinde korunmak ve düşman ordusunun büyüklüğüne ve doğasına bakıp ordugahlarının savaş sanatının kurallarına göre inşa edildiğini görmeyi istiyorlardı.

⁴¹⁶ 1302. İmparator'un oğlu IX. Mihail.

S.206 τούτων ὀρῶσι στρατεύματα ὀπόσα τε καὶ οἷα τυγχάνοιεν καὶ εἰ κατὰ στρατηγικὴν ἐμπειρίαν στρατοπεδεύοιεν. ἴσασι γὰρ ὡς πολλὰ τῶν οὐκ ὄντων ἢ φήμη κομίζει ταῖς ἀκοαῖς ὑπὲρ τὸ προσῆκον τὰ πράγματα αὐξουσα· ὅθεν περιιόντες ἐσκόπουν, εἴτε κατὰ τὴν φήμην ἀνεπιχείρητα εἴη τὰ πρὸς αὐτοὺς, εἴτε χρὴ δόλοισι καὶ λόχοις αὐτοὺς Περσικοῖς περιελθεῖν καὶ κατατροπώσασθαι. (Γ.) Ἐπεὶ δὲ ἴδοιεν τούτους ἀτάκτως ἐπὶ λείαν παρεξίοντας συχνὰ, καὶ γὰρ ἐληΐζοντο τὰ Ῥωμαίων αὐτοὶ μείζον ἢ κατ' ἐχθρὸν προφανῆ, παρακατίασι τῶν ὀρῶν οἱ μαχιμώτατοι μετὰ τῆς συνήθους σφῶν ἐς τὰ πολέμια τάξεως μικρὸν μὲν πρῶτον ἔπειτα πλεῖον· καὶ ἀεὶ μείζονι καὶ θαρράλεωτέρα χρώμενοι τῇ ὀρμῇ τῆς ἐφόδου δῆλοι ἦσαν τὰ τοῦ βασιλέως κυκλώσοντες στρατόπεδα. ἀλλ' οὐκ ἐνέμειναν οὐδὲ τὴν πρώτην ἔφοδον τῶν βαρβάρων οἱ ἡμέτεροι, ἀλλ' ἄραντες ἐκεῖθεν ἐπὶ πόδα ἀνεχώρουν καταμικρὸν, κατόπιν τῶν βαρβάρων ἰόντων κὰκ τῶν ἔγγιστα παραστρατοπεδευόντων. οὐ γὰρ ὡς εἶχον πλήθους ἐώρων τοὺς βαρβάρους οἱ ἡμέτεροι· ἀλλὰ ταῦτόν ἐπεπόνθεσαν ὑπὸ δειλίας, οἷον οἱ μεθύοντες ὑπὸ οἴνου, οἱ οὐ τὰ ὄντα κατὰ φύσιν ὀρῶσιν, ἀλλ' ἀνθ' ἐτέρων ἔτερα οἷονται βλέπειν ὑπὸ τῆς περὶ τὸν ἐγκέφαλον πλείστης ὑγρότητος κυματουμένης τῆς ὄψεως καὶ οἰοεὶ κολυμβώσης ἐς τὰ φαινόμενα πλημμελῶς. τὰ γὰρ ἀδικίαν ἔχοντα προπορευομένην καὶ θράσος στρατόπεδα συγγενῆ φθορὰν αὐτόθεν καὶ κατάλυσιν ἐπιφέρονται· καὶ πρὶν τοὺς πολεμίους ἐπεισπεσεῖν, αὐτοὶ πρότερον ὑπὸ δειλίας ἀνατρέπονται σφῶν αὐτῶν αὐτοὶ γινόμενοι πολέμιοι, τῆς δίκης ἄνωθεν κατὰ τὸ προσῆκον διδού-

Biliyorlardı ki gerçek olmayan dedikodu daha hızlı yayılır ve buna uygun bir şekilde durumları abartır. Bu nedenle onlar söylentide iddia edildiği gibi onlara gerçekten saldıramazlar mı ve Pers hileleri ve pusularla onları kapana kısıtıp sürebilirler mi öğrenmek için Massagetleri gözlediler. Ancak gördüler ki Massagetler genellikle düzensiz ve disiplinsiz olarak avlanıyorlardı çünkü Romalıların bölgesini açık bir düşmanın yapabileceğinden daha feci yağmıyorlardı. Dolayısıyla Türklerin en savaşçı grupları dağlardan aşağıya kendi geleneksel savaş düzenlerinde indiler ve İmparator'un ordugahına cesurca ve agresifçe önce biraz sonra daha fazla yaklaştılar. Onu çevirmek istedikleri açıktı. **10.3.** Bizim adamlarımız barbarların ilk saldırısını bile beklemediler. Oradan yola çıktılar ve barbarlar onları takip ederken ve yavaşça geri çekildiler ve kamplarını yakına kurdular. Çünkü bizimkiler gerçekte barbarların sayısının ne kadar olduğunu bilmiyorlardı ama korkaklıkları yüzünden gerçekte olmayanları gören sarhoşlar gibi öldüler. Çünkü beynin yüksek nemli özü ona cisimlerin dış çizgilerini bulandıran ve hatalı okutan belirsiz bir görünüş verir ve böylece onları olduklarından farklı şeyler olarak gözetir. Adaletsizlikte ve ölçsüz kibirde önde giden ordu farkında olmadan yıkıma ve felakete yakalanmaktaydı. Düşmanlar onlara saldırmadan evvel bile kendi korkaklıkları nedeniyle düşman oldular ve kendi yıkımlarına neden oldular.

S.207 σης τῶν πραττομένων τὰ τέλη. οὐ γὰρ ἦν εἰκὸς κατορθῶσαί τι τοὺς ἀρὰς καὶ δάκρυα λαβόντας ἐφόδια πρὸς τὴν ἔξοδον. ὁ μὲν δὴ βασιλεὺς τοὺς Μασσαγέτας φυγῆ χρησαμένους ἰδὼν καὶ μὴ δυνάμενος μετ' ὀλίγων ἀντιστρατεύεσθαι τοῖς βαρβάροις φέρων ἐμβέβληκεν ἑαυτὸν ἐς ἀσφαλέστατον φρούριον τὴν Μαγνησίαν τῆς συμφορᾶς τὸ τέλος ἀποσκοπῶν. οἱ δὲ Μασσαγέται κατήεσαν ἄχρι τοῦ Ἑλλησπόντου πάντα ληϊζόμενοι τὰ Χριστιανῶν κάκειθεν ἐς Εὐρώπην διαπεραιοῦνται ὥσπερ ἂν εἰ διὰ μόνον τουτὶ προσεκλήθησαν ἐκ Σκυθῶν, ἵνα τοῦ δέοντος πρωϊαίτερον τοὺς Τούρκους ἄχρι θαλάττης ὀδηγήσαιεν. οὐ γὰρ πολλαὶ μεταξὺ παρεληλύθεσαν ἡμέραι καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐς Βυζάντιον ἐπανῆκεν, οἱ δὲ βάρβαροι κατήεσαν μικροῦ πάντα διαλαχόντες τὰ μέχρι καὶ ἐς τὴν Λεσβίαν παράλιον.

κ'. Συνέβη δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ κινηθῆναι καὶ μάχην μεταξὺ Γεννουιτῶν καὶ Βενετικῶν καὶ πλείστας μὲν ἀπολέσαι ναῦς καὶ χρήματα τοὺς Βενετικούς νικωμένους ἄλλοτε ἄλλοθι παρ' ἐκείνων· ὁπὲ δ' ἑβδομήκοντα παρασκευάσαντας ναῦς ἐλθεῖν κατὰ τουτωνὶ τῶν Γεννουιτῶν, οἱ τὴν οἴκησιν ἀντιπέραν ποιοῦνται τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ αὐτῶν μὲν μηδένα καταλαβεῖν· προμαθόντας γὰρ ἐκείνους γυναῖκας μὲν καὶ παῖδας καὶ χρήματα τῆς βασιλευούσης ἐντὸς ἀσφαλίσασθαι αὐτοὺς δ' ἐς τὰς αὐτῶν τριήρεις ἐμβάντας φυγεῖν τοὺς διώκοντας, ἀποπλεύσαντας ἐς τὸν Εὐξείνιον· ὡς ἐντεῦθεν μὴ καταλαβοῦσί σφισιν ἐκείνους ἐνταῦθα ἀναγκασθῆναι κάειν τὰς τε οἰκίας ἐκείνων καὶ τὰς παρατυχοῦσας κενὰς ὀλκάδας· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ σὺν γε αὐταῖς καὶ τὰς Ῥω-

Takdir-i ilahi onların amellerine uygun çıkışı verdi çünkü yola çıkarken lanetlerle ve gözyaşlarıyla ayrılan bir ordunun başarılı bir şekilde savaşamaz. İmparator, Massagetlerin kaçtıklarını ve kendisinin ve kendi az sayıdaki maiyetinin barbarlara karşı koyamayacağını gördüğü için Magnesia'nın sağlam kalesine koştu ve orada talihsizlik sona erene kadar bekledi. Hellêspontos'a çekilirken Massagetler Hıristiyanların bütün mallarını yağmaladılar ve daha sonra Avrupa'ya geçtiler. Sanki İskitlerin topraklarından Türklere denize giden yolu gerektiğinden daha hızlı göstermek için çağırılmışlar gibilerdi. İmparator'un Byzantion'a dönmesinin üzerinden çok fazla gün geçmeden barbarlar Lesbos sahiline kadar olan neredeyse bütün bölgeyi ele geçirdiler.⁴¹⁷

11.1. Bu sırada Cenevizliler ve Venedikliler arasında bir savaş patlak verdi.⁴¹⁸ Venedikliler birkaç kez daha fazla yenildiler ve çok sayıda gemi ve mal kaybettiler. Nihai olarak yetmiş gemi hazırlayıp Kônstantinopolis surlarının karşı kıyısındaki Cenevizlilere saldırdılar. Ama hiçbirine boyun eğdiremediler. Cenevizliler bu furumu zamanında öğrendiler ve karılarını, çocuklarını ve mallarını başkentte güvenlik içerisine gönderdiler. Kendileri ise gemilerine bindiler ve Karadenize doğru takipçilerinden kaçtılar. Venedikliler onları yakalayamadıkları için evlerini ve terk ettikleri gemileri yakmaktan başka çare bulamadılar. Sadece bunları değil, ayrıca şehir dışındaki Romalıların bütün evlerini de Cenevizlilerin kadınları, çocukları ve mallarının koruma altına alınmasının intikamını almak için yaktılar.

⁴¹⁷ Nicol, *a.g.e.*, s.158.

⁴¹⁸ 1296.

S.208 μαίων ἐκτὸς τείχους οἰκίας ἀπάσας, ἀμυνόμενοι δεξαμένους γυναῖκας καὶ παῖδας καὶ χρήματα τῶν ἐχθρῶν ἐν τῷ ἀσφαλεῖ· ἀφ' ὧν ὀρμηθέντας Ῥωμαίους τῶν τῆς βασιλευούσης ἐντὸς κατοικούντων Βενετικῶν ἔστιν οὖς διασπαράξαι καὶ τὰ αὐτῶν ληΐσασθαι πάντα χρήματα. **(B.)** Δι' ἃ δὴ καὶ ἐς τοῦπιόν θέρος ὀκτωκαίδεκα τριήρεις αὐθις ὀπλίσαντες οἱ Βενετικοὶ ἦκον τὴν γενομένην ζημίαν ἀπαιτοῦντες παρὰ τοῦ βασιλέως. μηδὲ γὰρ εἶναι φησι πρὸς τῆς νενομισμένης φιλίας τῷ προπεπονθέναι μεγάλα ἀμυνομένους μέτρια τέλος καὶ τὴν ἐσχάτην ὑποστῆναι ζημίαν· προκατάρξαι γὰρ τῆς παρασπονδήσεως Ῥωμαίους, ταῖς τῶν ἀντιπάλων γυναῖξι καὶ παισὶ μετὰ τῶν χρημάτων ἐν τῇ τῆς μάχης ἀκμῇ πᾶσαν καὶ παντοίαν περιποιησαμένους ἀσφάλειαν. τοῦ δὲ βασιλέως μήτε λόγον εὐλογον ἔχειν τὴν ἀπαίτησιν ἀποκρινομένου, μήτε ἀρμόττουσαν τύχη βασιλικῇ τὴν ἐπιτίμησιν κατὰ τῆς αὐτῶν ἀναιδοῦς ἐπενεγκεῖν ἔχοντος τόλμης τῷ μὴ κεκτῆσθαι τριήρεις ἀντιστρατευομένας (προαπολώλεσαν γὰρ, ὡς εἰρήκειμεν), ἐς τοσοῦτον ἐξηνέχθησαν θράσους τῷ μάλα περιφρονεῖν τῶν Ῥωμαίων τὸ ἄνανδρον καὶ τοσαύτην προὔξενησαν τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ τὴν αἰσχύνην, ἐς ὅσον αἰσχυνοίμην ἂν αὐτὸς ἀφηγούμενος. ὅπου γὰρ κατηναγκασμένα τῶν ἀτυχημάτων ἔπεισι τὰ αἷτια, λύπαις μὲν καὶ οὕτως ἔξεστι τὴν ψυχὴν κατατρύχειν· μετρίαις δ' οὖν ὅμως, ἐκεῖ τοῦ συνειδότος οὐδένα μαστιγοφόρον μετάμελον ἔχοντος, ἀλλὰ θεῖαν τινὰ κρίσιν ἀπορρήτους τοὺς λόγους κρύπτουσιν ἡγουμένου τὸ πρᾶγμα. ἐνταῦθα δ' ἐξεπίτηδες καὶ οἷον εἶπεῖν μετὰ τέχνης εἰς ἀνδραπόδων μοῖραν ἐκόντες ἔρριψαν Ῥω-

Bunun sonucunda Romalılar, başkentte yaşayan Venedikliler tarafından saldırıya uğradılar ve onlardan bazıları yaralandı ve malları yağma edildi. **11.2.** Bu sebeptendir ki Venedikliler ertesi yaz on sekiz trireme yenilediler ve İmparator'dan tazmin talebinde bulunmak için geldiler. Arkadaşlar arasında yaygın değildir ki, öyle söylenilir, kim büyük adaletsizliğin öcünü aldıysa makul bir şekilde en kötü cezayı alır. Romalılar, savaşın doruk noktasında düşmanların kadınlarına ve çocuklarına güvenli bir sığınak sağlayarak anlaşmayı bozmuş oluyorlardı. İmparator iddialarının asılsız olduğu yönünde cevap verdi ama bir imparatora uygun şekilde küstahlıklarını cezalandıramadı çünkü savaşacak hiçbir triremesi yoktu (Bunlar daha önce söylediğim gibi önceden kaybedilmişti). Romalıların korkakça tavırları Venedikliler tarafından hakir görüldü ve onları öylesine delirtti ki sadece Roma imparatorluğuna nasıl bir utanç getirdiklerini anlatabilirim. Tabii ki talihsizliğin sonuçları zorunlu olarak paylaştırıldığında, o zaman bile, belirli bir ölçüyle, ruha işkence edebilir. Çünkü bilinç pişmanlık tarafından cezalandırılmaz ama gerçekleşmiş olanlara sebepleri gizli olan takdir-i ilahi olarak atfedebilir. Ancak burada Romalılar kasten ve bilerek

S.209 μαῖοι τὸ τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀξίωμα, τὰς οἰκείας τριήρεις τῆς θαλάττης γυμνώσαντες ἐλπίδος ἔνεκα κέρδους, ὃ μάλᾳ βραχύτατον ὄν μάλᾳ μακρὰν τε καὶ πολυτάλαντον ἐγεώργησε τὴν ζημίαν καὶ ταύτην πολλῶ μακρότερον ἔχουσαν τὸ τῆς αἰσχύνης ἔγκλημα. οὐδὲ γὰρ ἦν ἂν οὔτε Λατίνους οὔτω κατὰ Ῥωμαίων θρασύνεσθαι, οὔτε ψάμμον θαλάσσης θεάσασθαι Τούρκους ποτὲ, τῆς ναυτικῆς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεως θαλαττοκρατοῦσης ὡς πρότερον· οὐδ' ἐς τοῦτ' ἀνάγκης συνελαθῆναι Ῥωμαίους, ὥστε μὴ μόνον ὀπόσα τῶν ἐθνῶν ὁμοροῦντα πεφύκασιν, ἀλλὰ καὶ ὅσα ὡς πορρωτάτω τὴν δίαιταν ἐκληρώσαντο, οἷά τινα λίθον φοβεῖσθαι Ταντάλειον ἀπὸ λεπτοῦ τινος μίτου μετεωριζόμενον ἐπὶ κεφαλῆς, καὶ πᾶσιν ἀναγκάζεσθαι φόρον εἰσφέρειν ἐτήσιον, καθάπερ Λυσάνδρῳ καὶ Δερκυλλίδᾳ καὶ τοῖς ἐκ Λακεδαιμόνος ἀρμοσταῖς δασμὸν τὸν ἐτήσιον Ἀθηναῖοι πάλαι καὶ Βοιωτοὶ δυστυχήσαντες. (Γ.) Ἄλλ' ἐκεῖσε ἐπάνειμι. παρελθόντες μέντοι ἐς τὸ Κέρας ἐπὶ τῶν τριήρων ὀπλοφοροῦντες οἱ Βενετικοὶ τῇ πρὸς ἄρκτον προσέσχον παραλίᾳ ἀντικρὺ τῶν βασιλικῶν οἴκων· κάκειθεν πέμπαντες ἀπήτουν τὰ χρήματα, ὀπόσοις τοὺς ἔνδον τῆς βασιλευσύσης οἰκοῦντας Βενετικούς οὐδένα ἀδικήσαντας ἐζημίωσαν· πλείω λαβεῖν παρ' ἀκόντων Ῥωμαίων ἀπειλοῦντες, εἰ μὴ αὐτοὶ γε ἐκόντες ἀποδοῖεν ὀπόσα χρεῶν. ἐπεὶ δ' ἀποφάσκοντα τὴν ἀπόδοσιν τὸν βασιλέα ἐγνώκεσαν, αὐτόθεν κατειρωνεύεσθαι τὴν Ῥωμαίων ἡρξάντο δύναμιν· καὶ ὑψῆσαν εὐθύς τὰς τε ἀντιπέρας οἰκίας ἀπάσας κενὰς οὔσας τῶν ἐνοικούντων· φθάσαντες

Roma egemenliđinin saygınlıđını heba ettiler ki kar için triremelerini feda edip ve denizlere ihanet edince kölelerin kaderine uğradılar. Ancak ağır olan cezaya göre kar küçüktü ve kısa sürdü ve de daha uzun süren bir utançla ilişkiliydi. Eđer daha önceki gibi Roma donanması denizlere egemen olsaydı, Latinler Romalıları hiçbir zaman cesurca hor göremezlerdi ve Türkler sahili hiç fethedemezlerdi. Ne de Romalılar sadece bütün komşularından deđil ayrıca uzakta yaşayanlardan da korkmak zorunda olmanın tuhaf durumunda olmazlardı. Başlarını koruyan Tantaleios kayalıkları gibi bir zamanlar Atinalı ve Boiôtialı Lysandros ve Derkylidas ile Spartalı Harmost'a ödediđi gibi onlara yıllık haraç ödüyorlardı. **11.3.** Şimdi konuya geri dönelim. Venedikliler triremelerinde silahlı olarak Keras'a⁴¹⁹ girdiler ve imparatorluk sarayıyla yüzyüze gelerek kuzeydeki kıyıya ayak bastılar. Oradan elçi heyetleri gönderdiler ve o kadar çok para talep ettiler ki, hiçbir şey yapmış olmamalarına rağmen başkentte yaşayan Venediklileri bile soydular. Ayrıca eđer kendileri gönüllü olarak talep ettiklerini ödemezlerse, Romalıların arzusuna karşı, daha da fazla almakla tehdit ettiler. İmparator'un karşılık vermeyi reddettiđini gördüklerinde Roma gücünü alaya almaya başladılar. Sakinlerinin tam zamanında boşalttıđı ve çoktandır boş olan ters taraftaki bütün evleri hemen ateşe verdiler.

⁴¹⁹ Haliç.

S.210 γὰρ ἐξέφικσαν ἐκεῖνοι σφᾶς αὐτοὺς ἐκεῖθεν· καὶ ἔτι ὀπόσα περὶ τὰς ἄλλως ἀσταχῶν δράγματα ἦσαν· τὸ δὲ ὥσπερ παιδιὰ καὶ χλεύη τις ἦν ἐκείνων κατὰ τοῦ βασιλέως. ζυμπέπτωκε γὰρ καὶ λεπτάς τινας αὔρας ἀπ' ἄρκτου πνεούσας τῇ τε φλογὶ δίδοναι ῥοπὴν καὶ πλείστου καπνοῦ τὰ βασίλεια ἐμπιπλᾶν. τῇ δ' ὑστεραία ἐκεῖθεν ἄραντας ἔργον ἦν τὰς ὀθενδήποτε πρὸς τὴν βασιλεύουσαν εἰσπλεύουσας ὀλκάδας χειροῦσθαι καὶ τὰς ἐν τῇ Προποντίδι νήσους ληΐζεσθαι παραπλέοντας καὶ οὐχ ὅπως ὄσα ἐν χρήμασιν ἦν συναθροΐζειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄνδρας ἐπὶ κεφαλῆς μετεωρίζοντας ἀπὸ τῆς κεραίας μαστίζειν πρὸ τῶν τῆς βασιλευούσης τειχῶν· ἴν' ὀρῶντες οἱ κατὰ γένος ἐκάστω προσήκοντες πολλὰ καταβάλλωσι χρήματα πρὸς ἐξώνησιν· καὶ οὕτω πλείω τῶν ζητουμένων οἱ Βενετικοὶ συλλεξάμενοι χρήματα ἀνεχώρησαν οἴκαδε. (Δ.) Ὀ δὲ πατριάρχης Ἰωάννης ὀρῶν περιφρονούμενον ἑαυτὸν ἀμαθίας τε καὶ ἀπλότητος ἔνεκα καὶ ἀνακεκαλυμμένως παρὰ ἀρχιερέων ἔστιν ὢν λοιδορούμενον τῇ λύπῃ καὶ τῇ μικροψυχία νικᾶται καὶ δίδωσι φέρων τῷ βασιλεῖ τοῦ θρόνου παραίτησιν ἔγγραφον, ἐπεὶ μὴ βούλοιο ἐκδικεῖν. ὀ δὲ ἀπελθὼν ἠσύχασε μέχρι τινὸς παρὰ τὴν μονὴν τῆς ὑπεράγνου θεομήτορος, τῆς Παμμακαρίστου. ἔπειτ' ἀπήει παρὰ τὴν θρεψαμένην, τὸ τῆς Σωζοπόλεως λέγω πολίχιον· ἔνθα καὶ τὸ λειπὸν ἐν ἠσυχία τοῦ βίου παρήμειπεν.

Hasatlardaki demetlerin hepsini bir oyunmuş ve İmparatorla dalga geçermiş gibi yaktılar. Şans eseri ateşe kıvılcım veren ve bütün sarayı yoğun dumanla dolduran kuzeyden küçük bir rüzgar estiğinden ötürü İmparator'un bir oyunu ve lahzasıymışçasına hasat yerindeki bütün bitkiler alev aldı. Ancak ertesi gün oradan ayrıldılar ve başkenti her istikametten sarmak istedikleri için bütün taşıma gemilerini kendi güçlerine dahil etme görevini üstlendiler. Ayrıca Propontis adaları boyunca yelken açıp onları yağmaladılar. Sadece para ve mal toplamakla kalmadılar, kışlalarda adamları baş aşağı astılar ve akrabalarının görmeleri ve onları almak için çok fazla para fırlatmaları adına onları başkentin surları dışında kırbaçladılar. Bu yolla Venedikliler talep ettiklerinden daha fazla para kaldırıp eve döndüler.⁴²⁰ **11.4.** Patrik İöannês yetersiz eğitiminden ve basitliğinden dolayı bazı piskoposların ona açıkça beddua ettiklerini gördü. Acı ve bunalımla dolduğu için saldırıları cezalandırmak istemeyen İmparatora istifasını sundu.⁴²¹ Görevden ayrılışının ardından Patrik bir süre Pammakaristos Theomêtoros⁴²² manastırında yaşadı. Daha sonra da memleketine, Sozopolis'i kastediyorum döndü ve orada manastır huzuru içerisinde hayatını geçirdi.

⁴²⁰ 1302.

⁴²¹ 1303.

⁴²² Günümüzde İstanbul Fatih'te bulunan Fethiye Camii. Jonathan Harris, *Constantinople Capital of Byzantium*, London: Continuum, 2007, s. 200.

SONUÇ

Çok yönlü ilim adamlarından Nikiforos Grigoras'ın Romaiki İstoria (Roma Tarihi) adlı eserinin bu çalışmada konu edilen ilk altı kitabı 1204-1303 yılları arasındaki bir zaman dilimini kapsamaktadır. Grigoras, eserinin giriş kısmında, tarih yazımına başlamadan evvel, tarih yazımına dair kendi görüşlerini kaleme almış ve II. Andronikos'un bu husustaki bir konuşmasını eklemiştir. Ona göre tarihçiler, tarih ilimi sayesinde, geçmişten çıkarımlar yaparak geleceği tahmin edebilen kahinlere dönüşürler, bir nevi geleceği aydınlatırlar ve ayrıca uğraşlarından ötürü dünyanın diğer bölgeleri ve özellikleri hakkında da bilgi edinirler ki eski Yunan tarihçilerden Herodotos örneğinde görüldüğü gibi bu mümkündür. Ancak Herodotos örneğinde ve daha sonra kendisinin Moğollarla ilgili anlatılarında görüleceği üzere bu edinilen bilgiler tamamen doğru değildir ve hatta çok fazla yanlış da içerebilir. O nedenle kendi ülkesiyle ilgili anlatıların büyük bir kısmı gerçeğe yakın olsa bile diğer ülkeler ve halklar hakkında anlatılanların gerçekliğine şüpheyle yaklaşılmadan aktarımlar yapan Grigoras'ın hatalı bilgiler vermiş olduğu da görülür. Bunun dışında, tarih yazımı içerisinde bazı olaylarda yer alan kişileri VIII. Mikhael'in ölümü örneğinde olduğu gibi konuşturmuştur. Bu da eski tarihçilerin yazımını kendisine örnek aldığına dair bir göstergedir.

Yine de kendi ifadesiyle insan için göz neyse tarih için önemi o olan gerçeği, kendince, kaleme alma denemesi yapmıştır. Kendi çıkarları için gerçeği saptıranlara yermesi sebebiyle kendisinin tarihini kaleme alırken bir şekilde dürüst olduğunu söylemeye çalışmıştır. Anlattıkları açısından bakıldığında ve daha önceki dönemlerde tarih kaleme alanlardan Psellos örneği görüldüğünde, kendisinin en azından kaleme aldığı bu dönem için dürüst davrandığını düşünmek akla yatkındır. Her ne kadar yanlış bilgiler verse de onları gerçek olduklarını düşündüğü için aktarmıştır. O nedenle 13. yüzyıl olaylarının anlatımında kendi dürüstlük ilkesinden taviz verdiğini söylemek mümkün değildir. Bir dönem velinimeti olan II. Andronikos döneminin olaylarını anlatırken bile gerçekleri ne kadar acı olsa da paylaştığını belirtmiş ve yeri geldiğinde yapılan bazı amelleri kınamaktan geri kalmamıştır. O nedenle belki de bu dönemde bizzat içerisinde bulunduğu olaylar anlatılmadığı için,

yani kendisini ya da bazı politikaları savunmak zorunda kalmadığı için tarih yazım ilkesini korumuş olabilir. Her ne olursa olsun girişteki tarih yazımı konusundaki hususlara en azından bu dönem için uymuştur.

Yazımı içerisinde pek çok yerde yaşanan olaylarla ilgili olarak, eski tarihçilerin anlatılarından aktarmalar yaparak benzetmeler ve karşılaştırmalar yapmış olması da eski dönem bilginlerinin eserlerine vakıf olduğunu göstermektedir. Ki kendisi aktarım yaptığı Herodotos, Plutarkhos ve Homeros gibi yazarların adlarını bu alıntıları yaptığı yerlerin bazı kısımlarında vermiştir. Özellikle Moğolların eski dönemlerini anlatırken onların verdiği bilgilerden çıkarımlar yapmıştır. Ancak belirtildiği gibi onların aktardıklarını sorgulamadan alması da bazı konularda yanlışlara düşmesine sebep olmuştur ama dönem olaylarıyla eski dönem olaylarına atfen yaptığı benzetmeler yerinde olmuştur. Konstantinopolis'i hiç beklenmedik şekilde ele geçiren VIII. Mikhael'in kardeşi İoannês'i, kendi dönemlerindeki savaşlarda çok büyük başarılar elde etmiş ama son savaşlarında mağlup olmuş Kyros, Pompeius ve Hannibal gibi liderlerle eş tutarak, daha sonraki dönemde Epirililere karşı aldığı mağlubiyeti anlatması bu konuda güzel bir örnektir. Tabi ki bu benzetmeler abartı unsurları taşımaktadırlar, çünkü anlatımı yapılan eski şahsiyetlerin sahip oldukları kuvvet elbette daha fazlaydı ama yine de yerinde yapılan benzetmeler olduklarını söylemek çok da yanlış sayılmaz.

Bu metinde dikkat çeken bir nokta vardır ki özellikle 1204-1303 arasındaki olayları anlattığı bölümlerdeki kişi adlarının, her ne kadar yazısını Eski Yunanca olarak kaleme alsada aslında günümüz Yunancasına daha yakın olduğu yönünde bir izlenime sevk etmektedir. Özellikle “η” harfini kullandığı isimlerde ki Gıyaseddin, İzzettin ve Henry'nin Yunanca versiyonları olan “Ιαθατίνης”, “Αζατίνης” ve “Ερρῆς” isimlerinde daha çok hissedilir durumdadır. “η” harfinin Eski Yunancaya göre Türkçe ses karşılığı “uzun e”dir. Bu kelimelerin son hecelerindeki “ης” harflerinin Eski Yunanca okunuşları Türkçe “es” sesini vermektedir. Ancak isimleri büyük olasılıkla duydukları gibi kaydetmelerinden ötürü bu “η” harfi o dönemde Modern Yunanca'daki haline yani Türkçe'deki “i” sesine yönelmiş gibi durmaktadır. Örneğin “Ερρῆς” ismi “Erres” olarak değil “Erris” olarak okunmaya daha uygun görünmektedir. Buna en güzel örnek ise “Μελῆκ” ismidir. Türkçesi Melik olan ismi “Μελίκ” olarak kaydedebileceken bu şekilde kaydetmesi “η” harfinin o dönemdeki

Yunanca dili için “i” sesine dönüştüğüne dair en önemli kanıtlardan biridir. Benzer bir durumun aslında Yunanca isimler için de geçerli olduğu hissedilmektedir. Örneğin “Ελένη” isminin Eski Yunanca’da “Elene” olarak okunması gerekirken, Modern Yunanca’daki versiyonu olan “Eleni” şeklinde okumanın daha doğru olduğunu düşünmekteyim. Grigoras, yer adları konusunda gelenek olarak Eski Yunanca versiyonlarını tercih etmiştir ama bu durumun yakın dönemlerdeki şahıs adları için çoğunlukla geçerli olmadığı kanısındayım. O nedenle metnin Türkçe çevirisi yapılırken, isimlerde harflerin günümüz Yunancasıyla okunuşu dikkate alınmıştır. Çünkü tekrar belirtmek gerekirse, metin incelenirken görülüyor ki metin eski Yunanca kaleme alınmış olsa da artık konuşma dili günümüz Yunancasına daha yakın hale gelmiştir.

Romaiki İstoria adlı eserinin I. ve VI. Kitapları içerisinde Grigoras, Konstantinopolis Latin egemenliği altındayken İznik Rum İmparatorluğu gözünden I. Theodoros Laskaris, III. İoannis Batatzês ve VIII. Mikhaël Palaiologos dönemlerini anlatmıştır. I. Theodoros Laskaris döneminde 1211 yılındaki Antioheia Savaşı’na ve Latinlerin Bizans İmparatorluğu’nu işgaline vurgu yapmıştır. III. İoannês Dukas döneminde Moğolların gelişini, muhtemelen bu Moğol hareketinin öneminden ötürü en eski çağlardan itibaren anlatmıştır. Burada Herodotos ve Plutarkhos gibi eski Yunan tarihçilerinden faydalanmıştır. Ancak burada Germenleri, İskitleri ve diğer pek çok ulusları birbiriyle karıştırmış ve Moğolların kökenine dair çok da doğru olmayan anlatımlarda bulunmuştur: “... Ardından isimlerini Sarmatlara ve Germenlere çevirdiler. Sonraki zamanda Kelt topraklarını istila edip oraya yerleştiklerinde kendilerini artık Keltler ve Galatlar olarak adlandırdılar. Teutonlar ve Kimbroslar onbinlerce kişiyle, kadınları ve çocukları ile birlikte, daha geç bir zamanda Alpleri aşıp İtalya’ya ilerlemişlerdi. Ancak o dönemin konsülleri ve komutanları olan Gaius Marius ve Lutatius Caulus tarafından tamamen yok edildiler. İberyâ’nın batısındaki topraklara boyun eğdirip ve Herakleios sütunlarının bulunduğu boğazdan geçtikten sonra sık sık Libya’yı istila etmeleriyle ilgili burada niye konuşarak vakit harcayalım?”. Bu anlatıda olduğu gibi Keltleri, bazı Germen halklarını ve İskitleri birbirine karıştırmış ve hepsinin zamanının Moğollarıyla bağlantılı olduğunu ileri sürmüştür. “... Bunlardan iç bölgelere yerleşenler eski İskitlerin kalıntılarıydı. Kimisi göçebe kimisi de çiftçi olarak ayrılmışlardı. Azak’taki

komşuları Pontos sahilini doldurmuşlardı. Bunlar Zikhoslar, Abasgoslar, Gothlar, Amaksobioslar, Tavroskytoslar ve Borysteneslilerdi.”, yukarıdaki anlatının devamındaki bölümde gelen bu anlatıda da yine Karadeniz bölgesinde ve Kafkaslarda yaşayan halkların Moğollarla aynı soydan olduğunu ileri sürmüştür. O nedenle eski çağ anlatılarındaki İskitlerle ilgili verdiği bilgiler gerçekten uzaktır. Ayrıca şu da vardır ki Karadeniz’inden gelen bütün atlı halklara (Hunlar, Kumanlar) genel olarak İskit dediği için burada o dönemki halklar üzerinde de bir yerde yanlışla düştüğü olmuştur.

VIII. Mikhaël döneminden itibaren kişisel görüşlerini daha çok vurgulamaya ve daha detaylı bilgiler vermeye başlayan Grigoras, metin içinde daha önce bahsedildiği gibi, muhtemelen 13. yüzyılın ikinci yarısında meydana gelen olayların kendi dönemindeki yansımalarını gözlemlene şansına sahip olduğu için, her ne kadar dönemle ilgili diğer kaynaklar kadar bilgi vermese de, nitelikli gözlemler yapabilmıştır. Bu gözlemleri oldukça yerinde ve objektifliğe daha yakındır. Bizans’a Sicilyalı Manfred’le başlayan ve Anjoulu Charles ile devam eden Sicilya Krallığı tehdidi ve bu tehdidin İmparatorluğun varlığı açısından son derece büyük oluşu sebebiyle, VIII. Mikhaël gözlerini tamamen batıya çevirmişti ve doğuyu unutmuştu. Burada Grigoras’ın Charles’ın gücü hakkında verdiği bilgi bir yerde önemlidir ama eksiktir. O sırada iki devletin birinin başında Charles veya Mikhaël’den daha az kudretli bir hükümdar olsaydı hangisi olursa olsun Charles veya Mikhaël’den birinin diğer ülkeyi ele geçireceğini belirtir. Ama bahsedildiği gibi bu bilgide şöyle bir eksiklik, hatta belki de bir yanlış vardır; diğer ülkeyi ele geçirme şansı olan aslında sadece Charles’tı. Çünkü hem kendi kuvveti fazlaydı hem de o sırada bütün Balkan güçlerini kendi liderliği altında Bizans’a karşı birleştirmişti. Eğer Charles Sicilyalıların başında olmasaydı da Mikhaël’in Sicilya’yı ele geçirme ihtimali çok düşüktü. Öte taraftan ise Doğuda her ne kadar Moğol baskısı altında Selçuklu Devleti oldukça zayıflamış olsa da artık Batı Anadolu’da bir kıpırdanma başlamıştı. Gözlerini doğuya kapayan Mikhaël, buradaki sınır birlikleri akritailerini oldukça ihmal etmişti ve onlar bu nedenle özellikle yüzyılın sonlarında buraya gönderilen Philantropênos gibi başarılı komutanları İmparatorlardan daha çok sevmişlerdi ki 1295’te Philantropênos’u körlüğe götüren isyanda onun yanında yer almışlardı. Philantropênos’un ardından da Türk baskısı artık Anadolu’da Bizans için karşı

konulmaz hale gelmeye başlamıştı. Grigoras'ın da belirttiği gibi Romalılar için sonu gelmez bir kötülükler dönemi başlamıştı. Mihail, batıdaki sorunu çözmüşken şimdi artık durdurulamayacak bir dalga doğudan yükseliyordu.

Kendisi aynı zamanda bir teolog da olduğu için 1274 Lyon konsili ve devamında gerçekleşen Hıristiyanlık tartışmalarına çokça yer veren Grigoras bazı siyasi olayları görmezden gelmiştir. Eserinin bu bölümleri aynı zamanda bir derleme olduğu için muhtemelen bu kısımlarda sadece önemli olarak gördüğü olayları değil, kendi ilgisini çeken olayları da kaleme almıştır ki bu dini tartışmalarla ilgili bölümler bazen oldukça uzun olmuştur. Bazı yerlerde yanlış bilgiler verse de daha önce de denildiği gibi bunların bir kısmının kendi görgü tanıklığı içerisinde olmadığı için olması mümkündür. Ancak diğer taraftan bakıldığında, o dönemki bu tartışmalar Bizans toplumunun yapısı hakkında da bazı mühim bilgiler sunmaktadır. Çünkü bu tartışmalar sadece ruhban sınıfı içerisinde yaşanmamış, bütün halk üzerinde de bir etkisi olmuştur.

II. Andronikos dönemine gelindiğinde ise Andronikos'un başa geçer geçmez Ortodoksluğu ihyası üzerine uzun anlatımlarda bulunmuş ve ardından babası Mihail'in kefaretlarını ödemek adına babasının kör ettiği İoannis Laskaris'i ziyaret etmek gibi dini işlere giriştiğinden bahsetmiştir. Ardından bazı dönem olaylarını anlattıktan sonra esas mevzular olan Batı Anadolu'da Türk ilerleyişi ve donanmanın lağvedilmesi hususunda gözlemlerini aktarmıştır. VIII. Mikhaël döneminden itibaren başlayan Anadolu'nun ihmal edilmesi durumuyla birlikte başlayan Anadolu'daki Bizans zafiyeti iyiden iyiye artmış ve Bizans'ın azalan gücünün yanında Batıya doğru akmaya başlayan kitlelerle gitgide güçlenen Türk varlığı, Grigoras'ın ifadesiyle Romalılar için bütün talihsizliklerin başlangıcı olacaktı. Bunun yanında donanmanın lağvedilmesi ve İmparatorluğun deniz gücünden mahrum kalması da Venedik ve Ceneviz'in Bizans üzerindeki baskısının ve nüfuzunun artık Konstantinopolis'te bile şiddetle hissediliyordu. Grigoras bu konuda şu sözleri ederek bu durumu sert bir şekilde eleştirir: "... İmparator iddialarının asılsız olduğu yönünde cevap verdi ama bir imparatora uygun şekilde küstahlıklarını cezalandıramadı çünkü savaşacak hiçbir triremesi yoktu (Bunlar daha önce söylediğim gibi önceden kaybedilmişti). Romalıların korkakça tavırları Venedikliler tarafından hakir görüldü ve onları öylesine delirtti ki sadece Roma imparatorluğuna

nasıl bir utanç getirdiklerini anlatabilirim. Tabi ki talihsizliğin sonuçları zorunlu olarak paylaştırıldığında, o zaman bile, belirli bir ölçüyle, ruha işkence edebilir. Çünkü bilinç pişmanlık tarafından cezalandırılmaz ama gerçekleşmiş olanlara sebepleri gizli olan takdir-i ilahi olarak atfedebilir. Ancak burada Romalılar kasten ve bilerek Roma egemenliğinin saygınlığını heba ettiler ki kar için triremelerini feda edip ve denizlere ihanet edince kölelerin kaderine uğradılar. Ancak ağır olan cezaya göre kar küçüktü ve kısa sürdü ve de daha uzun süren bir utançla ilişkiydi. Eğer daha önceki gibi Roma donanması denizlere egemen olsaydı, Latinler Romalıları hiçbir zaman cesurca hor göremezlerdi ve Türkler sahili hiç fethedemezlerdi. Ne de Romalılar sadece bütün komşularından değil ayrıca uzakta yaşayanlardan da korkmak zorunda olmanın tuhaf durumunda olmazlardı.”. Küçük karları için bütün donanmasını ve gemilerini lağveden Romalılar artık köle olmuşlardı ve Grigoras bu konuda belki de eserindeki en haklı olduğu noktayı vurgulamıştı. Deniz gücünden mahrum bir kıyı devletinin yaşama şansı yoktu. Kısa sürede sadece İtalyanlar değil Türkler de bu durumdan faydalanacak ve kendi hizmetlerine giren Rum denizcilerle birlikte, özellikle bir sonraki yüzyılda, Ege denizinde etkin bir hale geleceklerdi.

Sonuç olarak metinde Nikiforos Grigoras’ın eleştirebileceği bazı konular bulunmakla birlikte, kendisinin Roma Tarihi eserinin bu kısımlarında 13. yüzyıla dair genel bir kaynak olması ve olayları yorumlayışı oldukça değerlidir. 14. yüzyılın ilk yarısından bir gözle yorumlarda bulunan Grigoras dönemin genel bir özetini çıkarmış ve kendi açısından önemli gördüğü olayları aktarmış ve yorumlamıştır. Eserinde geriye dönük olarak Birinci Haçlı Seferi gibi bazı olayları da ekleyen Grigoras’ın Roma Tarihi’nin en büyük önemi ise Grigoras’ın ileriye dönük bazı yorumlar yapabilme şansının olmasıdır. Bundan sonraki temennimiz İngilizce çevirisi olmayan bu eserin geri kalan ve doğrudan kendi gözlemleri olduğu için bazı açılardan daha önemli olan kısımlarının da Türkçeye çevrilmesidir.

KAYNAKÇA

A History of Rome through the Fifth Century Volume 1: The Republic, (ed. A.H.M. Jones), Palgrave Macmillan, 1968.

Abulafia, David, “The Kingdom of Sicily under the Hohenstaufen and Angevins”, *The New Cambridge Medieval History*, Vol. V, (ed. David Abulafia), Cambridge: Cambridge University Press, 2008, s. 497- 524.

_____, David, *Frederick II A Medieval Emperor*, Oxford: Oxford University Press, 1988.

Agatianos, Theodôros, *O Vizantinos Ísihasmos se Antiparathesi me tin Theologia tis Disis. Agios Grigorios Palamas - Antiisihastes*, Metaptihiaki Ergasia gia tin Lipsi Ídikevsis stin Pateriki Grammateia, Aristoteleio Panepistimio Thessalonikês Theologiki Sholi Tmima Poimantikis kai Koinonikis Theologias, Thessalonikê 2015.

Akropolites, Geôrgios, *Vekayinâme*, (çev. Bilge Umar), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2008.

Angold, Michael, “Byzantium and the west 1204-1453”, *Cambridge History of Christianity: Volume 5 Eastern Christianity*, (ed. Michael Angold), Cambridge: Cambridge University Press, 2008.

_____, Michael, *A Byzantine Government in Exile Government and Society Under the Laskarids of Nicaea*, Oxford: Oxford University Press, 1975.

_____, Michael, Whitby, Michael, “Historiography”, *Oxford Handbook of Byzantine Studies*, (ed. E. Jeffreys et.al), Oxford: Oxford University Press, 2008.

Anna, Sklaveniti, *Simvoli sti Meleti ton Epistolon tou Nikiforou Grigora*, Didaktoriki Diatrivi, Panepistimio Íoanninon Filosofiki Sholi-Tmima Filosofias-Tomeas Mnef, Íoannina 2014.

Ayönü, Yusuf, “Dördüncü Haçlı Seferi’nin Batı Anadolu’nun Türkleşme Sürecine Etkisi”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXIV/1 Temmuz 2009, s. 5-20.

_____, Yusuf, “İslâm ve Bizans Kaynaklarına Göre Antiokheia Savaşı”, *Ege ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 2015-1, s. 1-12.

_____, Yusuf, *Selçuklular ve Bizans*, Ankara: TTK, 2014.

Bartusis, Mark C., *Late Byzantine Army Arms and Society, 1204-1453*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1992.

Bazzani, Maria, “Theodore Metochites, A Byzantine Humanist”, *Byzantion*, Vol. 76, (2006), s. 32-52.

Boojamra, John Lawrence, *Church Reform in the Late Byzantine Empire, A Study for the Patriarchate of Athanasios of Constantinople*, Thessalonikê: Patriarchal Institute for Patristic Studies, 1983.

Bury, J.B., “Baldwin II”, *The Encyclopaedia Britannica*, Vol. III, Eleventh Edition, Cambridge: Cambridge University Press, 1910, s. 245.

Byden, Börje, Ierodiakonou, Katerina, “Greek Philosophy”, *Oxford Handbook of Medieval Philosophy*, (ed. by John Marenbon), Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 29-57.

Cahen, Claude, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, (çev. Erol Üyepazarcı), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Dördüncü Basım, 2012

Constantinides, C. N., *Higher Education in Byzantium in the Thirteenth and Early Fourteenth Centuries (1204-ca.1310)*, Nicosia: Zavallis Press, 1982

Curta, Florin, *Southeastern Europe in the Middle Ages 500-1250*, Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

Demetracopoulos, John A., “Nikephoros Gregoras”, *Encyclopedia of Medieval Philosophy, Philosophy Between 500 and 1500*, (ed. Henrik Lagerlund), Springer, 2011, s. 897-899.

Demirkent, Işın, *Haçlı Seferleri*, İstanbul: Dünya Yayıncılık, 1997.

Dimitrakopoulos, Giannis A., *Nikolaos Kabasila kata Pirronos*, Athina: Vivliopoleia Parousia, 1999.

Dimitriou, Tsiganis Kônstantinos, *Parentheta Keimena sti Romaiki Istoria tou Nikiforou Grigora*, Metaptihiaki Ergasia, Aristoteleio Panepistimio Thessalonikês Filosofiki Sholi Tmima Filosofias, 2010.

Eyice, Semavi, *Son Devir Bizans Mimarisi İstanbul'da Palaiologoslar Devri Anıtları*, İstanbul: Baha Matbaası, 1963.

Failler, Albert, "Les Sources de Nicephore Gregoras pour le renege des premiers Palaiologoi", *Revue des Etudes Byzantines*, Tome 69, (2011), s. 219-234.

Fallmerayer, Jakob Philipp, *Trabzon İmparatorluğu'nun Tarihi*, (çev. Ahmet Cevat Eren), Ankara: TTK Basımevi, 2011.

Fine, John V.A., *The Late Medieval Balkans A Critical Survey from the Late Twelfth Century to the Ottoman Conquest*, The University of Michigan Press, 2009.

Fryde, Edmund, *The Early Palaeologan Renaissance (1261 – c.1360)*, Leiden: Brill, 2000.

Geanakoplos, Deno John, *Emperor Michael Palaeologus and the West 1258-1282*, Cambridge: Harvard University Press, 1959.

Greek Musical Writings, Volume II Harmonic and Acoustic Theory, (ed. by Barker), Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

Gregoras, Nikephoros, *Rhomäische Geschichte*, (tr. J. Louis van Dieten), Erster Teil (Kapitel I-VII), Stuttgart: Anton Hiersemann, 1973, s. 1.

Gregory, Timothy, *Bizans Tarihi*, (çev. Esra Ermert), İstanbul: YKY, 2013.

Guilland, Rodolphe, *Correspondance de Nicephore Gregoras*, Paris: Belles Lettres, 1927.

Haldon, John, *Warfare, State and Society in the Byzantine World 565-1204*, London: UCL Press, 1999.

Herodotos, *Herodot Tarihi*, (çev. Müntekim Ökmen), (haz. Azra Erhat), İstanbul: Remzi Kitabevi, 1973.

Homeros, *Odysseia*, (çev. A. Cevat Emre), İstanbul: Varlık Yayınevi, 1971.

Hunger, Herbert, *Die hochsprachliche profane Literatur der Byzantiner*, Erster Teil, München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1978.

İplikçioğlu, Bülent, *Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2007.

Kaldellis, Anthony, *Ethnography after Antiquity, Foreign Lands and Peoples in Byzantine Literature*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2013.

Kaplan, Michel, "Büyük Bir İmparatorluk Vakfı: Pantokrator (Zeyrek Camii)", *Bizans Yapılar, Meydanlar, Yaşamlar*, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2016, s. 118-134.

Kapriev, Georgi, *Philosophie in Byzanz*, Würzburg: Königshausen & Neumann, 2005.

Kazhdan, Alexander, "Caesar", *ODB*, Vol. 1, (ed. Alexander Kazhdan), Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 363.

_____, Alexander, "Konostaulos", *ODB*, Vol. 2 (ed. Alexander Kazhdan), Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 1147.

_____, Alexander, "Moesia", *ODB*, Vol. 2, (ed. Alexander Kazhdan), Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 1389.

_____, Alexander, "Primikerios", *ODB*, Vol. 3, (ed. Alexander Kazhdan), Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 1719-1720.

_____, Alexander, "Protokynegos", *ODB*, Vol. 3, (ed. Alexander Kazhdan), Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 1745-1746.

_____, Alexander, "Protovestiarios", *ODB*, Vol. 3. (ed. Alexander Kazhdan), Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 1750.

_____, Alexander, "Sebastokratôr", *ODB*, Vol. 3, (ed. Alexander Kazhdan), Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 1862.

Krumbacher, Karl, *Geschichte der Byzantinischen Literatur, von Justinian bis zum Ende des oströmischen Reiches (527-1453)*, München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1897.

Laiou, Angeliki E., *Constantinople and the Latins, The Foreign Policy of Andronicus II 1282-1328*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1972, s. 349.

Liddell, H. George, Scott, Robert, *A Greek-English Lexicon*, Oxford: Clarendon Press, 1996.

Long, George, "Galatia", *Dictionary of Greek and Roman Geography*, Vol. I, (ed. William Smith), Boston: Little, Brown and Company, 1870, s. 931.

Longnon, Jean, "The Frankish States in Greece", *A History of Crusades Volume II The Later Crusades 1189-1311*, (gen.ed. Kenneth M. Setton) (ed. Robert Lee Wolff, Harry W. Hazard), Madison, Milwaukee and London: The University of Wisconsin Press, 1969, s. 235-276.

Lukhovitskij, Lev, "Historical Memory of Byzantine Iconoclasm in the 14th c.: the Case of Nikephoros Gregoras and Philotenos Kokkinos", *Aesthetics and Theurgy in Byzantium*, (ed. by Sergei Mariev and Wiebke-Marie Stock), De Gruyter, 2013, s. 205-233.

Luznycky, G., "Arsenius Autorianus, Patriarch of Constantinople", *New Catholic Encyclopedia*, Second Edition 1 A-Azt, Washington: The Catholic University of America, 2003, s. 735-736.

Madgearu, Alexandru, *The Asanids, The Political and Military History of the Second Bulgarian Empire (1185-1280)*, Leiden: Brill, 2017.

Magdalino, Paul, "Between Romaniae: Thessaly and Epirus in the Later Middle Ages", *Latins and Greeks in the Eastern Mediterranean after 1204*, (ed. B. Arbel, B. Hamilton and D. Jacoby), London: Routledge, 1989.

_____, Paul, "Palaiologoslar Döneminde Yaşanan Bizans Rönesansı. Theodôros Metohites ve Kariye Manastırı", *Bizans Yapılar, Meydanlar, Yaşamlar*, (ed. Annie Pralong), (çev. Buket Kitapçı Bayrı), İstanbul: Kitap Yayınevi, 2016, s. 165-181.

Mango, Cyril, "The Triumphal Way of Constantinople and the Golden Gate", *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 54 (2000), s. 173-188.

Manolova, Divna, *Discourses of Science and Philosophy in the Letters of Nikephoros Gregoras*, Doctoral Dissertation, Central European University The Doctoral School of History The Medieval Studies Department, Budapest 2014.

Manville, P.B., “Aristagoras and Histiaios: The Leadership Struggle in the Ionian Revolt”, *The Classical Quarterly*, Vol. 27, No: 1 (1977), s. 80-91.

Mariev, Sergei, “Plotinus in the Phlorentios of Nikephoros Gregoras”, *Koinonaton Doron: Das später Byzanz zwischen Mactlosigkeit und kultureller Blüte (1204–1461)*, (ed. Albrecht Berger et.al.), Berlin: De Gruyter, 2016.

Martin, Perez, “The Role of Maximos Planudes and Nikephoros Gregoras in the Transmission of Cassius Dio’s Roman History and of John Xiphilinos’ Epitome”, *Medioevo Greco*, Volume 15, Issue 1, (2015), s. 175-193.

Meimaris, Yiannis E., *Chronological Systems in Roman-Byzantine Palestine and Arabia The Evidence of the Dated Greek Inscriptions*, Athens, 1992.

Millingen, Alexander van, *Byzantine Churches of Constantinople Their History and Architecture*, London: MacMillan and Co., 1912.

Moravcsik, Gyula, *Byzantinoturcica II Sprachste der Türkervölker in den Byzantinischen Quellen*, Leiden: Brill, 1983.

Nicol, Donald M., *Bizans ve Venedik Diplomati ve Kültürel İlişkiler Üzerine*, (çev. Gül Çağalı Güven), İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınevi, 2000..

_____, Donald M., *Bizans’ın Soylu Kadınları On Portre, 1250-1500*, (çev. Özden Arıkan), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2001.

Norwich, John Julius, *Bizans III Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082-1453)*, (çev. Selen Hırçın Riegel), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Ostrogorsky, Georg, *Bizans Devleti Tarihi*, (çev. Fikret İşıltan), Ankara: TTK, 2015.

Pakhmeres, Georgios, *Relations Historiques*, c. I-II, (ed. Albert Failler) (çev. Vitalien Laurent), Paris, 1984; c. III-IV, (ed. ve çev. Albert Failler), Paris, 1989.

Paraskevopoulos, İliana, *Ta Agiologika Erga tou Nikiforou Grigora*, Didaktoriki Diatrivi, Aristotelio Panepistimio Thessalonikê Filosofiki Sholi Tmima Filologias, Thessalonikê 2008.

Pavlovic, Bojana, "Mount Athos in the Historical Work of Nikephoros Gregoras", *Peribolos*, Tome 1, (2015), s. 309-322.

_____, Bojana, "Nikephoros Gregoras und das Nikänische Reich", *Byzanz und das Abendland IV. Studio Byzantino-Occidentalia*, (ed. by Erika Juhasz), Budapest: Eötvös-Jozsef-Collegium, 2016, s. 203-226.

Polemis, Demetrios I., *The Doukai A Contribution to Byzantine Prosopography*, The Athlone Press, 1968.

Pontani, Filippomaria, "Scholarship in the Byzantine Empire (529-1453)", *Brill's Companion to Ancient Greek Scholarship Volume I History Disciplinary Profiles*, (ed. Franco Montanari et al.), Leiden: Brill, 2015, s. 297-458.

R. Haluk Söner, "Antiokheia ad Maeandrum Antik Kenti", *Humanitas*, Cilt 5, Sayı 9, (2017), s. 139-153.

Rosser, John H., *Historical Dictionary of Byzantium*, Lanham: Scarecrow Press, 2001.

Roux, Jean-Paul, *Moğol İmparatorluğu Tarihi*, (çev. Aykut Kazancıgil, Ayşe Bereket), İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2001.

Runciman, Steven, *A History of Crusades, Vol. III The Kingdom of Acre and the Later Crusades*, Cambridge: Cambridge University Press, 1951

Sage, Michael M., *Warfare in Ancient Greece*, London: Routledge, 1996.

Savvas Kyriakidis, *Warfare in Late Byzantium 1204-1454*, Leiden: Brill, 2011.

Schmitz, Leonhard, "Lictor", *Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, (ed. William Smith), Boston: Little, Brown and Company, 1859, s. 707.

Schmitz, Leonhard, "Telchines", *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*, Vol. III, (ed. William Smith), London, 1849, s. 987.

Schreiner, Peter, "Die Gesandtschaftsreise des Nikephoros Gregoras nach Serbien (1326/27)", *Zbornik radova Vizantoloskog Instituta*, Issue 38, (1999/2000), s. 331-341.

Setton, Kenneth M., *The Papacy and the Levant (1204-1571) Volume I The Thirteenth and Fourteenth Centuries*, Philadelphia: The American Philosophical Society, 1976.

Sevim, Ali, Yücel, Yaşar, *Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu ve Beylikler Dönemi*, Ankara: TTK Basımevi, 1989.

Shukurov, Rustam, *The Byzantine Turks 1204-1461*, Leiden: Brill, 2016.

Strezova, Anita, *Hesychasm and Art, The Appearance of New Iconographic Trends in Byzantine and Slavic Lands in the 14th and 15th Centuries*, Canberra: Australian National Press, 2014.

Talbot, Alice-Mary, "The Patriarch Athanasius (1289-1293; 1303-1309) and the Church", *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 27 (1973), s. 11-28.

_____, Alice-Mary, "Gregoras, Nikephoros", *ODB*, (ed. Alexander P. Kazhdan), Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 874-5.

Tekin, Oğuz, *Eski Yunan Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1998.

The Portable Greek Historians, (ed. M.I. Finley), New York: Viking Press, 1959.

Theodossiou, Efstratios Th. vd., "Nicephoros Gregoras: the greatest Byzantine astronomer", *Astronomical and Astrophysical Transactions*, Vol. 25, No. 1, (February 2006), s. 105-118.

Theodossiou, Efstratios Th. vd., "The Greatest Byzantine Astronomer Nicephoros Gregoras and Serbs", *Journal of Classical Studies of Matica Srpska*, Issue 8, (2006), s. 149-168.

Tihon, Anne, "Astronomy", *The Cambridge Intellectual History of Byzantium*, (ed. by Anthony Kaldellis and Niketas Siniosoglou), Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s. 183-197.

Treadgold, Warren, *A History of the Byzantine State and Society*, Stanford: Stanford Uni. Press, 1997.

Tricht, Filip Van, “Robert of Courtenay (1221-1227): An Idiot on the Throne of Constantinople?”, *Speculum* 88/4 (October 2013), s. 996-1034.

_____, Filip Van, *The Latin Renovatio of Byzantium, The Empire of Constantinople (1204-1228)*, Leiden: Brill, 2011.

Turan, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul: Turan Neşriyat Yurdu, 1971.

Vasary, Istvan, *Kumanlar ve Tatarlar, Osmanlı Öncesi Balkanlar'da Doğulu Askerler (1185-1365)*, (çev. A. Cevat Akkoyunlu), İstanbul: YKY, 2015.

Vasiliev, Alexander, A. *Bizans Tarihi*, (çev. Tevabil Alkaç), İstanbul: Alfa Yayıncılık, 2016.

Watt, J.A., “The papacy” ,*The New Cambridge Medieval History*, Vol. V c. 1198-c.1300, (ed. David Abulafia), Cambridge: Cambridge University Press, 1999, s. 107-163.

Wehmeyer, Jeffrey M., “The Chartophylax: Archivist and Librarian to the Patriarch in Constantinople”, *Libraries & Culture*, Vol. 32, No: 1 (Winter, 1997), s. 107-112.

Wilson, N. G., *Scholars of Byzantium*, London: Gerald Duckwoth & Co Ltd., 1996.

Wolff, Robert Lee, “The Latin Empire of Constantinople”, *A History of Crusades Volume II The Later Crusades 1189-1311*, (gen.ed. Kenneth M. Setton) (ed. Robert Lee Wolff, Harry W. Hazard), Madison, Milwaukee and London: The University of Wisconsin Press, 1969, s. 187-234.

Zografidis, George, “Nikephoros Blemmydês”, *Encyclopedia of Medieval Philosophy*, (ed. Henrik Lagerlund), Springer, 2011, s. 892.

ÖZGEÇMİŞ

1988 yılında Şanlıurfa'nın Birecik ilçesinde doğdum. İlk ve Orta öğrenimimi babamın mesleği dolayısıyla farklı okullarda sürdürdüm. Daha sonrasında Ankara Atatürk Anadolu Lisesi'nden mezun oldum. Lisans eğitimimi 2016 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Tarih bölümünde tamamladım. Aynı yıl İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Orta Çağ Anabilim dalında Yüksek Lisansa başladım. Aynı üniversitenin Tarih bölümünde Araştırma Görevlisi olarak vazifemi sürdürmekteyim.

Arslan KILIÇ

İzmir - 2019